JAN NERUDA

ČESKÁ SPOLEČNOST

III

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY JANA NERUDY

Svazek dvacátý třetí

JAN NERUDA

ČESKÁ SPOLEČNOST

III

KNIHOVNA KLASIKŮ

Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění

Praha 1960

SPISY JANA NERUDY

řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd

Hlavní redaktor Jan Mukařovský

Redakční rada: Aleš Haman, Miloslav Novotný,

Miloš Pohorský, Rudolf Skřeček, Felix Vodička

Výkonní redaktoři Aleš Haman a Břetislav Štorek

Svazek připravil František Stýblo

Doslov napsal Aleš Haman

Graficky upravil František Muzika

„VLAST“, TA SARDOUOVA A TA NAŠE

△ *V Praze 29. ledna*

Divadelní ředitelstvo naše je prvním kruhem českým, jemuž „vlast“-enectví něco vyneslo. Ovšem to není česká „Vlast“, jížto se naše obecenstvo v té tabatěrce na nábřeží ani nasytit nemůže — českou vlast by policie ani nedovolila —, nýbrž Vlast Sardouova, vlast cizí, kterou jsme si s vysokým povolením vzdor tomu na klerikálně-feudální svůj jazyk přeložili, že se tam mluví proti inkvisici, jezovitům, politické šílenosti a jiným ještě vynálezům. Brzy by nám byli ale i tu Sardouovu Vlast zapověděli, bylo by nás to zajisté bolelo, ještě víc ale Sardoua samého, že spáchal něco c. k. úřadům rakouským nepříjemného. Zrovna tak, jako nyní Fadějeva. Když dostal tento včera telegrafickou zprávu, že dle Prager Zeitungu spáchala jeho brošura u nás velezrádu, padl prý do mdlob a kdoví jestli to neodstůně.

Na pražském německém divadle Vlast nebude se dávat. Je pravda, vlast nemá pro Němce v Čechách ale pražádného významu! Na českém jevišti přijde však po činohře hned zas opera téhož jmena a velice pěkné a instruktivní libreto k ní už se píše. Šťastná myšlenka, vážená z posledního desítiletí a znázorňující boj mezi Ormuzdem a Ahrimanem, principem zlým a principem dobrým. Když Ormuzd stvořil světlo, stvořil Ahriman hned noc, když Ormuzd teplo, Ahriman zimu, atd. Každý nepředpojatý tomu ihned porozumí, že Ormuzd je rakouská vláda a Ahriman ten český národ: Když zaváděli němčinu, my se drželi češtiny, když zaváděli kulturu, my chtěli právo, když zvyšovali daně, my neplatili nic, když německým krajanům dali nadvládu nad námi, stvořili jsme deklaraci, atd., jakož každému známo. To budou sbory a efekty! Jen něco málo na ukázku z té libretní kostry!

Prolog jako v Gounodově Romeu a Julii. Ministr Bach, s poutnickou holí v ruce, obut v sandály a vůbec na cestu do Říma připraven, zpívá za šlojířem sám sborovou píseň o tom, „že by nikdo neuvěřil, jaké útrapy zažily už český národ a Vídeň pro vzájemnou svou lásku".

První akt. Začíná kočičinou před policejní direkcí. Ohrmuzzi Päumann vystupuje co komický stařec, přemůže po dlouhém boji jednoho osmiletého čamaristu a dostane v bývalých Nových alejích (dekorace od Macourka) holí přes záda. Dedera, tenore buffo, zpívá „Já jsem Čech a kdo je víc" a dá o sv. Janě sebrat 121 hejslovanů. Mezitím co v pozadí provádí Mecséry dojemně idylické sólo „Rybičky, rybičky, červíčky cumláte", kráčí v popředí „Frajtr Kalina" přes jeviště. Za ním přijdou Barák a Přerhof, Ahrimanci, zpívají valčík a aranžují v Konviktském sále besedy. Hned nato besedy za každou kulisou. Šimáček, taktéž Ahrimanec, zakládá všude záložny, z čehož velmi zajímavý, v operistické literatuře ještě nevídaný „sbor založen". Závěrečné *tablό*: Vláda chrání svobodu c. kr. úřadníků.

Druhý akt. Zpěvácké spolky zpívají první svoje Proč bychom se netěšili v Novoměstském divadle. 3000 diplomů „čestných občanů" provádějí balet. Hned nato „sbor píšťalek" v Prozatímním divadle za příčinou zavádění němčiny. Ormuzd se vtělí v státního návladního Jaroše (kontrabas), jenž ihned spouští dlouhé rondó. Pas de deux: provádějí Říp a Kunětická hora, načež baletní polka provedena pěti tisíci ostatních národních slavností. Slavnostní průvod Grégra vracejícího se ze žaláře; věnce a družičky přijdou v obžalobu. *Tablό*: Vláda chrání svobodu c. kr. soudců.

Třetí akt. Za každou kulisou nějaké ochotnické divadlo. Vystupuje Ohrmuzzi Schmerling, sebere český kapitál a vyplácí z něho německé sněmovní interesy. Na jevišti rozvinuje se celá Shakespearova slavnost, hned nato loterie Havlíčkova a hned nato velkolepý pohřeb Pštrossův, který umře naschvál kvůli demonstraci. Scéna se rozdělí, tisíc spolků světí své prapory. Sbor všech „matek praporů", druhý sbor „kmoter", třetí „družiček", zkrátka něco neví-

daného, dvacet tisíc sopránů! Nezpívají ale vedle sebe, nýbrž jeden nad druhým, čímž přijdou zrovna až na poslední šprysel Beethovenova snu. *Tabló*: Vláda chrání svobodu nadávek na Čechy.

Čtvrtý akt. Válka a boje. Clam-Gallas a Benedek zpívají „tajně" sice, ale krásně myšlené dueto. Sbor českých „pitomých" za pruské okupace. *Tabló*: Vláda chrání svobodu těch, kteří následkem šťastných „válečných náhrad" hodlají umřít hlady.

Pátý akt. Sbor deklarantů. V Čechách nastává nesmírný blahobyt, tři husaři jsou za krejcar. Následkem toho radost v lidu, efektní tábory, krásná skupení se zeměpanskými komisary a přerušovanými řečníky. „Souhlas s deklarací", velký balet několika tisíců velezrádných telegramů. — *První intermezzo*: Svatá rodina na svém útěku do Egypta jde přes Čechy, nemůže ale dostat nikde noclehu, poněvadž je v každém domě „vyšetřující komise". — *Druhé intermezzo*: Stav výminečný. Tenore buffo Dedera, kontrabas Jaroš a lyrický tenor Hlaváček, zpívají kánon. Velice efektní sbory „neviditelných", umístěných v roztroušených po celém jevišti kriminálech a špinhausech. — Groteskní balet „úřadníků z Uher". Sbor husarů jedoucích na exekuci. Nato veselý balet sedláků, kteří si už daně zaplatili. *Tabló*: Vláda chrání svobodu těch, kteří by milerádi platili ještě větší daně.

Dále libreto posud nepokročilo a nevíme tedy ještě, jaký konec ta naše „Vlast" míti bude. Peršané sice praví, že přijde jednou doba smíru mezi Ormuzdem a Ahrimanem a pak že nastane „říše světla a štěstí". Ale perská obrazotvornost je chudá děvečka naproti vynalezavosti našich Ohrmuzzi a vtipu našeho Ahrimana, my se těšíme ještě na dlouhou řadu efektů, a to co nejvybranějších! —

NÁRODNÍ LISTY 30. ledna 1870

KANÓNY, KLETBY, JEZOVITÉ, STRAŠIDLA ATD.

△ *V Praze 12. února*

My teď budem zatracení chlapi a budem mít zatracený život — račte odpustit! Já nekleju jako hotový dřevoštěp, já jen tak mluvím, a mluvím ještě netto pětsetkrát slušněji než kterýkoli páter jezovita. Řím vyslovuje nyní kletbu svou na kacíře, na nás, na celý svět, černá armáda jeho vyšla si již pod znamením „sylabu“, má tisíc kanónů (o 227 víc než Rakušané a Prušáci dohromady u Králové Hradce) a přední stráž, jedenmecítma kanónů, již bouchla. Není nic platno, že nás klerikální unterkanonier „Čech“ chlácholí, že nám říká, že jsme už vlastně dávno zatraceni, aniž bychom byli sobě toho vědomi, a těch jedenmecítma kanónů že se nalezá už v každém školském katechismu, „na němž je orlíček“. My víme už od svých kuchařek, že unterkanonieři mají dobré srdce, my se také hrubě nebojíme kanónů ani s orlíčkem ani bez něho, ale kletba je kletba, toho sobě musíme být vědomi. Jsme-li už v pekle, aspoň si je pohodlně zařiďme, máme-li trčet v něčem, ať je to aspoň fauteuil na pérech!

Je-li to pravda, že „ústa jsou ozředlo čili špuntloch srdce“, ty moje nebe, to to musí pěkně vypadat v římském srdci, když hned na první, líbezné pootevření římských úst vyletělo přes dvacet kleteb. Arci nejsou kletby nic nového. Bůh zlořečil hadu a zemi, Noe Chámovi, synu svému, David horám Gelboe, Kristus pán fíkovému stromu, Petr čarodějníku Šimonovi. „Ale takové zlořečení bez příčiny nebylo, ani čelící proti spravedlnosti božské.“ Kšeftem stala se kletba však teprv v rukou kněžských. Co svět světem stojí, byli teprv dva kněží, kteří nechtěli s kletbou pranic míti. Plutarchus chválí jednu „abatyši“, která nechtěla odsouzeného Alkibiada proklíti, řkouc: „K modlení

jsem já nařízena, ne k zlořečení.“ A pak byl Bálaam, který nechtěl zlořečiti lidu izrahelskému, řka: „Jak mám zlořečiti, komuž bůh nezlořečí? Jak bych klel, kohož pán neproklíná!“ Ale oba byli nevzdělaní pohané, ďábel proto miluje vzdělanost, povídá se o něm, že podle poměru, jak vzdělanost se šíří, on také svoje peklo rozšiřuje, a proto učinil svými lifranty — ne pohanské kněze, nýbrž jiné. A teď, když dle sylabu vzdělanost už nejnebezpečnější šíře nabyla, vystupuje černá armáda se svými kanóny a lifruje nás všechny a sebe taky.

Ano, páni jezovité, sebe také! Svatý Petr odpočine sobě po dvoutisíciletém klíčnictví, na cestičkách k nebi poroste tráva, my všichni přijdem do pekla a rozhodně smutné při tom je jen to, že se tam sejdem s vámi. Nevíte, co sv. Tomáš z Akvína praví: „Zlořečení na stvoření vydané čelí též proti bohu a má způsob rouhání“? Nevíte, že známý archanděl Míchal ani ďáblu neklnul? Nevíte, že sv. Pavel ke Korintským napsal: „Zlolejci nedojdou království nebeského“? Nevíte, že bylo v Starém zákoně dovoleno klnouti jen „pohance a kmínu“, lidem ale ne? Nevíte, že stojí psáno: „Zlolejci nebem vládnouti nebudou“, a o dvě řádky dále: „Zlolajce pro jedno klení měšťanem v pekle zůstane“? Nepamatujete se, co se stalo onomu mládenci, který klnul sv. Ignáci Loyolovi, jehož sobě všichni stejně vážíme? No tak tedy! Není vám pomoci, musíte dolů, a já se jen těším na ten malebný pohled, až tam poletíte ve svých krásně se vlnících flandách. To bude flandání!

Morituri sumus! Kletba je na nás všechny vyslovena, my víme, co je to kletba, že je *vždycky* platna a od *každého*. Šalomoun nám to řekl ve svých příslovích: „Jako pták přenáší se a vrabec létá, tak zlořečení darmo neodejde.“ Spravedlivé kroniky vypravují nám toho doklady. Několik takových historek mně tane na mysli.

I. Bylo to v Polště, v Podlašsku, a sice roku 1585, v pátek, když jistý mládenec jedl maso, nedada sobě nikým v tom brániti, jakož už mládenci v pátek dělávají. Hospodyně — jakož pak ženy zlého vinšovati velmi kvapí — na

něho sobě vyjela: „Kéž ďábla s tím masem pozříš!“ Zlý vinš nabyl hned místo své a ďábel masožrouta ihned posedl a trápil. Přišel kněz a užil církevního zaklínání: ale ďábel se sápal a chtěl i na přítomné doraziti. Tak dlouho mládencem lomcoval, až ho zardousil. Člověka až mráz jímá!

II. V Brysachu bylo děvče pětileté, ale mlsnou tlamičku mající. Mlsala mléko a otec ji přistihl. „Abys čerta s tím mlíkem vypila,“ povídal. Sotva to promluvil, vlezl ďábel do děvčete a zůstal v ní, až vyrostlo. Teprv v Římě ho z ní vytáhli. Člověka až mráz probíhá!

Zvláštní pozor třeba míti při zouvání se, o čemž svědčí číslo III. Sv. Řehoř Veliký vypravuje o knězi Štěpánu. Týž Štěpán, přišed domů, nemohl se dlouho zout. „Pojď, čerte, a zuj mne!“ zvolal — a ihned se řemení samo od sebe rozvazovalo a střevíce padly s nohou! Zcela podobně vedlo se jednomu mládenci v Aviňonu, velmi slovutnému podle rodu, ale ne dle ctnosti. Hrom ho udeřil do nohy a roztrh mu botu. Ano, čert se pak neptá, co to koštuje!

IV. V kapadocké Cezarei byla vdova mající desatero dětí, sedm synů a dospělé tři dcery. Nebyli své matce po vůli a ona jim z nelibosti nad tím vinšovala psotník. Ihned se začali po celém těle třásti, ani ve spaní neměli pokoje. Tuze se za to styděli a šli všichni do ciziny. Dobrořečte tedy, a nezlořečte!

V. Prapodivné prokletí a všemu světu známé! Manželka hraběte holandského, jmenem Markéta, od chudé ženy, dvě děti na rukou mající, za almužnu dožádána, netoliko jí pomoci odepřela, ale i z cizoložstva viniti chtěla, protože dvé dítek najednou porodila. Žebrakyně tak těžce to nesla, že hraběnku proklela, řkouc: „Dej, bože, abys ty, paní, tolik dětí, kolik rok dnů má, porodila!“ Dopustil bůh, že se tak stalo paní té, když byla 42 leta stará. Leta páně 1276, o Velký pátek v devět hodin před polednem, porodila synů i dcer v počtu 364. Vysoce důstojný sufragán utrechtský, pan Quido, pokřtil je na jmeno Jan a Alžběta a posud to vypravuje nápis v klášteře losdunských „panen“. Mráz člověka láme!

Jestli se tuze nebojíte, budu vám vypravovat ještě víc takových skutečných, v husí kůži svázaných událostí. Je z nich vidět moc každé kletby, víme a vidíme, že jsme souzeni. Inu, pánubohu budiž poručeno — už nám to nestojí ani za to, abychom se polepšili!

NÁRODNÍ LISTY 13. února 1870

„RAUSCH NE A RAUSCH ANO“

Pěkná katechetická, liberální a mezinárodní hra v otázkách a odpovědích dle právě v Litoměřicích vyšlého Katechismus der Verfassung Österreichs — von J. W. Rausch. Verlag des deutsch-politischen Vereines

△ *V Praze 26. února*

Úvod: Rovné právo pro všechny — *Němce!* Mezi Němci není pražádného rozdílu, ovšem ale je už zázračný rozdíl mezi Němci a na příklad Slovany, kteří jsou rasa inferiorní. Němectvost a ústavnost jsou v Rakousku totožny. Kdo je Němcem, je ústavním, a kdo je ústavním, je tento. Nechť se nikdo nemýlí mysle, že mezi Čechy žije také někdo svobodomyslný! Vyrovnání je nesmysl, poněvadž ho Němci nepotřebují.

Co je svoboda, právo; co dále stát právní a ústava? Svoboda co je, nevíme, zato jsme ale už zapomněli, co právo je; z čehož obého plyne pak jasně, co je stát právní a co ústava.

Co je říšská rada a jak je složena? Složena je dobře. Je společným zastoupením *všech* zemí říše, vyjma Uhry, Sedmihradsko, Horvatsko, Slavonsko, Hranici, české kraje, moravské kraje, slezské kraje, tyrolské kraje a ostatní kraje.

Nebylo by líp, kdyby byla místo dvou jen jediná sněmovna? Pročpak ne, ale nejde to. Musíme oučtovat se ,,stávajícími poměry“ a ty už jsou takovy, že se nemůže žádat od knížat a arcibiskupů, aby seděli vedle sprostých demokratů, třeba by tito byli němečtí. Pánbůh chtěl rozdíly, a proto jich nerušme a přijměme z jeho rukou vděčně nadvládu zas nad těmi Slovany.

Jak může lid poznati muže, kteří mají blaho lidu na zřeteli? Blaho lidu přirozeně se skládá z blaha jednotlivců. Vidíme-li tedy, že mužové, které jsme na šest let do sněmovny poslali, nestali se za tu dobu ani ministry nebo jen sekcionsšéfy, ani milionáři nebo jen verwaltungsraty, musíme uznat, že nejsou hodni, abychom je volili znovu.

Co rozumíme státním úvěrem? To se nedá na krejcar říct;

právě nyní obsahuje náš pojem tři miliardy, avšak je naděje, že se pojem rozšíří.

Jsou prostředky jednotlivcovy dostatečny, aby on při šířících se epidemiích sama sebe chránil? Zajisté. Když na příklad dotčená epidemie vypukne v Čechách, může jít jednotlivec do Sas, a tak pořád dál. Cesta kolem světa stojí nyní pouze 1500 napoleondorů a tolik sobě vydělá přec i Tausenau v květoucích našich poměrech. Německá píle a příčinlivost znenáhla přivedla Čechy k onomu rozkvětu, jemuž se nyní obdivujem.

V jakých případech a za jakých podmínek mohou se nařízení dít také bez ústavního svolení říšské rady? Inu když se ví, že říšská rada je pak schválí, a to se ví vždy. Zvlášť se to vědělo při zavedení výminečného stavu v Čechách. Neboť nechť se nikdo nemýlí mysle, že Češi nechtějí nadvládu, a proto si ji podržme raděj sami.

Co znamená artikul druhý základních zákonů státních, že před zákonem jsou všichni státní občané sobě rovni? Figaro se ptal: „Když Bokelci dostávají po 40 zl. r. č. odměny, mnoho-li dostanou pražští petardisté?“ — Kikeriki napsal: „Když český venkovan za nalití ouřednického cylindru dostal několik let, kolik dní dostane hrabě Hompesch za to, že střelil do Müllera?“ Atd. atd.

Co znamená artikul šestý: Každý státní občan může kdekoli v objemu státním bydleti a se usídliti? Odpovědi nedáme, poněvadž známý znalec ústavních poměrů našich, pan Josef Barák, chystá o kuse tom celou knihu. Týž státní občan v objemu státním bydlel už leckde.

Jaký význam má právo volného shromažďování se pro každého státního občana? Rozličný, při „táborech“ od pětky do stovky.

Jak sobě máme počínat při zakládání spolku? Tuze opatrně. Ale ani největší opatrnost není také ještě nic platna.

Má se v právním státu podrobit menšina většině? „Rozhodně,“ praví Rausch. Ale Němci v Čechách Čechům *nikdy* — dokládá Rausch.

V čem se zakládá domácí právo artikulu devátého? Rausch

píše na str. 43: „Již našim předkům platil dům za asyl, do něhož žádný veřejný úřadník vstoupiti nesměl, když otec rodiny vyjádřil svou vůli, že sebe a své zastupovati hodlá před soudem veřejným. *Trest na rušení domácího míru byl přísný, určen i trest smrti na ně.* Později vzrůstem despotických vlád ztratil se pojem posvátné domácnosti úplně; vnikali do svatyně rodinné a odváděli do žalářů lidi, již tam pak úpěli měsíce a léta. Jak snižující je to pro člověka! Jak snižující pro stát, který nedbá nejsvětějších práv lidských! Stát takový je bez mravního základu, bez podpory vnitřní; v případu neštěstí je blízek úpadu svému. Jen opravdu svobodný muž brání v dobách nebezpečných vlast svou nadšeně.“ Atd.

V čem zakládá se rušení listovního tajemství? Rausch píše na str. 45: „Myšlenky volného muže musí být volny jak osoba jeho. Luther pravil: ‚Cizí list je cizí majetek. Jakžpak, kdyby se stalo, že by mně na listu zaleželo víc než na tisícovce? Zloděj je zloděj, nechť krade peníze nebo listy.‘ Listovního tajemství třeba tím více šetřiti, že obyčejně uzmutá věc ta je už nenahraditelna. Děje-li se přivlastnění cizího tajemství násilím, je to loupež; ublíží-li se tajemství pod pečetí chovanému, je to krádež; dopustí-li se pošta nebo vláda porušení takového, je to hanebná věrolomnost, je to zločin proti veřejné důvěře, urážející všechen cit pro právo. Absolutní vlády prováděly nemravné počínání v odvírání listů s velkou umělostí, zvlášť když se jednalo, aby poznaly smýšlení cizích vlád nebo lidí ‚politicky podezřelých‘; vyházely sumy na vydržování tak zvaných ‚černých komor‘, kde byli zaměstnáni hotovitelé pečetí, aby dle cizích pečetí činili své falešné, a takové kreatury, které známkované listy cizích vlád musily dešifrovat a obsah listů politicky podezřelých opisovat. Vláda anglická stojí na prvním místě, co se týče přísného zachovávání tajemství listovního; neboť poštovský úřadník ví najisto, že ho očekává *provaz*, poruší-li listovního tajemství, a že žádné odvolávání se na vyšší rozkaz ho neosvobodí.“

Ve pěkné té hře může se pokračovat až do zívání.

NÁRODNÍ LISTY 27. února 1870

EVOE JARO!
APTATIO BENEVOLENTIAE FEMININAE
JSEM BLAŽEN VE VÍŘE, A V JAKÉ!
UŽ BUDE NEOMYLNÝM!

△ *V Praze 19. března*

Copak je nám platna všechna naše svobodomyslnost, jsme přece jen pedanti. Braňme se proti zkamenělému pořádku, proti copařství jakémukoli — slunce má odvěký svůj kalendářní cop, vychází a zachází rok co rok a na minutu stejně a my přec jen musíme řídit se dle něho. Opovrhujme zas veškerou změnou času, žijme den co den stejně, choďme den co den nejposlednější z hostince domů — čím později jdem, tím tišší jsou ulice, tím jasněji slyšíme, že Vltava, která včera ještě němě trnula, dnes už hučí a hučí a hukotem svým nám praví: Můj hlas oznamuje příchod jara, zkamenělý hochu, zas se ti rok udrobil! I ať se drobí, jaro je zde, krev se v žilách vaří, prsa se šíří, zrak jiskří — evoe jaro! Ať je to pravda, že jaro je doba, kdy „pukají poupata a staré rány“, a mnohý, velmi mnohý už jen ty staré rány do nového jara vnáší — evoe jaro! Arci posud ještě stromy vystrkují větve jen nahé do výše jako žebrák vyzáblé své hnáty, arci jednotlivá přibylá ptáčata poletují ještě úzkostlivě, jako by lítovala, že vzdálila se již z jižních pomoří, arci prší ještě víc chladné vody z nebe než zlatých slunečních paprsků, ale už ty první malé známky jarní jsou rozkošny — evoe jaro! Z těch malých počátků rychle se to pak rozvíjí, „jarní výbor“ Umělecké besedy měl už svou 271. schůzi a snadno možno, že než bude mít sedmistou, vyjdeme sobě i bez něho už jednou za bránu — evoe jaro!

Tak, pronesl jsem přípitek jaru a doufám, že jsem tím alespoň drobet smířil často rozhněvané kruhy dámské. Neboť jaro patří vlastně dámám. I nejhloupější básník tvrdí, že je jaro „roztomilý klučina s kadeřavým vlasem a růžovými tvářemi“, nu a takoví klučinové bývají přec obyčejně miláčky dam. Přitom ho sobě může každá myslit,

jak právě chce, co blondýna nebo jiskrně smědého, třeba už také se slušným vousem a dvěma tisíci ročních příjmů. My máme z jara také svůj díl, zmíněný už var v krvi. Jednoho dráždí k boji, druhého k lásce, smíru a zapomenutí. Taková, ta druhá povaha něžná jsem já. V jarně milostném svém rozmaru jsem s to zapomenout i na to, že jsme právě v nejtužším rozkvětu žurnalistických polemik, a omluvit i uvěřit všemu, na co bych právě náhodou nezapomněl.

Já věřím milerád v nezištnost druhé strany a jsem přesvědčen, že jim všechny posavadní polemiky při nejlepší vůli nevynesly ani dvě stě abonentů. Jsem přesvědčen, že když se bude mladočechům pořád předříkávat, že ani vlastně nejsou, oni tomu konečně sami uvěří, sešněrují si uzlík a vyvandrujou. Věřím, že zásluhy pana J. S. Skrejšovského a O. Zeithammera o národ jsou tak velky, že jen tak z přátelské slabosti přičítají také zásluhy Palackého k svým. Věřím, že po německu o pračeských záležitostech Giskrovi psaný list je zcela jen zásluhou Riegrovou, poněvadž by tak obrovitou práci na tom božím světě žádný jiný ani nedovedl. Věřím, že každý „manipulující feldvébl“ má přirozenou zášť na „lajtnanta“, zato ale že se rád s „hejtmanem“ ze známých příčin v dobrotě snáší. Věřím, že nikdo ze spolupracovníků „P.“ nebyl komandován, aby se převlíkl za „svobodomyslného faráře“, který v zcela pravý čas píše „svobodomyslné zasláno“. Věřím, že když po bitvě u Mentany byl tam článek na oslavu papežských zbraní, stalo se tak jen vinou sazečů. Věřím, že mladočeši ani nikdy nebyli, to, že byli už roku 1861 *proti* obeslání sněmu na základu únorovky, že byl jen s Giskrou umluvený manévr, že na sněmě ani nerozhodli otázky, má-li neb nemá-li milostpan velkostatkář být z obecního svazku a povinností vyloučen, mají-li neb nemají-li páni právo diktovat čeledínům výprasky, atd. Věřím, že člověk, který jinému na cti utrhá, ač sám o vzorné poctivosti jeho přesvědčen být *musí*, je muž zcela rozšafný, a ani mne nenapadne, abych ho snad srovnal s nějakým posud „unbekannt wo“ přítelem Khomovým. Věřím, že jsou na omylu, kdož tvrdí,

kdyby „ta partaj“ mladočechům nepříznivá měla k vládě přijít, že každý Dedera by byl v Čechách pak bezpečnější než zmínění už mladočeši. Věřím, že ti, kdož diktují nyní politickou svou neomylnost v Čechách, ani neměli teprv jezovitů potřebí, aby byli k tomu ponuknuti. Jsem v nejvěřitelštějším rozmaru, věřím všemu, ve všechno a všechno, a kdyby sobě papež nyní s prohlášením své neomylnosti pospíšil, je dost možná, že bych uvěřil i jemu.

On tedy bude prý nyní přece jen neomylným, ten náš „papá“ v Římě. Já mu to stařečkovi od srdce přeju, stáří bývá tak dětinské! A když teď nemůže ani garibaldisty dát stínat ani kacíře upalovat, proč by neměl zas jinou nějakou radost! Dost dlouho nevěděl, je-li nebo není-li neomylným. Bál prý se rámusu ve světě. Ale jezovité mu dokázali, že už pro jiné hlouposti byl také rámus, a řekli, za sto let že sobě už ani nikdo na to nevzpomene, v čemž úplně souhlasím. A už je všechno zařízeno na slavné prohlášení, okenice jsou v kupli tak šikovně upraveny, že v pravý okamžik bude papežův trůn oblit sluneční září, nebude-li pršet. Takto se tím ve světě jen to změní, že pánbůh v nebi bude jen vikářem papežovým, jemuž se ostatně dostane prý vždy potvrzení z Říma a v případu platných služeb třeba i nějakého povýšení, jako jsou kanovnický prsten, nové superhumerale nebo cos podobného. Ondy už to vše povídal páter Klinkowström v jednom z svých kázání, na něž prý se schází víc obecenstva než do divadla, když dávají Paragrafy na střeše. Při té příležitosti také vynadal dobrý páter nám žurnalistům — zcela zbytečná to oběť, my si toho řeknem sami dost!

NÁRODNÍ LISTY 20. března 1870

PÄUMANN †
MLADOČEŠI PROTI RIEGROVI
A RIEGER PROTI HUSÁM
SLZY DO HROBU, TROCHU TAKÉ
VŠELIJAK VERŠOVANÉ — NÁVRH SMÍRU

△ *V Praze 24. března*

Již ho není! — zhasni nebe svíce,
zatemni se, modré klenutí!
Noci, noci — zastiň moje líce,
zahal den můj černou perutí,
vzdychej se mnou v tichohrozném znění:
již ho není!

Umřel ve Vídni dne 22. března roku tohoto, po dlouhé a bolestné chorobě. — „Pro mé, pro mé potěšení — již ho není“, Antonína Päumanna, freiherra, dvorského rady, správního rady železnice Františka Josefa!

„Huronským tancem“ nazývají to, když někdo ještě také mrtvým lidem něco vytýká, nad hrobem posměšné kotrmelce metá. Pitomci, nejpoctivějšího člověka zaživa by rozškubali ohnivými kleštěmi, a po smrti se domnívají, že jsou nesmírně hodni, když hubu drží — jezovité! Ale zde není toho jezovitství potřebí. Kdybychom ještě neuprositelněji mrtvé soudili, než jak činili staří Egypťané, kdybychom byli přísnější než Klio, Múza dějepisu, kdybychom byli žíravější než nejostřejší satirik, kdybychom se železnou důsledností chtěli se držet *svého* hesla „De mortuis nil bene nisi —“, přec se musíme přiznat, že mimo Riegrovu vlastenecko-hospodářskou řeč „proti husám v Čechách“ nic nás v novější době tak mocně nedojalo jako smrt Päumanna.

„Dva miliony,“ povídal Rieger, prý by se ziskaly v Čechách z pastvin, kdyby se tu nepěstovalo tolik husí. „A kolik milionů by se ziskalo v Rakousku, kdyby se tu nepěstovalo tolik Päumannů?“ mohl by se zase jiný Rieger jinde

zeptat. A měl by ještě výhodu pro sebe, že Päumanny nevyvážíme, za ně z ciziny praničeho nedostáváme, husy ale vyvážíme přec, také za miliony. Myslíme, že si náš první řečník tentokráte řeč svou proti husám v Čechách dobře nerozmyslil, a dobré naše srdce nás nutí, abychom se svých běloskvoucích krajanek s tím roztomilým žlutým zobákem a nejněžnějším modrým okem na světě jak naleží ujali. Nutí nás k tomu dobré srdce, item žaludek, pak vlastenectví a nakonec závažná okolnost, že Rieger je staročech. Jakož u staročechů vždy to je ihned co nejrozhodněji černé, co my bílým nazveme, takž jimi poučeni a vycvičeni nyní atd. Beztoho se tvrdí, že není pražádného rozdílu mezi politickým programem staročechů a mladočechů, ať je tedy *ještě jeden* k tomu pražádnému!

Pane doktore! Chcete nás připravit o malebnou stafáži našich krajin? Chcete ve velkostatkářské bezohlednosti své nás nebohé proletáře nutit, abychom *ještě* dráž platili v hostincích dušená husí játra, uzená prsíčka, šťavnatá stehýnka, oblíbený kaldoun s nudlemi nebo rýží? Myslíte, že nám mladočechům Clam-Martinic přidá něco na bažanty? Pane doktore! Od koho se máme, podřežete-li nám všechny příklady, učit ztučnět beze vší práce, snad ne od — ale ne, nač ještě novou polemiku! Jakž můžeme uvádět ale mládeži své příklad vlastenecké bdělosti, jakž jí můžeme vypravovat o husách na Kapitole, když nebude vůbec hus a tedy pojmu? Nač máme v praktické své době ztrácet teprv čas na vynalezení nového názvu pro ona děvčátka, která cítíce přirozenou hloupost svou raději po ulici německy mluví, než aby mateřštinu svou blamovaly? Nač ztrácet vůbec čas s novým názvem pro „štěbetání ženské“? Máme se dále vzdát historické půdy a zavrhnout všechnu moudrost, kterou nám otcové jen pomocí husích brků zůstavili? Má naše starobylá Sadská jen tak zahodit staletou svou slávu? Má Váš příbuzný, vůbec známý „landeskind“, zastřeliv na svém poli cizí husy, přijít pak o příjemné překvapení, že to byly vlastně jeho vlastní? Máme namáhanou svou hlavu místo na polštář z měkkých hrdelních pírek klást na kravské

cucky? O fuj, pane doktore, to není od Vás hezké! To bych si byl nikdy nepomyslil, že Vy — — ale —

— revenons à notre Päumann! On umřel a soudíme z toho s naprostou skoro určitostí, že se kdys také narodil. Jeho životopis nebudeme psát, poněvadž ve fejetonu není místa pro životopis rakouské byrokracie a Päumann byl totožný s rakouskou byrokracií a rakouská byrokracie je totožna s Päumannem. Jeho tělo bylo trochu hrubé, poněvadž umřel a smrt dle poetů vniká jen do těles hrubých. Vypadalo jako dlouhý hnát, obalený v leckdes děravý a všude už zvraštělý pergamén. Měl-li nějakou duši, tedy alespoň jistě neměl svou, neboť duše ta žije v zmíněné byrokracii i po jeho funuse dál. Není sice nesmrtelna, ta byrokracie i s duší svou, ale tuhá jako dobře proschlá kůže, a pranic se nedivíme, že choroba našeho Päumanna byla dlouha. Umřel—co je ale smrt? „Nur ein Menschenwort!“ Nám bude věčně žít, on byl jedním z našich předních dobrodinců. Ač konal jen svou povinnost, když nás tak dlouho štípal, až jsme se ze spaní probudili, ač po něm přišlo ještě více Päumannů — ani nevím, jak se nynější náš Päumann jmenuje —, přec on byl *první* a to je něco. Že nám řekl: „Déle šesti let nebudete žít!“, jedli jsme, pili a sokolili, a teď jsme silni. Za to dostal kočičinu, v Nových alejích holí přes záda, titul dvorského rady a tučné místo „verwaltungsrata“. Hmotně byl tedy ovšem odměněn, mravně jsme mu ale ještě dlužni. Ten dluh svůj velký musíme jednou splatit byrokracii, jejímž byl atómem, prozatím nemůžeme stíny Päumannovy výše poctít, než pějem-li nad jeho hrobem s otcem Palackým, jak psáno od něho v Jungmannově Slovesnosti, str. 487:

Jej více žádné jitro newyzwolá
z temného lůžka; více nepozbudí
k radosti jasné světlo denní:
jej studená kryje zem poměrně.

Nebraňte, bratři, wolně linauti se
slzám autrpným! Ach osudů ruka
krutá nešetří nic plačící
prosby — — — —

Jak prozaicky dojemné a funusově naškrobené! Jsem věru dojat. Mně pak byl Päumann zvlášť milým přítelem. Nepovolil mně ani vydávání zábavného časopisu, jen abych se v oposici utvrdil, nechal mne stát, ač citovaného, půl druhé hodiny v předpokoji, jen abych měl příležitost vzkázat mu hrubství. Je mně, jako by byl umřel můj kanárek —

Lili! cukr, na! — Ó můj
ptáčku, ó můj Lili,
neslyšíš? — — — —
Ulítla jak jiskřička
tam, kde Katullovi
vrabec lít, tvá dušička,
tam, kde Ramlerovi
hlasitá křepelička.

Avšak — příliš mnoho citu škodí — —
— vraťme se k svým husám! Také mne už ty polemiky a ten rozbroj v národě bolí, kvůli božímu míru navrhuji: vy staročeši snězte si všechny *staré* husy, my mladočeši necháme si ty mladé. Přijato?

NÁRODNÍ LISTY 25. března 1870

NEDĚLNÍ KÁZÁNÍ O TOM POMLOUVÁNÍ A NACTIUTRHÁNÍ

Otcové jísti budou syny uprostřed tebe a synové jísti budou otce své.

Ezechiel, 5.

Moji milí v pravdě!

S hlubokým bolem v srdci pozoruji, že mezi vámi zůří hrobové zvíře, dle Svatých otců hyéna. Oddali jste se hnusnému nactiutrhání, jež jest dle sv. Tomáše Akvínského „hříchem smrtelným" a o němž mudřec sv. Bernard ve spise De modo bene vivendi rozmyslně dí: „Utrhání jest těžký hřích, utrhati těžké provinění, pomlouvati nemalá zlost." Mocí svého úřadu vám, třikráte již k odvolání pomluv zbytečně vyzvaným, dávám upomínání své věrné; nechť jak olej vteče ve váš sluch a jak balšám zhojí boule duše vaší. Ó, utrhání na cti je těžký hřích, detractionem fecit diabolus!

Léta páně 1617 dle svědectví ctihodného jezovity Jeremiáše Droxelia, dvorského v Bavořích kazatele, jest knížka na světlo vydána pod tímto titulem: „Rytířská a statečná kunstovní knížka, v nížto se jedná o jízdě, koňském lékařství, pojímání na uzdu, udidle *atd.*", a to hned na *regálním papíru!* Proboha, nemáme-li nad tou knihou zaplakati? Na koně uzdy, udidlo, caňky, mundštuky, náhubky, otěže, škrubaly řemeslně dělati a hynšty pojímati umíme? Koně můžeme uzdou říditi, kam chcem voditi: jazyk pak, nastojte, žádným udidlem, náhubkem neb munštukem zkrotiti neumíme! Sem náležejí slova sv. Jakuba, an takto mluví: „Koňům udidla v ústa dáváme a vším tělem jejich sem i tam obracíme, ale jazyka žádný z lidí zkrotiti nemůže." Tak jest, utrhání jest zlé v světě nadmíru zlostné, kteréž se nikdy nedá dosti oplakati. O němžto nyní mluviti pokračuju, a v této řeči, co by utrhání bylo, jednati budu: jak mnohonásobné, co za veliký hřích, jiné věci pak pořád se také najevo vyvedou.

Vím, že vás nepolepším, bolí mne. Vždyť praví Sirach: „Člověk, který zvyká řečem hanlivým, po všechny dni své se nepolepší!“ Je to už jeho vrostlé přirození či nátura. Opatrná ta všeho pokolení rodička, nátura, jak Plutarchus píše, člověku dvě uši dala, jedinký toliko jazyk. Vy ale, moji milí, máte jen ucho krtkovo, kdy se jedná o spasitelné napomenutí, ale ihned čtyřicet jazyků plamenných, kdy se jedná o pomluvu, jako by byl sestoupil k vám sám duch nesvatý. Váš jazyk srší jiskry, nechť zalétnou kamkoli, on je jako oheň, o němž už Ezdráš děl: „Jakž mohu váhu jeho udati?“ Jest jako střela z kuše vypuštěná nazdařbůh, nechť zaletí a raní třeba někoho až ve Frankrajchu nebo Hyšpányji, jest jako uštkávající had, jenž se stravuje jedem, a bůh nezlořečil žádnému zvířeti krom hadu! Píše Aelianus a Plinius, že při hlavním pramenu řeky Efrates rostou hadi ubližující cizozemcům, domácím pak a obyvatelům nikoli. Praví se, že hadi v syrské zemi spícím lidem neubližují, v Egyptech že i baziliškové zpitomějí, ale váš jazyk nezkrotne nikdy, každého jest strach a hrůza, kterýžto tak dobře známého jako jiného, přítele i nepřítele, dobrého i zlého, spícího i bdícího, živého i mrtvého zasáhne, hryže a uštkne. Vy znáte osmerý způsob nactiutrhání, od tvrdého uštknutí až k nechutné chvále, kterýmž způsobem subtilný hřích utrhání také často se k nám loudí, svého fortele hledí, ano někdy tak potvorně přešatí, že nelze jej poznati. Neboť chytrá věc jest zlost, z malé třísťky činí trám a špalek, z mouchy elefanta, z pahrbku vysokou horu, a co se mu v noci zdá a sní, to na hlavu jiného svalí. Každé vaše slovo je jako nůž, o němž Tearydas děl, že ostří jeho rovná se lidské pomluvě, vy jste horší než chinenští rytířové, z těch má každý do boje meče dva, vy dle potřeby i celé sto a také štyletů i oštěpů hojně. Vy naopak starožitného malíře Apellesa, který regem Antigonum maloval tak, že nebylo vidět vyteklé oko, malujete i vidomého co slepce. Vy kdybyste jako onen svatý muž měli boží dar, že před vyplynutím každého zlovolného slova z úst byste usnuli, jakživi byste vlastně se ani neprobudili.

Ano, vy někdy co redaktoři katolického týdnopisu vezmete na sebe i kleriku posvátnou, ale obvážete bedra svá pomluvou namísto cingulum! Co platno, že v postní den masa ani hovězího ani jeleního ani ptačího nejíte, když i v největší půst lidského masa sobě nedáte zapovědít. Nebojte se, nevynadám vám. Nesrovnám vás s oním zvířetem, které po masných krámech mlsá a vždy s krvavou tlamou všechno prošťárá. Ani se zvířetem, jež na louce místo pomněnek, slziček, pantoflíčků a jiných libých kvítků ihned kaluž si hledá. Aniž s koňskou pijavicí, která člověku se vždy do hřbetu vsaje. Aniž s plachým býkem, kterýž čelo své skrčí a zakrnělýma očima k protivníku směřuje, ač také utrhač se skrčeným, faldovaným čelem a rozpustilým svědomím tvrdošíjnou tlamou vždycky ven vyhazuje, co sobě v srdci usmyslil, a zákona páně o lásce za nic pokládá.

Velicí mužové praví nám, že člověk má život trojí: nebeský, tělesný jako ostatní zvířata a lidský čili počestný. Vy v zápach vlastní mrviny obalení nemůžete vidět kolem sebe lidí živých; nebeský život je v rukou božích, tělesný v rukou zákona, napadáte tedy lidský. Třeba se docela ubíti nepovedlo, i rány jen lehké, počestnosti zasazené, všeliké lékařství nezhojí. Směle k pajtu a draní máte-li se, byste pak loupež vrátiti museli, však v celosti zpátkem nepřijde. Nebo co kdo jednou nespravedlivě dostal a popadl, to se člověka až ku podivu přidrží. Jeden z dvořenínů Alexandra říkával: Máš-li nepřítele, směle naň haněním dorážej, nebo byť pak ránu zahojil, ještě mu modřina zůstane. Co platno, kdybyste pak řekli: Nerozšafně mi to z úst vyšlo: závist a nenávist mne k tomu přivedla. Vytáhneš-li hřeb do stěny zaražený, zůstane v stěně jizva. Obřezanou minci nebere nikdo v platnosti její prvější. Proti uštknutí hada pomáhá krev hadí, proti ráně štírů slouží olej štírů, proti kousnutí psa vzteklého kladou se na ránu chlupy jeho, ale jsa od jazyka utrhače zhryzen, nemůžeš se od něho leč těžce a toliko povrchu zhojiti, byť utrhač sám s králem Davidem chleb svůj popelem posýpal.

Ó jak jich mnoho k zatracení přichází pro totéž utrhání,

i již k trestu pozemskému! Sv. František tak utrhačův přísně trestal, že jim kázal hábitu a oděvu řehole své navždy svléci! A horlivý kazatel sv. Vincenc vypravuje o jednom jeho pomlouvači, že tento umřev musel duši svou trestem do očistce dáti, a když duše trest svůj vykonala, nesměla do nebe a musela dřív ještě na svět odprosit svatého, což se také stalo. Vám se nepřitrefí líp, ale mně pak již na oči nechoďte, mám vás již zaživa dost, čímž vás co nejpokorněji božímu trestu doporoučeje znamenám se co váš spolukřesťan. △

NÁRODNÍ LISTY 27. března 1870

„ZASLÁNO“ PANU J. S. SKREJŠOVSKÉMU

△ *V Praze 28. března*

— „also s'Karnickel hat angefangen,“ povídáte, efendi! Ve svém otevřeném „mektubu“ ráčíte mně přičítati jako „přední stráž“, že jsem ve svých fejetonech započal boj proti „vlastencům“, kteří čtou „německé“ listy, a proti „besedám“, které se na „německé“ listy předplácejí. Tak opakuje v ouřadním překladu včerejší Pokrok po předvčerejší Politice.

Lítuji, že přiřknutou mně zásluhu nesmím cele sobě ponechati. Myšlénka, než se v lidech trochu jen rozšíří, mívá velmi mnoho otců; zajisté už bylo před tisíci lety mnoho nepřátel války, a přece se „všeobecný mír“ pokládá teprv za myšlénku Saint-Pierrovu. Takž také už přede mnou, abych spravedlivě dosvědčil, byli jiní přímo o škodlivosti *po německu pro Čechy* psaného listu přesvědčeni. Uvádím — ač nevím, mnoho-li jeho autorita v „daném“ okamžiku u Vás platí — slovútného historiografa Františka Palackého. Zkušený pán ten, kdykoli před Vaším podnikem jednalo se o zaražení německým jazykem české zájmy hájícího časopisu, vždy a výslovně naznačoval zhoubnost takového listu v ohledu *národním*, jazykovém. Jak *nyní* smýšlí, nevím, jak smýšlel, řekne Vám co pravdymilovný děje-zpytec asi sám.

Ovšem byl bych také bez příkladu vyslovil svůj náhled i své pozorování. Avšak tuze se ráčíte mýlit, efendi, praví-te-li, že byla spořádána proti Vám celá vojenská výprava, jejíž přední stráží jsem byl já. Výpravy celé dějí se jen proti velkým věcem a lidem, do mého fejetonního oboru padají věci a lidé bez rozdílu velikosti, a v oboru tom je už jednou mou slabostí, kterou Vy snad nesdílíte, že vždy pronesu přesvědčení *své*, za něž jsem sobě přední stráží, středem a

zálohou sám. Posud jsem tak naivní, že myslím, že *němčina nikdy nečechisuje*. Neračte se mýlit, efendi, umím velmi dobře věci lišit a nahlížím, že by nám ovšem velmi mnoho prospěl časopis německy psaný, který by zastávaje české zájmy měl *mezi Němci* čtenáře a rozhodnou váhu. Chci Vám věřit, že cos zcela podobného bylo Vaší intencí, avšak člověku se vždy všechno nezdaří — mně se před více než desíti lety, jakž jsem teprv nedávno ve Vašem časopise četl, nepodařila tragédie, a Vám se skoro po deset let nedaří Politik.

Je pravda, často jsme měli srdečnou radost, jak jste tak s plnou chutí a nedostížitelnou neomaleností vynadal tomu kterému nám nepříznivému ministru, ale radost ta byla interní, na kruhy české obmezená, na něž se vůbec hlavně obmezuje Vaše odběratelstvo, jakož sám pravíte, že „se u nás ví, které ‚německé' listy to jsou, na které se naše venkovské besedy a naši vlastenci předplácejí" (ouřední překlad). Takto jste vyvolal vnitřních polemik zrovna tolik co zevnitřních, z čehož jsme už měli menší radost, jakož nás také pramálo potěšil ten jistý politicko-neomylně-vůdcovský a ministerielně-kandidátní tón, jaký Váš ctěný časopis ráčil zavést. Zevnitřních úspěchů nedocílila Politik, alespoň ne zřejmých, a vidíte, efendi, české časopisy sice také zevnitřních úspěchů nemají, ale šíří kruhy českých politických čtenářů vždy dál a dál, rozšiřují nejen lásku k vlasti, nýbrž i lásku k jazyku a — poskytují Vám příležitost k špatnému vtipu, že tedy snad Politik tomu „dál a dál" nebyla na závadu, ano že snad i tou jistou němčinou svou nebyla němčině ani na prospěch.

Soudím, efendi, že ani nevíte, jak, kdy a kde germanisujete. Račtež ale, milovaný pane, uvěřiti mně, že jsem měl velkou zlost, vida, jak české, ale nešťastně vychované rodiny, pachtící se po tu dobu se čtením českých listů, ihned českého čtení zanechaly, jakmile vyšel německý list Váš, — vždyť svědomí pravilo: je to také „náš" list. Nebo že jsem se zlobil vida v menších městečkách českých, kde odbírali jen Váš ctěný list, že jakmile chtěli dobří ti lidé rozmluvit

se o záležitostech politických, nemohli sobě pomoci a musili po německu. Ani byste neuvěřil a vlastenecké srdce Vaše by se zhrozilo, kdybyste věděl, kam až věc sáhá. Povím Vám příkladek. Venkovský jistý přítel můj čekal letního dne vloni na mne na Žofíně. Čekal trochu dlouho, konečně přicházím a on mně rychle v ústrety. „Bohudíky, že už jdeš," pravil, „dvě hodiny jsem už zde, u mého stolu sedí samí Němci — slyším jen samou němčinu — člověk by ani neuvěřil, že je v Praze." Podívám se k onomu stolu — poважte si moje ustrnutí, efendi, — sedí Vám tam samí členové redakce Politik! „I to oni se jen tak cvičí, každý den dvě hodiny, vždyť jsou to —," konejším ustrnulého; Vám ale jmen jich prozatím nepovím, snad byste je tlouk.

Pravíte ve svém mektubu také, že já nejsem majitelem tiskárny, z čehož by mohl nějaký zlomyslník vyčíst posměch na mou nemajetnost vůbec. Já vím, že nic nemám, vsadil bych se také o milion, že jakživ nic míti nebudu. Ačkoli jsou takové věci změnám podrobeny; my oba známe na příklad velké dvouštokové domácí pány, kteří před málo lety lezli tuze parter. Ostatně, copak je bohatství pro lidi, kteří jsou tak moudří jako Vy a já! Garibaldiho nynější velké dědictví zajisté nepředělá, a já (třeba bych posud, jako někdo jiný dřív, jen „pro poblácené své pěší boty nekonal častějších návštěv u svých známých") kdybych měl v nevystavené posud maštali své třeba šest koňských ocasů, přece si nebudu hrát na pašu. Já Vám věřím rozhodně, pravíte-li, že závody Vaše mají pro Vás jen proto význam, že jimi můžete sloužit politice naší. Vidíte, efendi, to je hezké, ano velmi hezké, jakož bylo uznání hodno i to, že jste z německého výtěžku svého založil také český list. Jsem vděčně přesvědčen, že Váš Národní pokrok byl Národním listům co do titulu, písma, celé úpravy, vůbec do všeho ale tak nachlup podoben jen — ne pro konkurenci, nýbrž proto, aby byl list Váš hodně, ale hodně „národní". Mám k Vám neobmezenou důvěru a věřil bych Vám i, kdybyste řekl, že zas naopak politika má pro Vás jen proto význam, že jí můžete sloužit Vašim tento.

A tu důvěru jste si získal tím, že jste opravil výrok svůj: „Mladočeši ani nejsou, jsou to generálové bez armády“ — výrok pronešený teprv před čtrnácti dny. Mne to upřímně těší, že ta partaj, ku které náležím, také skutečně *jest*. Jen kdyby byla věhlasnější, kdyby takhle Vás měla za generála! Ale oni si nerozumějí, ti mladočeši. Považte jen následující, efendi! V Růžové ulici je jistý dům pod č. 1416. Už je tomu několik let, když v dotčeném čísle, v druhém patře, při pivě a uzenkách, a to dopoledne, domlouval jistý pán četné schůzi mladočechů: „*Musíme utvořit silnou stranu proti těm starým!*“ Myslil si nejspíš, že „strana“ nemůže být bez „vůdce“ — „ein feiner, *politischer* Kopf muß das sein,“ jak praví Schiller. Ale, považte si, oni jmenovali někoho zcela jiného co vůdce, a on pak byl naprosto — proti všemu vůdcovství. Ani nevím, kde teď ten pán je, ale povídá se, že prý kdesi proti „těm mladým“ vodí „ty staré“ — za nos.

S čímž jsme tedy spolu hotovi, leda byste nechtěl. Na všechen způsob zachovám k Vám všechnu mně možnou úctu.

NÁRODNÍ LISTY 29. března 1870

PŘEDPOSLEDNÍ SCÉNA
PŘED SKOTSKOU BRANOU

△ *V Praze 2. dubna*

„Vzkázala mu po své kamarádce, že už ho nechce, a ohlídla se ještě pyšně po něm, když odcházela s jiným.“ Když jsem co studentíček četl tu smutnou historii o té falši v lásce — četl jsem ji v Rozmanitostech —, bylo mně nesmírně teskno kolem srdce. Já ho viděl před sebou, nebohého opuštěného, s blednoucí tváří, tajeným vzdechem — z hospody zněly táhlé zvuky trub a polem se neslo jejich „Škoda toho milování“ — a ona, ta nevěrná, pohlíží se strojenou lhostejností zpět, ret její se pohrdlivě vyhrnuje — nikdy jsem jí to nemoh odpustit! Vždyť, ty můj bože, je to každému známo, co je pohržená láska, vždyť i při věrné lásce

když se loučí milej s milou,
řezají si srdce pilou —
když se loučí milej s milou,
svítí sobě loučí bílou!

A zrovna tak mne zabolelo a vzpomněl jsem sobě na onu nevěrnou, když jsem slyšel, že Poláci a Slovinci a Tersťané a Petrinó po kamarádu Grochołském vzkázali kamarádům svým říšskoradním, že už jich nechtějí, a že ještě si vyšli na galerii sněmovní, aby se podívali dolů s líčenou lhostejností a vyhrnutým rtem!

To prý byl obraz zoufalosti, že by byla kámen na písek rozdrobila, bídy, že jí v širém světě není, chudoby, že by ji ani nejnadšenější socialista vylíčiti nedovedl! Hotová tragédie, poslední akt, poslední scéna, zrovna už před mravním naučením! Osud byl právě položil železnou ruku svou na ně — všeobecné dramatické strnutí — nejdřív jednotlivé vzdechy, jednotlivé rozmačkané slzy, pak všeobecný brek.

Pomocí šátků se oči usuší — vzdechy splývají v chóry — zahučí, zasténá to, jako když vichr teskně dechne do strun Aeolovy harfy — a já zde sděluju tu scénu podle svých vlastních stenografických zápisků.

Levice (zpívá konečně):

— není žádné potěšení
pro mne více k nalezení!

(začátek nemohla vypravit pro přílišné ještě rozechvění),

Centrum (item):

— těžké naše rozloučení,
když jsme spolu naučeni! (Item.)

Sbor obou:

Es klingt das Wort so traurig gar:
farwohl, farwohl auf immerdar!

(Oči se smutně nesou k výšinám galerie.)

Malý Kuranda (vedlejší charakter) lomí ručičkama a pěje lyrickým tenórkem k Polákům:

Oči, nekoukejte,
radši se schovejte,
ať se mi srdéčko
nerozskočí!

Shůry ale hučí *polský bas:*

Podej ruku, podej vobě,
že se nedostanem sobě:
ani za rok, za dvě leta,
ani do skonání světa!

a *slovenský baryton* dodává:

nebudem už spolu chodit,
nebudem se spolu vodit,
ach už nebudem!

Sbor zas dole:

Nehoukej, nebroukej,
můj zlatej holoubku!

Kotz von Dobrž (smutně): Ach, bolest jest žíznivé koření a chce být zalíváno! (Odchází do restaurace.)

Hasner (má řeč): Slavně scvrklá sněmovno! Míti něco může nám být ničím, ale ztratit to, může nám být *vším!* Měli jsme Slovany — čím nám byli Slované? už jich nemáme a zdá se, že vůbec už nemáme ničeho! Pánové, ti Poláci jsou pro nás jako zuby pro člověka, nejenže jsme jimi mohli nadobro rozemlít tu ostatní stravu německo-rakouského žaludku — teď bude těžké polykání a trávení! —, ale i jinak se podobají zubům: když jsme je dostávali, bolely nás, a když je ztrácíme, bolí nás zase. (Vzdechy a bravo.) Ale, pánové, to nic neškodí. U nás nezpůsobuje bolení zubů žádnou nehezkou oteklinu, my otékáme nanejvýš uvnitř. Drobí se nám to jako mé nebožce babičce, dej jí pánbůh zdraví; když se po svých dásních rozhlížíme, vidíme, že by měly nové zuby alespoň dosti místa, kdyby chtěly zase růst. Předkládám slavně scvrklé sněmovně vládní předlohu: abychom dalších svých dnů, nakolik nám jich pánbůh ještě dopřeje, strávili „in des Schmerzes giftig lähmender Süßigkeit“. (Bravo.) Ve jmenu ministerských svých kolegů dávám ubezpečení, že kdyby se vyprázdnily všechny ostatní lavice, ta naše ministerská vždycky bude plná! (Bravo.) Já ale nyní půjdu a napíšu filosofické pojednání o rozdílu mezi pojmy: popřizakončeno, přizakončeno, přiukončeno, poukončeno, skončeno. (Odchází s portefeuillem.)

Steffens: Meine Herren, ich muß halt immer einen guten Witz reißen! Ich nenne den Schmerz des *Scheidens* einen

Schmerz, der nur endet im *Verscheiden*, — was sagen Sie dazu? (Jako v sluncem spálené stepi rozzelená se jednotlivá travička, jako do věnce ze strojených hrobních květů vloudí se někdy živá fialka, jako na černém spáleništi hrává si nahé dítko, tak nyní přelítne sněmovnou slabý úsměv. Známé [z Floh] Klíčovo kvarteto Die vier lustigen Reichsrats-hoderodoh vystupuje a spouští: „Mir sein die vier lustigen —," ale jodle jim selhávají a palce jim vypadávají z kšand.)

Demel (ze Slezska): Jakpak ňákou hezkou samovraždu? Ale ne — u nás v Slezsku pochovávají samovrahy hubou do země — a to není hezké!

Kněz Guszalewicz: Rolník oře rýhy hodně hluboké, aby pole vydávalo hojné žně, a takž také pánbůh v srdce lidské ryje bolestí rány co nejhlubší, aby srdce vydávalo žně tím krásnější a nebeštější! (Zpozoruje náhle, že Makowicz chce se také vytratit, a chytne ho zavčas; ale Makowicz se vytrhne a Guszalewiczi zůstane v ruce knoflík, načež tento [totiž ne ten knoflík] s tónem plným oddanosti:) Pánbůh dal, pánbůh vzal, budiž jmeno jeho pochváleno!

Herbst (pro sebe): E co! Den jde rychle po dni, z jednoho se vyloupnou hned dva, a než se nadějeme, je rok u všech čertů a po dvou letech je pense. Budem holt hledět, abychom se ještě trochu udrželi! Ale kde jen nabrat nových ministrů — (v hlubokém přemýšlení) jakpak abych si koupil piletu do Prahy — —

Je prý už v Praze! No — chytne-li mne, — proč bych konečně nebral po dvou letech pensi! Ale dříve se ho zeptám: *jaké* ministerstvo? A řekne-li „Handelsministerium", řeknu já hned: „Šlaku, to ne! Dali by mne do novin s výkřičníky a pauzami! Víte, u nás jsou lidé, kteří mají výsadu na ‚handle'!"

NÁRODNÍ LISTY 3. dubna 1870

△

Již nás to pudí ven, ze zdí našich příbytků, z vížících hradeb města, ven do té probouzející, svlažující se přírody. Vzduch je jarně zvonivý a ucho naše, tak často již klamané, mní vyslyšet z něho život zcela nově kynoucí, bájný, posud v také kráse nepoznaný. Také celý národ náš mní nyní, že přichází mu nové jaro a s ním konečně již teplo stálé. Nechcem přervat předoucí se nit náděje, vždyť cítíme s národem a tak rádi doufáme ve jmenu jeho; avšak pevnější než náděje naše ve výdatnou změnu poměrů je náděje naše v národ sám, že předrží do jara pak již nepochybného a náhle ještě připadající, třeba se i opakující zmrazky že ho více nezlomí.

Tolik je jisto: větříme jaro v politice i v přírodě. Ale jsou členové našeho národa, synové statní a silní, kteříž nemohou v rozpravách s námi rozebírat náděje již v slova se šatící a nemohou volným dechem sáti vzduch osvěžený: jich statnost je k nečinnosti odsouzena, jich síla spoutána. Četní *političtí vězňové* naši tráví dny své v místech, kde i modré nebe patří k pouhým vzpomínkám. Veřejný život je nám ovšem více méně politickým žalářem, ale oněm bratrům o samotě je *želářem*.

Už často bylo ochotně hlásáno a rádo věřeno, že bude dána amnestie. Avšak místo tohoto „uvržení v nepaměť“ zakrátko, přes noc, uvrženy jsou v nepaměť hned zase všechny zprávy slibné. Byli bychom s radostným spěchem uvítali bratří svých zas na bílý den vycházejících, přáli bychom sobě i jim, aby co nejdříve alespoň nyní již zprostěni byli vazeb svých, avšak ani nyní ještě nesmíme v jejich jmenu žádat za amnestii. Sklesli v boji za to, co považovali za právo a blaho svého národa, a za právo a blaho považují

to zajisté nyní zrovna tak jako dřív, ne-li ještě rozhodněji. Byl-li ten či onen krok jich zákonitý čili nic, toho zde netřeba rozbírat, soudilyť o tom nejprv naše soudy, pak ale veřejnost a co nejrozhodněji porota příliš ovšem pozdě zřízená. Řady našich národních vězňů jsou předlouhé, snadno možno, že se v nejbližší budoucnosti ještě dále prodlouží, tolik je jisto, že náš národ má bohudík již dostatek těch, kteří směle zaujmou každé místo nebezpečné a obětují se jakékoli odpovědnosti.

Není pražádné pochybnosti, že novému, vlastně dalšímu soudění dostavilo by se ochotně nových obětí! Již jsme tu ochotu viděli v době posledního krutého stísnění časopisectva českého na těch, kteří právě nyní za ni trpí. Neminul skoro měsíc, aby nebyl skácel alespoň jednoho „odpovědného“, a již tu byl opět druhý, po druhém třetí, a všichni nastoupli úřad svůj s okem zářivým, s myslí odhodlanou, ač věděli, že nad osudem jich již zpředu je rozhodnuto. Hájili se před soudem s oním tónem, jehož pevnost svědčí, že přirozený právní cit jich netrpí ani dost malou pochybností. Ovšem nebylo nic platno, musili do žalářů, ale ani zde nezachvěl a nezměnil se cit ten. A ten jim pravil: že nepřestalo býti právem, co oni za právo považovali, jejich uvěznění že je pokračování boje, a proto naši vězňové neprosili o milost.

Nač vypravovat, jaký tam žijí život! Valná část našeho národa již „se provinila“, odbyla sobě nebo právě odbývá trest za crimina svá v kriminálech, žalářích, šatlavách a temnicích, a ví tedy sama velmi dobře, jaký se tam život žije. Ostatním to pověděla, bylo-li cos zvláštního k povídání. Vždyť je ten svět žalářní všude stejný a stejně jednotvárný. Malíř nenalezá proň jiných emblémů než řetěz, slámu a džbán, vlhkou černou stěnu, pavučinu ve výši a přilétlé ptáče v mříži, a přece je každý takový obraz se svými věčně stejnými emblémy vždy znovu zas dojemný. Stý jako první básník líčí vězně buď apaticky ležícího nebo jak „polo kleče a sedě půl“ v dumání „počítá kapky času“ nebo jak nehtem vrývá v stěnu jmeno své vedle jmen star-

ších, — a přec je i stý popis rovněž pohnutlivý jako první.

U nás v Rakousku to není také právě — líp než jinde. Naše žalářnictví nehonosí se pražádným určitým systémem, ani pensylvánským čili penitenciárním, ani auburnským, ani filadelfským nebo jakýmkoli jiným. Naše kriminály jsou budovány a zřízeny bez ohledu na oblíbený jinde „systém krabicový“ nebo ještě oblíbenější zase jinde „systém paprskový“, mají odjinud jen vysokou zeď kolem sebe a uvnitř „šachtu“, jakž se té vlastní „schránce lidské“ po celém světě potrefným termínem říká. Bavory a Rakousko mají tu slávu, že jediny ve světě zůstaly při nejstarších, jen zde onde moderně vyflikovaných způsobech, žalářnictví naše činí i politickým vězňům život co nejnepříjemnějším a naše kriminály jsou „šachtou“ a rakví zároveň. Ministr Pratobevera napsal o tom velké a mezi právníky slavné teoretické pojednání a náš Barák „s konsorty“ by mohl podat praktický výklad.

Zdá se skoro někdy, jako by národ politických svých vězňů zapomínal. Ale je to pouhé zdání, vzhledem k těm bratřím neplatí u nás pořekadlo o „očích a myslech“. Národ je právě v nejopravdivějším rozproudění, váží sobě oběti dle plné ceny její, ale pokládá ji za povinnost. Právě že je pocit povinnosti tak mocný, činí i nás mocné. Však jsme přesvědčeni, že nynějším bratřím „zločincům“ přijde tak skvostná náhrada, jaké sobě právě jich nadšená srdce přejí. V politice platí posud zákon: dnes zločincem, zejtra již mezi muži prvními a slavenými. Ta je ale naše pevná naděje, bez níž by bylo trudno pracovat, že i zákon ten konečně zajde, že nebude ani politických provinění vůbec, že nastane svoboda, a ta nezná pojmů podobných. „Tugend ist der Freiheit Götterkind,“ praví německý básník — až budem volni, budem všichni ctnostni. Prozatím by ctnostných mezi námi marně hledal.

NÁRODNÍ LISTY 8. dubna 1870

△ *V Praze 9. dubna*

Je to teď radost v životě našem! Přečtem si ráno noviny doma a u šťastném vědomí, že jsme se z nich praničeho nedověděli, vyjdem na ulici. Jarní jitro se na nás usmívá, to nás lechtá, a my se zas usmíváme na ně — tím je věc odbyta, leda na nějaké to zivnutí. Neboť jaro roztahuje vše, i ústa, a v item roztažené hrudi je nám jaksi prázdno, nevíme jaksi, co chcem, snad je to touha po práci, snad touha po té dálce, z níž se právě vlašťovky vracejí; snad i něco jiného. Jdem bez určité myšlénky — jarní snivost — dál, vtom nás potká nějaký známý.

„Dobré jitro!“ a úsměv.

„Dobré jitro!“ a úsměv.

„Co nového?“

„Nového — hm, právě nic.“

„Z Vídně? Koho volá Potocki? Jaký má program?“

„Program? Prager Abendblatt povídá, že program udělá se teprv podle toho, kdože se nechá získat?“

„Tak! A koho chce ziskat — všechno je tak divné.“

Už nás ta rozprávka s průvodčím jaksi omrzela — teď nějak každá rozprávka hned omrzí — nutíme se tedy do smutného vtipu. „Ministerské hrušky opadaly a strom odpočívá; v zimě strom také nerodí, vysílil by se.“

„Hm, ale myslím, že toho málo urvem. Tam nahoře nás nemilují, každý židovský dopisovatýlek nás tam může směle ještě očerňovat. Kletbou vyšších je, že jejich sluch patřívá nízkým.“

„No láska! Mně by byla milejší úcta k nám.“

„Ale ta by mohla plynout jen z naší *práce*. Myslím, že se neprohánímе dost v rejdištích českého ducha, vše, co děláme, je jen tak protloukání se ode dne ke dni, národní fliko-

vačka. A síly k duševní práci by měl náš národ přece dost!“

„Už tak bývá u silných lidí, že pokud nemohou *celou* sílu rozvinout, raději ani nezačínají. Naše síla je upoutána v skalní jeskyni, u vchodu je balvan, snad bychom stačili na odvalení, ale čekáme, až někdo vyřkne kouzelné ‚sesam‘. Proklaté politické poměry, jsou tak pitomy, a přece se podobají Šalomounově pečeti: Drží ducha našeho národa uzavřeného v lahvi. Pro nic na světě nemáme teď smyslu než pro politické poměry a ty se nehýbou ani kupředu ani nazad.“

„Přec by se mohlo něco dít, alespoň v literatuře.“

„Kdo a co? Jednu literární generaci už ta ‚nová doba‘ zničila, snad zničí ještě jednu. A co psát? Román? Nikdo ho nečte, ba ani nekoupí. A jaký? Humoristický? Není humoru a mohlo by se považovat za blasfémii. Satirický? Křičelo by se na nesvornost v národě. Sociální? Společenské poměry naše jsou jen přechodní, žádné. A historický — snad z *českých* dějin? Dokud ten démant, českou historii, nemůžem nechat zaskvít se v celé nadšením naplňující jeho kráse, nesáhejme raději naň! Tedy snad verše? Politických nesmíš, na hymny a nadšené dithyramby nemáš příčiny a do tvých citů vnitřních, snad docela milostných, nikomu nic není, neobtěžuj! Verše!“

„No tedy dramata!“

„S činohrou na příklad historickou je jako s historickým románem, a s veselohrou — snad by mohl někdo vyvstat a říct, kdyby byla dobra, že jste ji vzal některému nebožtíku z kufru. Nebožtíků je jak známo mnoho a o každém se může konečně směle předpokládat, že měl také kufr. Nebožtíci nemluví a také netlučou.“

„Ale vy znáte přec Bozděcha?“

„Znám genesi jeho Kotillonů, znám i práce, které psal předtím. Znal jsem také nebožtíka žurnalistu Bozděcha. Rozkošná, mužně krásná povaha, ale co do poezie — zrovna tak by se mohlo vytýkat Palackému, že vzal své nesmrtelné dílo z kufru Jakuba Malého. Celý svět by se smál, snad i Jakub Malý.“

„To je ale ošklivé.“

„Tuze!“

„A vy — což vy už neodpovíte na nedělní útok — víte ten?“

„Ne! Co odpovědít na příklad na báseň o sedmi milionech. Nebrat poctivě nabízené peníze mohlo by být sice tuze hloupé, ale nepoctivé zajisté ne; ano — kdyby řekli, že se braly nenabízené — —. A komu odpovědít? Jedni praví, že psal efendi sám, čemuž by neobratnost slohu nasvědčovala; druzí, že psal ten zcela obyčejný, čemuž by nasvědčovala líbezná myšlénková prázdnota; třetí, že byl získán ten, jenž se tak rád k vojenským výpravám získat nechává, čemuž by zas nasvědčoval mírumilovný nedostatek vybroušenějšího šermu. ‚Tam‘ už panuje obyčej, že ‚to‘ nikdy neudělal ‚ten‘. A snad odpovědít také historkami, třeba nedobásněnými, až na puntíček pravdivými? Jednou začal někdo vyprávět jednu, uvedl jen titul a už bylo po polemice. Nechme toho — leda by někoho vlastní historková kůže příliš svrběla, což je vždy ještě možno; prozatím: za vtip nestojí každý a za pravdu jen tenkrát, když toho vyžaduje naše věc, nikoli osobnost — mám svou osobnost tuze rád, jak jste v neděli četl, ale s věcí národní jí pořád ještě neztotožňuju. Je dobře, že je už po polemikách v české žurnalistice, obecenstvo už křičelo, a ještě líp, že je už po nenoblese v nich.“

„Ale ta doba, v níž žijem, je tak strašně fádní, že by zasluhovala zvláštního názvu. Snad ji nazvou jednou dobou prázdnoty.“

„Ano, cítíme všichni to ‚vacuum‘, ještě dobře, že cítíme také ‚horror vacui‘.“

„A je pravda, že torricellská prázdnota naše nynější pochází jen a jen od rtuťové tíže a stlačujícího vzduchu politických poměrů. Já se už nebudu o ně ani trochu starat. Zajdu si do kněhkupectví pro nějakou novou dobrou knihu, budu doma číst — ah tady jde N. — sbohem!“

Jdem dál a slyšíme ještě: „Dobré jitro, pane N., co nového, koho volá Potocki —“

A tomu se říká rozmluvy teď, a v každé ulici začínají znovu!

Tuze příjemný život a zábavný!

NÁRODNÍ LISTY 10. dubna 1870

△

Miluju obecenstvo, a proto je mně ho upřímně líto, že čítajíc jmeno Bochníček ani neví, co je to Bochníček. Miluju také pana Bochníčka, a proto je mně také upřímně líto, že obecenstvo dosti ho nezná, tedy ho sobě také dostatečně neváží. Čemuž obému aby odpomohly, budou se namáhat následující skromné řádky.

Kdybych řekl, unešen láskou a mužným obdivem: Pan Bochníček je pan Bochníček, řekl bych tuze mnoho a vy byste přece nevěděli nic. Vždyť byste neměli ani o nebi pojmu, kdybyste neviděli jeho hvězdy a jeho skutky! Nebo kdybych řekl: Je pět stop, devět a půl palce vysoký a váží sto osm liber, nevěděli byste také pořád ještě nic. Ale ihned budete vědít mnoho, zeptám-li se vás: Můžete sobě myslit rakouský úřad bez papíru, mnoho papíru, ba tuze mnoho papíru? Čím by byl takový úřad? A co by byl na příklad slavnému soudu všechen ten popsaný papír zas platen, kdyby svět o něm ničeho se nedověděl a pan Bochníček s nasazením vší píle a brejlí ho po redakcích neroznesl? Ano, pan Bochníček je ten, který Prahou rozšiřuje ony tisíce cedulek, které vesměs, slibujíce sic tresty z paragrafů 118 a 148 jako med plynoucí, k milostnému „slyšení“ do kriminálu lákají. Ano, pan *Bochníček!*

Bez pravopisu by se trestní rozsudek snad mohl dostat obžalovanému, bez pana Bochníčka ale ne — nikdy! Bez vděčného uznání by se „srážka z kauce“ snad dostala odsouzenému, bez pana Bochníčka ale nikdy a nikdy! Ano, pan Bochníček je — řekněm to již s plnou váhou — *soudním sluhou.* Tím nechci říci, že by nemohl pan Bochníček býti také soudním radou, — naopak! Ráznost mu neschází a rozum také ne; když se koukne brejlemi, svítí z očí jeho

„vznešený rozum, světlojasný syn božské hlavy“, a když se koukne přes ně, mohl by být i presidentem nebo docela druhou instancí. Ale ve světě by nebyl žádný pořádek, kdyby v něm nebylo pánů a sluhů, ti, kdož jsou rozumnější, stávají se sluhy, a pan Bochníček stal se sluhou z pouhé skromnosti a podle svých škol.

Česká žurnalistika spotřebovala už mnoho ouřadních bochníčků a jiných božídárků, ale pana Bochníčka ještě žádného. Pan Bochníček je první, zůstane jediný, a až bude po vší rakouské byrokracii, což prý také jednou bude, jmeno jeho bude se pořád ještě jmenovat a skvělost jeho pořád ještě skvít. Bylo už mnoho soudních sluhů, ale je jen jeden pan Bochníček, slunce mezi hvězdami. Ostatní nepochopovali zcela význam svého úřadu, byli mimo úřadními sluhy také ještě lidmi, byli jako Rückertův bramín: rozum jich sídlil v srdci — ale pan Bochníček je zrovna extrakt soudního sluhy, žádný cit, samý rozum, pan Bochníček je pan Bochníček. Jiní byli zdvořilí, pan Bochníček jest jen přísný, jiní byli skromni, pan Bochníček jest soudním sluhou. Hned na počátku svého působení cítil dobře, čím je, dovedl ihned ustálit svůj poměr k těm žurnalistům, vědělť, že je něčím vyšším, ne tím, čím oni. Vždyť by skutečně ani nebyli českými žurnalisty, kdyby jim pan Bochníček nedodával rozsudky.

Ihned porozumíte bližšímu rozdílu mezi panem Bochníčkem a ostatními!

Jiný soudní sluha na příklad zaklepal, než vešel, — pan Bochníček ne.

Jiný smekl hned venku — pan Bochníček, pakli vůbec, teprv uvnitř.

Jiný hleděl co možná málo vytrhovat z práce — pan Bochníček mluví sonórně, s celou bezohledností zákona.

Jiný řekl na příklad: „Prosím, mám tu pro *pana*“ — — pan Bochníček vyjádří se stručně: „Je tu N.? A kde je Z.?“

Jiný pro samý, „mezi námi“ zbytečný ohled nevěděl ani, kam klobouk položit, — pan Bochníček co světa zkušený ví, že na hlavu, a potřebuje-li něco sobě poznamenat, řekne:

„Podejte mně někdo péro!“

Jiný roznáší jen obsílky psané panem radou — pan Bochníček, když nenajde redaktora v redakci v dobu, kdy by redaktor dle náhledu jeho pracovati měl, napíše si obsílku sám a jde zatím na pivo.

Ne snad že by pan Bochníček nás nemiloval. On nás ale miluje láskou vznešených. Ta hřeje nenápadně — někdy se o ní člověk po celé věky nedoví — a neusmívá se. Totiž mne — mne jediného více nemiluje, ach! A pochází to od onoho věčně památného dne, kdy jsem v politováníhodném spletení mysle a zapomněv náhle, že máme pánubohu vděčni býti za komiku ať již jakoukoli, jemu se vší povinnou šetrností sice, ale po česku vyložil, že by se nemusil namáhat psaním obsílky, že by si mohl dát zapřáhnout a zajet si k bytu redaktorovu, když má tak na minutu a naspěch.

Neřekl mnoho — ty můj bože, vždyť já cítím, že jsem toho také nebyl hoden ! —, odešel a za chvilku přišel se dvěma policejními strážníky. A tenkrát se stal památný ten čin, že přislinil akt na dveře a dva svědkové že to mohou rozhodně dosvědčit, že dovedl akt spojit s jazykem a naslinit jej vzdor panujícímu již soumraku.

Nato odešel, avšak podnes skví se na dveřích žlutý flek, žádné věchtoví nemůže jej vydrhnout, a hrůza a zimniční záchvěv mne jímá, kdykoli naň pohlédnu. Od toho pro mne osudného dne mne ale pan Bochníček více nemiluje, on přede mnou jen smeká, třeba to bylo na ulici.

Snad, čta tyto láskou prodchnuté řádky, přec se mně trochu zas nakloní! Náděje člověka neopouští nikdy, sprovází ho až do hrobu. Snad — u nás je to možno — pomohl jsem mu tímto k nějakému křížku — — ještě doufám!

NÁRODNÍ LISTY 13. dubna 1870

△ *V Praze 23. dubna*

Já jsem mu to povídal. „Čížku," povídám, „prosím tě pro všechno, nebuď tam tak hr! Vidíš, Čížku, já vím, že za svou náturu nemůžeš, také to konečně pranic neškodí, když vyhrkneš na nějakého Předáka nebo Pohla v Praze, ale ve Vídni — vidíš, Čížku, ty jsi praktický právník, tobě nemusím říkat, jaký je rozdíl mezi sluhou Bochníčkem a radou Neumannem, nu a vidíš, zrovna takový rozdíl je mezi Prahou a Vídní. Považ si jen, že tam budeš mluvit před pány rady nejvyššího soudu, pravím *nejvyššího*, a že budou o tobě psát referenti staré, ba i nové Presse a ještě jiných *vídeňských* listů! Co je to platno, milý Čížku, naše demokratické náhledy jsou sice zcela pěkná věc, ale velký pán je přec jen velký pán, rozdíly musí být, kampak by to vedlo, abychom byli všichni stejni, kdepak by zůstal pořádek! Vem si pěkný černý kabát a nedrž se tuze zrovna, aby to nevypadalo jako nějaká hrdost. Když mluvíš, nechtěj skvít se svým tenór-barytónem, nýbrž mluv hezky hladce a sladce jako holoubátko, které ještě cucá. Víš co, jeď do Vídně pěšky, abys se trochu vydal ze síly, jez po cestě jen vejce na měkko, čti mírnou Bohemii a zapíjej studničnou vodu, zjara je zdrava. Milý Čížku —"

Ale toto, on se navečeří Čížek doma jako Lukull, dej mu pánbůh lehké odpočinutí, pije ještě v České Třebové horký bujón beze všeho ofoukání a bouchne do Vídně zrovna rychlovlakem! A Arbes není o mák lepší! „Arbísku," řku zas k tomu, „udělej nám tam čest! Ukaž jim, jak my umíme německy, vždyť to sekáš jako lajtnant. Čeština je sice taky konečně jazyk, a to zcela dobrý pro domácí potřebu, můžem si jej nazývat také vzhledem k svým dějinám třeba slavným, hrdinným nebo alespoň královským, vzhledem

k svým děvčatům andělským, vzhledem k tvým a mým básním neskonale poetickým, ale němčina — co je to platno, němčina je přec jen řeč těch vyšších a mluví ji i sami pražští policajti. Arbísku —"

Toto! — Arbes jde a řekne: „Žádám, aby se jednalo česky!" No a Wittmann řekne „ne!" a je to. Člověk skutečně nenahlíží, proč by Wittmann neřekl ne. Za prvé ho to stojí stejnou práci, za druhé by neměl být nejvyšším rakouským radou, aby říkal ano, nemohl by to také dát do protokolu a očekávat jistou vyšší odměnu, a za třetí žijem v Rakousku, máme tu dobře spořádané poměry, na všechno „statut" a na Čechy všechny statuty s „ne". Jen toho lituju, že Wittmann dostal se do prudkosti a rozlitá žluč že mu třeba uškodí. Nejspíš že to také Arbes nahlídl a zdá se, že odpovídaje: „Ponechávám další svému obhajci!" mínil jen nějaký lékařský prostředek. To tak — doktor Čížek a prostředek — *ještě víc* pana radu rozzlobil! Co z toho teď má!

„Co nám je do češtiny!" pravil Wittmann. Výborně! Člověk skutečně nenahlíží, co je Wittmannovi do češtiny. On odsuzuje a zavírá, beře měsíčně 216 zl. 50 kr., má svůj statut — čím je mu Hekuba! Čím je Hekubě také on! Proklatě bychom si zapověděli, aby každému lecjakému bylo něco do naší mateřštiny! Češi platí arci miliony a miliony daní, ale pan nejvyšší rada má z toho jen několik tisíc, co je mu do češtiny. Češi jsou arci prý také rakouskými poddanými, ale pan nejvyšší rada není přec u nich v službě, on slouží spravedlnosti, a co je té do češtiny! Ta je povýšena nade všechno stranictví a tedy německá, každý to nahlídne.

„Nechte toho pleskání," povídal Wittmann. To se rozumí, k čemu by dostávali Wittmannové měsíčně 216 zl. 50 kr., kdyby jiný pleskal zadarmo. Také to ale umí pan nejvyšší rada! Neznám ho osobně, ale myslím, že má hubu pořád dokořán! Když je v stodole prázdno, nedává se také závora na vrata. Člověk skutečně nenahlíží, proč by Wittmann byl neměl říct: „Nechte toho pleskání!"

Čížek a Arbes odešli hanbou. Řekli sice, že pro urážku Čechům učiněnou. Jako by Češi nebyli urážkám navyklí —

vy nám budete něco povídat! Teď z toho máte, Vídeňáci říkají: „Dös genget uns noch ab!“ a Linder se vám v Tagespresse směje. Týž Linder — nepřátelé jeho tvrdí, že je víc hloupý než drzý, kdežto přátelé jeho se posud o tom nerozhodli — vydal teď velmi pěknou „deklaraci Němců“. Zcela rozumně to psaná knížka a pranic pro zasmání. I o šibenicích se tam mluví, což skoro až lechtá. Kdo mluví o vyrovnání s Čechy na základě deklarace, praví Linder, zasluhuje šibenici, „weil er zum Todesstreiche ausholt für Österreich“. Patrně chce Linder avanžovat a stát se i v jiném ještě ohledu „pacholkem“. Jenže je ta věc lechtiva, jak pravím. Kdyby každý, kdo Rakousku zasazuje smrtelnou ránu, měl viset, dělo by se i Linderům jako Heinovu „Ratcliffovi“: „hinaufzuschaun zu jedem Galgen, ob ich nicht selbst dort hänge“.

Tak tedy šibenici pro Čechy! Nu ano, něco nového. Z kriminálu už ty Čechy, totiž ty „tiskové“, včera pouštěli. Viděl jsem je, a už se pranic nedivím, že „vězňové“ ve Fidelio tak komicky nešikovně lomí rukama a tak neobratně jeví svou radost ze sluníčka a modrého nebe. Nemají právě žádných dobrých vzorů. Z těch našich včerejších ani jeden nezevloval do nebe a žádný z nich nezpíval do sluníčka.

„Dvě leta jsem seděl,“ řekl jeden chladně.

„Já dvacet měsíců,“ druhý.

„Já osmnáct,“ třetí.

„A ti nebozí ‚netiskoví‘, jeden má deset let, druhý sedm, třetí pět atd.“

„Vždyť ani ti tiskoví nejsou puštěni, jichž proces posud není ‚dokončen‘! —“

Žádného pravého jásotu už nejsou ti lidé schopni! Vyšeptalé století!

NÁRODNÍ LISTY 24. dubna 1870

MŮJ MILÝ OTAKÁREK
VZOR SOBĚ ODFUKUJÍCÍCH A NOVÝ KLUB
ODKRYTÁ „ČECHEM“ HANEBNOST
A NĚKOLIK PUNKTŮ, KTERÉŽ NÁSLEDUJÍ

△ *V Praze 29. dubna*

Tyhlety dny pořád tančím. Radostí, to se rozumí! Neboť kohopak by na příklad nepotěšila zpráva, že je náš Otakárek ve Vídni! Ne ne! takový by neměl žádného srdce, a já mám srdce a mne to těší! Ne snad, že by *on* tam to narovnání spravil — žádný rozumný nebude toho na *něm* žádat —, ale bál jsem se už, že celá věc odejde, že se narovnání stane nebo nestane, že se bude mluvit o dvaceti třiceti lidech, že se budou jmenovat jmena a jmena, o našem Otakaru že nebude ale ani muk, nic, pořád nic, zapomenutí, existence nuly!

Tak prosím vás, nač by se byl dal tisíckrát jmenovat od „spříbuzněných“ mu časopisů, nač by byl redakční jeho kolega vynašel *o něm*, že má „eiserne Logik“ a „Redewucht“, a překvapil tím celý, ničeho netušící svět, nač by byl týž ctihodný fejetonista odvážil se krkolomného výroku: že poslední pětikostelské sněmy nestály jen proto za nic, že tam nebyl Rieger a Otakar! Takový básnický verš nevisí hned zas na hřebíčku, „eiserne Logik“ a „Redewucht“ nesmí se také dvakrát říct, aby se lidé nesmáli, — ale teď, chválabohu, přátelství a práce nebyly marny, *on* je ve Vídni a jmeno *jeho* se jmenuje, třeba jen tak vedle. Radost naše je tím větší, že jí nekalí strach, že by si nám ho tam mohli nechat. Ve Vídni sobě sic už nechali mnohého, také je pravda, že jsme v šťastném držení hned dvou exemplárů, totiž *jeho* a pak toho druhého, a konečně je též pravda: že „řípa a velcí mužové musí se hezky daleko sázet od sebe, aby se řádně vyvinuli“, — ale ne, my přijít o svého Otakara — raději žádné vyrovnání!

Ti tam ve Vídni asi *naň* dělali oči! On *ho* tam sice nikdo nevolal, ale to není žádný důvod, to by *on* tam už leckdy

dříve také nebyl směl jít! A pak, lidí je tak mnoho na světě, kteří na příklad o Mahomedu nevědí nic jiného, než že šel k té hoře, a je toho dost a jmeno Mahomedovo je zachováno. Těším se na korunovaci. V Pešti prý dělaly při korunovaci největší dojem pestré obleky husarské; co bývalý husar pluku Bachova převezme Otakar to dělání dojmu u nás a pak pošle svou husarskou fotografii do Záhřeba a je přesvědčen, že ho tam jen takto, pak ale ihned a radostně poznají. Prozatím chodí v civilu a cylindru, ale ne abyste si myslili! — v cylindru chodí jen s „vyhražením", na příklad do Královic k svým voličům by v něm nikdy a nikdy nešel!

Jak povídám, mám radost, ale nejen kvůli milovanému Otakaru. Také proto, že vás časopisy už zase drbou. Politik a Čech jsou teď mým nejmilejším čtením. Mám z toho nejupřímnější potěšení, když někdo dovede tak hodně zvysoka spustit, tak po jemnostpansku, neomylně a všemohoucně toho druhého odkopnout, totiž ani ne odkopnout, nýbrž jen tak říct „chudáku!", ale, víte, s tím jistým, zdrcujícím tónem, z něhož zní táhlé „ty a — — *já!*" To je nesmírně pěkné, člověk se smíchy až schoulí a ono to pak vypadá jako poklona před prázdnou hlavou Don Ramira de Colibrados. A když Don Ramiro jde dál, je vidět, že zadek pláště je na záplaty vystříhán, podpatek boty že je holá pata, a to je nesmírně pěkné. Ale neumí to každý, proto čtu rád Politik a proto bych litoval, kdyby se naši inséparables roztrhli kvůli Vídni. Člověk se z toho i poučí. Od nynějška na příklad, od té polemiky „s vyhražením", když mne někdo porazí svými důvody na hlavu a já v ní pak nenajdu už ani jediné myšlénky na odpověď, spustím: „Hloupost — směšnost — nemotornost. Udělals takový ‚wirrwar', že až hnusno," a lidé budou věřit, že ten druhý udělal wirrwar. Navrhuju, aby se u nás utvořil klub politických velikánů; navrhuju, aby se nikdo do něho nepřijal, kdo nemyslí, že je o sedm politických stop vyšší než Popokatepetl; navrhuju, aby z toho klubu nikdo s ostatními smrtelníky nemluvil jinak než s opovržením; navrhuju, aby se v klubu za-

vedly žertovné přezdívky „Talleyrand“, „Fox“, „Alexandr Velký“, „Napoleon“ atd.; navrhuju, aby „božím hodem“ klubu byl 21. červen co nejdelší a tedy nejvíce se roztahující den. To se budem pak smát, a Politik můžem také ještě vedle toho číst.

„Čechovi“ jsem také vděčen. Ne snad za nějaké zbožné napomenutí, to je bohužel u mne už marné, ale za to, že vás odhalil. Tak tedy, mučedníky děláte, na ztráty z kauce naříkáte, a zatím beřete tolary od Gustav-Adolph-Vereinu a ruble od světlého cára?! No, víte, ono by nebylo nic na tom, došli jsme i u nás již tak daleko, že poctivosti váží sobě teprv desátý člověk, že se penězům každý kloní, ať už jsou nabyty tak nebo tak, že v době, kdy jsou již jen dva druhy lidí, boháči a žebráci, skoro každý se tuze rychle rozhodne, ale to není hezké, že ty ruble a ty tolary podržujete *pro sebe!* Nemohli byste koupit nějaký zlatý ornát pro chrám sv. Ignáce? Nemohli byste několikastovkovým haléřem přispět na „bezplatné obědy“ pro biskupy a preláty v Římě? Nemohli byste nějakou zlatkou některého ze spolupracovníků Čecha podplatit, aby četl mši na vaše polepšení? Že ne? Nu tedy vám co pravý hrubián, který nemá ani před penězi úctu, pravím:

a) Že Čechovi věřím, neboť jeho patróni nejsou augurové, kteří jen za peníze bohům obětovali a neomylné výroky činili; jsou to katoličtí kněží, kteří by nikdy neřekli, co určitě a jistě nevědí, a podezřívat jen tak zhola blížního by považovali za nejhotovější darebáctví.

b) Že nevěřím už ve vaši svobodomyslnost vůbec, neboť „peníze i nejsvobodomyslnějšího poutají v okovy“; vy ale peníze beřete, povídá to Čech a jeho patróni — jak už pověděno.

c) Že nevěřím zvláště v svobodomyslnost vaši náboženskou, neboť na protestantských tolarech jsou hlavy jednostranně protestantské, vy berete ty tolary, povídá to Čech, jehož patróni — jak už pověděno.

d) Že nevěříme ani v slovanské vaše smýšlení, neboť berete ruské ruble, povídá to Čech, jehož patroni — jak už pověděno.

e) Že už vím, proč nemáte ekypáží, ani panství, ani domů, ani lodí a jiných příjemností. Jste lakomci, uzavíráte peníze do truhly, a když se do ní tajně díváte, myslíte si, že byste *mohli* mít loď, *mohli* mít panství atd.

Ale jste také smrtelni, a „smrt nemá kapes, aby do nich peněz nastrkala“, to si pamatujte. Pak budete rádi, když vás za několik tolarů nebo rublů některý spolupracovník Čecha s voskovou svíčkou doprovodí až k Nové bráně! Však on se s vašimi dědici smluví! Liturgie *musí* sice býti latinská, ale o štóle smí partaj vždycky mluvit česky a velebníček jí také po česku odpoví. Říká se tomu koncese.

NÁRODNÍ LISTY 1. května 187

POBOŽNĚ ČASOVÉ ROZJÍMÁNÍ NEDĚLNÍ
À LA ZSCHOKKE

△ *V Praze 7. května*

Na tom nikomu sice nezaleží pranic, ale já to přece řeknu každému čtoucímu, že mu dávám na nějaký čas „sbohem!“ Trochu se zas třeba podívat na svět, ziskat názory, porovnat Svatojanské proudy vltavské se Železnými vraty dunajskými, pražskou sněmovnu s bukareštskou, ráju rakouskou s rájou tureckou, Prahu s Cařihradem, Řecko s mapou, Suez s českou navigací a Kyanejské čili Psovské skály s čechožroutskou žurnalistikou vídeňskou. A pak si povzdechnu několikrát a řeknu po několikáté: Jinde pěkno, doma též, ba doma bohdá pořád pěkněj! Už ty pověstné skály Kyanejské ani nevyjí ani nekousají, plavec jde vesele a bezpečně kolem nich, zrovna tak jako my s lodí svou českou kolem vídenských žurnálů, které nanejvýš již jen mručí. Dosípaly!

Kdo by takhle vynašel dalekohledy, jimiž by se dala proniknout česká budoucnost, — byl by to obchod. Myslím, že by rolník vymozolil si ještě na novou dobrovolnou daň, dělník že by si uložil ještě nový dobrovolný půst, jen aby nastrádal cenu budoucně-historických těch skel! Rozechvění je v národu všeobecné, záležitost vlasti je záležitostí každého jednotlivce. A není nám více tak strašně teskno, jak bylo dřív. Tma noční mísí se s lehýnkým již šerem, vzduch je jiný, svěžejší, cítíme jitro. Nyní již kdo by sobě hrál na proroka a předpovídal budoucnost lepší, nesměl by na svého prorockého ducha být ani tak pyšen jako Mickiewiczův kohout, který se v tercinách chlubí, že kdyby nekokrhal, ani by se nerozednívalo. Ta doba přec již minula, kdy básničtí duchové našeho národa, k smrti roztesknění vůkolní němotou, přikládali ucho své k zemi, nehučí-li tam hluboko dole již Jordán, z něhož bychom se pokřtili k novému životu duševnímu.

Ovšem — vkládáme velmi mnoho do hotové již skutečnosti, co je posud jen naším snem. Je-li obyčejem každého čilého člověka, že celý život svůj „pokládá za novoroční noc nové doby“ a veškeré životní sny své že beře za proroctví pro lidstvo příští, je u nás zjev ten zvláště silný a působivý. Kdyby byla budoucnost naše jen zpolovice tak jasna, jak skvěly jsou z nás každého sny a touhy, — ej mořem slunce letěl by osud český! Vidíme budoucnost svou před sebou jako číš vínem naplněnou — jen aby číš ta nebyla ještě jednou „diabetes Heronis“ v ruce eskamotérské, aby víno neuhnulo se do skryté roury a ret náš nezůstal ještě jednou palčivě suchý!

„Spíš se dá prorokovat počasí ze ‚stoletého kalendáře‘ než dějiny národův z 6oooletého kalendáře dějinného,“ napsal jistý Němec. Pravda, u nás je ale zcela jiný základ pro předpovídání alespoň poněkud lepší budoucnosti. Základ ten je: posavadní naše práce. Nevíme, bydlí-li za dveřmi zítřka radost či žal, ale víme, že na ně zaklepem. Kdo by znal budoucnost, nebyl by člověkem, kdo by ale neměl odvahy a přípravy na její změny, byl by člověkem hloupým. Nepostavili jsme se s osudem svým jakoby s kartou do herny, nezůstavili jsme náhodě výhru či prohru svou, věděli jsme, že budoucnost roste z přítomnosti, že je v stálém boji s touto, a dovedem-li tuto obrnit dostatečně, že nemusíme se zítřka bát. Kopali jsme základy hluboko, až v samém skálopevném srdci lidu, nyní ženem zdi do výše a nemusíme se bát bouřek a větrových vírů.

To všechno, co tu povídám, zní tuze dojemně, sám jsem pohnut. Jako bych četl kázání na text o dělnících ve vinici nebo nějaké zbožné rozjímání z Zschokkeových „Hodin rozjímacích“. Ale zatím to není pranic jiného než malá předmluva, jakou bych byl o něco delší takto napsal k blížícím se dnům svatojanským, k našim výročním olympickým hrám. Budou letos o zmíněnou jasnou výhlídku veselejší. Arci bývá nádech elegie ne na újmu kráse, ale už jsme těch elegií měli zrovna dost, kvůli změně tedy něco jiného! Kéž při svěcení Havlíčkova pomníku kropíme zároveň poslední

slzou dobu tu, která drtila muže, jakým byl Havlíček. České pomníky pořád světí se ještě na hřbitovech, již je čas, abychom je stavěli na hlučná náměstí, kde víří život! Při prvním takovém pomníku již zbavíme se dojmu těch českých našich hřbitovů, dojmu skličujícího, a podržíme jen jich poezii na mysli i jejich poučení.

Pak zapomenem také na vše nekalé, co posud hyzdí a rozrývá český život vnitřní. Už jsem učinil času tolik poklon, že mně dovolí, přirovnám-li ho jednou k něčemu sice velmi užitečnému, ale na příklad do lyrické básně se zrovna nehodícímu: k děvečce se silným koštětem. Vše nepěkné dovede z minulosti vysmejčit tak důkladně, že vypadá minulost ta pak bílá a veskrz čistá jak mlíkové sklo. „Z jisté perspektivy je i smetiště malebné," napsal jednou Havlíček, vzpomínaje doby pověstných žurnalistických polemik proti němu. Ačkoli je slušná a pikantní polemika pravým darem božím, zažili jsme přec už také takových, které byly méně lahodny. Tyto ať čas svým koštětem tedy zatím z paměti vymete, ty hezounké a pikantní ale prosím, aby byly v květu udrženy. Člověk musí mít nějakou radost, pánbůh chtěl, aby člověk žil vesele, k čemu by byl sic pánbůh daroval nám také nepřátely. Doufám, že mně zatím nepohynou!

NÁRODNÍ LISTY 8. května 1870

LENIVOST TĚLES — BOJE BEZ MYŠLÉNKY ČEŠI VYHOZENI Z ŘÍMA — DEVORSCEK DROBNOSTI POMPEJÁNSKÉ, FIORENTINSKÉ A ČESKÉ...

△ *V Praze 30. července*

Odpouštím, že žijete život lenivý. Tak nehybný, že kdyby člověk místo po třech měsících po třech letech do domova se vrátil, bylo by vše stejné jako na zimu dobře zavařené ovoce: v literatuře vyšly tři nové knihy, ve společnosti dva se oženili, na ulici tytéž tváře, v salónech tentýž klep, v politice vnitř i zevnitř ta protivná hnusná stará mizérie. Jakž bych neodpustil, když se i ten ostatní klackovitě velký svět ani za mák nemění už od těch svých tak zvaných „dob historických"! Bylo-li už před třemi tisíciletími řecko-klasickým obyčejem, že když králové dostali na sebe vztek, národové to odstonali, je nyní ještě hůř. Tenkrát aspoň, když se sráželi, bylo bojiště vznešeným jevištěm, na kterém ozbrojení herci vystupovali bez osobní zášti, kvůli slavnému aplausu pro hrdinnou krásu, nyní se vrhá plémě na plémě jako tygr na tygra v sousedním rákosí, pohled bestiální! Nastává boj obrovský bez idey jiné než plemenní, kteráž místo nadšení budí jen nenávist, vylučující možnost, aby se nepřátelé nenáviděli a zabíjeli alespoň zdvořile.

Dva stojí proti sobě, oba jsou obři od hlavy k patě obrnění, oba volají: „Bůh jest, kterýž učí ruce mé boji a učinil jako lučiště měděná ramena má!" A nejhůř pro nás přitom, že jedni z nás samých přejí, aby Abner Francouz, druzí, aby Joáb Prus na konci směl spustit hymnus: „Dal jsi mi nepřátel mých hřbet." Mísí se do toho obava z národní naší existence, opět pocit plemenní, žádné rovněž nadšení čisté pro tu neb onu stranu. Kdeže, na které straně stojí v čele vojů nějaký vznešený Epaminondas, Kato, Žižka, Gustav Adolf, jehož jmeno už by bylo totožné se svobodnou ideou, jenž by co bůh vojny upravoval jen cestu bohům krásného

míru a za jehož krvavým praporem by se zároveň nesla palma lidského pokroku!? Jmenujte mně toho muže, a již budu nadšeně přiznávat se k jeho straně. Prozatím si arci vypomohu instinktivně jako vy a můj přirozený pud je už takový, že kdybych sobě na pánubohu vyprošoval někdy nějaký ten „nepřátelský hřbítek", musil by to na všechen způsob býti hřbet velkoněmecký. Přirozeno, jsou to lidé, kteří chtějí našemu otroctví, bojí se pravdy o nás, zkrucují právo naše — definice nepřítele nejdokonalejšího!

Zas přeletí světem závistivé vzdechy raněných a umřít nemohoucích, modlitby sterých opuštěných, poslední mdloby umírajících. Starý, ale bohužel přirozený nesmysl války alespoň přehluší nesmysl ten nový a nepřirozený, jaký nám teď porodil Řím. Jsou hotovi s poslední špetkou úcty a ohledu, jaký měl k nim svět pořád ještě, ti římští páni; teď si mohou svou neomylnost nasolit, aby ji z Evropy vyprodali do Afriky a Asie, kde dalajlámství posud květe a mouřenínské babičky jezovitům snad ještě několik těch flašek svěcené vody odkoupí. Nám Čechům ovšem nebylo do Říma už dávno nic, ale nevěděli jsme to dost jasně. Poslední cestou svou nabyl jsem o tom sám jasnějšího pojmu, a jsem vděčen, že zároveň i zcela jiného pojmu o českém kněžstvu. V Římě platí sice chrám lateránský za „omnium orbis et urbis ecclesiarum mater et caput", oficielní representaci veškerého katolického světa převzal na sebe však chrám svatopetrský. Ať přijde do Říma Francouz, Němec, Řek, Holanďan, Srb, Maďar nebo Flamán, u sv. Petra najde v některé postranní kapli zpovědní svou stolici, na níž nápis „lingua hungarica", „lingua vlamica" a v níž sedí penitenciář jeho jazyka znalý. Jen Čech, ať si nohy uběhá a oči vyčte, nenajde svou bohemiku nikde, a hlásí-li se, poukážou ho k zpovědníku německému, aby si to odbyl v tom druhém zemském jazyku. V Římě Čechů neznají a neuznávají, tam je prostě germanisují a házejí k mrtvým. Víme sice už od dob předbělohorských, jakým přítelem jest Řím národnosti české, ale v nynější době, když se nám kněžstvo tolik o naší „matičce" římské církvi

namluvilo a tolik miliónů a miliónů z Čech do Říma vynes-
lo, bylo by se přec mohlo myslet, že za ty milióny tam způ-
sobí alespoň nějakou tu representaci našeho národa, ale
toto! Dobře učinili, teď bychom musili zas radostí plakat
nad tím, že nás, totiž naši zpovědnici, odtamtud vyhodí, —
budou-li mít čas na to. Bránit se ovšem budou a bohužel,
že nyní, za *římskou* věc, prolije se snad opětně i krev česká.
Už za ni tekla u Mentany. Na hřbitovním pomníku men-
tanských padlých nalezáš také jmena česká, na příklad
kapelníka Devorsceka (Dvořáčka), který po náměstích
římských nechával české písně zaznívat, a mezi nynějšími
papežskými zuávy, bersaliéry atd. je opět Čechů dost.

Člověk se přece tak ledacos cestou po světě dozví.
V mrtvém Pompeji dověděl jsem se, že mladí čeští umělci
pilně po světě studují a pracují, dále, odtud že Goethe
myšlénku ke svým „liebesgöttrům“ vzal a odtud že Kaul-
bach rovněž odnesl pověstnou ilustraci svou k písni té;
ve Florenci, hlavním městě hudební Itálie, viděl a slyšel
jsem zas s radostí, že česká naše opera tu italskou přec
ještě vstrčí do kapsy. To je úleva naproti tomu, že žijem
život takto nehybný, a děláme-li něco, že nanejvýš — svě-
tíme prapory. Už jich musíme mít více než košil! Která
česká matka ještě nebyla ani jednou „matkou praporu“
a které české děvče ještě nebylo při tom ani jednou dru-
žičkou, ať se hlásí! Přiznám se, že nejumouněnější dělník
co pilný čtenář Matice lidu je mně milejší než deset nej-
krásnějších. Totiž — v ohledu národním. Jinak je mně
ovšem pěkná družička zas milejší než deset dělníků, i kdyby
byli všichni co nejvypranější.

NÁRODNÍ LISTY 31. července 1870

DÁLŠÍ KOPNUTÍ ŠLECHETNÉ A ŠLECHTICKÉ ŠIBENICE EN GROS ET EN DETAIL ROZLIČNÉ MÝLKY

△ *V Praze 6. srpna*

Roztrhl jsem kazajku své lhostejnosti a mžikem jsem se vhalil v široký, řasnatý plášť olympické zlosti. Když ona se opováží tahleta — ta — ne! nebudu nadávat těm rosolovaným, studeným zbytkům staročeské šlechty, která i v nejlepších svých dobách za mnoho nestála, nebudu splácet sprosťáctví sprosťáctvím za to, že se opováženo žurnalistice naší, mluvící právě nyní ve jmenu národa, vrhnout šlechtickým způsobem nejsprostší impertinenci v tvář! Ono se jim nelíbí, že lid v přihlašování se jejich k deklaraci české nevidí čest pro sebe, nýbrž pro ně, že nechce vůdců „urozených", nýbrž zasloužilých. A když kvůli nové naději na červený frak a dvorské lokajské místo lidu tomu zrovna jako tenkrát, kdy sedlák musel ještě i tančit z roboty, dali nyní svým „schloß- und erbpfeifrem" zapískat polku loajálnosti a lid prozatím ani nohou nehýbá, zvýšila se jejich nevole a vztek a vyslali svého lokaje, aby nám vynadal. Lokaj je lokaj, nasadil premovaný klobouk furiantsky na stranu, vstrčil ruce do šosů, ohrnul pysk a zahuhňal nosem: „Čeští sprosťáci!" Už jste ho kopli!

Pánbůh ví, co sobě šlechta naše o sobě zas myslí: Jaképak má zásluhy o nás? Snad že jejich národní odcizenost, jejich neobětovnost, jejich opouštění české věci v nejrozhodnějším vždy okamžiku je zásluhou? Či se slní v záslužích otců? Česká šlechta vždy byla bolákem na českém těle, a mnohý z nich učiní dobře, když ze svých předků alespoň některého zamlčí! Jinde prý byla šlechta opravdu sloupem země, později alespoň její okrasou, u nás se na to nepamatujem — několik těch výminek samo nám přisvědčí. A konečně, kdyby i, co máme k tomu říci, když se vyschlá třešťka chlubí, že pochází z krásné broskve? Když

kus uhlí řekne, že je s démantovým křišťálem stejného původu? Vezmi je oba do ruky! Či jsou jedině a pouze pyšni na to příjmí své a na tu krev mnohdy tak pochybného původu? Tolik je jisto, že ze středověku, z absolutismu, v němž se jim vedlo jako kaprům v panském rybníce, jakživi se šlechtici nevystůňou. Emigrovaná francouzská šlechta podržela hrdost ze sociálního postavení svého, i když musela si v Berlíně sama boty podrážet a v bavorských potocích sama poslední svou košili prát, a u nás — jak mnohý je tu, který by i na procházku rád chodil jako král v českých pohádkách: s korunou na hlavě, erbem na zádech a zahalen do červeného pláště. Paní hraběnka X. posud poddaným dává svlečenou rukavičku svou jednou za rok líbat jako papež svůj pantofel, pan kníže Y. nechává si posud líbat šos a pan baron Z. zvěstuje tabulkami na stromech lidu „svému", že „zde ráčil zastřelit tetřeva, jejž ráčil pak pojmenovat ‚český Honza'". Pořád ještě myslí, že jsou něčím zcela jiným než my lidé z Adama, který nebyl ani „von". Jak málo je těch výminek potěšitelných, jak málo!

Nastává nám hezká doba! Nejzuřivější proroci chtějí docela tomu, že přijde nyní „éra šibenic". Inu, ty můj bože, což nestojí v Žalmech psáno: „Který jest člověk, jenž by živ byl a neuzřel smrti?" a neřekl kazatel: „Neví člověk konce svého: ale jako ryby udicí chyceny bývají a jako ptáci polapeni bývají osidlem, tak zlapáni bývají lidé v čas zlý, když náhle na ně připadne?" Když je tedy člověk smrtelný, je v myšlénce té beztoho už dost šibeničného, a proč by ti, kteří co majitelé tlustého krku v stálém jsou strachu před mrtvicí, neměli také jednou zas příjemný pocit bezpečnosti před něčím? „Já nejsem proti šibenicím," pravil kapitán Duchel k Maratovi. „Tedy jste nejspíš pro ně!" odsekl tento kousavě. Třeba! Jen dvě věci bych si vyprosil, za prvé, aby nebyl národní cit náš zas urážen a dřevěné ty sloupy spravedlnosti aby byly ze dřeva českého, a pak aby se šetřilo všech pokroků v oboru tom již učiněných — pryč s těmi středověkými, překonanými třínožkami, mo-

derní sloup s pěkně stylisovanou kanelurou je tisíckrát hezčí. My národovci byli bychom ve vlasti své zase jednou zcela doma. Kamkoli a ku kterékoli osadě by zabloudila noha naše, už z dálky by se nám vyrval vzdech radostný: „Ach, zde jistě sídlí Češi!“ Pražští hračkáři už prý dali nadělat tisíce papírových šibeniček, aby je bedlivý čtenář mohl zapichovat do mapy českého království.

Jiní proroci, kteří nemají zas tolik toho jistého humóru, předvídají naopak hnusně fádní dobu plnou cukru, medu, hubiček a přátelských stisků. Doufají totiž něčeho z výsledku nynějších bojů. Až prý zvítězí Prus — bůh mu dej napršet do jehlovky! —, nastane nám prý konečně doba národního objímání a místo všeho jiného uslyšíš jen samé: „Pochválen buď pán Ježíš Kristus!“ Prus totiž, maje pak celou Evropu v moci své a síly dost, aby nás napíchnul k svačině, náhle prý se stane nezištným, spravedlivým, dobráckým a k Slovanům, zvláště nám Čechům, nesmírně přátelským. Se slzou v oku postaví se na hranici české a s třesoucím se z pohnutí hlasem spustí, jak následuje: „Lidé čeští, bratří v pánu, sousedé nám zvláště milí! Tisíc let už s vámi zápasíme, abychom vás spolkli, nyní to můžeme učinit, ale ne — ne! my vás nechcem, zůstaňte si Slovany, a — víte co? — počešťte si také ještě německé své krajiny! Prosíme vás, řekněte to jen upřímně, nepřejete si, abychom vám také vrátili ještě Slezsko zpátky?“ A my s pohnutím a uslzení do brekotu zas zaštkáme z druhé strany: „Ne — ne!“ Objímání. Tabló.

Mýlka člověkem vládne. Nyní také se domnívají Francouzi, že bojují s *Němci*. A on už Herder napsal:

Das ist ein Deutscher wohlgeboren,
der von Betrug und Falschheit frei!

NÁRODNÍ LISTY 7. srpna 1870

O LIDSKÉ CHVÁSTAVOSTI VŮBEC A PRUSKÉM JAZYKU ZVLÁŠŤ

Kázání nedělní, všelijak propletené výroky kapacit, autorit a Naučného slovníku

△ *V Praze 13. srpna*

Kdyby byli Prusové tak znamenití, jak se sami sobě líbí, byl by to nejznamenitější národ na světě. Oni se sobě ale vždycky tak nesmírně líbili! Dokud jsem byl malým ideálním hochem, znajícím Prusy jen z přírodopisu, myslel jsem si je už vždycky jako toho lepenkového panáka na Fidlovačce, kterému jsem míče do úst házel: a když jsem je seznal v praxi, byli vskutku zrovna takoví, jenže hubu měli větší. Je to huba, je to jazyk, je to chlouba! Bez řinčících ostruh ten jazyk ani nevyjde na procházku, na procházce je ale pořád, každého baví jen o sobě, „o sobě a svém pánu neví kdy a kde přestati, aby všichni lidé věděli, co má za čistého a vznešeného pána“ (Shakespeare).

Trochu samolibosti a samochvály je konečně věc zcela přirozená. Za prvé má sebe sama každý za člověka znamenitého a pochlebný úsudek znamenitých lidí lichotí, a za druhé pořád abys se chránil a bránil před milovaným svým blížním a „jazyk je právě zbraní člověka“ (Kotzebue). Také se samolibosti ani nejlepší člověk neubrání a i Demosthenovi to lichotilo, když potkal před Kristovým narozením na ulici dvě baby a ta jedna řekla: „Hlele, toť Demosthenes!“ Jenže trochu skromnosti a rozumné autokritiky je také pěkná věc! Vždyť pravá vznešenost a velikost nesedí jen tak na bidélku, co svět světem stojí a co je historie historií, byli na příklad teprv dva rozhodně velcí muži, první se před 2271 lety otrávil v athénském žaláři a druhý píše tyto řádky.

Zlých a špatných jazyků je do milionů, nemocných sotva deset mezi nimi. „Chvástavost, honosnost a samochvála je největší špatnost jazyka“ (sv. Pavel), a když se takový špatný jazyk při dobrém zdraví dá tedy do samochvály,

není to k vydržení, jako na příklad nyní už s Prusy. Pyšnější než Nabuchodonozor a samolibější než Attalus už nyní jsou mezi námi jako Židé Starého zákona, pořád se chlubí rodem svým, „národ vyvolený“, „synové boží, jimž ostatní národové vydáni v plen“ (Mojžíš). Já úplně věřím, že „hned první člověk byl Prusem“ (Kladderadatsch). Proto také pánbůh, stvořiv Adama, neřekl, že je „to dobré“; za prvé věděl při své vševědoucnosti, že Prušák se pochválí až hanba dost sám, a za druhé leknul se nejspíš, seznav, cože byl v tom lidském jazyku vlastně stvořil. Už pak udělal jen Adamovu ženu, a když viděl docela toho lidského jazyka pohlaví ženské, nechal raděj už všeho tvoření být a vyhnal to všechno z ráje.

Nejsme ještě v koncích se svými novověkými židy, nebylo-li to posud již s nimi k vydržení, nyní — když se jim podařilo porazit filištíny rakouské i francouzské a když ostatní Německo vbíhá do Pruska jako vůkolní vesnice co nové ulice znenáhla do Londýna — bude to s nimi zrovna k zoufání. Bábel začnou stavět, uvidíte! Pánbůh nemá ale takové vypínání se rád, on je co nevidět zdrtí. Nežli Mojžíš směl provést velké věci své, kázal mu hospodin vstrčit ruku za ňadra, a když ji Mojžíš zase vytáhl, byla malomocna — nechtělť Pánbůh, aby nástroj jeho líbal vlastní ruku svou co původ činů velkých. A jak vtipně potrestal zmíněný pánbůh chvástavé stavitele Bábelu! *Na jazyku* je potrestal, nikde jinde — počkejte, Prajzi!

Zvalchovav, podrbav a odbyv chlubný jazyk ten způsobem duchaplným zrovna jako nějaký sv. Pavel, mohu nyní pronést klidný a objektivní kritiku nejnovější světové historie. Fuj, historie! Ona je jako onen nevzdělaný delfín, který z rozkotaného korábu na svém lidumilém hřbetu ku břehu nesl také opičku, maje ji za člověka! Ale než doploul k břehu, poznal omyl svůj, svrhnul ji do vody — a oni Prajzi také ještě nedojeli! Francouzi je sice co nejstatečněji ženou za sebou do Paříže, ale oni tam nedojdou, už nyní je učiněn v senátu návrh na vypovězení všech Němců z Francie, návrh bude přijat a Prušáci musí ze země zas

honem ven, „mit Schimpf und Spott“ (Goethe), sprostí žandarmi je vyvedou! To se Francouzům povedlo!

Dlouho to s tou slávou a chvástavostí Prušákův na žádný způsob nebude trvat. Co nejdřív plácnem si radostí do rukou a zvoláme: „Ó hubo, hubo, jak jsi zhuběla!“ (Mercutio.) *Co nejdřív*, pravím, a já vím, co pravím! Kdykoliv jsem posud něco předpovídal, už se leckdy něco vyplnilo. Boží dar, to se rozumí, proto nezpejchnu. Berosus (slovník Náučný) byl také dobrý pranostikář, a když umřel, postavili mu Athénští na šermířském náměstí obraz kovový, který měl v ústech jazyk z ryzého zlata. Sochu vděčně přijímám, co se ale toho zlatého jazyka týče — buď mně jej dejte hned zaživa a pak smí být velikosti třeba až urážlivé, nebo — si jej pak už nechte!

NÁRODNÍ LISTY 14. srpna 1870

PROSÍM ZA ODPUŠTĚNÍ, ALE: DNEŠNÍ DEN NÁLEŽÍ MÉMU PŘÍTELI!

△ *V Praze 20. srpna*

Co nevidět budem číst v časopisech oznamy:

„*Právě byl tiskárně naší od spisovatele X svěřen rukopis. Obsah jeho je politický* (nebo sociální nebo polemický nebo jaký). *Kdožkoli by vzhledem k obsahu a k známým tendencím spisovatelovým přál sobě tajně nahlédnout do rukopisu toho, rač se před ukončením tisku u nás přihlásit.*

☛ Tarif u portýra ☚
☛ U téhož ☚

je hojný výběr pravých podskalských nadávek, vytištěných ve způsobě nástěnního kalendáře, kupónů atd., takže lze potřebný k odpovědi materiál jen opsat nebo prostě přilepit.“

A to bude nejen nové, nýbrž také dobré, poněvadž nebudou moci pak Erbenové a Tůmové drahého mého přítele z Jindřišské ulice vochlovat způsobem svým v některém ohledu skoro až nezdvořilým. Je sice pravda, že mně do toho nic, pranic není, ale to je právě důvod největší, abych se do toho na všechen způsob vmíchal. Také je pravda, že drahý přítel můj, nadávaje zas jednou „těm z Růžové ulice“, mne opět nevyjmul, jako bych byl jak ti ostatní, jako bych ho vždy a všude nechránil co zlato své a se ho neujímal zrovna jako sirotka, — ale taková maličkost, třeba mne bolela, přátelství umenšiti nemůže, a kdykoli je přítel bit, *pravý* přítel musí vždy být při tom!

Zrovna škandál, jaký to rámus dělají Erben a Tůma proto, že se „náhodou“ odcizil kus jejich vzácného rukopisu, — a píšou *oba* jako kočky! Rádi by dokázali, že přítel můj — on jistě o té celé aféře ani neví a začne osobní svou

odpověď jistě zase svým starým ,,man macht mich aufmerksam“ — prohřešil se zrovna proti onomu přikázání božímu, jež lakonicky povídá: ,,Nepokradeš!“ K smíchu! A tuze! To se rozumí, že stojí psáno: ,,Nepožádáš domu blížního svého: aniž požádáš manželky jeho, ani služebníka, ani děvky, ani vola, ani osla, ani ničehož, což jeho jest.“ Ale copak je rukopis českého spisovatele tolik jako nějaký dům? Nebo je manželkou, nebo služebníkem, nebo děvkou? Či jsou excerpty z několika ročníků Politiky — — ne, já to nedořeknu! Nebo je konečně do tiskárny daný rukopis spisovatelův vůbec něčím, ,,což jeho jest“? Vždyť *chce* spisovatel, aby celý svět o tom rukopise zvěděl, — no tak!?

Nesmysl s *každým* odcizením, vůbec s *každou* krádeží, nebo jak to jmenujete! Za našich dob nadává každý krádeži a každý krade při příležitosti sám, třeba to jen suchá švestka, dobrá pověst blížního nebo jiná podobná maličkost byla. Inu nejste filosofové, vy chudáci, sic byste věděli, že ,,odcizování“ je věcí zcela přirozenou, co je přirozené, že nikdy není k hanbě! ,,Odcizovatel“, odebíraje člověku vše, co je na něm cizé, přírodou mu původně nepodané, zdaž neuvádí tak zvanou ,,oběť“ svou k stavu zase přírodnímu, jedině rozumnému? Nepraví Atta Troll velkopruského básníka Jindřicha Heine trefně:

Příroda vlastníků žádných
nechtěla, neb bezkapesní,
bez kapes v své hříšné kůži
přicházíme všichni na svět —?

Chcete snad namítat, že příroda také odcizovateli neuštědřila kapes? Či nemáte pořád ještě žádných sympatií pro nic velkopruského, vzdor tomu, že přítel můj, muž *obratný*, nyní vám už je po několik neděl káže?

Nepraví také Proudhon, že vlastně ,,každé vlastnictví je krádež“? Nevypravuje nám bible, že Ráchel ukradla Lábanovi domovní modly, že Giezi, služebník Eliseův, okrad Námana, že Jezabel, choť Achabova, ukradla Nábothovi

celou vinici, že Achan uzmul „plášť červený velmi dobrý, dvě stě lotů stříbra a padesát lotů zlata“ — a jiné ještě příklady vznešené? Nepřejete žádnému pokroku a obratu „k lepšímu“, ačkoliv stojí psáno, že „lepší jest krádce nežli ustavičnost muže lživého“?

Copak vlastně chcete? Náhradu? Snad byste podle bible, která předpisuje „pět volů (ta bible přec jen není salónní!) za jednoho uzmutého a čtyry ovce za jednu ovci“, chtěli číst excerpované články ještě — čtyrykrát? Nelíbí se vám ta obratnost a rychlost v — zaopatřování materiálu k odpovědi na vaši brošurku a nevzpomněli jste si hned na Schillerovo „Rychlá služba líbí se králům“? Nepohnulo vámi prostomilé srovnání celé aféry s aférou Schütz-Raudnitz-Winternitz a čistě osobního, nejvlastnějšího zájmu se svatým zájmem celého národa? A neimponovalo vám to upřímné přiznání? Ne? No mně vždycky imponuje, když čtu o soudní síni: *Soudce*: „Odcizovateli, vzal jste ty peřiny?“ A odcizovatel vzpřímí tělo, rozjasní čelo, zvýší hlas a řekne mužně a důstojně: „Jo!“ Je v tom síla!

Musím vám ale dopřát času, abyste se mohli sebrat a přemýšlet o otázkách mnou vám předložených. Byl-li jsem někde k vám urputným, připište vřelému přátelství. Já odkládám péro, abych sobě mohl zamnout ruce radostí, že jsem dovedl tak vřele obhájit přítele svého nejmilejšího, který přišel do toho všeho jako Pilát do Kréda. On se mně za to odmění a nikdy nevyšle proti mně žádného harcovníka — šikovného. Bylo by mně ho líto.

NÁRODNÍ LISTY 21. srpna 1870

△

Jen kdybych věděl, pro co se nadchnout! Jen kdybych chytil nějakou myšlenku! Nechci celý *svět* nápadů, jen tak *malý* svítek, na ukojení hladu svého a p. t. pánů spolužurnalistů. Sedí tu chudáci zařezaní jako já a bručí „chňap-lap-šnůrským" sborem:

„Co si tu myslíme,
sami to nevíme,
na tom fleku zde!"

Zrak můj padl na pana kardinála. Podívali jsme se na sebe, totiž on na sebe a já také na sebe — a nevěděl jsem nic. Spatřil jsem pana hraběte Clam-Martinice; těšilo mne sice, že jsme zde, když on také je zde, přičemž jsem si vděčně vzpomněl, že jsme zde nebyli, když on tu také nebyl, — nevěděl jsem ale zase nic. Podíval jsem se na nabitou sněmovnu, v níž jsou všechny „ústavní mezery" zase vyplněny silami „bez rozdílu politického vyznání", podíval jsem se na mandel více méně směšných vysloužilců ministerských — a nevěděl jsem pořád ještě nic. Ale přece jsem měl pořád tušení, jako kdybych věděl něco, protože — soudím psychologicky. *Za prvé*: Lid nemá žádnou pravou zlost na své deklaranty, že šli do sněmu, neboť má k nim důvěru, a kdo užívá takové důvěry, *musí* se jí také ukázat hoden. *Za druhé*: Včera večer šel jsem kolem Měšťanské besedy, páni venkovští učitelé zpívali tam Bývali Čechové a — nikdo je nezakřikoval, z čehož následuje zcela jasně, že Čechové ještě *jsou!* A co Čech, to deklarant — ať žije deklarace! — Chci říct, že prohnaný Bismarck přece neměl *provždy* pravdu, když řekl: „Čechové nejsou loajální, když mají být, a jsou loajální, když *nemají být*."

Slunce svítí a hřeje, i když je pod oblaky, a mne, třeba bych praničeho nevěděl, rozehřívá už myšlénka, že se stane narovnání mezi oběma národy, že bude smír, krásný smír, smír až k pláči. Jsem tuze měkký! Když přišla zpráva, že hodláme podat ještě jednou německým krajanům svým ruku k smíření, položil jsem jako nevěřící Tomáš prstů svých do těch posud otevřených ran, které nám natloukli milovaní naši krajané, a zakroutil jsem hlavou, od levé strany k pravé. Když jsem pak slyšel, že Němci zvolili už také smířlivou komisi, vzpomněl jsem sobě na Goethovo „Poselství slyším sic, však nemám víry více", a zakroutil jsem zase hlavou, od pravé strany k levé. Když jsem ale zvěděl, že v té komisi je také *Herbst*, a když jsem se podíval včera do té jeho milé, dobré tváře a do jeho oka tak upřímného a tak sladkého, tu odpadla již pochybnost všechna, bylo mně neskonale volno a už jsem v duchu viděl, jak zneuznaný posud Herbst v příštím sedění vstane, jak si odkašle, slzu z oka vytře, a podporován smrkacím šátkem a sklenicí vody na spláknutí pohnutlivého chrapotu, začne, jak následuje:

„Slavný sněme, milí, drazí krajané, zástupcové ideálně námi milovaného národa!

Vy jste nám podali mužnou svou pravici na smíření, upřímně a beze lsti — nuže my ji přijímáme — ano my ji líbáme v lásce a pohnutí (jednotlivé štkaní)!

Nemyslete sobě, že je jediného mezi námi, který by nebyl nadšen smířlivostí upřímnou (dlouhé bravo! klobouky lítají do stropu). Když jste vztáhli ruku svou k nám, položil vám sice ihned přítel Kuh několik židovských úšklebků do ní. Ale nevěřte mu! Největší nenávist je jako největší ctnost a nejkousavější psi vždycky ticha, mlčeliva, a on jen tak pohafává, on vás tajně miluje — neměl bych sice prozradit přítelovo tajné milování, ale v takovém velkém okamžiku — tu máte si ho! (Chytne Kuha za límec a hodí ho do centrum, kde si ho podávají. Kuh se brání a křičí: ‚Oni mne uhubičkujou!')

Milí krajané! Kdo nenávidí, stává se osamělým, a osa-

mělost bolí. Nenaviděli jsme vás, přiznáváme se, ale už nás to mrzí stát jako kůl v širém poli! (Štkaní.)

Drazí! Žádný člověk nemá zcela pravdu, a žádný zcela nepravdu. Člověk se může tuze mýlit (bývalí ministři pláčou) a nikdo není neomylným (kardinál volá: „Sláva!“). Vy jste někdy ublížili nám a my často vám, my vám víc. Bodali jsme do vašeho srdce, ale to srdce vaše je jako skvostná skořepina, kam jsme bodli, utvořili jste skvoucí perlu a podáváte nám ji (hřímavé bravo na levici).

Ani kapka nenávisti nesmí zůstat mezi námi, smíření by sic nebylo smířením, kapka ta by proměnila vše v tomto poháru naší radosti zase v jed! Ó — že jsem se dožil okamžiku toho velkého — já přešťastný! Na člověka, který dovedl *překonat* zášť a zlobu svou, musil by se závistí hledět i sám vší zášti neschopný anděl —“

Přitom se podívá Herbst zbožně vzhůru ke mně do žurnalistické lóže, a poněvadž celá sněmovna příkladu jeho následuje, vstanu a mám řeč, jak následuje:

„Pánové! Navrhuju, abychom šli dnes všichni na večeři tam, kde jsme bratru Herbstovi kdysi nejvíc ublížili, — na Širokou ulici!“

A navečer mne sebere policie pro spoluvinu v srocování se před německým kasinem.

NÁRODNÍ LISTY 1. září 1870

△ *V Praze 3. září*

Jsou udalosti důležitosti světové, které rázem upoutají veškeré myšlenky. Nedovolují ti, abys myslel na cokoliv jiného, praví ti: „Měníme směr náhledů pro celá pokolení," a historie staví nám je v cestu co mílníky, které ukazujíce zpět nedají nám zapomenout nikdy a nikdy. Žijem v čase na události nesmírně bohatém, kdo vypravuje události právě minulé hodiny, vypravuje nám něco už starého, a kdo by mohl přihlížet s pocitem pouhého diváka a nebyl jako my přitom škubán žhavými kleštmi vlastního zájmu, nemohl by sobě ani přát žíti v době větší!

Napoleon III. pruským zajatcem! Mluvme o něčem jiném, můžem-li! — Snad již zítřejšího dne budem vyhledávat v historii paralely, snad budem se rozpomínat na příklady úpadku podobného, dnes to nemožno. A také zítra nenajdem příkladu zcela podobného, zcela tak mizerného. On se nevzdal co vůdce vojů, neboť jich nevedl, a také se nevzdává co vladař národa, neboť jím více nevládl, — on odpadává jako dohnilý oud těla. Je-li nějaká velikost v úpadku jeho, je to jen velikost mizérie.

Osud ho chytil přímo za prsa. Jako orel želvu vynesl ho osud vzhůru a nechal ho rozbít se o tytéž skály argonské, na nichž byl Napoleon, druhý Tiberius, zpočátku a co základ vlády své tisíce nastavěl šibenic. Pancéř želvy je rozbit, vnitřek jeví se co organismus nízký, směšný.

Není to kopání do mrtvého lva, neboť už bylo mnoho tyranů beze všech lvích vlastností, kteří dovedli na čas se stát velmocnými. A není také malicherná radost nad pádem všemohoucího, který byl všemohoucím jen co stín předchůdce velikána. Tolik je jisto, že ni nejupřímnější přítel Francie a národa francouzského nerozželí se ztrátou osoby

Napoleona tohoto. Prorocká ústa největšího francouzského pěvce volala už před dvaceti lety k němu: „Nebudeš velkým, a kdybys velkou Francií vládl po dvacet let!“ Právě těch dvacet let uplynulo a Napoleon III. je zajatcem pruským a budou ho vozit od města k městu co předmět posměchu!

Propadl osudu své rodiny, z níž každý výše se vyšinuvší hyne v zajetí, ale s ním do zajetí *nejde* velikost. Mnohý se stane velkým, že našel pravé a příznivé okolnosti, pravý velikán utvoří sobě pravé okolnosti sám — Napoleon III. toho také zkusil a osvědčil se býti malým. Scházela mu vznešenost, a proto jeho pád není tragickým. Na něho padlo neštěstí a my máme soucit jen s těmi, kteří trpěli s ním a pro něho. „Pádem svým strhnout s sebou pokolení, národy, světy, toť není pád, nýbrž povznešení“ — ale Francie již se od Napoleona III. odtrhla, on padá sám. Francie bude zas a zůstane velká, Napoleon III. nebude více ničím. „Nebýti ničím více je tolik jako vůbec nebýt, ale přitom *vědět*, že nejsme.“ Ale ještě horší jest, že to nebude vědět jen on sám, nýbrž svět *celý*. Nešťastník mívá osud — osud, jenž jest často výhodou —, že zmizí z očí i z paměti lidí, na Napoleonu III. ulpí *kletba paměti*. Stín Napoleona I. i ze vzdálených helenských skal obestřel ještě svět celý, Napoleon III. v některé vesnici německé doklepe co směšný vysloužilec.

Kdyby byl měl alespoň tolik mužné srdnatosti, aby, vida ztraceno již vše, byl sáhl k revolvru! Oběť vlastního života mohla se ještě považovat co jakás oběť smíru, a konečně — každý mrtvý, který „ničeho více sobě nepřeje a ničeho více nedoufá“, má vždy ještě něco velkého do sebe. Ale on sobě přeje ještě mnoho, chce užít té kůpy milionů, o něž národ připravil, ano snad doufá ještě také——! Posavadní život jeho byl pouhopouhým štěstím, štěstím jako z bílého skla, které propouští jen samé světlo,—sklo se nyní očadilo, nyní může v něm zhlídnout věrně svoji tvář — ta tvář se ale ani sebe samé více neleká!

A Francie?

Byl jednou jeden král. Dal k sobě přivolat prvního mudrce svého dvora a pravil k němu:

„Řekni mně jmeno zvířete nejhoršího!“

A mudrc odpověděl:

„Mezi zvířaty divokými je nejhorší to, jemuž říkáme ‚tyran‘, a mezi krotkými, kterému říkáme ‚pochlebovač‘.“

Vyžeňte nyní i bývalé pochlebovače jeho, zbylé po něm stvůry!

A pak řekne Francie: „*Měla jsem to štěstí býti nešťastnou.*“

NÁRODNÍ LISTY 4. září 1870

△ *V Praze 7. září*

„Bazaina chytili převlečeného na bulvárech pařížských a utloukli ho — chtěl vojenskou pomocí Trochuho potlačit revoluci," vypravuje jeden a deset tomu věří.

„Rochefort dal obelisk luxorský na náměstí de la Concorde už porazit, aby mohla gilotina zase tam stát, kde dříve stála, — Palikao a s ním devět členů dřívější vlády je odsouzeno k smrti," vypravuje druhý a sto tomu věří.

A kdyby třetí tvrdil, že Napoleon bude internován do pražské Invalidovny, papež že přijde do Prahy na Karlov a Evženie francouzská že s Isabelou španělskou hodlá v Praze zařídit ústav pro vychovávání dobrých manželek, najde těch také dost, kteří uvěří a krvavé debaty svedou. Obecenstvo dostalo se do zimnice, zvědělo včera a předevčírem věci velké, chce zvědít dnes věci alespoň nové. Jako kdo včera mnoho pil, a dnes se ze zimnice nedostane, pokud nenapije se alespoň trochu znovu! A ti nebozí žurnalisté: Jeden den nechají vzdát se celou francouzskou armádu u Sedanu, druhý den dají zajmout samého Napoleona, třetí den dají proklamovat francouzskou republiku — to všechno za 1 zl. 30 kr. měsíčně i s donáškou do domu — a obecenstvo chce pořád ještě víc! „Nu, uvidíme, co se dá pro vás ještě dělat!"

Divme se ale tomu, že debata o Paříži zvítězila u nás nade vším! Prusové zajali Napoleona, hned nato zajali Francouzové svět. Co se nepovedlo ani úžasným úspěchům pruských zbraní, povedlo se prohlášené republice, vlastně republikánské ideji: proti Prusům nezbrojila Evropa, proti republice zbrojí o překot. Dřív bylo jen jisto, že prohraje-li Francie, padne Napoleon, nyní je jisto, že Francie, zvítězí-li, světy strhne s sebou.

Sympatie se zvrhly rázem. Byli ještě lidé, kteří zvysoka pohlíželi na národ francouzský, „demoralisovaný“. Je pravda, osud jej trestal jako Heliogabalus své kuchaře, kteří musili živit se omáčkou špatnou, pokud nevymyslili sobě novou, lepší. Dvacet let živili se Francouzi omáčkou absolutistickou, kterou byli tenkráte sobě navařili, náhle sáhli teď k stravě jiné. Dvacet let byla Paříž pouhou residencí = „zlatou klecí plnou papoušků, kteří mnoho mandlí žrali a k tomu francouzsky mluvili“, náhle je teď zas *srdcem* francouzského národa. Ale srdcem oblázkovým, neschopným slz, z něhož „neštěstí místo slz jen heroické jiskry křeše“. Dvacet let byl tam národ, kolos milionočlenný, připoután k skále, a na jeho zádech žil a tyl trpaslík, náhle kráčí národ ten nyní vzpřímen a dal sobě vladaře, kteří mají jen povinnosti a obtíže, výhod pak pražádných. Soucit je nyní úplně s Francouzi, už nešťastný jednotlivec vymáhá ho na nás, jakž teprv nešťastný národ celý, který přitom zůstává hrdinou!

Jaký to rozdíl mezi 1870 a 1793. Teče-li krev, teče jen na obranu vlasti, žádné katanské bandy sansculotů, žádné skřípání gilotin, žádný řev zpilých ženských saní, žádné ukrutenství sápající se ještě po srdci vyrvaném už z těla! Tenkrát revoluce, že byl lid už příliš soužen, nyní zas, že soužit jej náhodou přestali. Jsou to ty dva případy, o nichž mluví Goethův Mefisto s ministrem. „První, jak vám povídám, bude vždy: trýzněte lid!“ poučuje Mefisto. „Ale vzbouří-li se lid?“ táže se ministr. — „Jen ve dvou případech lid láme mříž: když jste jej trýznili přespříliš, nebo když jste jej trýznit přestali.“ Ve Francii nastal případ druhý, Napoleon je přec jen dobrodincem svého lidu, třeba dobrodincem malgré lui. Ačkoli — kdoví! Nejohnivější debatéři naši tvrdí zcela určitě, že to vše prohnaný Napoleon, tajný, ale nadšený přívrženec idejí republikánských, sám tak navlekl, aby národ vkročil do republiky už zcela zralý; že vedl schválně Francouze bez příprav do boje, že je duchaplně u Sedanu Prusům zradil, že on jest zkrátka jako Schillerův mistr zvonař, který moudrou rukou rozbije

formu v pravý čas. Neboť stojí psáno, že všechno požehnání přichází jen shůry, a je vůbec známo, že žár slunce shora dává úrodu, kdežto žár země zdola plodí jen přírodní mrzutosti. Proto také by měli sobě vyprosit zas Napoleona co presidenta a nestrkat do vlády lidi, kteří jsou sice dolů, k lidu, hebcí jako aksamit, nahoru, k pánům, jako ježek. A také by neměli do té vlády strkat lidi tak hanebně mladé! Jsou to ale staré pravdy, že u národů jako u ženských mládí má vždycky přednost a ženské že nemívají rozumu.

Po Praze se šíří pověst, že prý Prager Abendblatt nepřeje tuze republice francouzské. Nevím, co na tom pravdy, ale s udivením jsem četl, jak se Pražský deník diví, že Národní listy, Pokrok a Tagesbote jakoby z jediného hrdla volají francouzské republice „Nazdar!" Nevinnou tu radost může jim už popřát, je v tom trochu ještě té ideálnosti studentské a pak, jak už praveno, pouhá ta sympatie k hrdinnému národu. Takto — my jsme už tuze rozumní, než abychom nenahlíželi, že může být pravá svoboda i bez republiky (viz příklady), a také jsme na všechnu výstřednost a neslušnost příliš dobře vychováni. Ano my jsme dokonce i přímými nepřáteli všeho republikánství, neboť

za prvé: v republice není ta pravá svoboda, republika *poroučí* lidu, aby tento poroučel, — a my jsme proti *všemu* donucování, a

za druhé: v republikách a despotických státech jsou sobě všichni lidé rovni — v republikách jsou *všichni* lidé *vším* a v despotických státech *všichni ničím* — a kampak by to přišlo, kdyby chtěl být lecjaký domkář právě tolik jako na příklad nějaký účetní pan rada! To přec nejde!

NÁRODNÍ LISTY 8. září 1870

SKROMNÝ NÁVRH PUNKTACE, JAKOU BYCH VE JMENU MÍRNĚJŠÍCH NĚMCŮ NAVRHL VÁLČÍCÍM STRANÁM

△ *V Praze 10. září*

Ani mne nenapadne, abych chtěl snad předpisovat německému národu, že, kdy a jak má uzavřít mír. Ale bolí mne to, čtu-li v německých časopisech, brošurkách atd., jak není posud jasnosti o tom, čeho vítězná Germania na padlé Francii žádat má, ba musí, i dovolil jsem sobě tedy sestaviti a navrhnouti dle sem tam čteného a slyšeného punktaci hlavní, k laskavě pruskému uvážení. Byl jsem při tom veden hlavně ohledem dvojím: a) že německý národ je prvním národem ve světě, povolán panovati světu ostatnímu, nám i budoucím; b) že není ještě dostatkem pomstěno, jak nejvznešenější potentáti jednou pokořit se musili před synem lecjakého syndika z Ajaccia, bývalého sansculota a nápotomního renegáta republiky. A protož nesmí J. V. zbožný král pruský na Francii žádat nic více než:

1. Celé Alsasko a Lotarinky, veškeré francouzské loďstvo válečné s úplným vyzbrojením, tři tisíce milionů franků ve zlatě, splatných v desíti letech. Nedoplatky v době té se zúrokují desíti percenty.

2. Cherbourg a Marseille stanou se přístavy pruskými. Z osad svých zámořských přenechá Francie Prusku v Africe jenom Alžírsko, v Asii Pondichéry, v Americe Cayenne, ostrovy Martinique a Guadeloupe, v Austrálii Novou Kaledonii.

3. Cayenne obdrží jmeno „la Souricière de Napoléon“ čili „Past Napoleonova“ a bydleti tam bude bývalý císař francouzský Napoleon tak zvaný III., jeho manželka Eugenie, rozená Thebova, jich obapolný syn Eugen Ludvík a kohokoliv z rodiny Bonapartův ještě chytnem.

4. Dynastie Bonapartův vylučuje se pro věčné časy z trůnu francouzského, jako se už pro věčné časy vyloučila roku

1815. Císařství se zrušuje, republiky není ale také třeba, zavedeť se zcela nový druh vlády s placeným gubernátorem v čele, a Francouzové budou gubernátora toho sobě zcela volně moci zvolit ze tří Pruskem jim navržených kandidátů.

5. Francie se zavazuje, že zboří všechny své pevnosti v severní a střední části země, jakož i že odstraní všechny pevnůstky a zákopy pařížské. Dále vydá Prusku milion chassepotek, veškeré své mitrailleusy a bombardy, jakož i dvě třetiny svých děl.

6. Armáda francouzská zmenší se na 50 000 pěších a 10 000 jízdných žandarmů. Každé město, které čítá přes 200 000 obyvatelů, smí před hlavní stráží svou míti dvě děla. Paříž obdrží obsádku pruskou, jejíž žold ovšem sama platiti musí. Pruští komisaři budou bdít nad vybíráním rekrutů, jichž cvičení ve zbrani — ale jen dřevěné — převezmou cvičitelé pruští.

7. Zbylé třetiny děl užije se na lití soch předních nynějších vojvůdcův pruských a postaví se sochy ty na hlavních náměstích pařížských. „Pont de Jéna“ bude se od nynějška nazývati „Pont de Wörth“ nebo „de Sedan“, o čemž Francouzové zcela volně rozhodovati mohou.

8. Mezi Francií a Pruskem činí se věčná smlouva na obranu. Prusko, kdykoliv bude ve válku zapleteno, určí, mnoho-li Francie má dáti pomocného vojska, kteréž bude dáno pod velení generálů pruských. Válečné výdaje budou rozděleny rovnou měrou, zato pak z dobytých náhrad válečných obdrží Francie také část slušnou.

9. Francouzsko zaplatí Saarbrückenu a Kehlu veškerou škodu v nynější válce způsobenou. Z daní, které vybralo za posledních dvě stě let v Alsasku, vyplatí kapitál dosti velký, aby jím dobře opatřili se němečtí ranění, jich rodiny, jakož i rodiny padlých.

10. Každý zajatec francouzský musí sobě v Berlíně koupit něco dražšího, aby to vzal zpět do vlasti své co památku milou nebo dárek pro své. Francie zaplatí na železnici za každého zajatce jedoucího zpět třídu první.

11. Aby se utužilo přátelství mezi oběma státy, mohou

žádati jednotliví vynikající občané francouzští, by byli povýšeni na občany pruské. Tak zvaná inteligence francouzská, poněvadž v nynější válce osvědčila nenávist k Prusku, vypovídá se z vlasti.

12. Na útraty zemské zřídí se a bude vydržován v Paříži: velký operní dům, ve kterém se budou výhradně německé opery dávat, item velké divadlo, ve kterém se budou hráti jen činohry německé.

13. Na vysokých školách pařížských bude zřízen dostatek paralelních stolic německých. O střední a nižší školy německé postará se měšťanoství pařížské.

14. Francouzský národ dovoluje sobě nabídnouti a) Berlínu, b) J. V. králi pruskému, c) J. V. V. ostatním potentátům německým, a sice:

ad a) Berlínu nabízí celou pověstnou pařížskou demimonde svou, a sice mladší a příjemnější část její, přičemž se zavazuje, že ji po jisté době vezme zase zpět. Navzájem by snad Berlín do Paříže mohl poslat zase něco ze zásoby své, třeba to už bylo starší.

ad b) J. V. krále pruského prosí, aby ráčil co dárek přijmouti veškeré sbírky louvreské, obrazy, sochy, starožitnosti i skvosty.

ad c) Ostatní V. V. prosí, aby ráčila dovolit, by tabló z Jich podobizen smělo zdobit od nynějška mince francouzské.

15. Nakonec má povždy mezi francouzským a pruským národem panovati přátelství a láska a mají bratrsky podporovati se v snahách svých ušlechtilých, směřujících na spásu, pokrok a svobodu veškerého lidstva. Čemuž pomáhej bůh jako u Wörthu a u Met!

NÁRODNÍ LISTY 11. září 1870

DÁVÁ SE PŘÍKLAD VZORNÉ MLČELIVOSTI, PŘIČEMŽ SE VYLOŽÍ NĚKOLIK STANOVISK S ŘÁDNÝM A OBŠÍRNÝM ODŮVODNĚNÍM

△ *V Praze 17. září*

Jsem netto tak moudrý, jak to Hippel předpisuje: „Žíti ve světě jakoby mimo svět je mudrctví *pravé*.“ Všechna úcta tedy ke mně, už čtyry neděle nechávám svět tak se mlít, jak se světu tomu líbí, a mlčím. Připadám si — člověk sám sobě nemůže nikdy nadělat dost poklon — zrovna jako slavík, ten také nešveholí, když je hlomoz kolem něho. Nešveholím, mlčím, jsem moudrý a jen tak přemýšlím a vzpomínám. Právě vzpomínám na Compiègne z roku 1861, když král pruský, z jehož bohabojných válečných zpráv čpí samý sanctus spiritus, byl návštěvou u Napoleona III., který na své „kaiserreise“ do Berlína právě nyní „dělá štaci“ ve Wilhelmshöhe. Pili, jedli, dobrou vůli spolu měli, a když se loučili, šlo jim to těžce. Čtu v tehdejších časopisech:

„Laskavost V. Veličenstva,“ prál král pruský, „tuze mne dojímá a velice lituji, že Vás tak brzy opustiti musím.“

„Nejtoužebnějším přáním mým bylo by, abych Vás ještě déle mohl míti hostem a ještě pevnější učinil přátelství, které nás víže,“ odpověděl císař.

„Neříkám Vám ‚sbohem‘, nýbrž ‚na shledanou‘,“ dodal král, tiskna císařovu ruku.

A když odjížděl vlak, volal císař ještě jednou hlasitě: „Šťastnou cestu, Sire!“

„Děkuju V. Veličenstvu, do roka se zase uhlídáme!“

„Doufám!“

„Bůh požehnej V. V., zachovejtež mně upřímné přátelství, jehož jste mně dal tolik důkazů!“

„Vždyť je již máte celé a upřímné!“ —

Tak to jde i mezi přáteli nejupřímnějšími, slíbí sobě něco do roka, a ono je pak potřebí deset let! A kdyby sobě byl král teď extra pro císaře nedojel, ještě by ho neměl. Měl co

za ním pospíchat, neboť při zpátečním tažení od Met do Châlonsu byl císař pořád „v prvních řadách“. Ale teď ho má právě tak jistě jako císař těch svých sedm miliónů „vuj“, které pojistily trůn jeho dynastii, — oběma je jich majetek stejně platen. Ale já nic neříkám!

A neřeknu také nic, až pruské pumy zničí nejkrásnější město na světě, jen aby kulturnímu pudu německého národa se ulevilo. Ani nemuknu, až krásné bulváry budou rozryty kopyty německých filosofů, až lajtnanti pruští vryjou svá jmena v sloup červencový, až čarovné náměstí de la Concorde, pole Elysejská s velebným Arc de Triomphe budou pravou pouští, až zničena bude École des Beaux-Arts, která odchovala největší umělce, vyprázdněn Hôtel de Cluny, sbírky louvreské, Conservatoire des Arts et Métiers, kdež se už vzdělaly a vychovaly miliony a miliony lidu, až pumy prorazí kupli Panteonu, zapálí knihovnu Sainte-Geneviève a Gobeliny, zničí Notre-Dame a Madeleinu, až hřbitovy Père-Lachaise a de Montmartre budou zvráceny a prach Rachelčin a Talmův, Molièrův a Delavignův, Ledru Rollinův a Bérangerův, Méhulův a Cherubiniho a tisíců jiných, jimž lidstvo vděčno je za nejvyšší statky své, zatřpytí se na botách lantveráků Krautze a Lauschke. Vždyť nám to německá kultura všechno zrovna hračkou nahradí! Mám jednoho přítele — nevím ani, proč ho mám, a když ho mám, proč ho nechám do všeho mluvit — a ten dnes u oběda, probíraje se v nynější časové literatuře německé, vzkřikl: „Prokristapána — až Němci budou udávat světu tón!“ Můj přítel tak vzkřikl, já ne!

Já neříkám ani o českém sněmě ničeho, a to je právě nyní dost hezké ode mne. S vybranou chytrostí napsal jsem: „V sněmovních oblacích“, brimborium číslo I, a druhé číslo jsem hned nechal až na nynějšek, kdy už ani není možno je napsat. Ačkoli mně bylo velmi snadno nalézt stouzlový žebřík, po němž bych se byl mohl škrabat od vznešené své žurnalistické lóže k vznešenému sněmu, vzdor neposlanecké nízkosti své. Vždyť i nízký člověk k samému bohu přikládá žebřík a škrabe se k němu po špryslech blahoslavených,

svatých a andělských! Ale mám naproti sněmu stanovisko své, řekl bych hokynářské, kterému je květina, když už začíná semeno trousit, milejší, než pokud kvete. A proto by mně byl rozpuštěný sněm ještě milejší než odložený.

Vzhledem k adresní deputaci zachovávám nejneutrálnější mlčení, nepřeju jí ani dobrého pořízení ani nezdaru, protože je mně také směšný kněz, když vyprošuje požehnání na nevěstu a ženicha, nebo třeba biskup, když vede procesí někam pro déšť, — nechce-li pánbůh, neprší přec. Nepovažuju Vídeň ani za žádné nebe ani za žádné peklo, neboť vím, že se tam nikdy neodměňuje dobré a netresce zlé, mám naproti Vídni jen stanovisko berlínské, jemuž je to „worscht". Neříkám ani těm nic, kteří myslí, že některá budoucí vláda vídeňská vzhledem k nám zmoudří. V středověku naočkovali lékaři dětem, co ochranu proti budoucí hlouposti, svrab, ale teď už se toho prostředku neužívá.

Ani nemukám o české budoucnosti, neboť nejsem politik a liším se od našich politiků hlavně tím, že nevíme oba nic. Také o přítomnosti nemuknu a nepustím se do polemiky, třeba cizí chyby vždycky lechtaly jako čert. Já jen mám jednu svou radost z toho, vida, jak tam na druhé straně neupřímné manželství mezi srdcem a jazykem zplodilo už celý findlhaus myšlénkových bastardů, a druhou radost z toho, že řekli, že jsem oficiosním. Oficiosní žurnalista má sedm svátků za týden, a budou-li moji kamarádi jen hodně oficiosní, budou vzhledem ke mně jako strom, který tížen ovocem laskavě své větve níží, — člověk se přec něčeho dočká! Zatím, aby mne čekání neomrzelo, popřeju si dnes u Švertáska dobrou večeři a lahev šampaňského. Tam budu tiše přemýšlet o tom, jak to přijde, že jsou politikové, kteří se mění jako měsíc a jichž pověst se také mění jako měsíc. Duchaplně budu pověst tu přirovnávat k špuntu u šampaňského, že vylítne mimo vše očekávání a přitom bouchne. A napadne-li mne snad, abych vypil sklenici na zdar francouzské republiky, upřímně republiku tu odprosím za to, že se jí stal ten známý malér na českém sněmě.

NÁRODNÍ LISTY 18. září 1870

SV. OTEC — VIVA L'ITALIA!
ČESTNÍ A JINÍ BAVORÁCI
NĚCO NEVYROVNANÉHO
O VŠEOBECNÉ ROVNOSTI

△ *V Praze 24. září*

„Jestli se tuze nemýlím — jakož od své neomylnosti očekávati mohu —, jsem hotov!“ může nyní říci Pio Nono, svatý otec. Ovšem, něco mu ještě zbude, snad Vatikán, najisto tvrz zvaná „andělskou“ proto, že se z ní vždycky do lidu střílelo, a nejspíš předměstí Trastevere, jehož majitelé mají ten pěkný obyčej, že mužové nechávají se živit od žen — ať už jakkoli. Aby ale nešel bez parády, dal král dahomejský — pardon! dal svatý otec upravit sobě ještě libou oběť z lidského masa, jehož zabíjení prý nepoměrně je noblejší než masa vepřového či hovězího. Náhle — ale nevím po kolikáté už — vzpomněl sobě svatý otec, že je nástupcem sv. Petra, kterýž, když byl v hodně křesťanském nadšení, dostával vždy chuti na lidské uši; nadchnul se nadšením vojenským, a aby uhájil vojenskou svou čest, dal postřílet as čtyřicet osob, ač věděl, že tím takto praničeho nedocílí. Při tom stál v okně Vatikánu, točil palec kolem palce a opakoval as čtyřicetkrát: „To je divno — mne to pranic nebolí.“

Italové, kteří mají nachlup tolik štěstí, co my maléru, jsou konečně sjednoceni a mají svůj Řím! Brzy se smutné to nyní město změní, inteligence italská naplní náměstí místo římských prelátů, místo vychrtlých, nenáviděných a nesmělých zuávů cizích přijdou bersaliéři domácí, národní vojsko vyžene Švýcary a ostatní německé najatce, přibylo-li Florenci co residenci za několik let sto tisíc obyvatelů, přibude Římu půl milionu, a nesvár mezi italským jihem a severem bude vyrovnán na půdě neutrální, dějinami posvěcené. První, co jsem spatřil ujížděje do Florence, byla vysoká statue spravedlnosti, považoval jsem to za omen dobré a „viva l'Italia!“ vyhrklo, aniž bych byl věděl jak. Tu statui

nechť převezou teď na Kapitól, ale ať ji postaví níž, aby jí mohl dosáhnout každý!

Již jim nezbývá, než aby sobě slávu svou odhlasovali. Svatému otci stane se při tom jako onomu kandidátu německého kasina, který dle Tagesbote, neobdržev ani jediného hlasu, — zůstal „v minoritě". Zato se stane svatý otec „čestným Bavorákem". Humanita Němců a humanita papežova právě slavily své nejskvělejší triumfy. Nikdy — *nikdy* a tím je mnoho řečeno! — neobjevila se německá surovost v tak strašné formě jako nyní ve válce francouzské! Mají tam nejspíš vypůjčeny nějaké pražské dopisovatele do Neue freie a ti jim řekli, že francouzští obyvatelé zacházejí s raněnými Prusy po tygrovsku. „Kde se hloupost snoubí s násilím, rodí se ukrutenství," a Němci se mstí způsobem německého národa zcela důstojným. Jednu ženu přivázali k vozu a ušmejkali ji v trysku, přičemž jeden z nich na voze deklamoval Klopstockovu ódu na „Otčenáš". Druhou udupali a rozsápali husarskými botami a ostruhami, přičemž zpívali Freiligrathovu píseň:

„Hoj, Němci, ven s tím praporem,
na němžto volnost psána,
a humanita, osvěta
buď námi světu dána!"

A Bazeilles zapálili a obyvatelstvo, které utéci chtělo, celé vehnali pažbami zpět, takže zápach škvařícího se lidského masa rozšířil se daleko, daleko krajem. — Kdo bude kdy chtít označit německou surovost, vysloví: „Bazeilles!" Kdo bude chtít vyznačit v historii čin nejkrutější, vysloví „Bazeilles"! Kdo bude chtít vyjádřit největší ošklivost i nejopravdovější opovrhování, řekne „Bazeilles" a odplivne. —

Nechme to! — Viděli jste už někdy švába? Když jste takhle seděli u psacího stolku a náhle nad protější hranu stolku vynikne některé z těch zvířátek, a vidouc se prozrazeno a pozorováno, rychle nastrojí klasicky pitomou tvář, schlípne týkadla, tváří se spící — je to rozkošná podívaná,

což? Ale — o čempak chtěl jsem vlastně mluviti? Nu — nic neškodí, začnem jinak! Právě mně napadá, že tyto dny vytýkal pan Vlach, „jenom“ řemenář, jistému časopisu pražskému, že poněvadž tomuto nebylo jisté osvědčení vhod, podpisovatelům se posmíval, že jsou pekaři, řemenáři, hokynáři a jinými jen tak prostými řemeslníky. Pan Vlach soudil z toho, že vznešení pánové, kteří to napsali, nejsou těmi demokraty, na které si náhle hrají, ale nedostal odpovědi, bylo najednou ticho, němo, spavo. Viděli jste už někdy švá — — ne! počkejme, začnem jinak!

Když někdo mluví o francouzské republice, třeba na sněmě, jsem toho náhledu, že by bylo dobře vědít, o *jaké* vlastně mluví, *jakou* uznává. Tak vám dávali tyto dny v divadle hru, která se jmenovala Šantala — „Šantala“ povídám, a nechci nic jiného tím říct, než že je to titul. A ve hře té vystoupla také francouzská republika, s červenou jakobínskou čepicí, červeným pláštěm, červeným praporem a Marseillaisou. Poněvadž se to obecenstvu líbilo, chtěla policie naše francouzskou republiku ihned zapovědít, ale smluvila se. Marseillaisa směla zůstat, jakobínská čepice musila do garderoby, republika do modrého pláště a z červeného práporu stal se trikolórní. Tím chtěla naše policie naznačit, že uznává jen republiku pařížskou a ne tu sociální lyonskou, jen tu trikolórní a ne tu červenou, ve které jsou už kór všichni lidé sobě rovni.

Ano, moji milí páni pekaři a řemenáři, vždyť ono to ani nejde, abyste si myslili, že jste právě tolik jako nějaký pán! Copak nevěříte, že jsou v lidských duších „třídy“? Nechcete být duševně výš než ti chrousti v květnu, kteří jsou si na svých stromech ovšem všichni rovni? Věřte mně, že když se zrodila v lidstvu myšlénka rovnosti, lidstvo po druhé kouslo do Adamova jablka. Kdyby byl pánbůh chtěl, abychom si byli všichni rovni, vždyť byl by dal jedenáct přikázání a ne deset! Jediná rovnost nastane nám „tam nahoře“, tady dole buďme rádi, když se vyhnem alespoň přílišné nerovnosti. Kampak by přišlo dobrovolné se odříkání, krásná pokora, dětská poslušnost, nezištná příchylnost, něžný cit

a jiné vlastnosti, které pan kníže von Pückler-Muskau žádá?! Buďte rádi, ráčí-li vás nějaký pán komandovat, a zůstaňte hodnými, hloupými dětmi až do smrti! To bude feš!

NÁRODNÍ LISTY 25. září 1870

POHOZENÁ HUBA — POTŘEBA LŽÍ VPAŠOVANÉ „ZASLÁNO“ — JASNOST A KRÁSA ADRESY KATOLICKÉ JEDNOTY „ODE VŠEHO ZLÉHO, AMEN!“

△ *V Praze 8. října*

V Římě je jedno malé, ošumělé a zastrčené náměstí, jmenující se „huba pravdy“ nebo vlastně „náměstí huby pravdy“. A ta huba pravdy, od níž pokřtěno, stojí v předsíni malého kostelíka zde, v koutku, nevšímána, pohozena a již až hrůza umouněna. Nic neškodí, byla jen pro děti. Je to totiž plochý kamenný koláč průměru as sáhového, s vytesaným obličejem a s děrou, kde v obličeji huba. A když rodiče na svém dítěti pozorovali, že se ho zmocňuje vyšší duševní kultura čili básnictví čili lež, dovedli je ke kamenu, nechali prostrčit ručičku tou hubou a opakovat lež. Za kamenem ale stál skryt kostelník, někdy také kněz, a jak dítě domluvilo, už je pan páter chňapl za ručku a zázrak byl hotov. Začež se platily dva bajoky, jichž jde sto na tvrdý tolar římský, nebo kukuřicová placka.

To bychom se pěkně poděkovali, aby taková „bocca della verità“ byla podnes módou, i pro dorostlé! Při našem nynějším stavu pokročilé kultury musily by být velké ty chňapavé koláče všude: co kus nářadí v našem pokojíku, a člověk by se bál sama sebe uznávat nahlas, co pravdyměr v salónech, a člověk by se bál pomluvit svého blížního, co nárožní kámen ve všech ulicích, a člověk by se bál přát někomu „stálého zdraví“. Žádný mládenec nemohl by přísahat věčnou lásku, děvčata by si nemohla hrát na nevinná, kněz by nesměl na kazatelnu, ouřadník do úřadu, poslanec Vysokého Mýta, Skutče a Hlinska nedostal by se nikdy k slovu, žurnalista by nepřišel nikdy do rozpaku, diplomat nikdy z kriminálu, a Prušáci, kteří nyní prohlížejí francouzské sbírky a knihovny, „aby našli vše, co kdy z Německa bylo do Francie odnešeno“, musili by si mlasknout a říct: „To se to krade!“ Lidstvo by přišlo o největší svůj lesk,

o nejřásnatější svůj plášť, v němž je mu teplo a volno jako Napoleonu na Wilhelmshöhe, — to by byla věčná škoda!

Milión lží rozkvěte a potěší nás, než se jediná odhalí. Máme příklady. Tyto dny jsem dostal zvláštní korespondenční lístek. Poněvadž pošta není odpovědna za obsah a týž také neměl žádné osobní urážky, byl mi doručen. Podivil jsem se, ale nemohl jsem být v rozpacích, známť rukopis a mimo to omylem začata první řádka od pravé ruky k levé, dle starohebrejského cviku. Aby se ale nezdálo, že píšu napínavou novelu nebo rozkládám kvůli řádkovému honoráru, kladu zde raděj ihned obsah:

„Můj nejposlušnější!

Právě Se dočítám v pruských časopisech, že po dobytí Štrasburku měl tam jakýs pastor z kazatelny řeč, v níž pravil, že prý Já Sám Jsem měl za národ německý „stráž na Rýnu“ — „Wacht am Rhein“. To spočívá na hrubém omylu, právě tak jako krále Viléma už šíře známé „jaký to obrat Božským řízením!“ Nemám nyní času, abych Se staral o osud západní Evropy, jehož řízení Jsem na ten čas svěřil Moltkemu, správci pruského generálního štábu. On sám je za všechno odpovědeň, Já pak Mám právě nyní dost co dělat s pražskou Jednotou katolickou, která Mně pořád leží v uších. Záleží Mně na tom, aby pravý poměr dostal se u všeobecnou známost, a poněvadž Vím, že máte do redakcí přístup, Prosím vás, abyste se Mne ujal.

Váš

Pámbůh.“

Kterémuž slušnému přání mocí svého úřadu tedy vyhovuju. Ale to musím říct, že mne to upřímně potěšilo, že pražská katolická Jednota ujímá se papeže. Papeže nějakého musíme mít, tu „přestává jednou všechno“. Politický papež už padl, kdyby měl jít duchovní papež za ním, musili bychom si dle proroka Lichtenberka ihned ale udělat papeže jiného, medicínského, lučebního nebo jakého.

Adresa Jednoty k arcibiskupovi je potěšitelně jasna a dovídáme se z ní

předně: že Viktor Emanuel, z rodu savojského, je Herodesem,

pak: že celá Jednota, „jako druhdy v Jeruzalémě veškerá obec křesťanská na modlitbách trvala bez ustání Boha vyzývajíc, až její prosby zázračným způsobem vyslyšány byly“, taktéž bude bez ustání na modlitbách trvat až po ten zázrak, na kterýž se půjdeme pak podívat,

a: „že hospodin anděla k vysvobození sešle“, což skutečně je prostředek až úchvatně jednoduchý! Třeba jen vybrat anděla hodně zdravého a silného, prohnat ho snad ještě trochu ve věcech vojenských, dát mu pak několik těch nebeských mitrailleus — anděl půjde, zahanbí Herodesa, a Jednota dá mu za to invalid.

Jenom jeden puntík je mně poněkud nejasný, co do účele totiž. Jednota požádá vládu rakouskou, „aby ulehčila osudu sv. otce“. — „Osud“ ten obnáší nyní 60 000 dolarů měsíčně — bojí se Jednota, aby se nestal ze sv. otce nějaký outrata, nebo chce tím „ulehčením“ pomoct trochu rakouským financím?

Bože, propadnout takhle podobnému osudu! A ono je to skutečně možno, neštěstí, když jednou začne, nezná mezí a nepřátel má člověk všude dost! Ne, ne — 60 000 dolarů musit brát měsíčně — to by bylo strašné, ani domyslit si to nedovedu! Toť už, kdybych ještě volit mohl, byl bych raději v říjnu ještě arénou na baštách!

NÁRODNÍ LISTY 9. října 1870

Correspondenz-Karte.

An . . . . **slavnému c. k. státnímu návladnictví,**
c. k. slavnému soudu, jakož i neméně slavné c. k. policii
in

Zde.

Raum für schriftliche Mitteilungen.

Vzácní pánové a dámy výše uvedení!

Především prosím, aby se nevykládalo snad za nějakou neslušnou satiru na c. k. rovnoprávnost, že píšu na „Correspondenz-Karte“ německé. Na mou duši, české jsem nemohl dostat! A napíšu-li já „na mou duši“, tedy je to také pravda, neboť moje tři prsty nepíšou nikdy ničeho, čeho by tytéž tři prsty nemohly hned odpřisáhnout. Také se nepočítám nikdy mezi ty české přemrštěnce a myslím si ve své upřímnosti, že když to vzdor slavně stvrzeným zákonům a slavně daným slibům, vzdor přirozenému citu a rozumu nejde, tedy že to zkrátka nejde. Já patřím mezi vzdělance v c. k. smyslu, umím totiž německy, nač potřebuju křičet o české lístky? Mimo to slíbil pan vrchní ředitel poštovní už před půldruhým rokem, že ty české lístky přijdou co nevidět, nač tedy rámus, pan poštovní ředitel ho ani nemá rád.

Píšu Vám dnes proto, že mám velkou k Vám prosbu. Vykládal bych ji sobě za neskromnost, kdybych nevěděl, že na příklad c. k. policie ještě každému otevřela, kdo *klepal*. Ne — já náležím k těm, kteří Vás, jmenované ctěné instance, mají v úctě jako vše, co už přírodou je odůvodněno. Kdyby nebylo pánů státních návladních, nemohli by se

Arbesové s nikým hádat; kdyby nebylo slavných soudů, museli bychom z krásných svých kriminálů učinit zrovna pracovny pro posud v tak mnohých státních službách blahodárně působící lenochy; kdyby nebylo slavné policie, i té s orlíčkem na čepičce i té s orlíčkem ve vestičce, několik tisíc románů by bylo nemohlo ani vyjít! Ale ubližujete mně, aniž byste tomu chtěli neb snad o tom věděli! Maříte mou naději na aplaus, ničíte mou ctižádost, ubíráte mně výdělku! Konfiskujete celé číslo našeho časopisu, a nepomyslíte, že v témž čísle může být ode mne *fejeton! Chci být čten*, a Vy mne házíte do makulatury mlýnů na papír!

Pánové a dámy, to bolí! Bolí tím víc, že přichází neočekávaně. Byl jsem mistrným způsobem vykreslil nějaký obrázek cizích krajů, nebo napsal něco pohnutlivého, nebo zbásnil něco nevídaného, nebo řekl někomu něco nekřesťanského, a jdu druhého dne schválně přes Příkopy zrána, abych se odměnil procházkou. Vtom spatřím kiosk, u kiosku „zřízence" a — slzy se mně tlačí do očí! — vidím, jak „Národní" vandrují do pytle i s mým fejetonem! Načpak jsem tedy psal? Copak je mně do toho, že někdo jiný spáchal zločin? Mám já trpět za to, že někdo z prvního patra domu, v jehož přízemí bydlím, vystřelil? To přec bolí!

Ani mne nenapadne, abych byl proti konfiskacím vůbec. Nebylo by života, nebylo by činnosti, byla by jen svoboda a já bych ztratil víru ve Vás. Také vím, že skutečně páše se až hrůza zločinů proti slavné vládě. Ti, kteří píší úvodní články, jsou lidé v zločinech nesmírně plodní. Ano, teď se povídá, že všichni ti plodní spisovatelé úvodní se hodlají ženit, — vezmou-li si takhle zas plodné spisovatelky, to bude pak naplozeno zločinné makulatury! Jsou to lidé nesmírně zlí! „Kdo může šeptat, když srdce je plno, je zlý člověk," praví kdosi, a oni ti úvodňáci, ať už řeknou cokoli a jakkoli řízně, přec pořád jen šeptají, ani desátý díl neřeknou toho, co sobě vlastně myslejí, na mou duši! A nejhorší při nich je, že se asi nepolepší. „Spíš udržíš lva na šnuptychlu, spíš rozřízneš diamant slamou z viržinky, spíš osladíš škatulkou bonbónů Atlantský oceán" — abych užil

porovnání jistého mudrce —, než předěláš českého žurnalistu! A ještě nejhoršejší je, že jich ani osobně neznáte! Jako dřív recensenti českého divadla a jako prý posud v Anglicku kat, mají oni vždy larvu před obličejem a jsou pak ovšem do všeho jako kati!

Pomsta musí být, to je „jednou" jisto! Jenže „pomsta, když stihá zločin, kulhá, a jen když se žene za nevinností, má křídla". To je pravda, nevinnost mně konečně vždycky zůstane — „kdo svou nevinnost zachránil, neztratil ničeho" —, ale já jí nechci, *copak s ní?* Já zkrátka a dobře žádám, když už se ráčí konfiskovat, aby se nekonfiskovaly také moje fejetony! To se dá lecjak udělat. Slavné konfiskující instance by mohly na příklad sebrané mně články vydat vždy k vánocům ve zvláštním svazku a s podobiznou mou; za slušný honorár, a kdyby se garantovala pěkná úprava, nebyl bych proti tomu, mít slavný c. k. erár za nakla-Datla. Nebo by se mně mohlo vždycky vzkázat, že příštího dne přijde konfiskace. Nebo, aby se to zjednodušilo, mohlo by se se mnou vyjednat jednou provždy — ale dostát pak slovu! —, které tři až čtyry dny v témdni že se bude vždy konfiskovat.

Nechci ničeho předpisovat, ale myslím, že slušná žádost zasluhuje slušné úvahy. A protož, prose jen, abyste ode mne pozdravili váženou svou rodinu, znamenám se již co Váš nejoddanější.

V Praze dne 22. října.

Fejetonista

Die Postanstalt übernimmt keine Verantwortlichkeit für den Inhalt der Mitteilungen.

NÁRODNÍ LISTY 23. října 1870

NĚCO Z BIOGRAFIE MÉHO ANDĚLA STRÁŽCE SEVERNÍ NÁVŠTĚVA — KOMETY A KRONIKY DR. KREUTZBERG † — UDÁLOST LIBERECKÁ

△ *V Praze 29. října*

Něco se mně stane, ale co!? Snad něco obyčejného, na příklad neobyčejné vynadání v novinách, nebo něco, čeho jsem ještě nezakusil, zemětřesení, ortel smrti či ženitba? Nadarmo nesvítila ta krvavá severní zář a nadarmo se nestal ten zázrak se mnou při posledním strašném větru. Půl hodiny jsem zvonil za nejhoršího burácení u dveří domu — domovnice byla kvůli nastávajícímu soudnímu dni utekla do třetího patra, aby byla nebi blíž — prejzy, cihly, trámy lítaly mně k nohoum a kolem nosu, a anděl strážce stál vedle mne a klep do každé nebezpečné cihly zářícím svým prstem. Když jsem se tak naň díval, myslil jsem si: „Máš štěstí, že tě nevidí moji přátelé z Jindřišské ulice, — ti by tě pokřtili!“ Ale nahlas jsem mu neřekl ničeho. Beztoho není jeho práce u mne zrovna příjemna, aby byl ponocným ve dne v noci! Perný kus chleba, a divím se, že se ještě se mnou tahá.

Žijem v prazvláštní, prapodivné, praúrodné, pravelké době — kdyby člověk výrok ten tisíckrát opakoval, přec se neopakuje. Lidstvo i příroda provádí vyšší gymnastiku. Téhle severní záři byl jsem věru rád. Doplnila krásným obrazem mou zkušenost a zavěsil jsem obraz ten v paměti své vedle obrazu démantové jeskyně Pustojenské a pohledu na klidné, ve všech barvách se skvějící zrcadlo mořské. Temný majestát noční ověsil se purpurovým královským pláštěm, řízy jeho byly šlehavé blesky, a všude po něm rozseto hvězd, větších, blysknavějších a zlatějších než na nejmodřejším našem nebo nejzelenějším jižním nebi nočním. A celý svět, za noci vždy mrtvý jako hřbitov velký, strměl do té nebeské růže v záři kouzelné romantiky. Byl jsem vděčen té severní záři, že se vybrala k nám ze své vzdálené

vlasti, kde halí ledové pláně v zlato a sněhová lada pokrývá růžemi.

Bohudík je ještě dost lidí neblaseovaných, kteří v meteorech vidí nejen krásu, nýbrž i hrůzu, lidí právě tak pověrčivých, jak byli stateční naši otcové. P. T. páni otcové, ti viděli v každém z nebe spadlém kamínku, každé vlasatici a každé severní záři nějakého „prašivce", který zvěstoval maléry. Kronikáři znamení ta pilně zaznamenávali a my se jimi můžem pilně bavit, chcem-li. Tak na příklad zářila prý roku 633 kometa po třicet dní a skutečně se stalo, že tenkrát Saracéni padli do Persie, a jen o jedenáct let později prý praotec Čech vtrhl se svými do Čech, což každého pořádného státního návladního podnes mrzí. Při roku 729 zaznamenána kometa druhá a † Libuša umřela. Roku 745 jiná a — Přemysl umřel. Roku 1097 jiná a — Kosmas umřel. Roku 1870 objevila se ta velká severní záře a — dr. Kreutzberg umřel!

Ano: „Vzdychej se mnou v tichohrozném znění — již Jí není!" — té skoro sáh vysoké, pěkně suché postavy, s tím příjemně odpornym obočím, pod nímž oči skromně neurčité barvy, oči — „dvě slova", na příklad „Smrt Čechům!" Doktora Kreutzberga není více a české časopisy vykopaly mu sotva třířádkový hrob, strašná nevděčnost! Kreutzberg byl naším učitelem, naším dobrodincem, my toho nevzpomínáme. Pamatuje se ještě někdo na žofínskou schůzi Průmyslové jednoty, na tu, v níž Čechové „s obvyklou ošemetností svou" Jednotu Němcům z rukou vyrvali? Až do schůze té jsme byli idealisté, lid hloupý, věřící ještě v poctivost, doufající, že „na druhé straně" není vůle nejhorší. Ona skutečně také česká poctivost zvítězila, ale jen proto, že byla větší než — německá. Čehož jsme ale tenkrát ještě nevěděli.

Sál žofínský se plnil. Českých členů se hrnulo jako povodně, němečtí si zoufali. Těžká rada, Češi se nedali vyhodit — vtom se stalo, co se jedině ještě mohlo stát, — presenční listiny zmizely! Naposled je lidské oko spatřilo ještě v rukou doktora Kreutzberga — náhle jich nebylo nikde — doktor Kreutzberg stál zde tiše, sebevědomě, s chvějící se

bílou, prázdnou rukou, stál zde co těch zmizelých listin pomník, a ještě se nikdy nestalo, aby se byly nějakému pomníku prohledávaly kapsy. Ale zlomyslné to české mínění veřejné ho nařknulo, tvrdilo, že doktor sám eskamotoval několik set nepohodlných členů českých. Místo aby byly vděčny za poučení, dělaly časopisy strašný rámus. A co by bylo bývalo konečně z toho, kdyby nařknutí bylo i oprávněno!? Dr. Kreutzberg se plet ve prospěch Němců do politiky. Politika je ale dle Eötvöse „napolo vědou, napolo uměním“. A když diletant se věnuje umění, činí to s takovým ohněm, že tuze snadno vyvede hloupost.

Meteory také někdy zvěstují udalost radostnou, zřídka sic, ale pak to za to stojí. *V Liberci našli pannu!* Skutečnou, úřadně stvrzenou, nadací odměněnou. To musí potěšit přec každé srdce mládenecké, vzdor tomu, že by se člověk mohl domýšlet, že v knize života musí panen nalézt víc než tiskových omylů. On by nikdo neuvěřil, jak snadno se vloudí takový tiskový omyl, — sazeč vezme místo astronomického znamínka ♍ znamínko ♏, a hned je po panenství a z „panny“ se stal „střelec“. Ještě jsem ale nikdy nečetl běloskvoucí báseň na panenství střelce.

NÁRODNÍ LISTY 30. října 1870

△

Jsme jako ženy u popravy a jako dítě v divadle při děsné tragédii. Rádi bychom se dívali jinam, zrak se vrací k jevišti. Jsme přemoženi ošklivostí nad tou truchlohrou, v níž každá scéna šlápnutí na ctnost občanskou a každý druhý člověk darebák nejopovržlivějšího druhu, nejsprostější kategorie, a přec se díváme dál na průběh truchlohry té. Rádi bychom pro hořkost ani nemluvili, a přec se musíme vymluvit.

Jaká to hrůzná tragédie tam na jevišti francouzském! Jeviště je zvráceno, vidíme zadní část kulis, díváme se na počínání sobě špinavých mašinistů. Vznešenosti vypadla tragická dýka z ruky, předním hercům spadly škrabošky na zem, jež měly zakrývat sprostý výraz tváří. Hledíme přímo do budky nápovědovy a poznáváme v něm muže, jehož historie vřadí mezi nejbídnější ohavy. Právě dosufloval akt druhý, „zradu Met“, a samo nebe zalilo se studem od moře k moři, od severní točny až k Byzanci dolů. To nebe nad Byzancí už vidělo mnohou zradu a mnohou špatnost, přec se ještě začervenalo.

A v popředí stojí ředitel a vykládá morálku krvavé hry: Bůh sám prý to řídí tak! — Bývají-li naše pojmy o bohu absurditami, nejnovější ten pojem je již hnusným skandálem! Sami prý si musíme vyklenout nebe, v něž pak věřit máme, — a oni si je vyklenuli a věří, že vraždy jsou skutky bohulibými, že šlapat nejvznešenější názory je zásluhou, že ukrást čest celého národa, zmrhat slávu celých století, vysápat mozek a srdce čtyřiceti milionům lidí je ctností! Dřív prý člověk duševně stvoří sebe, pak si teprv stvoří svého boha — to musí být pěkný člověk, který si stvořil *takového* boha! Panování toho boha jde teprv do dnů a —

již jsme ztratili víru ve vznešenost lidskou! Co máme ztratit ještě?

Dlouho skvělo se slunce štěstí nad krásnou Francií, bude rovněž dlouho po jejích pláních vát dusný, morový ten dech sirnatého scirocca? Národ její kráčel v čele národů ostatních, nejvznešenější za ně probojoval myšlénky, přední byl ve vědě a umění, literaturou svou zúrodňoval a blažil celý ostatní svět — čím sobě zasloužil tak bídného úpadku?

Zákon je ten: Národ, který kráčí v čele ostatních, nesmí ani na okamžik zmírnit krok, ničím, praničím zapomenout se co do vznešenosti mravní, sic je úpadek jeho tak velký, jak velká byla jeho úloha! Dvakrát se zapomněla Francie, jednou za Ludvigů, po druhé za Napoleonů, po obakrát byla divoce ztrestána. Přestála trest první a světu dostalo se z toho darů velkých: vznešených idejí první revoluce. Až přestojí trest druhý, kéž se dostane světu daru největšího: vidět národ veskrz vzorný! Myslím, že símě k titánské generaci té již rozhozeno. Snad už není jediného člověka v širé Francii dosti obmezeného, aby nenahlídl, co pochází z netečnosti národa, co z toho, když národ, spokojen s oplynutím hmotným, trpí vládu třeba nejmrzčejší.

Avšak — potrvá to ještě! Paříž se ještě nevzdala, ale klesla již — klesl-li národ, hlava klesá s ním. Paříž — Francie klesla jako druhdy Řím. Ne obrovskými zločiny jednotlivých Clodiů a Catilinů, nýbrž mrzkostí *mnohých*. Z bahna společenstva vypařila se ta mračna, jichž bouř teď rozbila zemi a národ pokryla kalem. „Civilisace má právě takové erupce bahna jako příroda“ — jedny zaznamenává geologie, druhé historie.

Najde-li Francie brzy svého mesiáše? Spíš snad se ještě dozvíme o nových ďáblech Francie než o nových archandělích! Ještě se jazyk francouzský neobohatil novým slovem — *jmenem* velkého muže, kolem kterého by se národ pozved v nadšení! Ještě nikde nezříme muže toho, který navrátiv národu důvěru ve vznešenost mravní vrátil by mu zároveň velkost, který by dovedl postavit ideu národa naproti ideji výbojného mocnáře, který by „Viléma Orla“

svrhnul z místa bodákem v historii usurpovaného! Jak malým by pak byl Vilém Orel naproti muži takovému, neboť „ne ti, kteří mnoho, nýbrž ti, kteří něco velikého učinili, zaujímají v historii místo první“!

Mezi vůdci nynějšími muže toho není. Dovedli chodit po prkně, když leželo na zemi, ve výši dostávají závrať. Mají sílu řeči, ne záchvat činu, jsou harangéři, ne vůdcové, výborní snad pro parlament, ale nikde nějaký Washington! O co byla velká revoluce americká chudší v parlamentarismu než Velká revoluce francouzská, o to byla šťastnější ve výsledku.

Praví se, že potřebuje-li doba velkého svého muže, také ho sobě najde. Zajisté ho nyní potřebuje, a chcem věřit, že ho brzy najde. Když prý stíny jsou nejdelší, jsou také nejbližší již svému rozplynutí. Může padnout z Francie ještě delší stín, než je černý stín Bazainův? Mžikem rozplazil se přes celý svět a zastřel nemravnost všech věků!

NÁRODNÍ LISTY 6. listopadu 1870

ZAJÍCI, VOLBY A JINÁ ZVĚŘINA
DR. ČÍŽEK CO INFORMÁTOR BEZ PLATU
ČÍMŽE SE MUSÍ BLBOST VYKÁZAT
NA STRÁŽI

△ *V Praze 12. listopadu*

Jen se smějte tak zvaným „babským pověrám“! Když přeběhne zajíc přes cestu, je malér, ať mluvíte co chcete! Hračkou mohli jsme vyhrát při posledních volbách velkostatkářských, ale — namáhej se, národe, pracuj do unavení na své historii, co je ti to všechno platno, když panu hraběti Otakaru Černínu přeběhne přes cestu zajíc! Malér se pak musí stát, protihistoričtí musili se dostat mezi historické, Němci mezi Čechy — kterýžto malér naší historii způsobili ostatně posud všichni Otakarové. Až si dá pan hrabě obrovskou tu svini, kterou byl vznešenou svou rukou takto skolil, vycpat pro svou pracovní komnatu, může dát pod ni přiměřený nápis. Zkomponoval bych mu jej.

Jen kdo dovede obětovat vznešené vznešenějšímu, je velký, a proto si vážím pana hraběte. Říšská rada daleko nevoní tak líbezně jako zdravá zvěřina, také to ani dost málo tak nebouchne, odevzdám-li volební lístek, jako když střelím po zajíci. Nesmírný v tom rozdíl, držet kousek papíru v ruce nebo být ozbrojen půl tuctem lefošek a za pomoci několika statných mužů a srdnatých psů vyhnat nebezpečného zajíce z jeho brlohu a hrdinně nepopustit a nepopustit, dokud není skolen! Ovšem, nízké mysli toho nechápou, a vypravuje se, že zmíněný zajíc, umíraje a bolně hledě ztrhaným již zrakem na pana hraběte, vzdychnul: „Ach, proč jsi nešel raději volit!“ Ono takové zvíře je ještě nevzdělané a každému tyká. Také neví, že balzámový vzduch lesní a svěží pohyb velmi sílí a že je potřebí té síly, žádá-li národ, aby se jednou do roka jelo v ekypáži k volbě na Pětikostelní plácek. A proto lituju, že den ten panu hraběti vůbec se tak zle vykládá.

A koho ještě lituju, když už nic jiného na práci nemám,

je zastánce politických provinilců a kousavý přítel můj doktor Čížek. Ten nebohý! Potřeboval na *pondělí* akta kvůli novému provinilci a zasedl v kanceláři k stolku nepřítomného pana soudního rady. Otevrou se dvéře, vejde pán a přistoupí k témuž stolku. „Jsem místodržitelský rada baron Malovec, v procesu Karla Svobody co svědek na *pondělí* a přicházím, bych se informoval.....“ Tento druh „informovaných“ svědků není sice v politických procesech nový, aniž málo ještě čerpaný — ale rád bych byl viděl, jak se na toho svědka doktor Čížek při své známé nevinnosti díval! Když se vzpamatoval, zajisté že si myslel: „Panebože, houšť! Ještě jednoho takového svědka — a už je dobře!“ Zcela, jakož je psáno v Goethově Faustu: „Durch *zweier* Zeugen Mund, wird allerwegs die Wahrheit kund!“ Ale on není každý vrabec tak hloupý, aby se sám upek, na stříbrnou vidličku nastrčil a hladovému do úst se vstrčil! Doktor Čížek může dlouho čekat u stolku a zatím přemýšlet o krásných a rozumných dobách, kdy úřadníci *musili* ještě nosit vykrojený vous.

Já zatím budu přemýšlet o novém dobročinném spolku, o spolku pro odchovávaní idiotů nebo pro zachování jich nebo jak se to jmenuje, abych radš tedy nechal vtipů frivolních. Pro mne je hlavní autoritou ve všem Slovník naučný, tedy také v idiotismu. I vezmu starobylého toho díla svazek čtvrtý, odevru písmeno I, přesvědčím se, nestojí-li za slovem *Idiot* slůvko „viz“ a jmeno někoho mně pro leccos drahého, a přečtu: „Slovo původu řeckého, jež prvotně značilo člověka nemíchajícího se v záležitosti veřejné, později však ho užíváno o člověku sprostém, nevzdělaném, až konečně obdrželo týž smysl jako *blb*.“ Jak by bylo krásné, kdyby spolek se ujímal těch, kterým veřejné záležitosti jsou posud věcí zcela zbytečnou, nebo jen těch, kteří kulhají za vzdělaností obecnou, on ale ujme se jen skutečných, nepochybných blbů! Který blb chce být přijat, znějí stanovy, musí se vykázat především — blbostí? — ne, ta se předpokládá, nýbrž — — křestním listem! To je rozumné — nač se také tahat s někým, kdo je až nekřesťansky blbým, co

začít s člověkem, jehož pitomá duše nemůže ani dojít spasení. Navrhovatel toho paragrafu dostane prý v odměnu první místo v novém ústavě.

Děje se ostatně mnoho chvályhodného, o čemž noviny přinášejí jen běžnou notici. Na příklad o tom vojáku, který tyto dny u Libně zastřelil mlynářského chasníka. Chasník se odvážil v rajón, v němž se vojáci cvičili ve střelbě. Stráž viděla, že chasník je v nebezpečí a snadno že ho některá koule skolit může. Třikrát ho napomenula, pak namířila, spustila, chasník se svalil mrtev — a byl tou duchapřítomností stráže ihned mimo nebezpečí, že by ho mohla některá koule trefit náhodou. Není-li ta celá věc novinářský výmysl, zasluhuje voják pochvaly.

Už proto, abych svým přátelům nevynutil úšklebku, nepřipomenu zde starou vhodnou anekdotu o matce, která svému klukovi natloukla z obavy, že by mohl hrnek roztlouct. Připomínám si jen svého miláčka z Jindřišské ulice, který osm let kázal proti porušení svornosti, osm let se pro ni chvěl a celému světu nadával, a konečně ze samého strachu, aby svornost nebyla porušena — někým jiným, sám na sněmě mluvil proti českému klubu a kandidoval Esopa proti Mattušovi. Také dobrá stráž!

NÁRODNÍ LISTY 13. listopadu 1870

ČÍSLO 372 A ČÍSLO 222
KARLÍČKŮV DOPIS

△ *V Praze 3. prosince*

„Surovost c. kr. policajta“, „Drzost c. kr. policajta“, „Nestoudnost c. kr. policajta“ — takové nápisy už jsem na lokálkách často četl. Ale ještě ani jednou nějakou s nápisem „Potrestaná surovost c. kr. policajta“ nebo „Potrestaná drzost atd.“. Z čehož soudím zcela logicky, že nepatří-li surovost, drzost a nestoudnost zrovna k povinnostem těch číslovaných tento, alespoň se jim právě tak trpí jako bezplatné napití se v hospodě nebo pouliční tahání se s putnami, na nichž náhodou visí hezké děvečky.

Tento týden vynadalo „číslo 372“ celému zpívajícímu houfu „českých psů“ a „číslo 222“ vyplázlo na Erbenův pohřeb jazyk. To imponuje, zvlášť když si člověk pomyslí, když tak na smutný pohřeb, co as by teprv „číslo 222“ udělalo na příklad na svatbu!

Oběma číslům se nestalo nic zlého, ledaže snad při raportu byla extra pochválena za zvláštní „horlivost“ v službě. A tu mně zas imponuje dokázaná při tom „zralost“ našeho lidu. Věru, já jsem nesmírně nezralý, ani nejsem hoden slouti Cislajtaňákem; jsem tak po maďarsku nevzdělaný, že kdyby mně někdo vynadal českých psů, nehleděl bych teprv na to, je-li číslován!

Když ale je náš lid už tak zralý, mohlo by se v umění vládním pokročit zas snad trochu dál. Beztoho to člověka uráží, když vidí takového c. kr. číslovaného pána a pana policajta stát *vedle* chodníku, a ono jde tisíce lidí kolem něho a ani jediný nesmekne! Snad by se mohl dát předpis, aby alespoň děti, když jdou ze školy kolem něho, políbily mu ruku, nebo kdyby se mu zachtělo někoho zpolíčkovat, aby takto poctěný k aktu se poslušně shýbnul? Organisovat se musí na světě vše! Nestačí říct nově najatému „číslu“:

„Máš osmdesát krejcarů denně, teplý mundúr, najíš se dost a Čechům můžeš si také vynadat dosyta," ne, *celá instrukce* se musí dát. Snad by ji mohl sepsat onen c. kr. policejní úřadník, který má české divadlo za stáj, v níž se nesmeká, a mohl by tomu dát titul: Der kleine Polizeiwachmann oder die Kunst jedermann kunstgerecht anzuschnaufen. Von einem — —. Dát instrukci a pak *dobrý příklad*, to dělá mnoho. „Krásné slovo se zprotivuje, nesprovází-li je ihned příklad dobrý," pravil tyto dny jistý policista a vyhodil pokorně za radu prosícího ze dveří.

Mám před „číslovanými" tím větší úctu, že jim ani dost málo nerozumím. Myslil bych na příklad, že když se dějí konstituční volby, může třeba několik set konstitučních občanů mít pohromadě z nich radost a zpívat si k tomu třeba i „Hospodine"—ale on jim „číslovaný" za to vynadá „psů"! Domníval bych se, že když už ne před invasemi pruskými, alespoň za krvavé daně své mohl by být občan chráněn před surovostí policajtskou, ale toto! Mínil bych, že když se někdo v Rakousku opováží uraziti některý národ rakouský, měl by drzý opovážlivec takový přijít alespoň na lavici, ale chyba lávky! Měl bych za to, že při veřejných příležitostech, na příklad při velkém pohřbu, je zde policajt, aby vyzýval k pořádku; on ale vyplazuje jazyk a vyzývá k pranici!

Obdivuju se „číslu 222", máť kuráž, nedotknutelnost, vznešené snahy. Kdyby směl se obávat, že bude od představených trestán, neodvážil by se toho, a lid ho sám netresce, ani tím obyčejným „oko za oko", což by při tolika tisících jazyků ostatně vypadalo dost malebně. „Číslo 222" měli sobě vzít do Španělska, on by byl panovník neobyčejný. Obyčejní panovníci mají ve způsobu, že trestají jen jednotlivce, k množství ale že jsou milostivi, „číslo 222" vykonalo svůj trestající posuněk na celé množství a každý jednotlivec si mohl z toho vzít sám, co chtěl.

Dostane-li se posuněk „čísla 222" v obecný policajtský obyčej, může se tuze zdokonalit exercírkou a estetikou. Každé číslo může dostat svůj erární fišpan na čistění jazyka

a nosit jej na knoflíku. K zaopatření těch fišpanů vypíše se nová 10 procentní přirážka na všechny daně, okresní hejtmané už to seženou.

Nebozí okresní hejtmané! Teď musí dohlížeti na malé děti, zkoušet je z němčiny, prohlížet jejich pravopisné úlohy a zachytávat jich „soukromé dopisy", aby se přesvědčili, jak dalece už vniká němčina do lidu. Takový soukromý dopis kteréhokoli sedmiletého Karlíčka bude už po nastávajících vánocích znít as následovně:

„Nejdražší maminko (Mutter)!

Děkuju Ti (dir) za vánočku (Weihnachtsbuchtel), chutnala mně tuze (viel). Odpustíš mi, že Ti nepíšu nic důvěrného, žijemť v těžkých (dumme) dobách a člověk musí být opatrný (aufmerksam). Košile mám ještě dobry (gute), ale z boty už (schon) mně leze palec (Finger). Pozdravuj bratry a (und) sestry a nehněvej se (sich), že jsem udělal ingoustem na papír kanec (Schweinl). Třel jsem jej pryží (Gummiball), ale on nechtěl ven (aufs Land). Tvůj Tě milující Karel (Karl)."

A vzadu na obálce bude velká úřadní pečeť a nápis: „Von amtswegen eröffnet — sieben Fehler."

NÁRODNÍ LISTY 4. prosince 1870

BUDE BANKET — CO VŠECHNO SE STANE PŘI JÍDLE A PITÍ 21. PROSINCE ŽOFÍN — NAŠI ŽENIŠI

△ *V Praze 10. prosince*

Tedy 21. prosince chtějí ti, jež ústava obmýšlí nejen chlebem, nýbrž i vínem, nejen frakem, nýbrž i řádem na něj, ústavu tu oslavit na Žofíně. Čím? Mší svatou? Nemají „dobrého úmyslu“! Historickým pojednáním o dobrodiních, jež ústava nasela do Čech? Nejsou ta dobrodiní ještě spočítána! Tklivým předčítáním Pláče koruny české? Nevyšlo ještě pokračování! *Banketem!* Jiného neznají! 21. prosince bude se na oslavu ústavy jíst polívka s mrkví, policií obkládané nadšení, zadělávané rakouské vlastenectví, totéž vlastenectví co libě páchnoucí zvěřina, a k desertu dá se zavřít několik Čechů, kteří si ten banket nebudou chtít „nechat líbit“. Také se bude pít, a sice po německu, do upadnutí, a až je všecky zase zvednou, rozejdou se „in gehobener Stimmung“.

Jakmile jsem četl o banketu vídeňských buršů a o vší té slávě, která přitom byla, ihned jsem si myslil, že to popíchne pražské Schütze také k něčemu. Ale byla to tam sláva! Jedenatřicet rozbitých hlav, za osm set roztlučeného skla a nábytku, dvě vytlučené oči, 15 129 modřin, 8567 boulí rozmanitých forem atd. A k tomu ty krásné řeči pro Prusko, velezrádné, až se srdce smálo, darebácké, až slzy přetékaly milým pohnutím! To musí budit závist, vyzývat k zápasu. Dne 22. prosince odejde také zrána telegram z Prahy do Vídně: „Včera na Žofíně nesmírná sláva ústavy. Jen za roztlučené sklenice 900 náhrady, mrtví nejsou ještě všichni odnešeni, 19 003 modřiny. Nesčíslné nadávky Čechům, mezi nimi některé zcela nové, budící nadšení; mnoho řečí plných nejkrásnější velezrády. Policie zatkla mnoho Čechů, kteří se chtěli v směšném svém rakouském vlastenectví do toho vmíchat. Bude proti nim pěkné přelíčení.“

Ihned nemohl být banket ten, to se rozumí. Hospodský musil teprv dokoupit sklenic a dát rozklížit židle. Ale dobře volili den. Dne 21. prosince slavíme apoštola sv. Tomáše, toho nevěřícího. Oni jsou ti ústavověrci naši také Tomáši a nevěří, že český národ už včera ráno z hrobu vstal. Také neuvěří, neboť když kladou prsty do jeho ran, činí to jen, aby do nich nasypali pepře a soli. A pak je to pamětní den novelisty Boccaccia, který umřel dne 21. prosince zrovna tak před pěti sty lety. Známá frivolnost přestěhovala se za čas ten z novel do politiky a Boccaccio je nyní patronem rakouských ústavověrců. Konečně je 21. prosinec už den rozhodně zimní a v mrazu hlava rychle vystřízliví. Na to nemusí mít němečtí naši krajané pražádného ohledu, že slavností svou zase rozdráždí české krajany. Proto platí Češi daň, daň a zase daň, aby se mohla vydržovat policie a vojsko, a co by to byl za pořádek, kdyby se český národ nemohl dráždit a urážet! Také těm banketářům nestane se nic, třeba byl jeden z nich už spáchal vtip, že by se měli pro ten den dát zřídit jako Sudkova praktická lampa — hlavu a cylindr k odklípnutí, aby byly chráněny před rozbitím.

Ten nebohý Žofín! Vlastně ne, obdivuju se mu a pštrosímu jeho žaludku. Když si tak pomyslím, že bych — a stalo se cos podobného už, jakž Tisíc a jedna noc vypravuje — najednou byl proměněn v žofínský sál, že bych musil nechat do sebe vejít Raudnitze a nějaké sto jiných židů, že bych musil nechat v sobě řečnit Herbsta a Kuha, už od pouhé myšlénky je mně nanic! Jednou prusofilové, podruhé slovanofilové, jednou pro-, podruhé kontrabanket, jednou německý, podruhé český, potřetí indiferentní či hloupý ples, jednou zábava vojenská, podruhé národní, potřetí bez rozdílu fraku a kravaty! Je v tom cos vznešeného, obrázek oné krásné budoucnosti, kdy národní kroj celého lidstva bude sněhobílá bunda, kdy místo srdce budem v prsou mít velké slunce lásky a kdy na potkání se budem objímat a sobě říkat: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“

Až na věky, amen! Ale — mně se dnes od ostrova Žofína nějak nechce. Není přec ani tak šťastný jak Prinkipos Bílého

moře, ani tak zelený jak Chios, ani tak starožitně půvabný jak Rhodos! Snad se mně ale na něm přihodilo cos příjemného. Teď v žofínském sále bude ,,příjemné" zas na denním pořádku. Dřív hudební zkoušky, aby ,,výborové" měli příjemný pocit, že jsou chráněni před deficitem, pak plesy, aby bylo zas nevýborům příjemno. To bude hudby, tance, lásek! Lásek jednodenních, věčně vížících, sentimentálních, ohnivých, ideálních, spekulativních. Poslednější už jsou dávno v módě a udržují se v ní jako ženská faleš. Jsou mužští, ,,mladí páni" od třicíti do čtyřicíti, kteří obden běží k úřadu podívat se ,,do kněh", mnoho-li je dluhů na domě, jehož dcerka jim byla včera na Příkopech rozžehla v srdci ,,plamen neuhasitelný". A jiní, kteří mají seznam všech rodin, které mají mnoho peněz a hezké dcery. Týden co týden píšou jinému tatínkovi a zápornou odpověď ukládají s ,,num. exh." klidně do své registratury. Znám jich několik, a budou-li hodní, vydám o budoucím masopůstě jich psané podobizny.

NÁRODNÍ LISTY 11. prosince 1870

CITÁT Z BIBLE, SRDNATOST, BLÁTO, OBRÁZKY Z ULICE, OPATRNOST MĚSTSKÝCH OTCŮ A NĚKOLIK MALIČKOSTÍ, JAKO NA PŘÍKLAD TEDESCO NEBO KUH

△ *V Praze 17. prosince*

Teď aspoň mám pojem, jak to vypadalo na světě, než bůh oddělil „vody pod oblohou od těch nad oblohou“ — „a nazval sucho zemí a shromáždění vod nazval mořem“ (Genesis, I, 6, 7, 8, 9, 10). Jenže bych byl brzy zas zapomněl, jak vypadá sucho.

Bylo to bláto! Skoro tak velké jako to, z kterého stvořena vídeňská žurnalistika, a skoro tak hluboké jako to, z kterého pan Beust vždy nanovo musí tahat svou diplomatickou nesmrtelnost. Obrovské, beze dna, bez mezí! Zajisté že se budete obdivovat mé zmužilosti, sdělím-li vám, že jsem za jediný den *třikrát* přešel Příkopy sem a tam! Ovšem že jsem dříve udělal kšaft: bohu jsem odpustil všechny hříchy své a věřitelům všechny své dluhy.

Když v pondělí napadal sníh, věděl jsem s matematickou jistotou, že v úterý, ve středu, ve čtvrtek, v pátek, v sobotu a v neděli bude velké bláto. Matička Praha je organismus živý — „dobrodiní uschne jen na mrtvém kamenu, co živého, pevně si drží dary nebes“. A dobrodiním je přec déšť, vždyť v něm „kape mlíko a prší maso“, alespoň v letě! Také jsem se nemýlil. Po celý týden kryly Prahu vody blátivé a v jich klidu bylo cos velebného. A ty malebné, zajímavé a dojemné, někdy veselé, někdy hrůzostrašné obrazy venku na ulici! Na chodníku každý krok jako by hubička mlaskla, noze se ani nechtělo od matky země, a když se přece odloučila, kapalo s ní pohnutí v coulových slzách. Slabší lidé musili brát přípřež nebo se po chvílkách opřít o dům a vydychnout; ženy plakaly. Uprostřed ulic plavaly mrtvoly menších dětí, jichž modré ručičky ještě křečovitě držely školní tašky vzhůru. Starostlivější otcové táhli své děti v neckách do školy. Členové „Horymíra“, vulgo drož-

káři, musili svým „Šemíkům“, vulgo herkám, pouštět žilou, aby se tito v známém ohni svém nepřetrhli. Každý kočí měl dřevěnou šavli, aby vyškraboval kola, jež už po dvacátém otočení byla jako mlýnský kámen. Studnička dal do tisku mapu, kdeže se v ulicích pražských nalezá nějaký vyzkoumaný brod, a já zadal k purkmistrovskému úřadu návrh na druhou řetězovou lávku, z Petřína na Žižkov, aby byl alespoň jeden bezpečný přechod.

Den co den sdělila mně posluhovačka zrána, že „včerejší boty ráčily být zase až hanba“. Ale po osmidenním, hrdinném zápasu poštěstilo se nám, pražskému obecenstvu, přec, že jsme roznesli dobré dvě třetiny bláta do svých světnic, — jak skvělý to výsledek autonomie jednotlivcovy! Byla nám jednou podána příležitost, abychom dokázali, seč jsme, a už jsme chtěli deputaci s poděkováním vyslat na radnici, jenže jsme nevěděli, kudy tam. Totiž nejen s poděkováním za bláto, nýbrž i za dokázaný politický takt — trochu méně opatrní otcové města byli by jistě vyslali několik set košťat do ulic a Němci by byli jistě křičeli, že je to demonstrace proti nim. Tyto dny by byli měli příčinu bát se košťat.

Ano, žili jsme tyto dni jako obojživelníci, jako žáby, ale pokud jsou pulčaty, pořád jen ve vodě. S tím jsou pak ostatní vlastnosti spojeny, na příklad zpěv. Zpěv jedněch žab je Lenauovi milejší než tlukot slavíka, skřehot jiných přirovnávají cestovatelé k zvukům, jaké vydává skot, když se vrací z pastvy domů. Poslednější druh žije v Orientu.

Orientalista doktor Tedesco měl tyto dny řeč o „potlačování Němců v Praze“ a orientalista Tagesbote dodává k jeho řeči další výklady. Nebozí Němci! Oni nebudou už mít pokoje, pokud nebude celý svět německý, a od toho světa to není pranic pěkné, že nechce! Oni mají tak jemnou náturu, že i když nezakoušejí praničeho, trpí pořád nesmírně mnoho! Kdyby nebyli tak perfidně násilni a tak podloudně falešni, byli by příjemni a jemni jako žena, která fňuká ve věčné migréně. Ostatně s tím, co mluvili v schůzi obecních starších, měli pravdu. Když pro české děti v Praze zřizují se české školy, mají Němci zcela pravdu, tvrdí-li,

že ty české školy nejsou „v německém smyslu“. „My jsme minorita, nás musíte šetřit!“ volají, když byli dřív vynadali, — zrovna tak, jako mnohý zlomyslný, ale slabý nezbeda, který myslí, že jeho bledá tvář a hůlkovité ruce chrání ho před výpraskem!

Ostatně — v něčem přec možná sobě vzít příklad z nich. Když byla čeština co vyučovací předmět zaváděna na všechny *střední* školy, jaký dělali rámus! Ale když okresní hejtmani násilně zavádějí němčinu do všech *nižších* škol českých, mlčíte! Čekáte snad, až doktor Pickert bude na říšské radě interpelovat vládu stran „kruté nespravedlivosti, která se už zase na Češích páše“?

NÁRODNÍ LISTY 18. prosince 1870

I

△

Byl jsem opětně vyzván, abych pronesl náhledy své o volných přednáškách veřejných, — jinými slovy: abych učinil reklamu pro ty přednášky, které se u nás již zařizují a odbývají. Lechtivá věc! „Vůbec“ lze o nich mluvit jen s přízní rozhodnou, „specielně“ třeba ale u nás až přespříliš vážit slov, aby se nezdálo výtkou, co má být pokynem. Avšak nechť! Snad je na prahu masopustu i nevčasno mluvit o předmětu tom, promluvím o něm tedy ale krátce přec!

Veřejné volné přednášky, od kohokoliv a pro kohokoliv, platí také za jakýs výkvět inteligence nejnovější. Věk náš, který uvádí v pohyblivější život a systém, co třeba zde bylo už před tisíciletími, ale bez systému, který zkrátka bere jen květinu z lučiny, aby ji zasadil do vyměřeného záhonu, ihned bere celou věc za *vynález svůj*. Co už bylo za dob bronzových, platí za zcela naše, náhled, který měli na příklad už bramínové indičtí o záhubnosti a nesmyslu válek, platí za vynález pana abbé de Saint Pierre! Pud dovědĕti se něčeho zvláštnějšího a vznešenějšího byl také odjakživa v „mase lidu“, přec naň hledíme co na ovoce vzdělanosti novověké. Vypravovatel před stanem beduínovým, v kavárně arabské, na molu neapolském měl vždy právě tak dychtivé obecenstvo jako guslar bosenský vypravující děje hajducké a hrdinství otců nebo Bogumil Goltz, když přednášel o Egyptě. Jenže arabský vypravovatel ještě líp vypravuje než kterýkoliv předčitatel Shakespeara a guslar nepoměrně účinněji působí než kterýkoliv z našich „profesorů historie“!

Jedno je jisto, že pud po vzdělání se nabývá zase vždy širších rozměrů, také ale určitějšího směru a tvaru. Nejsme sice tak daleko jako v starém Řecku, kde

„filosofem stal se na procházce,
věhlasným pak z pouhého vzduchu již“,

ale aspoň popudu bývá již zde onde dost. Také u nás stává se již módou „míti veřejné přednášky“ a povinností „slyšeti je“. Ale jako by se ještě nebyli našli zcela ti praví a neuhodili zcela do pravého! Do pravého se zde ale uhodit musí, neboť je obecenstvo zároveň choulostivé: každý je pro sebe příliš rád platnou individualitou, zralou a snažící se sám *vysloviti se*, než aby se snížil na pouhého posluchače, když to za to nestojí. Tolik je jisto, že od doby Springerových přednášek, do nichž se roku 1848 pro přeplněnost místnosti i žebříkem a oknem lezlo, neměli jsme v Praze vlastně přednášek význačnějších. To není snad jen vinou přednašečů, nýbrž v přední řadě vinou *systému*. Stát se posud o něj nestaral, iniciativa soukromníků byla posud také velmi slaba, místo systému máme *nesystematičnost*. A s tou se za naší doby nedojde k praničemu!

Volné veřejné přednášky jsou učebním prostředkem, který sahá tam, kam všechny ostatní prostředky nedosáhnou. Mohou se dotknout matérie kterékoliv, o níž se takto nepojednává na učelišti žádném. Může je slyšet kdokoli, kdo má jen bystrý rozum nebo živý cit, třeba by měl školských příprav pramálo. A může je mít i ten, kdo nemá žádných státních zkoušek na profesuru a žádných rigoros na doktorát, jen když je předmětu svého úplně mocen, zároveň proň nadšen a dobrým řečníkem.

V celém světě je týž náhled, že všechny posavadní obecní a státní školy, i university v to počítaje, nevyhovují potřebě. O lid ten počtu obrovského, který buď již opustil škol, buď jich za mládí řádně využitkovati nemohl, není ve vzdělavatelském směru dále praničím postaráno. A přec dozrávají vědy nové a boří se celé vědecké světy staré, a kdo je dnes učencem, může být za dvacet let trubcem, nepokračuje-li. Volné veřejné přednášky v ohledu tom odpomáhají. Zvláště v Německu rozvily se již na pyšný květ. Nemají tam sice ještě praktické té soustavy, jakou jim

známý Karel Vogt kdys ve fejetonu Kölnische Zeitungu vykázal, avšak jich počet jde ročně do set a působí. Do Německa přišly z Ameriky, pak ze Švýcar (Ženevy), kdež všude jsou velkým již faktorem, avšak nyní již jsou veřejné přednášky na příklad v Berlíně za zimní doby zrovna tím, čím plesy, koncerty, divadla, totiž středištěm vzdělané neb vzdělávat se hledící společnosti. Každé demonstrativní či dobročinné příležitosti již se k nim užije, přednáší se „ve prospěch" zahrad dětských, germánského musea, pomníků goethe-schillerovských, spolek Gustava Adolfa, spolek „vnitřní misie", spolek lassalovců, ba skoro všechny spolky mají je na svém programu, ano vydávají je i tiskem, zlepšené, zkorigované, a jistá „bibliotéka přednášek" vyšla již ve více než přes stu sešitů, laciných a umožňujících vzdělati se i vzdáleným!

Platí-li Němcům, kteří mají tolik škol a tolik universit, veřejné přednášky již tak mnoho, čím mohou a *musí* být nám, kteří nemáme university ani jediné vzdor logice, rozumu, svatému právu, inteligenci, milionům a milionům daní atd.! Arci i vedle ní museli bychom se starat o přednášky veřejné sami zas. Universitní profesor v těch hodinách, které jsou většině obecenstva nasnadě, „nečte", také by ale, zvyklý na „diktando heftů", průměrně v takových přednáškách mluvit ani nedovedl. A mimo to, že by se snad nějaká místnost propůjčila nebo nekladlo překážek c. kr. profesoru, který by přednášeti chtěl, chraň nás pánbůh, aby se chtěl náš stát těch veřejných přednášek nějak „ujmout"! Musí-li být všude nějaký policejní dohled, nuže ať si sedí komisař spánembohem někde v učebním tom sále a dává pozor, nespáchá-li kyslík nebo vodík při experimentech nějakou velezrádu! Ale dohled nesmí být preventivní, zpředu již přikrojující, malicherně úzkostlivý; myslím si jej jako rozumný dohled na divadlo (nynější náš je ovšem pořád nerozumný) a jako vůbec trest teprv — po činu! Ve veřejné přednášce musí kvést *slovo volné;* kde ale úřadní dohled, zmrzá volné slovo jako květ pod jíním! Zmrzli bychom s sebou.

II

Volné veřejné přednášky měli jsme u nás posud jen v Umělecké besedě a ve spolku Osvěta. Pardon! Stávám se vlastním svým náhledům nevěren, uvádím Uměleckou besedu, a k přednáškám jejím mají přístup jen „členové a jich dámy“ — první chyba, a neplatí se vstupné — druhá chyba! — Věčná škoda těch estetických *cyklů* Ambrožových, Durdíkových, Sabinových, Tyršových, i těch cestopisných Sládkových, že nebyly přístupny obecenstvu širšímu!

Jediným tedy spolkem, který pořádá skutečné *veřejné* přednášky, ano který je má výhradně za účel a prapor svůj, je Osvěta. A jak pracuje Osvěta k cíli tomu? *Bez programu*, tedy skoro nijak! Neračte se horšit!

Posavadní přednášky byly posud všechny přednáškami en miniature. Všechny měly předmět svůj vyčerpat na jeden řez, tak za půl druhé hodiny. Prosím — račte mně přec ty předměty vypočítat, kterým *nyní* stačí jedna přednáška! Co může říct Sabina za půl druhé hodiny o selských revolucích v Čechách, co Sládek o Severní Americe? Když Dumas starší — dej tomu výdělkáři pánbůh nebe! — cestoval a přednášel jen své „causeries“ po evropských městech, potřeboval v každém alespoň dvě tři přednášky, aby nedokázal víc, než že nechce vlastně *nic*, — mnoho-li jich vlastně potřebuje ten, kdo chce dokázat alespoň něco? A o čem se posud přednášelo? Umřel Purkyně a přednášel se jeho životopis, umřel Erben, stalo se zase tak. Přednášeči byli oblíbenými osobnostmi, potlesk je uvítal, když vystupovali na katédru, mluvili duchaplně, tendenčně, obeznale — jakž jinak také bude mluvit Edvard Grégr nebo Ferdinand Schulz! — zasloužili potlesk druhý, když zase sestupovali, — ale celá přednáška patřila v druh přednášek časových, demonstrativních, a ten druh má ovšem velmi platné místo v řadě veřejných přednášek, ale musí být jen druhem *vedlejším*, již proto, že Osvěta ve svých stanovách nemá jen osvětu politickou, časovou.

Upřímně vysloveno, vše posavadní podobalo se mně spíš „klepání na bubínek“, jak Komenský píše, — „Ohrkitzeleien“ tomu říká Němec. Ruku na srdce! Byly ty ostatní přednášky všechny dobře připraveny? Nebyla mnohá jen proto, aby „zas jedna byla“? Měl přednášeč vždy předmět svůj *úplně* připravený a propracovaný, jak toho pro veřejnou přednášku a smíšené posluchačstvo třeba? Mohl dovést s hlavami poslouchajících tak hospodařit jak dobrý hospodář se svým polem? Měl pro svůj předmět ono „stálé sluneční teplo“, jakéhož Hippel každému profesoru přeje, nebo spíš jen prskající oheň diletantismu? Je-li diletantismus vůbec pouhou hračkou, je ve vědeckém ohledu záhubou, u nás ale dvojnásobnou záhubou v ohledu *každém!* Každá věc na světě stojí práci, má-li za něco stát, tím spíše věc s účelem vědeckým. Nemůže být omluvou, že posavadní, nedělní přednášky byly hlavně pro dělníky. Kdyby tomu bylo tak, příprava by nebyla o pranic lehčí, snad naopak. Ale účelem Osvěty musí přec být, aby působila na obecenstvo smíšené, jaké je na příklad ve městech amerických, kde sedí paní a děvečka, bankéř a nosič, žurnalista a voják při přednáškách vedle sebe. Bostonská služka vymiňuje sobě pro zimní přednášky jednou za týden večerní hodiny právě tak jak pařížská služka tolik a tolik vína na měsíc. Pravíte, že naše společenské poměry nepřejí takovému „vedle sebe“? Nuže, odstupňujte vstupné a vyhověli jste i naší evropské hlouposti!

Vstupné musí být! Ne příliš velké, ne příliš malé, zkrátka, aby stačilo, neboť předně: *peníze musí být!* A nestačí-li vstupné, vypište akcie, rádi vám upíšem každý z nás, ano upíše snad i mnohý škudlil, za prvé kvůli účelu, za druhé, že by se mohlo na ně splácet teprve, kdyby se objevil deficit. Peníze musí být, neboť přednášečům se musí platit: gáže, honorár nebo jen „náhrada“, jak to nazývá obec ženevská, která obyvatelstvu města sama pořádá přednášky veřejné. Ochota je pěkná věc, ale — —!

Výbor musí pro celou (zimní) sezónu ustanovit určitý program, dle potřeby obecenstva, dle žádoucí změny, dle

sil učebních a řečnických. Jeden cyklus nechť pojednává vědy přírodní, druhý nechť šíří vědomosti a vědomí historické, třetí nechť tříbí vkus i náhledy estetické, čtvrtý nechť seznamuje živým, bezprostředním způsobem s výtečnými našimi děly básnickými nebo i hudebními. Rozhlídněte se po silách a smluvte se s přednášeči, kteréže by partie svého oboru chtěli probrat v cyklu přednášek 10—12 nebo méně. Nebude hanbou ni pro skutečně slavného učence, sdílí-li se v přednáškách, když slavný Dickens na příklad za účelem takovým cestoval z Anglie do Ameriky a zde od města k městu! Nebude se štítit profesor, zvyklý síním universitním, přednášet třeba v sále tanečním, když slavný Agassiz přednášel v divadle, katédru na jevišti, místo kulis obrovská vyobrazení zvířat, o nichž mluvil!

Po prvním pokusu uvidíte, kdo se vám hodí pro budoucnost. Snadže budou veřejné přednášky i podporou některému mladému učenci, který se oddává studiu soukromému. Bude-li vědít, že se mu zaplatí přípravy, lučební a fysikální experimenty atd., bude také věnovat přípravám čas. „Lehko popsat fatamorgánu v Sahaře, ale těžko ji vysvětlit!“ Dejte přednášeči percenta z hrubého výnosu, část ta se vyplatí předobře. Pak může přednášeč mít výklad svůj i jinde než v spolku ústředním, může přednášku svou opakovat (jakž chvalně již učinil Barák se svými přednáškami „o Žižkovi“, „o české literatuře“ atd.) po spolcích, po městech, a získá na penězích i na formě. Pak budete moci přednášky i otiskovat a získáme lacinou, přitom výbornou literaturu pro lid!

Salvavi animam!

NÁRODNÍ LISTY 4. a 5. ledna 1871

PĚTADVACÍTILETÁ BESEDA — ŘEČNÍCI VĚTŠÍ A MENŠÍ — PŘI ZMRZLINĚ ZA CÍSAŘE A KRÁLE — UŽ HO MÁME ZAS!

△ *V Praze 4. února*

Byl jsem mezi těmi, kteří jedli pětadvacítileté trvání Měšťanské besedy pražské. A musím co pravdomluvný člověk samu sobě dosvědčit, že jsem se choval velmi slušně, — nesáhal jsem svému sousedu do talíře, nekopal jsem „svého protějšího“ a nehuboval jsem také, že nedostáváme ničeho národního, na příklad škubánky, nýbrž byl jsem už s tím spokojen, že dr. Brauner řeční. „Toasty jsou ustanoveny“ stálo na jídelním lístku, a proto jsem mlčel a čekal, až přijde řečník, který má pronést přípitek na mne. Nepřišel!

Proto také se mně nelíbila ani jediná řeč, vzdor tomu, že skoro každý řečník s vybranou skromností mluvil variace na vlastní „své heslo“, že s uznáníhodnou laskavostí sdělil nám kus svého životopisu, před duševním zrakem naším rozvinul cykloráma svých zásluh, smělými konturami naznačil svou velikost a vedle toho se i o českém národu zmínil. Bože, co máme my velkých lidí! Jak vybraně malincí jsme my ostatní, když jsou ti ostatní tak vybraně velicí! Kdyby nás nesílilo vědomí, že to konečně přec jen tatáž síla, která mizernou lampou osvěcuje komůrku a pyšným sluncem celou planetní soustavu, musili bychom sobě zrovna zoufat. Jen Huleš, Rieger a Sladkovský nemluvili o sobě, nejspíš proto, že ani nejsou velcí. „Ve víře ve vlastní velikost spočívá velikost velkých lidí, malí lidé chtějí, aby v ně věřili jiní lidé,“ praví někdo. Někdo jiný ale praví: „Ničeho se člověk tak snadno nedomyslí, jako že je velkým“ — nu tedy, vy tři skromní!

Byl jsem právě mezi 25tiletým bažantem a svou nadějí na trochu mladší kávu, aspoň z loňského „logru“, když mluvil Rieger. Zpočátku jsem nedával dobře pozor. Díval

jsem se na zátku své vinní lahve, na níž se skvěla pěkná Žižkova hlava, a prorokoval jsem v myšlénkách: Uslyší-li o těchto zátkách štöpslík „Tagesbote“, bude mít vztek. Ale opět mne Rieger rozehřál, už nevím po kolikáté v životě. Poukazoval, že národ náš především spolehati se musí sama na sebe, že není naděje mimo v sílu vlastní — „zlaté slovo, Maxe!“ Mluvil o tom, čeho jsme silou tou již dokázali, i o tom, v čem jí ještě zkusit máme. A když s jiskrným okem mluvil o bojích tuhých, snad krvavých, snad zítra nás již očekávajících, jedli všichni kolem zmrzlinu a cvakali lžičkami tak rozhodně, že jsem mněl již slyšet řinkot chrabrých mečů, a Brauner sňal s cukrového českého lva korunu a položil si ji na svůj talíř tak velezrádně, jako by chtěl založit vlastní svou dynastii nebo aspoň předejít korunovaci „bez řádných výminek“.

Bylo po rozmaru. — Osud Francie, činící z každého nás po několik už měsíců bručícího medvěda, zasedl si zrovna před mé oči. — Druhý akt tam tedy dohrán. Děla prozatím tam oněměla, zavřela ústa svá dalekostřelná, z nichž jsme vážili jedinou útěchu tu: že je toho velmi mnoho ještě po světě k rozstřílení, že tedy i dobře mít tak dobrou zbraň. Druhý obrovský hřbitov naplněn, kam se obrátí hrobníci nyní, učiní lidstvo jako pražská obec na Volšanech, přikupujíc pole třetí a čtvrté?

Aby události loňské a letošní byly bývaly pouhým snem! Aby byl císaře a krále Viléma „lebensmaß“ býval naplněn již před válkou, žíznivá smrt aby byla ten „máz“ vypila, se jím najisto opila, usnula, snila — a teď by vstávali všichni němečtí a francouzští mrtví a měli radost, že to pouhý sen! Bylo by málo platno, lid nedozrál! Místo zlata a stříbra kradou ve Würzburku — kosti svatého Aquilina a místo za svobodu bojují za německé císařství! Historie nevšímá si „mezitímních“ lidí, všímá si jen celých veselých či tragických aktů, „Richardů“ a „Neronů“. Císař a král Vilém má „nehynoucí slávu“, ostatní mají smrt, mrzáctví, sirobu, bídu, palný žal a trpké slzy. Císař a král Vilém má slávu,

neboť dějiny nejsou jako malíř ten, který při jednookém králi maloval jen profil se zdravým okem, — historie maluje ty slepé profily. Barvy arci vybledají, nic netrvá věčně. V Římě stojí „pruský dům“ zrovna na Tarpejské skále, s níž se za doby římské ctnosti letělo nesmírně snadně dolů.

Snad nám nastane dosti brzy boj s Němectvem zevnějším, s vnitřním prý je zrovna již přede dveřmi. Ministry budou zas žvavý Plener, bývalý demokrat Jiskra, cukrový Herbst! Herbst bude mít zase „spravedlnost“, z čehož následuje, že jí nebudem mít my. Nastane zas doba, kdy Schütz pošle Winternitze k ministrovi spravedlnosti, kdykoli se mu zlíbí, aby bohyně ta dostala jinou zas pásku na oči. Vážek bohyně více nepotřebuje, jen instrukce, a hned bude plno zas velezrád, zločinů pobuřování, urážek atd. Kdyby se dnes pán Ježíš narodil znovu a zrovna co Čech — což při jeho maléru je vždycky možno —, dá ho Herbst ihned zavřít. O záminku nebude zle. „Pusťte maličkých ke mně“ — shlukování! „Chléb náš vezdejší dej nám dnes“ — odpírání daní! „Přijď k nám království tvé“ — velezráda! „Amen, amen, pravím vám!“ — zrovna už duplovačka velezrády!

Co škodí! „Eingesperrt muß werden!“ pravil rytíř Jarosch v. Adlerhorscht. Povídá se, že dle hesla svého hodlá se i nadál řídit.

NÁRODNÍ LISTY 5. února 1871

LÉKAŘSKÝ TURNAJ
KYTICE HŘBITOVNÍHO KVÍTÍ
VETERÁNI A MASOPUST
PŮST A MASOPUST NÁŠ

△ *V Praze 25. února*

Mně sice není pranic do toho, když nějaký místodržitel umře, ale tentokrát jsem se přece zlobil! Ne na něho, on za to nemůže, ale na ty doktory. Chytnou se za krk — totiž za nebožtíkův krk — a tahají se celý týden spolu! „Měl se mu krk nařízнout, aby mohl dýchat, a učiněným komínkem a nějakou šorničkou mělo se hrdlo řádně vyčistit," křičí jedni a jsou přesvědčeni, že mají pravdu. „I kdyby se mu byl uřízl krk celý, nebyl by přece dýchal," křičí druzí, a já jsem přesvědčen s nimi, že mají víc ještě pravdu. A celá věc neotáčí se přec kolem ničeho jiného než kolem toho božího výdělečku! Když už místodržitel musil „na druhý břeh", mrzí to leckterého, že on při tom nevybíral na mostě mýto, to je to! A proto křičí, „že když už se obohacuje krchov, mohla se zároveň obohatit věda", což je velmi pěkné, a „že se mělo jen řezat, když už to bylo beztoho jedno", což je velmi potěšitelné. Vidím ho před duševním zrakem svým, toho chlapíka lékaře, jak vchází k nemocnému. Má na očích pásku jako rakouská spravedlnost a v ruce nůž jako bandita. Dovedou ho k posteli a on teď začne bodat — trefí-li nemoc, zemře nemoc, trefí-li nemocného, zemře nemocný. Pak sundá pásku, aby viděl, mnoho-li dostal honoráru. Takto — už Mefisto učí: „Ducha medicíny pochopíš velmi snadno: nejprv prostuduj celý velký i malý svět, a pak nech všechno jít, jak se pánubohu líbí!"

Zlobil jsem se, ale také zas potěšil. Ne snad z bezcitnosti — vždyť vím, že i pro místodržitele může být smrt momentem dosti důležitým, majícím dosti výdatný vliv na jeho život, — ale těšila mne jiná punkta:

I. Posud jsem o nebožtíku místodržiteli nevěděl pranic, než že za jeho panování c. kr. policajti vyplazovali na po-

hřební průvod českého básníka Erbena jazyk. Sotva ale umřel, ihned nám vypravoval v Prager Abendblattu jakýs p. J. B. Goldmann, že nebožtík jednou ve Lvově držel na žebříku pochodeň, když vykopávali nějakou zasypanou židovku, a zároveň nám sdělil týž p. J. B. Goldmann, že on, p. J. B. Goldmann, je ředitelem jisté asekurace a kdeže asekurace ta přijímá přihlášky.

II. Přesvědčil jsem se, že milá lidská nátura ani dost málo se nemění. Když jsem byl zcela malým hochem, umřel také nějaký generál, v Karmelitánské ulici na Malé Straně. Vycpali ho, nebo jakže se tomu říká, položili na parádní lože, a pak pustili nás chátru dovnitř, abychom se obdivovali. Měl všechny své řády na prsou — nejspíš aby pánbůh měl ihned náležitý rešpekt —, pak měl bílý kabát a červené kalhoty. Těm kalhotkám jsem se pranic nedivil, myslil jsem si, že by nebožtíka bez nich funus snad ani netěšil, když jsem se ale rozhlíd po přítomné chátře a spatřil tak mnoho velkých, uniformovaných a frakovaných pánů, jak tu stojí se hřbetem jako kočka sehnutým, očima zkroucenýma a výrazem nevyslovitelně pitomým, jako by chtěli nebožtíka rozesmát neb o protekci ho prosit, bylo mně až ošklivo. A teď popisovaly časopisy zrovna zas takovou parádu — před živými už se lidé stydí shýbati se až k zemi, zato kolem mrtvých slaví podlízavost své orgie! Kéž může mrtvý kopat!

III. Clam-Gallas se rehabilitoval. Vedl kondukt, šťastně přešel mostem Kamenným a kolem mostu Řetězového, a pak už nebylo pražádného nebezpečí. A pak šlo několik setnin pěších jenerálů, byly jich plné Příkopy, a jako by mne byl boží dech ovanul, porozuměl jsem náhle rakouským financím, a když jsem si vzpomněl na možnou budoucí válku, ovanul mne mráz a já byl v tom pravém rozpoložení pohřebním.

IV. Po Praze se začala roznášet neveselá zvěst, že naše městská rada nechce dát plyn k slavnosti Jiřího Poděbrada a že nechce dát vymalovat ku příležitosti té ani podobiznu krále toho. Bál jsem se již, že nebudou mít jiného důvodu než: „Dali jsme před desíti lety vymalovat doktora Vaňku

pro galerii pražských primátorů, víc přec nemůžem pro domácí umění a českou politiku učinit!“ Když jsem ale o pohřbu viděl tu spotřebu plynu a v časopisech četl náklad na rekvie, zvolal jsem radostně: Aha, už mají důvod, řeknou, že se právě vydali!

V. Veteráni mohli vyrukovat. Totiž jednou tak con amore, neboť takto je vidíme den co den lítat po Praze. Všude se kmitají jejich klobouky, každému třetímu člověku visí místo copu zlaté bambulky v týlu a kolem rohu musí člověk zahýbat velmi opatrně, aby jich neporazil hned pět. Zvlášť pohřeb přivádí je do ohně, oni by pochovávali celý den. Nevinná radost! —

Umřel „nám“ tyto dny ještě někdo. *Masopůst!*

„Poslední masopostní noc, jak divna je s dvojím svým obličejem! Lehkým krokem, vesela a plna života vstupuje, jásot jí svítí ze zpilých očí, bílé zuby smějí se v nachovém rámci svém. Avšak dvanáctá zaduněla — jaká to tvář hledí teď z jejího týlu dolů! Stará a opravdová, rty pevně sevřeny, na čele vrásky, zrak strnulý a přec zas tak dojemný jak zkamenělý bol Niobin.“ — Tak popisuje kdosi, ale nepopisuje masopostní noc *českou!* V letě jsme měli v aréně pohostinské tance společnosti Pasqualisovy. Vystoupla tanečnice v „komickém sólu“. Vystoupla totiž co veselá, skočná holčička, a když se náhle obrátila, měla v týlu masku, obličej druhý, starý. Ale tanečnice byla sama už stará, ať už se obracela jak chtěla, byla pořád „stará a opravdová, rty pevně sevřeny, na čele vrásky, zrak strnulý a přec zas tak dojemný“, jako by chtěla říci: „Nenechte mne se usmívat — vždyť se mně už ani nechce!“

To je pravý obraz české veselosti, po česku překypující bujnosti a českého masopůstu! Pochováváme Bakcha bez slz — dejte nám také s popelcem pokoj!

NÁRODNÍ LISTY 26. února 1871

PROTILYRICKÉ NALADĚNÍ
U SOUSEDŮ JDE TO OD PODLAHY
NĚKOLIK SLOV O BOHATSTVÍ
JAK SOBĚ TENÓR NEZPĚVNÉ JMENO
GRILLPARZER PŘIZPŮSOBIL
ZLOČIN Z DLOUHÉ CHVÍLE

△ *V Praze 4. března*

Tak se ta zima roztahovala, a mladé jaro jen fouklo — sotva tak silně jako hošík do pírka — a už je síla zlomena. Dobré jitro, jaro! Hezky se muselo prospat, až do červena; čelo jeho je samý lesk a oko ještě nejzlatější sen! Ale nebojte se, mne to teplé slunko nesvede k pražádným poeticky fádním radomontádám! Nejsem sice ministr Metternich, abych mohl říci: „Vykonal jsem arci ledacos v životě, co nebylo právě hezké, ale nikdo mně nemůže vyčíst, že bych byl kdy spáchal nějaký verš“, jsem ale „poměrně hodný“ a fialko-skřivánko-zlatoobřízková literatura mnou zkusila alespoň dosti málo. Pro mne může skřivan jak chce do slunečních paprsků se zavěšovat, až k slunci se vykroužit a ztracen v modru jubilovat sebekrásnější písně, já si nanejvýš myslím: jemu je hej o píseň, když ji za prvé nepotřebuje teprv dělat a za druhé nemusí pro ni hledat nakladatele, a přenechám klidně jiným, aby pozorovali, jak „fialky očka svá odvírají“, aby dle Lenaua popisovali „zpěvné špryslíky“ a dle Uhlanda lhostejnému světu sdělovali, že „v jejich prsou“ nějaký, ještě neklasifikovaný skřivan hrdlem mele. Přiznám se, že je v tom mém cos vrabčího, — když člověk musí tíkat a cvrlikat po celý rok tu prózu domácích střech. Pak má nanejvýš vztek, že ty domácí větve pořád ještě tak naze, tak žebrácky trčí do světa!

A vedle u sousedů samý zpěv, obrovský hymnus, nebem otřásající jubileum! Opět sahají Němci k zpěvníčku otce Arndta, ale obrátili stránku a místo „Sie sollen ihn nicht haben“ zpívají „Vöglein — Vöglein in den Lüften“. Malomocnost pražské policie slaví triumf. Nechtěla dovolit, aby

heldengreis Vilém odbyl sobě vítězný svůj průvod hned při šibřinkách v pražském Sokolu, a on si ziskal dovolení policie berlínské a odbude to tam.

Mají mír a k tomu pět miliard, což prý dělá as stomilionkrát víc napoleondorů než Bismarck, Moltke, Roon a Vilém mají dohromady vlasů na hlavě. Nikdo prý nemůže tu sumu ani spočítat, kdyby byl začal hned od stvoření světa cinkat franky, — však oni to Němcům německá knížata spočítají! Poddaní budou mít dřevěné nohy a scházející ruce, monarchové budou — vždyť je znám Macaulayův výrok, že „monarchové mají mezi sebou spiknutí na zbohatnutí". Nahrabali tam ve Francii peněz! „Nestydatě," říkají někteří — ale zapomínají, že „kde je mnoho červené barvy, nedostává se žluté", a kdo se stydí a ještě červená, že nezbohatne. Že prý je samé stála válka skoro také tolik! Mohli jí tedy nechat být a užít peněz na vychování národa; byli by měli pak lidi, teď odchovali *nelidi*.

Můžem být zvědavi, jak se Němci se svým bohatstvím nyní rozvinou, už předtím mysleli, že jsou samými slunci, slunci beze škvrn. Zlatá lázeň už často zeslabila největšího reka, francouzské peníze budou po Německu šířit obraz republiky, a také snadno možno, že jim jako jiným vykouří se bohatství přes noc komínem a zbudou jim jen saze. Budou moci pomocí těch sazí pokračovat v národní své zábavě: očerňování ostatních národů.

„Že jsou Češi národem dokonce neschopným," napsal zas jednou pan Karel Frenzel — velmi milý to pán, „dokazují skvěle pražská divadla. České je na nejnižším stupni diletantismu, německé na výši pravého umění." A kdyby jim v německém divadle nezazpívali čeští nadšenci Šebestové a Veckové, je přec každému dítěti u nás známo, že by v té boudě na Ovocném trhu už dávno byli musili ukazovat trpaslíky a albína, aby přec něco vybrali! Právě koluje rozkošná anekdota Prahou o jednom z těch německému umění do výše pomáhajících českých sloupů.

Byla slavnost Grillparzerova, jak známo. Celé německé Rakousko přičinilo se k oslavování, pražské divadlo němec-

ké nemohlo zůstat Nazaretem. Skvostnou adresu si tedy umyslili, hodně skvostnou a drahou, a do ní podpisy. Adresa byla brzy hotova a podpis se pyšnil rychle pod podpisem, neboť tolik musí se pravdě doznati, že u německého divadla umějí skoro všichni psát, třeba by mnozí neuměli německy. Ale adresa, poněvadž skvostná, musila být také zaplacena, a když přišlo prvního, nastalo notné strhování z gáží. Strhování podle výšky, ovšem; „vysoké C“ na příklad mělo zaplatit dvacet zlatých. Oni je neznali dobře, to „vysoké C“! — „Jak, dvacet zlatých?“ obořilo se, „toť můžu mít za to tři páry bot! A konečně — Herr Direktr! Ich bin Tenor — was geht mich an Gripatzer! Nix zahl ich auf Gripatzer!“ —

Takto — děkuju za poptávku — je v tom našem českém životě hezky fádně! Nevíme nic, pranic, a jsme v intresantní době vyčkávání. — „Čekání bez zaměstnání vždy zvláštním způsobem mučí. Minulost za námi mizí, budoucnost je zahalena a jen protivný pocit fádní přítomnosti zařezává se do naší duše tupou silou.“ Jsme v politicky myšlénkové zahálce, zahálka je ale „počátkem všeho zlého“ a není tudíž divu, když pácháme takové zločiny, jakými jsou na příklad ilustrace k třetímu vydání Erbenovy Kytice. A on Erben byl přec muž tak rozšafný a neublížil nikdy nikomu!

NÁRODNÍ LISTY 5. března 1871

DVĚ PRAVDY — ZLOST NA ČESKOU ZLOST TA NAŠE DOBROTA — „MOLTKE“ A ŠAMBERK JEŠTĚ JEDNOU PĚT MILIARD

△ *V Praze 18. března*

Plutarch kdesi praví: „My lidé zemřeli bychom dlouhou chvílí, kdyby nám bohové od času k času neseslali velkých mužů, kteří zemdlelý život zase osvěžují.“ Proti tomu praví Rudolf Valdek — a zajisté myslí, že tím něco řekl —: „My v Rakousku nemáme pražádných velkých mužů; bavíme se ale přece dobře.“ Plutarch je hrubián. Za prvé nestojí těch několik velkých mužů — od stvoření světa bylo jich až podnes asi půl šesta — ani za řeč naproti nám ostatním, jichž je přec jako čmelíků, a za druhé, copak by byli ti velcí bez nás, a mohli by vůbec být velcí, kdybychom my ostatní, ač nejsme-li příliš skromni, neměli právě tu zásluhu býti malými? A Valdek je zas slepá slepice, našel pravdu, ale slepě, neboť nepodal vysvětlení. To, že v Rakousku nemáme ani jediného, třeba sebemenšího velikého muže, nebo aspoň nějakého neobyčejně velkého trpaslíka, mohlo by co faktum o sobě být velmi nudné, *ale zlobíme se proto, a tím se už bavíme.*

U nás Čechů je zlost nejen na malé naše lidi, nýbrž zlost zas na tu zlost, tedy dvojnásobná zábava. Česká zlost, i když je nejnáruživější, je jen pouhým capartem. Kdosi nazval zlost rakem vařícím se v lidské krvi do červena a vystrkujícím pak svá klepeta z očí a tváří a celého obličeje. Nám Čechům sice naběhne trochu žíla na čele, ale zlost naše nemá klepet a pěst zatínáme v kapse. Proto mám zlost na zlost.

Někde vynadá policajt celému houfu lidí „českých psů“. Člověk by myslel, že ho už proto roztrhají, aby měl „co úřadní osoba vždycky pravdu“, nebo že je krev rozkvašená vlastenectvím a uraženým národním citem svede k jinému nezákonitému činu. Ale on celý uražený houf táhne hrdinně do nějaké redakce a ta napíše lokálku plnou srdcelom-

ných lamentac a přidá k tomu jeden z těch nadpisů, které se kvůli pohodlí sazečů již ani nerozmetávají, na příklad „Surovost veřejného orgánu“.

Některý německý pacholek chová se v hostinci naproti českým hostům nestydatě až v superlativu. Každé jeho slovo je urážka jich národnosti a každý posuněk drzost. Člověk by myslel, že mu přítomní trochu jak se říká nařežou a pak ho trochu jak se říká vyhodí. Ale oni hrdinně zaplatí svůj cech a se slzou ve vlasteneckém oku jdou do některé redakce, kteráž to podrobně popíše, přidá mučednicky směšné „Jen tak dále!“ a dá do tiskárny s nadpisem „Opět obrázek německé kultury“.

Do smíchovského divadla přijde podnapilý burš. Přinese si holbu piva s sebou, zapálí dýmku, natáhne nohy na vedlejší sedadla, pošoupne čepici do týla, chová se zkrátka tak, „že by všude jinde takového nestydatého hejska zajisté beze všech okolků vyhodili“. Ale oni jdou do některé redakce, ta tu žalobu jejich pěkně opíše a přidá: „že by všude jinde atd.“.

Miluju náš lid „láskou vyšší“, přiznám se k té slabosti, ale „při vyšší lásce je zlost jen smutkem pro milovaný předmět“. Miluju také tu jeho krásnou, dojemnou měkkost, ale přál bych si ji trochu na tvrdo. „Jak dlouho ještě budem snášet nezasloužených ústrků!“ volá se u nás. Inu, do dobré třetiny tak dlouho, jak sami budem chtít, a pak — budem zas dost silni na třetinu druhou.

Bavme se něčím jiným, ale proboha, po novinkách se mne neptejte! Mám mezi svými přáteli jednoho zvědavého a vím, co už tím jedním zkusím. Když už vyčerpal všechny své otázky, přejede ještě rukou přes můj kabát a ptá se: „Copak jsi dal za něj?“ Sám nevím jiných novinek, než jaké vypravují časopisy, které teď také žádných nevědí. Čeští kaplani prý peticionují za zlepšení svých hmotných poměrů— teď už by i každý venkovský učitel chtěl alespoň jednou za den jíst! Němečtí universitní profesoři prý chtějí se šmahem z Prahy vystěhovat a u Invalidovny prý pobili několik vzteklých psů — totiž ti profesoři jich nepobili, někdo jiný.

Já tomu nevěřím, což se zas nevztahuje k těm vzteklým; nevěřím, protože jsem ještě nikdy neslyšel, že by štěnice byly dobrovolně vylezly z některého domu, kde se jim vedlo, a jsou-li všichni profesoři jako Höfler a Linker, musíme poslat rozhodně pro tinkturu „Tausend Dukaten für eine atd.“. Ostatně — Němci, vlastně pangermánové pražští, obdrželi tyto dny strašnou, smrtelnou ránu. Zasadil jim ji náš statečný Šamberk. Známo, že v Německu panuje nyní zvláštní zášť ke *všemu*, co je francouzské. Také krejčí, kloboučníci atd. se usnesli, že už nebudou přebírat pražádných mód z Paříže a že si je budou krasochutně vynalezat sami. Daří se jim v tom. Vynalezli na příklad německý cylindr — nazvali jej „Moltke“ — a velmi šťastně napodobňuje velký hrnek na prádlo, dnem vzhůru. Sotva přišel první „Moltke“ do Prahy, už ho měl Šamberk, úhlavní nepřítel všech cylindrů a vůbec všeho německého. Objevil se v něm na jevišti — ryk smíchu! Chodí v něm s odhodlaností zrovna antickou po Příkopech, kluci se sbíhají, řvou radostí — „Moltke“ neuprositelně propadl posměchu! „Der Hieb sitzt fest.“

Takto se baví obecenstvo ještě těmi pěti miliardami. Jsou to jen dvě slova, a přec jim skoro nikdo nerozumí. Učení pomáhají všelijakými pomůckami. Od Kristova narození prý ještě neuplynula ani jedna miliarda minut. Kdyby těch pět miliard leželo v samých tisícovkách nad sebou, musil by Bismarck vylézt dvě stě padesát sáhů vysoko, aby si vzal tisícovku nejhořejší. V stříbře prý by vážily 500 000 centů a bylo by potřebí 200 vlaků po 25 vagónech po 100 centnýřích nákladu. Poněvadž má jeden člověk průměrně 100 000 vlasů na hlavě, stačilo by prý 5 miliard vlasů na copy pro celé Rakousko, atd. Ono je ale skutečně těžko nabýt pojem o sumě té obrovské! Člověk musí začít od nějaké jednušky, aby si to znázornil. Mysleme si na příklad, že by mně chtěla rakouská vláda dát jeden milion. — Anebo ne — nač se tahat s tak hloupou myšlénkou!

NÁRODNÍ LISTY 19. března 1871

PROGRAM PRUSOFILSKÉ SLAVNOSTI
ŽIVÉ OBRAZY — CO BYCH PSAL
O AJVAZOVSKÉM? — KONEC BYCH PSAL!

△ *V Praze 24. března*

Živí mají přední místo, budu tedy teprv po živých psát o mrtvých. Totiž o těch *živých obrazech*, které budou předvedeny za příležitosti vítězné slavnosti, jakou přese všechen náš neodůvodněný pokřik přec jen si provedou c. kr. privilegovaní prusofilové a antirakušané pražští. On bude sice celý program zábavy velmi zajímavý a raději jej hned sdělím, ale živé ty obrazy budou nejen koncem, nýbrž i jeho korunou.

Program má nejprv následující čísla: a) „Vilém bohorovný“, pobožný hymnus pro smíšený židovský sbor; přednesou členové německého kasina. — b) „Pojďte mazat do Slovanů!“ příležitostní řeč; přednese hlasem jako hrom dr. Tedesco. — c) „Komu nadávat po Češích?“ žertovné dueto; přednesou s obzvláštní ochotou Kuh a Pickert. — d) „Sláva Bismarckovi“, salamandr; za pomoci dvacíti věder vytřou veškeří buršové. — Konečně přijdou co e) ty „živé obrazy“. Budou jen dva, protože nemohli posud sehnat dost krásných lidí na třetí, a předměty jich budou ovšem váženy z dějin právě dokončené války. V Bordeauxu vyšel francouzský spis o spáchaných pruských hrdinstvích, a z toho jsou dvě fakta tedy čerpána k obrazům.

První obraz čili faktum: „V Mutzigu u Štrasburku zmocnili se Badeňáci otcův 26 mladíků, kteří se byli dali k franktirérům, a zastřelili je. Uřezali mrtvolám uši a nosy, vysoukali jim střeva a nastavili je pak kolem kostelní zdi, kdež musily zůstat po celý měsíc nepohřbeny.“ („Mrtvolami“ budou pražští ústaváci, „vysoukanými už střevy“ ústavověrná šlechta, vše dle nákresu Carlosa Auersperka.)

Druhý obraz: „V Clermontu zastřelili Barbierova syna, jenž nikdy ani nebyl vojákem, za to, že šel přímo jako voják

přes cestu. Nato přivázali otce a matku k postelím, uchopili se jich devatenáctileté dcery, učinili jí násilí a pak ji utloukli. Když přišli sousedé, byla matka stará Barbierová již šílena.“ („Znásilněnou kráskou“ bude z ochoty dr. Raudnitz, „šílenou stařenou“ dr. Herbst, vše dle nákresu Czeschicka, doktora theologie.)

A teď přejdu velmi obratně k obrazům mrtvým, totiž k oběma krajinomalbám Ajvazovského, jež visí zády k sobě na dvou stěnách výstavy Umělecké besedy. Prosím, aby se úsudek můj četl zbožně až do konce, třeba bych hned na počátku vyslovil upřímné politování, že nemohu se o Ajvazovském zmíniti rovněž pochvalně jako o Auersperkovi a Czeschicku. Ač bych zase řekl, že jest mi mnohem příjemněji psát o ruském malíři Ajvazovském než na příklad o Rottmannu nebo Achenbachu! Cokoliv bych napsal o těchto, vždycky zůstane *pod* svou úlohou, a cokoliv bych napsal o Ajvazovském, vždycky zůstane *nad* ní.

Ajvazovský zaslal hned *dva* obrazy; my je přijali a řekl bych, že jsme tím zkvitovali pohostinství, jakého se dostalo českým návštěvníkům moskevské národní výstavy. Jeden obraz je nadepsán Jezero v Kavkazu, druhý Bouře v Kas Bac. Nehledím k tomu, že nám do všech kavkazských jezer a do všech kasbackých bouří co Čechům vlastně pranic není, ale podotýkám, že na prvním obraze chtěl nám Ajvazovský co nový Josua nejspíš známou biblickou historku o zastaveném slunci vyložit po kavkazsku, zkrátka, že na prvním obraze slunce doopravdy — „stojí“ a na druhém že se docela hory baví *házením sněhových koulí* za sáňkami —, posud nedospěl k takové komice ani kreslič našich Humorů! Mínil bych, že na obou obrazech je forma ordinárních akvarel, která jim dává ráz jarmarečnictví. Pak bych přidal, že vlastně Ajvazovský napodobuje Hildebrandta nebo i Rousseaua, proto také že obrazy jeho vynikají úplným nedostatkem vynalezavosti a individuálnosti, opakováním nejobyčejnějších motivů, banálností, sprostotou. A skončil bych slovy: „Není to malba, je to mazanice nadaného 14tiletého hocha“ — — kdybych totiž byl hloupý nebo psal

umělecké referáty do jistých petrohradských časopisů.

Ale já nejsem hloupý — což jsem každý okamžik hotov sobě dosvědčit třeba veřejně — a Ajvazovský je jedním z nejvýtečnějších umělců, jež jsme kdy na pražských výstavách seznali. Jmeno jeho nám bylo ovšem již dávno známo, díla jeho předstupují po prvé a vítězí již při prvním pohledu. Jaká je v něm samostatnost, jaká síla myšlénky a určitost v provedení! Poezie v barvě, světle, myšlénce, poezie v celku i v nejdrobněj zlomeném paprsku! Ajvazovský rozumí krajině co „ději přírody“ a podává ji vypracovanou jako drama nebo zas jak Thomson své básně popisné, úchvatnou lyrikou prodchnuté. Ajvazovský je originálem a pedant mu tedy snad ledacos ani neodpustí. V prvním obraze mu nejspíš najde příliš realistický efekt, v druhém přílišný pohyb, neukončený, neuspokojující. Avšak Ajvazovský je výtečný umělec a nám je *každý takový* „bohorovným“. Ohražuju se proti přemrštěnosti, ale myslím všeobecně s Immermannem: Boha si třeba zabme, ale nedělejme si z něho mrzáka!

NÁRODNÍ LISTY 25. března 1871

„ŤAL DO ŽIVÉHO“
ČILI „DER HIEB SITZT FEST“
„FRANCESCA DI RIMINI“ — KONEC SVĚTA
À BAS LA PHRASE, VIVE L’ARGENT!

△ *V Praze 22. dubna*

Jen jednu radost bez skvrny
si člověk v světě sklízí,
jen jednu radost bělostnou:
radost z radosti cizí!

Skáču po pokoji a tleskám rukama, což mně tuze dobře sluší. Jakž bych se neradoval! Konečně měl nejsladší můj bonbónek, můj přítel z Jindřišské ulice, příležitost nadávat celých čtrnáct dní jako holandr, teď se vyčistil a bude zdráv jako bucek. Byla to podívaná! Jako by se byly kanály pařížské spojily s kanály londýnskými, tekly skandály vídeňské Montagsrevue homérskou šířkou vedle homérských nadávek pražského Pokroku. S uznáníhodným zápalem ujal se nejlepší můj přítel J. S. Skrejšovský konečně vlastnoručními poznámkami nejlepšího mého přítele J. S. Skrejšovského, a je-li jen kousek ještě citu na světě, bude musit pan J. S. Skrejšovský být za tu odvahu panu J. S. Skrejšovskému věčně věkův vděčen. Že přitom hodně vynadáno neoblíbeným mladočechům, zrovna tak jako by tito vskutku ani nevěřili, že skandální či „intimní listy“ pana J. S. Skrejšovského mrzí, kdož by se tomu u nás divil! Nebo kdož by vykládal na zlé nepatrnou tu maličkost, že při nadávkách zapomenuto náhodou zcela na důkazy! Ale tomu se divím, že dobrý přítel můj osobu „intimního“ dopisovatele pořád ještě nemá. Jednou sice už byl na pravé stopě. Podotknul zcela správně, že v Montagsrevue stála slova „Der Hieb sitzt fest“ a v jednom z mých fejetonů zas slova „Ťal do živého“. Zajisté nemyslil, že jsem já snad tím pisatelem, On ví dobře, že by mně srdce ani nedovolilo, kdybych měl Jemu co říct, abych Mu to hned neřekl přímo do Jeho krás-

ných očí, ale On nešel po té šťastné stopě dál. Já trochu pomohu. V českém písemnictví je jistá kniha, kde fráze „ťal do živého“ nalezá se vytištěna *dvakrát*; kniha ta má trochu hledaný titul „Labyrint světa“ a vyšla teprv v několika vydáních. Arci, kdo by byl *na to* připadl, tak klidný člověk — *Ámos Komenský* dopisovatelem do Montagsrevue!!

A ještě jedné věci jsem se divil, že jsem totiž při záležitosti té nebyl vtržen do polemiky. Už to bývá můj osud. Když hlasuje můj přítel proti celému klubu českému, mám z toho polemiku a dozvím se nakonec, že jsem napsal propadlou tragédii Francesca di Rimini; když napíše Štolba dobrou frašku, mám z toho polemiku a dozvím se, že jsem napsal propadlou tragédii Francesca di Rimini; ať se stane cokoliv, mám atd. To mne naplňuje pýchou. Není nic lichotivějšího pro spisovatele, než když vidí, že jeho díla jsou skutečně působiva. A když tragédie tak živě ještě působí patnáct let po svém propadnutí, jak dlouho teprv budou působit díla, která mně nepropadla! Proto bych se byl ani dost málo nepohněval, kdyby můj přítel, podlehaje železným zákonům české veřejnosti, byl mně zase sdělil, že jsem napsal Francescu di Rimini, kteráž se prodává u Dattla, exemplář asi za čtyřicet krejcarů, ač nepřeceňuje-li se. Ovšem, trochu přec o mne zavadil. Citoval tam také moje jmeno a přidal k tomu poznámku: „Ten chudák!“ To myslel nejspíš na mou nešťastnou lásku k němu. Zajisté si myslívá často: „Copak má jen na tom člověku!“ —, avšak v tom se shodujem už zas, já si také často myslím: „Copak máš na něm!“ — pomozme si proti lásce!

Jenže — trouby znějí, už je beztoho konec světa zrovna přede dveřmi! Týž přítel můj popadá právě muže za mužem, chytá je obratně za krk, dokáže s obdivuhodnou zručností, že jsou všichni darebáci, — naposled zbude ve vší poctivosti jen On a svět bude *musit* puknout smíchy. Snad stvoří pánbůh z toho zbytku svět druhý — už ani nevím, z čeho stvořil svět první. A proto je velké chvály hodno, že lidé dbající spravedlnosti hledí před koncem všeho honem vyrovnávat, co posud křivo, k úctě přivést, čeho posud

nectěno, a že Bělák-Šimáček konečně se ujal také peněz, těch nebohých peněz, pořád zneuznávaných a odstrkovaných. Ono je sice pravda, že rozumnější lidé před chudým poctivcem také již dávno nesmekají, kdežto se točí jako pinčlík kolem každého bohatce, ať už nabyl svých peněz jakkoli, ale kolik je posud těch rozumnějších! Hloupá většina lidstva pořád si ještě libuje ve frázích jako že „poctivost věčně trvá“ nebo že „z rozumu jdou úroky po všechny časy“ nebo že „jediná krásná myšlénka je lepší než osmdesát tisíc miliónů beček dukátů“ — ti frázisté! Ti také myslejí, že nějaký Newton je „otcem přečetných lidí“, i kdyby sám neměl žádných dětí, že nějaký Shakespeare je „úctyhodným člověkem“, i když zapomněl zaplatit některé krejčovské konto, a že na příklad Washington byl dosti „dobrým politikem“, třeba po jeho smrti nezbyla rodině ani jediná knížka ze spořitelny. Jsou s to vážit si nějakého Husa víc než nejbohatšího fabrikanta, a už byl věru svrchovaný čas, že vystoupil Bělák-Šimáček! Nevím sice, zač to učinil, ale souhlasím úplně s ním i s Básníkem, který praví:

Der Geldsack ist doch kein leerer Schall;
der Mensch kann ihn brauchen im Leben,
und ob er auch dumm ist überall
dem Reichen wird alles vergeben!
Und worauf kein Verstand der Verständigen fällt,
das übet in Einfalt ein Tölpel ums Geld.

Dovoluju Bělákovi-Šimáčkovi, aby mne zničil citátem druhým:

Was ich nicht selbst zu sagen weiß,
das lass' ich Heinrich Heine sagen!

NÁRODNÍ LISTY 23. dubna 1871

△ *V Praze 15. května*

„Ecco ridente il cielo!“ — po česku: Ejhle to usmívající se nebe!

Totiž, já potřebuju vůbec počátek pro svůj letošně svatojanský fejeton, abych nestál naproti němu bez myšlenky a bez vtipu, s hluše znějícím slovem a dřevěnou prázdnotou jako zamilovaný muž naproti své tajné lásce. A proto cituju urozené, modrokrevné nebe pana hraběte Almavivy, slova od jakéhos Beaumarchais, jenž byl nejdřív hodinářem, pak muzikantem, pak básníkem, s hudbou od jakéhos Rossiniho, jenž nepsal jako Wagner pro trumpety, nýbrž pro věčnost. Takto mne ani nenapadne, abych letošní slavnostní nebe měl za usmívavé; škaredím se na ně zrovna tak jako ono na mne!

„Ecco ridente il cielo!“ Po desáté od nejnovějšího svého národního probuzení slavíme v Praze slavnost národní a jsme také v životě národním pořád ještě v máji, zachmuřeném, studeném — „studený máj, ourodný rok“, dejž to národu nebeský pánbůh!

Tak rád bych užil přírody plně, a proto dívám se dle receptu Kernerova na ni „dětským zrakem“. Jde mně to sice nalomeným mým lorňonem trochu těžko, ale zato nevidím pranic. Čarodějnice letos v noci filipojakubské hanebně se chovaly, čáry se jim nepovedly a nebe si podrželo máj a teplo, slunce a růže pro sebe. Pro české básníky bylo by líp, kdyby šli zpátky k muzice a hodinářství! Už nejsou ty doby, kdy bez pučel a narcisy dýchaly, kdy kraj se usmíval a vzduch se lesknul, slavíci tloukli, včelky bzučely a teplí větérkové po růžích se houpali, — cucejme poetické rampouchy! Ve svrchníku tisknem se na „ňadra přírody“, místo aby bílými zvonky zvonily, cvakají traviny zuby, slavíci si dali flanel na hrdélka a zobáky do futrálu, z oken

svých vyhazujem mrtvoly domácích květin a venku nás ani jediná kytička nesvádí k hříšnému přání: „Kéž jsem tak hezký jak tato!“

A právě tak v životě našem národním. Ticho spoutané přírody. Naše činnost je pořád ještě pouhé dychání a se stravování, žádná tak pravá radost ze života, protože není života. Z dlouhé chvíle hryžem se do vlastních nehtů, které, když pak mají nepřítele popadnout, jsou tupy. Jsme tiši jako jazyk vážek, rovných pro prázdnotu svou. Nedostali jsme ještě na žádnou stranu dost volnosti, abychom se vyvinovali dle síly českého ducha svého, abychom vstoupli v řadu zápasícího lidstva a vynutili uznání tím, že bychom zrovna jako jiní a nejspíš že upřímněji než jiní pracovali k blahu a svobodě všech. Ano, ani toho nám nebylo ještě popřáno, abychom mohli přesvědčit jasnými činy své jinojazyčné krajany, že rozumíme spravedlnosti vzdor tomu, že ona pro nás se posud nerozuměla. Ne co ušlechtilí soupeři, co trpcí nepřátelé stojíme posud vedle a proti sobě.

Krvavý vtip učinil kdosi, připomínaje právě letošní slavnost národní. „Divím se, že krajané naši němečtí neučinili posud k svatému Janu žádné slavnosti paralysující, — mohli by na příklad v den 17. května slavit narozeniny Edvarda Jennera, vynálezce očkování a neštovic!“ Spíš by slavili rodáka berkleyského, než aby se sdíleli v jakékoli radosti naší!

A přec to vše přestane, poněvadž je to vše nepřirozené, a přestat musí. Za těch deset let ziskali jsme jedné blahodárné pravdy, že nám nepomůže ani žádný „nebeský“ ani žádný „pozemský“ pánbůh, že sobě ale najisto pomůžem sami.

Již není slovo prorokem:
„Bůh svým to dá ve spaní.“
Kdo nechal by jen boha vlást,
by věčně zůstal otrokem.

Slova Voltairova, jež týž Beaumarchais obral sobě za heslo „Ma vie est un combat“, můžem co „Život náš je

stálým bojem“ směle sobě napsat na prapor svůj. Goethe praví:

Denn ich bin ein Mensch gewesen,
und das heißt ein Kämpfer sein.

My jsme byli již po deset let lidmi, totiž bojovníky! Budem také nadál lidmi a bojovníky, a až uhájíme domácího krbu, budem bojovat za idey svaté všemu lidstvu. Napřed sebe!

Silné srdce spolehá se nejraději na vlastní sílu, české srdce už sílu svou osvědčilo v zápasu dlouhých věků, může se na ni spolehnout. ,,Každý spolehá nejlíp sama na sebe,“ pravil Tell a spasil vlast. Spasíme ji bez Rütli, nezlomným setrváním na svém právu.

Přijde pěkné jaro a teplé léto, třeba by máj chtěl být ještě několikrát studený. Nebe se vyjasní, rozmodrá, zaleskne — ,,ecco ridente il cielo!“ zavejsknem si nejveselejší melodií a nejbujnější koloraturou! Bude úrodný rok a k hostinám dostaví se také chladní naši krajané —

,,Pohostinství je pro Slovana náboženskou zásadou“ — nechť přijdou brzy!

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1871

△ *V Praze 20. května*

Nejsem sice zvláštní přítel „vázaného“, ale konečně mám také srdce v těle, a když přijde nějaký dárek, který svědčí o jemnosti a o pravém přátelství, — zde je mé srdce, vemte si je! On byl totiž tento týden můj svátek, o čemž se český svět nyní k nemalému svému zoufalství již příliš pozdě dovídá. Ale drahému mému příteli J. S. Skrejšovskému neušel. Ten chudáček přemýšlel a přemýšlel, až konečně přišel na šťastnou myšlenku, že mně nic nemůže být dražšího než on sám, a nic milejšího, než co jemu je nejvlastnější: *vynadal mně*. Pořádně, to se rozumí, on je jako démant: září hned na všechny strany. Nejdřív mně vynadal bratrským názvem „cyniků“ a pak, poněvadž „i lepší lidé“ rádi pomlouvají, jakžpak teprv ti horší, řekl o mně, že jsem dopisovatelem do Montagsrevue. Kdožpak by měl o člověku něco takového říci, když ne přítel? V neděli to hloupě odůvodnil tím, že prý já ve svých fejetonech (doufám, že jsou tyto v Národních listech dosti veřejně a pro *každého* vytištěny) užívám slov „mému příteli Skrejšovskému“ a onen posud bohužel neznámý dopisovatel že jich užívá také — v Kanálské zahradě nebyl ani jediný tak pěkný — — důvod vystaven! —, a v pondělí to rovněž hloupě zas odvolal. V úterý pak byl můj svátek.

Teď nevím, byl ten důvod a pak tvrzení, že mne Montagsrevue příliš málo prý haní (že jsem „líný“, že „se již vypisuju“, že „se oddávám pití kořalky“ a podobná montagsrevueovská říkadla jsou pro jeho přátelský cit ovšem ještě „schwacher tóbak“), pouhým žertem nebo slovem opravdovým? V případu posledněǰším byl bych rozsmutněn do hloubi duše své, neboť není nic smutnějšího pro člověka, než když se mu kalí jeho ideál. A na mém ideálku,

J. S. Skrejšovském, by se byla ukázala skvrna prapraošklivá — *samolibost!* Měl jsem již jednou čest podotknout, že cokoliv bych kdy měl říci J. S. Skrejšovskému, řeknu mu hezky do očí, v Praze, srozumitelně po česku, se svým jmenem nebo známou mu svou šifrou. Abych se dopouštěl nájezdů à la Montagsrevue, abych trhal snahy svého národa, s nimiž jsem srostl celou duší svou, pro něž jsem posud vřele pracoval a do skonání pracovat neustanu, abych ztrativ sama sebe vše to učinil jen proto, bych mohl vedle toho — vynadat nějakému Skrejšovskému, za to mně věru žádný Skrejšovský na tom božím světě nestojí! —

Ano, samolibost je nesmírně zlá vášeň! I nejlepšího mého přítele tedy zaslepila tak strašně, že až k směšnosti. Přítel J. S. Skrejšovský vzpomněl sobě nejspíš na velkou mou lásku k němu a na to, že láska už vedla k samovraždám, ano i k vraždám a jiným „nepravidelnostem", a to mu spletlo náhled o pravé podstatě mé lásky k němu. Kdykoliv si na něho vzpomenu, je mně vždycky, jako by ke mně volal slovy „rytíře Gola, strašlivého trůnu a krve žíznivce": „Necti mne, ale miluj!" Můj poměr k němu je „amore senza stima", láska bez úcty, pouhá italská komedie.

Je to dobře tak, můj přítel mně může dát nadávat dál, proč bychom se neprali! „Proč bychom se neprali se svými souvěkými," praví kdesi Jean Paul, „ty, kteří žili před námi, milovat už nemůžem, a ti, kteří přijdou po nás, nebudou milovat nás!" Nadávejme si!

Ale ještě za něco se musím svému příteli poděkovat, a sice doopravdy. Je to zajisté jeho zásluhou — ať se tam podepíše kdo chce, je-li v tom kus přátelství, čtu vždy jen jméno „J. S. Skrejšovský"! —, jeho zásluhou, že teď jeho časopisy pomáhají tak ohnivě zastávat moje zásady. Po těch nějakých čtrnáct let, co již lopotím se referáty, články atd. o českém divadle, měl jsem dost z toho mrzutostí, a dobře jest, přichází-li podpora. Mluvil jsem pro slušné upravování kusů — posud se to stává jen výminkou, pro zastoupení celého (dobrého) repertoáru světového, pro zvláštní pěstování repertoáru slovanského — posud je

v obém mezera, nesystematičnost a liknavost, působil jsem k tomu, aby v každém oboru divadelní správy byly jen síly plny lásky a enerţie, — je jich posud málo, pracoval jsem k umělecké representaci — a máme posud mnohé herce, kteří neumějí ani gramatikálně mluvit! Působili s sebou jiní, umdleli jsme bezvýsledností všichni, jak Pfleger dobře podotknul, a je nám tak po shakespearovsku:

Chtěl bych, by přišel spaní čas
a vše bylo dokonáno.

Dobře, že se vřaďují za jasné ty zásady jiní, činí to nyní s ohněm tím větším, že ani nikoho nenapadne, aby proti jasným zásadám brojil. Ano i proţi *jednostrannému* zastoupení francouzského repertoáru, pestrého a tak bohatého, psal jsem dosti často a jednal již i s nynější artistickou správou, která konečně má dost zdravého náhledu, aby souhlasila. S tím však nebudu souhlasit nikdy, to vždy odkážu satiře, bude-li se chtít z jednostranného pěstování *u nás* soudit na literaturu francouzskou celou a bude-li nemístná pruderie chtít sobě zaspílat také u nás národu, když nešťastně sklesnul.

NÁRODNÍ LISTY 21. května 1871

TÓN A TAKT — VELKÝ KOTZ SNĚMOVNÍ VZPOMÍNKA — NĚMECKÉ ZÁBAVY — TA NAŠE RADOST ČESKÁ

△ *V Praze 24. června*

Přec máme tolik melodií my Čechové, a přec to u nás Čechů pořád jde z jediného tónu! Hrom do toho, abychom slyšeli alespoň již nějaký rachot a ne ten tón stále jediný, pištivý a ošklivý! Nejsem pro žádné unisono, ale jsem pro jistou harmonii, nejsem proti různosti tónů, čím různější, tím zajímavější, ale jsem proti tónům falešným, které vynikají hned nade vše ostatní tak, že slyšíme je jediné. Jeden je ve světě vzdělaném tón, jenž by měl v každé veřejně provozované, politické či sociální skladbě opanovávat; je to tak nazvaný „tón dobrý“, jehož ovšem nemají všichni, ale stran něhož „sobě přeje každý, aby jej měl — ten *druhý*“. Pak bychom se třeba zrovna tolik tloukli jako teď, ale tloukli bychom jako slavíci, kteří se do pěveckého zápasu pouštějí nejraději tam, kde je silná ozvěna. Prodělláváme dobu vnitřního kvašení a choroby, musí se vše vykvasit a vystonat, pak bude pokoj — budem-li mít zevnitřní popudy a živou politickou práci. Že prý už přijde!

Pan barón Kristián Kotz von Dobrž je prý pro vyrovnání s Čechy celou váhou svou, a kdo tu váhu zná, ví již, že vyrovnání přijít musí. Snad je duch pana baróna jen „prorostlý“, možná, ale tělo jeho je rozhodně tučné. „Tlustí lidé a tlusté knihy nemívají vždycky mnoho rozumu,“ řekl Kotz-ebue, ale tlustý Kotz náš má rozum, má přitom politickou váhu, a — jako má růže svou barvu, víno svůj bouquet a paštika s lanýži svou zázračně jemnou chuť, má barón Kotz ještě ke všemu svou vzácnou skromnost. On jí věru nepotřebuje, neboť skromnost je okrasou, kterou přičiňujem k své toaletě, a barón Kotz „nedělá toaletu“ nikdy! Vypadal by pak jinak, a toho by byla věčná škoda. Jak daleko to přivedl již náš barón! I když sirkou škrtne, telegra-

fuje se to už celému světu. A jak dlouho jsem mu nerozuměl!

Ještě ho vidím při znamenité oné scéně v pražské sněmovně. Rieger přednesl deklaraci a veškeří poslanci se zdvihli a šli tak svorně a krásně, že i německé listy psaly: „Slušelo jim to.“ Sotvy byli vyšli, již vstal Kotz a blížil se prázdným místům. Šoural těžký svůj břich z lavice do lavice, vstrčil krásný svůj nos do každého šuplete a jasné oči své pod každou škamnu. Kdepak jsem mohl tenkrát uhodnout, že — — hledá sirky! Bylo mu, výtečnému parlamentistovi, do duše líto, že vyhasl v sněmovně plamen opoziční; on věděl, že svíčka nejlíp se znovu zapaluje, pokud se z ní ještě kouří, ale nikdo mu neporozuměl a smáli se mu! Ovšem, pravého politika výsměch nesplete, Kotz šel z Prahy do Vídně, z pražské sněmovny do vídenské říšské rady a škrtal tam sirkami neunavně dál — teď se mu nebudem moci podívat ani do očí, až se vrátí. A k většímu našemu pokoření vrátí se s plnou ošatkou darů: přinese nám celistvou svatováclavskou korunu, generální sněm, všechno, čeho jsme si kdy přáli, a národní jubileum k tomu. On to říkal vždy těm vídeňským pánům: „Dejte jim, pokud možno spravit šestákem, později to bude stát zlatky!“ Ale na příklad Giskra — a vydat jediný šesták, který možno podržet v kapse vlastní!

My na své národní jubileum ještě čekáme, Němci sobě své již odbyli. Aby neumřeli dlouhou chvílí, aranžují — *zábavné* vlaky pro ty, kteří chtějí vidět, jak nešťastnou se stala Paříž! Němci chtějí vidět onoho obra, který byl ještě silnějším než veškeré voje německé a jemuž se říká: neštěstí národa. Úsměvně se budou procházet ulicemi města, a za nimi půjde bída statisíců, zvědavě budou prohlížet zčernalé domy, pod jichž zříceninami ještě leží podrcené mrtvoly obyvatelů, a budou přecházet přes prahy, jež znamenal mor. Zábava vzdělanců a zvědavost co nejušlechtilejší! Ovšem nepotřebuje tak velké neštěstí, jakého zakusil národ francouzský, žádného zalhávání a nepravého studu

víc, ale dotýkat se pro zábavu pouhou ran obnažených, k neštěstí přidávat posměch, to je, zkrátka řečeno, sprosté. Vzroste-li Francouzům z posavadního velkého neštěstí pravé štěstí, přijde krutá odveta za ty „vlaky zábavné".

Až *my se budem jednou radovat!* Bůh ví, bude-li to kdy plně a proč nemám nikdy plné důvěry! Vždycky se mně zdá, jako bych se obelhával, myslím-li na nezkalené štěstí českého národa, nevím proč mám největšího toho mučedníka mezi národy za mučedníka věčného! Povždy mne napadá krásná, ale smutná bajka „o radosti a bolu". Radost lítala světem, sem a tam, bavila se všude a byla všeho hned syta. Konečně setkala se pod dutým stromem s bolem. „Čekal jsem a věděl jsem, že přijdeš," pravil bol, „teď půjdem pospolu." Radost ho odstrčila, ale bol chytil se za její roucho a držel se pevně. Od té doby nemůže se ho radost zprostit. Pospíchá a pospíchá, aby ji nevzal kolem pasu. Někdy klesne bol a radost unikne na nějaký čas. Ale sejdou se vždy zase. — S *naší* radostí setkává se bol až příliš záhy! Pěvec Čelakovský viděl pod „českou slzou" hned nový úsměv — naučili jsme se v úsměvu svém již vidět nový bol!

NÁRODNÍ LISTY 25. června 1871

O TICHÉHO GÉNIA MÍŇ! — GÉNIOVÉ VŮBEC „OD TEBE TO NEBOLÍ!“ SAISON MORTE, ALE NE V DIVADLE

△ *V Praze 1. července*

Mám ticho-geniální nápady. Totiž, jen tento týden, který patří tak zvaným „tichým géniům“, především Jungmannovi. Náhle se objeví pravda, založená na vlastních jeho zápiskách, že Jungmann, ten klidný, mlčelivý budovatel české mluvy, smetanový veršovec a mírný vypravovatel, byl vlastně velmi ostrým hochem v oboru myšlénkovém, že měl v sociálním a politickém životě náhledy pokročilé, o náboženských názorech pak náhled zcela svůj a zcela svobodomyslný. Slýchal jsem sám, jak o něm vypravovali, že v úzkostlivosti své odmítal od sebe vždy všeliké čítání Grenzbotů a podobných svobodomyslných žurnálů tehdejších, jak „pilně chodil na mši a v nábožných rozmluvách sobě liboval“, — a on zatím byl svobodomyslný, jenže „to nenechal na sobě znát“. U Jungmanna ta zalezlost neškodila, nebyl by se mohl stát Jungmannem a nám tak slavně prospět!

Každý génius má svoje zvláštnosti, pro které je právě tím, čím je, — divně bychom se podívali na sluku, kdyby „honem vzala pilulek, než se nechá pro kuchyni zastřelit“. „Na génia nejdi s psychologií,“ praví Jean Paul, „nepotřebuješ mu ve všem všudy rozumět, když on nerozumí ve všem sobě sám“; pro něho bývá poznání výhostem z ráje, jediný pohled do zrcadla a - „poroučím se!“ praví nesmrtelnost. Génius je jako středověký stylita: stojí na svém sloupu, lidé čumí k němu do výše a on neví proč. Povídá se, že géniů nejvíc se rodí, když je národ nejnešťastnější, — trochu drahý tedy budíček, ale přec prospěšný! Jsou géniové zlí a dobří, každému století prý bývají dáni obého druhu, jedni, aby národ „zkoušeli“, druzí, aby jej povznesli. My měli posud nepoměrně víc těch zlých — zkoušku jsme si odbyli, co dostanem teď za to?

Že prý mnoho! Volný český dech, volné české slovo a volný rozvoj české myšlenky — víc nepotřebujem. Také prý dostanem nějakou národní vládu svou, a na tu se těším. Ať už je jaká chce, jen když bude *dobrá*; nezáleží na kormidlu, nýbrž na tom muži při něm. Nějaký řetěz budem vždycky mít kolem beder, jen ať není těžší než řetěz v hodinkách a ať je právě tak účelný! Budem vládnout s vládnoucími, jen budem-li — zcela totéž chtít co oni. A nebudem-li, — nuže také to bude hezké. Vždyť bude vlastenecká policie s českým lvíčkem na čepici, vlastenečtí státní návladní v čamarách, a budem-li někdo kvůli vyšperkování nudných dějin oběšen, bude ortel alespoň český a otištěn v orgánu národní vlády české. „Od tebe to nebolí!“ Na ten orgán národní vlády zvláště se těším. Budu-li trhán co spisovatel, budu trhán úřadně, za ministerstva toho a toho, a to je zvláštní čest; vynadají-li mně co člověku, vynadají opět úřadně, a to je vždycky hezké. A trhán budu, to se rozumí. Ještě nezačal vycházet žádný nový český deník, aby jeho fejetonista — nejspíš kvůli osvědčení talentu — nepustil se nejdřív do mne, a ještě žádný deník nezašel nebo nezměnil titul či formu, aby nezdrchal již v posledním tažení ještě jednou mne, jen tak na památku. Orgán úřadní ale má nejvíc proměn — ani nevyjdu ze zábavy! Zcela přirozeno, proč jsem fejetonista, totiž pták, který chce-li lítat, musí svá křídla co nejšíř rozepnout — bouř vždycky zalehá do širších křídel víc! Lichotím si tím, když nemám právě nic rozumnějšího co dělat.

Ustanou prý hádky, ustane politický boj, nastane tedy klid. Bude pravé červencové poledne, kdy

v promrzelých pauzách
jen cvrček píseň svoji odfrkává.

Všeobecná saison morte, klid mrtvoly, ticho hřbitovu — hřbitovu a mrtvole to tak sluší! To by nebylo ovšem žádné neštěstí. Máme toho doma tolik co dělat, k čemu je klidu třeba, a tak dlouho už jsme ho neměli! Těší mne, že mohu

alespoň v jistém ohledu konečně říci, abychom sobě vzali příklad — z českého divadla. I když pro všechna divadla předepsána saison morte, naše divadlo za nynějšího řízení právě v té době klidu nezná odpočinku od práce. Dřívější odkazování ze zimy na léto a z léta na zimu bohudík přestalo. Novinka se předvádí nyní za novinkou a také pro část zimy je vypracován repertoár zcela nový. Vše, co se děje, děje se s rozmyslem a pílí. Škoda, že operní pohostinské hry končily akordem disharmonickým a *německo*-českou cedulí na českém divadle — smělý to čin a první svého druhu po mnoha letech! Nebylo disharmonie potřebí na konec, když byla na počátku a v průběhu svornost, — když zpíval pan Augusti náhodou falešně, vzala tu faleš slečna Hanušova na krásná ramena svá, a když nechtěla zpívat Vitalka „Julii", odneslo to ředitelstvo, větší vzájemná obětovnost už přec nemůže být! Radost mám ale, že se nedávala Somnambula. Je to opera italská, ale špatná, a já mám italské opery rád!

Jen ať se nenechá nynější ředitel mýlit a ať pracuje posavadním svým způsobem dál — nevděčnost národa ho nemine. Nejvíc ho budou podporovat nadávkami ti, kteří — do divadla nikdy nechodí. Těm poměrům se říká „u nás".

NÁRODNÍ LISTY 2. července 1871

ÚKAZY NEVŠÍMAVOSTI, ZÁROVEŇ POTĚŠITELNÉ DŮKAZY NÁRODNÍ ZRALOSTI RADOST DO BUDOUCNOSTI PODLE OBRAZU BOŽÍHO

△ *V Praze 8. července*

Načpak pořád a pořád uznávat velkých mužů, bylo to tak důstojné a tak pěkné, že v den 6. července — den narození i úmrtí Husova — o Husovi naše časopisy ani nemukly! Ale ani jediný, a to je tím pěknější, že nasvědčuje nastalé již velké národní svornosti. Ovšem, den nato byla přec ve všech časopisech lokálka, že prý „lid“ nezapomněl na den ten, že se sešel před domem Husovým, tam patřičně zpíval a patřičně byl policií rozehnán. Tomu se však nemůže člověk divit, v lokálkách se mluví o potraceném plodu a o spadlém komínu, o nezralém ovoci i renitentním drožkáři, pročpak by se tam nemohla někdy učinit zmínka o jiných, menších ještě maličkostech! Jakož se také nedivím policii, že rozháněla ty satiriky, — to by bylo pěkné, aby si v Rakousku někdo ještě zpíval! Má-li kdo u nás právo na rámus po veřejných ulicích, je to zajisté jen policie sama, která se v tom nejspíš exercíruje. Ten pan policejní strážník, který včera, při regatě, na Řetězovém mostě „dělal pořádek“, byl zajisté už něco vyššího, tak na obecenstvo křičet jsem již dávno neslyšel! Ale nevyznávám se teď už v těch hodnostech!

Nemůže se arci konečně upřít, že Hus byl dosti velkým mužem a hrdinou; vypravuje se o něm, že umřel docela pro své přesvědčení a beze slz. Ale proto! Vždyť se to stalo už před pěti sty lety a ani ne v Čechách! „Člověk nestojí za nic, nenadchne-li ho *blízkost* velkého muže,“ praví kdosi; nemusím vyvodit, že *vzdálenost* musí působit naopak. Hus může pánubohu děkovat, že neměl jmeno víceslabičné, znali bychom dnes z jeho jmena nejspíš již jen slabiku poslední, jako ozvěna. „Nadšení není slanečkem, abychom je mohli jíst nasolené ještě po několika letech“,

a když už čerstvého nadšení nemáme, raději toho nechme, ohřívaná pečeně tak mizerně chutná! „Lid“ je ovšem věčně mlád, modlí se k ideálům a nemá své národní svaté jen pro parádu; on může být nadšen jak chce, jeho mládí se vše odpustí. Ale „my dorostlí“! My musíme právě teď dokazovat, že jsme ve všem všudy už dozráli, — tedy jen proboha žádné nadšení! Také známe zeměpis, víme, že naše vlast leží na severu, kde léto scvrká se na týden, lev pouště na kočičku za krbem, krokodýl na ještěrku, palma na ledový květ zmrzlých oken a nadšení na rampouch. Tedy jen nic negeografického!

Máme beztoho plnou hlavu věcí důležitějších, je tu vyrovnání, korunovace atd. Do vyrovnání mně arci nic není — nejvyšší, čeho dosáhnu, budu-li hodným, bude as, že „upadnu“ hned první den „v nemilost“ —, ale na korunovaci se těším jako dítě na skvělou parádu a velkou slavnost. Mám červené fraky tuze rád, jako každý dobrý vtip, a třírohý klobouk mně vždycky připadá jako trojhran před fejetonem — a červených a třírohých bude jako máku v poli! Těším se na průvody, slavnostní hry, iluminaci, mám co spisovatel radost, že papírníci strží hodně peněz za materiál na petice, a co rozumný člověk těším se odůvodněnou nadějí, že veškeré měšťanské sbory a spolky veteránské trefí radostí šlak, už provždy. Také doufám, že na četných zkřivených zádech a na zádech křivících se zas před zády už zkřivenými budu moct s dávnou zálibou pokračovat v sociálních studiích svých o křivkách a v svých studiích přírodních o parasitech na tasemnicích. Budeme mít fůru „čestných panen“ a těch jsem milovník. Ale nejvíc se těším na dvorní banket. Budu k němu pozván, to se rozumí, neboť zlé huby se musí zacpat. Nevím ovšem, co se při tom banketu stane z mé svobodomyslnosti, vímť, že i ráj ztracen při jídle, že ženich zadávající svou svobodu zasedá k hostině, ale — jen když se člověk dobře nají! Za to vám pak popíšu všechna jídla a formu všech tortů, kterýže vypadal jako dostavené Národní divadlo, item jako chrám Svatovítský, item Národní museum, item česká universita atd.

Bude radost všeobecná, všeobecná spokojenost a blahobyt. Policajti budou sice mlátit kvůli pořádku do lidu, ale z toho si nesmíme nic dělat, vždyť je to jedno, čím se kdo rozstůně, zdali bitím čili pitím — na samou „slávu“ a „na zdraví“. Mezi lid se budou házet peníze a kusy pečeně, tyto kvůli kabátům obaleny v čísla „vládního orgánu“. Budou se razit zvláštní korunovační mince, a kdo bude mít peníze, může si je koupit. Mnohý, který jakživ proti zákonům se neprohřešil, stane se vzdor tomu „svatováclavským rytířem“; mnohý, který noc ještě prochrápe co sprostý občan, bude ráno šlechticem. Lidé zcela nevinní dostanou řády — abych takle také já dostal nějaký řád! Může si to někdo pomyslit? — já ne, a přece se třesu!

Povídají, že prý korunovace je pouhá ceremonie a každá ceremonie že prý je jaksi „branou k budoucnosti“. Jen abychom nezůstali v bráně stát a nezapomněli, kamže jsme vlastně chtěli!

Nemýlím-li se, bylo první slovo, které pánbůh pronesl: „Budiž světlo!“ Ať o tom ale rozhodnou naši učenci!

NÁRODNÍ LISTY 9. července 1871

△ *V Praze 29. července*

Nemám rád návštěvy, ale konečně — jednou za dvě leta může jít každý k sobě. Zaklepal jsem tedy na své dvéře — „dále!“ — a vstoupil jsem.

„I servus!“ zvolal jsem skoro nedůvěřivě a učinil jsem si dva kroky vstříc. „Žeť pak jsi se přece letos odhodlal —“

„Navykl jsem cestování, a poněvadž letos nejdu snad nikam jinam, jdu tedy aspoň k sobě. Cesta ze sebe do sebe je prý jedna z největších, praví nejen filosofové, nýbrž i moudří lidé!“

„Pořád mudrcký, pořád!“ usměju se dvorně na sebe. „Prosím tě, sedni a vezmi cigáro.“

Vím, že mám viržinky vždy vybrané, vzal jsem tedy, zapálil a usedl jsem si na pohovku naproti sobě.

„Děláš teď něco? Podle jakého receptu žiješ?“

„Podle mírumilovného z Nevěsty messinské. Pračky v českém národě přestaly, jak by usek. Člověk si zas jednou odpočine. Žiju idylu, naslouchám bublavému potoku, myšlenky moje hrají si jako skákavá jehňata, pískám na flétnu Meysedrovy variace a budím ozvěnu hor.“

„A nestýská se ti?“

„Po rvačkách? Ne! Člověk je dobré zvíře, hned trochu na měkko, a stalo se už, že lidé milovali i své nepřátely. Těžké je to ovšem!“

„Nu neškodí věru,“ přisvědčuju sobě, „že jako kapely pruských pluků místo Wacht am Rhein hrajem již jen Lendeckův Friedensmarsch. Národ naslouchá. Pračka je beztoho jen zábava, měli jsme asi tři leta politické vagace, tedy jsme se bavili. Teď čekáme, že nastane doba práce, a k práci musí být mír. Už jsme ten český svět zasadili zas do starých,

mírných kolejí a držíme za kliku, abychom jím zatočili dál.“

„Duchaplně flašinetářské porovnání!“ přebírám zas sobě slovo. „Žeť konečně národ má se dožít nějaké radostnější doby! Je ovšem smutno, že se má již radovat, není-li více násilně zkracován ve svých právech, a že má být již vděčen, není-li jen stále a stále urážen v tom, co je mu nejsvětější. Máme ještě tak málo dobrého! Ale — ‚vše dobré,‘ praví prastarý řecký básník, ‚možno sobě koupiti od bohů, jenže ne za peníze, nýbrž za *práci*.‘ Každý musíme se přičinit, seč síly jsou, nikdo nesmí lenivě čekat, ‚až nám pánbůh požehná‘, — pánbůh má *obě ruce* plny práce pro nás, čímpak nás má žehnat?“ a podívám se na sebe tak rozhodně, jako bych netrpěl odporu.

„Zhaslo ti cigáro,“ pravím přátelsky — „jakpak si tu práci myslíš?“

„Jak si ji myslím!“ a přisedám blíž k sobě. „Nechci, abychom byli jen ořechem, nýbrž chci, abychom měli také šťavnaté *svoje* jádro. ‚Brus českého jazyka‘ je pěkná věc, ale brus českého *ducha* je věc ještě hezčí. Budem prý mít svoji ústavu, dobrá, ale nejlepší ústava bez národního vzdělání je jen papírovou fángličkou na věži. *Po česku* se musíme ve všem všudy vyvíjet, národní vzdělání musí se především skvít na praporu našem!“

Pronesl jsem to k sobě ohnivě, ale už se mně zdálo, že příliš mnoho mluvím sám, a poněvadž mluvím také rád, přetrhl jsem si náhle řeč.

„Dovol, abych ti přečetl něco z Jahnova Deutsches Volkstum! Zde je mám a zde je nejmilejší mně místo z něho: ‚V celém životě národa nejsvětější okamžik je ten, kdy se národ probudil ze své mdloby, kdy zprostil se svého strnutí, po prvé zase nabyl sebevědomí, na svatá, pravěká práva svá se rozpomíná a na věčnou povinnost, aby si je zachoval; kdy konečně poznává, že jen samovraždou na národních svých vlastnostech spáchanou zmizeti může z řady národů ostatních. Svět se začíná pro něho jakby *znovu tvořit*, pozná-li, do jaké, každého národa nehodné služebnosti dostal se *cizáctvím*.‘“

„Chlapík — ten Jahn, a už Němcům přinesla doba ovoce!“

„Cožpak už bereš hůl — máš tak naspěch?“

„Nepospíchám tak, ale vím, že ty poslední minuty návštěvy, které člověk tráví již stoje a s holí v ruce, jsou nejpříjemnější. Ale“ — a předstoupil jsem až zrovna před sebe — „myslíš doopravdy, že nastane teď uvnitř národa mír, že v žurnálech bude pokoj?“

„Nu ať si není zcela,“ a položil jsem si ruku na rameno, „vždyť mají různé náhledy své právo a nepřejem sobě klidu mrtvoly. Dá-li pánbůh nějaký duševní boj, zaplať pánbůh za něj. Miluju boj, ale elegantní, šerm, ale rapírem, miluju vtip literární a satiru politickou, ale ne osobnost soukromou.“

„Ale nezapomeň, že spí-li tvoje zášť, bdí třeba zášť jiných!“

„Dobrá, jsme také zde, oko pak za oko, zub za zub, posud jsem vždy splatil i s předepsanými úroky, co mně kdo půjčil.“

„A vím-li, kdo proti mně, vím také, jak se připravit na něho. A mimo to bude obecenstvo již přece seznávat, kdože začíná a kdo jen odpovídá. Servus!“

„Tedy přece už? Kdy zas přijdeš?“ a doprovázím se přátelsky ke dveřím.

„Totiž ‚na táčky‘ teprv, až bude v národě vesele doopravdy!“

NÁRODNÍ LISTY 30. července 1871

NEPOCHOPITELNÉ IDYLY PŘI VELMI POCHOPITELNÝCH RVAČKÁCH PŘÍTEL A SYMBOL—CHYSTEJME SI PRÁDLO! JISTÝ NEOŽELENÝ

△ *V Praze 5. srpna*

Musím opakovat lokálku pražských listů, které sobě nikdo nevšíml a která byla přec tak krásna, významna a památna: „— — V hostinci přítomných *několik* Němců počalo v radostném rozčilení bouřlivým způsobem dávati najevo svůj souhlas s písní (Wacht am Rhein). Jiná, a to *hlavní část* obecenstva počala ale pískati a syčeti. Zanedlouho však obě strany v hostinci se utišily. Venku ale Němec jeden vyslovil se u přítomnosti Čechův o českých hostech způsobem tak urážlivým, že slova jeho vůbec ani nelze opakovati, a výrok jeho měl za následek nový svár, při němž *Němci* počali se sápati *na* Čechy, takže některým jednotlivcům šaty byly poškozeny. Rvačka trvala dosti dlouho, až posléze čeští studující *odstranivše se* učinili sváru konec.“

Slyšel jsem už tak mnohou krásnou bajku o „mírném jehňátku“, o „bílém holoubátku“, které „ještě cucá“, o „bezbranné květince“, ale jakživ nic tak pohnutlivého, jako jsou tyhlety historky o českých rvačkách s Němci. V pražském *českém* hostinci, u hostinského *Čecha*, *českými* hudebníky hraje se Wacht am Rhein! K tomu ještě obecenstvu, mezi nímž je jen *několik* Němců. Venku vysloví se pak Němec o českých hostech tak urážlivě, že slova jeho vůbec není lze opakovati, a za to — sápou se Němci na Čechy! Perou se spolu a konec sváru stane se tím, že čeští studující se *odstraní!* Co chce člověk ještě — míň!? Vyhledal jsem si čtyry doktory medicinae a jednohlasně tvrdili, že má každý, ale prý *každý* člověk žluč. Pozoroval jsem po celý týden všechny mne potkávající lidi a mohu ubezpečit, že každý měl dvě ruce, z nichž v případu potřeby mohly se skoro hravě stát dvě pěstě. Také jsem pozoroval — a nebyl

to žádný optický klam —, že většina těch rukou držela hole — — a on si dá někdo v Praze zahrát Wacht am Rhein, vynadá nestydatě Čechům a opanuje bojiště!

Takového něco nerozluští ani sužovaný Örindur, leda jistý můj přítel, o němž chci hned vypravovat krátkou historku. Mám album. Přítel můj kreslí dobře, i požádal jsem ho, aby mně na bílý list vymaloval symbol „českého ducha“. — „Kterého?“ — „Politického, příteli!“ — A druhého dne mně přinesl list již vyplněný. „To snad patří do alba některé láskou se rozechvívající švadleny?“ ptám se rozhněván. „I ne, nenašel jsem trefnější myšlénky!“ Uprostřed lístku bylo několik krásně modrých obláčků, kulatých a boubelatých. Po nich jel pěkný dvoukolý vozejček, do něhož zapřaženo dvé bílých holubic, s palmami v zobech. Na vozíku stál amórek a metal střely lásky. Jak staré a něžné! Teď ještě poprosím přítele, aby mně namaloval také symbol německého politického ducha. Nechci, abychom ho přijali za svůj, jsem vůbec proti přebírání všeho německého k nám; ale — dvě mají Němci věci, jež bychom přece mohli si přesadit do české zahrádky. Jsou to dvě zcela krátká pořekadla. Jedno zní:

Allzulanger Glimpf
bringet endlich Schimpf —

a druhé:

Persönlich' Streit ist schlechter Streit,
doch wer nicht Ruh' hat, den schlag' breit.

Nepřeložím je do češtiny, národ sám si je musí přeložit. Ovšem, bude-li chtít, vždyť prý mírnost je vlastně nejlepší zbraň. Ta prý nám pomohla nyní již ke skutečnému vyrovnání. Já tomu nevěřím, že je už vyrovnání, a neuvěřím, pokudž nespatřím nějaké ovoce. Na příklad zavírání „mladočechů“, „liberálů“, „demokratů“ a jak jim říkají. Já jen tak z přirozené opatrnosti napomenul jsem dnes pradlenu, aby si tentokrát pospíšila, — je také pravda, do kriminálu posílat prádlo dělá už obtíž.

Mimo onu hrdinnou lokálku mne zabolela ještě jedna věc. Je to tak s tím světem nevděčným! Umře přec Tausenau, král špiclů, „Karfiol“, jakž mu hantýrka policejní říkala, a již dnes, jako by nebylo po něm ani památky! Nikde fejeton se začátkem: „Již ho není! Ach bylo letos jako před pětadvacíti lety dne 29. července! Tenkrát střelil úkladný Henri po Louis Filipu, ale netrefil se ho; letos střelila úkladná smrt po našem Tausenauovi — ach, trefila se ho až příliš dobře! — Bylo půl jedenácté. Slunce se náhle zahalilo“ — — atd. Nikde ani obšírnější biografie, která by na příklad začala: „Sotvyže složil důležitou hodnost kaprála furvezňáckého a přestoupil k civilu, oddal se hned s celou duší svou hře v karty,“ — nebo: „Sotvyže ukončil dlouholetá studia svá o některých posud nedosti jasných místech v zákonech, ihned přistoupil v služby policejní.“ Ba ani lokálka: „Včera se pohyboval tichý, ale dojemný průvod od kaple sv. Jindřicha. Nikdo z kolemjdoucích netušil, že tu vezou smrtelné zbytky nesmrtelného ‚Karfiola‘ —“

Pak pracuj, člověče, služ věci dobré a namáhej se!

NÁRODNÍ LISTY 6. srpna 1871

STĚHOVÁNÍ SE DO ZASLÍBENÉ ZEMĚ PRUSKÉ ŠLI, KDO PŘIJDE MÍSTO NICH? PĚVEC „ČERNÉ ZEMĚ“

△ *V Praze 16. září*

Stál jsem vloni na břehu Červeného moře a hleděl na místo, kde opustili Židé Egypt, a stál jsem dnes v žurnalistické lóži českého sněmu a hleděl na místo — — však už je každému známo, že náš sněm je od dneška bez krajní levice! Šli, když byli vyjedli maso z hrnků, když byli zemi přivedli na mizinu a když pro ně národ náš navštíven byl více než desíti ranami. Nebyli podrobeni, panovali sami, a šli, když měli mít jen rovné právo s námi; nepracovali, jen požívali, a šli, když zasedali také jiní lační ku stolu. Šli dnes ráno, když jim byl mosaický Tagesbote ne prorockou holí, nýbrž klackem bouchnul do vody. Vody se rozstouply, zase pak srazily, ale nikoho nepohřbily, protože nebylo nikoho, kdo by byl volal uniklé zpět. Politický náš svět je o několik mimovolných komiků chudší a sněmovna česká o několik nechutných postav. Viděli, že po desítiletém panství učinili bankrot, ale do nové práce neměli chuti. Již se netrestá bankrot jako za dřevních dob, bankrotář nemusí chodit městem, v jedné ruce psa, v druhé kamení, a neběhají za ním pro posměch kluci s prázdnými sáčky. Po našich bankrotářích nezbyly ovšem prázdné sáčky, jen prázdné lavice, také na znamení.

Vyšli co nepřátelé českého národa a musíme již to nepřátelství jejich přijmout. Vždyť povídá sám jich básník:

Dir müssen feind sein: die die Knechtschaft wollen!
Dir müssen feind sein: die die Wahrheit fürchten!
Dir müssen feind sein: die das Recht verdrehen!

A šli bez rozloučení. Zcela přirozeně! Zcela tak, jako když vrabec dorostlý vylítne z hnízda a zvadlý list padne se

stromu — vrabec se také neohlídne a list nemá ani jediného slova.

Tagesbote učinil vše za ně. Pravil mezi jiným, že prý nemohou připustit zákon o rovnoprávnosti, že nemohou přivolit, aby byl na příklad úřadník v Čechách člověkem vzdělaným, tak vzdělaným, aby znal až i Tomíčkovu mluvnici. Jako bychom redaktora Tagesbota nutili, aby se stal u nás úřadníkem, a jako by mu nescházely jiné ještě vlastnosti k tomu než Tomíčkova mluvnice! Ale trochu má pravdy přec co do té rovnosti všech! Pokud bude ve světě rozum a blbství, dobrota a slota, potud nebudem sobě vskutku všichni rovni ve světě.

Odešli, když měli pomáhat budovat chrám bratrské lásky a vyklenout oblohu svobody. Dobře, budem klenout sami, snad se nám podaří přec ta obloha, pod níž jedině mohly rozkvést Athény a Florenc a bez níž v Čechách tak dlouho bylo teskno a pusto. Oni arci vědí, že odchodem svým neztratí ničeho. Vědí, že ani nemůžem jinak pokračovat než svobodomyslně, že krajanům svým německým, i když zde pro čas zastoupeni nebudou, podáme vždy půli všeho, čeho se sami domůžem. Uznají to krajané naši? Podivně, prapodivně rozvinuje se duch německý!

Známý prof. Fallmereyer napsal v dubnu 1845 do přílohy Augšpurkyně:

„Opováží-li se někdo z nás uznati, že mají Slované týž úkol ve světové historii, jaký my, řekne se mu v Německu, že je to zalhávání německé filosofie, ne-li docela zráda na vlastní krvi. Jako mohamedáni i ráje za našich dnů stejně se smějí programu vyšlému z Gülhane, také u nás všechny smířlivé návrhy zanikají v národní zášti. Slované mají zůstat otroky, veškerá jich snaha, aby dosáhli moci a platnosti a využili geniálnosti své, sluje Němcům drzostí, ano i hříchem proti řádu světovému. Nechť vystoupí někdo v Německu ve prospěch Slovanů, ihned pozná, že rozumněji by jednal, kdyby sdílel zášť, nespravedlivost a náruživost ve vlasti bující, než aby hlásal mír a právo, o nichž nikdo ani slyšeti nechce.“

J. Erazim *Vocel* citoval v Labyrintu sl'ávy slova ta a dodal: „Mnoho-li pravdivého tato slova v sobě obsahují, to prof. Fallmereyer sám nejlépe ví; avšak pevně doufáme, že sousedé naši, poznavše mravní následky našeho národního snažení, déle se zpečovati nebudou přijmouti nás do ohrady národů, vůlí páně k vyšším úlohám povolaných."

Pětmecítma let je tomu, co Vocel slova ta napsal, dnešního dokladu, že naděje jeho byla leda nadějí do daleké ještě budoucnosti, více se nedočkal. Pěvec Přemyslovců, Meče a kalicha a jiných zpěvů, jež rozohňovaly mládež naši a pomáhaly vypěstovat nynější generaci železnou, dokonal! Jak neodolatelně působil na nás Vocel! Je tomu právě také pětmecítma let — psali jsme rok 1846 —, když nás as deset drobných parvistů s velkým zápalem pustilo se do vzájemného vyučování se češtině. Bůh sám ví, co nás k tomu přimělo, ve spojení s literárním světem jsme přece nebyli, o národních snahách tajných horlitelů jsme nevěděli — ale nemohli jsme se ani dočkat čtvrtku a neděle, abychom se sešli do české své školy. Škola byla v Poštovské ulici, na schodech k půdě. Na nejvyšším schodu seděl, kdo předčítal, po ostatních schodech jako po žebříku my ostatní. Tu náhle kdys vystoupí soudruh. Seznal někde Černou zemi Vocelovu a začal ji deklamovat. Dojem na nás byl nesmírný, byli jsme unešeni, rozechvělí nadšením i žalem. Rozplakal se deklamátor a rozplakali jsme se všichni. A když jsme se pak rozcházeli, ptali se nás lidé, kdo nám umřel.

Skoro zapomenut byl Vocel již za doby poslední, vřava denních událostí přehlušila jeho jmeno a vlny bouří českých oplakovaly jeho památku. V nejrozhodnějším okamžiku našem zase to jmeno náhle zaznělo. „Černá země" to zas, jež nám sáhá k srdci, černá země a hluboký hrob pěvce. Je sobě národ toho vědom, kdo nám umřel?

NÁRODNÍ LISTY 17. září 1871

O NIČEM A O VŠEM, TAKÉ O ÚSTAVÁCÍCH A O NÁS

△ *V Praze 23. září*

Mám prý psát dnes fejeton politický — a já nerozeznám v politice ani „gallus Matthiae“ od „galli Matthias“. Politice rozumím zrovna tolik co logaritmům, kterým nerozumím pranic; můžete mi ukázat spis logaritmický a říct mně, že na těch tabulkách jsou domovní čísla celé Evropy, já vám uvěřím a pomyslím si: „Umí-li Lustkandel logaritmy, má vyhráno, trefí v Berlíně hned do kvartýru!“ Ale to neškodí, knihu můžem recensovat, aniž bychom ji čtli, a o politice můžem mluvit, aniž bychom jí rozuměli, — je-li pravda, pane Lustkandle? Přečtem si rychle několik přednášek Kuna Fischera Über die Entwicklungsformen des Witzes a jsme připraveni promluvit konečně dost moudře o politice ústaváků.

Již je známe všestranně! Jednou povídal pan hrabě Hohenwart — bylo to před červenými křesly říšské rady —: „Zanášení se politikou je národům právě tak prospěšné jako jednotlivci tělocvik.“ O tělocviku pronesl se ale velmi chvalně zas jistý připitomělý pedagog německý: „Tělocvik poskytuje učitelům příležitost, aby žáky své poznali také z jiné strany.“ Ústavověrci jsou vskutku v politice jen naši žáci, třebaby bez talentu — viz odchod z českého sněmu — a my páni učitelé seznali jsme je tedy při politickém turnování již i z jiné strany a vidíme teď, že jsou zpředu i zezadu stejni! A již se nepolepší, vzdor tomu, že prý vůdce jejich doktor Raudnitz řekl: „Vídenské žurnály nám aplaudují — museli jsme vyvést něco hloupého!“ Škoda, že jim to nařekl na sněmě, ale tam on se drží skalopevně zásady: „Zu den redenden Künsten gehört auch die schweigende.“

Ještě jednou pokoušeli se, aby nás spoutali. Ještě jednou chtěli tomu, aby Learův šašek měl provždy pravdu, říká-li:

„Pravda je hafan, a ten patří do psince; musí být vymrskán, anoť se paní čubce dovoluje státi u krbu a zasmrádět.“ Na nenarozené ještě české vyrovnání chtěli vyzvat všechny státníky šťastné Translajtánie. Potřebovali jen člověka, který by toho dovedl. A vyhledali si Giskru, kterému se jako králi Midasovi vše pod rukama v pouhé zlato mění, a měli k němu i z jiných důvodů důvěru jako ku — svému králi.

„Dovedeš vyštvat Uhry na ty Čechy?“ ptal se krásný Herbst a zaklepal mu na rameno. „Máš nějaký nápad?“

Giskra si položil prst na čelo, jako by chtěl říci: „Durch diese hohle Gasse muß er kommen“, a řekl: „Mám!“

Také vskutku měl, vskutku jel a výsledek — svět si hladí se smíchem věšné bříško své a vy mně dovolíte, abych vypravoval anekdotu. Je sice stara, známa, ale i Giskra mně ji odpustí, protože je pruská.

Bedřich Velký, král, spisovatel a voltairián, slyšel kdys o jistém faráři slezském, že prý tento umí duchy přivolávat. Dal sobě ho přivést do Berlína. Farář přišel a král Bedřich, aby ho hned zpočátku nezaleknul, začal co nejsladším tónem:

„Vy prý umíte duchy přivolávat, pane faráři, je to pravda?“

„Umím, Vaše Veličenstvo, jenže nepřicházejí!“ —

Povídá se, že prý sobě v Uhrách ani té vznešené návštěvy pořádně vážit nedovedli. Ještě prý u Prešpurku se Giskra ohlížel, volá-li ho Deák zpátky, ale Deák již v Pešti se vyjádřil, že s každým nemluví. A giskrovci prý hodlají učinit přec ještě nějaký pokus, aby neněmečtí národové přišli zas k své dávné a tak krásně již navyklé špitálské polívce.

Ano, nejsme s nimi ještě hotovi a tak brzy asi nebudeme! Pořád ještě se mně zdají naše kmeny československé jako skupení Laokoona, sevřené děsným kruhem poměrův. Humánnost našich odpůrců nemá smyslu pro vznešené skupení to, a kdyby se jich někdo ptal, proč, pokrčí rameny nebo řeknou nanejvýš: „Laokoon! Co máme mít za smysl pro scénu, která je — v přírodopisu tak řídka!“

Viděli, že kruh poměrů již se počíná uvolňovat, honem chopili se nože na dobití oběti — naštěstí byl to nůž „bez želízka a bez střenky“. Všemi silami musíme se bránit, ale *všemi*! A je ještě u nás tolik sil nerozpoutaných, tolik neuvědomělosti, která zmizet musí, má-li národ nabýt plné ceny své! Byli jste při pohřbu Vocelově? Odbýval se v Praze, jak známo, a Praha je prý velké město a k tomu prý velké město české — a za pohřebním vozem kráčel houfec ať čtyr set lidí! Umřel veterán spisovatel český, básník Meče a kalichu, Přemyslovců atd., ale obecenstvo mělo nejspíš někde co dělat. Oni to nahradí, až budou zouvákáři světit svůj prapor, přijdou všichni!

NÁRODNÍ LISTY 24. září 1871

NAIVNOST V TEPLICÍCH
HERBSTOVÉ ŠLI NA FLÁM
PALIČI, ENERGIE, JANEČEK A BALET
POBOŽNÉ PŘÁNÍ, PAK PROSBA K OTCŮM

△ *V Praze 30. září*

„To je hezké od vás, pánové vysoce učení, že přicházíte mezi nás hloupý lid!“ stálo doslovně z Goethe opsáno na jedné z vítacích bran, postavených zavítavším do Teplic členům spolku pro dělání německých dějin v Čechách. Jak krásné to sebepoznání! — a člověk se nediví, že musí každého tohoto vysoce učeného rovněž hluboce pohnout! Také prý se tam pohnutím zrovna rozplývají všichni ti Herbstové a Hasnerové, jichž pouhé slovo stačí, aby zvrhli Hohenwarta i s celým narovnáním, a pouhé objevení se, aby porazili všechny Čechy, totiž všechny feudály, klerikály, ba i zároveň samu bibli. Jen se objeví, a každý hned řekne: „Jak ta bible lže! To jsou přec snad také lidé, a v bibli stojí, že pánbůh stvořil člověka dle svého obrazu! Cožpak pánbůh vypadá jako Herbst? nebo plácá jako Hasner? nebo sebou hází jako Pickert?“

„Pojďte jen k nám,“ volá Herbst k teplickému samozvaně hloupému lidu, „nebojte se nás, my vypadáme jen tak velce, když stojíme nahoře a když se na nás hledí zdola, — teď jsme sami dole.“ A pak má Pickert řeč a dokazuje, že už praotcové nás Čechů nestáli za nic, protože prý „jednali praotcové jich Němců právě tak jako nynější“ — Pickertové a nebyli za to ihned vyhozeni ze země. A pak vystupuje Hasner a sděluje shromážděnému lidu, že on, ten shromážděný lid, je nesmírně nespokojen. Lid se diví, ale křičí známým z Offenbachových Banditů akcentem: „My jsme velmi nespokojeni!“ A ihned telegrafují řečníci pak dotaz do Vídně, zdali se Hohenwart pořád ještě nebojí, že už se musí bát, vždyť oni prý jen proto tak mluví, *aby* se bál. Je prý celý německý lid za nimi, odhodlán k revoluci, ano prý i ženské z jistého místa německého podaly již rázně

psanou adresu důvěry! Podivno, a zcela proti přírodopisu! Je přece známo, že vzdor tomu, že mají nejlepší psací brka, husičky nepíší nikdy nic!

Od onoho dne, co začlo vyrovnání, šmaťhá se Herbst se svými soudruhy demonstrativně po zemi a zakládají všude oheň. Ovšem, kriminální praxe dosvědčuje, že většina zakládaných ohňů pochází vždy od potulujících se chasníků, kteří jsou právě z práce propuštěni! Musí se tomu učinit přítrž, jenže — jak? Četnictvo je naučeno jen na Čechy a privátní energie je u nás zcela zbytečně zapovězena — jakpak se může něco zapovědít, co ani není!? My měli v novější době jen jediného energického člověka, Janečka, a toho jsme si sami pověsili! Ale kdyby byla energie, kdyby někde ty paliče svázali a na fasuňkový vůz hodili, šel bych jim až do Podbaby vstříc. Mluvil bych jim do duše, snad by se ještě polepšili, vždyť jsou duševně ještě tak mladi! O svobodě, o svorném pokroku všech, o rovnosti bych jim rozkládat nemohl, nejsou k tomu elementárně dost vzděláni, ale vyhuboval bych jim, proč nás pořád ještě ve světě tak pomlouvají. Stále ještě tvrdí o nás, že se buntujem s lidmi, kteří dle Sallmayera kdyby byli stvoření světa přítomni bývali, pánaboha by byli stran otáčení se Země, stran oběhu Slunce atd. zajisté laskavě upozornili, co o tom praví bible, Otcové církevní a dogma, — nebo že na milost i nemilost vydáváme se lidem, kteří jsou mimo jiné i tím známi, že na funusy místo sebe posílají jen své koně, snad proto, že jsou citlivější. Ano, a řekl bych jim, že se jich pranic už nebojíme, provedení baletu Fantasca na *dvorském* divadle že posilnilo nás nesmírně v důvěře naší. Potřebovali tam k baletu tomu totiž také zvláštního osla a musili proň až do Anglie! Nu, když tedy v kruzích, nad nimiž se právě teď ve Vídni disponuje, není víc ani jediný domácí zvláštní osel, nebude tam zajisté také nikdo, kdo by chtěl ještě vyrovnání kazit! Ve Vídni nebývají sice příliš šetrni k vlastenecké pýše, ale prazbytečně poslat až do Anglie — to by snad přece neučinili!

My můžem klidně čekat, čeho poskytne nám zima, a po-

třebujem jen pánaboha prosit, aby nám uděliti ráčil nějaký pořádný kožich. Mohli bychom si sice také dojít k některému vlasteneckému kožešníkovi, ale vždyť je pánbůh také vlastenec a v první knize Mojžíšově, kap. III, v 21. verši stojí psáno: „Udělal také Hospodin bůh Adamovi a ženě jeho sukně kožené.“ Můžem tím klidněji čekat, že my, členové obce pražské, právě jsme si dekretovali pět milionů do kasy. Jen aby se za ně neučinilo příliš mnoho novot, abychom nebyli zbaveni toho, k čemu jsme již přilnuli. My jsme jednou navykli jíst ráno mléko chutnající jako louh a nalapat se k tomu smrdutého vzduchu ze svých kanálů, my navykli jíst špatná a drahá masa, pít navečer pět žejdlíků piva ve čtyrech holbových sklenicích, topit se v blátě, když sněží nebo prší, nedostat po celé Praze ani uhlí ani dříví, když je zima právě nejhorší, — a prosíme otce města, aby nás z milých těch zvyků nevyrušovali!

— — — — — — — — — — — —

P. S. Právě čtu ve vídenské Morgenpost statistiku české inteligence a dovídáme se, že máme sice celé čtyry doktory lékařství, ale jen jediného učence. Jste vy neopatrni! Pročpak si neopatříte alespoň ještě jednoho a nenecháte je se pářit?

NÁRODNÍ LISTY 1. října 1871

ZLATÁ DOBA NĚMECKÉ PLODNOSTI NĚMECKÉ CITÁTY — MŮJ TAGESBOTE DĚSNÉ SNY, DÉMON HOHENWART, UMRLČÍ KOMORA A JINÉ HRŮZY

V Praze 14. října

Jak úžasný, obrovsky velký je duch německý! Stojíme nyní jen před jedinou haluzí jeho, před tou rakouskou, ale s ustrnutím voláme: Jak veliký, jak veliký! Neboť veliké je dle spisů apokryfických to, před čímž u vědomí veškeré vlastní, fysické i mravní síly stojím všecek ustrnulý, a s Mošnou, členem českého divadla, volám: „Tuhle tohle nedovedu!“ Ne, pánové, buďme skromni a upřímni, stojíme před německou žurnalistikou a přiznejme se jen, že tuhle tohle nedovedem!

Oni slaví zlatou dobu své plodnosti, ti šťastní! Každý národ je něčím jiným plodný. Španělé na příklad dramaty, Němci nadávkou. Jakožto zázrak se vypisuje, že za Filipa IV. čítala španělská literatura na 30 000 kusů her, — vídeňská čítá za jediný den daleko přes 30 000 nadávek, a to bez filipa! A přec jako by pro nás na čarovném zjevu tom ležela rouška smutku, slyšíme sice úchvatnou harmonii, ale proniká elegický tón. Vždyť je z přírodopisu známo, že v červenci o druhé hodině odpolední, když slunce již zase zachází, je větší parno než o samém poledni a že člověk je tenkráte schopen děl největších, když duševní síly jeho již zase slábnou. „Das Haus ist gar wohl schwach's — es senkt sich zum Fall, spricht Hans Sachs.“

Jsou lidé, kteří mně zazlívají, že někdy cituju něco po německu; jen tentokrát ať mně to ještě odpustí, vždyť myslím na nynější činnost německých krajanů, o nichž už Goethe pravil: „Ihr non plus ultra jeder Zeit — war: Gott zu lästern und den Dreck zu preisen.“ Tak, teď jsem to napravil! A jen o to bych ještě české pořekadelníky prosil, aby na krásnou upomínku nynější skvoucí doby ode dneška říkali špačkům, že nadávají jako Němci. Kéž je známe

všechny plným jmenem, ty výtečníky, již tak nadávají! Ale oni se obalují anonymitou, my víme jen, že články jsou vždy „por un Ingenio de esta Corte“ — „od jistého duchaplného ze dvora“, a ono je tak těžko nalézt na dvoře mezi všemi bzikajícími vždy toho pravého!

U nás ještě není dost vzdělanosti, totiž dost čtenářů novin ústaváckých. Proto také není ani Tagesbote u nás ještě dost uznán. Ovšem, nemám právě příčiny, abych se ho ujal. Beze všeho ohledu na literární vlastnictví a užívaje náhody, že nenapíšu stran patisku a překladu nad každý svůj článek „Bundesgesetz Nr. 19 v. 11. Juni 1870“, otiskuje on mé články, kdy se mu zlíbí, a ondy docela mně přeložil „chasníci“ německým slovem „Gesindel“ a já přec mluvil o Herbstovi, Hasnerovi a Pickertovi! Jsem vzdor tomu k němu spravedliv, přiznám milerád, že jsem v něm už našel věci zcela dobré, na příklad včera cerbulát, a chválím si uzenáře z našeho plácku, který odebírá půl nákladu Tagesbota a tak mně umožňuje stálé s ním spojení. Jenže mne někdy poděsí — totiž Tagesbote, ne uzenář. Ležím vám ondy po svačině na kanapi — mimochodem řečeno má činnost po celý boží den — a čtu mastný článek. Aha, pomyslím si po třetí řádce, David Kuh četl, že spolupracovníci Prager Zeitungu dostali za mnoholetou oposici proti vyrovnání a za nadávky Čechům po zlatém řádu, on by rád také něco! Ale — kampak s talentkem dr. Brůny naproti eruptivnímu géniu Davida Kuha! Na desáté řádce už byl ve výši jako Platejs, na dvacáté už jako Sněžka, a pořád to šlo ještě výš — mimovolně jsem musel s sebou, již jsem stál na pohovce, zapomněl zcela, že loket povlaku (cvilinch) stojí 82 kr. — volám úzkostlivě: „Pro všechny svaté, pozor — hapá!“ — vtom mne vzpamatuje zvuk vlastního chraptivého hlasu, vidím se v jizbě samotna a slezu zahanben zase dolů. Nesmysl, mít strach o tak opatrného muže! Vždyť sám citoval nám kdysi slova Vincentova: „Spadnete jistě poznaku zase dolů — kupte si přec brejle také do týlu!“

Krev zůstala už rozvařena a v noci se mi zdálo, že bylo jako už po vyrovnání, David Kuh že seděl s ostatními ústa-

váky někde v koutku a že si česali holé lebky jako opaření pudlíci. Chudáci, už nyní jim starostí slezly vlasy tak, že místo hřebenem mohou se česat hráběmi! A on jim přec ještě posud neučinil ničeho ten Hohenwart, ten démonický Hohenwart, který mlčí, když oni se třesou, jen aby promluvil, který strčí klidně ruku do kapsy, když oni si nejvíc přejí, jen aby již do toho uhodil, a jehož oko přec, při každém novém jeho vystoupení, významně se táže: „Strávils už ten pohlavek, který jsem ti zde při svém odchodu nechal?“ Ano „zákon“, týž zákon, který za doby naší mírné oposice i malé děti těžce stíhal a v jehož jmeně rytíř Jaroš von Adlerhorst po všech střechách pražských lezl, není-li tam nějaký „policejně protivný“ vrabec český, týž zákon je nyní zadřímlý i naproti nejzjevnější velezradě! Byl patrně sítí velmi umělou, chytající maličké, propouštějící veliké, — ale buďme rádi! Páni ústaváci zabili již pojem o politické cti, a v zemích, kde té více není, bývají tresty kruty! Mějme slitování s nimi, se spletenými! Jsou hotoví blázni, každý ví, že jen zákony věčné přírody jsou nezjinačitelny, a oni učí, že zákon přirozeného práva je dávno zničen, zato ale že prosincovka je nezměnitelna. Také nám hrozí, že prý nám i ta zákonní naše nemluvňata, pokřtěná „fundamentální“, zase pochovají. Strašná myšlenka i pro nemluvňata, být pochovánu zaživa! Jednou radil jistý epigramatista, aby se zřídily také pro zákony umrlčí komory, a já je už vidím, ty naše fundamentálky — jak by ležely na marách, špagát od zvonku kolem ručiček! Co z toho, dýl než dvakrát čtyřiadvacet hodin by beztoho netrvala ta nová ústavácká sláva!

NÁRODNÍ LISTY 15. října 1871

△ *V Praze 21. října*

Maďar a Němec, oba se sypou zase na nás! „Fundamentálními zákony promluvil ovšem český národ poslední své slovo, ale *poslední své slovo po česku!*“ volají hrozivě nad Dunajem ve Vídni a — „Nyní mstí se na Němcích, že neponěmčili včas Prahu a Prahou český národ; ještě ale mohou napravit svou chybu,“ volají zas nad Dunajem v Pešti. Buď ticha a klidna, Praho, ať si ti tam hrozí a zuří, jak chtějí — „přece věčným Slávů budeš chrámem“! Pravil to prorok.

Klidný je celý národ, jako obr vědomý sobě svých železných svalů, jako chladná skála uprostřed skákajících vln, vědoucí, že vlny bezmocně zase spadnou. Chtěli jsme míru, odpovídají nám bojem, chtěli jsme i s cizími do bratrstva, odpuzují nás zpět, abychom byli bratřími jen s bratry, jen Slovan se Slovanem. Klidně odkládáme výlevy jich zášti a berem do ruky zpěvy svého proroka, bibli svou národní — Slávy dceru! A víme, co chcem, co budem!

Nemožno se ubránit pověře! Právě když vřava je nejtužší proti nám, zazvoní to vzduchem jakoby upomínka z jiného světa, jasná a zvučná. Nad příboj divokých zpráv vynesla se zpráva jedna dojemná — Kollárovy *Míny* není více! Prorok ji povolal za sebou, právě v okamžiku, kdy smrt její může nám nejmocněji v paměť zas uvést jeho slova a jeho písně.

Připomínáme sobě, jak kdysi tu, jež nyní zesnula co vetchá stařenka, miloval za květu mládí, kdy se mu jevila co „bohyně z řeckých hájů“, jak ohnivě jí sliboval:

Dříve Sála tato ku pramenu
obrátí svou vodu nazpátek,
než já tebe, Míno, zapomenu!

i jak přísaze své dostál. Při lásce jeho připomínáme sobě i dalších jeho slov nadšených:

Láska jest všech velkých skutků zárod,
a kdo nemiloval, nemůže
ani znáti, co je vlast a národ!

Miloval svou dívku a rovněž vlast i národ svůj. Jak velebil svou Mínu, velebil Slávii svou:

Slávie! ó Slávie! ty jmeno
sladkých zvuků, hořkých památek,
stokrát rozervané na zmatek,
aby vždycky více bylo ctěno!

A nadšení jeho pro vlast a národ, pro velebnou, vznešenou Slávii dostouplo až k prorocké síle! Před roztouženým zrakem a rozohněnou myslí zmizely mlhy i odevřely se tajuplné brány budoucnosti. Hrdě se táže Osudu:

Co z nás Slávů bude o sto roků?
cože bude z celé Evropy? —

Osud odpovídá ústy pěvcovými:

Slávský život, na vzor potopy,
rozšíří svých všudy meze kroků:
a ta, kterou měly za otroků
jen řeč křivé Němců pochopy,
vzývati se má pod stropy
paláců i v ústech samých soků:
vědy slávským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude módným nad Seinou i Labem! —

Vznešený cíl — světové uznání slovanského ducha, jeho rozkvět i jeho nadvláda — a dostoupiti se k němu musí!

Pěvec zná již zlatou k němu cestu, pro všechny časy ji vyměřil jasně a volá:

Učiňte tu radost milé matce,
Rusi, Srbi, Češi, Poláci,
žijte svorně, jako jedno stádce!
— — — — — — — — —
Buďme celek a ne drobtové,
buďme aneb všecko, aneb ničím!
— — — — — — — — —
Slávové, vy národ mnohohlavý!
Moudří horší smrti neznají,
než jest život hnilý, prázdný, tmavý.

Odhodili jsme nečinnost, vyřízli hnilobu, vyhladili prázdnotu, zapudili temnotu! Přitulili jsme se k matce i objali své bratry. Myšlenka slovanské vzájemnosti již zaklíčila se v každém kmenu, vyrostla v štíhlé pně a nad hrobem, do něhož jsme pochovali nesvornost, splítají se větve v obrovskou korunu. V stínu koruny té stojíme nyní, odhodláni k rozhodnému boji. Vždyť víme, že

nic tu chabé lkání, nic řeč neprospěje prázdná,
národu jen zmužilé srdce pomůže a čin!
My víme, že povolit nemůžem a nesmíme —
my vlastní národu práva,
my chceme vlast a obec: tať-li se žebrati
má? — —

Pravíte vy tam, že národ promluvil *poslední své slovo české*?

Pravíte, *že zbaviti nás třeba naší národnosti*, našeho života?

Bídná chaso žvavá! Odpověděl ti již dávno prorocký pěvec náš, chceš-li ale, odpovíme ti také my — korouhev je vztýčena!

NÁRODNÍ LISTY 22. října 1871

PŘED A PO SNÍDANÍ — VŠEOBECNÁ RADOST STARÝ DOBRÝ STAV — PROROCTVÍ

△ *V Praze 28. října*

Zrovna jsme chtěli zasednout ke stolu a „také jednou jíst“ — povídá se, že prý k tomu každý tvor má právo —, vtom nám strhli ubrus se stolu, talíře a mísy se rozbily a upravená jídla leží na podlaze. Třesk byl nesmírný a chlapečkové vídeňští dělají radostí kotrmelce.

Zrovna jsme myslili, že národ český bude se přec jednou od srdce radovat, že slunce přec jednou také na české obloze se zaskví a ta obloha nebude stále jen šedá a smutná, vtom se slunce zase schovalo, bublina, kterou jsme si z politických mydlin vyfoukli a která dosti pestře hrála, ztratila náhle barvu, lesk a praskla.

Je dobře tak! Protřeli jsme si zrak, utřeli ústa a vystřízlili jsme.

Kam by nás to bylo také vedlo! Zakusivše nějakou malou radost, byli bychom zatoužili třeba po velké, co možná hodně velké, ona ale hodně velká radost přichází prý za života jen jednou, zrovna tak jako neštovice — a kdo ví, jak bychom byli po svých politických neštovicích vypadali! Byli bychom si se svými nadějemi zahrávali dál a dál, a kdo ví, do kterého močálu by nás byly ty bludičky zavedly! Naše fundamentálky zemřely co nemluvňata dřív, než je kojná přiložila k prsoum, a uložili jsme je do umrlčí komory — odvolávám svůj onehdejší návrh, abychom jim dali špagát od zvonce kolem ruček, kdyby snad měly probudit se ze svého strnutí.

Ani jediná slzička národa proto neukanula, náš národ má vůbec povahu velmi šťastnou: když se mu něco povede, má radost, a když se mu něco nepovede, má taky radost a dělá sám na sebe vtipy. Teď říká, že kdo zmařili vyrovnání, měli vlastně starost o literaturu českou — čtli totiž všechny ty

básně, které dostal korunní princ na své cestě v Čechách, a zhrozili se těch možných básní korunovačních. Ne Beust, ne Andrássy — vlastní naše krev, náš Züngel zkazil vyrovnání! Navrhuju mu za to národní odměnu ve jmenu deklarace!

Že se vyrovnání zmařilo, budou myslím spokojeny *všechny* strany a *všichni* lidé. Co tu bylo starostí! Kožešníci nemohli se ani dost vynamýšlet nových národních čepic ke korunovaci, krejčí nevěděli, odkud nabrat látek, fejetonisté byli v zoufalství, odkud sebrat svátečních vtipů. Kapelník Smetana rval si vlasy, že nebude s korunovační operou Libuše do korunovace hotov, nezapomenutelný architekt Kranner docela zemřel, a kdo ví, nepřičinila-li k smrti jeho také bolest, že katedrála svatého Víta není dostavena a korunovační průvod že bude muset přes lešení. Členové redakce Prager Zeitungu budou psát zase proti právům českého národa a vydělají si ještě jeden záslužní řád; úřadníci, kteří si koupili už mluvnici a slovník český, hodí je spokojeně zase do kouta; ředitel českých pošt může klidně spát a nemusí ještě několik let slibovat, že „už co nejdřív budou v rukou obecenstva také korespondenční lístky české“; atd.; atd.

Nejspokojenější může být sám národ. Spokojenost zakládá se, jak známo, hlavně v návycích, návyky jsou nám „druhou přírodou“, vždyť i příroda sama, zdá se nám tak často, dělá všechno jen tak ze zvyku. Již nám hrozila budoucnost, že všechny ty milé naše zvyky vezmou najednou za své! Již jsme se báli, že přijde doba, kdy budem sami rozhodovat o záležitostech svých a nikoli lidé cizí, že budem doopravdy národem činným a nejen trpným, ano že budem znenáhla i šťastni — strašná myšlenka! Ale ono se naštěstí a mimo všechno nadání stalo jinak a zůstalo při starém. Přijde prý zase Schmerling a jediné to slovo je nám garancií co nejskvělejší! Ano, zůstanem při svých zvycích dávných! Každého rána procitnem se sladkou nadějí, že abonovaný časopis náš je konfiskován a jiných časopisů že za něj nedostanem proto, že jsou také konfiskovány, každého

večera budem se ohlížet v hospodě, kdože sedí u vedlejšího stolu, a ihned se blaženě odmlčíme, každý druhý den půjdem se bavit k nějakému tiskovému přelíčení bez poroty a aspoň jednou za rok zajdem si do sněmu a budem tam volně studovat poměry obou národností v Čechách. Schmerling! Už prý se bílí komnaty pražských kriminálů a Vilímek prý opražuje staré štočky, aby je zas nově otiskoval v Humorech. A neuplyne již ani týden a budem číst v časopisech inzert:

„P. T. pánům velezrádcům, politickým zločincům, přečincům a přestupkářům!

Bydlíme ještě v starých bytech a nabízíme k nastávající sezóně dobré služby své.

Dr. Tomáš *Černý*, obhajce,
Dr. Ant. *Čížek*, obhajce,
Dr. Jan *Kučera*, obhajce,
atd.

Čemu jsme jednou navykli, toho žádá naše srdce pak již co svého práva — nechte nám alespoň toto jediné „historické“ právo naše!

Takto prý nám bude velkou také útěchou, že právo prý zůstane vůbec pořád „na naší straně“. To je velmi potěšitelné! Jednou měli prorokovi přívrženci z Mekky a Mediny společnou válečnou výpravu. Po výpravě se dělili, Mekčané si totiž vzali všechno, Mediňané nedostali ničeho. Ale Mohamed je potěšil a pravil: „Oni mají sice skopce a velbloudy, ale s vámi jde prorok!“ A nejhloupější z Mediňanů řkul na to: „Dobře — ale po druhé vezmem si velbloudy a skopce my!“ — Po druhé! Ti Mediňané byli dobrý lid!

NÁRODNÍ LISTY 29. října 1871

PRVNÍ TANEČEK, A JAK UŽ VESELÝ A PODAŘENÝ! — POKROK VŠUDE! ZNÁMKY PRO VEŘEJNÉ BEZPEČÍ „VLAST“ V PODZIMKU A PODZIM VE VLASTI

△ *V Praze 31. října*

„Prosím Vás, pane Sedláčku, vychovejte své policajty přec laskavě v duchu jiném!“ volá dnes dobrý kýs člověk v jistém časopise českém. Dětina! Ne, pane Sedláčku, prosím Vás, jen se nenechte splést, nechte je jen tak, jak jsou, oni jsou tak zrovna recht! Vždyť prý to byla včera pravá radost podívat se na ně, jak se kurážně vrhli na nepřítele, chci říct na tlupu českého lidu, jak letěli kupředu se zcela pravidelným válečným pokřikem „urá!“ a jak pracovali bodáky i pažbami, nedbajíce ve své hrdinnosti ničeho, pražádného nebezpečí, ba ani té podezřelé okolnosti, že v celé té tlupě lidu nebylo proti nim ani „špacírky“, neřku-li nějaké hole. Oči jim jenjen jiskřily, pěna nadšení lítala kolem nich — bohužel že výsledek nebyl dost výdatný! Tlupa, táhnoucí k Malé Straně, aby tam provolala hraběti Martinicovi slávu, neměla totiž pračku u policejního ředitelstva na svém programu a nepovažovala také ochotně nabízenou pračku tu náhodou za žádný „boj pro vlast“. Podle pravidla Tellova (v divadle děláme při těch slovech ukrutný rámus), že „bojuješ-li pro vlast, bojuješ pro svou lásku“, učinili napadení arci přece něco — utekli totiž „pro svou lásku“ velmi rychle, ale nedali se dál již svést ani k nějaké panslavistické demonstraci, vzdor zcela srdečně vyzývajícímu policajtskému „urá!“ Že při té příležitosti bylo několik lidí raněno, nemá pražádné váhy, to byli samí „čeští psi“, „ksindl“, „holota“, „pakáž“ — povídal to pan komisař a všichni strážníci s tím hlasitě souhlasili.

Ty můj bože, děláme my pokroky! Vloni ještě jsme měli sotva dva řádně vycvičené policejní strážníky (jeden z nich uměl vyplazovat jazyk a druhý už nadával) a letos již jich máme celou řadu, číslo 47, 37, 57, 204 atd. a ti umějí už

všechno! Dlouho dost se as připravovali na „masopůst“, který připadá jak známo židům *po* našem křesťanském, policii *před* ním, konečně měli včera první tedy taneček. Když se lid blížil policejní budově, tlouklo as každému řádnému strážníku nedočkavostí srdce a mimovolně šeptala ústa: „Zaplať pánbůh, že to nejsou Němci!“ A vyšla všechna čísla vesele a šťastně a lutristky naše budou jen litovat, že ta malá naše lutrie jde jen do devadesáti. To prý byl dnes ráno po kolekturách shon!

Mnozí budou as odměněni řády, zvlášť ti, o kterých již Národní listy uznaly, že „nejudatněji si počínali strážníci číslo — —“. Cvičit se budou muset ovšem ještě dál, bylo by třeba dobře, kdyby byly nějaké veřejné exercírky! Arciže by při těch mohl nešťastnou náhodou snad také někdy Němec nějaký dostat se „do proudu“, ale tomu by se mohlo opatrně zas předejít, kdyby Němci nosili kolem krku takhle plechové pojišťovací známky jako teď pasažíři na české západní. Policejní strážník by měl vedle chodníku prodavačský stolek, Němec by vyšel z domu, koupil si u nejbližší stráže známku, pověsil si ji kolem krku a šel by vesele a bezpečně dál. Kdyby se mu přece něco stalo, dostal by dle tarifu jistou prémii: za bodnutí do prsou 1 zl., za ránu pažbou do hlavy 50 kr. nebo třeba ještě víc.

Taky nám zapověděli Vlast, Sardouovu, naši ještě ne. Nový náš intendant byl přeložil opakování hry té z pondělka na úterek, z ohledů na divadelní abonenty. Avšak policie si nejspíš myslela, že naši abonenti nejsou zvyklí na ohledy, a za klidných zvuků Svatojanských proudů přišel včera do bájůplné říše zákulisní zase jeden pan komisař, vzal Vlast se vším všudy pevně pod rameno — „ans Vaterland, ans teure schließ dich an!“ — a již ji snad nespatříme dlouho! Nedej pánbůh, abychom ji spatřili teprv zas při podobné příležitosti, při jaké jsme spatřili Žižkovu smrt nebo Husa kdys po dlouhé také době! Podivno, v Petrohradě zapověděli Vlast právě teď taky. Jaký to tam mělo následek? Že se tištěná kniha vyprodala mžikem do posledního exempláře. U nás se vyprodá do nejposlednějšího

a bude také dobře. Zatím se bude v německém divadle dávat Bauernfeldův Der kategorische Imperativ, a když při slovech „Chceme se stát Prušáky!“ bude *c. k vojáky* Němec aplaudovat a civilista Čech vedle něho syčet, pohrozí c. kr. inšpekční komisař — — komu?

Smutný, smutný podzimek v společnosti i v přírodě, až za flanel nám to leze a za naučené flégma. Když přichází doba ta smutná, chodívám rád na Letnou. Dívám se odtamtud na město jakoby nevyspalé, na hnědý kraj jakoby posetý jíním. Ve vzduchu válí se mlhy, vichr fičí tak úzkostlivě, řece jako by nechtělo se dál k tomu zimnému severu a stromoví po ostrovech umírá tak pestrobarvě, ale tak pomalu, lístek za lístkem — mám rád to mírné, jemné umírání v přírodě i u lidí! Ale letos tam nepůjdu! Byly tam dřív sloupy s popsanými tabulkami, staré tabulky sundali, s novými nemůže lakýrník nějak být hotov, sloupy mají vagace a vypadají tak divoce, jako pastě na samovrahy! I dobrý křesťan rád se vyhne pokušení!

Půjdu radš do divadla odkašlat si Mlynáře a jeho dítě. Kdo ví, koho tam uvidím v průvodu, až mrtví půjdou přes jeviště. Povídá se — ale já to neprozradím —, že naše demonstracmilovné ředitelstvo opatřilo sobě masky nějakých prý „vítězů nad Hohenwartem“. Avšak — zdá se mně, že již slyším venku kašlat — vskutku! Můj pan sazeč připomíná, že nemáme ještě anglického stroje sazečského, který prý pracuje parou. Nu, nu, vždyť jsem již hotov — ale přec bych byl rád viděl alespoň dvě masky, nebo alespoň jednu, tu kancléřskou!

NÁRODNÍ LISTY 1. listopadu 1871

BEUST PLAKAL! — CO PLAKAL?
ČERSTVÝ HROB
ANNA PLÁČE, ANNA SE SMĚJE
ČESKÝ SPISOVATEL SCHÜTZ

△ *V Praze 11. listopadu*

A kdyby se mně a jiným ještě stokrát více protivovalo slyšet, mluvit a psát pořád a pořád to jmeno Beust, nemohu nám pomoci: *musím* dnes o něm *psát! On plakal!*

Nechme ho se vyplakat, „plačící mužové jsou dobří," praví Goethe. Vždyť plakal Achilles, když mu Agamemnon vzal Briseidku, a plakal Alexander, když byl miláčka svého sám si zabil! A což sv. Petr, když byl pána svého zapřel, nevyšel ze dvora a nezaplakal si trpce? Viděli jste již plakat muže? Víte, co to je? „Mužova slza podobá se skvostnému kadidlu z Východu, zarostlému hluboko v srdce stromu. Nevyprýští samovolně, musíš zařízнout až do duše stromu, pak vyhrkne čisté jako zlato a jasné jako křišťál. Pramen brzy zas vyschne, strom zelená se třeba dál, ale rána zůstane." Ano, rána zůstane — nám a Achilles Alexander Petr Beust bude se zelenat dál. Někde prý co slavný vyslanec v Londýně, neboť také Kristus pán byl milostiv ku kajícímu apoštolu lháři a učinil z něho — vyslance v Římě.

Kajícímu? Pak by Beust nebyl ještě zcela ztracen, čehož by byla nesmírná škoda! Či to byly slzy kajícnosti vylhané? Déšť padající na strom machinellský, s jehož lístků skape pak již otráven a otravující? Členové vídenského spolku Kon-kordia, před nimiž plakal a jimž pak na památku smrkací svůj šátek daroval, vydají snad analysi šátku tiskem! Či to byly slzy utištěné nevinnosti? Zajisté ne! Muž nepláče nikdy kvůli *sobě!* On plakal kvůli nám! Je to dosti divné: když se nám před pěti lety narodil, plakali jsme místo novorozeňátka my, a když nám teď umřel, pláče zas on místo pozůstalých.

Nebuďme bez srdce. Plakal muž starý a to je vždycky

pohnutlivé. Neníť to skvoucí se rosa mladého rána, nýbrž omžená rosa umírajícího večera. Rozlučme se s ním, položme ho mezi mrtvé, kteří se nám stali *nejdražšími*, a obklopme hrob jeho dle Bechsteinova návodu všemi symboly smutku, zasaďme břízu šumavskou, jejíž větve se tak truchle sklánějí, cypříš jeruzalémskou, vrbu bábelskou a nasejme mezi ně símě smutné řecké trávy „coix lacrima", jejíž český název neznám. V nedostatku méně opelichaného anděla postavme mu na hrob sochu slečny Gallmayerovy, jeho sirotka. Ta umělkyně jediná snad nezapomene na něho nikdy a nikdy, ztratilať v něm nejvěrnějšího svého — tanečníka. Kdykoliv byl bál Konkordie, zaprosil si u ní vždy „taneček první a poslední, a ty, které byly mezitím", on vydržel tančit až do rána, neboť arcikněz Beust byl na bálech před representantkami umění jako král David před archou úmluvy: „modlil se nohama". —

Teď prý divadelní cenzura dala na český index také „Anna pláče — Anna se směje" — kvůli demonstracím, aby nikdo nepodkládal „Beust pláče — Andrássy se směje". Je pravda, ono se beztoho povídá, že je jeden jako druhý, Anna jako Anna, nepřítel náš Beust jako nepřítel náš Andrássy. Jenže je tento o celý nynější Beustův kotrmelec šikovnější a že umí kumsty, na příklad ze dvou ministrů zahraničných záležitostí udělat jediného a být tím jediným sám! Jókai Mór vypravuje o Andrássym, že tento nechtěl a nechtěl, aby honvédská armáda dostoupila vrchole svého rozvoje vedle armády cislajtánské! „Kdyby obě armády," pravil prý často, „stály v plném rozvoji vedle sebe, nestály by *vedle* sebe, nýbrž *naproti*." Andrássy je moudrý muž, jeho teorie je podstatna, teď se to ukázalo na těch dvou rakouských ministrech zahraničných záležitostí *vedle* sebe.

Když už Beust padl, jak telegram zvěstoval, bylo to ještě dosti pěkné od Andrássyho, že se dal od Lonyaye, jak telegram zvěstoval, uprosit, aby intresantní institut maďarónství přenesl také do krajin před Litavu. A za čtrnáct dní bude tu maďarónů, že až radost, a budou se v Rakousku hemžit jako v starém sýru, počínaje od Andrássyho až po

lokálkáře Prager Zeitungu. Jen aby se nehemžili příliš krátce, my jsme nesmírně krvežíznivi, než se ohlídneš, je jedno ministerstvo zabito a druhé již na jeho místě, ,,v prsou touhu po skonání". Ondy napsal Schütz tragédii Kabala, která měla svými ,,paralelními místy" sloužit Němcům zdejším k demonstracím v divadle proti Čechům a Hohenwartovu ministerstvu. Den provozování byl určen, Češi nechtějíce trpět v Praze protičeských demonstrací nakoupili sobě k představení lístků — ale než kus začal, padlo ministerstvo Hohenwartovo, ,,paralelní místa" dostala náhle opačný význam, čeští demonstranti najednou tleskali a křičeli ,,výborně", že z nich posud 31 chraptí!

NÁRODNÍ LISTY 12. listopadu 1871

ZE SEZNAMU „ČESTNÝCH OBČANŮ“ PRAŽSKÝCH

△ *V Praze 18. listopadu*

Buď bohu chvála, již je pokoj mezi námi! „Revoluce“ je pryč, sněm je pryč, reskript je pryč, všechno je pryč! Děsivé pověsti bohudíky zůstaly pověstmi. Povídalo se, že bude jedna zvláštní interpelace ve sněmě stran událostí ve Ferdinandově třídě a druhá stran toho, že stráže nechtěly pustit ani poslance přes Pětikostelské náměstí, povídalo se, že na sněmě stane se něco pro životní zájmy českého národa, na příklad pro Národní divadlo, ba i to se vypravovalo — husí kůže běží po každém pořádném Čechu! —, že sněm hodlá odepřít veškeré daně; ale my, kteří jsme si důvěrně lehli večer na pravé ucho, věděli jsme dobře, že o tom všem a na obě uši již druhého dne ničeho víc neuslyšíme! Také se stalo a je pokoj, jehož užíváme tak trochu k upravení své domácnosti, k vybílení Prahy a vyflikování velmi již zašlého institutu „*čestných občanů*“ pražských. Ten institut už měl nějaké slušné záplaty po čertech zapotřebí! Přišili jsme si teď Hohenwarta tedy a Schäffle k Praze, dobrá!

Jenže potřebujem o několik loket víc té dobré látky, doba od roku 1848 do roku 1860 byla dlouhá a v té době vládla Prahou strana haasovská! A ta dělala „čestné občany“ často jako na jarmark. Jak je dělala? — Teď se nazývá tatáž strana „stranou liberální“, podívejte se na seznam těch její čestných občanů a již její liberálnost znáte!

Být čestným občanem hlavního slavného města slavné země je skutečně ctí nemalou, jmenování takové má být vždy pravým výrazem smýšlení všeobecného, úcty několika milionů volně a upřímně smýšlejících obyvatelů. Roku 1848 tomu také Praha skutečně rozuměla, tenkrát korunovala korunou občanských ctností *Palackého*, *Šafaříka*, *Löschnera*,

Riegra! Ale přišla oktrojírka, přišel absolutismus a s ním haasovci. Vyniknul zase tentýž zpátečnický duch, který před rokem 1848 opovážil se i pověstného policejního ředitele *Mutha* jmenovat čestným občanem pražským, za jeho „sedmiletou snahu o udržení ticha". Ještě jednou vzepřel se Palacký proti směru tomu. Roku 1850, když jednalo se o jmenování ministerského předsedy *Felixe Schwarzenberga*, vystoupil a nazval to zřejmě „servilismem". Volali ho k pořádku, je prý „neslušno vůči tak velkým pánům užívat takových slov". „Beztoho," pravil pan purkmistr, „je už to hanba pro Prahu, že je posledním z rakouských měst, které přináší J. E. diplom takový." Musí prý se hledět k tomu, aby se vyrovnaly přechmaty roku 1848. Vyrovnávali tedy jako zběsilí. Sotvy se stal někdo novým ministerským předsedou nebo vyznamenal se něčím hodně zpátečnickým, už ho měl pan Wanka za šos a přišpendlil mu naň diplóm!

Kníže Felix Schwarzenberg, který rozehnal říšskou radu kroměřížskou, způsobil oktrojírku, první hleděl k nejpevnějšímu zcentralisování Rakouska, a proto pak přivedl absolutismus vojenský, který také obnovil starý německý bundestag, je tedy od roku 1850 čestným občanem naším. Poněvadž ale (jak Slovník naučný píše) „jen nevždy snadno rozeznati možno, co by se mělo položiti na účet Schwarzenbergův a co na účet Bachův", byl také *Alexandr dr. Bach* později jmenován občanem čestným — „po uvážení *zcela zvláštních* zásluh, jakých si vydobyla J. E. o stát". O něco dřív než dr. Bach stal se čestným občanem pražským Jan Heyssl, správce c. k. trestnice v Praze. Měl prý opravdové zásluhy o zlepšení ústavů humanitních.

23. leden 1854 byl velmi plodný, porodil čtverčata. Mezi těmi byl především napotomní ministr policie, *Mecséry de Tsóor*. Patrně pro své zásluhy o chytání ryb na udici, o podporování domácího průmyslu lepením škatulek a o výkvět výtvarného umění děláním chlebovým figurek! Jiného alespoň o něm nevíme, protokol ze dne 23. ledna neví ani to. Zato ví o policejním řediteli *Sachru-Masochu*

totéž, co někdys o policejním řediteli Muthovi, že „udržuje ticho“. Sacher-Masoch, čestný občan náš, byl, pánové, tentýž Sacher-Masoch, kterého Poláci roku 1848 vyhnali za to, že roku 1846 štval sedláky v Haliči proti šlechticům, z čehož, jak známo, bylo několik set vražd! A byl to tentýž Sacher-Masoch, kvůli němuž byl Palacký vyštván z výboru musejního a jenž se vetřel do všech českých spolků a všechny co nejdůkladněji zničil!

Šťastný den na podařené občánky byl také 2. duben roku 1856. Ještě se ani nebyl *Buol-Schauenstein* osvědčil tím, že zničil přátelství Rakouska s Ruskem, a sotvaže byl jmenován ministerským předsedou, už ho náš Wanka měl. A diktoval naivně do protokolu — „aby při Jeho hraběcí Excelenci nepřišla Praha zas tak pozdě jako kdys při ‚Jeho knížecí Excelenci Felixu Schwarzenbergovi‘!“ Zároveň byl jmenován čestným občanem pražským *Bruck*, ministr financí, otec „dobrovolných půjček“. Jeho „*zásluhy jsou příliš známy a příliš převážny, než aby se smělo jen vzdechnout o nějakém odůvodnění návrhu na udělení čestného občanství*,“ blabonil zas Wanka. Skutečně ví to každé dítě, že Bruck v několika málo letech dovedl zničit veškerý blahobyt náš, že začal co bankrotovaný knihkupec a skončil s břitvou na krku. Povídá se „Každý žebrák ti může cti ubrat, žádný král ti jí nemůže přidat“ — královská Praha také jeho památku zlepšit nedovedla!

Nyní jsme čtli, že po ministrech poctivcích měl přijít zase známý Kellersperg a že hodlá znovu zavést tak trochu toho božího absolutismu, „se špičkou proti Čechům“. Nu — měli jsme již po starosti: *Kellersperg* je už *také* čestným naším občanem, od 1. června roku 1863!

Ponejvíc pěkná kumpanie, že? Co máme teď s nimi dělat!? Nezbývá než přehodit plášť, několik loket lepší látky přes ně! Stalo se již dříve Bělským a Belcredim, nyní zas Hohenwartem, Schäfflem. Vítáme tyto co nejsrdečněji do svého kruhu občanského. Vždyť je z nich jeden, Hohenwart, zlatým písmem podepsán ve jmenu ostatních ministrů poctivců pod reskriptem, jehož nejvýznamnější a věčně

závažná slova otiskujete denně v čele svého listu! Sděluji vám stran slov těch návrh, vycházející z lidu: Nechť se ulijí kovové desky s důležitými těmiže slovy a zasadí na všech budovách, s nichž mohou mluvit k české paměti. Na Staroměstské radnici pražské budiž zasazena deska první!

NÁRODNÍ LISTY 19. listopadu 1871

VEŘEJNÉ HLASY — NEBOHÁ MATEŘŠTINA PLATONICKÁ ŘÍKADLA A NAŠI PRAŽŠTÍ ZLODĚJI — NAČ SE JEŠTĚ DIVIT, KDYŽ TO NESLOUŽÍ

△ *V Praze 2. prosince*

„Jdi a sbírej hlasy po národu mém," stojí psáno; fejetonista by to činil, i kdyby nestálo psáno! Za prvé ze zvědavosti, za druhé z povinnosti veřejného postavení, za třetí proto, aby měl vůbec co psát. — ...„a sebrav hlasy ulož je u vědomí mé, jako skládáš sklizeň pšenice v stodole své". Nu to se rozumí, cožpak takto dělat s nimi! Jen kdyby člověka trochu více tentokráte těšily! Sbírám totiž hlasy dvoje, psané a mluvené, ale netěší mne ni ty ni ony, a z pouhé zbožnosti navrhuju, aby se alespoň pro poslední týden suspendovala platnost známého: „Hlas lidu hlas boží" — pánbůh by sic musil protestovat sám!

Na příklad! Čtu vám tento týden kdesi — nevím kde — zprávu posměšnou, že jistý policejní rada vypravoval jednateli jistého pražského spolku na jakéms písemném podání k úřadu pravopisné chyby, že vyplnil scházející čárky nad „á", spořádal ypsilony a vyrovnal akusativy. Teď bych za prvé rád věděl, jak mohl zmíněný pan jednatel sám povídat to dál, že mu teprv pan policejní rada musil vypravovat v češtině chyby, a za druhé, proč že to má být pro policejního úřadníka hanba, umí-li správně česky! Nemám prozatím pražádné příčiny, proč bych se ujímal právě policejních radů, ale tisíc již příčin, abych se jednou ujal českého pravopisu.

Je tomu několik dní, co pravil jeden z nejstarších vlastenců našich: „Teď aby vstali Puchmýrové a Jungmannové z hrobu, procházeli se Prahou a viděli to rostoucí množství českých firem!" Myslím — že by zaplakali! Jungmann by marně hledal v slovníku svém ta přepodivná slova, která se tu po tabulích a nárožích vyskytují, Hanka by sobě zhluboka vzdychnul: „Dvacatero vydání mého pravopisu a tak

mizerný výsledek.“ — Jsme ovšem pořád víc a víc „Čechy“, ale necháváme to po čertech málo na sobě znát! Jsme teprv v počátcích, ale už jsme zároveň došli vrchole národní blaseovanosti: „našinci“ nosí cylindr, aby se nezdálo, že jsou „malicherní“, mluví jen německy, aby se nezdálo, že jsou „ultra“, a píšou hanebně česky — cožpak záleží na češtině, jen když je „smýšlení“! Lakýrníka nenapadne, aby se šel někam zeptat, když sám už nic neumí, jednatele nenapadne, aby se učil pořádně česky, když už je jednatelem *českého* spolku, a „vzdělanějšího našince“ vůbec ani nenapadne víc mluvit česky. Je to smutné, povídáte — a nemělo by se veřejně ani přiznat, dodá mnohý. „Přítelem je mně Plato,“ pravil tak nějak Aristoteles, „ale větší přítelkyní je mně pravda“ — a mně je sic přítelem „ohled“, ale větší přítelkyní čeština. Miluju humór a satiru, ale když umí policejní úřadník víc česky než jednatel českého spolku, dám si na satiru pěkné etui a vstrčím ji do kapsy, hluboko pod šátek.

Když nám nepoutá nikdo jiný rukou, poutáme si je sami. Kolikero máme my stále ohledů a kolikrát by se dal u nás změnit ten Aristotelův výrok! Přítelem je mně Plato — ale milejší by mně bylo při posledních volbách bývalo, kdyby bylo se dostavilo voličů trochu víc. Přítelem je mně Plato — ale milejší by mně bylo, kdyby městská rada naše dbala víc čistoty našich ulic! Přítelem je mně Plato — ale milejší by mně bylo, kdyby lepším osvětlením z obecní plynárny pražským pouličním pánům loupežníkům ubralo se trochu ochrany, jížto jmenovaní pánové ovšem pro zdárnou snahu svou nyní jinak zas zasluhují. Nemůže se zapřít, že pražští loupežníci rozumějí pokroku. Dříve jen tak trochu kradli, zimního času slýchali jsme jen o nějakém naivním vloupání se někam do bytu, stalo-li se nějaké noční napadnutí, stalo se po příkladu hrubého středověku jen jednotlivcem na jednotlivce, vraždy jsme měli sotva tři až čtyry do roka, k tomu prajednoduché, neboť že pachatel byl vždy chytřejší než slavný úřad, není přec pranic zvláštního. Teď máme chválabohu loupežné přepadnutí obden a k radosti své

vidíme, že každá výprava taková je již pěkným obrazem moderních akciových podniků, že je to vždy celé, dobře zorganisované „společenstvo“, které vypadne na nočního chodce, porazí ho, klekne mu na prsa, vezme mu hodinky, vyprázdní tobolku, svlíkne kabát atd.

Před berlínskými darebáky už se věru nemusíme stydět, rovněž ale nemusíme se divit, že posud ti naši nedostihli pařížských, londýnských nebo newyorských, — vždyť jsme právě teprv v počátcích! Posud nejsou pražští ani ozbrojeni, užívají jen vlastních pěstí, neznají garotáže, železných háků, flastrů, pytlíků pískem naplněných — ale vinu v té nevědomosti, přiznejme se, máme také trochu my, vlastně chudá ještě naše literatura! V jiných literaturách je sta a sta spisů kriminálních, s popisem všeho co nejpodrobnějším, svědčícím o znalosti i o lásce k věci, — ale u nás! Nebude dříve pomoci, pokud také u nás nezačne se pracovat jaksi od základu; nejlíp by bylo založit takhle nějakou Matici pro zloděje.

Tomu se pranic nedivím, že patroly nikdy nikoho nechytly, že čekají klidně na strážnici, u teplých kamen, až jim „obecenstvo“ některého loupežníka samo přivede, — venku je nepříjemný mráz, a pak se po nocích honí jen samí tuláci, mohlo by se patrole něco stát! Jakož jsem se pranic nedivil, že při posledním „velkém“ blátě pražském (letos teprv jedenaosmdesátém) nebylo nikde ani jediného metaře, — za prvé byl by mohl dostat metař v blátě rýmu, za druhé náhodou letos všichni staří a nemocní chudí prý vymřeli, u nás pak není obyčejem brát a platit tak silných, že mohou ještě uzdvihnout koště, za třetí mohl náhodou přijít přes noc mráz a za čtvrté máme sotva čtyry neděle do vánoc a před velkými svátky se beztoho v Praze vždycky mete.

Nejsem vůbec tak naivní, abych se divil ještě na příklad věcem takovým, jako že před německým divadlem je vždycky zameteno jako v salónu, kdežto před českým nesmí se dítě do desíti let odvážit trochu blíž, a vzpomínám si přitom se zálibou onoho pana českého intendanta, který

také ještě z peněz zemským německým výborem našemu divadlu povolených několik tisíc ročně uspořil, „jen aby Němci neřekli“. Nemám víc zlosti, nemám radosti, ba ani se víc ničemu nedivím, vše to jen ze zdravotních ohledů. Jistý můj přítel trpěl klepáním srdce a žaloval si doktorovi: „Kdykoliv se zlobím, už to mám!“

„Tedy se nezlobte,“ radil doktor.

„Ale když mám radost, děje se mně zrovna tak!“

„Tedy se také neradujte!“

„A co mám dělat vůbec?“

„Víte co — divte se všemu! Ale ještě líp by bylo, kdybyste se ani nedivil!“

NÁRODNÍ LISTY 3. prosince 1871

△ *V Praze 28. prosince*

Četl jsem dnes nešťastnou náhodou zase jednou Tagesbote, fejeton jeho. Stará ta liška káže zase nám kuřatům; uši má skromně schlíplé, srst ulízanou, žluté sivé oko jen tak mžourá a řeč jí plyne klidně jako jezovitovi. Povídá nám vůbec, že nestojíme za nic, a zvláště pak: a) že jsme nesmírně suroví, chcem-li dobytého vítězství při posledních volbách využitkovat ještě dále; b) že Němci jsou mravně daleko nad námi — „denn Beleidigungen auf Gegner, und zwar im Kampfe *unterlegene* Gegner zu häufen, ist nicht des Deutschen Sache"; c) že kradem. On Tagesbote, liška, to se rozumí že je přitom šlechetnou troubou šlechetných náhledů nejšlechetnějšího národa — — „o daß die Frechheit immer edel heißt!"

Nepotřebuju teprv říci, že polemisovat s tím listem nebudu, — jeho konto je u nás skončeno, adice čeká jen na příležitost. Škoda již každého namočení péra doma a každého „pereat" na ulici, pokud se „nenaplní dnové". Také by bylo přímo až hloupé mluvit o takových maličkostech, jakou je na příklad zmíněná „německá noblesa naproti padlým protivníkům". Odpověď dal nejnověji Bismarck drzou svou nótou k francouzské vládě, před ním němečtí pořadatelé *zábavných* vlaků do padlé Paříže, před těmi král Vilém Vítězný, vjíždějící do Paříže jen tak pro udělání pořadného škandálu hrdinně v boji skleslému národu. Odpověď dali už sterou historikové vládou k tomu objednaní, à la Höfler, kteří píší folianty posměchu na náš dějinný úpadek, a dávají ji denně a milionově časopisy vídenské nadávkami svými na národ náš, stále k zemi stlačený, padlý. Nejen v Tagesbotu, v celém německém národu není jediného nervu jemnocitného, jeden jako druhý — „me-

louny ze špatného pole, nařízni kterýkoli, všude dřevo“.

A o tom pak zajisté nenapadne také nikoho mluvit, že Tagesbote chrání dnes budějovické denuncianty; v témž článku svém udává *sám* zas úřadníky místodržitelské, denunciant od denuncianta nebude. Mimo to je zcela pochopitelno, že je celé té kumpanii nesmírně nevhod, postavíme-li činy jich do denního slunečního světla, — to světlo je tak impertinentně jasné, každou neštovici člověk vidí, a člověku je ošklivo.

Ale to je urážkou přímo až odpornou, že Tagesbote má nás za tak *nesmírně hloupé!* Chtít od nás, abychom nechali si z kapsy vytáhnout šátek a tobolku a ani necekli, očekávat, že vzdor vší zkušenosti, jakýmiže zbraněmi proti nám se bojuje, my zůstanem stále ideálně důvěřivými a ideálně nečinnými, myslit si, že je naší povinností zůstat bílí jak sníh, když jsme měli po deset let již s německými ústaváky co dělat! Ano — a přiznáváme se k tomu bez uzardění — byli jsme jednou tak hloupi. Věřili jsme jako nejideálnější mladík ve vaše fráze o svobodomyslnosti „vzdělaného národa“, o tom, že chcete „rovnému právu všech“, o tom, že ne vy, že neliberální vláda zatíná nám otrávené nehty do krku. Za žádnou cenu na světě nebyli bychom uvěřili, že může celý národ být národem lhářů a úkladných ubiječů, za žádnou cenu bychom si nebyli dovolili nejmenší nespravedlivosti proti národu druhému — bohužel, že tuto slabost máme posud — samy sebe bychom byli měli za potupené, kdybychom jen nepěkným slovem byli se dotkli národa jiného. Nejsme více tak čisti jako dřív, přiznáváme se k tomu přímo a mužně, ztratili jsme víru v ideálnost lidstva *celého*, naučili jsme se obmezovat na sebe, krev naše je náruživě rozkypělá — postavili jste se proti nám na bojiště blátivé, my měli zůstat zcela čisti? Jednali jste o život, ano i o čest naši, my měli snad šetřit vás, jimiž naučili jsme se ve jmenu svaté lidskosti opovrhovat?

Přišla doba pro naši říš nová, doba, která nám měla ukázat, že také my máme práva lidská. První, co jste uči-

nili, bylo, že jste chránili stav a každý poměr, starý ten poměr, který činil pány z vás, z nás otroky. Co absolutismus způsobil, bylo vaše, absolutismus způsobil nadvládu živlu německého, to jste měli pak za právo své, my měli být heloty také dál. Jen o pokoutní městskou školu, jen o kousek duševního chleba potřeboval národ náš se hlásit, již jste křičeli, že i ten kousek chleba je odvěčné právo vaše, a na „obranu“ vychrlili jste na národ náš celé kanály sprostoty a zhanobili jste jej před celým světem. A přitom v bohapustých ústech ty úlisné fráze o svaté svobodě, to bídně jezovitské tvrzení o vznešených snahách vašeho národa! Když absolutní moc ve prospěch Němectva vše nám pobrala, dokazovali jste, to že přec není vinou Němců, — ale vše ukradené klidně jste pro národ německý podrželi. Když na vlastním sněmě našem, ve vlastním hlavním městě našem činí se nejdrzejší nájezdy na nás, — není to vinou německého národa. Když celá rakouská žurnalistika jako banda lupičů vrhla se na hmotný i duševní majetek náš, — není to vinou německého národa. Když nás vůdci vaši dle zřejmého vyjádření svého hledí velezrádně vydat v lup německý, když celé Německo jedním hlasem řve již o naše bezživotí, — není to vinou německého národa. Národ německý je „národem svobodomyslným“, „ke všem národům nanejvýš spravedlivým“ — kdepak je ten národ německý? Pravíte nám, že máme být ideálně spravedlivými, —

verlangt ihr Predigereiń günstige Gehör,
so schwätzet weniger, tut aber desto mehr!

Mluvíte k nám jako Heinův Atta Troll: „Majetek je nesmyslný vynález lidstva, příroda nás všechny stvořila bez kapes“ — a mezitím strkáte vše, co našeho, do pytle, za bílého dne!

Máme již také své chyby, je pravda, jsou tím jediným, co máme od vás. Byli jsme hladké zrcadlo, co nyní v nás vidíte, je odlesk váš — odstupte a zrcadlo bude zase čisté. Ale od vás žádat, abyste zkusili, co v nás je dobrého! Bylo

by totéž, jako od duše otrocké žádat lásku k vlasti, k tomu, co je nejsvětějšího každému pravému muži, k vlasti, která nám je víc než život, než majetek, a která — čímže je vám? Nebo od vás žádat lásku k svobodě všech, od vás drzých myslí, drzých slovem, rukou, vším. Svoboda, láska, pravda, krása, vše je vám jedinou, velkou lží — lež jste učinili svým náboženstvím, kazatelem jeho učinili jste celý národ svůj, tím jste učinili národ svůj mrzkým otrokem. Vzdor chybám již přibraným — tak daleko neklesnem!

NÁRODNÍ LISTY 29. prosince 1871

ŘEČ, KTEROU JSEM DLE SVÉHO ZVYKU O SILVESTROVSKÉ PŮLNOCI JIŽ OPĚT NEMĚL

(Mluveno jako v obyčejné mé hospůdce, mohlo se ale také jinde mluvit.)

△

Pánové, bratři!

Těší mne upřímně, že jste si mne zvolili za generálního svého řečníka, šťastněji jste nemohli volit. Vylézám na řečniště tedy a budu mluvit duchaplně již proto, že jinak ani nemohu, a kdyby mně pánbůh všechny hříchy odpustil. Jen o to vás prosím, abyste ke mně vzhůru nehleděli v úctě snad přílišné, neboť vypadám tak vznešený jen zdola, shora to ujde.

Pánové, podívejte se na hodiny: jsem přesvědčen, že ihned poznáte, že je dvanáct, půlnoc — Nový rok. Právě nás opustil rok starý, cítím na čele ještě lehké jeho polibení — navrhuju ale, abychom se oň víc nestarali, za prvé nestál za nic, za druhé dívá se teď už na nás jen zády, což je hrubiánství. A dále navrhuju, abychom se také nestarali o to, že je půlnoc, noc vůbec, snad bychom jí rozborem a posuzováním svým uškodili. „Nejkrásnější noc je ta, kterou prospíš," povídá se — ruku na srdce, ví zde z nás někdo, jak vypadá taková „nejkrásnější"? „Den je poetou, noc je prorokem," povídá se zase, ale nebojte se: nebudu vás mořit reflexemi o minulosti ani proroctvím do budoucnosti. Minulost je obrovitou prostorou, v níž je nám úzko, už proto, že v ní vypadá vše tak přežile, a budoucnost — ať ji voláme nebo nevoláme, budoucnost přijde, třeba byla posud před námi zazděna. Bratři, nestarejme se vůbec o čas, o tu sfinx sedící na trůnu žulovém, nemilující nikoho a sežírající vlastní děti i děje, s obličejem tak velkým a klidným, že až k zbláznění; starejme se, když se vůbec o něco starat chcem, o *přítomnost*. Do minulosti dovede každý hlupec si určit, jakže žíti měl, do budoucnosti dovede každý blázen učinit si plán co nejskvělejší, ale v přítomnosti žít

rozumně a dobře, toho dovede málokdo. Dokažme, my že to dovedem! Vždyť, když se tak po vás rozhlédnu, vidím samé a samé jen hlavy geniální! Nekloňte se, nečervenejte, není to žádná poklona, naopak! Pravil mudrc a já s ním souhlasím: „Čím jsou opice mezi zvířaty, tím jsou geniální lidé mezi lidmi.“ Pouhá silvestrovská časová narážka!

Pánové, bratři!

Společnost naše trvá již několik let. Scházíme se den co den a bavíme se tak dobře, že se už bavíme, i když se někdy nebavíme. Srostli jsme pevně, neboť jsme společně zakoušeli trpkosti, třeba to jen trpkost plzeňského piva. Navykli jsme mu pomalu, jako dítě navyknout teprv musí mléku matčinu, ale teď by bylo těžké odvykání! Společnost naše je, jak se říká, „krásna“. Mnohý z vás má ovšem velké a těžké chyby své, ale dívám se na vás jako na míšenská jablka, jež posuzuju podle bradavic: ta zcela hladká jsou jen tak, ta s bradavicemi jsou vždy pikantně chutná. A proto, že vás mám rád, povím vám velkou, smutnou pravdu: Pánové, vy jste právě nyní zestárli zas o jeden rok, pánové, vy stárnete až hrůza!

Vidím otylá bříška, kde loňského roku ještě byla štíhlost mladistvá, vidím na leckteré hlavě vlasy, které už nejsou, a v leckteré tváři vrásku, která na loňské fotografii ještě nebyla. Bolí mne leckterá tvář jakoby zapadlá, neboť se domnívám, že za ní schází již zub, a bolí mne leckterý kabát splasklý s vestou i kalhotami, a zvráskovatělý právě tak jako ta bezzubá tvář. Pánové, vlasy vaše se bělí, a tím se to nevyrovná, že zuby vaše zároveň černají. Neplačte, neze-slabujte ještě více zraku, beztoho chcete-li dobře vidět, vyndáváte „oči už z kapes“. „Ubývá-li tělu, přibývá rozumu, tělo dá duši spíš pokoj,“ praví mudrc, a tím se potěšte. Vždyť — třeba byste víc nevěstu už proto ztratit nemohli, že jí ani víc nehledáte — nejste přec tak zvláště staří, jste zrovna tak v „nejkrásnějším“ věku — čert aby ostatně vzal tenhleten „nejkrásnější“ věk!

Cožpak to také vlastně znamená „stárnout“? Že prý nic jiného, než častěj být už ošizen a oklamán než někdo jiný.

Je to vaše hanba nebo těch šidících a šálících? V tom ohledu už žijem v době, kdy skoro každý stárne s rychlostí až úžasnou. Kdo nedovede s šejdíři zacházet jako s lidmi zcela ctihodnými, není za našich dnů již ani z tohoto světa. Navykli jsme si již, že u každého předpokládáme jakýs „průměrný" stupeň dobroty a hodnoty, nic víc, ale třeba hodně míň; navykli jsme již naproti každému jakýsi stereotypní výraz v tváři, ne přátelský, ne zlý, vcelku od srdce mizerný. Dospěli jsme tak daleko, že sobě faleš tu odpouštíme co jakous ještě moudrost, ukažte mně někoho, který za našich dnů pouhopouhou poctivostí přivedl to k něčemu, — „z chrámu poctivé pravdy vedou stezky sem a tam, jedna na nahý kámen chudoby, druhá mezi vzbouřené vosí hnízdo uražených talentíčků, třetí do vězení, čtvrtá do blázince". Jsi-li poctiv jak jsi, řeknou, že za nic nestojíš. Je-li to ale pravda, že stárnutí neznamená nic jiného, než „častěj být už ošizen a oklamán", — ty můj bože, jak stár už musí být ten náš český národ!

Čímž bych se byl nakonec dostal zcela správně a obligátně zas tedy na to pole národní. Tam musí každý za našich dnů, ať vyjde odkudkoli. Je to dobré, časově nutné, a rád bych použil té příležitosti, abych řekl také tomu svému milému národu něco k Novému roku. Nadšení má dost, všude dost, ve všech oborech a vrstvách. Ale při tom nadšení dostává se tak vysoko, že přec jen nemyslívá dosti výdatně na vlastní, nutnou práci. Myslím tu práci duševní, pilně literární, poctivě uměleckou, hluboce vědeckou. Národ hraje nadšeně na varhany — ale zapomíná šlapat měchy. Pánové, buďme kalkanty! Nazdar práci pro národ, pánové kalkanti!

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1872

MÍSTO PĚTI MILIÓNŮ VELMI SROZUMITELNÝ POLITICKÝ KATECHISMUS

△ *V Praze 27. ledna*

Mnu si ruce: 5 miliónů není povoleno! Ne snad že bych ve jmenu Prahy bál se dluhů: a) nebojím se jich ani ve jmenu svém vlastním a mám se radš než celou Prahu; b) jsem člověk a každý člověk je povinen pokračovat s duchem času; c) vím dobře, že býti bez dluhů je více milost boží než zásluha člověka. Ale je aspoň pokoj. Bylo by to bývalo rámusu! Chtěli Prahu předělat na všech stranách, zbourat bašty, stavět nábřeží, zřídit kanály, opatřit město dobrou vodou, mně vystavět vilu s pěknou zahradou atd. Ovšem, vilu mohli stavět, také bašty mohli bourat, už proto, že blízkým hned novým nádražím a železnicí beztoho postavili opatrní otcové hned zas novou baštu, vše ostatní bylo ale naprosto proti všem historickým našim návykům, a je dobře, že je to překaženo. Praha bude smrdět dál, sláva!

Otcové města mohou zaměstnávat se něčím jiným. Na příklad, když se povedlo v úřadování pražského magistrátu zachovat němčinu a obecní plynárnou Praze ještě o zdárný kus němectva přidat víc, mohou nyní do kožichu nasadit novou veš, chci říct, že mohou v osvědčené již důkladnosti své zapomenout cizí tramvajské společnosti dát mezi nejpřednější povinnosti: šetření češtiny. A my žurnalisté a spisovatelé? My můžem nerušeni bouravkami a věčnými stavbami klidně psát užitečné spisy pro lid. Na příklad — on „ten lid“ sám od sebe hned všeho nepochopí — nějaký „politický *katechismus*“ o tom, že psát proti ústavákům je v politickém světě rakouském hřích, „že z toho vysvitá patrně snaha podnítiti obyvatele k nepřátelskému stranictví proti sobě, jakéž jednání jest přečinem proti veřejnému pokoji a řádu v § 302 tr. z. naznačeným“.

Takový katechismus je brzy napsán. Dá se řada trefných otázek a jasných odpovědí a je to. Průba! *Smíme-li od nynějška říkat jako posud, že nám celá ta banda vídenských ústaváckých žurnalistů nestojí za to, abychom jim plivli do očí.*

Odpověď: Nesmíme, od nynějška třeba stylisovat: „stojí nám za to".

Zdali můžem říci ještě jednou, že ústavověrní ministři jsou „Mazarinové".

Nemůžem. Za prvé, kvůli jich duchu. Za druhé, pro následující: „Nechte je zpívat, *jen když platí*," pravil Mazarin, když mu sdělili posměšné písně lidu. My platíme, ale zpívat a mluvit nás nenechávají.

Jaká nám Čechům vyplývají z toho práva, že ústavácká strana je nedotknutelna.

Největší na světě: smíme ústaváky *milovat*. Divoké pojmy o nedůvěře, zlobě a odplatě jsou beztoho následky zpustlosti mravů. Co nás učí christenlehr? Miluj pánaboha nade všecko, bližního svého miluj jako sebe samého, miluj i nepřítele svého, jenž tě v stálé nenávisti pronásleduje, jakžpak teprv toho, který jen náhodou, snad pro pouhou obmezenost ducha a srdce, jiného je politického mínění.

Zdali nás mohou nejnovější takové nálezy soudní překvapovat.

Jakpak!? „Nejen práva, také soudce musíte studovat," pravil duchaplný císař Josef II. Mimo to bylo by to popuzování proti slavným úřadům, přečin vyznačený v § 300 tr. z. (1 až 6 měsíců).

Zdali smíme agitovat k příštím volbám sněmovním.

Propánaboha, ne! Tak mnohý milovaný ústavák mohl by přijít tím o tučné místo a pěkné příjmy — krádež, § 172 tr. z. A kdyby dostal z toho černou žloutenku — vražda, § 135 tr. zák.

Zdali smíme milovat Bismarcka.

No to se rozumí! Mimo to a právě proto, že si přeje příležitě rozbít milované Rakousko, přeje také milovaným ústavákům.

Zdali si smíme naříkat, že oni nám smějí říct a udělat všechno a my jim nic; že oni nadávají naší koruně „rendliků", „bláznovských čepic", nám „národu nevzdělaného", „zloděj-ského", že nám berou naše práva, zrušují ještě školy, přivolávají stav výminečný; že den co den ústavácké časopisy jako hejno štětináčů zporážejí naše ploty, vběhnou na naše pole, zryjou a znečistí je. Zdali smíme proto namáhat pány návladní.

Pročpak ne, kdybychom byli hloupi! „The case is altered, quoth Plowden", my umíme anglicky. Plowden byl výtečný právník za královny Marie. Jednou tázal se ho žalobník, může-li dle zákonů žádat potrestání za to, že cizí vepři rozryli mu pole. „Zajisté," dí Plowden. „Byli to *vaši vepři*," dí žalobník. „Jo — to je pak něco jiného," dí Plowden.

O čem se smí tedy psát v článcích úvodních a čím v nich působit na politické a právní uvědomění lidu.

O plzeňském pivě třeba hned, a také o tom, že ho smí vypít každý, mnoho-li chce a mnoho-li zaplatí. Ale nesmíme snad se probleptnout, že je české plzeňské lepší než vídeňské dreherovské — § 302, snaha podnítiti obyvatele k nepřátelskému stranictví.

Jaké mají časopisy na příklad dávat naučení politickým svým krajanům a spoluobčanům.

Následující, naprosto nezávadné: Vyjdeš-li ráno z domova, vezmi si klíč od domu hned s sebou. Člověk neví, kde najde dobrý trunk, a ostatnímu už rozumíš sám.

NÁRODNÍ LISTY 28. ledna 1872

PŘÍTEL NAD ZLATO!
PROČ MÁ MÍT REDAKTOR KURÁŽ
ÚŘADY JSOU PŘÁTELI LIDU
DOBRÉ SVĚDOMÍ A DOBRÉ SPANÍ

△ *V Praze 3. února*

„Nebojejí se pranic České Lípy," prál k našemu redaktoru pražský c. kr. Bochníček, v úřadní sice češtině, ale takto přátelsky, „až přijedou do Lípy, pozdravujou tamějšího c. kr. Bochníčka pěkně ode mne a pak už uvídějí." — Ach ten dobrý, dobrý Bochníček! Kohož by zde nenapadla Heinova miloněžná píseň — „a spatříš-li pak růži kdes, rci, že ji pozdravuju"! Také byl náš redaktor vskutku pohnut, ihned mu vyhrkly slzy, jedna krásnější než druhá.

On se arci náš redaktor vlastně nebojí. Viděl bych to sice rád, kdyby se jednou už chtěl bát (strach je počátek moudrosti a zmoudřev nepsal by pak snad více proti sl. c. kr. úřadům a nezlobil by je), ale nedivím se konečně, že se nebojí. Čeho také!? Co se mu může stát? Vždyť je to holý nesmysl, zlomyslný výmysl pomlouvačů, tvrdí-li se, že posílají teď české redaktory do České Lípy a do Chebu, do Liberce a Trutnova *jen proto*, aby tam byli odsuzováni. Vždyť by se tím nenávist mezi oběma národnostmi uměle vyštvala až k náruživosti nebezpečné — „snaha podnítiti obyvatele k nepřátelskému stranictví proti sobě", přečin, a bylo by to čisté „travailler pour le roi de Prusse" — velezráda, zločin! Bylo by také pouhé „svázat ho, tetovovat ho jako k boji a položit svázaného na půdu nepřátelského kmenu", jakž činí Irokézové, — copak jsme divoši? Já a se mnou zajisté každý rovněž objektivní jsme přesvědčeni, že sobě slavní orgánové vládní přejí jen a jen *objektivního* soudu, jenž „je právě nyní v Praze nemožným". A smím-li bezplatně vykládat další úmysly milostivé vlády, nesměřuje se k ničemu jinému, než aby byla buzena a pěstována vzájemná láska, pravá láska mezi oběma národnostmi v Čechách. Chtějí, abychom se blíže seznali, představí

české redaktory Němcům: „Ejhle člověk — a není zlý!“ — a Němcům zas poskytnou vítanou příležitost, aby našim „vyslancům“ dokázati mohli přátelství své i „pohostinnost“ svou. Arci je pohostinnost rozdílna u národů rozdílných, u nás Slovanů je odedávna „chleb a sůl“, u českých Němců bude — „chleb a voda“.

Úřadové sami dávají již krásný, vzorný příklad smíru a dbalosti o blaho naše. Kdežto vojáci v kasárnách chodí jen každou sobotu k lékařské vizitýrce, je u nás vizitýrka obden. A jakž zvyšuje se cena takové návštěvy tím, že nám ji vždy nastrojí co „překvapení“, jak jemné, něžné vyhledávají si důvody pro návštěvu každou! Že prý zařizují teď právě sbírku znamenitějších autografů u soudu, že prý je zajímal ten či onen článek tak, že by si přáli nahlédnout do rukopisu, že studovat cizí rukopisy je pro každého zralého muže a myslivého člověka vůbec zábavou co nejlákavější, atd. Potměšilí žurnalisté ovšem té něžnosti nerozumějí. Myslíte, že slavný soud našel posud jen jednu jedinou řádku rukopisu? Toto! Oni se stydí za rukopis svůj, tak nečitelný, tak čmáraný, o „hanebné lenosti“ svědčící! „Dáme to dřív opsat na čisto,“ říkají. A myslíte, že odměňují se slavnému soudu za čestné jeho návštěvy zas návštěvou vzájemnou, dobrovolnou? *Nutit* je zrovna musí slavný soud k tomu, čtrnáct dní napřed poslat Bochníčka s pozváním, udat den, hodinu, číslo Novoměstské radnice, číslo kanceláře a také ještě připsat výhrůžku „sic byste v pádu nedostavení dle čl. 148 tr. ř. osobně dostaven byl“. K lásce se nechat nutit! Není pak divu, že si je slavný soud, aby jich užil, pak radš hned u sebe nechá.

Však on se dobrý úmysl konečně přece pozná a bude v Rakousku lásky a klidu jako v ráji. Bude to brzy, soudím to dle pouhé, ale významné maličkosti: iniciativa přichází nyní shora. Čtli jsme zprávu, že *kníže Aueršperk, předseda ministerstva, při poslední poradě ministerské usnul.* Teď ať někdo ještě řekne, že muž ten nebdí nad blahem říše: nepřichází spaní *teprv po* bdění, a nepřišlo mu spaní? Byla prý to idyla nade vše popsání dojemná. Dlouho ostatní

ministři mezi sebou mluvili — oni se totiž, snad ze slušnosti, mnoho po něm neohlížejí —, najednou zpozoroval nejbližší, že předsedovy oči „září dovnitř".

„Morfeus je tu! — a my přec řekli portýrovi, aby nikoho nevpouštěl!" pravil soused, ukazuje na dřímajícího.

„Nezpozoroval jste, že by byl ještě něco řekl?" šeptá druhý.

„Zdálo se mi, zdálo, jako by vedle mne odříkával:

Panna Maria v nohách,
andělíčkové boží po všech všady stranách!"

„Co teď?" táže se třetí. „Buďme tedy jeho andělíčky!" Jenže nevěděli, kteří mají mu zpívat „Gloria" a kteří ho ošetřovat a zahřívat. Bylo jim, jako by je byl náhle ovanul duch jim posud neznámý, duch dětské nevinnosti. Jaký to dojemný obraz! Jako děťátko spící v koupeli! Ležel natažen v křesle a dadal, prsa oddychovala měrně, hlava byla skleslá, ústa poodevřená a lehký chrapot svědčil o skvostném limbu. Uchváceni obrazem vstali jeden po druhém, přiblížili se na prstech, zpusinkovali jeho spaním růžově zardělou tvář a odcházeli pak bzučíce:

Spi, miláčku, spi,
zamkni očka svy:
dám ti buben a housličky,
nedám tě za svět celičký,
spi, synáčku, spi!

A předseda hajal dál, hodinu — druhou — třetí — To milé kotě!

NÁRODNÍ LISTY 4. února 1872

△ *V Praze 2. března*

Brzy bych byl dnes, než jsem začal psát, učinil něco zcela neobyčejného: kříž, latinský kříž! A zároveň bych se byl zarouhal bohu, ale nevinně. Chtěl jsem totiž při tom dělání kříže už říci: „Ve jmenu otce i syna i ducha svatého i papeže neomylného, amen!“ Byl jsem právě zcela spleten. Dlouho jsem nechtěl dřív věřit, že je papež osoba neomylná, tedy vševědoucí, tedy božská, a on najednou učiní papež zázrak, zázraky ale může činit jen bytost všemohoucí — *druhá* tu již vlastnost božská — byl jsem s nevěrou hotov. A *jaký* zázrak to byl! Že Josua nechal před sebou stát slunce přes celou noc se světlem jakoby nějakého posluhu s fakulí o plesu na Žofíně, bylo pouhou hračkou naproti tomu, co se nyní stalo v Římě, v Palazzo Sabini. Papež, povídám: *papež* — nevíte-li, co to je, podívejte se do historie — *papež* dovolil, aby *v Římě* hádali se veřejně kněží katoličtí s kněžími protestantskými: *byl-li vůbec někdy sv. Petr v Římě, nebo nebyl-li*. Připustila hádku tu hlava církve katolické, která místo důvodů rozumových a historických připouštěla vždy jen hrůzy inkvisice, kletby, mučidla, úpalné hranice, kanonády! Zázrak!

Nebyl-li sv. Petr nikdy v Římě, je také dědictví svatopeterské nesmyslem. Papež není nástupcem sv. Petra, není hlavou církve, zbytečny byly všechny strachy králů a národů před Římem, nesmyslem bylo i území papežské, což má politický význam svůj, a spojená Itálie učinila zcela dobře, že si vzala Řím. Nebezpečí, jaké by byla podstoupila tedy kurie římská hádkou tou, nemohlo by se podceňovat.

Nebyl-li sv. Petr nikdy v Římě, nebyl zde také nikdy ukřižován, „hlavou dolů“. Nebyl uvězněn zde, a okovy jeho, které se ukazují, jsou pouhý podvod. Neutíkal také

z vězení, nepotkal na silnici Krista nesoucího kříž, nezeptal se ho: „Pane, kam jdeš?“ a pán mu neodpověděl: „Jdu do Říma, abych se nechal — když už ty jsi taková baba — ještě jednou ukřižovat“, a celá ta povídka je báseň. „Šlépěj Kristova“, kterou z té doby posud ukazují u Sv. Sebastiana, je pak humbuk, humbuk je také ten trůn z cedrového dřeva, na kterém sv. Petr co první biskup římský seděl, trůn vězící teď ve futrálu, a cedrový oltář, u něhož sv. mši čítal, oltář item teď ve futrálu. Nikdo už nebude věřit, že ta díra pod kapličkou na „hoře zlatopískové“ je skutečně toutéž děrou, ve které vězel jeho kříž, a kapucíni nebudou moci více prodávat papírky gumované a pískem z té díry posypané. Nikdo, když víra v ty věci velké zmizí, nebude docela již více věřit ve věci ještě menší. Provaz, jímž se Jidáš oběsil, ztratí svou hrůzu, špryslík z onoho žebříku, po němž v Jakobově snu andělé lezli, bude pouhým směšným dřívkem, a loktuše sv. Veroniky, kterou se Kristus pán utřel, bude snad bezcenným hadrem. Beztoho už teď říkají rouhači, že za doby Kristovy „holbleinwand“ ještě nebyl.

Ať ještě někdo řekne, že církev katolická bojí se důkazů vědeckých, historických, když je teď vyzvala, ať řekne, že se vyhýbá veřejným kontroversám, když je teď připustila, nebo že není snášenliva, když vyslechla protestanty — v Římě samém! Boj nastal, tři Horatiové zde, tři Curiatiové tam. Vybraní vojíni! Jazyky jako meč, taktika dle nejlepších starých církevních Moltků, důvody samý ostrý náboj. Nikdo se nepoddával, nežádal milosti, váleno krutě, ubíjeno krutě, a když byli hotovi, bylo bojiště poseto „mrtvolami ubitých hodin“. Ztratili jen čas, nic víc!

Ztratili? Nikoli, alespoň římská kurie ne! Ona sice v hádce nezvítězila — ze všech její důvodů historických obstál jen ten, že sv. Petr datoval jeden list svůj z Bábelu, „a není Řím bábel“? Nezvítězila, ale což záleží teď ještě něco na tom, byl-li neb nebyl-li sv. Petr v Římě biskupem? Člověk by věru neřekl, že duch, který diktoval dogma o neomylnosti, a zase ten duch, který teď připustil tu vědeckou kontroversi, je jediným a tímtéž duchem! Histo-

ricky se ona pověst nedá zastávat, nač by se neomylný papež tedy mýlil — dále? Copak konečně za to může, že nehistorická pověst povstala? Povstala mnohem dříve, než vůbec nějaký papež byl, jaképak měli ti nejprvnější křesťané důvody, aby si zalhali? Tvrzení pošlo z pokřtěných, v Římě usedlých židů. Záviděli sv. Pavlovi římské jeho působiště, universální, zde i onde působící apoštol Pavel nebyl jim tak milý jako čistě židovský apoštol Petr, přibásnili tedy prostě tomuto čest, že také působil ve městě světovém. Když máme své svaté Písmo od židů, proč bychom neměli od nich také své svaté legendy? Je v tom konečně nějaké neštěstí, věří-li křesťanský nynějšek v to, v co věřila první křesťanská doba zbožná? A nebude se vzdor všem důvodům historickým věřit dál? Kdopak se ptá, chce-li a musí-li již věřit, teprv po důvodech! „Neomylnost“ je také proti všemu rozumu, a přec slavila u věřících vítězství. Stejný duch, stejný účel — to se jezovitům zase povedlo! Kapucíni mohou své pískové cedulky prodávat klidně dál. Kupců bude vždycky dost, jedni kupují z víry a druzí jsou milovníci kuriosit, frank jako frank.

A nadál? Bude mít snášelivost další ovoce? Bůh nás zachraň! Rok co rok budou také nadál v kostele Santa Maria del Popolo proklínat Martina Luthera do všech horoucích pekel, dle starého receptu, a rok co rok vstoupí si papež v určitý den na porfyrový kruh v chrámě svatopeterském a vrhne strašnou kletbu na všechny nevěřící. Povídá se, že prý té kletbě naslouchá vždycky ďábel sám, a kde ďábel stál, že je vidět pak černý flek. Svatopeterský chrám musil by už vypadat jako stará kovárna.

NÁRODNÍ LISTY 3. března 1872

△ *V Praze 9. března*

Tak tedy zrádeček Chleborádeček, nu tak vida! Má o jeden titul víc a někdy bývá už titul zároveň také jediným charakterem člověka. Podepisoval se již „hofmistr“, „vychovatel toho a toho velkého mladého pána“, „národní hospodář“, „dělník“, „tovaryš sladovnický“, „patriarcha dělnictva“, „generální ředitel banky Slavie“, „velkostatkář“, a nyní —? Vsadil bych se — on je na titule jako posedlý —, že prodal v Žampach zaobalený hlas svůj Němcům jen proto, aby se mohl podepisovat něčím novým, na příklad „Jidášem“, a zakrátko že dobude sobě nejspíš už zase názvu nového a pak, až dobude si ještě i řádu i baronie, bude také zas vědít, proč, nač a zač; což je to hlavní. Zázračná rychlost, jakou dobrý ten muž své kotrmelce metá! Za tři leta je nahoře i — dole, hodně vysoko nahoře a hodně hluboko dole! Začal s pouhou maličkostí, se svým talentem totiž, pravá to skyva — „a po té skyvě vešel do něho ďábel“ a už ho nepustí.

Že dr. Chleborad se právě v nejdůležitější pro nás době neosvědčí, nemůže vlastně nikoho překvapit. Ale že jsou u nás lidé, kteří se ho ještě zastávají, toho neočekával as nikdo. Skutečně člověk slyší s ustrnutím fráze: „To by bylo pěkné, aby nemohl každý se svým statkem si dělat“ atd. S udivením hledíme na ten mladý národ, jako se divíme mladému člověku, který by chtěl být už prost ideálu. Po bitvě bělohorské otcové naši obětovali veškeré, bohaté statky své a šli nazí do vyhnanství, jen aby nemusili se zpronevěřit svému národu; my máme hojit ty obrovské rány a hojíme je tím, že dáváme nepřátelům statky své dobrovolně! Dejte nám padesát Chleboradů a za dvacet let jsme hotovi, na mizině.

Ale ne — my jich nemáme padesát, *nesmíme* je mít, národ sám tomu přec nepřipustí, vždyť je vpravdě mlád a rozechvěn ideály vznešenými! Chleborad zůstane sám, *musí* zůstat sám! On sice nepůjde před knížata kněžská a nevrátí jim třicet stříbrných řka: „Zhřešil jsem, zradiv krev spravedlivou.“ Také nebude hledat ani provazu ani vrby. Ale souzen je již pro všechny doby a zatracen, nemá národu víc a tedy také žádného spasitele. Klidně ho necháváme stranou a pokračujem ve svém konání. Národ je sobě svých cílů vědom, je sobě vědom, jaká to pravda ve slovích Schillerovy Panny orleánské:

Ničemným byl by národ, který by
vše nenasadil za vlastní čest svoji.

Nechme ho, patriarchu, na mizině a nekažme si humór! Vždyť jsme měli tyto dny zvláštní pochoutku, *zemětřeseníčko!* Prsa každého pravého vlastence šíří se teď pýchou. Když si tak vzpomenu, jak závistivě jsem čítal zprávy v novinách! Každou chvíli jsem tam četl o nějakém zemětřesení — půl zbořeného města, třicet tisíc pobitých lidí — a druhý den zase někde celé nějaké město a v Čechách pořád a pořád nic — bylo mně zrovna až do pláče! „Tak požehnaná země a jen žádná sůl a žádné zemětřesení!“ volal jsem s duší zkormoucenou. I v Uhrách každou chvíli nějaké zemětřesení, a to už mne nejvíc dopálilo, že ti Maďaři mají ale ve všem a ve všem takové štěstí! Konečně přišlo, moje nervy se utišily. Arciže mne čtveračivě zase trochu podvedlo, ale co už z toho! Vím totiž, že zemětřesení nejraději přichází v noci, aby byl jux ještě větší, a zařídil jsem si v stálém očekávání dle toho veškerý způsob života. V noci bdít, — ve dne spát — a ono to milé, čtveračivé zemětřeseníčko přijde kvůli mně zrovna ve dne, odpůldne, když já zas kvůli jasnému slunečnímu nebi ležím právě procházkou na pevném kanapi a tedy praničeho necítím! Počkej, ty mne po druhé zase napálíš! Ale nechť — budiž ten osobní žert odpuštěn již a zapomenut —, jen když jsme je už měli!

Co je teď otázek, proč bylo, jak bylo a co z toho bude! Já se neptám. Stalo se mně už sice také, že jsem páchal verše, dovedl bych právě tak jako jiný spustit:

Jaký bol to zalomcoval Tebou, matko země,
že v tak mocné, divé zlosti otřásáš své témě,
v bolu nesmírném že úpíš, hromy hrůzy
že Ti v prsou burácejí jako — —

svaté Múzy, milión za rým! Ale ne, nedám milión, vždyť se neptám! Četl jsem už mnoho spisů učených o zemětřesení a přiznám se vděčně, že jsem se ze žádného ničeho nedověděl. Jen tolik je vzhledem k němu ve vědě jisto, že žádný učenec neví o něm pranic. Smím-li ale sám pronést soud prostého rozumu, míním, že to zemětřesení způsobil zas jen — — Chleborád!

Verrat! — Ein garstig Wort! Die Engel wenden ihr strahlend Antlitz ab, wenn sie's vernehmen; *die Erde bebt zurück vor seinem Klang!*

NÁRODNÍ LISTY 10. března 1872

ROZERVANÉ POVINNÉ MYŠLENKY O TOM JARU

△ *V Praze 13. března*

Ve světnici je tak temno. Dívám se od stolku do oken na včera rozkvětlé kamélie své. A ty kamélie dívají se zas dál ven, do ulice, a vypadají tak komicky smutně jako zaražené dítě, které neví, má-li se smát, má-li plakat, a zatím koutky úst svěšuje. Dívají se na to „české jaro" jako mladá srna na první sníh — nedivme se jim, jsou teprv od včerejška, do dneška nevěděly, co je to faleš! Včera a dnes! Včera ještě padalo sluneční zlato z nebe, dnes padá protivný již sníh, včera mělo nebe hedvábné modré roucho, dnes má šedivý, rozedraný žebrácký šat, včera jsme už hledali fialky a konvalinky, dnes hledáme juchtové boty! Včera tiskla země novorozené krásné jaro tak toužně k prsoum, a dnes — dnes dostalo dítě to už psotník. Některé květy vylezly a nemohou víc zpátky, některé vlašťovky už přilítly a chvějí se zimou, někteří vrabci už bujněli a teď se tisknou zas k lidským obydlím. Stromy vystrkují nahé, suché své ruce do výše a žebrají. Jaro *není*, ale právě proto píšu o něm, neboť jeho *čas* je zde. A ten čas ukládá každému pořádnému fejetonistovi povinnost, aby psal o jaru, třeba by rampouchy visely od slunce až k zemi.

Povinnostem svým má člověk dostát, a kdyby moře se přihrnulo a blesky kolem tloukly! Tím ale spíš, když je to tak lehko jim vyhovět. Co bylo posud pisatelů fejetonů, o jaru dovedl každý psát. Jenže se musí rychle rozhodnout, chce-li chválit nebo hanět, jubilovat nebo naříkat. Poslednější je snadnější. Člověk si připne křídla filosofův, vyšvihne se do nesmírné výše a mluví nesmírně duchaplně o pomijejicnosti všeho pozemského. Vidí, jak lidstvo stárne a jak Země vychládá. Hledí do budoucnosti a spatřuje tam

pramizernou, strašně sešlou figuru, posledního to člověka, jak vandruje ze světa ven, — sv. Petr mu otvírá a odplivne si. Vidí, jak Země pak vychládá pořád ještě dál a dál, jak smutně si vzpomíná, že měla kdys tak krásné květy lidské, jak pak už zblbnuvši nevzpomíná praničeho více, sedí zčernalá někde v temném koutku, až přijde nějaká kometa a vymete ji z všehomíra a hodí do škopku zapomenutosti. Krásně může přitom také popisovat třeba soustrast ostatních těles nebeských a popsat, jak hvězdy spráskají udivením ruce. Vyjímá se to vše duchaplně a není těžké. Sám jsem již spáchal články takové.

Nebo může člověk jubilovat. Mluví o stromech pokrytých stříbrem květů, o nivách, po nichž jako by vypučela vyprýsklá jara krev, o toužném zpěvu ptáčat, o zpěvích jarních vánků i o bájůplném hukotu rozpoutaných vod. Může modré nebe třeba mít za chrám, v němž se nyní dějí velké služby boží, hukot řek za hukot varhan a každou růži za rozžhatou svíci. To je už trochu těžší, žádá kousku poezie. Ale na štěstí už bylo lidských slavíků, tak zvaných básníků, dost a dost, člověk je potřebuje jen opsat. Pak se mu stane, že si myslí, jemu samému že připadá každé kvítko jako malá píseň, on sám že líbá každý květ, běhá za každou včelou, naslouchá každému slavíku, že sám je blouznivec jako ti pěvci nadšenci, jichž jazyk na konci každé modlitby spleten místo „amen, amen" říká — „Amor — Amor!"

Co to? Jsem kvítkem mezi kvítky,
druh druhům, něhou vítězným;
nevím, co jsem, však rozumím jim,
i hrám, i snům jich líbezným.

Jenže ani jedno ani druhé — není *české!* České jaro je jedno i druhé, smutek i veselí, hořkost i cukr, pravá medicína — každou hodinu lžíci. Nesmíme myslit ještě na konec konců, život je nám Čechům tak mnoho ještě dlužen! Nesmíme se ale také těšit z květů a zpěvů, neboť

těžká starost klade se jako olovo na naši leb a oči prohlédají jen rouškou.

Osude lidstva, což nám Čechům nedáš také jednou celé jaro?! Nedáš nám alespoň nějakou řádku dnů, v níž bychom byli bez starosti o to, co nám nejdražšího, kdy bychom mohli sít s nadějí, že sklizeň zůstane nám, těšit se z darů přírody, zasmát se bez bolesti, žít bez strachu o život, nadýchat se volného, volného vzduchu? Musí nám každého jara, když již pučí nové květy, pukat také vždy zas ty staré rány naše? Neutržili jsme ran těch za lidstvo, a máme my z lidstva být jediní věčně nešťastní? Musí být život každého z nás den po dni chudý oblázek a život celého národa jen nahým pohořím, bez šťastných údolí?

Před nedávnem prokmitlo slunce náděje nad národem. Slunce klamné, březnové; zas náhle se obestřelo, poupata pomrzla, chvějem se vlhkým mrazem. Jak nyní venku ta příroda.

Nesmíme zoufat, velké zákony přírody jsou neomylny, také naše jaro musí přijít.

Nechť tam venku burácí vichr nahými stráněmi a děsně šumí řeka omžená, přec jako bychom tím vším slyšeli zvuky vzdálených harf. Nechť nebe se zakaluje smutněj a smutněj, my víme, že rouška se protrhne, zanedlouho. Nechť houfy sněhu potácejí se k zemi, my víme: přes noc se pokryje země ta květem. Oko vidí truchlou skutečnost, ale srdce hledí do budoucnosti, zkušená mysl ještě se bojí a strachuje, srdce již chvěje se v pocitu prorockém —

buď, srdce, jak ta ptačí duše tklivá,
jež ještě s drsným větrem zápasí,
a přece již o lepších časech zpívá!

NÁRODNÍ LISTY 14. března 1872

△ *V Praze 16. března*

Před desíti lety ptali jsme se: Již mělo lidstvo tolik idejí, ideu náboženství, svobody, národností, jakou bude mít as po té? A již nyní máme odpověď: ideu peněz! Není nová, ale kupodivu rychle dozrála k nadvládě nad ostatní. Vlastně jsme se měli tenkrát tázat, jakéhože ještě nového tyrana bude mít lidstvo k překonání. Vždyť lidstvo nemůže být ani bez tyranů. Čím zpočátku byla mu dřevěná modla, byl mu napotom krvežíznivý césar, pak římská tiára, pak surová nadvláda cizích mocnějších národů — nyní je peníz. Vlastně mnoho peněz, bohatství. Dřív míval jen jediný člověk vládu a moc, aby statisíce měly jen porobu a otroctví, nyní má jeden člověk milióny, aby milióny lidí neměly nic. Milionáři jsou nejnovější panovníci planety Země.

A kupodivu rychle ovládla nejnovější idea i národ náš. Ten chudý národ, jemuž chudoba byla spásou, zatočil se do víru všeobecného a pachtí se za penězi. Nejváženějšími podniky „národními“ náhle jsou podniky peněžné. Na Národní divadlo své nemůžem vyžebrat krejcaru, na eskomptování směnek upisují se miliony. O zakládání nových škol není slechu, zato bude mít už každé místo, které má ročně tři jarmarky, dvě své banky. O rozpuštění českého sněmu mluví se pět minut, o akciích té oné banky celý den. Dřív nemohli naši lidé spát, když jsme byli v nejistotě jen stran nějakých voleb obecních, nyní lomcuje jimi zimnice po celou noc, když přichází „ultimo“. Něžnost citu dostala nový směr, „směnka“ je „směnčička“, „stovka“ — „stovička“, „kšeft“ — „kšeftíček“. Vyjde-li nová kniha česká, litují, že se toho papíru neužilo na akcie, třeba německy potištěné. Zakládání čistě peněžitých spo-

lečností stalo se již „národním obyčejem“, místa v časopisech, kde ještě před krátkem skvěly se „programy táborů lidu“, jsou naplněny inzerty, kdeže možno upisovat akcie. Hus pořád ještě nemá od národa důstojného pomníku na Václavském náměstí, „zlaté tele“ jej tam bude mít co nejdřív.

Je to u nás směrem i způsobem jako všude jinde. Zbohatnout je samo o sobě „cílem“. Peníze měly by být jen prostředkem, ale kdo je má, „dělá“ jimi zas jen nové „prostředky“, „prostředky pro prostředky“. Peníze bychom měli mít jen proto, aby nám ulehčily života — pravil kdosi —, ale my máme život proto, abychom jej obtěžkali penězi. Peníze měly by sloužit vědě a umění, jsou ale samy „vědou a uměním“, jak totiž způsobem nejsnadnějším dostat je z neprozřetelných cizích kapes.

Dřív je zhloupí,
pak oloupí —

jako kat zavazuje člověku dřív oči, než ho popraví. Zakrátko budem místo „lidí“ mít jen „peněžníky“, a ti — „v bohatství srdce dříve ztvrdne než vejce ve vařící vodě“!

Honba po penězích je všeobecná, alespoň dvacítitisícovým tyránkem chce se každý stát, když to nejde na milionového tyrana. Lehce ovšem, bez práce, jen tak na burse s notiční knížkou a tužkou v ruce. Jak se stal bohatcem, nikdo se nestará, jen *když* se stal. Měšec cinká, klobouk dolů! Před rozumem nikdo nesmekne, vždyť nám ten chudák, který jen rozum má, při nejlepší vůli nemůže ničeho z něho darovat. Daruje-li ale někdo, kdo beze vší práce vydělal statisíce, dvacet zlatých na český spolek národní, metá národ vděčností kotrmelce — kdopak vlastně ty statisíce zaplatí? Bohatec koupí si vše, úctu, dobré svědomí, často i zdraví, ano, chce-li, třeba i nesmrtelnost. Sama spravedlnost veřejná nechává železné své vážky se klonit tam, kde je tíže zlata. Vznešený rod nebo vysoké důstojenství nepřidávají ovšem již dávno o sobě cti, du-

ševní hodnota je ale také věcí již vedlejší, ano i dům a statek ztratily již mnoho, a co se od „pořádného“ člověka žádá, jsou jen peníze, *hotové* peníze, čím víc hotových peněz, tím líp. Je-li vedle toho člověkem hodným, — obrovská zásluha — „vždyť toho nemá ani zapotřebí!“ Vše, vše se také nyní odměňuje pouze a pouze penězi, umění, ctnost, vlastenectví, srdnatost — čti o těch „krvavých miliónech“, rozdávaných nyní v Německu!

Ale jaká je ta „hotovost“ peněz! Není to ni zlato ni stříbro, jež vždy lidé ctili, třeba se vždy báli těch kovů, „vyzrálých v říši tmy, kde tlejí kostry a žijí jen ropuchy v kámen zaklené“. Peníze jsou teď něčím jiným. Nejsou z kovu. Jsou svařeny dle receptu našich sociálních běd, z bolesti chudiny, ze slz lichvou vynucených, z vyfantované peřiny vdoviny, z chladně provedeného podvodu — ne vždy ovšem, bohudíky, že ne vždy, ale tak strašně často! Jsou skoro něčím imaginárním, pouhé slovo, pouhý papír, ale založený na skutečném otroctví miliónů.

Co platno, musíme se přiznat, že i ta věc je časová. Jde-li někdo na tebe dýkou, nemůžeš přec jen proti němu prázdnýma rukama. Peníze to byly, jimiž chtěli nepřátelé potřít národ náš, není divu, že i národ český počal se rozhlížet po stejné zbrani. Proud po celém světě stejný, kvas po celém světě stejně rozlitý, jenž se musí vykvasit. Snad je to štěstí lidstva, že potírá tyrana teprv po tyranu. Vidíme v tom jeden z největších zákonů dějin. Arci, až bude i nerozumná, šílená nadvláda peněz pohřbena k ostatním nadvládám již dříve ubitým, kdo ví, kolik a jaké přijdou zas nové. Jdem jen krok za krokem a v stálém boji za cílem svým, k volnosti to a blahu všestrannému i všeobecnému. Nebudem velebit dobu nynější, snad ale její důležitosti porozumíme. Snad má přec pravdu Buckle, jenž pravil: „Peníze nezpůsobily *nikdy* (!) nic špatného, vždy jen dobré!“ — Žijem rychle, uvidíme!

NÁRODNÍ LISTY 17. března 1872

KAPLANSKÁ

△

Již čtrnáct dní chodím a vzdychám: Kéž jsem kaplanem! A když už nejsem kaplanem, kéž vidím do všech kaplanských útrob po Čechách, Moravě a Slezsku, kéž naslouchám osvěženému tlukotu všech kaplanských srdcí a čtu ve všech rozjařených kaplanských mozcích hemžící se tam teď ódy a dithyramby! Kéž mám radost z radosti cizí, radost nejčistší!

Konečně si vzpomněli i na nebohého kaplánka a učinili tak právě ti, kteří by z každé kleriky nejraději udělali strašidlo. Zcela nezištně, z pouhopouhé humanity určili „nižšímu kněžstvu“ peněžitou výpomoc říšskou, celých 500 000 zlatých, a po srážce všech farářů obdrží každý kaplan, ale každý, ať je již dlouhý nebo krátký, suchý nebo tlustý, blondýn nebo brunát, celých — 12 zl. 50 kr. r. č.

Sám by nebyl radosti hoden, kdo by kalil radost cizí. A protož již uznávám milerád, že dar kaplanům učiněný je vypočten výtečně. Krátký důkaz! Za prvé se nedá upřít, že peníze způsobují jen ve dvou případech nesnáze: nejsou-li žádné nebo je-li jich příliš mnoho, — a nikdo na světě nepopře, že 12 zl. 50 kr. *jsou* peníze, ale že jich není příliš mnoho. Za druhé, kdo chce šťastným být, musí se tomu učit hned z mládí, kaplan je ještě mlád a 12 zl. 50 kr. je mu tedy v pravý ještě čas dobrým návodem k životnímu štěstí. Za třetí neupře ani nejzuřivější protivník říšské rady následující tři punkta: a) že za 12 zl. 50 kr. může si kaplan koupit i víno i pečeni; b) že stojí v němčině psáno: „So lang der Kirche Tisch besetzt mit Wein und Braten, wird niemals Mangel sein an frommen Kandidaten“; c) že tedy zároveň odpomoženo hrozící již nouzi o duchovní pastýře.

Když mluvil žid Kuranda stran těch 500 000 pro nižší

duchovenstvo, vysvítalo z jeho řeči, že sobě duchovenstvo to myslil slité v jedinou figuru, v nějakého obrovského „Gargantuu“, jak ho vozí o „středopostu“ po Paříži a do jehož úst se vejde najednou „dvanáct set chlebů, dvacet volů, sto skopců, šest set kuřat, patnáct set zajíců, dva tisíce křepelek, dvanáct mázů vína, šest tisíc broskví“ a ke všemu tomu ještě dvacet kuchtíků. Šlechetný ten žid se zmýlil. Má-li kaplan hlad, má ho každý extra pro sebe. Čímž se důležitost 12 zl. 50 kr. nezmenšuje, neboť hladovému je i talíř nemastného hrachu „něčím“.

Jaká je as nyní radost po nivách kaplanských! Tím větší, že přišla neočekávaně, jako slunce z jarních mraků. Přišla radost jako blesk — nedivil bych se, kdyby veškeré kaplanstvo rozplakalo se v moře slz, alespoň blesk neuškodí, sklouznuv do vody. Vidím je v duchu, ty nebohé kaplánky, jak nepokojně nyní pracují na vinici páně, jak po chvilkách odkládají rýč a motyku, jeden se rozhlídne, zdali ho nikdo nevidí, a pak se postaví radostí na hlavu, druhý metá item radostí kotrmelce, a třetí si zasedne pod blízkou hrušku a dělá plány.

12 zl. 50 kr. — co vše si může kaplan za ně koupit! Na příklad kalhoty a vestu, ale kalhoty jen do bot, až na kotníky by 12 zl. 50 kr. nestačilo.

Nebo: mašinku na kafe, mašinku na vaření vajec, petrolejovou lampu a dva klíčky k slunečním hodinkám.

Nebo: může si vsadit čtyrykrát „fix-nix“ na celý košík, či také hned koupit sto pomorančů a pětmecítma škatulek s datlemi, fíky a krausamincem.

Nebo: může si v „Grand Bazar Rix“ koupit anglickou flautnu s číslovanou školou (40 kr.), 24 kapesní šátky (45 kr.) a skřínku s hudebním strojem, hrajícím čtyry Offenbachovy melodie (8 zl. 50 kr.).

Nebo: dva exempláry veškerých mých spisů.

Nebo: může uložit si celý kapitál do záložny na šest percent a ročně o svůj svátek udělat si dobrý den a utratit na posezení 75 kr.

Víme, že takové strojení lesklých plánů je rozkoší nes-

mírnou! Nebe všech nebí je rozevřeno nad hlavou. A jakž se to vše pak ještě zvýší v den výplaty! Jak se budou nebohému kaplánkovi třásti ruce, až bude psát žádost, — bez žádosti žádná milost. A když přijde milostivá poukázka a on vezme pět krejcarů do chvějících se prstů a klesající jeho kolena ponesou se k trafikantovi, aby tam koupila kolek na kvitanci, — ne, člověk nesmí domyslit, aby se sám nedal do pláče. A potkají-li se v té době dva, — budou chtít na sebe promluvit, ale hrdlo se jim stáhne, budou chtít druh druhu pohledět do roztoužených, rozohněných očí, ale slza obestře zrak, němě si sklesnou na prsa. Evoe!

Jen aby žádný nezpejchnul!

Aby žádný se nepopletl na rozumu, nesloužil místo Tedeum snad rekviem za těch „140 pomocníků“ za Skotskou branou, neoddával snoubence na levou ruku, nedával křtěňatům poslední pomazání a nějakého umírajícího, který se ani bránit nemůže, nepřekřtil na jmeno Kuranda!

Aby také žádný, měře nevelikou velikost dávky a mysle sobě: „Jednou se za to najím — a co z toho pak mám!“, nepohrdnul milostí v hříšné pýše! Nechť si pomyslí, že něco dostat z Vídně je vůbec štěstím velkým, a velké štěstí a neštovice že přicházejí jen jednou v životě!

Ať se každý těší, upřímně těší. On se také bude upřímně těšit — ještě jeho děti (Kuranda zruší celibát) budou si o tom povídat!

NÁRODNÍ LISTY 21. března 1872

MŮJ SCHMERLING O MÉM WINDISCHGRÄTZI PLETU SE SCHMERLINGOVI DO TOHO NESLANÁ, NEMASTNÁ MOZAIKA POLITICKÁ JEZOVITÉ A NA KONEC NĚMCI

△ *V Praze 23. března*

„Na tomto světě nikomu to za to nestojí, aby zamlčoval pravdu a nemluvil od plic, vždyť žijem jen okamžik a již nás pohltí umrlčí truhla," myslil si Schmerling, rytíř a Antonín, a začal ihned od plic chválit nebožtíka Windischgrätze. Ó slovo volné, slovo krásné! Narozeno v růžovém lůžku roztomilých rtů, celé prodchnuté vznešeným zápalem nebeským, nikdy jsi nezaznělo v lepší čas! Byl bych tě zhubičkoval, Tondo, Toníku, již za to, že jsem se v tobě nezmýlil! Když celý svět o tobě již pochyboval a tvrdil: „Schmerling — hm Schmerling! Politika už ho tak unavila, že se od nynějška věnuje již jen kořalce," — byl jsem já jediný, který říkal: „Jen ho nechte, však on ještě něco vyvede!" A vyved!

Windischgrätze hanit není přec žádný kumšt, to dovede i vídeňský žurnalista — čti teď jejich březnové upomínky na rok 1848. Ale chválit ho, to je jiná! Neboť nikdo nepotřebuje chválení tak jako právě Windischgrätz. Windischgrätz byl pravý muž, ale mužové už patnáct set let — tak dlouho je tomu, co se přestali parfemovat — lidem nevoní. Schmerling jim jednoho teď namazal pomádou své výmluvnosti, ať byl již Windischgrätz jaký byl — „tyran a otrok, jsou-li parfemováni, voní stejně," pravil Sokrates.

Vytýkají nebohému knížeti, že na Vídeň uvalil neštěstí, jako by Vídeň zasluhovala něco jiného! Mají mu za zlé, že Messenhauserovi pomohl k nesmrtelnosti, — ti závistníci! Křižují se, že zavraždil Bluma, ačkoli Blum byl manželem a otcem několika dětí, — jako by nebylo zcela přirozeno, umírají-li otcové dřív než jejich děti! Kníže Windischgrätz říkal sám o sobě: „Jsem povolán, abych ve všech částech Rakouska zavedl rozumný řád", a skutečně jej

zavedl. Nezapomněl na žádnou zemi, na žádnou třídu, na žádný ústav, ani na šibenici ne! A my poznali v Praze jeho váhu a vzorné vlastnosti dřív než Vídeňáci, my stáli u kolébky jeho velikosti, my máme spíše právo soudit než kdokoli jiný. My měli tu čest být dříve od něho stříleni než kdokoli jiný! Když mu zesnula manželka, byl jeho bol tak ušlechtile opravdový, že dal na věčnou památku po milované choti své střílet do bezbranného lidu a bombardovat spící město. Ach on byl tak, ale tak dobrého srdce! Viděl jsem ho, jak se po svatodušních dnech procházel po nádvořích královského hradu na Hradčanech. Každou chvíli přiváděli odněkud zajaté studenty, vojáci je tloukli pažbami, poličkovali je, bili pěstmi. Knížeti se zželelo těch mladíků, nemohl to vydržet, že ti sprostí zuřivci nebohé mladíky tak týrají, přikročil rychle — a fackoval studenty sám. Ano, takový byl ten muž! Zdalipak by se podrobil některý jiný urozený kníže tak namáhavé ruční práci! Ale Windischgrätz byl ještě z té staré, dobré školy, to je to!

Jsem rád, že jsem se mohl spolu s přítelem Antonínem ujmout Windischgrätze. O čem bych byl také psal! Dějí se samé maličkosti, k tomu nenové. Že již opět jeden vídeňský slib, učiněný Čechům, byl pouhým „nedorozuměním“, „beřem prostě u vědomost“ jako učeník nepočítaný už pohlavek. Že nám Němci a Maďaři teď zase extra nadávají, můžem prostě přikázat nejnovější akcijní společnosti pod firmou „Pražský spolek pro vyrábění hnojiva fekálního“. Že dr. Chleborad už i v Humorech dává se „Svým krajanům na uváženou“, vítáme co důkaz vracejícího se mu zdraví tím vřeleji, an prý zmíněný pan doktor dle vlastního stydlivého vyznání přijde brzy do kouta a tedy potřebuje zdraví. Že se nabízí za ústavácký hlas šlechtictví a osvobození pětileté ode všech daní, je sice hezká věc, ale daní neplatím a šlechtictví — „was koof ich mir davor!“ Že bude buď Schmeykal nebo Pickert, Tedesco nebo Raudnitz, Halbmeier nebo Kuh zemským maršálkem českým, nemá sice váhy, ale já bych osobně přál Halbmeierovi, on je nejtlustší a nejlíp by vyplnil své místo; Raudnitze, jemuž také

přeju, by si mohl brát vždycky na klín. Že dále jezovité dali dva milióny na „české agitace“, je vlastně stará věc, kterou jsme jen byli zapomněli psát do Vídně. Chudák přítel Barák brzy by to byl odstonal.

Je tomu asi pět let, když Praha začala se bouřit proti jezovitům. Každý den byl nějaký skandálek. Tu jednoho krásného odpůldne zvoní několik mužů u kláštera sv. Klimenta. Okénko u dveří se otevře, mužové se ptají po panu principálu. Po chvilce přijde principál, vetlačí se mezi dvéře, aby se nikdo nemohl vtlačit dovnitř, a rozmluva začne. Mužové jsou deputace pražských občanů a žádají, aby jezovité se vyklidili z Prahy. Jich řečníkem byl tenkrát Barák — teď chodí celý zoufalý po Praze, že by byl národ bezmála připravil o dva milióny na volební agitace.

Uvidíme, kam ty agitace povedou. Já se jich ovšem neúčastním, nedělám nic, pranic, ba nechodím, poslouchaje Prager Abendblatt, za poslední doby již ani za brány. Tloustnu totiž trochu a snadno by se mohlo tedy stát, že by mne četnictvo považovalo za nějakou „massendeputation“, která jde do Nuslí někoho „násilně přemlouvat“. Vím, že se „ti Češi“ budou i beze mne držet. Němci také. Učiní, jako činili jich praotcové: namalují si před bitvou prsa červeně, aby nebylo řinoucí se krev pak vidět.

NÁRODNÍ LISTY 24. března 1872

△ *V Praze 30. března*

Postav se, člověče, na nejvyšší horu, opásej se ledem a bezcitností, dej výhost všem vzpomínkám, návykům, pověrám a staň se knězem nejčistšího, nejchladnějšího rozumu — přijdou okamžiky a jediným trhnutím zas jsi tvorem praobyčejným, až běda všedním. Seběhneš, co nohy stačí, dolů mezi lidi, držíš se nejslunečnější strany, aby roztál tvůj led, naslouchás vzpomínkám jako jarním písním ptáčat a rozum náhle je svržen a ruka se tiskne bojácně k prsoum, tluče-li tam ještě to staré, hloupé, krásné srdce. Tak mála je potřebí k tomu, snad jen několika slunečních paprsků, snad jen nějaké krátké pozapomenuté písničky, snad jen doby nějaké výroční. Zdaleka zavrčí řehtačka pašijní a jsi již v rozmaru pašijovém.

Letos spíš než jindy. Národ prodělává znovu svou cestu křížovou, zdá se, že je mu určena nová štace rok co rok. Navykli jsme již tomu. Rok co rok zpívám s sebou pašijní písně českého národa, zarmoutím se s ostatními, ale také zas raduju, vždyť cítíme všichni, že národ přec jen také slaví své *vzkříšení*. Ovšem, *nanebevstoupení* je ještě daleké. Bůh sám ví, kdeže až leží to nebe lásky, v němž národ svorně bude se procházet vedle národa, jeden stejně velký, šťastný, volný a spravedlivý jako druhý! Cesta musí k němu být ještě daleká, vidíme po ní, kam oko sáhá, jen nepronikutelné hloží bodavého záští a vysoké, divoké stromoví s nahým kořáním a ovocem plným jedu. Rozboj stojí v středu její, hadovité, dlouhé ruce jeho máchají pochodněmi pohřebními. Nenávist číhá jako krvežíznivá šelma, skokem zatne se do těla, vysáje krev, vysrkne mozek — náděje a štěstí miliónů mizí jako plevel.

O co jsme chudší a méně šťastni než jiní, o to jsme lepší.

Můžeme si to směle říci, ale zároveň *musíme* se přiznat, že čisti také nejsme. Pravda, že jsme se naučili nejen zášti, i horším věcem od jiných, ale pravda, že je bohužel umíme. Je tomu prakrátký čas, co jsme tonuli v rozbrojích takřka rodinných. Společná věc zvítězila. Zvítězí také společná věc celé země, obou kmenů v ní již pro věky spoutaných? Bude oběma stranám svatým přikázáním slovo Tellovo:

Buďte,
čím krásná příroda vás učinila!
Vyplňte místo, kam vás postavila!
A stůjte k národu a k zemi své
a hajte svatá jejich práva!

— ? Zdá se, že mnohá ještě léta projdou, než najdem působiště společné! Hie Welf, hie Waiblingen, zní to z obou stran a kopí zvoní.

Je boj a nejspíš že se dobojuje až ku konci. Musí-li tak být, dobře. Ale nechť pak jasně víme, kdo s námi a kdo proti nám. „Buď medvědem v sluji nebo sokolem v sluneční výši, jen ne netopýrem! Buď dubem nebo lípou, jen ne pasořitcem, pnoucím se mezi oběma!“ Stalo se, ano děje se pasořitství, ba i zjevné přeběhlictví den co den — úkaz, na nějž hledíme s podivením, celí ustrnulí, že cos podobného je právě u nás možno. A přec i v tom je rozvoj přirozený, je to nemoc, kterou musíme prostonat, vždyť jsme sami vložili zárodek její do těla svého a do půdy své natrousili ono símě, které nyní klíčí tak nebezpečně. „*Za peníze*“ zní to protivné heslo lidí netopýrů — „dejte peníze, nebo prodám hlas!“ Volají tak — naši přátelé! Zámožní deklaranti, členové třicetičlenné komise, podpisatelé kandidátní listiny české!

Kázáno předtím u nás, že *hmotný* blahobyt je *nyní* to nejvyšší, po čemže má toužit národ náš, ideálnější názor nazýván „frází“, zástanci jeho potupně „frázisté“. Rychle ujala se příjemná náuka, bankovka platila víc než nejvznešenější idea — nedivme se, kdy začat jednou divoký rej

kolem zlatého telete, ještě několik lidí že dále se točí, třeba již hudci postrašeně ustáli. Káz̆áno, že peníze jsou nejvyšším, čeho dbáti třeba, — vzali si z toho někteří náuku, že vše ostatní je pouhý zájem stran, na druhé straně, z jiného stanoviska již zcela ničemný. Číslujem ty zbloudilce ciframi římskými, I., II., III., IV., — nemůže být větší satiry na „římskost“! Znáte životopis Pompejův?

Byl v Římě hladomor a Pompejovi přikázáno, aby opatřil obilí. Zuřila bouř, když Pompejus chtěl vstoupit na loď. Přítel mu zrazoval — „*Je nutno, abych šel, ale není nutno, abych žil!*“ odvětil Pompejus. Naši „vlastenci“ by ho měli v podezření, že na obilní dodávce chce vydělat. „Nedivte se mu,“ slyší teď člověk, „50 000 výdělku je velká věc!“ — „Nedivte se mu, má dluhy.“ Naši otcové po bitvě bělohorské nehledali pražádných vytáček, ti se nedovolávali výdělku, „není nutno, abychom zde v bohatství žili,“ pravili a odešli se svou chudobou a svým přesvědčením do chladné ciziny.

To jsou naše pašije letošní. Překonáme i štaci tu. Nemůžeť být tak mnoho těch, kteří nás opouštějí — *provždy* opustit již musí! Všechny strany národa, celý národ sám bude pracovat svorně na zacelení, předně ti, jichž „celé jmění je poctivost“, dají opět příklad vznešený. Protřibujem se, čistíme se, až toho přece dovedem, že bude česká země zemí míru pod klenoucím se nebem lásky.

NÁRODNÍ LISTY 31. března 1872

JANEČKOVA ODYSEA
KONEČNĚ ŠŤASTNÁ VLAST!
KONEČNĚ PENÍZE V ČECHÁCH!
ZASE TO OBLIGÁTNÍ JARO, PAK JEDEN SVATÝ, PAK DARWIN A PAK FUNUS

△ *V Praze 6. dubna*

Skoro jsem už myslil, že útěk Janečkův má nějaký význam politický. Ale přečetl jsem celý seznam hlasujících a nenalezl jsem ani jediného von Janečkenfelda nebo von Janečkenberga, nikdo nemohl tedy Janečkovi za hlas nabízet peníze a Janeček *neměl* politických motivů, aby raději utekl. Takto se jeho útěku nedivím. Rakouské vězenství je posud na nízkém stupni, pro solidního člověka není to v „našich" věženích zrovna ani k vydržení: strava špatná, obsluha špatná, zábava špatná, ani na bursu si nemůže člověk vyjít kdy chce. Vzduch je také špatný, Janeček si nejspíš myslel, líp než zde v tom smradu je na volném vzduchu kolem šibenice, a myšlénka vyzrála v čin. K tomu nastalo jaro, slunce tak mile hřálo, vzduch tak teple se vkrádal, konopásek volal za zdí své toužné „pojď, pojď!" a Janeček šel. Jak mu musí teď být v té probouzející, uvolňující se přírodě! Když noha jeho bloudí mechem vysokého lesa, když ústa pijí dech svěžího rána, když prsa se koupají v slunečních červáncích! Mladé světlo dere se jehličím černých jedlí k němu, v lesklých křovinách kolem cesty jeho poskakuje lehký větřík, potůček, v němž se Janeček zhlíží, bublá radostí a celý koncert ptactva jubiluje mu v každém sadu vstříc.

Skoro zároveň vyšel také dr. Schmeykal do krajů českých. Jeho program je velmi určitý, jasný a vznešený, on volá „německý národ český", aby povstal s ním zároveň a „spasil vlast". Zároveň už má celý batalión německých rytířů blanických za sebou, on jmen jich nezamlčuje a jmena ta — Gross, Grosse, Schlesinger, Raudnitz — znějí jako břinkot ocele a papírové proklamace jich šustí jako bojechtivé prápory. Teď tedy chcem my vlast spasit a

Němci ji chtějí také spasit, *spasena* budeš, ó vlasti drahá, tedy na všechen způsob — „lieb Vaterland, magst ruhig sein!“ Jenom jak se vlast nyní rozhodne, bude-li chtít, abychom ji spasili my, nebo aby ji spásli dr. Schmeykal et kumpanie. Bude-li se dlouho rozmýšlet, ještě ji roztrhnem samou láskou. A pak, který pánbůh bude mocnější, německý nebo český! Má on pánbůh kříž! V tentýž den, roku 1859, měl biskup Dupanloup v Paříži slavné modlitby za vítězství zbraní francouzských a kardinál Rauscher ve Vídni za vítězství zbraní rakouských. Když tak ti velcí páni do pánaboha mluvili, musil se pánbůh přec rozhodnout a rozhodnul se tenkrát — nemýlím-li se — proti generálu rakouskému. Nemýlím-li se, je pánbůh důsledný, a proto se teď v tom boji volebním rozhodne zase proti generálu rakouskému. Nemůžem za to, ale jsme rádi, že se vodíme proti ústavě jen v čamaře „andělské“ a tedy bohulibé.

Vesele hledím volební budoucnosti vstříc, prospěch budem mít z toho na všechen způsob. Buď tedy zvítězíme a budem mít radost, nebo prohrajem a budem mít nesmírně mnoho peněz — dvanáct milionů prý věnuje německý chabrus na zakoupení českých statků, hlasů atd.! Co nám posud scházelo, byly právě miliony, budou-li ale čeští Pistlové neohroženi jako posud, ty moje nebe, bude to výdělek pro nás! Takový neohrožený muž zasluhuje obdivu. Je deklarantem, ale prodá statek, kandidátem českým, ale prodá statek, členem komise třicíti, a prodá statek! Teď bych rád věděl, kdy by ho neprodal! Římská ctnost, ba víc než římská! Ondy jsem napsal na tomto místě něco, co bylo jako chválou římské té ctnosti. „Prosím vás,“ pustil se někdo do mne, „načpak chválíte takové věci! Víte vy, co ta římská ctnost vlastně byla? Zakládala se v tom, že škrtili lidskost ve jmenu vlasti: byli výtečnými občany, ale velmi nepříjemnými lidmi!“ — „Tedy by snad bylo líp,“ pravím v skromnosti mně tak přirozené, „být příjemným člověkem, ale velmi ošklivým občanem?“ Ani mně neodpovědělo, ptal jsem se snad hloupě.

A když už tak vesele můžem hledět budoucnosti vstříc,

můžem se také už těšit z nynějška, z jara, pučící přírody, rozzvoněného nebe. Beztoho se tomu sotva že ubráníme, všude ta příroda do nás trká. Po ulicích hemží se síla jarních mód, velmi krásných, velmi vkusných a drahých. Je radost podívat se na takového pražského šviháka, a kdyby měl zaplacené krejčovské konto za límcem, byl by zrovna neodolatelný. A vyjdem-li z města ven, za brány, do polí a sadů, jakž tu teprv příjemno! Teď, co darwinismus prosákl se nám všem až do kostí, díváme se na přírodu již zcela jinak. Je nám, jako bychom byli zrovna v rodině mezi těmi keři a stromy, květy a zvířátky. „Pas se, ó ovce, jež jsi sestra má, skákejte, ó hříbata, již jste bratři moji," zvolal již před několika stoletími jistý svatý — dlouho, krvavě dlouho se mu smáli, přišel Darwin, a už se nesměje nikdo. Jediná myšlénka kalí nám naši radost jarní, že také tedy ty volby připadají ještě do jara a za jara že bude pohřeb našich odpůrců. Ono není o vystrojení slušného funusu s fiakry, fakulemi, zpěváky i muzikou — nejsme špínové —, ale když pohřeb třeba již odešel, smrdí vzduch ještě dlouho, otráven pohřebními pochodněmi.

NÁRODNÍ LISTY 7. dubna 1872

V NYNĚJŠÍM BURSOVNÍM POSTRACHU MLUVENO VEDLE NÁROŽÍ „U ŠPINKŮ“

△ *V Praze 13. dubna*

Buď bohu chvála, děsné neštěstí je zahnáno, a hrozilo našemu národu! Již se zdálo, že na českém venkově nezbude ani jediný žid, vesničky a městečka že pozbudou posledního zbytku kultury, neboť kde nějaký zdravý, celý žid se zdravou, celou stovkou v kapse ještě byl, sebral se a honem do Prahy. Sešli se sem po tisících lidu bojovného, jako když je zavolal kdys falešný mesiáš Bar Chochba k Jeruzalému; slétli se jako vlašťovky na podzim, když už nás opustit chtějí. Ale neodešli do zaslíbené země a neodletěli do krásnějších krajů, zůstali nám všichni, všichni! Přišel liják a oni visí smutni na svých shromaždištích jako shluklí skopci kolem matky bursy v Hybernácké ulici, jako zmoklé husy kolem dcery „kulisy“ u Špinků. Někdy tam jednotlivec bolně zamečí a brav mečí za ním, že to až srdce rozrývá, někdy zde zas některý žaložalně zakejhá a stádo kejhá za ním — ach, jaký to dojem zničující, pekelnonočně-strašný! Pitomě se ohlížejí po vůkolních kandelábrech a rozechvělá ústa jako by v bursovní češtině šeptala: „Sieh', das Gute steht so nah'!“ A kdo jde kolem Špinků, vyhrne pysk a řekne třeba nahlas: „Už by každé nehoblované dřevo chtělo být sochou boha Merkura!“ To je to, že soucit mezi lidmi skoro už vymřel!

Teď aby takhle přišlo Štěstí do Prahy a postavilo se na roh u Špinků a probleptlo se: „Já — já jsem Štěstí!“ Jako fúrie by se vrhli na ně! Vynadali by mu, poplivali by je, chytli za vlasy, mrštili o zem — snad bychom čtli přelíčení pro vraždu a předtím smutnou zvěst, že „*štěstí bylo v Praze ubito*“. Vždyť jim dalo štěstí sice dojnou krávu, ale zapomnělo jim dát také provaz a kráva odbzikala. Vždyť je sice posadilo na své zlatem pobité kolo, vyšinuli se na něm

do výše, ale kolo je kolem, zatočilo se dál a oni teď leží pod ním, rozpláclí jako livanec. Ó Štěstěno, Štěstěno! Je-li nějaká bohyně ve světě, jsi zajisté bohyní ty, ty panuješ celému světu, zničuješ koruny, bouráš říše, stínáš hlavy, rozhoduješ války, rozdáváš čest i slávu, pozlacuješ dobu naši železnou, rozrážíš lidská srdce, oblažuješ srdce jiná, dáváš hlupcům nesmrtelnost, mudrcům naděluješ bídy — vše, jak ti to Tiedge předpisuje. Ale copak je přec jen do tebe — jak pravím zas já! Jsi jako jezovita, zpočátku se usmíváš, lísáš, najednou bodneš odzadu. Jsi přec jen žena, falešná, nestálá, neznající věrné lásky, a i na burse „děláš jen v nestálosti". Nechci tě — totiž na burse tě nechci —, a kdybys byla krásna jak Luna, chtěl bych být nanejvýš krásným, líným Endymionem, abych to prospal, když mne líbáš. To jsem to řekl krásně! Ale mám pravdu, — třeba by mne svět nazval hloupým, ať si kolo bursovní Štěstěny hrčí kolem mne vábně jak chce, zůstanu klidně sedět na mezi. Jsem z těch, kteří chtějí, aby Štěstí přišlo samo k nim. Zbloudí-li, ať si kleje samo, kdybych se honil za ním a zbloudil bych já, musil bych klít já. Jako tihleti na trotoáru u Špinků! Ti klejou! „Kdo kleje, věří, kdo věří, má svědomí" — podle toho museli by mít ti u Špinků nesmírně mnoho svědomí!

Hezky se jim zpočátku jelo! Lezli pořád výš a výš, každý špryslík a každý schod tisícovka. Už viděl každý z nich nahoře milion a mluvil o něm poeticky a zaníceně, jako dítě, když si říká: „Až budu velký!" Ale to je to, že člověk, když sletí, sletí zrovna přes tolik zas schodů dolů. Štěstí opíjí, kdo se za milionem šplhá, musí být střízliv. Bylo ale nesmírně mnoho opilých, teď tu leží jako housenky pod stromem. Motýl odletěl, vajíčka jeho se vylíhla. Když se tak člověk po těch housenko-hebrejských tvářích u Špinků dívá, když si vzpomene, že všichni ti do předvčírka štěstím oplývali, vidí, že štěstí je přece jen mnohem nestrannější, než se vůbec myslí. Jsou to obličeje, vulgo ksichty! Ano, Štěstěna *musí* být slepa! Když pak konečně zdravý její čich přece zachytí vůni „páté čtvrtě", rozzlobí se ovšem Štěstě-

na, spustí na vídeňskou bursu liják, kapka, kapička splyne do pražského mraveniště, a na mraveniště je už vlhké kapky dost. Ti jsou zmoklí!

Nezoufejte si, zlatouškové! Začněte znovu, co?! Hrajte jen zas dál, vždyť hraje celý svět, „umělci s přírodou, básníci se svou fantasií, filosofové s myšlénkami a hypothesami, krásky se srdci, králové s hlavami“, proč vy ne s našimi penězi! Pomyslete si, že je-li člověk na počátku ošizen, může na konci vždycky ještě být dost chytrý, aby byl ošizen — ten druhý. Souhlasím s Kotzebuem, chválícím hru, ale hned co nejodvážnější, a chválím tedy bursovní institut. Je dobře, že zákon chrání hráče, bursa je výtečný ústav vychovavatelský, kulisa ještě lepší. Zde se naučíš obratnosti, spatříš boj náruživostí, nabudeš klidu v štěstí, trpělivosti v neštěstí, zde se ti nedovoluje záhubná těkavost ducha, všechny síly se soustřeďují k cíli jedinému — zkrátka, bursa je pro člověka školou nejlepší a pilný zakladatel bank je zasloužilejší než Komenský!

NÁRODNÍ LISTY 14. dubna 1872

ZA VŠEOBECNÉHO POKLIDU ŽÁDNÉ SAMOVRAŽDY! VOLBY A ZASE VOLBY — HRDÝ VOLIČ O JEDNÉ HUSE, KTERÁ BYLA HLOUPÁ

△ *V Praze 20. dubna*

Husaři objíždějí město, hlídky s nasazenými bodáky procházejí se ulicemi, jsme tedy úplně v bezpečí, že „potlačovaní“ Němci neučiní nám při nynějších volbách žádný rumrejch, můžem si zapálit cigáro a přemýšlet volně o událostech těchto dnů. Rozkošný pocit, takovýto pocit absolutní bezpečnosti! Ale ty události — —! Děje se sice leccos, jenže my všichni, a tím „my“ myslím celou Evropu, očekáváme mnohem víc, ač nevíme odkud. Evropa je již zase obrovskou prachárnou, naplněnou milióny soudků onoho blahodárného prášku, jejž vynalezl mnich, — kdo také jiný mohl něco tak dobrého vymyslit než zbožný mnich! Ariosto vypravuje, že prý karabiny vynalezl čert, ale leknuv se sám děsného svého vynálezu, že outrpně hodil hned první exemplář do řeky, — jistěže ten exemplář také zas vytáh nějaký mnich, on takový zbožný muž dělá čertu všechno natruc. O tom jsem ale nechtěl mluvit, nýbrž chtěl jsem jen emfaticky zvolat: odkud asi *teď* přiletí první jiskra do prachárny, která ruka asi teď nejprv sáhne po karabíně! Děsné očekávání — děkujme pánubohu, že pro všechen alespoň případ vnitřní poměry rakouské urovnávají se tak krásně. Veškeří národové rakouští jsou nyní již udobřeni, usmířeni a spokojeni. Ano, může se říci, že spokojenost z těch národů zrovna až kape.

Události specielně české jsou zato určity a rozmanity. Bursovní úpadky pořád ještě straší, ty sliny, které žid židovi naplival do obličeje, pořád ještě nejsou setřeny, a Rothberger užívá příležitosti, aby těm, kdo na burse „nedostali na frak“, odporučil svůj bohatě zásobený sklad letních kabátů a kazajek. Mluvilo se o četných samovraždách bursovníků, ano i o tom, že prý na akcie zřídí se spolek k zapůjčování

vhodných šibenic, ale den co den jsme ráno brali plni naděje časopisy do ruky a v lokálkách pořád nic! Jeden prý si myslil, že by mohl z toho snadno dostat nějaký neduh krční, druhý si myslil: „Na čempak mají další růže kvést, když vyhubím celý keř“, třetí si vzpomněl, že na onom světě je jisté „ultimo“, kdy musí platit i ten, který nechce, a všichni byli sjednoceni v nábožném náhledu, že pozemské zlo není vlastně přec jen žádným zlem. A poněvadž pánaboha, kdyby měl po každém ničemovi bleskem mrštit, musila by za půl hodiny už bolet ruka, zůstali nám zachováni všichni a povalují se po Příkopech jako hromádky shnilých jablek — „se stromu štěstí padají jen samá jablka shnilá“.

Co je nám ale po burse, když máme zas jednou volby! Venkov již se osvědčil, opět nebylo jediného muže, který by byl ustoupil! Jen jeden jediný, deklarant Schovánek, chtěl se vymluvit, že je mrtev, ale to by mohl každý říct, povinnosti se musí dostát stůj co stůj a Schovánek musil kandidovat ještě jednou. Teprv když se ukázalo, že skutečně vybral se co nebožtík již na onen svět, aby se tam podrobil těžkému úkolu orodovat za naše nepřátely, směl od kandidatury odstoupit, jinak by byl neuprosně býval volen zas.

Jsme jako sliti, jako by obrovská páska byla se ovinula kolem miliónů. Je setkána z lásky a svornosti, jednomyslnosti a přesvědčení, a je naší spásou. Národní uvědomělost, česká vzdělanost je naší zárukou pro všechnu budoucnost, a již proto je mně na příklad ten půlmilión kněh, které vydala Matice lidu, nepoměrně milejší než hezká řada statků, koupených z rukou ústaváckých. Venkov začal, města dorazí, vítězství je již opět naše, ať v pondělí skloní se vážka Schmerlingova řádu již sem či tam. Ještě je český pánbůh zdráv, bez brejlí a bez berly, a vede nás cestou nejpřirozenější.

Že prý vyhraje strana ta, která „vždy věrně“ stála k vládě, když tato byla proti nám. Až si budu smět z celé hry karet vybrat dle libosti trumfů, začnu hrát třeba hazard

a vyhraju také vždycky. Mají prý naděláno voličů, že až radost, i Kladrubům dostalo se teď „dobrodiní ústavnosti“. Kdo as bude volit za Kladruby! A proč se nezískalo z Kladrub hned několik hlasů! Půjde komise dolů k voliči, nebo vyjde tento přes schody nahoru? Vidím v Kladrubech vítězství darwinismu a rád bych spatřil již toho voliče. Je jistě z nejlepší krve, hezky drahý — jaký to pohled na ten hrdý krok, na tu pyšnou šíji a na ten zrak pln ctižádosti! Jenže se povídá o těch hrdých tvorech, že prý dobře větří, — jakpak, bude-li se náhle vzpouzet?

Také se povídalo, že prý vláda se obává při volbách nějakých nepokojů. Lid prý je rozjitřen. Patrná lež! My to rozjitření nevidíme, a ani pan Brůna, který, když se setmí, také psává do novin a přitom k pokoji a míru napomínává, neuznal za potřebné, aby teď upomínal. Vypravuje se sice, že byla jednou jedna husa a ta že nesla sama do kuchyně kuchaři nůž, — ale už je tomu dávno, co se to stalo, a pak — prosím vás, husa!

NÁRODNÍ LISTY 21. dubna 1872

△

„Herrgott, Sakerment, die Czechen kriegen jetzt Haue!“ stojí psáno v Tagespresse, kap. 110, v. 4.

Dovoliž, čtenáři poctivě český, abych měl k Tobě dnes kázání na slova uvedená z vídeňského evangelia, kteréž my všichni zajisté *stejně* ctíme. Neslyším sice odnikud bolestné vzlykání, žádné zoufalé vzdechy nezalehají do mých uší, žádné pronikající naříkání navřezává se mně do srdce, ale Tagespresse to povídá, a tedy jsi vskutku bit, národe můj milovaný, a punktum! Ani mne nenapadne, abych Tě těšil jako dobrý časopis Čech, který Ti namlouvá, že nějaký Tvůj český Themistokles už si obouvá boty a nějaký Tvůj český Washington že už číhá za plotem, je-li již jeho čas. Pakli se jmenovaní pánové skutečně už narodili, musí být ještě velmi mladi, nejspíš že ještě cucají. Také Tě nebudu pranic litovat, nýbrž přímo Tě vyzvu, abys poklekl a zbožně se poděkoval za to bití, které dle Tagespresse dostáváš. Jsi šťasten, národe, na Tvém nebi vzešlo „flagellum salutis“, bič štěstí!

Nevzal Pilát Krista a nedal ho bičovat? A mohl bys teď křičet „Pane, pane“ ku Kristu pánu, kdyby se nebylo tak stalo? Neodmlouvej mně, že Tě ani vůbec nenapadlo, abys křičel „pane, pane“, — Tagespresse říká, že křičíš, přestává zalhávání!

Není druhou ze sedmi svátostí svátost biřmování? A jakáže je třetí ceremonie při tom? Oprávněný k tomu biskup napřáhne ruku, prstenem okrášlenou, a dá biřmovanci políček, bohužel že příliš malý. Co ale znamená duchaplná ta ceremonie? Že právě sestoupla na Tebe milost boží, že jsi prost moci ďáblovy, že jsi od nynějška hoden býti *dobrým bojovníkem* svaté naší církve a hájiti ji smíš přede všemi ústrky.

A nebičovali se nejvznešenější mužové sami občas, obden, den co den, aby se stali lepšími a dokonalejšími? Šlechetný Španihel Ignácius z Loyoly, zakladatel slaveného bratrstva Ježíšova, mlel sebe každý den. Za to ho bohumilý papež Řehoř, téhož jmena XV., vrazil do rejstříku svatých a slavíme okázale a zbožně svátek jeho dne 31. července! Stejně sobě počínal Loyolův kamarád, vysoce urozený František Xaverský; také on neušel jmenovanému již svatému otci a slavíme svátek jeho dne 3. prosince. A což sv. Terezia? Čti, národe, její životopis, vydaný Dědictvím sv. Jana, a pak se bičuj do foroty sám, beztoho to dobře umíš, a když Tě nemelou jiní, hned chytne Čech Čecha za pačesy.

Dostat bití není pražádná hanba, moji drazí. Podívejte se na Napoleona III. Nikdo nebyl na světě tak bit jako on a teď sedí v Chislehurstu, zdráv a vesel, a večeří denně třikrát, zrovna jako nějaký diurnista. Snad víte, jaká bývala národní slavnost při nastolování zemských hrabat v Gorici? Byla památna a nejpamátnější bylo, že prostý sedlák dal panu hraběti přitom ceremonielní pohlavek. Byla-li pážata na německých dvorech prohlášena za schopna nosit již zbraně, dostala také po pohlavku se slovy: „Nevytrp toho od nikoho více.“ Rovněž obmýšleli staří Římané otroky, které na svobodu propouštěli. Rovněž obdrželi ti, kdož byli v středověku na rytíře pasováni, po třech ranách. Tagespresse pasuje Tě na rytíře, národe!

Bití je znamením lásky. Kdyby bratr sestře někdy nenatloukl, nevěděla by tato často ani, že má bratra. Kdyby muž ženu někdy nezmaloval, ani by mu neuvěřila, že ji miluje. Kdyby otec šetřil hole, nebylo by z kluka nic, neboť stojí psáno: „Kdo šetří hole, nenávidí syna svého; kdo ho ale miluje, častěj ho tresce.“ Staří Lakedemonci vypráskali svým klukům jednou do roka slavnostně, u oltáře Dianina, a z těch kluků byli pak *Spartáni* a obdivujem se jim podnes. Jak by asi naši kluci se těšili na takovou slavnost výroční! Pamatuj si, Čechu, že kdo Tě bije, miluje Tě, a věř již vděčně Tagespresse, že jsi strašně bit a tedy také strašně milován.

Pořádný výprask slouží také zdraví, jakož čteme v učené knížce Francisci Paullini. Předně chrání před mrtvicí, pak zapuzuje melancholii, ano v Anglii vytloukali choromyslnost i ze šílenců. Ba ještě více: sv. Benedikt vyhnal z jistého posedlého mnicha čerta pouhou pořádnou fackou, kterou dal, to se rozumí, tomu mnichovi. Item chodí kulhavý ihned mnohem líp, když se mu bitím třeba jen pohrozí, hluchota se taktéž holí dobře hojí, dále bolení zubů atp. Čtu tedy mezi řádkami Tagespresse, že budeš jednou velmi zdráv, český národe!

Jen si přilož ještě pořádný kus trpělivosti ku svému břemenu a hned půjde vše lehčeji. Trpělivost je branou k ráji — pardon, komupak kážu trpělivost! Čechům? Národu, jehož trpělivost je jako měsíční duha, na světě řídká, ale krásná, jako to jasné slunce, které svítí leskem vždy stejným, a jako ta krásná naše země, točící se trpělivě den co den kolem své osy —?

Jenže měsíční duha zaskví se jen, kdy panuje noc, že slunce neozařuje vždy jen kraje zimní a že točící se země má ročně své jaro, své léto, a my — my jsme stále v dubnu.

Zřídka na chvílenku slunce, pořád chmúry, dešť, sníh, kroupy — —

NÁRODNÍ LISTY 28. dubna 1872

△ *V Praze 11. května*

Kdo si zachoval nevinnost svou, neztratil praničeho. Ony sice naše fundamentálky leží v Thermopylách loňského sněmování, z politické akce jsme zase jednou důkladně vymrštěni, ale to neškodí: my našli opět svou nevinnost, a když vezmem některé číslo svého časopisu do ruky — a čtem a čtem — a pořád nenalezáme ničeho, praničeho „závadného", tu se cítíme náhle jako novorozeňátko po koupeli, pravice se zdvihne, pohladí tvář a ústa se otevrou a spokojená řinou z nich slova: „Aj aj, ani jsme nemysleli, že dovedem být tak hodni." Není to tak těžké, člověk *říká sice něco, ale neřekne nic*, a již je „hodný". Budu jím dnes tedy také já, neboť je mně, na mou čest, vždycky milejší, když v mých vytištěných plodech prodává se zázvor a skořice, než když vandrují z tiskárny hned do policejních archivů. Alespoň *den* žít, míň už spisovatel nemůže ani žádat — *víc* ovšem slušným způsobem také ne, není-li zrovna Homérem nebo Shakespearem, jímž — neklame-li mne můj životopis — skutečně nejsem. Možno, že mne vypískají až po smrti, možno, že už zaživa, v kterémžto poslednějším případu sobě ale samolibě pomyslím, že v nějakém hloupějším století mohl jsem přece být spisovatelem dosti slavným. Což vše ale povídám jen proto, abych psal nevinně a neřekl vlastně nic.

Bude to krásné, klidné, spokojené leto! Již se zdálo, že některé evropské vlády zase se dostanou jedna druhé do vlasů tak, že si jich plné hrsti vyrvou. A ti milí poddaní, kteří náhodou ještě nemají hlavy olysalé, měli ze známých příčin už něco strachu. Ale nebezpečí se vzdálilo a žádný hrdina nemusí se více modlit: „Pane bože můj, když už *musí* být válka, dej mně alespoň zdravé nohy do ní!" Snad

ponese až někdy přes rok zas národ některý kulturu svou na bodácích k národu druhému, „ve jmenu vznešené myšlenky“, jak říkají, ve jmenu jakéž dal také Kristus pán národ židovský — či ne, Kristus pán nedal židovský národ ukřižovat.

Doma budem mít také pokoj. Ani s „panováním“ nebudeme mít žádné práce, dobří naši němečtí krajané udělají všechno už za nás. Za nás bez nás, ale ne pro nás, jakž už chtěli tvrdit někteří, vypravující, že prý nám Němci učiní sami a dobrovolné koncese. Právě čtu epigramy Kuhovy (Efraima Mojžíše, a ne Davida) — vy jste to dnes snad již zpozorovali — a tam stojí psáno: „Bůh žehná jen těm, které miluje, on nenávidí všech, kterým nedává ničeho: pročež ho neurážej a nehněvej, a nikdy nedej chudým z toho, co on ti nadělil!“ A nedají, uvidíte!

Budem poukázáni samy na sebe, jako už byli samy na sebe poukázáni p. t. naši otcové, jež tak vroucně opěvujem. Uvidíme, budou-li potomci naši také vroucně opěvovat nás, či budou-li naše činy takové, že potomkům místo do zpěvu bude spíše do vytí.

„Cesty mohou býti rozličné“, jakž jsem už asi dvakrát četl citováno v českých časopisech, a teď se nám radí hlavně cesty dvoje — obě jsou nevinny. Za prvé máme se modlit. Máme pánaboha prosit, aby nám také něco dal. Nu pročpak ne, ale tedy výdatně! Modlem se sami a zaplaťme i jiným, aby se za nás modlili. A zaplaťme jim hodně, věc národní už za to stojí, neškrťme, dejme třeba pětku za otčenášek — vyzývám k tomu, třeba bych vzdor ctihodnému svému stáří i obdivuhodným vědomostem svým posud nebyl na to přišel, jaký je vlastně rozdíl mezi otčenášem pětizlatovým a dvoušestákovým. Pak upozorňuji na pěkný zvyk v království dalekém, jež se zove Tibet. Tam nalepují modlitby na válce, válce postaví do řeky a řeka je otáčí a každým otočením odbude se tolik a tolik modliteb. Myslím, že od osvědčeného vlastenectví naší Vltavy můžem vzhledem k nynějším trudným poměrům už něčeho očekávat. Kdyby bylo ke všemu tomu nějakých peněz po-

třebí, — ať se vypíše národní daň na špatné básně, teď se jich rodí dost. Sám nepíšu žádných, ani dobrých ani špatných, moje rada je tedy na všechen způsob upřímna.

Druhá rada zní: nedělejme nic, pranic. Veďme pasivní odpor ještě mnohem dál, nehrajme ani české divadlo, nepišme žádných českých knih, ano nemluvme nikde ani česky, tak krajní pasivnost prý bude naše nepřátely nejvíc dopalovat. Znám sice už některé skvělé příklady takové pasivnosti a dosti statných Čechů, kteří jsou „vlastenci" a nemají tedy chvalabohu ani zapotřebí, aby mluvili česky; také bych rád našim nepřátelům učinil jednou něco hodně nepříjemného — oni nám toho nadělali již dost a pánbůh jim to oplať tisíckrát! —, ale ještě jsem nečetl, že by lenost byla nějakou zbraní. Lenost — četl jsem v staré jedné kronice — podobá se uštknutí zmije, jakým zahynula Kleopatra: člověk nejprv usne pevně, smysly znenáhla odumírají, pak vyrazí lehký pot a je po všem. Myslím, abychom *přec jen hodně pracovali*, každý dle sil svých a dle svého přesvědčení. Přičemž arci milerád uznávám, že nemůže mít každý „přesvědčení" tak vytříbené jako na příklad prof. dr. Jonák, jehož motto zní vznešeně a zrovna lutherovsky: „Hier steh' ich und kann — *immer* anders!"

Ale jen při vší práci klidně, hodně a nevinně, ať není ještě většího rámusu ve světě než posud — konečně by to ty čtyry slony, kteří prý (svaté knihy Hindů to praví) na svých zádech drží svět, přece omrzelo a praštili by světem o podlahu. Beztoho se musí člověk divit, že vzhledem jednak k zmotanosti tohoto světa, jednak k mizernému platu a k všeobecné drahotě všech potravin, bytu, šatstva atd. neudělali už dávno strike! Až udělají, popíšu vám to ve fejetonu, velmi pěkně, to se rozumí.

NÁRODNÍ LISTY 12. května 1872

ZÁZRAK SVATOJANSKÝ

△

Co platno dokazovat, že sv. Jan Nepomucký ani nikdy nežil! Nebo uštěpačně šířit, že tento mlčením svým tak intresantní svatý muž byl za něco zcela jiného utracen než za nezradu zpovědi, že došel trestu co zpovědník, odpouštěvší královně — své i její hříchy. Lid nevěří v žárlivost královu a nevěří v historii, lid je vždy básníkem a zamilován do romantického podání. Viz ty poutnické davy, jimž do počtu neubývá.

Lid český s věrou svatojanskou *se již skopuloval*. Ale jednu chybu má manželství to: je skoro bezdětné a tedy přec jen smutné. „Nejmilejším dítětem víry je zázrak“, a zázraků ráčil sv. Jan z Nepomuku učinit velmi málo. Sv. Jan z Nepomuku patří mezi nejsolidnější svaté, jako vůbec všichni patronové čeští — jediný italiánský svatý, takhle na příklad chvalně známý Januar v Neapoli, dovede toho za rok víc než svatý Václav, Prokop, Vojtěch, Jan i se svatou Ludmilou dohromady za celé tisíciletí. Ba my nemáme ani žádných zázračných soch jejich, ačkoli „socha svatého bývá působivější než svatý sám“.

Pardon — přece se mýlíme!

Což se kolem hlavy utonulého neobjevilo ***** jako na znamení, že tam dole je vážná poznámka, důležitý dodatek k historii českého ducha? Nevidíme na kovových vypuklinách kolem hrobu sv. Jana vyobrazeno, jak hrob ten každého odmrštil, kdo jej bořit chtěl? A není už to velkým zázrakem, že vůbec lidé věří v nějaký zázrak, třeba by byl „sebemenší“? Ovšem, to vše je pravda, ale tomu všemu je již trochu dávno. Lid by si přál, aby něco novějšího, časově bližšího bylo se událo. Před dvaceti lety byl jistý okamžik — —

Bylo to roku 1848, krátce hned po pikantní té revoluci, kterou — „vždycky je líp, když se dělá revoluce shora než zdola“ — v Celetné ulici sobě začali Windischgrätzovi granátníci. Lid, jak známo, tenkrát uposlechl zdvořile zvoucích bodáků, stavěl barikády, nechal se postřílet a Prahu nechal bombardovat až milo. Za čtyry dny bylo vše pobito, co se pobít dalo, a ostatek byl zavřen. Ale právě pak teprv rozležela se celá věc v hlavách těch Pražanů, kteří byli nerevoltovali, a najednou se roznesla městem zvěst, že prý je tu nové jakés jitření a po Malé Straně až nahoru k Hradčanům běžela husí kůže, že prý „na Starém Městě už zase nedávají pokoje“. Tenkrát prakonservativní levý břeh Vltavy chvěl se hrůzou — a vtom se rozletěla jednou zrána pověst: *Stal se zázrak na Kamenném mostě, sv. Jan odvrátil kovovou svou hlavu od Starého Města! Již prý nemůže se na to dívat, co „ti Češi“ dělají.*

A již přicházeli lidé, kteří dnes sami již byli sochu spatřili, a ti potvrzovali. Mnohý nevěra sice kroutil úšklebně hlavou, mnohý zas, vlastenec, mínil: „Vždyť je také Čech, pročpak by od těch Čechů — —“, a zapomněl, že je mnoho Čechů, kteří — —. Jeden troufal, že tam za vodou, pokud víme, nedělají vlastně nic tak strašného; druhý, kterému se malostranské ulice nelíbily nikdy tak jako teď, když byly pokryty pyramidami ručnic a začmouděnými děly, zase prál: „Pořádek musí být, to by bylo pěkné, aby si každý dovolil, co se mu zlíbí! Proto je vláda vládou a vrchnost vrchností, aby byl poddaný poddaným!“ Nevěřili, přec zas věřili trochu — romantika vítězila — pestré pohádky dětských dob zase se v mysli rozzvučely bájnou silou svou — —

Po celý den byla na mostě tlačenice, že šlo až o život. Vojsko bylo pohotově, aby revolucionáři srocení toho snad neužili, policie opatřovala pořádek, ale houf byl nehybný, každý stál, stál dlouho a díval se, jakže tedy bývalý *generální* vikář kapitoly svatovítské na hradě Pražském, zpovědník *královnin*, almužník *královský* atd. úřadní konservativnosti své dodal zázračného výrazu. Jen kdyby hodně makavě

a hned na první pohled byl každý změnu tu zpozoroval! Byli sice chodili dřív den co den kolem, pozdravovali a pohlédli vždy přitom vzhůru, ač neočekávali od svatého, nebem tak zaměstnaného, žádného poděkování, přec se nepamatovali, jak tvář ještě včera hleděla. Svatojanská socha na Karlově mostě je plodem jezovitského umění sochařského, jezovitism netrpěl v sochách klidu, vždy jim dodával jakés náruživosti, jisté zkroucenosti v postavě — jen se podívejte na tu sochu svatojanskou! Divně stočena je dnes, to je pravda, byla včera už také tak? Mnozí přisáhali, že se pamatují velmi dobře, — „vždyť jsem se ještě včera na ni díval!“ Jiní zas tvrdili sarkasticky: „No tak tuze není odvrácen — tak tuze se nehněvá — vlastně pranic!“

Bylo hluku a rámusu po celý den a po celé Praze. Každý okamžik vyznamenal se někdo exaltovaný. Přiběhla žena staroměšťka, vrhla se na kolena, úpěla, aby mocný svatý zas v lásce se obrátil k jejímu domovu. A když svatý pořád nic, drala se k zábradlí. — „Tedy umru jako ty, svatý Jene Nepomucký!“ Policajt ji odvedl.

Známý tenkrát vodič procesí pražských — nosil ještě cop a říkali jsme mu „copatý svatoušek“ — předříkával od rána modlitby a písně. K poledni zvěstoval, že slavná konsistoř už se sestoupla, sám arcibiskup že sejde u slavném průvodu a že tu bude odbývána „svatá komise“. Každou chvíli někdo volal: „Už jdou!“ Modlitby umlkly, vše hledělo upřeně k Mostecké ulici — ale nešli. Míjela hodina po hodině — pořád nešli. Nadešel večer, lid se rozcházel — ještě nic. Copatý svatoušek čekal ještě půlhodinku, pak si vzdychnul: „Už ani ti naši kněži nemají pravé pobožnosti!“ A bylo zase po zázraku.

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1872

BONUS HOMERUS FRANCO-GALLICUS ETIAM DORMITAVIT

△ *V Praze 18. května*

Vždycky jsem si myslil, když byla o Victoru Hugovi řeč, muže toho nejinak, než jako by již na podstavci vysokém stál — postavilť jsem mu právě již zaživa v mysli své pomník. A byl to pomník bohatý: jasná tvář básníkova vítězně hledí k nebesům, jemná ruka drží triumfální lyru a noha spočívá na neušlechtilé tváři jeho tyrana, Napoleona Petitového. Právě tak jako by měla hlava Richelieuova ležet pod koturnem Corneillovým, a vůbec jak by se mělo učinit pravidlem pro pomníky všech pravých géniů, aby ti vyznačeni byli na nich v porobě, kdož byli géniův těch úmorem.

Měl jsem vždy nesmírnou úctu ku géniu Hugovi a připadal mně muž ten na svém ostrově guerneseyském jako vysoký vrch, jako skalina v moři: hlava povznešena nad oblaky, nechť se kolem křižují blesky a skáčou divoké vlny, jeho oko koupá se stále v čistém etheru, jeho myšlénky nesou se orlem po věčném lesku slunečním a z volných pěveckých prsou proudí stálý, neochabující veletok zpěvů, jemuž v nadšení slouchá svět celý!

Nejlepší básník Francie, na dobré pěvce tak bohaté, musí tedy zároveň být nejspravedlivější také ku géniům jiných národů, a vskutku je kazatelem markantní věty: „Největší z Pelasgů byl Homér, největší z Helénů Aischylos, největší z Hebréů Izaiáš, největší z Římanů Juvenál, největší z Italů Dante, největší z Angličanů Shakespeare a největší z Němců Beethoven.“ A tento bystrý a spravedlivý „největší z Galů“, *Victor Hugo*, zapěl teď řadu nových zpěvů a v těch stojí také:

— — Nous avons dans les veines
non du sang de fellahs ni du sang d'esclavons,
mais un bon sang gaulois et français —
(— — Nemáme v žilách svých
ni krve feláhův, ni krve slovanské,
však dobrou *krev svou galo-francouzskou —)*

Victor Hugo velebí tedy osud, že v žilách jeho národa nekoluje ta bídná krev slovanská, která Evropu zachránila před přívalem barbarstva, ta chudá krev Puškinův a Gunduličův, Mickiewiczův a Słowackých, Husův a Komenských, ta zbabělá krev, která již vícekráte také Francouzům posvítila na cestu zpátečnou a jež jediná může být národu francouzskému nyní spojencem výdatným, aby poznovu nebyla krásná půda Francie zdupána nohou německou.

Avšak — nedostávejme se do rozhorlení a do emfase! Byl by to boj s větrným mlýnem, s mlýnem, jenž si jen tak bez myšlenky klapnul, protože ho proud větru žene právě dál! Victor Hugo potřeboval verš, potřeboval frázi, bez myšlenky, bez tendence, jen aby to nějak rázně bouchlo, — verš se narodil a ústa pěvcova se po něm zase zavřela a zaznělo to, jako když dvě prkýnka hluše sklapnou. Máme před sebou jen nové zas kvítko nevědomosti velkého jinak básníka, utrhněm si je pro svůj herbář, tak bohatý už nadávkami všeho druhu a ve všech jazycích! Jenže litujem, že musilo se to „nezdvořáctví" — chcem-li se mírně vyslovit — namanout právě Victoru Hugovi.

Jsou u nás dobráci, kteří míní, že Hugo vlastně nás nemínil urazit. Ovšem, sestavit nás s utlačenými feláhy není o sobě zajisté žádná urážka; vždyť proto, že ten nebohý feláh je v porobě, je snad pořád ještě velmi ctihodným člověkem. On prý chtěl Victor Hugo jen jaksi poděkovat pánubohu, že francouzský lid přece není tak smutně v tom jako nějaký egyptský feláh nebo já nechci říct jaký Slovan, že Francouz ještě si může dupnout a vejsknout, — vždyť prý stojí právě před nešťastnými těmi verši slova: „Nous raillons et frappons" (žertujem i bijem), což je asi právě

tolik jako naše české: „Napijme se, vybijme se!“ Ale pro vševědoucího pánaboha, což to politování feláhů i Slovanů nebylo by právě zas dalším jen důkazem obrovské nevědomosti páně Hugovy? Kdepak v širém světě jsou vlastně ti Slované potlačovaní? Kde je jedna jediná slovanská niva, z které by se k nebesům nepovznášel veselý hymnus svobody? A co povídá Friedrich von Schiller, nepovídá zcela všeobecně to své „Der Mensch ist frei geschaffen, ist frei —“?

Není nic platno, musíme předpokládat u Victora Huga ne úšklebek, nýbrž jen nevědomost zcela prostou a jasnou. Poněvadž ale „nevědomost je smrtí už před smrtí“ a „nevědomci jsou živými hroby“, musíme považovat Victora Huga za mrtvého pro nás, za vandrující živý hrob — po tu dobu, až to napraví. On ovšem umřel „a neví o tom nic“, neboť to je známo, že žádný člověk, a byť byl duševně největším domácím pánem, rád toho nepozoruje, a pozoruje-li, rád se nepřizná, že byla hloupost u něho třeba jen na chvilku nájemnicí. My svou slovanskou krev nepotřebujem ale hájit proti každé frázi, třeba byla frází Hugovou, jenž se pokládá za proroka. Kdybychom ale již hájit chtěli, mohli bychom Victoru Hugovi odpovědít slovy jistého jeho krajana, jakéhos — Victora Huga, jenž jednou pravil:

Mohamed prorok někdy na svém mezku
a jindy zase na svém oslu jezdil;
neb také mudrc mívá střídavě
dny tvrdošijné a dny méně moudré.

NÁRODNÍ LISTY 19. května 1872

△ *V Praze 8. června*

Přicházejí doby, kdy člověka lidé bolí. Tu pak si zalezu někam do horské samoty, naslouchám vzdechům lesním, šeptám si s povídavým potůčkem a hlavu kladu do zarosené trávy, aby se ochladila. Pak jsem šťasten. A byl jsem takto šťasten před nedávnem, před několika jen dny, šťasten v kypré přírodě, na břehu právě takového žvavého potůčku, který s hlasitým smíchem, v stínu brčálových kapradin si vyskočil do světa, vesele běžel za oblázky a pomněnkami a ve vlhkém oku svém tisíce měl stříbrných hvězd. Ani nejslabšího jsem neměl tušení, že kdy se rozhošťuje ve mně klid, právě v dobu tu zuří vlastí bouř, kdy začínám být šťasten, že začíná statisíc bratří být neskonale nešťastnými. Nevím, mám-li nazvat náhodu tu dobromyslnou, že jsem po několik dní nezvěděl ničeho o novém neštěstí českém, ale přiznám se, že když jsem zvěděl a začal zprávy časopisů číst, — dlouho jsem nečetl, *nemohl* jsem je číst. A nyní jsem viděl kousek těch do kostry opláklých krajů sám — ano, plní se slova hospodinova: „přidám ran na vás *sedmkrát více*!“

Sedmkrát více jsme již zakusili než každý jiný národ, každý jiný kraj! Neštěstí naše je obrem, kostnatá jeho ruka drží nás za prsa, nemůžem oddychnout, nemůžem spát. Ledový mráz nám tají dech, pracujem a okamžik splákne dlouholetou práci, nesmírně těžce stavíme si hnízdo své, a když chcem do ochranného lůžka — viděli jste už někdy ptáka zápasícího s bouří? Úzkostně chce k hnízdu, ale bouř ho vždy chytne a hodí zpět. Pták zakvílí, znovu se s větrem pere a znovu je hozen zpět. To neštěstí české chce slzy, palčivé české slzy, a byť osleply ty české oči! Neštěstí prosáklo celou půdu českou, vypařuje se žlutým dýmem z ní,

kalí oblohu, až se srazí zas v nový černý mrak a z mraku se vysype spousta nová. Musila to být hrůzostrašná noc, kdy nad českým krajem puklo to děsné nebe, kdy se rozhučely vzteklé vody, aby nebylo slyšet vzdech a pláč, kdy neštěstí letělo nad námi s rudými prapory bleskovými, kdy ohnivé hady bičovaly zemi a ohlušujícím hromem zvěstovala smrt, že provádí honbu na lidské životy! A našla je, pobila je v pláni, stloukla s ochranných výšin, udusila na loži a z hostinných chýží učinila rakve. Posud trčí ty rakve po kraji, puch je jako na hřbitově a noha se boří v pařícím se slizkém bahně.

Sedmkráte více přidáno na nás ran. „Oheň, krupobití, sníh a led a vítr bouřlivý vykonávají rozkazy hospodinovy," bědují žalmy staré — české žalmy musily by vyčíst celou řadu jiných ještě děsných sluhů! Ten živel, jenž bývá požehnáním, jímž „prší nám mléko i maso", týž živel určen způsobit novou ránu morovou. Táž říčka, která bývá požehnáním i okrasou kraje, náhle zlomila pouta svá břehová, jež sobě přec sama byla utvořila, splavila osení i s prstí, kterou byla dřív svlažovala, podtrhla mlýny a stroje, jež byla dříve umožnila, svalila mosty a pilíře, jimiž se byla klidně vinula, a z tak mnohých očí lidských, jež byla dříve osvěžovala, vyplákla navěky všechno spaní. Noční dešť, jak bývá jindy blahodárný! Klepe na okna spáčova milou svou ukolébavku, žíznivá země jej vpijí, a když se rozbřeskne ráno, leskne se radostná slza v přírodě, slunko ji slíbá, kraj se usmívá a lesy jubilují. A po té noci ze soboty na neděli?! Buď štkavý pláč — buď ticho zoufalosti!

Vody již opadaly — ale oko českého lidu vlhne dál — věčná ta česká slza! Neštěstím je prý jen to, co nemůže se zhojit do dne a do roka, — nynější neštěstí nezhojí se do dvaceti let!

Avšak, přiznám se, dobročinnost všude rozkvétající připadá mně přece zas mile jako krásná duha. Zde ještě oblak, tam již slunce. Praví-li pěvec, že duha se skládá ze samých drahokamů lásky, je dobročinnost snad nejkrásnější duhou. Že někde, mimo kruh český, nezůstává dobročinnost sama

na sebe obmezena, je pravda, ale vzpomeňme sobě na starou pravdu, že „každé dobrodiní je spasitelem a každý spasitel že má trnovou korunu svou“. V takovém případě není hanba brát a není také falešného studu při dávání. Domácí dobročinnost musí se ale ještě účinněji napnout než posud, vždyť my jediní známe a cítíme pohromu celou, neseme ji s ostatními a nešťastný rozumí nejsnáz nešťastnému. Jsme děti jedné vlasti — co praví prorok? „Chce-li nebe odměnit syna a dceru, učiní je dobrodinci rodičů svých!“

Musíme pomáhat, pomáhámeť sami sobě, ale musíme pomoci rychle, aby rány jižjiž se hojily. Myslím, že to neštěstí české pořád ještě není syto, že zaklepe brzy zas.

NÁRODNÍ LISTY 9. června 1872

△

„U nás jen boháči mají krátké ruce," pravil kdosi, „ruka chudiny stačí." A věru, člověk by tu zpracovanou ruku přitisknul si k srdci — a pro ni odpustil by ostatním. Kdyby nebylo té strašné nouze, která žádá pomoci úplné, plného, vykonaného, ne *jen naznačeného* činu!

Neštěstí navštěvuje české kraje naše a z tisíců českého lidu dělá žebráky. „Strhlo roucho s oděného a učinilo z něho služebníka páně, i odělo ho v šat služebníků božích: hadrovitý plášť bez ozdoby." Ale přec nesmíme si zoufat, z nebe spadlá nová chudina *není* opuštěna! Dveřmi se přihnalo neštěstí, ale přátelství a láska oknem neutekly! Bědování se rozléhá krajem, ale uši sousedův neohluchly. Je to stará pravda, že „kdo přijde o statek, může říci: moji přátelé mi umřeli", ale stará ta pravda stala se u nás lží. Střechy jsou sfouknuty, zdi odervány, přístup je ze všech stran, a dobročinnost vchází ze všech stran. Jenže — u nás jako jinde — platí pravidlo: „Škoda, přeškoda, že mají bohatství jen bohatci!" Bohatec nezná chudoby, on ani neví, co ona může způsobit bolestí palčivých! On nezná ani pravé ceny svého daru, sic by mu byl pořád, pořád malý. Opět u nás musí se zmrzlá zmrzlé ruky chopit, aby opět se rozehřály — jakž krásně vyřknul básník německý —, a opět jen „chudina stává se spásou chudiny". Ovšem je zároveň chudina také spásou bohatých, ale o tom se neví.

Jaké to bylo jásání, když redakce těchto listů sebrala o sobě na Národní divadlo sto tisíc! A nyní sbírá se na zubožené kraje české čtrnáct dní a máme také tolik! Jaký je to v administraci rej po celý den! Listonoš přichází po listonoši a přináší balíky listů s penězi. A s listonoši střídají se osoby jednotlivé neb deputace, a tváře všech příchozích

jsou rozjasněny—vědíť, že na nich visí, aby rozjasnily se tváře nešťastných.

Přichází deputace květinářek a přináší příspěvek velmi značný. Po nich vejdou sousedé jedné ulice — jsou zde již po druhé — a opět mají hojnost dárků na penězích a šatstva a prádla, co by na vůz nabral. Dobrá stařenka jedna ještě o sobě dodává velký hrnek jíšky — „na polívčičku pro ty nebohé děti“! Hned nato venkovan. Vyslal ho představený zcela maličké a chudé obečky a příspěvek přece obnáší čtyřicet zlatých. „On sice pan okresní nařídil, aby peníze byly dány jemu; je to sice hodný pán, ale úřadní cesty mají pro svou zdlouhavost už svoji pověst.“ Po venkovanu nebohý drátař; dává čtyrkrejcarák — administrátoru třese se ruka, když od něho béře ten čtyrkrejcar — vždyť je v tom penízi lásky za milión! A po něm chudá pradlena. Právě byla odvedla prádlo a obdržela mzdu, z té obětuje celou zlatku. Jedno dítě drží se jí za sukně, druhé, menší, sedí v prázdném košíku. „Jak se jmenujete, matičko?“ — „I co, jmenem se ti nebozí nenasytí, dejte to jen k ostatnímu!“—A zase starý drátař a klade také celou zlatku na stůl, výsledek sbírky mezi soudruhy. A po něm zas děvčátko, jako růže květ. Nepromluvila, jen položila složený papírek, a již zase zmizela. V papírku je dukát, jmena při něm není, zato ale dojemné, krásné heslo: „Zoufáš-li ustálý jsa v den soužení: zmenšena bude síla tvá!“

V sobotu, po šesté hodině, již se ani nezavírají dvéře. Vyslanci všech dílen pražských a okolních přicházejí s nekonečnými, co nejsvědomitěji sestavenými seznamy milodarů. Zakončili svou týdenní práci a oddechli si zhluboka, volní zas lidé. Celý týden těšili se na den oddechu a celý týden si vypravovali, že ze své mzdy přispějí nešťastným. Sami ovšem mají tak, tak málo — „když má pánbůh pro ně práce plny ruce, čím jim má požehnat“ —, ale obnos jich sbírky je velký, překvapující. Dávají s usměvavou, šťastnou tváří — zejtřejší neděle, ta bude plna blaženého pocitu!

A podívejte se tamhle na toho vysokého dělníka. Jeho postava je mohútna, jeho tvář učouděna a pokryta pruhy,

jež způsobila ruka stírající pot. Vychází z dílny a žena jeho čeká jako jindy a podává mu děcko. Je unaven, ale dítě si nese vždy domů sám, je to jeho zvyk, jeho právo. Avšak dnes nejde rovnou cestou domů. A žena se ani neptá, kam muž míří. Chtěli si sice ze mzdy uložit do spořitelny tři zlaté na budoucí činži, ale muž řekl: „Žaludek hladových je také spořitelna, dáme je těm vytopeným.“ A žena řekla: „Dobře!“ Kráčejí mlčky, a když dojdou domu redakčního, políbí otec dítě a odevzdá matce — jak je dnes to dítě tak nějak hezké a sladké! Otec jde nahoru a vyloží svůj příspěvek. Je mu, jako by něco říci měl, ale cítí, že se mu hrdlo svírá, oko vlhne, a podá na rozloučenou jen mozolovitou svou ruku. „Mozol ctí tu ruku jak krále koruna.“

Jak bohata je naše chudina!

Hledíme na její skutky a naše víra v lidstvo vstává z hrobu.

NÁRODNÍ LISTY 14. června 1872

△ *V Praze dne 26. června*

Mým prstům je dnes tak po německu, od rána se jim chce psát a mnoho psát. Mohl bych té choutce ovšem snadno vyhovět, jsemť vzhledem k své produkci v příjemném poměru špatné kuchařky, co jsem napsal, nemusím bohudíky číst, ale náhlá ta choutka je mně podezřelá. Je v ní něco neobyčejného, nepravidelného, nemocného, jako kdybych někdy šel před půlnocí domů. A proto toho nechám raděj být.

Byla by to pouhá slova, slova, slova! Nějakou myšlenku vlastně nemám, co tedy psát? Satiru? Vzít si zas nějaký ctihodný stav, který je tak stár jako vzdělanost lidská a již po několik tisíciletí dává vtipným hlavám příležitost, aby se oň brousily? Je to trochu laciné. Člověk vybere si některé ty hlavy a vybere si z nich vtipné jich impertinence — „ablausen" tomu říká Němec. Přidá se pak již jen vlastní zlomyslnost a bohudíky, že jí není málo.

Vzít si sebe? Copak bych z toho člověka satirou vyved, z něhož už dosti dlouhé živobytí ničeho nevyvedlo! A pak — já už se skoro ani nemiluju, tloustnu a nemám tloustnoucí lidi rád. Již tlusté ano.

Vzít si národ? Ovšem — ten je suchý dost, jako slabikář. A vzdor znovuzrozenému mládí svému přec by leckdy satiře, té jen lékařsky operativní, té se slzou v oku, podal hezký háček. Také je pravda, že když askéta bičoval sama sebe, činil to jen z lásky k samu sobě, jen v naději na „lepší život", ale — —

Byla také letos již obyčejná slavnost „májová", na pražských hřbitovech totiž. Tu se vždy svatá pole pražská zahemží lidstvem. Jsou již pokryta kvítím a lidé přicházejí

podívat se na hroby, když hroby jsou právě „krásny“. Kdo se chce vymodlit a vyplakat, přichází as jindy, dnes je jenom návštěva parádní, jako první jarní vycházka do Stromovky.

Lidé chodí sem tam. Hledají náhrobky, jichž bohatosti či kráse by se mohli obdivovat, které zvěstují světu zásluhy, lásku a soustrast. Do daleké většiny těch zesnulých nikomu nic není, přece chodí a hledají. Zde najdou hrob jednoho, který mněl se být nesmrtelným a je, že mu nepopřál poklidu věčného. Dále něčí „prach z ničeho“, jak Lessing praví, zase dále někdo — zkrátka mezi mrtvými zde jako mezi živými, a kdyby měly pomníky znázornit vždy zcela, čím byl nebožtík světu, byla by tu galerie nejrůznějších myšlének, hned vedle poušť, zející poušť. Ovšem užívá lid slavnostního dne k tomu, aby především oslavil paměť těch zesnulých, kteří sobě zasloužili, aby byli v paměti *všech*, jichž náhrobek, mluví-li o „ztrátě nenahraditelné“, není „lhářem z kamene“, jichž hrobní nápisy čtou se celé a věří se celé. Lid ty výtečné muže a ženy své miluje, ctí je — —

„K polednímu nebyl ještě žádný věnec na hrobě Havlíčkově.“

„Kupodivu málo věnců letos na hrobech výtečníků!“

„Procházel jsem se hřbitovem, abych položil věnec, kde býti měl a — nebyl,“ — zněly letos navečer téhož dne řeči v naší společnosti.

A bylo po řeči, jak by uťal, a nanejvýš že již zapomenut. Vedle leží druhý, šťasten, že už leží tam dole a odpočívá po útrapách života; „bude rozhněván i na anděla zvoucího k soudu,“ někdo zavrtěl hlavou nad tím nám zas novým zjevem. Co vyvolalo zjev ten?

Není Havlíček více tím českým Leonidem, jenž si zde předčasně ulehl, ubit a zdupán, „jak láska k vlasti kázala mu“?

Není Jungmann více tím zasloužilým horníkem, který z hlubokého vnitra minulosti vyvážil nám ryzé zlato naší již již do hlubokého zapomenutí zapadávající mateřštiny?

Není Čelakovský více tím bohumilým pěvcem, jenž první zas naplnil český luh slunečním jasem a zpěvem skřiváňčím?

A není tu ještě celá řada jiných oslavenců, netlí zde chudý prach mnohých, kteří jsou posud naším národním bohatstvím? Či to, co posud našimi duševními výtečníky vykonáno, nestojí za trvalejší oslavu a delší paměť než na nějakých deset let? Jsou naši politikové tak bezvýsledni, že zasluhují být měřeni jen dle výsledků takřka hmotných? Jsou naši spisovatelé samí němečtí Gutzkowové, kterýž dle vlastního výroku svého „káru nesmrtelnosti své musí vždy zas znovu z prachu zapomenutí vytahovat“, a když již síla dohořela, musí ji v prachu tom již nechat? Je pravda, mladý národ vždy žádá stálé produktivnosti, náš národ je také mlád, také jí žádá — ale má také národ *tento* vlastnost jiných, nevděk, rychlé zapomenutí, je jeho vděčnost jenom jako ta ranní mlha, krásná sice a zlatá, ale mizící již po několika hodinách? Či je to ochablost nějaká jen okamžitá, způsobená nešťastným tím rokem letošním, který nám zasazuje ránu za ranou? Jsou to těžké rány, pravda, ale mohou se rozmnožovat do nekonečna? Nerostem co národ očividně, na úžas i zášť tak mnohým kolem nás?

Ochablost by mohla být ovšem u nás jen okamžitá, ale ani ta okamžitá *nesmí* být! Byť bychom ztratili jediný okamžik nečinností, již toho jediného byla by nenahraditelná škoda! Táhne-li přes nás bouř, nebuďme slabokřídlým skřivanem, jenž se schová za hroudu, nýbrž orlem, jenž se povznese výš, *nad* mračna! Je-li zbabělost hotová smrt a zažívá-li zbabělý smrt tisíckrát již před smrtí svou, je ochablý aspoň člověk stonavý a ochablost pravou chorobou. Máme toho tolik co dělat, ve vědě a v umění, v životě politickém i společenském, že nesmíme ani postonávat a polehávat! Kdo co právě v ruce máš, prašť to ochablosti v tvář!

NÁRODNÍ LISTY 27. června 1872

△ *V Praze 6. července*

Předevčírem — myslím alespoň, že to bylo předevčírem, já sobě dátum nepříjemných událostí nepamatuju — stalo se v českém divadle něco dojemného. Tím dojemnějšího, že nám to připomíná dobu dětinství našeho národa, krásnou dobu, kdy jsme byli ještě co možná nejhloupější. Tenkrát, na příklad za Liegerta, když vystoupil nějaký slavný host operní na českém jevišti a promluvil v dialogu takhle dvě tři slova po česku, mohlo se divadlo zbláznit radostí a zbořit potleskem. Byla to také čest, když tak slavný pán, který zpíval již i v Petrohradě, promluvil dvě slova v jazyku národa, který v Petrohradě ještě nezpíval, když takový pán, který od nás bral několik set za jediné vystoupení, snížil se až k tomu národu Husa a Žižky a nestyděl se vyslovit nějaké jeho „č“ a „ž“! A my, kteří jsme netleskali, stáli jsme při tom a bylo nám, jako by nás polil nejstudenější vodou. Jsme ještě mladi, mysleli jsme si tenkrát.

Zestárli jsme o deset let, prošli školou mnohého utrpení, odbyli sobě politickou svou zkoušku maturitní a víme, že jsme národem zralým, který má nejen velkou minulost, nýbrž i zabezpečenou již budoucnost. A předevčírem vystoupí v Lazebníku nový host, nám zajisté velevítaný, co Almaviva. Je první polovice prvního aktu, Figaro udílí Almavivovi rady a především mu radí, aby se u Bartola tvářil opile. A Almaviva, vedoucí posud vše po italsku, náhle spustí po česku: „Opilého? a proč to zas — a proč to zas?“ a divadlem to zatřáslo, zahřměl potlesk radostný, jakého jsme již leta neslyšeli, a nám, kteří jsme netleskali, — bylo opět tak, jako by nás studenou vodou polil. Myslí naší opakovalo se stokrát „a proč to zas? a proč to zas?“ a ne-

věděli jsme přece, proč to zas! Byla v tom nějaká tajná poklona českému národu? Či jsme pořád ještě „tak“ mladi? Toť bychom musili být také ještě nadšeni?! Ale nadšení naše — právě se blíží největší den český z celého roku, den Husův, a letošní naše přípravy k němu —

Nechme toho, beztoho řekne již mnohý mudrc náš: Tolik řečí pro takovou maličkost! On nepomyslí, že je ovšem zle přeceňovat se, ale nedoceňovat se že je ještě hůř a národní pýcha — ale nechme toho! Vezměm sobě něco jiného, třeba zas něco smutného, smutek se smutkem působí jako v multiplikaci minus a minus.

David Kuh je teď minus! Minus politické váhy, minus skvělých vyhlídek do budoucnosti, minus důvěry německého lidu v Čechách. Jeho voličové mu dali adresu nedůvěry! Zlý to, neznabožský lid, beze vší podstaty, beze všeho náboženství! Ano, zní to krutě, ale opakuju, *beze všeho náboženství!* Kdo má důvěru v boha, potřebuje snad mít *nedůvěru* ku svému bližnímu?! A oni ji nejen měli, nýbrž i vyslovili, ti zlí, hanební voličové Kuhovi! Nepomyslili, kam to vésti může, že může David Kuh zas ztratit důvěru v německý lid v Čechách a pak — hrůza domyslit!

Jaká to byla před ním již rozestřena budoucnost! On mohl se vším možným stát, on mohl být i ministrem a vznášet se na rakouském nebi jako ten oblak, nahoru k slunci usměvavý a lesklý, dolů k národům hezky zamračený. Když Herbst, když Jiskra — proč ne David Kuh! Ano, celý svět mu byl otevřen, vždyť španělský trůn také je pořád ještě něčím a za mořem jsou pro státníka ještě jiné všelijaké trůny — výskal jako dítě v lese, plácal ručičkama i hubičkou, honil se za motýly a kladl hlavinku svou do vonných květů. Tumáš!

Jistě by byl svého cíle dosáhl. Už postoupil z pouhého zemského poslance na říšského radu, z provinciálního Pětikostelního náměstí před residenční Skotskou bránu, z pětky diét na desítku. Také již tam řečnil a vídenské časopisy vyjadřovaly se o něm co nejpochvalněji: stran obsahu řeči řekly, že ovšem vlastně žádný obsah v ní nebyl, stran slohu,

že ovšem žádného nemá, a stran řečnického jeho orgánu citovaly nadšeně slova básníkova: „wie der Nebelwind, der herbstlich durch die dürren Blätter säuselt“. Ach, on by je byl překonal a získal sobě všechny! Vždyť se skvěl jako rudá růže, pokropená rosou! Tou rosou byla obrovská jeho důvěra v sama sebe a trochu menší důvěra k němu ostatních. Byl arci ještě maličký, ale jiní byli také malí, rostli pak, když cítili důvěru. Kdyby byla řekla důvěra: „Ach, náš David Kuh zavede v Rakousku pořádek!“, on by jej byl zavedl; kdyby byla řekla: „On připojí Severní Ameriku k Terstskému území!“, on by ji byl připojil; „on přivede Čechy na říšskou radu!“, i to by byl dokázal. Ale teď, na berlích nedůvěry!

Nejhorší přitom je, že neví, nemá-li v tom přece kus viny. Chodí prý s hlavou sklopenou a cituje si stále ze Schillerova Wallensteina:

wer das Vertrauen vergiftet, o, der mordet
das werdende Geschlecht im Leib der Mutter.

Má se za vraha, vidí mrtvou důvěru před sebou, ubitou, zvražděnou, a když ona na něho pohlédne bledou svou tváří, David Kuh se zachvěje.

Nebohý! Ono se mu povede ale nakonec přece dobře, jako všem lidem dobrým!

NÁRODNÍ LISTY 7. července 1872

KTERÝŽE NÁROD JE DUŠEVNĚ CHORÝ

I

△

Šťastna je Francie a velký je její národ! Tak silný, že každá pohroma, každá ztráta připravuje mu jen tím větší užitek, že z každého neštěstí vypučí pro něho tím větší štěstí, jako z původních „ropuch“ erbu jeho rozkvetly „lilie“. Sto tisíc ztratil za poslední války vojínů a milióny za ně našel vlastenců; uvržen do obrovitého dluhu stal se z toho pánem světového trhu; zažil císařského úpadku u Sedanu a vzrostla mu republika. A nynější ta jeho republika nepočítá času sice podle „dekád“, jak počítala první, ale dožije se staletí!

A nepřátelé jeho, vítězové nad ním? Národ německý zvítězil — má z toho svobodu? Leží zas ve svém řetězu, jako doga, která právě na rozkaz pánův vykonala krvavou práci svou! Ucítil jednou, že má sílu vskutku nesmírnou, ale ta síla není svá, je jen komandovanou, třeba i zneužívanou silou oslepléhо „učitele“ ze Sueových Pařížských mystérií. Nezískalť národ německý ni rozvojem volnosti, ni rozvojem ducha, naopak, v *obém* utrpěl. Naší úlohou zde jest, abychom ukázali jen na úpadek duševní, a ten je značný, zároveň tak jasný jako propuklá, neomylně zjevná velká choroba, k níž v organismu dávno ovšem již klíčil zárodek. Berem na doklad jich vlastní nynější literaturu — kde jinde měly by se důkazy vážit!

Čtenářům našeho fejetonu je již známo, že vycházejí teď v Německu spisy, které nedokazují nic jiného, než že — *veškerý národ francouzský je chorý na duchu, šílený, každý Francouz že je blázen.* Uvedli jsme o tom stuttgartský spis jakéhosi doktora Starka. Téhož Starka známe ještě ze dvou spisů jiných, z jednoho všeobecně psychiatrického, druhého pak pojednávajícího o „duševní chorobě Shakespearova

Leara“. Poslednější úlohou, sobě položenou, mohl Stark zajisté dokázat, svítí-li mu blesk vlastních myšlenek, dovede-li se něčeho chopit původně, je-li vůbec samostatnou, plodnou individualitou spisovatelskou. V obou spisech ale nenalezá se nic, pranic jiného než *fráze*, vlastní myšlenky ani za nehet! To však je nám tím důležitější: fráze je majetkem širších kruhů, obyčejně majetkem celého národa, pomocí její pronáší celý národ již bez dalšího myšlení *uniformní* náhled svůj ať již o čemkoli, a napsal-li frázista Stark, že „národ francouzský je národem šílenců“, napsal jen, v co německý národ věří a co *celý* německý národ *říká*. Že se nemýlíme, je důkazem veškeré německé časopisectvo současné, které denně tvrdí *totéž* co Stark, jakož i spisy ještě jiných frázistů a zároveň doktorů psychiatrů. Na příklad dr. Fr. Wiedemeistra spis Über Geisteskrankheiten bei Individuen und Völkern, vyšlý v Osnabrücku.

Myšlénka o choromyslnosti celého národa francouzského není u Němců ani nova. Známa je Goethova xenie:

Mir auch scheinen sie toll; doch redet ein
Toller in Freiheit
weise Sprüche, wenn, ach! Weisheit im
Sklaven verstummt.

Jsou-li Francouzi zběsilí, ale svobodní, mluví i podle největšího toho Němce nyní „řeči moudré“, kdežto v Němci nevolném „mudrctví oněmělo“ a jen — šílenost z něho mluví. Volnost Němců je minimální, vidíme to na špetce jich svobody tiskové. A i té malé tiskové své svobodě rozumějí jen tak, že přivážejí co možná mnoho — nesmyslu na knihový trh.

Prohlídněm si spisek Wiedemeistrův. Není velký, jsme s ním brzy hotovi a rovněž brzy s úsudkem o něm. Úsudek bude znít: papír bílý, tisk černý, sazba v pořádku; sloh plynný, interpunkce správná, oddíly na svém místě — jen rozum nadobro popleten. O Francouzích se v něm tedy tvrdí, že jsou od prvního do posledního vesměs choromysl-

ni. Nepotřebujem se zdravého rozumu francouzského zastat, vezmem-li nějaký slovník náučný, *třeba německý*, do ruky, najdem v abecedním pořádku o pořádné percento více jmen výtečníků francouzských než německých. On sice p. Wiedemeister také připouští, že „Francouzové ve mnohých uměních a vědách dokázali věci veliké, že byli *všem národům učitelem a vzorem*, — to že ale nevylučuje šílenost. Mezi šílenými naleznem mnoho velkých učenců, umělců, úřadníků, kteří vykonávají povinnosti své vzdor své chorobě duševní“. Víc vlastně není ani třeba uvést na charakteristiku „psychiatra“ Wiedemeistra, jenž prý je v Osnabrücku *lékařem* ústavu pro choromyslné! Nesmysl spočívající v tvrzení, že *národ šílenců* přivedl všechny národy ostatní ve vědách na *rozumnou* cestu, je příliš zjevný. Kdo jen jednou navštívil ústav choromyslných, kdo přečetl jen jeden jediný *vědecký* spis o psychiatrii, ví, že chorec není více ni učencem ni umělcem, že jen mechanicky pracuje ještě dál, čím déle tím hůř dle úbytě organické síly, a že konečně, neuzdraví-li se zas, práce jeho nadobro se zmodrchá, až přestane. Dodáme-li ještě větu další: „Šílenost jednotlivcova povstává křivými zprávami, jež mozku dodávají smysly“, vylíčili jsme již vědeckou nedochůdnost páně Wiedemeistrovu naprosto. Vždyť ví každé dítě, že duševně chorý má třeba všechny *smysly* zdrávy, ale *mysl* nezdrávu, a že nemocný mozek i nejzdravější zprávy smyslů převrací si dle choroby své. Je to abeceda, přes niž se ale osnabrückský lékař nedostal, — a přec se pouští do duševního velikána francouzského!

Můžeme říci, že kdo s takovými zbraněmi vystoupiti a říci může: národ francouzský je národ bláznů, *sám musí být blázen*. Jenže při tom na osobě páně Wiedemeistrově nezáleží; záleží na ní jen tak dalece, že týž pán je frázista, že vyslovuje běžnou frázi všech Němců, uniformní náhled celého svého národa. Z čehož pak následuje ut supra: *národ německý sám musí být duševně chorý*. K tomu, ne z případů a zjevů jednotlivých, nýbrž ze zjevu generálního, z celé povahy národa německého, poukáže tento článek. Není

psán, přiznáme se, z lásky k blížnímu, nýbrž z lásky k nejbližšímu, k nám samým. Budem-li sobě toho vědomi, že a jaká ta choroba našich sousedů je, snad že přestanem konečně ideálně od nich očekávat zase ideálnost, politickou poctivost a spravedlnost, nahlídnem, že nemůžeme žádat od Němců něčeho, čeho dle chorobného rozvoje mozku svého ani schopni nejsou. Nemocný se vymyká zášti, nikdo tedy nemůže říci, že štveme. Zároveň ale je nutno, aby se soused zdravý dle nebezpečné mu nemoci sousedovy řídil, — kazajku mu dát nemůžem, vyhnout se mu, *nikdy nepočítat* na jeho zdravou mysl můžem. Nechť nám třeba někdo řekne, že jsme v psychiatrii laikové: český vzdělanec, ,,neschopný university", ví každý ve věcech vědeckých alespoň tolik co nějaký Wiedemeister, a pak — vždyť je ten laik již tak dlouho pozorujícím a trpícím sousedem chorých Němců!

II

Náchylnost k choromyslnosti bývá obyčejně vrozena, v organismu založena. Záleží v jistém nedostatku, jmenujme jej již duševním nedostatkem *nebo* tělesním. Specielně pak německá choromyslnost záleží *v nedostatku citu*. Němci jsou národem nordickým, severním, hotový rampouch. Jsou sice nejjižněji rozloženi ze všech kmenů nordických, zato vyvinuli kvůli vyrovnání zas *v sobě* ze všech nejvíc té chladné severnosti, té mrazivé bezcitnosti. Takový bývá způsob přírody, tvořící druhy a kmeny.

Není přec ani potřebí dokazovat teprv bezcitnost německou! Svědčíť o ní i sám vnitřní život německého národa. Národ, jenž po celých 14, pravíme *čtrnáct* století mohl ,,upalovat čarodějnice", a sice tak, že dle Scherra jen za jediný rok bylo u jediného města, na příklad u Osnabrücku, upáleno *osmdesát* čarodějnic, neb dle staršího chronisty vypadalo u Wolfenbüttlu popraviště úpalnými koly jako les, národ takový skutečně citu nemá a těch 14 století bylo by prožlukle dlouhou dobou pro nějaké ,,poblouznění", pro

výminečnou „duševní epidemii“. Všimněm sobě také *celému* středověku panujícího pěstního práva, celého zákonodárství ukrutného a železného a porovnejme je s tehdejším zákonodárstvím slovanským! Avšak hlavně rozhoduje tak zvaný „jemnocit“, jevící se u zacházení s *jinými*, onen jemnocit, jenž rozkvétá až v sebezapření, až v obětavost za jiné. Kdyby vůbec Němci měli nějaký jen cit, musili by se leknout, hledíce co do zrcadla — do očí obklopujících je soused: není národa ve světě, který by byl ostatními národy tak nenáviděn jako národ německý! Také vším právem, celá jich historie je vražděním národů jiných, vzpomeňme si jen na Pomořansko, na „pokřestění“ celého Slovanstva polabského, na veškerou historii naši českou, na nynější Poznaň, na poslední vojnu s Francouzi, na upalování vesnic i s lidstvem, na výminky míru vypočtěné přímo na zdrcení celého velkého národa. „Duševně chorý je jako parou hnaná píla, která bezcitně zuby svými drtí vše, čeho dosáhne. On zločincem není, je ale škodnějším než zločinec.“ Mimo to — můžem zde zase poukázat k dějinám našeho národa a naší národnosti — ten šílený, pustý smích, jaký sobě Němci tropí z každého osudem stiženého a bezbranného! Měj ruce svázány a oni budou tančit kolem tebe tanec hurónský, budou ti spílat a poplvají tvoji tvář!

Od jich srdce nastudil se jich rozum. A v tom směru vedem svůj důkaz dále. Hlavním důkazem choromyslnosti jest nedostatek objektivnosti, *přílišná subjektivnost*. Tuto vadu nalezáme u Němců v míře hojné, i v jich životě praktickém i v ideálním. Předním dokladem je tu ovšem jich literatura, hlavně jich až úmorná literatura filosofická. Jich filosofie je „filosofie všech filosofií“, jak sami říkají, a Němec Novalis praví zrovna o vědě té: „Jest, jako také matematika, jako vůbec všechny vědy synthetické, vědou libovolnou. Jest metodou ideální, osobně nalezenou (selbst erfunden), jak svůj *vnitřek* pozorovati, rovnati atd.“ Kdyby nebylo ničeho jiného než Fichtova „*jáství*“, dost by bylo. Nechť se uchopí jich duch čehokoli, se vším jdou hned *do sebe*, nikdy nezůstanou při objektu. Paní Staëlka je

Němcům velmi milá, dovolávají se jí zhusta, neboť je chválí jen což; ale také ta jim vytýká, že „ztrácejí ihned reálnost, ihned jsou v oblacích“. Nikoli nepatrnou, ano pro nás velmi důležitou okolností je, že Němci právě v psychiatrii, která vylučuje *všechnu* subjektivnost a žádá co nejpřísnější objektivnosti při pozorování a posuzování, jsou daleko za ostatními, velmi daleko za Francouzi. Netřeba poučovat, že také vůbec ve vědách přírodních nejsou v popředí, že Cuvierové, Buffonové, Darwinové a jiní praví „Bahnbrecher der Wissenschaft“ *nejsou* Němci. Ano, lze říci, že celá jich ta převelebovaná „kultura“ je dosti málo jejich. Co vše přebrali odjinud, od Italů, Francouzů, Angličanů, ano i od nás! Přisvojují sobě nejen jednotlivé myšlénky cizí, nýbrž hned celé vědecké systémy, celé důležité vynálezy, ba hned i ty vynálezce samy. Když byl Hus „ein Deutscher“, když byl Komenský, Jesenský jejich, proč by nebyl Purkyně, Škoda, Rokytanský také jejich, proč by nebyl vynálezce plynu, Moravan Vinzor, nebo vynálezce loďního šroubu, Čech Ressel, „slavným Němcem“, jakž jsme o všech těch již tak často čtli!

Zcela marna byla rada, jakou dal Kästner Fichtovi: „Neptej se stále, ví-li něco tvé já, nýbrž také jednou, *je-li* něčím.“ O tom jsou Němci beze všech otázek nesmírně přesvědčeni, že něčím jsou. Ovocem té subjektivnosti čili výsledkem té anomálie v myšlení jest právě známá německá domýšlivost (jak trefný si učinili význam slovem *Größenwahn*“!), spočívající na *bludné představě*, že Němci jsou *nejvzdělanějším národem* na světě, poněvadž prý jsou *k tomu nejvíce způsobilí, ku práci duševní nejvíce nadaní*. Toť přec už bludná představa jako hora, bláznovství hotové! Náhodou jsou ve světě cifry a uvedeme je zde, kvůli sobě, ne kvůli Němcům, kteří je také znají, na něž ale pravda jako na choromyslné vůbec pražádného vlivu nemá.

Sám Němec Vogt — citujem zde schválně jen vědu německou — dokazuje, že *velikost* mozku rozhoduje o způsobilosti a vzdělanosti, ano dokazuje i, že s rostoucí v lidstvě vzdělaností roste lidem též mozek, takže nynější generace

má již mozek velmi značně větší, než měly generace minulé. A jiný Němec, doktor Weißbach, nyní na místě zavražděného krajana našeho doktora Schwarze řiditel rakouské nemocnice v Cařihradě, činil co vojenský lékař porovnávací studia v nemocnicích vojenských, a sice právě studia o lebkách rozličných rakouských národů. Zvážil a změřil mozků po zemřelých vojínech německých 46, maďarských 46, italských 40, rumunských 13, českých 25, slovenských 11, jihoslovanských 8, maloruských 18 a polských 11. Výsledkem badání bylo: *největší mozky mají Slované, z těch předně Češi.*

Tolik německá věda — a německá praxe? Že prý nejsme národem schopným kultury, že prý nejsme schopni mít universitu, že prý by věda hlavami českými utrpěla, že prý — kdopak by to všechno opakoval! Oni se dostanou až do zuřivosti již proto, že chcem být jen *totéž* co oni, ale ihned tvrdí zas, že i pokud se týče spravedlnosti k jiným, oni jsou národem zas nejspravedlivějším! Oni jsou vůbec nejprvnějším národem ve světě — „choromyslný má právo být domýšlivým" — také to sami povídají, že tím národem nejprvnějším jsou, a nevěří-li někdo, náramně se zlobí. Prahu by rozbili už za to, že české domy nesmekají své střechy před nimi, a když Němec vejde do některé ulice, že v úctě před ním nevstane veškeré dláždění. Každý vyniká pedantstvím a malicherností, o malých věcech píší velké knihy,* ano počet nových německých kněh je ročně úžasný, neboť každý tam myslí, že dovede napsat knihu dobrou, a kdyby se dostal veškerý národ německý do nebe, popíše celou klenbu nebeskou! On ale do nebe více nemusí, je již zde *blažen*, má již zde svou „Schreib*selig*keit" — „schreibend schreibt er im Schreiben geschriebene Schriften". Píšou nesmírně mnoho, ale pozorují nesmírně málo, kompilac z jiných literatur mají víc než kterákoli literatura jiná, a vy-

* Právě nyní vyšel v Lipsku od Maca Jähnse spis *Roß und Reiter* in Leben und Sprache, Glauben und Geschichte der Deutschen. Dva svazky — *velký* oktáv — *devět set dvacet sedm stran*! —

nalezli-li přec nějaké umění, jest to zajisté to: jakže se dělá z desíti kněh jedenáctá. Není vše to jasným důkazem, že Němci jsou národem maniakálním, že veškerý národ trpí mánií — „Größenwahn"!? Vždyť praví zmíněný pan Wiedemeister sám: „Chorec melancholický myslí, že je hloupější, špatnější, nehodnější než všichni lidé ostatní; maniakální zas, že je člověkem nejkrásnějším, nejlepším, milování nejhodnějším, ve společnosti chce mluvit sám a sám, zpívá, i když neumí", atd.

Zkrátka, Němci jsou již od dávných časů nezhojitelně choromyslni, a sice trpí *pomateností*, německým slovem „Verrücktheit" krásně vyznačenou. Pravíme „nezhojitelně", neboť čtem u Wiedemeistra: „Šílenec má se za dokonalejšího tvora, než jsou ostatní, — šílenec se ničím nepřesvědčí o nesmyslu svých názorů." Zkrátka: Odkud Němci vyšli, tam se již zase vracejí, vyšli z vojenského barbarství a jsou opět v něm, jenže mezitím prožili svůj duševní život celý, a duševní jich choroba měla tedy čas na dokrystalisování. S chorobou jejich souvisí pak také pud jejich: amalgamovat si jiné, svěží národy, by novými zdravými silami vyrovnali své nedostatky, které sami *instinktivně* cítí.

— — — — — — — — — — — —

Nuže, pane Wiedemeistře, pane Starku, páni žurnalisté němečtí, slavný německý národe celý, — jak se líbí to naše české pokračování spisů a náhledů vašich? Je také dobré, také správné?

NÁRODNÍ LISTY 8. a 17. srpna 1872

△ V Praze 24. srpna

Světe, ti by nás mohli napálit, ti vídeňští žurnalisté! Na příklad, aby takhle jednou o nás promluvili pravdu, aby řekli, že jsme národ řádný, lid počestný, mužové poctivě snažliví, — my víme, že lhou vždycky, nevěřili bychom jim pak také vlastní hodnoty své a v národě by dojista nastal onen „rozklad", o kterém ti vídeňští žurnalisté již po 12 let mluví týdně dvakrát. Oni toho ale neudělají, oni nepromluví pravdy o nás, z pravdy by nemohli ani existovat, kdežto při lži daří se jim chvalapánubohu jak náleží pěkně. Lidstvo, pravil někdo, skládá se jen ze dvou druhů lidí: špatných a hloupých — ach, oni nejsou hloupí, ti jistí vídeňští žurnalisté, docela jistě nejsou!

Že prý je ta česká vlast jakoby poseta samými bodláky, napsal jeden z nich tento týden. Nejspíš psal ve jmenu ostatních, živících se vesměs pící stejnou, bodavou, ale sytící. Ano, již je tomu zase jednou „celé čtyry neděle", co do nás melou! Lež na lež, pomluva na pomluvu — poslední soud bude jen kvůli nim trvat o čtrnáct dní dýl! A jak virtuosně umějí námi zatáčet! Takový mužík — člověk by s ním nevydržel dvě hodiny pohromadě a jeho matka ho pod srdcem nosila devět měsíců, zázračná lásko mateřská! — takový mužík, chci říci, sotva je mu dvacet let a pohne prstem a Palacký musí jít k bratřím Grégrům, a kyne perem a mladočeši musí se sejít ku konferenci u Sladkovského, a klepne telegrafem a mladočeši jdou na sněm! On to může učinit, neboť on má ve Vídni sílu kamarádů pomocníků, vesměs lidé to velmi „čestní", ač podržují-li všechnu čest, o kterou jiné lidi připravili, pro sebe. Ti nás pak „zpracovávají" dál, v úvodních článcích i dopisech, lokálkách i poznámkách, a lež jim nikdy nevyjde, lži mají vždycky

dost a budou mít, a když někdo jednou z nich umře, bude muset při nápisu na jeho náhrobku stát extra poznámka, že ten nápis zcela jistě není od toho mrtvého, a že tedy můžem vskutku věřit, že zemřel. Lhou o nás až zimničně — —, „ale oslí trop netrvá dlouho," říkal nebožtík Klicpera.

Mohli bychom se jim pomstít. Když oni o nás vše jen zlé, mohli bychom my o nich vyprávět vše jen dobré, — ale kdopak by nám věřil. Nebo když oni o nás samou lež, mohli bychom my o nich samou jen pravdu, — kdyby ta pravda nebyla ještě ošklivější než jejich lež. Nejlíp je nechat — brána se dá zavřít zámkem i závorou, pomlouvačná ústa jen penězi, a těch máme sami zapotřebí. Však ona pravda zvítězí, světlo pronikne, třeba se zdálo z Prahy do Vídně dál než z nejvzdálenější stálice, odkudž alespoň za dvě za tři leta doběhne k zemi světlý paprslek. Pravda má už jednou výhodu tu, že lhář je nepřítelem jejím nejslabším. „Je jako medicejská Venuše — rozbita třeba na třicet kusů, ale lidstvo sobě ji přece zase sestaví v celé božské kráse."

A když už tak ten „kalich utrpení" nahnul se zas k ústům českého národa, myslil si malý „Budivoj": Pročpak bych trochu zeměžluče nepřikáp!? Proč bych si jednou zas nevynadal všem těm „revolucionářům", kteří nahý lidský rozum staví nad nejpěknější dogma, všem „křiklounům", kteří raděj jdou na tábory než na procesí, a úhlavně všem těm nenáviděným demokratům, kteří jsou z pokolení Ezau a nosí vousy! A Budivoj šel do blízkého kněžského semeniště a poprosil jednoho z těch pánů tamějších, kteří se šatí fialově červenými rukavičkami a živí modlitbou, zbožným zpěvem a psaním úvodních článků. Trvalo jen do rána a článek vyšel. Patrně je pisatel tak asi na onom vznešeném stupni, na kterém jsem byl sám, když jsem ještě se nekazil čtením: tenkrát jsem myslel, že neumí nikdo číst bez brejlí, — a on ten pisatel posadil svým čtenářům také brejle. Ale článek se mu povedl. Je prodchnut onou vznešenou láskou křesťanskou, která stejně miluje *všechny* lidi, ano i vdovy, panny a hospodyně, jenom ne nekatolíky,

revolucionáře, demokraty a vůbec všechny ty novotáře, kteří v nepochopitelné zaslepenosti své snaží se historii dělat zcela jinak než spolupracovníci historie církevní, jež „zná jen samé kněze a žádné lidi“. Na moderní snahy českého národa pohlíží oním vpravdě křesťanským názorem, jakým vídeňský žurnalista žid, který, když jí uzeninu, myslí, že přijal také již křesťanskou kulturu. Velmi obratně vyhnul se všemu a neprozradil, že vládychtivost je spojena se snahou jeho, že by třeba praničeho proti tomu neměl, kdyby letos, ze 24. na 25. srpna, byla zas nějaká „bartolomějská noc“, a nakonec praví: „Zle je — ale já tím vinen nejsem“, a umývá si ruce v krvi pobitých demokratů českých. — Ach — Herwegh má pravdu, praví-li: „Nechť jsou katolicky tonsurováni nebo protestantsky přičísnuti, vždy se s nimi dostanem do vlasů!“ — Ano, padají na nás rány morové, osypaly nás neštovice, ale doufejme, že jsou jen tak ty budivojské, jen ovčí a že nezůstane ohyzdných důlků v české tváři!

NÁRODNÍ LISTY 25. srpna 1872

△ *V Praze 21. září*

Máme v rodině již zase pohřeb! My z černého roucha ani se nesvlečem, naše procházka je za umrlčím vozem a naše modlitba — kdykoli vejdem do chrámu, je rekviem. Posledních deset let prý náš národ zase žil — ano žil, jenže mu skoro všechno odumřelo, co miloval! A zítra již zase půjdem k hřbitovu, smuteční písně se rozepějí, smolné pochodně ztemní vzduch, rakev novou postavíme na zvrátká prkna nad odevřeným hrobem, a pak, pak zarachotí a zabubnuje hlína a pochována bude dcera národa, Zdenka Havlíčkova.

Podivno, je mně ale, jako bychom byli tou smrtí vinni! Učinit ji, sirotka, dcerou národa, českého, nešťastného národa, připojit osud její ku kletbě naší — odkud se jí mělo štěstí dostat! Nad námi burácí stálá bouř, rozestírá se dlouhá, dlouhá noc. Na obrovských pralesích českých hranic leží spousta mračen, v horách hřímá a hrom i mrak šíří se až k hranicím druhým. Chvilkami zasvitne rudé oko blesku, noc se zapálí a již sklátil posel boží někoho zas z těch, kdo na čest národa postaveni jsou výš. „Naši lidé“ jsou naše hromosvody, jenže sami přitom hynou. My přijali sirotu Zdenku za dceru svou, my ji postavili vysoko v srdci svém, my ji i bohatě pozlatili, byla radostí a pýchou naší — blesk si hledá kovy lesknavé, smrt si hledá radost lidskou— nuž zde leží na marách ta radost naše, chladná ruka smrti setřela jí růže z tváří, zmrazila její mladý, teplý dech!

Věříte v předtuchy? V tu nevysvětlitelnou, nenadálou ouzkost, která náhle naše srdce sevře, která, jako by z jiného, nadpozemského světa přišla, v plném proudu rozkoše náhle před vnitřním zrakem naším rozevře roušku budoucnosti, zašeptá o klamu, o neštěstí slova mlhovitě

nejasná, ale tak děsná, že až se zachvějem? Taková předtucha mne opanovala v onen den všeobecného jásotu, když odbývána „národní loterie“ ve prostorách zábranského divadla. Přítomní byli v nadšení, jakž také by nebyl býval nadšen lid právě teprv znovu probuzený, právě teprv k činům zas se mající a mohoucí sobě říci, že jedním z prvních činů jeho bylo krásné osvědčení vděčnosti muži, který proň byl bojoval i zemřel! Jednalo se o to, abychom dokázali, že nejsme nehodni obětí velikých a mužů tak vznešených, jakým byl Karel Havlíček. Kdo kde mohl, přispíval pěknými dary, kupoval losy — snad není od místa, řeknem-li zde, že největší, ano netušeně velkou oběť tehdy vykonal šlechetný Fügner, je již také mrtev, také schvácen předčasně, nemusíme zatajovat, že také zde byl on z obětavých nejobětavějším. A byly to pak veselé dny, výstava, loterie, nadšené články novinářské, — a přece náhlá černá předtucha! Hleděl jsem na sirotu Zdenku, která tu stála bez otce i matky, o jichž smrti dlouhá leta blaženě se nebyla ani dověděla, a kterou teď národ celý slavně jmenoval vlastní dcerou svou, přivinul k láskyplnému srdci svému a zároveň se již skvěle byl postaral o její budoucnost.

Avšak podobá se, že my Čechové máme při světové hostině věčně být „svatebním hostem bez svátečního roucha“, že nám svědčí jen chudoba.

Nastal Zdence život nový. Z rodinného kruhu, v němž se bylo zaklíčilo dětské srdce její prvními svými tužbami, přenešena do poměrů jí posud cizích. Nu, nebudem zde vypravovat běh krátkého jejího života, dlouho ji smrt věru nehledala! Ani jí — a popřává ho každé květince — nepopřála celého máje, přetrhla jí píseň dřív, než nastalo léto života. Nevíme, jaké náděje Zdenka sama kladla do dnů budoucích, ale byť sebeskromnější, vysloveno je jim neuprosné, neodvolatelné „amen“!

V předčasné smrti vídají lidé cos poetického, nazývají ji štěstím, uniknutím všemu smutku a vší tísni životní. Cožpak je nejšťastnější ten, kdo ani se neprobudiv z prvního spánku svého již se uloží pod krov hlíněný, kdo z prvního

obejmutí matčina ihned přejde do objetí smrti? Život má své právo — nechcem jen umírat! Za ten život svůj právě zápasíme, co jednotlivci i co národ. Snad řekne vůči smrti Zdenčině také mnohý: „není léku“ nebo: „vždyť se již doslýchalo, předvídalo“ — dobrá, vše je pravda —, což nejsme ale ztrátami již až nervosní, což nestojíme skoro stále nad hroby svých lidí a což nepochováváme „dceru národa“, není smutek *rodinný?* Dceru národa! Probouzíme se teprv, v tak mnohých hlavách ještě temno a v srdcích hlucho, tak mnoho ještě těch, kteří nevidí vlastního národa a neslyší steskú jeho, nestojí a nepracují s námi! Zvlášť ještě ženy, dívky! Hrob Zdenčin je odevřen, sem pojďte, dcery české, zde složte slib, že dcerami národa nebudete jen dle rodu, že jako již příštího jara ze Zdenčina rovu vypučí kvítka, již nyní v srdci vašem vypučí vonný květ krásného, opravdového vlastenectví! Vždyť se zlomí křídlo i nejmocnější bouře a vzduch se rozleskne, nebe zmodrá! Nechť nejsou pak nivy české holé, nechť rosa nevpíjí se v mrtvou hroudu, nýbrž perlou zaleskne se v kalíšcích květů a v zraku národa rozradostněném!

NÁRODNÍ LISTY 22. září 1872

ČESKÁ BROŠURA

I

Vyzvali jste mne, abych psal o *Alfonsa Šťastného*, rolníka v Padařově, brošurce O doplnění našeho národního programu. Neučinili jste dobře, dali jste spisovatele rolníka do rukou — jeho závistníka. Ale není to „žlutá závist recensentská“, je to závist ona, o které lze říci: „Kdo mně závidí, chválí mne.“ Závidím Šťastnému, vykonal, co se nezapomene!

Lidský rozum chystá se k poslednímu boji, ano boj ten vlastně již začal mezi světlem a temnotou — bude bojem tuhým, ale zvítězí světlo, rozum. Vojvůdci temnoty vrhli lidstvu ještě „neomylnost“ v tvář, aby pomocí její rozum utkvěl ve věčné již porobě; avšak rána ta lidstvem jen zachvěla, rozum se vzpamatoval a vzepřel, stoje již na skalopevné půdě vědy přírodní, a akta posledního koncilu v chrámě svatopetrském malomocně se svezla a leží pod neuprosnou tíží spisů Darwinových. Rozum postavil se proti náboženství — „ale není to víc smělý jen atentát na církev a kněze její, na svaté a jich ostatky, madonu a jejího syna“, je to nyní vzepření se proti samé myšlénce božstva, proti pojmu boha. „Doby abstrakce minuly, žijem na nejširším základu positivismu.“ Ovšem, negace boha není nova. Jevila se již přečasto v dějinách rozvoje lidského ducha. „Boha sobě stvořil člověk, jehož rozum začal se prohouzet a rozhlížet po vůkolí, po nebi i zemi, a nechápal zákonů předmětů všech. Cit se zmocnil pak myšlenky božstva celou silou svou. Ale rozum neustál, domohl se některých zákonů nejdůležitějších a již byl v boji s citem. Nastala skepsis, jeden nevěřil, druhý váhal. ‚Bůh je to, čemu my rozumět ani nemůžem,‘ napsal ještě Schefer. ‚Ty, bože, jsi jen sám sobě znám,‘ napsal Zinzendorf, a oba myslili, že

přec něco řekli.“ Tak nalezáme zaznamenáno v zápiskách Smetanových. Ale musí se říci, že nevěra — chceme-li setrvat při slově tom negativním — překonala již dávno dobu své dětskosti, že překonala již i přirozené výbuchy své dotud mladistvé fantasie. Poukazujem na Velkou revoluci francouzskou. Ulicemi pařížskými valily se průvody, v čele jich krásná demoiselle Maillard co „Déesse de la raison“ — zbožně opěvaná bohyně rozumu. Byla to arci hračka. Nyní tu stojí místo fantastické bohyně rozumu rozum sám, bez řeckého kostýmu, bez tuniky, bez frygické čepice, ale stojí tu mužně a opravdově, ne nadšený věštec, nýbrž chladný zakladatel nové doby.

Boj bude na všech stranách. Posud se děl ve spisech jen vzdělancům přístupných, nyní začíná se již popularisovat. A pro jeho úspěch je významno, kdeže po římském koncilu začal nejpříměji. Stalo se u dvou národů, u španělského, vykřičeného za národ strašně jezovitský, a skoro současně u českého, vykřičeného za národ strašně klerikální, tedy u dvou jezovity nejvíc podupaných národů. U Španělů vydal Francisco Suňer y Capdevilla brošuru Bůh a brošuru tu čtou nyní již tisícové v zemi, v níž „před rokem ještě nikdo nesměl veřejně hlásit se k protestantismu, každý kacíř byl ihned do vězení uvržen a vojáku rouhači mohli dle zákona jazyk ohnivým železem prorazit“. U nás Čechů vydal teď Šťastný brošuru svou se skromným titulem, ale tisícové rovněž ji již čtou a brzy nadejde doba, kdy ji bude znát každý a každý o ní přemýšlet. Provedli bychom zde paralelu mezi spisem českým a španělským, ale tento je u nás zapovězen. Šťastného brošura je volna a také to je dalším, rozhodným znamením doby. Arci psal Šťastný velmi chladně, velmi důstojně, bez poetického vzletu Španělova, bez jeho palčivé satiry a neuprosné ironie, zato tím přesvědčivěji. Také vyšel Španěl ze stanoviska zcela všeobecného, spis jeho mohl by *celý* vyjít v jazyku jakémkoli. Šťastný vychází ze stanoviska národního (viz již titul brošury jeho), a odtud již jiná cesta k stejnému cíli, jiný způsob rozumování. U nás se ve všem všudy jedná ještě o *existenci*

národa, Španěl čehos takového nezná. Oba spisovatelé se ještě v ledačem mýlí, ale nemýlí se v základech svého rozumování. Šťastného základ je nejen pevný, nýbrž také český.

Šťastný je především vřelý vlastenec. Zrakem zasmušilým rozhlíží se po vlasti své. „Tak se změnily poměry naše," vzdychá, „jindy národem slavným, mocným, národem ctěným, jsme nyní popelkou mezi ostatními národy." — „Národ úplně umlčen a zavlečen do spolku neomylníků. Ba z ohledů k těmto přijímáme k sobě i jezovity, již všude odjinad vyhánějí se. Krkavci ti dobře čenichají, kde pastva pro ně. My ale proti všemu tomu nečiníme ničehož; ba přišli jsme v poslední době k stanovisku, které z nás činí spojence těch, proti nimž předkové naši bojovali celým úsilím svým." — „*Buď prvními neb ničím*, to platí o nás v míře svrchované. Nedosáhneme-li nejvyšší výše osvícenosti mezi národy nás obklopujícími, jsme ztraceni mezi nimi. Silou hmotnou nemůžeme vyniknout nad národy ostatní; svobodou vnitřní, osvíceností je ale můžeme předčiti všecky." V těchto třech, na různých místech brošury položených myšlenkách kotví se pojednání Šťastného.

Osvícenost žádá Šťastný především. A k té osvícenosti, míní, že dojdem my Čechové nejspíš na poli (řekněm prozatím ještě) „náboženském", zde že je nám pokrok nejvlastnější a nejsnadnější. Nepraví to sice, ale míní zajisté, že vůbec třeba nám učinit první velký krok kupředu, ať již ve směru jakémkoli, v ostatních směrech že přirozeně také musíme pak napřed, — jako český rolník protestantský je průměrně také ve všem „novější" či pokročilejší než katolický. Ale Šťastný nestaví snad protestantism proti katolicismu, on nestaví vůbec žádné náboženství proti jinému, on je *proti všem* — ale ne „právě zas z náboženství", jak Schiller dí. Šťastný je zkrátka proti vší *autoritě* na nebi i na zemi a proti autoritě té staví *rozum*, onen majestátný rozum, který „stejně vodí nás lidi po zemi i hvězdy po nebi".

II

Kdožpak by byl v jistých letech u nás nečetl Zschokkův velký náboženský spis — třeba jen kvůli mistrnému slohu a vroucímu citu! Známa je z něho věta, přešlá do všech školských kněh: „Náboženství je lidskému duchu nutné. Není ničím vynalezeným, ničím strojeným. I divoch hledí být spojen s čímsi neviditelným, věčným, neznámým.“ Padařovský rolník necituje věty té, staví se ale s chladnou logikou proti všem výrokům podobným. On nezná nic „neznámého“, proto také hledá spásu jinde než ti, kteří na Sprévě a na Sekvaně k stejné bytosti se za vítězství modlí, pro případ ale, že by modlitba nebyla ničím, zároveň děla, chassepotky a mitrailleusy kupují a na vlastní sílu spolehají. Alfons Šťastný chce, aby se člověk ihned sama na sebe spolehl. On je z těch, kteří praví: „Jiný svět“ pro nás přirozeně není, v nedostatku jiného projde ale i ten svět náš, hleďme si na něm a dle něho život upravit. Jsme na své planetě jako na ostrově, řiďme se dle toho. Jsme sami sobě vším, počátkem i koncem. Máme *rozum* — dejme se do práce!

Proto se také především obracuje Šťastný proti těm, kdož rozum zatracují: „Zatracování rozumu člověka je zatracováním života, je ničením jeho.“ A proto je také proti všelikému „zjevení“, chce, aby místo zjevení byla osvícenost, *věda*. „Věda není žádným zjevením a nesnese se náhle na bohumilého lenocha; pracně jí třeba vydobývat, pílí nevšední, krok za krokem,“ praví myslitel jiný, a Šťastný praví zas v dalším smyslu: „Každý může viděti, na jak vysoký stupeň blahobytu člověčenstvo přivedeno vědou a jedině jí, jakož může viděti každý, kam přivádí nevědomost aneb učení s rozumem se nesrovnávající.“ O *vítězství* rozumu Šťastný se nebojí, musíť rozum právě tak jak vědy matematické, nejsilnější děti jeho, dopracovat se resultátů triumfálních. Již jsme pravili, že v tom, že vůbec mohl spisek český vyjít, spatřujem známky vážné. Nedávno teprv zas v módu vešlý Feuerbach — vešelť německý ten filosof

v módu proto, že umíral hlady — vyznačil v jednom ze satiricko-theologických distich svých přechod k nynější době asi slovy: „Dříve bylo náboženství, přiznávám, podporou státu; nyní však stát sám je podporou náboženství.“ Stát *přestal* již být i tou podporou, brání sice přechvatům, nebrání ale zápasu. Rozvoj je jasný. Dřív vládla fantasie světem — „fantasie má krev šlechtickou“ — nyní přichází rozum, a ten je původu občanského, a vše, co občanské, prospívá k síle a vládě.

Rozumí se samo sebou, že bez vůle radikální a bez logiky neuprosně až k posledním cílům sahající by myslitel málo pořídil. Šťastný má i vůli i logiku. On nemluví způsobem většiny lidí pokročilých: „Nechme nesmrtelnost a nebe; zcela mu neporozumíme, je-li, je, atd.“, on praví přímo: „Učení o nebi je nerozumné. Neboť nebe jest prý místo *beze všech* potřeb, avšak nejvyšší prý blažeností, což obapolně naprosto se vylučuje. Kde není potřeb a pocitu ukojených potřeb, tam nemůže býti blaho.“ Šťastný také se nebojí běžných frází, které zvěstují všeobecnou spoustu, kdyby rozum zvítěziti měl nad náboženstvím, a které žebří: „Učiníte ho (lid) osvětou svou nešťastným; učiníte z něho zvíře dravé, bez náboženství, bez boha, bez bázně a kázně, bez pořádku, které nikoho neposlechne, nýbrž bude brátí a vražditi, na co přijde. Nechte jen lidu bludy jeho, jež ho oblažují a veřejný pořádek udržují.“ Podobně mluvícím vzdělancům odpovídá Šťastný prostě: „*Máte* vy náboženství? Nemáte! A přec nejste státní společnosti nebezpečni, pokud šetříte mravnosti *rozumové*. Tedy nikoliv blud, nýbrž *rozum* udržuje společnost lidskou, a proto vzdělanost *rozumová* lidu našeho by společnosti státní nebyla na újmu, nýbrž ku spáse.“ A klidně končí: „Jeť tu několik málo těch, jenž se mají za jedině oprávněné požívati blaha vezdejšího, odkazujíce ty ostatní do nebeské říše.“ On by mohl sice také pomocí dějepisu dokázat, že kde bylo nejvíce tak zvaného náboženství positivního, bylo mravnosti vždy nejméně, ale on ve prospěch rozumu nechává mluvit zas jen rozum.

Alfons Šťastný mluví zcela bezohledně. Nezná ani ohledů tedy, jakýmž dal Goethe výraz ve své xenii:

Wer Wissenschaft und Kunst besitzt,
hat auch Religion!
Wer jene beide nicht besitzt,
der habe Religion!

Chce rozum všude a u všech a myslí si, když již malují náboženství okřídlené, ať užije těch svých křídel a opustí nás rázem provždy. Nezná ohledů vůbec a říká vlastnímu národu výčitky nejtrpčí. Prostě kladem zde věty některé:

„Ohled *politický* je jediný, k němuž se má zřetel, jemuž se (u nás) obětuje vše; politická uvědomělost platí za osvětu všeobecnou a politický vůdce platí za spasitele, byť ostatně v pověře vězel až po uši.“

„Neznáme jiného vzdělání nežli politického, jakož neznáme jiného hrdinství nežli politického. Nějaké pochybné vítězství ve volbách rozechvěje celý národ; ubíjení svobody smýšlení nějakým zákeřnickým skutkem jezovitským, toho si ani nevšímáme. Politika tráví veškerou sílu národa; pro veškeré ostatní zájmy, a jsou to ty nejdůležitější pro nás co lidi, co občany, nemáme takřka ani smyslu.“

„Ti ale, kteří to s námi nemyslí upřímně, kdož chtějí samosprávné Čechy jen proto, aby mohli v nich pořádně si zalovit, kdo chtějí mít samosprávné Čechy za rejdiště zpátečnických svých plánů, komu má naše samosprávné království býti jen tučnou prebendou pro zabezpečení si v něm hojné výživy, kdo chtějí samostatnost Čech jen proto, aby je mohli „uchránit“ před vzmáhající se osvětou — — zkrátka: kdo chtějí míti samosprávné Čechy jen pro *sebe* ku zkáze lidu, ti nechť naši stranu opustí raději ihned, a bude to pro národ náš veliký prospěch, učiní-li to čím dřív tím líp.“

V náboženském ohledu vytýká Šťastný vzdělancům národa *neupřímnost*. Ano, stojí za přemyšlení pravda, že k upřímnosti dojde člověk i člověčenstvo nejposléz ze všech

ctností! Ani Šťastný není na všech místech brošury své stejně upřímným a bezohledným, ale co učinil, váží již mnoho. Zas to byla česká chýže, z níž vyšlo slovo pádné, vichr slova toho nezavane! Tisknu ruku smělého rolníka-spisovatele, stisknutí ruky té oživuje.

NÁRODNÍ LISTY 11. a 16. října 1872

△ *V Praze 5. listopadu*

Teprv dnes jsem našel pravý rozmar i pravé povznešení dušičkové. Byl jsem ve sněmě na Malé Straně a přicházím odtamtud jako z kostela. Minulost mne ovanula dechem svým posvátným!

Již ten příchod k sněmovně! Na Pětikostelském náměstí ani jediného zvědavce, ve všech koutech prázdno, jen několik průhledných policejních agentů přechází sem tam a dělají tomu prázdnu místo. Pohnutlivé to postavy, ústa pevně sevřená jako by bránila vzdechům, oči jako by hleděly do jiného světa! Dláždění je čisté a dlaždičky chodníku připadají jako kameny na hrobech bývalých demonstrac. U vrat sněmovny stojí portýr jako v Paříži u každého kostela. Portýr je muž silný a vedle něho stojící dva kmetové v kroji šorfšickém jsou zde proto, aby ho chránili. Pak tu je ještě několik fiakrů, několik ekypáží — dřív tu stávaly jiné vozy, většinou drožky — můj bože, copak může z drožky velkého vylézt!

Jdu pomalu po schodech vzhůru a zbožně přemítám o drožkách a o fiakřích a o ekypážích i o Saphirovi, jenž o nich tak duchaplně psal. „Muž v krásné ekypáži i s krásnými koni má zajisté skvělejší fantasii i ušlechtilejší cit než muž v mizerném vozíku s koni klopýtajícími.“ Takhle abych mohl v ekypáži se čtyrmi bujnými oři psát své fejetony, ty by musily být krásny! Ale tak — nanejvýš že si člověk může dvakrát za měsíc koupit chudou drožku. A když ta nebohá kostra před ní, slepá, hluchá a chromá skáče jako vrták sem tam, jakpak má skákat fantasie!? Když jedu ve drožce, jedu ovšem také v „ekypáži“, ale je to „ekypáž bez kočáru a bez oře, k níž také majitel schází“. Ve drožce se ještě jaktěživa nezrodila žádná velká myšlénka,

„velké myšlénky chodí vždycky pěšky nebo jedou čtyrmi“, proto přicházejí tak pozdě nebo — na ně tak rychle zapomenem. Věc ta zasahuje i do života. Učiň ve své vlastní bohaté ekypáži vyznání lásky —

Ach — jak je tu krásně, v té sněmovně dole! Živo jak o Dušičkách na hřbitově. Pořád prý ty neštovice a ta cholera, a ono pořád lidí dost, a jakých! Jeden druhému podává v hlubokém pohnutí ruku, mají nejspíš radost, že jsou ještě mezi živými. Jen můj Tedesco chudinka nějak pokašlává, mám o něho strach. Mluví právě s doktorem Raudnitzem, jehož kráse neštovice posud pranic neublížily. Snad pije čtverák denně štamprli octa. Tamhleten před nimi je profesor Schier, zástupce „našich“ vysokých škol. Stojí zde, chudinka, jako by přemýšlel o choleře, flanelových kazajkách, karbolové kyselině a desinfekčním octu. Je patrně v ouzkosti, neví ani, kam si sednout, a točí se sem tam. Konečně je ho budějovickému Claudimu líto, ten ho vezme za ruku a posadí, Schier je šťasten, sedí a ani nepipne. Ostatní si povídají, některý chodí pořád od jednoho k druhému a prohání se v sále jako myš v prázdném pytli. Hluk je všeobecný, to musí být myšlének, vtipů, kdyby takhle mohl člověk — „72 Paar Rebhühner, sag' ich, 72 Paar!“ vynikne to právě pode mnou. — Nu konečně, dobře špikovaná dobrá korotvička s dobře maštěným dobrým zelím není právě tak špatná myšlénka — ale již je tím výkřikem můj zrak upoután na skupení pode mnou — velkostatkářstvo, šlechta!

Tohleto skupení mne vždycky nejvíce zajímá! Již proto, že v něm nebudu nikdy sám sedět, — což ale nepravím ze závisti snad, já co syn boha Apollina nemám toho chválabohu potřebí, abych záviděl nějakému baronovi na příklad nebo ještě výš. Já miluju šlechtu upřímně, mně, když se tak na ni dívám, nepřipadá nikdy co nula, ku kteréž se jednička má hledat teprv někde jinde, třeba na druhé straně sněmovny. Já se nikdy šlechtě neposmívám, vždyť to ani není hezké posmívat se někomu pro chybu, kterou má už od narození! A konečně, kdyby i byli nulou, — není nula

základem celé naší moderní civilisace? Copak by dělala matematika, výpočty fysikální, mechanické atd. bez nuly? Sama ovšem nemá ceny, ale s ostatními devíti arabkami dovede vypočítávat celé světy a je s nimi skutečně pro naši dobu „novým Musagetem s devíti Musami“. Nechte mně nulu, nechte mně šlechtu! S pravou rozkoší vpíjím se v to skupení. „Šlechta a patriotism je totéž“, co je zde dole patriotismu! A jak starého, vyleželého! Tenhleten ví najisto, že třicet jeho dědů jsou v nebi vesměs tajnými radami, onen vede svůj rod „až dvě stě let před fíkový list“ a tamhleten — já ho sice neznám, ale sázím svůj krk, že měl také otce a matku a ti že měli každý pro sebe také zas otce a matku. Samé staré semeno, úctu před ním, třeba by český rolník starého semene právě mnoho nedbal. Snad má ten rolník pravdu, za chvíli nám pan maršálek oznámí, že dvacet hrabat a knížat churavíc žádá za dovolenou, to je nějaké choroby v těch rodech, a pováží-li člověk, že v šlechtických rodech mimo tvář bývají i jiné věci dědičnými, zachvěje se, že nám snad všichni šlechtici naposled vymrou. Nu, utiš se, srdce, — na druhé straně sněmovny vidím také tváře prastarých rodin, ještě nepromíšenější krve — Orient nahradí Okcident — —

Zrak bloudí po prázdném centrum, sídle „někdys“ českých poslanců. Až mně slzy do očí vhrkly! Lavice prázdny, ale před každým místem jsou veškeré sněmovní předlohy rozloženy. Jako když rozžalostnění rodiče nosí ještě jídla na hrobek svého mrtvého dítěte!

Avšak pan maršálek zazvonil, vstal a má řeč. Praví také, že myslí, že ty letošní vody a povodně nás Čechy právě nezalknou, s čímž úplně souhlasíme. Pak švihne tak tajně po těch, kteří tu nejsou, „mit männlicher Treue“, jako by chtěl citovat Goethovo:

Jene machen Partei! Welch unerlaubtes Beginnen!
Aber unsre Partei freilich versteht sich von selbst.

Kouk jsem se na české lavice. Byly cely červeny.

NÁRODNÍ LISTY 6. listopadu 1872

△ *V Praze 9. listopadu*

Prosím vás, přestaňte mně už se svou „školskou otázkou“, prosím! Ve jmenu svaté, odvěčné i dověčné, krásné, zlaté hlouposti, jejíž oltáře planou po celém světě, k níž se modlí lidstvo ve všech jazycích světa, jež jest naší kolebkou i naší nejvěrnější průvodkyní zas až na máry, amen! Prosím vás ještě jednou, zůstaňte přec při posavadním pasivním odporu! Nechte, ať se vychovávají naše děti nadál pasivně-odporně, vy ani nevíte, jak šťastny budou ty pasivně-odporné děti! Podívejte se na mne. Odstrašující příklad! Já byl vychován aktivně-odporně, již jsem se z toho nevyzul, jsem posud aktivně-odporný nesmírně mnohým lidem, a jak! Ovšem — snad se ještě vyzuju, stáří je dobrý zouvák, ale nezestárnu-li ani, pak — —

Copak chcete pořád s tou svou „vzdělaností“? Pravíte, že „vzdělanost pokračuje neodolatelně“, nu, tedy ji nechte pokračovat, nač se potřebujem teprv my namáhat s ní, kdy je beztoho již neodolatelna! Ví-li nyní již „děvče šestnáctileté víc než matka“ a „dovede-li se stát syn dříve kmetem než sám otec“, nač potřebujem škol? Není příroda stokrát lepší vychovatelkou a není to, čemu se můžeme naučit ve škole, naproti tomu, čemu v přírodě, pouhou „divadelní dekorací (na příklad ve Vilému Tellu) naproti skutečným Alpám“? Beze škol vychovává se každý individuelně, budem samá individualita, ve škole vtiskuje se osobnost učitelova do duší dětských jako do měkkého vosku. Možno, že některý učitel ví skutečně mnoho, avšak —

das beste, was du wissen kannst,
darfst du den Buben doch nicht sagen —

nu tak! Což nemůže být velmi poctivým mužem, řádným voličem, obchodníkem atd. na příklad ten, kdo myslí, že Belgie je ostrov aneb ve Švédsku že jsou „taky Čechové“? Číst a psát se přece mnohý naučí — „čtení a psaní přichází od přirozenosti,“ praví již velký Shakespeare — číst a psát bude zase uměním jako za starých dobrých časů a bude tedy váženo. Jakub Malý pak nebude ani možný. Literaturu českou obohatí pak také brzy nějaký dr. Kainis, jako už německá je obohacena k popukání krásným spisem Die Derbheiten im Reden des Volkes. Já jsem proti školám, zrušte je, každé dítě vám bude vděčno. Vím to z vlastní zkušenosti, brečel jsem, když mne ponejprv posadili „bez maminky“ na školskou lavici, a chvěl jsem se radostí, když dobíhal poslední semestr universitních škol!

Již i Japonci zavádějí si „národní“ školy do každé vesnice, emancipujme se alespoň my! Bude to naše zvláštnost, naše autonomie, ano tvrdím: naše politické vítězství. „Ani bohové nevyřídí ničeho proti hlouposti,“ stojí psáno v Panně orleánské, akt III, výjev 6, kdožpak vyřídí něco proti nám, když budem docela z přesvědčení a systematicky hloupi! Na hloupost není žádný trest, přestanou všechny soudní sekatury, budem žíti, nu a jak pohodlně! Pánové, rozmyslete si to. Naši otcové ovšem utvořili národní život náš jen šířením literní vzdělanosti, ale to jde trochu pomalu, zkusme to jednou šířením hlouposti. Obětujme jednu generaci, my boháči, a obětujme hned tu mladou. Copak je nám na několika statisících pořádných, vzdělaných, uvědomělých Čechů záleženo, a konečně — alespoň bude dřív rozhodnuto. Buď vyhrajem a pak bude náš lid chválabohu dost hloupý, aby jej ovládli páni v červeném fraku, nebo prohrajem, budem co podmanění musit přece do škol, půjdem ale hned do německých. Nestačí-li jedna generace, obětujme jich — kolikpak nám jich pak vlastně ještě zbývá?

Avšak nač tolik řečí, když to snad uděláme jinak, kdo ví, nevymřem-li do čtrnácti dnů! Drožky už ani jinam nejezdějí než do nemocnice, Praha se zoufale vrhá germanismu do náruče a spáchala strašný vtip, že „cholera sahá kolem

sebe a neštovice že berou přes ruku“. Bez pěti neb šesti epidemií do roka už bychom ani nevydrželi, asiatské nemoce navykly si u nás již jako domácí zvířata a my s nimi spíme na jednom loži. Potkávajíce se známí ptají se jako Číňané: „Jakpak se potíte?“ Když si podají ruku, vystřikne medailón v dlani skrytý trochu anglického octa na cizí ruku — desinfekční prostředek. Když druh druha požádá o šňupec, vytáhne dožádaný místo piksly malou modrou škatulku, vyndá z ní lahvičku a dá čuchnout ku karbolové kyselině. Když jde někdo do hospody na pivo, pije tam červené víno. Když jde procházkou na „zdravý vzduch“, postaví se někde vedle domu, v němž bydlí jirchář, a čuchá. Dům s jirchářem je proti choleře, dům s mydlářem proti neštovicím. Čtyrkrejcarák nošený na žaludečném důlku zažene choleru, křestní medailón stříbrný, nošený tamtéž, zabrání neštovicím. Takto pomůže proti neštovicím najisto: každodenní drhnutí se karbolovým mýdlem, což překrásně smrdí, a proti choleře: vlněné punčochy, flanelové trikó, flanelový obvazek na břicho, přes to flanelová kazajka, přes to oxfordská košile, přes ni teplá vesta, teplý kabát, v kabátě modlitební kniha a v ní modlitba k svatému Lazarovi, jižto dobročinní páteři jezovité právě nyní za nebezpečí nejvyššího z pouhého milosrdí prodávají dotýkanou kus za pitomých 10 kr.

Má se to s „našimi“ epidemiemi jako „s jezovity, štěnicemi, německými myšmi a vyžranými zuby, známe sto výborných prostředků proti nim, které všechny nic nepomohou“. Dejme se zaopatřit!

NÁRODNÍ LISTY 10. listopadu 1872

△ *V Praze 30. listopadu*

Uhodil blesk z jasného nebe, zarachotil hrom — a ve sněmovně seděli dva usmívající se deklaranti.

Všeobecné zděšení. Herbst zůstal stát na jedné noze. Tedesco držel šňupec mezi pikslou a nosem a nemoh s ním dál. Daleká většina ale dívala se oknem ven na nebe, nedějí-li se na něm znamení, neprší-li žáby nebo kusy krve. Byli tu seděli posud tak klidně a dělali si zákonky — a teď!

Intendant Fürstl byl bled jako smrt. Dr. Čížek, člen divadelního družstva, F. V. Jeřábek, dramatický spisovatel — zajisté interpelace stran něčeho divadelního! Na příklad, proč to na levé straně českého divadla tak strašně zapáchá a proč se slavná intendance do toho nevloží. Nebo, proč se trpí ta nedbalost na jevišti, ty privátní špásy a smíchy pánů herců, kteří se třeba celé minuty baví mezi sebou, pokoušejí se, plete jeden schválně druhého atd. Aha, myslím si zas já nahoře v žurnalistické lóži (Bohemie řekla dnes, že jsme tentokráte přišli do lóže „pro skandál", nu Bohemie to musí vědět, proč se chodí), aha, snad chtějí učinit návrh dle návodu mého, abychom, jako máme matice pro mužské a ženské, postní kázání pro mužské a ženské, měli také různá divadla zemská, jedno pro pány, druhé pro paní, třetí pro mládence, čtvrté pro panny, páté pro vdovy atd. Byl bych něco za to dal, abych věděl jistotu! Již jsem se chtěl nahnout dolů a zeptat se přítele Čížka — ale volat něčí jmeno před bitvou anebo mezi ní přivolává jmenovanému smrt! Ostatně, rád bych věděl, proč se přítel Čížek jmenuje právě Čížkem!

Čížek štěbetá už v hnízdečku,
štěbetá si milou písněčku,
ale dáš-li s ním se do řečí,
polekán se ihned odmlčí —

a přítel Čížek a polekán a se odmlčet!

Avšak běda! Šrum, a již bylo po všem! Již se zase oba deklaranti zaobalili sami do sebe a odjížděli na válečném oři svém — drožka č. 40 — od sněmovny. A ono nebylo se stalo pranic divadelního, pranic pikantního, ani žádné zábavné smíření a objímání se deklarace s ústavou, jednalo se jen zas o ty staré naše nářky české, a copak je po tom — zde komu! „Ich bin es, der da klagt, und mich, mich schilt man aus!“ Pan maršálek měl sice nejlepší vůli učinit věc zábavnější, chtěl, aby deklaranti podali ústavě ruce, a vykládal to líbezným českým dialektem, tak zvaným „vonikářským“, ale dr. Čížek byl zatvrdlý, mínil, že „učinit slib je větší hřích než zrušit jej“, a chtěl zas pořád nějakou tu svou interpelaci. Mluvili spolu velmi zdvořile, as jako holandští kapitáni, kteří se i při kabátu ptají „ráčí-li být nový“, a zdvořilost ta zvučela jako mladý hrom, a najednou začla být celá německá sněmovna „zdvořilou“ a — — oba deklaranti se zaobalili do sebe.

Němci vysmáli se pak českým žalobám a bylo dobře. My vykonali zas jednou politický čin, vrátíme se zas do své pasivnosti — a bude také dobře. Nám pasivnost neuškodí při naší obrovské, neunavné, až zimničné činnosti národní! My jsme jako ze železa a zapovídáme si všechny špatné vtipy o tom, že železo obyčejně vlastním rezem se rozežere. Ano, kdybychom byli méně činni, méně se samy o sebe starali, méně se k vnitřní práci na národa roli dědičné popuzovali, mohl by přijít i okamžik povážlivý. Mohl i bychom se scvrknout na egyptské mumie a příští některá generace — teď jde vše náramně rychle — mohla by už se hádat, má-li nás prodat do papíren nebo na spódium. Ale tak! My sednem si na bobek u Novoměstské radnice, díváme se na zazděný staročeský loket, který byl jiný, než je nynější, a jsme s to vysedět tak třeba několik hodin! My máme své spolky, kteréž bychom i navštěvovat mohli, kdybychom chtěli. My začnem v jednom z nejdůležitějších spolků kvůli plesu, kvůli nějaké tanečnici boj jako lvi, že spolku až žebra praskají. My se staráme úsilovně o vzdělávání lidu a každý okamžik přinášejí noviny zprávu, že už zas, kdesi v T.,

„hodlá“ založit jakýs obětovný vlastenec knihovnu a „hodlá“ požádati spisovatele a nakladatele, aby mu k tomu darovali své knihy. My nejsme líni ni na skutek ni na slovo, ba slovy skoro až plýtváme, protřibujem každý náhled až do nejpodrobnějšího, až se obětovně hádajíce dostanem vždy ku konečné větě: „Jsi hrubiánem,“ řekl hrubián hrubiánovi. My jsme stokrát zralejší než Maďaři, také to Maďaři cítí a namáhají se s horlivostí až směšnou, aby se dostali dál. Podívejte se na ně teď při Světové výstavě! Budou mít zde zvláštní velké oddělení, budou se chlubit i s nejmenším, co v zemi mají, budou se skvít před celým světem. Ano i zvláštní maďarské divadlo již si staví, zrovna vedle výstavní budovy, a tam se bude produkovat zvláštní také společnost tanečníků a ti budou den co den provozovat jiný a jiný maďarský tanec národní! Ovšem — my se můžem všemu tomu pousmát, pro nás nemá Světová výstava významu, z ní se nedoví svět o nás praničeho, my budem stát opodál u pyšném vědomí, že „Evropa se na nás kouká“!

Jediné, co bychom mohli snad u nás ještě dělat, bylo by: založit aspoň ještě několik spolků. Mluví se sice o tom, že se má založit jeden spolek „těch, kteří z pouhé nemotornosti šlápnou každému na nohu“, pak druhý „těch, kteří nehodlají nikoho na ulici pozdravit smeknutím“, ale schází nám ještě pořádný spolek representační, politicky i sociálně významný. Na příklad, po anglickém vzoru, „klub malých lidí“. Král David byl malý, Alexandr Velký byl malý, Pipin, Napoleon I. — ten název by nám znamenitě slušel. Klubovní lokál mohl by být na Malém náměstí, den založení mohl by být den 21. prosince, je to den nejmenší — nu, ne?

NÁRODNÍ LISTY 1. prosince 1872

V Praze 21. prosince

Teď abych uměl jednou tváří se smát a druhou plakat! Chci totiž taky tak mimochodem zavadit o českou politiku, chci činit pokání a lituju, že jsem se jednou vyjádřil: *nejsem* politik. Když se tak rozhlédnu, pročpak bych zrovna já jím nebyl? Právě teď povídají divné věci o té české politice. Jedni, že prý „se nacházíme na nepravé cestě", druzí, „že jsme odsouzeni k nečinnosti", jinými slovy: že jsme prozatím hotovi. Co politik bych zajisté byl také tedy dovedl přivést to až k „nečinnosti", ba já bych byl i co politický vůdce nejspíš výborně obstál a na „nepravou cestu" byl bych nás uvedl zrovna hravě snad za trochu míň než deset let. Odporučuju národu svou firmu pro budoucnost, zapuzuju všechnu nepravou skromnost, a bude-li zas jednou poptávka po lidech: *kazit* dovede níže nepodepsaný také!

Je to ale pravda, že jsme na nepravé cestě? Vždyť snad není tak těžko učiniti si cestu pravou! Jakpak se zakládají silnice? Kolem *splavných* řek, pěknou plání a *schůdným* údolím, a musí-li se přece do vrchu, vymyslí se chytrá serpentina. To je to celé, a toho bychom byli nedovedli? A nemá Goethe pravdu, praví-li:

Ein guter Mensch in seinem dunklen Drange
ist sich des rechten Weges wohl bewußt —?

a cožpak jsme my všichni jen lidé zlí? Nebo — teď vítězí ve mně zas jednou zbožná mysl — jsme my snad všemohoucnější než sám všemohoucí a nevíme o tom ani? Nestojí psáno: „Každý musí kráčet cestou tou, kterou mu vytknul pánbůh sám — jeho cesta je boží cesta?" Dovedli jsme tedy snad chytrostí svou splést i pánaboha, nebo je ta

naše politika taková, že jí ani sám pánbůh neporozumí? Toť bych já byl zrovna bohorovný!

Či mají pravdu, kdož tvrdí, že jsme prozatím hotovi? Svítí slunce do odevřeného prozatímního hrobu, kane slza do něho a kropí tam růže uvadlé? K smíchu! Už ta „prozatímnost“ nasvědčuje něčemu zcela jinému — pětimilionový, zdravý, čilý a činný národ, který chce a chce žít — cožpak nám někdo vnucuje dýku do ruky? Něco ovšem „visí ve vzduchu“. Je nám as tak, jako bychom byli po krk vlezli do studené vody, nebo jako kdyby nám byl někdo pytel hodil na hlavu a zatáh, nebo jako bychom právě byli vytrženi z těžké dřímoty a v roztomilé pitomosti ohmatávali si myšlének prázdné čelo, nebo třeba i jinak, — ale cožpak nemáme víc výtečných svých rádců? A nemají oni myšlének na zavolání? Již před nějakým časem pronesla se — nevím, zda to bylo naposled v poslaneckém klubu — nalehavá otázka: „Co teď!?“ — „Teď? Teď nic! Teď takhle aby chodilo stále hodně mnoho deputac do Vídně, ale aby byli deputovaní samí muži s hodně velkými vousy, to imponuje!“ pravil rádce.

A vskutku, už myšlénka ta sama o sobě imponuje svou tento! Člověk stojí při ní zcela ustrnulý a zapomene ústa zavřít. Jaká jednoduchost! Jak musíme být sami sobě povděčni, že nejsme jako staří Římané! Holili se a neimponovali jak známo nikomu; teprv za císaře Hadriána začli nosit zase brady a pak už to jak známo šlo. Jen jakou barvu mají ty Vídni imponující vousy mít!

Zeptáme se některého ze svých politických tkalců — máme pánů Klubků víc než Shakespeare — a ten nám již poradí, zda máme do Vídně jezdit „v těch fousech barvených na slaměno, či v těch, co jsou jako sirka“. Zaplať pánbůh, že české brady jsou úrodny! Vlastenectví bude se teď měřit podle nich; komu nerostou, nemá politického talentu, kdo se dá, na příklad kvůli čistotě, oholit, je zrádce. Politické mizérii bude odpomoženo a zároveň se vyhoví národní naší spotřebě zrádců; je značna, každou chvilku spotřebujem nějakého.

Ale nechcem-li jezdit do Vídně, chcem-li být „na ten čas na poli politiky odsouzeni k nečinnosti“, jak Pokrok dí, dobrá, jiný mudrc, jiná „politická“ rada. Prodává se ve všech řádných kněhkupectvích výtisk po krejcaru a má výborně zvolenou formu, formu letanie. Některé ukázky:

Každý jak může!

Kdo jest povolán k výrobě statků hmotných, obohacuj se — pro národní blaho!

Komu tlí božská jiskra nadšení v srdci, vzdal se ruchu šumné politiky a v tiché komůrce své tvoř díla básnická — pro národní blaho!

Kdo cítíš nadání pro sochařství, kup si několik liber sádry, neboť jí potřebuješ k modelování — pro národní blaho!

Item k malířství kup štětec a tento — pro národní blaho!

Kdo míníš býti knězem v chrámě vědy, dělej, abys napsal přec něco rozumného — pro národní blaho!

Kdo pranic neumíš, dej se svou „stranou“ stále vychvalovat a nechť ti dohodí nějaké tučné místo — pro národní blaho!

Kdo umíš ještě míň než nic, nepleť se do ničeho, aby tě alespoň policie neshrábla, a zachovej se k lepším časům — pro národní blaho!

Kdo nic nemáš, hleď se dobře oženit, a jsi-li jen trochu k čemu, nedělej to pod dvacet tisíc — pro národní blaho!

Jsi-li ženat, hleď, abys měl hodně mnoho dětí — pro národní blaho!

A vychováš-li děti ty na příklad na české politiky, hleď, aby byli lepší, než jsou naši nynější — *pro národní blaho!*

NÁRODNÍ LISTY 22. prosince 1872

△ *V Praze 31. prosince*

Škoda, že nemáme tolik časopisů co Němci. Teď by bylo rozkoší počítat na příklad, mnoho-li fejetonistů povzneslo se až k duchaplné té myšlénce, že „už zase uplynul jeden rok do moře věčnosti“ a čas že „kráčí neuprositelně dále“! On se totiž dělá takový novoroční fejeton na dvojí způsob: buď se minulému roku pořádně vynadá nebo se filosofuje o *čase* vůbec. A tu se, při té filosofii totiž, přicházívá k prapodivným koncům. Z „času“ se přesmyknem na příklad zrovna hravě hned na „věčnost“. Až tam přijdem, na tu věčnost, nesmí být přec žádného času více, sic by bylo také nadál stálé ještě rodění a odumírání, tedy žádný klid, což pánbůh nesmí ani připustit! Poněvadž je ale „věčnost“ už od věčnosti, nesměl být také už od věčnosti žádný čas, a nesměl být a není, a není časových změn, není roků, není Nových roků, není pranic — než sám vážený fejetonista — ano, on je to jediné na světě, co vskutku je, co za řeč stojí, on je jediný tvor, jemuž se smí a má přát „šťastného a veselého Nového roku“.

Ale ten náš právě uplynulý rok — ne, ten nestojí přec jen ani za nadávání! Jen prý to „kapička z moře věčnosti“, a už odkápla, ale po čertech byla trpka; kamkoli se ohlédnem po českých tvářích, všude ještě rty trpkostí staženy, výraz v těch tvářích jakoby výraz bolem oněmělé Nioby! Dějiny tohoto roku nepíše sobě sice lidstvo zas krví a slzami a nemá na ně zas nového posýpátka z rozemletých korun královských jako minulých předtím roků — ano lidstvo mělo nyní jaksi rok oddechu, na mnohých stranách rok štěstí —, ale my, jako bychom se nenesli ani tím proudem lidstva! My měli rok zloby, neklidu, rozmrzelosti. Do českých řad zasáhla smrt zas rukou bezohlednou. Tak mnohý

výtečný šermíř český, který uměl se statně ohánět na prospěch náš, nedovedl přec jen odrazit kosu smrti. I morové rány nás zastihly, a bylo velmi mnoho těch, kteří bohužel „dovedli zemřít hned naponejprv“, na důkaz, že smrt není tak těžkou věcí, „a víc se nám nevrátí“, na nový doklad, že „smrt je věc dobrá — ještě nikdo se jí nespustil“!

Avšak i v činnosti naší národní pochromena nám ruka tak mnohá, neměli jsme žádného štěstí. A kdyby alespoň bylo vše nemilé už dokonáno, dokvašeno!

Avšak přec je mně nyní zcela jinak, než bylo před rokem. Jasněji, tepleji je mně, mám zas víru, a takové předtuchy neklamávají. Vloni viselo ve vzduchu cos těžkého. Blížil se nový rok, již se ohlašovaly vlny jeho, — ale neblížil se milý, mumlavý potůček, hrčící mezi květnatými břehy, — z dálky hučel proud hrozivý, jaký násilně se valí pustým skalím, duby rve i s kořeny a balvany trhá. Jako „šedá, děsná žena“ seděla před námi doba příští a my — nebylo pomoci, my musili kolem ní.

Ještě ji vidíme, smutnou, divokou ženu tu, ale víc nás neděsí. Ještě jsme se neposunuli zcela kolem jejího kamenného trůnu, ale krok náš je již pevný, noha se více nechvěje. Ano zdá se nám, že její obrysy samy již mlhaví, že děsnost doby se rozplývá. Nemohu sobě pomoci — myslím, že prokmitávají věru již paprsky nového slunce!

A vše to způsobilo, že národ poznal sama sebe i úkol svůj, že vidí, že spásou jeho je jenom práce. Že sobě řekl, ne v lenivém prohnívání, v práci *všestranné* na té zdupané, hložím a kamením pokryté půdě národní možno hledat život další.

Když dovedlo několik nadšených mužů neunavnou prací svou k životu nás vzbudit, proč by nedovedl celý národ uvědomělý sobě život ten udržet, proč by nedovedl, je-li nadšení schopen, vůbec zvítězit! Doba není třeba valně příznivá. Ale vždyť si děláme tu dobu také sami; jak se sami k sobě zachováme, znak toho musí i naše doba mít! „Vždyť nepadá čas z nebe jako déšť a sníh, vždyť doba vyrůstá z myšlének a činů lidských.“ Není více jen Saturn s dětí

svých, jsou ty děti již i s něho. A jejich je to jen vina, uplynul-li čas pro ně zcela neúrodně, zůstaly-li tak pohrouženy v časovém proudu, že měly stále zalehlý sluch a zalité oči. V tétéž době, v které my nečinností dovedli bychom třeba všechno prohrát, dovedl by třeba zas jiný dbalostí dosti skrovnou vyhrát mnoho, snad všechno. Je to *náš* čas, který ubíhá, zacházejme s ním přec jako dobrý hospodář! Sejme do něho, co chcem, aby nám uzrálo v domácnosti. A je-li nynější doba vskutku tak ukrutně zlá, — pomůžem sobě snad vzdechy a litaniemi? Veselý zápas, srdce plné radostné chutě, mužná vůle a odvaha — a *musí* být vyhráno! Dnes ještě jsme nízkým keřem, brzy můžem být cedrem do nebe se pnoucím, nyní ještě obklopeni jsme šerem, zakrátko snad již poskočí si nad obzor to naše slunce, omladlé, a povznese se na perutích světla nad naše hlavy. Ale — spolehejme *jen samy na sebe*! Je pravda, jako astronomové předpovídají Zemi věčné jaro a rovnost denní, předpovídají filosofové lidstvu zas všeobecnou humanitu, velkou vzájemnou lásku. Avšak do té doby — „dlouhá noc, bouřná a větrná, a hustá mlha, plna jedu“. Snad ani pravnukové naši se toho nedožijí, aby nebylo jiných víc dělových kulí než těch, které vyoře klidný rolník náhodou pluhem svým, a aby nebylo jiného měřitka v lidském srdci mimo spravedlnost!

Rakev událostí právě minulých zapadá. Před námi stojí skvoucí svatební lože, nechť vzejde z něho radost a síla našeho rodu!

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1873

△ *V Praze 18. ledna*

„Tvář Napoleonova má vážný, bolestný výraz.“ — Bodejť by byl telegram zvěstoval: „má výraz mírný, blahý“! Nevěřím již dávno v tak zvanou „spravedlnost osudu“, v „odplatu dějin“ a v jiné ještě věci, o nichž se krásnému, velkému srdci lidstva věčné báje vypravují. Vím, že nejpoctivější muž může žít a zemřít psotou pronásledován, že největší darebák může zemřít spokojen s odbytým životem bohatým, a jako jednotlivci že se může dít i národům celým. „Bohorovný zajisté byl ten člověk“, který první myslil ji, tu myšlénku spravedlnosti, — kde je člověk, kde národ, který by tu myšlénku učinil konečně skutkem!? Ale — k smrtelnému loži Napoleona III., tomu věřím pevně, přistoupla spravedlnost přec! Zarachotily železné koule tisíců galejních otroků, úpících od roku 1850, zasyčely kletby z jedovatého Cayennu, zaskřípěly zkrvácené gilotiny, zahučelo černé moře nenávisti velkého národa — purpur byl z lože stržen, trůn zbořen a zvrácen, nad zrakem umírajícího vznášela se obrovská černá klenba: věčná noc bídné hniloby!

Koturn dávno odpadl od nohy, hlásné rohy dávno již přestaly hlasu dodávat síly a perutí — komediant se cítí komediantem, dohrál a ví, že ustupuje za všeobecného posměchu. Ještě tu stojí kolem houfec starých pochlebníků, ale umírající ví sám, že „pochodně jich lichocení již zamrkly před sluncem pravdy“. A syn prý pláče a žena prý stírá pot a žehná hlavě — ani matka nesmí, národ *jediný* smí požehnat tomu, kdo mu byl panovníkem! A národ stojí opodál, nežehná, mlčí. Národ francouzský uvržen v neštěstí a — „štěstí národa je jediná pravá sláva panovníkova“. Napoleon umírá bez slávy, slunce jeho slávy z krve vstalo, v krvi

zašlo — žádná tomba pařížských invalidů nebude se klenout nad jeho rakví hrdě jako chlouba národa, a nechť mu přívrženci jeho postaví kdekoli pomník z nejdražšího mramoru, všude bude mramor ten pranýřem.

Skoro již nemá Napoleonova smrt pro lidstvo zvláštního významu. Tyran umřel, ale každý tyran posune věc všeobecné volnosti mimovolně zase dál, on sám je smolnicí, kterou zas nanovo podpalují se ohně po vrších, ohně volnosti. Lidstvo kráčí sice ještě lesem a slunce k němu nemůže stále ještě proniknout jinak než jednotlivým pruhem, ale lidstvo je již „jako ten starý posel lehkého spaní, když někde cestou zadřimne, úmrtní volání sejčka již ho probudí a posel kráčí svou cestou zase dál“. Úmrtní volání zaznělo, kráčíme dál, přec jen jsme se trochu zachvěli tím voláním chislehurstským. Naše doba, rodíc skoro každým okamžikem něco netušeného, je jakoby velký, těžký mrak, bůh ví, co v něm ještě sirnaté látky na nové záplavy blesků! V těžké žijem době, snad každému je nevolno, každý jako by očekával, že již již nová zahučí rána, či k dobrému, či k zlému nám — kdož to ví!

Sama příroda je divna, převrácena. Ani samo čtvero počasí ročních neposlouchá víc zákonů přírody. Máme zimu, podívejme se oknem ven —

Snad nebylo ještě také „zimy“ od oné doby, kde po prvé v stále květnatý hav naší země zadechl mráz, od oné noci, kdy „zbledla lilie, nahnula se vrba a zesmutnil cypříš“. Kde je ta zima s železnými svými svaly! Letos nezbělal povrch země, svět se ani na den „neztratil v sněhu“ — nikde se neláme sluneční světlo v ledu, modře a rudě a bíle — řeka nepraská, kámen se netrhá. Vyjdem ven, pod nohama země nechrupe, vousy nezvoní jíním, s větví neleskne se ani jediný sněhový démant, a jakže to vypadá, když vzduch je plný těch vířivých tanečníků v bílých kabátcích, skoro již se ani nepamatujem. Příroda vypadá smutně hnědá jako odevřený hrob, vzduch jako by byl pln mlhy z hrobu toho, stromy jsou nazí žebráci, tráva, jindy křehká jako sklo, je nyní slabě chvějící se jako chmýří na hlavě starcově. Vítr nechla-

být zejtra, dne 2. února, v den Očištění Panny Marie, ustanovený svatou církví na paměť dne, kdy Panna v chrámě jeruzalémském obětovala dvě nevinné hrdličky. Zdá se ale, že civilisté naprosto nemají chutě sdíleti se v tom garnizónním bále nebo obětovat krev třeba jen nějaké hrdličky nebo cos vůbec podobného!

Je také dobře! Každý stav nechť se těší a baví pro sebe! Chcem-li již vůbec zapírat, že jsme se praničemu nenaučili od ctihodných páterů jezovitů, jedno neupřem: naučili jsme se od nich dělení stavu! Jezovité kážou extra pro mužské, extra pro panny, extra pro ženy, zas pro vdovy atd. A my, my už máme zvláštní školy chlapčí a zvláštní dívčí, máme již i časopisy pro ženské, Matice pro ženské a brzy budem mít zvláštní také divadla, jedno pro panny, druhé pro ženy, třetí pro vdovy — jen repertoár bude ve všech Sardou — Dumas, ledaže „pro vdovy" se bude z příčin humánních leccos škrtat a pro panny že při jich známé nevinnosti nemusí se škrtat pranic. A proto již zase schvaluju, že mají studující svůj ples, sokolové svůj ples, mlynáři svůj, řezníci svůj, a když jej mají zlatníci a krejčí, proč by ho neměli hrnčíři a kominíci! Také již má vskutku skoro každý náš cech zvláštní ples svůj, s povzdechem pravím „skoro": teprv před několika dny sdělila Bohemie, že „šlechtické děti měly již první svůj letošní plísek", — o tom ale, budou-li mít bednářští učedníci také něco podobného, Bohemie posud bohužel nesdělila nám ničeho. Musí být podívaná na ples těch dětí, které se učí na šlechtictví! „Že prý máš mnoho dluhů," praví knížátko Ž. k hrabátku Z.; poněvadž pak je otec knížátkův z české šlechty, pronáší se dítě ovšem po německu, s pěkným francouzským přímačkem nosovým. „Ten tvůj vychovatel se nějak roztahuje; proč sem jen vchází do naší taneční síně, proč nezůstane vedle! Jakpak se jmenuje?" táže se baróně baróněte. — „Omáčka." — „Himmel, Omáčka, nu to zní česky!" — „Syn bývalého robotníka mého otce." — „Ach bože, kde jsou ty časy!" — Inu ať se baví ta nevinná, bezstarostná mládež! Teď je ještě šťastna, ještě neví, co jí očekává! Neví, že bude musit celý

život svůj trávit v smutné nečinnosti při makao, při šampaňském a na honbách, netuší, že bude musit trpět za hříchy třiceti předků, a poněvadž se někdy někdo z její praotců dopustil „dědičného hříchu podlízavosti“, že také ona nebude nejspíš k ničemu! Ostatně třeba konstatovat, že prý se ti šlechtičtí učedníci chovali pěkně. Také, kampak by vedlo nepěkné se zachování, když jim maminka dala erb s korunou vyšít i na košilku! Ó, erb se musí udržet ve vší čistotě!

Jenom aby jim milostivé nebe dalo vždycky dost peněz! Neboť:

Čím je strom bez všeho listí a čím věž je beze zvonů,
čím je sklep bez sudů vína, polívka čím bez nádrobu,
čím je koráb beze plachet, čím bez půdy kotva jesti,
čím je střelec beze prachu a čím honec bez Azóra,
čím je tkadlec beze příze, zámečník čím bez železa,
čím je pekařík bez mouky a čím traktér bez všech jídel,
čím je vozka bez povozu a čím sedlák beze statku,
tím, ba dvacetkráte menším jesti šlechtic bez peněz —

praví nějaký Jan Hrubý.

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1873

PAŠIJNÝ DEN PRAŽSKÝCH ŽEBRÁKŮ

„Pusť chléb svůj po vodě mimo tekoucí:
neboť po mnohých časích jej najdeš.“
Kaz. 11, 1.

△

Chudých je u nás v Praze bolestně dost. Jsme národ také „vyvolený“, ale k utrpení všelikému, a také o těch českých krajích platí slova Písma: „Nebude se nedostávati chudých v zemi přebývání tvého.“ Máme chudobince, chorobince, otce chudých, farské týdenní dary chudým, vše to nestačí! Vyrovnávání se mezi bohatstvím a chudobou, kapitálem a prací pokračuje u nás pomaleji než jinde, v zásadu, že každý člověk má právo, aby, byť třeba nejprostěji, přec alespoň živu býti mohl, nevěří ani sám ten chudák, který den co den s trpkým hladem zápasí. Vraha, nepřítele lidstva, k doživotnímu žaláři odsouzeného, šatíme a živíme, kdož ale umozolil v těžké práci za lidstvo ruce své, zchrtnul tělo a všechny rozchuravěl smysly, může mrznout, může hladovět, na ulici churav dokonat — kdopak se po tom ptá!

Vzdor některým pomůckám prodírá se hlíza společenského našeho života na povrch, chudoba se označuje veřejnou žebrotou. Ale žebrotou nejsmutnějšího druhu. Ne tím lehkomyslným, volným „řemeslem žebráckým“, jež má i písně své a jež může třeba i poeticky naladit —

o könnt' ich betteln gehn
über die braune Heid'!

— nýbrž oněmi zoufale smutnými zjevy, které nůž nám vrážejí do prsou a ještě jej v ráně otáčejí.

Máme ovšem též takových žebráků, jací pravidlem jsou ve městech jiných. Muže a ženy, kteří tak za týden nebo za čtrnáct dní obejdou si „svých“ několik ulic a již v každém domě vědí, na které že dvéře zaklepat. Zpustlé ožralce, kteří vnucují špinavý, protivný papír na důkaz, že „právě při-

cházejí z nemocnice“. Ošumělé „diurnisty“, kteří sice praničeho nepíšou a pražádné rodiny nemají, ale v lednu jdou po celém městě, gratulují „nového roku“ a na čtvrt roku sobě výživy sežebrají. Rozcuchané ženské s celým procesím dětí. Žebračky se stálým, jakoby již v jich majetek přešlým místem, které za časové nepohody ani nevyjdou, a denně „jen několik hodin úřadují“. Stařečka vetchého a stříbrovlasého, bloudícího ulicemi s čepičkou v ruce, — ale známe je dlouho již všechny ty zjevy, jednoho odbudem, druhému dáme doma svůj poplatek nebo na ulici své mýto, víme o všech jich zvláštnostech a skoro s potěšením pohlížíme na příklad na zmíněného stařečka toho, jak o dvanácté dobelhá se právě na Příkopy, usedne na kamennou lávku u zahrady Kolovratské, vyndá dřevěnou malou dýmku, zapálí ji a — teď si dá čepičku na hlavu, na znamení, že od 12 do 1 je také pán.

Avšak *v pátek* je na těch Příkopech, ve Ferdinandské třídě a jiných elegantních třídách pražských ráz žebroty převážný — a zcela zvláštní. Dnes dává policie pardon, dnes smí i nejbojácnější žebráček troufat se od krámu ke krámu, a spatří-li policejní strážník, že některý chodce se zastaví, aby žebrákovi tomu také něčím přispěl, odvrátí se milosrdně, aby neviděl. Ani to dnes nevadí, že jsou zde přední, nejživější ulice, a *právem* to nevadí, vždyť „žebrákovo místo je všude“. Dnes — v pátek! V den věnovaný památce toho, jenž za lidstva hříchy na kříži umřel. Dnes smějí volně žebrat, kdož za lidstva hříchy posud trpí a bídně umírají!

Je smutné podívání na páteční směs. „Bohatý a chudý potkali se spolu: učinitel obou jest hospodin.“ Jako by mezi ten živý, za svým povoláním spěchající lid, mezi ty loudavě se procházející zas lenochy bylo naseto chorobného, chvějícího se lidského chmýří! Od krámu ke krámu šourají se stařičké, vetché postavy, chvilku postojí přede dveřmi, pak obdrží krejcar a s neslyšitelně šeptaným díkem — v tom starém hrdle víc hlasu není — šourají se dál. Jsou oděni vesměs stejně, v livrej *naší* hanby: hadr a cár. Babička v lehkou suknici, samý uzel — jako by od hlavy k patě, celá

svázána v uzlíčku; dědeček klesající pod tíží děravého svého pláště. V pravé ruce třese se žebrácká hůl, nemohoucí ani dláždění nalézt, a záplatovaná mošna; levá ruka hmatá po zdi a hledá podporu. Krok je jako slabého, třepetavého ptáčete, každý sval se chvěje zimniční slabostí, oči jako by smrt je již bílila, brada třese se stářím, jazyk vypráhnul a ztuhnul žízní po odpočinku.

„Obtížný již byl počet žebráků a žalovali na chorobu svou — poslali jsme je do špitálů a žádný víc nepřišel, aby žebral," praví epigramatista. Zde by, epigramatisto, tvůj prostředek málo pomohl! Ti by nevstali ze svého lože, kdyby nemusili, ti by nevycházeli, kdyby nebyli vyštváni, to staré, ubohé tělo, to by již raději stále odpočívalo, třeba již by nikdy, nikdy nevstalo! Snad ale stařeček si vyšel z vlastního popudu, chce, aby svým chudobným příbuzným nebyl zcela tak neplatným, aby aspoň něčím jim přispěl. Snad zas tu stařenku vyburcovali ze spánku, připomenuli jí den žebroty a vyhnali ji ven, lidé cizí, aby trmácela se po ulicích a zas si zaplatila na týden ten špinavý kout podlahy, kde umírá! Snad ji vyženou ještě dvakrát či třikrát, pak —

Dobře činí policie, že těm žebráčkům nebrání. Nepřekážejí nikomu z procházejících se bohatců, chudých snad zas duchem. Nezastavují nikoho, neoslovují — co by také tomu měla ještě ústa říci, kdo nerozumí tak zoufalému zraku! Zrak je upřen na nejbližší zas dvéře, noha chvátá poslední silou svou, aby již pouť byla raději dokonána, — bude pak chutnat ta kůrka koupená?

U dvou u tří dveří byla zástavka marna, žebrák se položil na zeď. Slzy mu vstouply do očí. Avšak již sebou zase hnul. Starý obličej se vnutil do jakéhos úsměvu, snad že přívětivou tváří spíše pohne k milosrdí! A člověk by, spatřiv úsměv ten, zoufal si nad srdcem a lidstvem!

NÁRODNÍ LISTY 8. února 1873

△ *V Praze 15. února*

„Jak se dovídáme, budou se pořádati všude po venkově *veliká procesí za odvrácení volební opravy a přímých voleb do říšské rady — ničících bystrost národu československého.*“

Sotva jsem zprávu tu dnes v jistém moravském listu byl přečetl, vyskočil jsem, zavejsknul a pak jsem zůstal radostí stát na jedné noze. Srdce mi tloukło hlasitě, z očí lítaly celé přehoušle radostných jisker, všelijak zbarvených, a se rtů mi splynula dvě slova: „*Konečně čin!*“ A po chvilce splynula ještě dvě: „Zaplať pánbůh!“

Konečně se tedy víc netrmácíme, nekolíváme, konečně víme, co uděláme, sláva! Úvodní články konfiskovaných časopisů, řeči na sněmě, věčně a stejně se opakující volby deklarantů, co bylo to vše naproti těmto „velikým procesím“? — tolik, co na hladový žaludek položený mokrý ubrus naproti hovězí polívce, nic víc! To se rozumí, nač petice, nač pasivní odpor, duchaplný sice tím, že se v něm skutečně pranic nedělá, takto ale přec jen nevýdatný, nač jiné slabé pomůcky, hned do toho nejvyšším a nejmocnějším, pánembohem, legiemi jeho andělů, milicí jeho svatých, a hned bude dobře! Byl by také čert v té volební opravě, aby bídně neutekla, když se proti ní půjde jen tak s obyčejným procesím jako proti nějakému obyčejnému moru!

Ano, teď se drbem; to se rozumí, že každý z nás mohl na tu myšlénku přijít! Byli jsme už nedočkavi, každý cítil, že něco velkého se státi musí, jeden strkal druhého — jako by velký čin byl jen tak na talíři! Teď tu stojíme zahanbeni, my, kteří jsme posud jen slovy zápasili, a vzdycháme: „Ano, ano, pravdu má přísloví: Slovo je kulatý, čin je rohatý.“

Ještě že máme dostatek německé důkladnosti, abychom

dovedli si hned také klasifikovat ten čin svůj! Víme, že jsou procesí *řádná*, jako o Boží hod, v den sv. Marka, v den Očištění Panny Marie atd., pak *mimořádná*, jako proti suchu, lijákům, moru, válce. Dále že se roztřiďují na *veřejná a soukromá*, *obecná a zvláštní* (tak učí věda). Naše procesí bude tedy předně *tuze* mimořádné, to je jisto. Dále je jisto, že bude-li dovoleno, bude zcela veřejné, bude-li ale zakázáno, že bude zcela tajné. A ještě dále zdá se být nepochybno, že bude obecné a zvláštní zároveň. Co se míní mystickými slovy moravského listu „ničících bystrost národu československého", vlastně nevím, ale podobá se mně, že citovaná ta zničená bystrost národa přece s tím procesím nějak souvisí.

Ti se budou koukat po Evropě a budou říkat: „Sákra!" Ale my proto nezpejchnem! Když člověk vykoná něco vskutku velkého, bývá dobře, tváří-li se skromným. Snad to dovedem vzdor pocitu své síly. Musíme se ovšem přemlouvat a říkat si as následující: „Nu ano, žijem v divné, snad již činy přesycené době — o pádu Napoleona mluvilo se tři dny, o španělské republice docela jen půl čtvrt hodinky — nám se arci povedlo něco, nač ta dětinsky veselá mysl lidstva bude si dlouho a vděčně vzpomínat — ale nápad náš je zásluhou nebes, „jen nebes, ne naší". Také musíme být toho hrubě pamětlívi, že každý velký čin žádá ve svém zápětí hned druhého, rovněž velkého, sic že bývá i nebezpečným vlastnímu svému původci. Kdo nedovede být pořád Caesarem, ať přes Rubikon ani nejde! A proto bych navrhnul, abychom po procesí sbírali po národě hned pak příspěvky na nějaký nový kostelíček, nebo třeba jen kapličku, a postavili to. Prosím, uvažujte, rád bych na to protivolební procesí zavěsil svou věčnou slávu jako Amerigo Vespucci na Kolumba!

Alespoň bude cíl, kam budou chodit zas procesí budoucí, uspořádaná na paměť tohoto našeho velkého. Neboť není snad pochybnosti, že stane se procesí to historickým, jako bylo slavné „černé procesí v Evreux", při němž kanovníci na kostelní střeše hráli v kuželky a nižší kněží se dole s ob-

čanstvem prali. Nebo jako to znamenité procesí, neapolským králem Renatem v Aixu bohatě založené, při němž se provozovalo mnoho veselých scén; na příklad děti válely se na zemi a to znamenalo vraždu betlémskou; my — myslím naše potomky — také bychom se mohli válet, a znamenalo by to potomeckou radost. Nebo jako „la procession de Renard“ nebo „procesí bláznů v Tournayi“ nebo jiné, ještě hezčí!

Aby se stal při našem procesí takhle nějaký zázrak! Stává se, stává! Jednou vám, když stavěli Svatovítský chrám, šlo velké procesí kolem. Mezi zedníky nahoře byl také žid jeden a ten chytil kámen a mrštil jím po knězi nesoucím monstranci — ne, nemrštil, to by nebyl žádný zázrak, ale jak napřáh, v tomtéž okamžiku zkameněl a podnes tam, nad postranním vchodem k Hradu u samičké střechy, trčí ten zkamenělý žid se zkamenělým kamenem a každý ministrant vám ho ukáže za dobré slovo. Aby takhle šlo to nebo ta moravská procesí přes Prahu a David Kuh aby — —

Čas, kdy procesí bude, nezdá se být posud určen. Také je dobře, neboť nikdo by neřek, jak přísně žádá procesí svůj dobrý čas, má-li něco z něho pojít. Jednou vám — já jsem dnes nějak povídavý — bylo v arcivévodství Rakousích nesmírné sucho. Po bolestně dlouhou dobu žádná vláha, zrovna tak jako teď v české politice. A tu přišli sedláci prosit k svému faráři, aby uspořádal procesí za déšť. Farář, hlava politická, jim ale prál: „Ano, děti, rád — ale podívejte se, teď ještě ne, barometr stojí pořád ještě příliš vysoko!“ —

NÁRODNÍ LISTY 16. února 1873

△

Když jsem četl zprávu: „Profesor Bogišić odebeře se z Oděsy do Cetyně, aby kodifikoval nový zákoník černohorský“, — věru, nebylo mně zcela volno. Jako by se zase kus té skály slovanské drolil a rozvětrával! Jako by bratřím našim spartanským na Černé Hoře již se chtělo do rozkladu, aby byli ve všem všudy právě tak nepřirozeně, tak strojeně živi jako my, my „civilisovaní“ Evropané.

Tam po šumech černých vrchů ještě hučí slovo volné, tam také ještě, jako květina v přírodě, přirozený květe cit pro právo. Mluví-li se vůbec ještě někde v Evropě o tom svatém právu, „jež zrozeno s námi“, mluví se na Černé Hoře. My v ostatní Evropě hledíme k „věčným lidstva právům“ jako za lesklým, krásným ptáčetem, které nám vyklouzlo z ruky, aniž bychom věděli jak. Díváme se k nebi — mluvme tak s Vilémem Tellem — víme, že tam jsou ta práva naše, pevna, nezlomna a nepoddajna jako ty věčné hvězdy samy, ale — trochu daleko je k nebi! Na Černé Hoře jsou mu blíž. Tam stojí ještě člověk prostě naproti člověku, a oba jsou bratři, stejné hodnosti, stejných práv. Právo je obecným majetkem, cit pro ně proudí každým srdcem jako ta vřelá, rubínová srdce krev. Jim právo ještě nezaschlo v kalamářích profesorů a právníků. Je ani nenapadne, aby řeckou Themis s páskou na očích vzali za svou, jich spravedlnost dobře vidí, dobře slyší a má zcela zdravý rozum.

Ale už je teď napadlo, aby sobě právo kodifikovali. Není to arci ani na Černé Hoře krok první. Již dne 23. dubna roku 1855 vydán Zákoník samostatných Černohorců — „dle kterého nyní a *vezdy budoucně* Černohorec a Brďanin malý i velký, bohatý i chudý souděn bude stejně po rozu-

mu“. Zákoník tento — *šestnáct osmerkových stránek!* — vytisknut „v tolika výtiscích, by jej každý Černohorec a Brďanin míti mohl, umí-li jen čísti. Ať jej čítá každý, a kdo čísti zná, ať jej ukáže každému, kdo nezná“. Sloh prostý jako v bibli! „Starostové a starší národa zaklínají se“, že bude držán.

Přečtli jste si někdy zákoníček ten? Je to jakoby procházka divokou romantikou Černé Hory. Myšlénka volná obloha modrá, slovo tvrdá skála, rozsudek silný, tvrdý muž. Ovšem, vše zdá se býti napsáno čerstvě vyprysklou krví! Jaký ale div u národa věčně bojovného, kde i přátelský pozdrav děje se puškou a přátelská hostina upravuje se jatagánem!

Starostové a starší národa jsou soudci a proti nim, kdyby křivě soudili, čelí zákony první. Další jednají hned o obraně vlasti. „Našel-li by se nějaký bázlivec, ať každému takovému lhostejníku k vlasti své vzata jest zbraň, by jí nikdy více za svého živobytí nenosil, a vážnosti nikdy ať nepožívá; především ale jest třeba připásati mu zástěru ženskou, aby lidé věděli, že nemá mužského srdce.“ Aby každý bázlivec český musil nosit zástěru! Celé nebe mohli bychom pak zástěrami zavěsit!

„Kdyby kdo udeřil bratra Černohorce neb Brďanina nohou neb čibukem, ať zaplatí za to udeření padesát dukátův; jestliže jej onen v tomže uhození a rozzlobení zabije, když byl udeřen, nemá zaň žádné odpovědnosti; tak jako za loupežníka, jenž v krádeži zahyne.“

Souboj je zákonem dovolen. „Potýkati se ve dvou mohou zápasníci, avšak bez příbojníka, bez shromažďování vojska i čísi pomoci; kdo by šel zápasníkům za příbojníka neb pomocníka, stem tolarů bude pokutován.“

Únos děvčat je zákonem regulován. „Kdyby děva z dobré vůle bez vědomí svých rodičův odešla za jinochem, tehdy jim nic učiniti se nemůže, protože je sama láska byla svázala.“

Co do přísně estetického jde státní starost jen k následujícímu: „Dosavadní obyčej, že lidé a ženy si vlasy ustřihávají pro mrtvé a po obličeji se škrabou i po delší čas

zohyzděny zůstávají, zabraňuje se, a kdo by proti této zápovědi jednal, bude po prvnikráte pokutován dvěma dukáty.“

A co říkáte zákonu v § 72: „Kdyby se přihodilo nějakému Černohorci neb Brďaninu, že by mu žena nebyla věrna, kdyby pak ženu svou v bludnosti přepadl, jest mu dovoleno jednoho i druhého zabíti: kdyby však ona utekla, tedy v naší zemi se zdržovati nesmí.“ Co jsou všechny výroky francouzských porot, uznávající manžely, kteří byli nevěrné své manželky zabili, za nevinné, naproti citovanému tomu paragrafu! A Dumas mohl si ušetřit polemik, mohl si nechat své brošury i nejnovější své drama La femme de Claude a citovat prostě, co tu napsáno, jakožto návrh pro kodex francouzský!

Mnoho krve všude, pravda, ale celkem provedena prakticky zásada, o které se německému filosofu jen v poetických snech kmitalo, když napsal:

Das ist kein überschrittnes Maß, kein Fehler,
wohin der Mut verirrt in seiner Kraft.

Teď budou kodifikovat. A starostové a starší národa budou se mět znovu zaklínat na nový kodex černohorský — ty staré hlavy as nepochopí nikdy, co znamenají slova „vezdy budoucně“!

NÁRODNÍ LISTY 26. února 1873

△ *V Praze 15. března*

Skutečně je jaro už zde! Nejen vlašťovky a fialky a babky, také se objevila již zpráva, že péčí Umělecké besedy řízené vymalování Křížové kaple v Poštovské ulici „bude letos do sv. Jana najisto již ukončeno“. A když se zpráva ta objeví, může svrchník směle s těla do zastavárny a fialka směle ze země do vzduchu, jaro je zde. Aby takhle kapli jednou skutečně domalovali! Ale oni tak neučiní, oni se s kaplí budou tahat dál právě tak jako s „mistrem“ Pivodou!

Co tu bylo vloni rámusu kvůli tomu mistru! Co se nalítalo za tím Orfeem naším kamení, aniž by byl kamení to snad krásou zpěvu k sobě lákal! Ale on zde stál tiše, s úsměvem, on řekl jen — kdož by sobě mohl pamatovat takhle doslovně krásná slova jeho! —, ale řekl tak asi: „Čecháčkové hloupí! Buďte rádi, že germanisuju syny a dcery vaše co učitel zpěvu, vždyť na českém jevišti by sobě ničeho skoro nevydělali, u Němců dostanou peněz vždycky víc!“ My jeho vítěznému klidu tenkráte nerozuměli, ale pravda jím zastupovaná zvítězila v českém hudebním životě nyní již rozhodně a zcela potichu, jako každá pravda velká.

Zvítězila nadobro. Ejhle letos: 1. Již nikdo, pranikdo nehubuje, že žáci páně Pivodovi, zpívají-li na českém jevišti zkouškou, umějí i Troubadoura jen po německu, z českých oper ale již docela praničeho. — 2. Statečná Umělecká beseda dala svou „akademii“ zcela důvěrně také zas kacerovanému dříve germanisátoru panu Pivodovi, aby si z ní vypěstoval pěkné hlasy pro školu svou. — 3. Hudební listy dávají abonentům svým co hudební přílohu písně německé s textem německým a českým — napřed německým, to se rozumí. — 4. Přebíhání členů české opery k německé opeře děje se již širokým proudem Volhy a brzy bude vyplněno přání páně Wirsingovo, aby byla jen jedna opera v Praze, německočeská, česká tak jednou za čtyry

neděle. — 5. Filharmonické koncerty, posud řízené rukama českýma, budou nyní řízeny utrakvisticky, potud — pokud Němci Čechy zcela z řízení nevyhodí. — Zkrátka, v hudbě je již zcela šťastně nalezena ona cesta, kterou sobě milé naše krajany národnosti německé najisto smíříme. Hudebníci jdou již pevným krokem ke krásnému cíli, třeba ještě hesla jejich zněla rozličně, jednou „napřed chci peníze“, po druhé „napřed jsem muzikant, pak teprv Čech“.

Jen kdybychom byli i v ostatních oborech již tak daleko, jak jsou muzikanti! Jednotlivé krásné případy se sice již také jinde staly, na příklad co jste vy ondy vyprávěli, že dal jistý český vlastenec německým studentům dvě stovky, českým jen desítku! Také já vím jeden případek, menší sice, ale rovněž utěšený. Známo, že právě nyní pořádají se v Praze dvoje veřejné přednášky, české ve prospěch chudých studentů českých a německé ve prospěch chudých studentů německých. Zvláštní komitéty zvou. I přišli členové komitétu českého také zvát k jistému vlastenci českému, jehož litografovaná podobizna vyšla u Farského a jenž patříval sám mezi přední vůdce české, z jichž kroužku ale — jako kamínek z prstýnku — nejspíš nějakou náhodou již vypadl. Výborové řekli, co chtějí, a on na to: „Lituju, nemohu koupit lístek do přednášek českých — už jsem koupil do německých!“

Když si vzpomenem na příklad na Dotzauera, který každého, ať již k čemukoli zvoucího Čecha ihned vyhodí, musíme mít zajisté k onomu národnímu našemu výtečníku neobmezenou úctu — *on ty zvoucí Čechy nevyhodil!* — Doufejme, že známky tyto, známky probouzejícího se smíru s Němci, nezůstanou osaměly. Doufejme, že jsou to vlaštovky, bezpečné věstkyně jara! A samy sebe pohlaďme po tváři — silně jak chcem — a řekněm si: „To jsme kubíci!“

Budou snad ovšem někteří měkcí, slabí lidé, kteří řeknou: „Měli dát tedy alespoň oběma stranám stejně!“ Nebožáci! Vy nevíte, jak těžko je vyhověti *všem* lidem! Já to znám, já, od něhož lidé tak mnoho žádávají. Tadyhle vám přijde ke mně Frankovský — nu víte ten — i vždyť ho znáte

z Chňap-Lap-Šnůry, ze Šantaly a jiných tragédií lidského vkusu, toho čtveráka Frankovského! Tedy přijde a já se ho, to se rozumí, ptám, co chce.

„Nějakou reklamičku bych prosil do novin!“ usmívá se.

Podívám se přísně na něho.

„I jen tak malou,“ zas on a hladí si bradu.

„Nu a co vlastně chcete? Benefici už jste měl?“

„Měl, měl! Ale zařídil jsem si ústav!“

„Ústav?!“

„Ano, naproti firmě Grégr a Dattel. Budem teď po obou stranách Ferdinandské třídy do mozků vpravovat spiritus!“

„A čemupak budete vy učit ve svém ústavě?“

„Já? Já ničemu — mám své lidi k tomu. Dozorce sklepu z Plzně, pak osm sklepníků, pak —“

„Ach, tedy pivnice!“

„Jak se to vezme — ano! Z jazyků bude se přednášet tak zvaná ‚pivní latina‘, z historie kapitola o vyleželosti, z lučby —“

„Ne — takovým věcem se u nás nedělá reklama!“

Frankovský si povzdech. „Tak důležitý ústav!“

Bylo mně ho líto a povídám tedy po chvilce: „Víte co, udělejte slavnou zkoušku, a o té se třeba pak může dát malý nějaký referátek.“

„Jakoupak?“

„Jakou dělávali v Mnichově ku každé nové várce. Magistrát vyslal ze svého středu do pivovarní šenkovny tři členy. Vy myslíte, že aby pili? Pánbůh zachraň! Rozlili korbel piva po lavici a usedli pak na ni. A když pak vstali a lavice se s nimi zdvihla a šla s nimi až ke dveřům, bylo pivo dobré. — Zkuste to, zadejte si k magistrátu!“

„To já udělám jinak,“ zvolal Frankovský radostně, „ne lavice na pánech, kvůli dobrotě piva *musí páni zůstat na lavici*, až dlouho přes půlnoc, tak to udělám!“

Ať si to udělá, jak chce! Já mu reklamu dělat nebudu.

NÁRODNÍ LISTY 16. března 1873

„*Illustribus Japanis Bohemiae.*“
Z papežských dekretálií
Ja, ja, die Japanesen,
sie bleiben, was sie gewesen.
Holtei

△ *V Praze 3. dubna*

Osvíceným Japánům českým vykládal tyto dny pan hrabě František Thun o deputaci, vyslané „rakouskými katolíky“ do Říma k papeži. Učinil tak v Katolické besedě pražské. Dobrá beseda, dobrý spolek, skoro takový jako pražský Arimatejský, na pochovávání chudých. Je založen pro vzájemnou podporu těch, kteří jsou slaboši ve víře; my silní, kteří pokládáme víru už za svobodné umění, nemáme tam přístupu.

A sešlo se tam Japánů českých valná část, knížata Jiří Lobkovic a Alfréd Windischgrätz, hrabata Ervín a Karel Schönborn, Bedřich Thun, Nostic a Pergen, baróni Hildebrandt, Koc a jiní ještě naši „političtí spojenci“. Samé staré rodiny, jimž papežové už před sty lety — podle stálého začátku jich listů „Já pán....“ — psali co milým svým Japánům. Rodiny staré, už před sty lety vynalezené „perpetuum immobile“, které se ani pak ještě z duševního svého fleku nehne, až jich soujmenovci pod mikádovým žezlem budou už samými Darwiny, Renany, Newtony a podobnými protivně nepokojnými lidmi.

Účel deputace byl, aby vyslovila papeži protest proti novému násilnickému skutku italské vlády, proti zrušení klášterů, v nichž druhdy pěstovány vědy a umění a bez nichž by v krutém středověku bylo na příklad umění pivovárečnické naprosto se ztratilo. Účel byl tedy velký, a proto přibráni do deputace také dva sedláci z Horních Rakous, kde se rozumí také vínu. A proto zas „byla naše deputace jedna z nejhezčích“, pravil pan hrabě.

Posluchačstvo — před několika dny zaslaným telegrafickým požehnáním papežovým duševně nesmírně zby-

střelé — poslouchalo velmi vnímavě. Pan hrabě sdělil, že v Itálii je nebe modré, což vzbudilo všeobecné udivení. Neméně překvapila zpráva, že — nejspíš z neopatrnosti — na některých pomnících římských jsou jmena papežů vyryta. Pravou bouři nevole ale způsobilo sdělení, že deputace u mostu k tak zvanému hradu Andělskému spatřila „piemontské“ žandarmy! Ono se totiž mostem tím přechází přes Tiberu do Trastevere, kde jako u nás v Židovské čtvrti má policie pořád co dělat; a tím je osobní volnost papeži posud věrně oddaných Trasteveranů vskutku velice ohrožena!

Bouř se utišila a nevole zmizela, když pan hrabě jal se nadšeně popisovati, jak byla deputace papežem přijata. Svatý otec, na jehož obličeji trůnil výraz k nepopsání něžný a mírný, vešel žehnaje a usadil se na trůn. Bůhví — já přec nemám ve světě již pražádné štěstí, snad ale proto, že se za ním sám honím! Také já jsem se již jednou v životě svém hnal mostem přes Tiberu, tenkrát ještě kolem bohulibých žandarmů papežských, a běžel jsem na jistý dvůr ve Vatikánu, abych osobně spatřil papeže. On totiž den co den v určitou hodinu vyjížděl na procházku, a kdo sobě přál dostat požehnání nebo spatřit papeže vůbec, postavil se na dvoře tom k jistému východu a díval se, jak svatý otec vstupuje do kočáru. Čekal jsem s přítelem svým dosti dlouho a zatím jsme se hádali, bude-li svatý otec přece neomylný či ne, neboť tenkráte byl právě známý neomylnický koncil. Konečně mihnulo se bílé roucho kolem okna a papež vystoupil. Četně shromáždění lidé vrhli se na kolena. Svatý otec žehnal — vskutku, nesmírně měkký výraz v tváři! —, vtom však dotknul se zrak jeho nás, kteří jsme tu v popředí stáli s kloboukem sice nazdviženým, ale vzpřímeni, jeho tvář se náhle zakabonila, oko zamračilo — a již zmizel uvnitř v kočáře. Telegrafoval jsem tenkrát, když jsem požehnání nemohl, alespoň to zamračení redakci Národních listů; nejspíš že je v redakčním svém museu ještě někde mají. Celí zdrceni šli jsme spokojeně domů.

Arci — deputaci pana hraběte dařilo se zcela, zcela

jinak! Kníže Liechtenstein přečetl adresu a papež kýval spokojeně hlavou. Pak odpověděl papež a přitom — Katolickou besedou to zachvělo — přitom se stal, jak pan hrabě povýšeným hlasem sdělil, skutečný, opravdový *zázrak!* Ano, zázrak, a skoro takový, jaký vypisují Skutkové apoštolští, kapitola druhá, verš čtvrtý! Papež totiž mluvil italsky a všichni členové deputace, třeba by po ten den nebyli dovedli z italštiny přeložit ani větu „Chi ha inventato la polvere?“ — *rozuměli náhle všemu slovo od slova!* —

Řečník umlkl, po besedě nastalo velebné, svaté ticho. Všem se zdálo, jako by ve vzduchu nad sebou slyšeli lehký třepot křídel holubice.

A stáli tu Japáni čeští, u vytržení nad zázrakem, o němž i poslední katolík bude ještě sobě vyprávět! A slastně, šťastně rozechvěni byli knížata Jiří Lobkovic a Alfréd Windischgrätz, hrabata Ervín a Karel Schönborn, Bedřich Thun, Nostic a Pergen, baróni Hildeprandt, Koc a jiní ještě naši političtí spojenci.

Tedy máme zase jeden svůj český, původní zázrak! — Jen neodpovídal-li papež ze zdvořilosti česky — kdepak to český šlechtic dovede rozeznat!

NÁRODNÍ LISTY 3. dubna 1873

△ *V Praze 7. června*

Smrtelné ouzkosti jsem vystál tento týden. Že přivandrovalí z říše buršové se budou mít zde u nás co do stravy a nápojů dobře, věděl jsem ovšem, také konečně, že se dobře vyspějí, vždyť bylo pro ně z rozličných pražských nemocnic ochotně propůjčeno přes sto příkryvek a poslámek! Ale nebýt našich úřadů, skandál se mohl stát největší! Slavnost — „der deutschen Rede- und Lesehalle zu Prag“ — byla dle programu svého a i dle Bohemie arci nepolitická. Dejme však tomu, že by v Praze komandovalo jen půl onoho pana okresního hejtmana, který na *politickém* táboře — náhodou *českém* — dokazoval, že se nesmí jednat o ničem — politickém, co by se bylo stalo teď na příklad na Žofíně?! Když tam řekli, že je žádoucno, „aby Němci zdejší zachovali sobě *politické* postavení, které nyní mají“, byl by schůzi pro přestoupení programu rozehnal, když se četl přípis „Concordie“, že pražští buršové jsou „pevnou hradbou proti národnímu přepychu Čechův“, byl by schůzi pro štvaní národností pohnal před soud, a když ten jeden burš cizí nazval Prahu „druhým Štrasburkem“ a tvrdil, že hranic mezi Pruskem a Rakouskem „vlastně už ani není“, byl by ho pro zemězrádu přinejmenším chytil za límec a vyhodil přes ty hranice, které už nejsou, ven. Ten skandál před Bismarckem!

Rovněž musí být každý rakouský občan nadšen událostí, že směla v dny ty v Praze vyjít brošura Poetische Festgabe zur 25jährigen Jubelfeier der Lese- und Redehalle. Krásný spis a od hezkých spisovatelů!

Nejprv náš přítel *Anastasius Grün*, jenž dřív sloužil co „Herkules“ u německých „komediantů ducha“ a co takový chtěl jednou celou slovanskou literaturu odnést pod ramenem.

Der deutche Geist rausch' in den Fahnen,
denn er auch ist ein heilger Geist —

zpívá teď nadšeně. Patrně co muž zestárlý je teď pobožnůstkářem a vyhledává nové „svaté duchy". Pak přichází *Alfréd Meissner* (čti někdy jeho Žižku). Ten je ještě v plné síle. Nejdříve se hubuje s pražskými burši, že slavnost chtěli učiniti nepolitickou.

Nein, Euch war's nicht bloß um's Lesen,
nicht um's Reden bloß zu tun —

volá dopáleně. Pak jim uvádí stanoviště jich na mysl, kdeže přec jsou. Jsou prý tedy

dort, wo trübe Flut von Osten
tief hineingreift wie ein Belt.
Wenn es könnte, wie es wollte,
weiter stets und weiter rollte
jenes fremde Element.

Ten cizí element v Čechách jsme totiž my Čechové. Také jsme prý „kalné bahno" (čti zas někdy Meissnerova Žižku, kde jsme „ušlechtilý národ", „dítka olympická" atd.). A pak volá, z plných prsou volá k židovské většině pánů buršů, aby již honem zřídili novou křižáckou řeholi proti nám:

Wie dereinst im rauhen Norden
Deutsche Ritter hielten stand, —
so, ein neuer deutscher Orden,
schirmt und schützt gefährdet Land!
Stehet ein für deutsche Ehre,
daß vor Eurer blanken Wehre,
Jahr um Jahr und Schritt um Schritt,
Slaventum zurückeweiche —
wie dereinst der Spuk im Reiche,
jener finstere Svantovit.

Mají nás tedy jednoduše jako pobít. Třeba pomalu, ale jistě! (Přečti si teď z téhož Meissnera Žižky náhodou následující verše:

Však vím, že přijde ještě den, kdy k boji,
v poslední zápas zem ta povstane,
kdy k soudu, k pomstě naposled se zrojí
a v bratrův maso nehty veklane;
den zápasu, bolesti, utrpení,
jak číše až na pokraj plněná,
den, kdy ve válce najde rozřešení,
zda Čech — či Němec zvítěziti má!
Já však o této krveplné době,
jak skončena, nic nechci věděti,
mne těší to, že dávno v chladném hrobě
chladné mé tělo bude ležeti.
Svobodný básník, kmene německého,
a přec své vlasti věren v neštěstí,
který vždy s pomocí stál u slabého,
jak by měl stát pak k straně silnější!
Za národnost on válčil v každý čas
a „spravedlnost" heslem jeho byla,
jakž u bezpráví moh by státi zas,
kdy doba by jej s vražedníky *slila!*
Ve vlastní srdce meč by musel vrazit,
rovnaje rozpor vraždou sebe sám,
kdy zřel by oběť zoufale se plazit
s proklínáním — a bratry zde — i tam! —)

Že to potlačení nás nešlo by jen tak bez krve, míní také básník jiný, *Herman Neumann*. A praví:

Ihr wißt aus der Geschichte,
was jemals deutscher Mut
gewann im Weltgerichte,
es ward erkauft mit Blut.

Ale že nás potrou, o tom nemá na příklad *Fritz Reuter* pražádné již pochybnosti. Faksimilní jeho verše tvrdí:

Ohn' Kampf kein Sieg,
kein Fried ohn' Krieg;
Drum kämpfet wacker, ihr deutschen Böhmen!
Kein Teufel soll den Sieg euch nehmen.

Tak tedy! — *A ta brošura vyšla teď v Praze!* — A máme za to, že jsme byli tak hodni za dnů buršáckých, teď slavnost Jungmannovu povolenu!

Ale ne snad aby někdo k slavnosti té zkoušel nestrannost slavných úřadů zcela podobnou zas brošurkou v českém smyslu. Vždyť rázná odpověď by ani nebyla česká a hezká!

„Mohlo by se nám velmi snadno státi," jak pravil pan dr. Rieger v té jisté schůzi stran příspěvků na Národní divadlo, „že z té neb oné strany (německé) mohla by se nám pak učinit *výčitka*." Jen to ne, jen to prokristapána ne! A souhlasím s ním také, když dále pravil: „Nebudu se nikdy řídit zásadou, učiní-li mně někdo křivdu, abych křivdu tu mu stejnou měrou splatil."

Souhlasím — *nikdy!* Já kdybych byl politikem, dám si pod svou litografii heslo zcela positivní: „Vařme kaši!"

NÁRODNÍ LISTY 8. června 1873

△ *V Praze 5. července*

Hubovali jste na nového pana finančního komisaře v Jičíně, a já nevím proč. Tedy že zapověděl svým úřadníkům česky mluvit, že jim zapověděl scházet se s českými občany, že jim ihned oznámil: „Jsem Němec!“ Já zas mám takové komiky rád, čím němečtěji Němec vystoupí, tím spíš se může člověk zasmat a to stojí našeho času také za něco! Může-li pak být něco komičtějšího než takový chlapík? „Jsem Němec,“ řekne, a myslí, že skutečně něco řek, podrbe se pak v „německé“ paruce, postaví na „německý“ kramflek a teď mu neplyne nic bez epiteta z úst a slyšíme o „německém dubu“ a „německém duchu“, o „německém žitě“ a „německé důkladnosti“, o „německém chmelu“ a „německé spravedlnosti“, o „německém uhlí“ a „německé čistotě“ —

o deutscher Geist, du großer weiter Sack,
was ließe sich in dich nicht alles stecken!

Alespoň až umře, ten pan finanční komisař, bude v jeho nekrologu — žij jako holoubě, nekrologu neujdeš! — přece *něco* stát. Tak imposantní arci nebude jako nekrolog vídeňského policejního prefekta Le Monniera, o němž mohla Wiener Zeitung směle napsat: „Narodil se, studoval a šel za praktikanta. Pak byl jmenován něčím a přišel do Lince, pak avanžoval a přišel do Solnohradu, načež avanžoval a přišel do Brna, po čemž avanžoval a přišel do Lvova, kdež avanžoval a přišel do Vídně.“ Vypravování zrovna biblické!

My nemáme mezi českými úřadníky ani jediného, který by přišel a řekl: „Jsem Čech; kdo z vás se opováží německy mluvit, nepostoupí, kdo se sejde někde s Němcem, bude

propuštěn!“ My nejsme pranic komičtí, my — my jsme k pláči.

My si pozvem na příklad Otýlii Sklenářovou - Malou do Brna, aby nám tu zahrála ve prospěch Národního divadla. Ona totiž naše Malá je ještě idealistkou, místo aby si za léta odpočinula, pracuje co nejnamáhavěji národa ve prospěch. Ale v Brně jsou dvě strany, „panská“ a „dělnická“, tato má již svůj spolek divadelních ochotníků, onano teprv *chce* nějaký zřídit, má zlost, a poněvadž paní Malá umí hrát jen na jevišti, které *jest*, nejdou se z panské strany na její výkon ani podívat. Mají pravdu! Že je Malá umělkyní, s jakou se nesmí srovnat ani žádná německá, je *její* čest, ne naše, my — my jsme k pláči.

My stavíme Národní divadlo a musíme je dostavět, sic utrpí naše čest. Věru mnoho již učinil pro účel ten národ náš, vzdor tomu, že i při vznešeném účeli tom ozvala se vnitřní oposice jen zas kvůli tomu, aby se neřeklo, že Národní divadlo postavili „ti a ti“ a ne „ti a ti“. Ale musí se učinit ještě mnohem víc, je potřebí, aby se národ vzepnul ještě jednou a všemi silami svými, *nedělenými*. Je nejvýš na čase, aby pro nějaký čas obětovnost národa šla jen v jediném směru, aby se sbíralo jen a jen pro to divadlo Národní, vtom, v plném proudu sbírek již nově začatých, vystoupí jedna z předních národních autorit a vyzývá národ, aby honem sbíral — pro České museum! —

My jsme přemohli odpor a volíme do školní rady. Nechcem, aby zhubeny byly školy české, jediná záruka naší budoucnosti. A právě vzhledem k té budoucnosti musíme volit lidi co nejneodvislejší, pokročilé, v každém ohledu svobodomyslné. Také je volíme. Včera na příklad volila Praha, čtyry členy pro českou školní radu a čtyry pro německou, a pro českou z těch čtyř jsou zvoleni jen *tři* páteři: páter Nykles, páter Pollach a advokát Mezník. Zato jsou zvoleni do německé rady dva z nejzuřivějších Němců pražských, dr. Bendiener a Frant. Fürst, aby se neřeklo, že si nedáváme školy kazit způsobem vším jen možným. Ostatně

lze konstatovat, že proti té famosní kandidátní listině hlasovali z celého sboru přece — *tři* lidé.

Je mně nějak teskno v předvečer dnu Husova, narozenin jeho a dnu úmrtního zároveň! A přec bych se měl spíš radovat. Kdyby byli Němci nenaložili si tu věkovitou hanbu za nás, my bychom byli Husa upálili sami už stokrát, po chuti jisté strany „české“ třeba dnes zas znovu! —

Nu — za několik dní bude alespoň na několik hodin veseleji. Prahou to zas zavíří jako o slavnosti „základního kamene“ nebo o slavnosti husinecké. Steré hudby zazní, tisíceré prapory zavlajou a okem statisíce lidí prošlehne nadšení. Již je čas, aby se nám zas jednou zruměnily tváře radostí! A zrumění se! Přípravy jsou na všech stranách velkolepy, odevšad se hlásí česká srdce, že chtějí rozechvít se pospolu, aby společným tlukotem jich zazněl jediný radostný zvuk po vší vlasti. Budem se zas jednou počítat, abychom viděli, že přec jen se množíme, a stisknem sobě zas ruce, abychom poznali, že jsme přec jen ještě sesílili.

A pan Krejčí, ředitel pražské konservatoře, aby napravil to, že pomáhal ondy s českými hochy svými při oslavě *německých buršů*, usnesl se na tom, že teď o slavnosti Jungmannově — nebude dělat pranic. Pan hrabě Arnošt Valdštýn, protektor konservatoře, dal také tentokráte co nejochotněji k tomu své svolení.

NARODNÍ LISTY 6. července 1873

„Kako bych jáz vody nemútila,
kegdy sě vadíta rodná bratry;
rodná bratry o dědiny opnie!“

Ukázka starší češtiny: Libušin soud.

*

„Doktor Edvard Grégr je obr-orangutang.“

Ukázka češtiny novější: Dr. Borový.

△ *V Praze 9. července*

Když už i slavík oněměl, když jarní písně zmlkly všechny v houšti, když odkvetly již květiny nejkrásnější, mohli vy byste si také dát už pokoj. Parno, že na člověku spíká se pomalu škraloup, a vy se radíte o obeslání zemského sněmu, říšské rady atd.! Svlíkněte se, sedněte si pod jez a nechte vše jít, jak to jde, beztoho to nepředěláte.

Jsem člověk kontemplativní a učinil jsem si z pozorování svého pravidla zrovna zlatá. Vím, že jsme šli vždycky do sněmu, když tam šel nebo když tam byl zvolen, a tedy mohl jít také pan hrabě Clam-Martinic, vím, že tam teď nemůže jít, do říšské rady ale ano, a vím konečně tedy s plnou jistotou, cože za několik neděl bude „prospěch národa“. Řekne se, že je nám to „sice proti srsti“, ale — —. Dobře tak, vždyť má šlechta své zásluhy o nás! Teprv tyto dny nás zas, a to doopravdy, potěšil kníže Karel Schwarzenberg zprávou, že on se *nehodlá* zúčastnit slavnosti Jungmannovy. Spráskl jsem radostí ručičky nad hlavou a skákal jsem dokola po jedné nožičce, neboť jsem fejetonista „naivně dětinný“, jakž velmi dobře podotknul dnes Tagesbote aus Böhmen.

Dělejme něco rozumnějšího než českou politiku! Už nám to radilo moc rozumných lidí a již před lety. Tenkrát byl přítel Vávra redaktorem. Sám pánbůh ví, co dělal, ale u vyšetřujícího soudce byl denně mnohem dýl než v redakci. „Vidějí,“ praví mu jednou ten pan soudce, „už jsou tu zas, zas už něco udělali! Když už mermomocí musejí něco psát, pročpak nepíšou místo politiky radš nějakej naturkšicht?“ — Nevím, co přítel Vávra na to učinil, ale

bojím se, že nemá posud k naturkšichtu napsánu ani předmluvu.

Děkuju pánubohu, že já jsem lepší. Mne zajímá v boží přírodě tvor každý, od gorily až k doktoru Borovému a ještě třeba nepatrnějšímu broučku. Jakož jsem na příklad četl ondy v časopisech s napnutostí zprávu o jakéms „divném“ ježku kdesi na venkově, který prý „pije mléko a štěká“. To bude as ten druh se psí hubou, pomyslil jsem si znalecky ihned, neboť vím, že náš venkovan dle čenichů rozeznává dva druhy ježků, jeden s hubou psí, druhý s vepřovou nebo jak se jí ještě jinak říká. A jakož mne také nesmírně zajímá, řekl bych nábožensko-zvířecí nynější rozvoj dvou stran v Čechách, jedněch, kteří si z toho pranic nedělají, třeba by pocházeli z opic, jen když se povznesli na lidi rozumné, a druhých, kteří popírají naprosto, že opice podobá se člověku, a tvrdí tedy opak: že oni se totiž podobají jí. Poslednější nábožensko-zvířecí vyznání je na všechen způsob zajímavější. A protož schvaluju úplně, že hlavní representanti jeho vandrujou od místa k místu, aby je lid poznal názorně. Také do Brna si posléz vyšli. Po prvé viděli a slyšeli tam *pravé jezovity* — zbožná matička Morava má prý nad dojmem tím posud ruce sprásklé nad hlavou a je celá strnulá.

Zvlášť krásně mluvili tam dr. Borový a jakýs kvardián Ježek. Nesmírně kurážně zvlášť Borový. Beze všeho strachu, že na českou jeho hubu přilítne odněkud řádné plesknutí, řekl na příklad, že bitva bělohorská byla největším štěstím pro Čechy. A jak plasticky řekl vše! Člověk viděl nebe zrovna odevřené a mohl tam okreslit každý hřebík. Vidím sám scénu za scénou, jak to dr. Borový líčil. První scéna!

Je ráno, nevím ale kterého dne. Nebem se landají k božímu trůnu dva mužští. Jsou to patrně svatí, podle těch šajnů.

„Dobrýtro, dej pánbůh zdraví,“ povídají kloníce se pánubohu.

„I pěkně děkuju, dejž to pánbůh,“ odpovídá pánbůh. „Copak mně nesete, Kyrile a Metoději?“

„Když nám pořád leží ten dr. Borový v uších! Napsal nějakou brošuru o manželských zákonech a teď má strach, že ho zavrou.“

„Pozor, pozor má dát — copak je to všechno platno!“ stěžoval si pánbůh.

„Víš — on je trochu zabedněný,“ mínil Kyril a ukazoval na čelo.

„Je pro neomylnost papežovu nebo proti?“

„Proti,“ řekl honem Metoděj, znaje pochopitelnou arci žárlivost pánaboha na papeže.

„Nu — tedy ho nezavrou!“ — A tak byl zcela nevinnou lží svatého Metoděje dr. Borový zachráněn.

Nebo druhá scéna!

Je třetí červenec roku 1866. Dole na zemi — v Čechách — stojí na jedné straně Benedek a na druhé Prajzi. Již chce pánbůh, v humóru co nejlepším, kejvnout, že dnes vyhraje jako Benedek. Vtom přijde raport tajné policie —

„Cože? — že zvítězíš i bez požehnání knězského?“ — rozzlobí se náhle pánbůh, „no počkej, Benedeku, — mlhu — mlhu sem!“ — ostatek je z Prager Zeitungu znám.

Jen jak se to vše dr. Borový dověděl! Ono je ovšem známo, že jezovité mívají velmi tajná spojení, — ale —

A jak krásně mluvil ještě dál! Jak směle vyznačil ty lidi, kteří staví divadla, „v nichž hovadské vášně do nebe se vychvalují“. Tak ostře je vyznačil, že nikdo na světě je víc nesmíchá s lidmi, „kteří vychvalují nebe až do hovadismu“.

A což můj milý kvardián Ježek! Ano, to se pánbůh as koukal, když prostý kvardián náhle mu hodil v tvář, že my „všichni, kteří jsme křtěni Vltavou, nestojíme za nic“! Myslil si as: „Hrome, to jsem ale udělal chybu, že jsem tu Vltavu tak stvořil!“

Pak jak ty věty šly, jako žulové! Přec se mně zdálo, jako by celá kvardiánova řeč byla ovanuta smutkem, tesknotou opuštěného sirotka. Nemohlť totiž cit svůj přece zcela utlumiti, řekl, že žádných novin nečte, a přitom přiznal, že jsou noviny *podporou* bezmyšlenkovitosti. — Ale ty věty!

„Jen katolík má pravou politiku.“

„Spolky jsou znamení nesvornosti.“

„Kdo se posmívá katolictví, je hloupý.“

„Kdo není katolíkem, je nemravný — to už jeden Španěl pověděl, jenž před každým, kdož mluvil proti katolictví, zavíral své peníze a své dcery.“

Patrně sobě kvardián Ježek přeje, aby „Španělé“ mu peníze a dcery své *odvírali*. Ale mezi řečí jeho setmělo, byla taková tma, že si kvardián Ježek už ani neviděl na vlastní svou hubu. Byl by sám už nepoznal, jakému druhu hub ježkovských ta jeho huba právě se podobá.

NÁRODNÍ LISTY 10. července 1873

△ *V Praze 12. července*

Prahou hemží se hosté. Ne hosté cizinci, hosté z nejbližšího příbuzenstva, pozvaní k slavnosti rodinné. Je mně vždycky divno při takové naší slavnosti! Přec tu vidím tak mnohé postavy cizí, jež jsem dříve nikdy nebyl spatřil, a šel bych vzdor tomu bez rozpaků ke každému z nich, podal mu ruku a řekl mu: „Znám tě, tys bratr můj!“ — Ano, znám ho každého! Vím, co ho sem přivádí, vždyť vím, proč jsem ho zde očekával; vím, o čem pracuje, vždyť znám cíl vlastní své práce; znám i nejtajnější záhyb jeho srdce, vždyť se dívám přitom do srdce vlastního! Druh druhu hledíme do zrcadelného oka a vidíme v něm vlastní obraz svůj.

Zázračná moc přírody, kouzelná síla národnosti! Přítele mohu si přibrat z konce světa, známého mně dá náhoda nebo potřeba, ale bratr je mně přitvořen. Kdyby byl celý svět ostatní pln šalby a oukladů, vím, že „v boji proti němu nestojím sám“. Zvítězím-li, vím, že jásat budu v chóru, ulehnu-li na bojišti, vím, že bratr pospíší, aby mně upravil lože. „Jako orel vysoko vznese se bratr a hledí, odkud by k tobě neštěstí se blížilo“, — „nikdy nezapomene, že na jedněch prsou spočíval s tebou“, — pěje již Šilling. Přítele mně přinese i odnese vlna života, bratr zůstane mně ještě po smrti bratrem. Mohu se s ním snad pohněvat, posvářit, na zevnějšek jsme žulou jednolitou. Co se mně stane Čechovi, cítí miliony Čechů s sebou.

Dejte mi svou ruku, mužové, bratří! Jedněch témě je pokryto sněhem jako témě vrchů pamětníků — vím, co jste již viděli. Druhých tělo je vzpřímeno jako mocný sloup — vím, co nésti musíte. Třetí jsou jako mladá višně zjara, obalená usměvným květem, — vím, jaké ovoce od vás

očekáváme. Život nás všech je jeden život, ať jsme z Tater nebo od Šumavy, z údolí slezských nebo z plání moravských. Dejte mi svou ruku — cítíte, že má ruka je pevna? Bez vás by nebyla.

A je pevnější než kdykoli dříve. Slavili jsme již celou řadu velkých dnů národních, budem jich slavit bohdá ještě sta a sta, přec je mně, jako by slavnost nynější byla jakýms rozhraním. Slavili jsme posud národní své probuzení, a to tenkráte, když jsme kladli základ k divadlu Národnímu, pak národní mužnost a hrdinnost, kdy jsme sobě připomněli Husa a Havlíčka, dnes, kdy připomínáme sobě Jungmanna, slavíme národní *práci*. Nemáme příkladu vznešenějšího nad Jungmannův, jakže může národu svému prospět ten, kdož v práci české neustál nikdy umdlelý a nezmařil minuty takřka od kolébky až na máry. Chcem snad oslavou pohrobní odměnit se Jungmannovi za převelké jeho zásluhy? Což by byla Jungmannovi taková odměna nyní platna! Chcem snad důkazem vděčnosti pobádat nové Jungmanny? Ti pracují bez ohledu na to, bude-li po stu let jich oslava. Ale slavíme dobu nynější, která nám sňala bělmo z očí, která strhla závoj z další cesty naší a odstranila i poslední důvěru *jen* ideální, slavíme nabyté přesvědčení: *že jen z všestranné a neunavné práce může vzrůst a sesílit se klíčící náš život národní, že nehodno nás, abychom čehokoli očekávali od náhody a zevnějška, a chcem-li se stát silnými, že rozvoj vnitřní vlastní síly naší je podmínkou přední.* „Ten vpravdě je šťasten, komu upomínka vždy se pojí s nadějí!“ Dnes a zítra kladem základy k budoucnosti své, k chrámu, jejž stavěti a doklenouti má nám práce všech rukou a všech směrů, a *co patróna národní práce své slavíme nám všem stejně svatého Jungmanna!*

Kdybych šel od chýže k chýži po vlastech našich a ptal se a dotazoval, čeho nám všude a nadlouho třeba, jsem přesvědčen, že odpověď všude by zněla: „Práce!“ Ale neslibujme, nepřisáhejme druh druhu! Jednejme! A jednejme tak, jako bychom byli celému světu zavázali se čestným slovem svým, že způsobíme něco velkého! — Cožpak záleží

na tom, že posud zima hází kolem nás led a sníh! Je pravda, ještě je náš český máj někde v nebi, ale vždyť *musí* přijít ta noc prvního máje, která nám ho přinese! Nebylo ještě řady tmavých nocí, aby nebyla zas přišla noc hvězdnatá, nebylo bouřky, aby nebylo zvítězilo slunce; nebylo zimních ker a sněhových lad, aby bylo nepřekonalo je jaro. Čímkoli těžkým provinila se zima a způsobila nám bolu a trudu, první teplý jarní den zhojí to vše. A úsměv rozhostí se na naší tváři a po vlastech českých bude rozestřeno veselé roucho zelené.

Pracujme! Buďme všichni jedním řetězem a každý pro sebe nezlomným jedním kruhem jeho. Buďme každý pro sebe celou pevností, cizotě nedobytnou.

A chcem-li být v něčem přitom ideální, nuž buďme ideální jako to české dítě, které má posvátný strach před svým andělem strážcem. Věřme, že génius českého národa všude a při všem hledí na naše konání.

NÁRODNÍ LISTY 13. července 1873

△ *V Praze 16. srpna*

Konečně nastala nám fejetonistům doba trochu veselá! Od 31. srpna do 5. října jsou plnomocné odpustky, můžem tedy nadělat teď špatných vtipů, co chcem!

Ne snad že by mně bylo o vtip vůbec zle, nebo že by mně alespoň v době těch strašných letních paren, v žurnalisticky co nejchvalněji známém „čase kyselých okůrek“, vůbec vtip vyschnul, to ne! Vždyť i to parno samo zas pomáhá k vtipům! Vůči neuhasitelnosti žízně za takového parna řeknu na příklad místo „sifon“ — „sysifon“, a vtip je hotov — ne? Za to nemohu věru, že se při něm za té letní ospalosti a rozvařenosti nikdo nezasměje. Sám čert aby teď nějaký úsměv vylechtal!

A budou teď snad ještě větší parna a nastane ještě větší, skoro už „česká“ ospalost, a čím větší ospalost, tím větší žádá se zas vtip, — kampak s mým „sysifonem“! Obecenstvo si navyklo mít nás fejetonisty za „klasiky“. Totiž, když zasedáme ku psaní, že zasedáme jako vždy na „klasická“, „antická“ sedadla, jichž nohy byly jak známo vždycky kozlí nohy satyrův. Vtip tedy jako musíme mít vždycky — nu my tu poklonu přijímáme! Ale Kotzebue byl přec jen oslem, když řekl, že „pravda je rouchem pro celý rok, vtip jen tak lehkým kabátkem pro leto“. Právě v zimě, když lidstvo přitulí se blíže k sobě, když společenský život je vyvinutější, daří se vtipu nejlíp, protože jest právě dítkem života společenského. A proto také nebude vtipu a nebude pořádného zachechtání se v Čechách, dokud nebudem mít pravého, čilého toho života společenského. Trochu se věc již lepší. Donedávna jsme ještě byli jako půlzlatkoví diurnisté, kteří se ani neopovážší se usmát, když nesměje se pan rada s sebou. Teď už se smějem, i když se mnozí „vůdcové národa“ zlobí, a pak teprv hodně nahlas.

Jenomže, jak povídám, *na co* vtipy teď dělat!? Z Vídně — copak jsou to za zprávy! Na příklad odevření drátové dráhy na Kahlenberg — co je nám po tom! Dřív užívali ku zlézání toho kopce oslů a byla tam poezie, teď tam funí tedy lokomotiva a je po ní, neboť bez oslů není právě žádná poezie. Nebo na příklad zpráva, že z Vídně za trvání výstavy odšupovali už deset tisíc „podezřelých osob", — co nám to zas pomůže! Ty osoby, které *nám* jsou podezřelé, neodšupovali jistě! A proto jsem rád, že můžem dělat vtipy, jaké chcem, špatné, špatnější, ano i takové jako doktor Borový. Přijdou odpustky a ty budou také pro nás, doufám!

Bude to krása! Ta církevní sláva o letošního svatého Václava, to obrovské procesí z Karlína až k Svatému Vítu na Hradčanech! A přitom ten příjemný pocit, že se při celé slavnosti namáhat budou nejspíš jen ti, kteří jsou právě živi z toho, že před tolika a tolika staletími bylo založeno to pražské biskupství! Pánbůh sám na příklad nebude mít při tom všem pražádné skoro namáhání. On bude k rozkazu papeže jen od 31. srpna do 5. října udílet odpustky a to bude božské jeho dobrotě nejspíš zcela vhod. Jak to udělá, to sice nevím, a možno, že mu nebude třeba u všech stejně příjemno, aby to, co jim za skutky jich dal již na vrub, dal zase z nebeských svých kněh vymazat. Ale že tak učinit musí, víme. Kdyby papež přikázal mu, aby zapomněl v době od 31. srpna do 5. října nejen naše hříchy, nýbrž od 5. října nadál, až na další instrukci, také všech pět knih Mojžíšových, Proroky a třeba celé Písmo svaté, bude se tomu musit také podrobit.

Pánbůh teď vůbec žije jako „pánbůh v Paříži". Zestár už a dali ho na odpočinek. Ani mudrcům už se více neukazuje od té doby, kdy dle legendy vstoupil mezi ně v Římě. Tenkrát mu tam jedni dokazovali, že vůbec už není, a druzí říkali mu, že sice je, ale bolestně ho rozebírali, *jaký* že je. Od té doby nepřišel. A nyní se tedy o něho nestará pranikdo víc. Kdo něco chce, jde k některému svatému nebo k nějakému zázračnému obrazu, jako teď ve Francii, a má zrovna tak. Ani kněží nevšímají si ho více. To, že bylo roku

toho a toho v Praze založeno biskupství, to se slaví o letošního sv. Václava, ne pánbůh.

A ono je to také památné! *Tisíc let už je pražské biskupství, biskupů byla na něm celá armáda a skoro žádný nestál za nic!* Člověk by neuvěřil, že je možno nalézt po sobě takovou řadu mužů, z nichž teprv každý desátý stál za to, aby mu krajané jeho ještě po smrti nevytloukli okna. Ale právě v tom je už zase vidět všemohoucnost boha, jemuž je hříčkou posázet celý šírý sad samými kaktusy! A boroví Štulcové a rozježkovaní Thunové půjdou u slavném průvodu z Karlína až na Hradčany, dají tlouct do vířivých bubnů a foukat do hlučných trub, budou zpívat libé písně a odříkávat vroucí modlitby k pánubohu a ke všem svatým za to, že byli tu v Čechách po tisíc let mužové přemocného vlivu, velkého vzdělání a velkého bohatství, kteří skoro všichni pracovali na zhoubu našeho národa!

Povídá se, že prý chtějí z toho biskupského procesí učinit slavnost — národní! Jako aby se sdílel veškerý lid, sbory spolky, cechy atd.! Snadno ovšem možná, že někoho přece získají. Jsou lidé rozmanitě komičtí, mnozí už šťastní, jen když mohou přiběhnout v „stejnokroji" a s „práporem", ať už k účeli *jakémukoli*. Je i možno, že některý spolek, který ještě prápor nemá, sobě kvůli tomu procesí přispíší. Nestojí to tak mnoho, svěcení práporu je také hezká věc a jedna družička může být několikrát pan — chci říct, jedna panna může být několikrát družičkou. Jádro lidu je ale rozumné, *národní slavností to procesí nebude!*

NÁRODNÍ LISTY 17. srpna 1873

△ *V Praze 17. září*

„Trefil-li bys na vola nepřítele svého, neb na osla, an bloudí, zase přiveď ho k němu.“ II. Mojž. 23, 4. — Také V. Mojž. 22, 1. —

Podívejte se na něho, jak tu stojí, pod čarou dnešního Čecha! Jedním okem hledí k nebi, jako by chtěl „seprosit oheň na tu rotu Korah“, a druhým okem šlehá po nás, spolupracovnících Národních listů, kteříž jsme prý právě tou rotou. Pokrčil rameny a již nás odsoudil, vzdychnul křesťanské „ach!“ a již nás proklel, hřímá lásku a svornost a obětuje svému bohu nás a naši čest, zcela tak, jak to předepsáno v Schillerových Loupežnících, akt druhý.

Hezké věci o nás povídá, ta prostá duše knězská! Říká: „Chcete zmatek, z něhož by se dalo *kořistit*, neboť *ztratit nemáte co*.“ — „*Vy první a nejhorší zradu na lidu pácháte*.“ — „Nejde vám ani o vlast, ani o národ, *jste zbankrotilí na duši i na kapse* a jde vám hlavně o ten krajíc; víme to dávno, že je to bídné chlebařství.“ — „*Vás pokládáme za první, kteří by svého národa se zřekli a jej prodali*.“ „Lidé bídní a ošemetní.“ — A tak dále — bojím se, kdybych tu kytici křesťanských nadávek dovil, že se jí uchopí nějaká česká pěst a mrští ji zpět do oné stoky, kterouž se již od staletí z Říma valí smrdutá špína na vše, co u nás je pro volnost myšlénky, a — ale ne, načpak se rozezlít! Třeba by se ruka chtěla chytit za ten věnec vlasů kolem tonzury, slovo nechť je slušné naproti *čestným* lidem a píšící ten „kněz“ je zajisté již bohat vší ctí, když ji dovede tak lehce, tak lehkomyslně uzmout jiným.

Konečně — je v tom také kus humóru! A je pravda, když Národní listy zaplatily padesát tisíc pokut za české své smýšlení, kdo ví, nedělají-li to „z bídného chlebařství a

neprodávají-li takto svůj národ“! Nebo když se nechávali Grégrové a Vávrové, Barákové a Schulzové, Tůmové a Arbesové, Erbenové a Göblové, Krouští a Koutové, a jakž se ještě všichni jmenovali, odsuzovat k žaláři do osmi let, kdo ví, zdali jim přitom „nešlo hlavně o ten krajíc“! Vždyť je známo, že všelijaký lid jen proto všelicos páše, aby mu slavný erár musil dát v zimě byt a kus toho chleba!

Nebudu se jich zastávat, mám sám se sebou co dělat. A cítím, jak bolestně trefil nás všechny, když nám vytknul, „že nemáme co ztratit“, když nám co katolický kněz, jehož přední knězskou funkcí nejspíš jest, aby zbohatnul, vyčítá, že jsme chudi. Má pravdu! Nemáme stovek, neboť jsme se nenechali nikdy uplácet, a můžem zcela volně mluvit proti vší té hameži, která od Gangesu přes Dunaj až k Niagaře z hlouposti lidské po tisíciletí tyje ať již co mnich nebo levita, derviš nebo šamán, druid nebo pop. Bojím se, že žádný z našeho kruhu nedovedl by jako španělský dominikán udat někoho inkvisici, jen aby klášter zdědil jmění po upáleném kacíři, že by nedovedl jako jezovité v Japanu dávat schytat lidi, aby je prodával do otroctví, a že by také nedovedl kvůli zlatu dát vyhubit obyvatelstvo celých zemí, jako se knězstvem stalo v Peru. Ba pochybuju, že by měl jen tolik talentů, mnoho-li mnohý kaplan, aby dovedl od vdov a sirotků vynutit poslední groš na pohřební štólu, atd., aby zkrátka činil, jakož vůbec činí všichni ti, kterýmž je vlna milejší než ovečky. Nu, „chudoba cti netratí“, leda u toho katolického kněze! Již se musíme potěšit „Knihou přísloví“, v níž zřejmě vzhledem k fejetonistovi Čecha je napsáno: „Lepší jest chudý, kterýž chodí v sprostnosti své, *než bohatý ukřivující rty své a nemoudrý.*“ Nebyl Jakob chud, když přešel přes Jordán s holí, nebyla Rut, kteráž paběrkovala klasy, nebyl Eliáš, když bydlel u vdovy v Sareptě? No tak!

Měli dát přec jen na něho pozor, aby jim neutekl do fejetonu Čecha! „Chutný je člověku chléb utrhačství“, a když se ho dobře najedl tam ten píšící kněz, rozplácal se a mluvil, jak následuje: „Od nynějška jsme *nepřátelé vaši* a neusta-

neme bojovati proti vám, stůj co stůj! *Nebo pokládáme za povinnost svou národ spravovati a vésti.*“ Tedy chtivost po panství, po vládě kněžské! Ta zlá chtivost s mrtvým zrakem svým, ta věčně hladová chtivost římská, která by za vládní moc proměnila celý svět v harašivý žalář velký! Nebezpečná slova, pane kněži! Je sice známo, že vládychtivost zmotá zrak, ale což jste již zcela slepi vůči době své? Pozor, pánové, sekyra už je přiložena ke kmenu, oheň již šlehá kolem toho shnilého dříví — —

Bude as ten kněz z Čecha zvláštní kněz! Z „povolání“ — kolikpak už teď z povolání stává se knězem! Obyčejně to bývá chudoba, nouze, strach před bouřemi a pracemi života, který zahání velkou část mladých lidí do přístavu toho, a pánbůh, místo aby měl samý „výbor lidí“ mezi svými sluhy, má brak a mrzáky. Proč by brak neutrhoval na cti a jakž by se brak svou nešikovností neprozradil!

Měli dát na něho pozor! Ale vykonal jsem svou povinnost a řekl jim, kde ho mají!

NÁRODNÍ LISTY 18. září 1873

△ *V Praze 18. října*

Chtěl jsem mít na dnešek, od 3—5 odpůldne, vtip svůj sváteční vypraný, naškrobený a vypiglovaný, ale nejde to — jsem mrzut! Ne pro sebe, pro dr. Borového! Chudák je teď v strašných rozpacích, a to víte už z Petra Lebrechta, že rozpaky jsou právě tak nákažlivy jako smích, melancholie, zívání a rýma. Chudák doktor bohoslovectví, chudáček! Vjel si v plném černém taláru svém na svatováclavském šimlu — „slovo boží černé na bílém“ — z Prahy k volbám do Kolína a posud tam někde leží v škarpě, a prosím pány vandrovníky, aby mně ho za slušnou odměnu zase dodali.

Byl bych tuze rád viděl, kdyby tak zvaná strana „klerikální“, ku kteréž prý naleží také několik kněží, jako právě p. Borový, p. Karlach ap., byla vyhrála již při nynějších volbách „na celé čáře“. Ona sice prozatím nevyhrála pranikde, ale vyhrát jednou musí, neboť papež to řekl k císaři Vilémovi zřejmě, „že, co vůbec křtěno, je papežovo“, a výrok ten zůstane pravdivý přes všechny seberáznější protesty — pražských hospodských. Český národ je také pokřtěn, patří tedy neuprositelně pod politickou vládu Vatikánu, a již ho také naši klerikálci naložili na sebe jako na kovadlinu a čeká se jen, až začne římské kladivo záslužnou svou práci, — dobře se mu povede, národu, mezi kladivem a kovadlinou! On prý se už ani nemůže dočkat, náš národ, aby po roce 1848 honem zase přišel do nějakého otroctví, a nadšeně prý si připomíná bajku o tom zajíci, ku kterému přišel ježek prosit o nocleh. On prý je nesmírně dopálen na všechny svobodomyslné lidi, kteří tomu nechtěli, aby z církevního procesí činila se politická demonstrace ve prospěch zpátečnictva. On prý je všechny zatracuje, ty, kteří z procesí učinili pohřeb, a přeje si, aby hodně brzy přišlo procesí

nové, při kterém by už nebylo pražádných škrabošek a při kterém by se nečinily pražádné takové koncese víc jako ještě při procesí posledním, kde se musilo vyvěsit vedle papežských přec ještě několik praporů českých. Ono sice prý mnoho kněží samo nad tím vším kroutí hlavou, ale to jsou jen „ti vlastenci“.

Hehe, chytře to navlíkli, prožlukle chytře! Hned jsem si to myslil, když jsem se díval na ten svatováclavský průvod. Byl jsem sice rozechvěn milou vzpomínkou, že takhle as musil také vypadat tenkrát ten průvod kostnický, byl jsem zachvácen nadšením, když česká šlechta zpívala „Großer Gott, wir loben dich“, ale přece jsem počítal. „Cože, jen šest jezovitů?“ povídám, „kdepak jsou ostatní?“ A oni byli kdesi pohromadě, dělali poslance proti poslancům českým a nad nimi se vznášel „jazyk politický“. Mohli zůstat dlouho skryti se svými zámysly, neboť zmíněný „jazyk politický“ nedá se tak snadno poznat. Poznáš jej jenom, když jsi byl pátera Draxelia převýtečný spis Orbis Phaeton přečetl a jako já sobě pamatoval: „Dolożjme Znamenj. Totižto: Kdyż Krokodyl Kočku má na ſwém Hřbetě ſ tjmto Nápiſem:

Flemus et mulcemus, ut fallamus
Hladiti, plakati umjm, Přitom oklamati mjnjm.

Krokodyl žiw geſt na Zemi y v Wodě: prwe nežli ſe na Cžlowěka obořj, neb rozſápá a geg pohltj, dáwá ſe do Pláče, ſlzý, pláče gako Cžlowěk. Gako by řekl: Milý Cžlowěče, litugi tebe, že tě mám ſežrati.“

Oni ale sami nás dlouho neklamali, radost jim nedala, musili mluviti. „Chcem panovat českému národu“, odkrylo program — „U výbor několik mužů se sestoupilo“, odkrylo zbraně. Jenže jsou přece ještě příliš skromni, tvrdí, že udělali prozatím jen tak zcela maličký výborek na maření českých voleb a svrhování českých poslanců. — „Nu, je pravda,“ přiznala se konečně „panna“ nevěsta podezřivému svému ženichovi, „měla jsem už jedno dítě, ale jen tak zcela malé.“

Kdyby se bylo povedlo, byli by dr. Borový a pan Karlach od 17. října roku 1873 již nesmrtelní. Bohužel se nepovedlo — velmi krásně se rozběhli, už byli skoro na půl lokte slavní, náhle brkli a musí teď s nebožkou nesmrtelností svou chodit po ulicích. Z kůže několika již získaných přívržencův svých byli nadělali nejkrásnějších řemínků na svázání nás ostatních, řemínky ale bohužel nestačily a — stažená těla cukají sebou na ostrém vzduchu českém co nejbolestněji. Kéž nesplasknou proto na mysli! Lidé jim sice budou spílat, ale nechť sobě vzpomenou, že svatému Františkovi z Assisi spílal vlastní bratr jeho! Také budou ještě několikrát musit si vyjít k Vysokému Mýtu, ke Kolínu atd., než tento, ale nechť sobě vzpomenou, že dobrý Absolón stával také denně „u cesty při bráně“ a chytal „každého muže“, až — —

Jen aby teď žádný z nich neodvážil se do Vídně! Je tam Bismarck a ten je kněžím, bažícím po světské moci, často zcela nepříjemný. A také císař Vilém je tam a ten Bismarcka ještě v té nepříjemnosti podporuje. Zdalipak bude císaři Vilémovi v německém oddělení Světové výstavy také tak špatně, jak bylo mně! Mám rád známky národní uvědomělosti a hrdosti, potěšil jsem se, když jsem viděl v rumunském oddělení vyšívaný obraz národního hrdiny Horiy, v anglickém krásně ciselovanou stříbrnou „vázu Tennysonovu“ a „štít Miltonův“, v švédském domku „stolek Linnéův“ a poprsí Bremerčino, ano já snesl všechny „přední muže španělské“, které vystavil nějaký hrnčíř, „Sobieského před Vídní“ z polského cukru, Thiersa z mýdla, Shakespeara z ozokeritu (také ňáký lůj), Moltkeho z *italské* terakoty, totiž z italských rukou, a tureckého sultána ze zcela sprosté hlíny, usmál jsem se i, když jsem viděl as dvacetkrát německou korunu vyvedenou ve velkých rozměrech z cukrkandlu, ale co je v německém oddělení nakupeno steré dotěrné chlouby a zas protivné podlízavosti, je věru k nesnešení.

Také je tam zvláštní šachová hra. Na jedné straně Prusové, na druhé Francouzové ze slonové kosti. Figurka královny je na příklad poprsím císařovny Augusty, věžmi jsou

pevnosti Mohuč a Raštat; na druhé straně zas Štrasburk a Mety, Napoleon III. a Evženie, koníčkové Mac Mahon a Chanzy, běhouni Gambetta a Thiers s cylindry na hlavě atd. Zahrajou-li si Bismarck a Andrássy nějakou partii, možno, že nechá Rakousko z pouhé zdvořilosti ještě jednou vyhrát Němce nad Francouzi.

NÁRODNÍ LISTY 19. října 187

△ *V Praze 15. listopadu*

Co se mne týče, mohu říci, že snáším jakékoli nehody svého bližního s oddaností vzorně křesťanskou. Když na příklad památného dne 9. května letošního roku na mé židovské bližní ve Vídni přišel onen strašný mor, jenž nazván bursovní, když banky vejpůl pukaly a lidé i milionáři padali jako mouchy, stál jsem zrovna uprostřed toho velkého umírání — *nikdo* by byl tenkrát na tváři mé nespatřil ani nejmenší stopu zoufalosti a rty mé šeptaly oddaně: „Bože, nechť mne takhle zkoušíš ještě víc a nechť vymrou ti zde třeba až do posledního — staň se svatá vůle tvá!“ Nevím, kde jsem nabral tenkrát té síly, ale již jsem bohatě odměněn. Už prý se budou dlužit zas nějakých osmdesát milionů — dobrotivé nebe, bude to jux!

Dlužit, jen dlužit, to je také moje zásada! Zvlášť když to jde tak hravě lehce jako u nás. Desetkrát a dvacetkrát osmdesát milionů dostanem, ne jednou, jen když budem chtít, neboť „A. e. i. o. u.“, rozumíme? My Rakousko potrváme ve světě nejdýl, budem dědit tedy po všech ostatních, a kterýpak Rothschild nebo jiný žid by tak nadějnému dědici nepůjčil? V Cis-kapse nic a v Trans-kapse také nic, a přece kredit, to ať někdo po nás udělá! A pak, až ty peníze budem mít, „klobouk na stranu a ruku do boku“, neboť po vykonaném pumpu je cituplnému člověku vždycky volně.

Státy se dluží, páni se dluží, i nejsprostší člověk se dluží, dlužení stalo se již veškerému lidstvu milým zvykem. Byly to smutné, temné a nevolné časy, když dělání dluhů patřilo ještě mezi privileje panské! Ovšem lze soudit, že původně v lidského ducha vložený talent nedal se nikdy zcela ututlat, že rolníci a měšťané tajně dlužili se asi přec. Ale neodolatelný pokrok lidstva, vyrovnávající veškeré rozdíly stavů,

odkopl všechnu tajnost — chcem mít volnost, základem volnosti je ale rovnost — ne, nejen páni, my všichni, kdož jsme člověk, chcem, musíme, budem dělat dluhy! Také je, mordio, děláme, „daß es kracht“!

Bedlivý pozorovatel a přítel lidstva musí věru s potěšením doznat, že pokroky v tom oboru jsou nepopíratelny. Bývalé „řemeslo velkých pánů“ šlo cestou všech řemesel, jsme nyní samí továrníci. Bývalou nepříjemnost při dělání dluhů, tak zvané placení, jsme prostě odhodili. Nebylo k tomu ani potřebí zvláštních zákonů, jaké měli na příklad naivní Ebrejci a Římané, kteří zfantované věci musili dát vždy za několik let dlužníkům zpět. My prostě neplatíme a zákon nás chrání: zavřít nás věřitel pro dluh dát nesmí a fantovat? — ať si fantuje, když jsme dali už všechno upsat ženě!

Arci ještě zbývá některý krok, vždyť ale talent lidstva není přec vyčerpán?! Posud jsou bankroty, konkursy, to je zcela rozumné; ale pak bývá také kriminál, a to je kompletní nerozum! Když jsem mohl udělat půl milionu dluhu — dejž to nebeský pánbůh! —, musil jsem mít přec za půl milionu kreditu, ne? A kdepak to stojí, že je kredit zločinem? — Pak také je poněkud nápadno, že tak důležitá znalost dělání dluhů přec jen se posud nepovznesla ještě na vědeckou soustavu, na vědu. Němci co pionéři veškerých věd ovšem učinili již nějaký počátek, vydali spisek Historia naturalis culpaefactorum, ale je to jen počáteček, připitomělý a nesmělý. Doufejme již, že v řadě pyšných nebešťanek věd hodně brzy se zaskví nad jiné pyšná věda nová! Mám plnou důvěru v ty, kteří se výhradně a na nejširším základu zanášejí s děláním dluhů a jež proto nazýváme „národními hospodáři“.

To je ta velká porážka Darwinova, to je ten velký rozdíl mezi člověkem a zvířetem, že my můžem se dlužit a zvíře že nemůže! Ať mně někdo jmenuje nějakého dorůstajícího bulíka, který zůstal v hospodě za pivo dlužen, nebo sebechytřejšího indického slona, který podepsal směnku, nebo sebehezčí slepici, která visí u své modistky! A je zcela při-

rozeno, že tak je. Když stvořil bůh zvířata, nebylo o dluhu ani řeči, když ale stvořil člověka, když přemýšlel, jak by člověk životem se protlouk, naučil ho nejprv kvůli potravě znát byliny a zvířata a pak, kvůli všemu vyššímu, *vypůjčil* se od člověka žebro a vznešeným tím příkladem vštípil již pro všechny časy v prsa lidská krásnou touhu po dluzích. Buďme pyšni na své lidství, buďme hrdi na své pokroky, ale nezapomínejme nikdy, že míti dluhy je přec jen víc milost boží než zásluha člověka!

Ach — čím bychom byli bez dluhů! Nebýt nikomu ničím povinován — ne, raděj být živ na poušti! Jak by mne mohl život těšit, kdybych nevěděl, že mám pro mnoho bližních zcela určitě cenu! Co dávají dluhy příležitosti k dobrým skutkům, když dlužník věřiteli může pomoci od hříšného a povždy nebezpečného mamonu! Jak bystřejí kuráž nesmělých, vynalezavost zabedněných, jak znalost lidí! Co jemnoučkých, něžných pásek napínají mezi lidmi sobě dřív zcela cizími, jichž mysl a srdce nikdy, nikdy více od sebe se netrhnou! Jak příjemno je, vím-li, že není maličkosti při mně, která by nezajímala i jiné lidi, a i když vyndám prázdné své portmoné a vzdychnu si nad ním, že vzdychá sto soucitných srdcí upřímně se mnou!

NÁRODNÍ LISTY 16. listopadu 1873

△ *V Praze 22. listopadu*

A již zase přinášejí pražské časopisy zprávu, že budem mít také letos na několika místech veřejné, dobročinné „vánoční stromky“ pro chudé děti. Mám tu výroční dobročinnost neskonale rád! Je sice pravda, že letos chudina nepotřebuje vlastně žádné podpory — následkem světového krachu je tucet ustřic již jen za 70 krejcarů a stál vloni 1 zl. 20 kr.! —, ale dobročinnost potřebuje chudiny, to je to! Kdyby chudoba už nebyla ani pro naši zábavu, nebyla by přec k praničemu moudrému víc na světě! Proto se jí také ani dlouho neptáme, rozdělíme ji na okresy a odevzdáme do rukou okresních dobrodějů a dobrodějek, a ti pak mají za mrzuté zimy s ní svůj špás. Velký jistě špás, vždyť se hlásí mnozí sami, že chtějí být dobročinni.

Taková jemnostpaní dobrodějka má už šest neděl před vánocemi co dělat. Od domu chodí k domu. „Přicházím zas žebrat, to víte, paní L-ová!“ — „Ach vaše šlechetné srdce je známo, paní N-ová, — kdyby vás nebylo!“ — „Co máme dělat, chudoba je chudoba! Ale jdu jen tam, kde mají dobré srdce!“ — Paní L-ová dá zlatku a její „dobré srdce“ povznáší se jako baloun, když byl trochu balastu odhodil. A paní N-ová zlatku zastrčí do štuchu a jde o dům dál; je o coul větší, jako by jí bylo kus šlechetnosti vlezlo pod špalíčky.

Konečně je Štědrý večer zde. Vybere se sál, veřejný a dosti velký, aby se hodně lidí vešlo. Uprostřed sálu postaví se nějaký zavražděný strůmek a na něm se rozvěsí a po stolech kolem se rozloží „věci“. Lidí je pozváno dost: chudé děti i s matkami a možno-li i s jich babičkami, neboť „chceš-li vpravdě odpomoci nouzi, musíš seznat její *původ*“, dále všichni, kdož něčím přispěli, pak lidé, kteří „píšou do no-

vin“, atd. Ano, povídá se pološeptem v sále, že prý přijde i sám pan kardinál arcibiskup, a srdce všech přítomných hoří již nedočkavostí. Nejslunečněji září ovšem paní N-ová. Povznesla se nad všechen předsudek, nesouhlasí s náhledem, že dobročinnost má býti tajna, a onen prorokův cherubín, který si zahaloval dvěma křídly tvář a dvěma nohy a přece činil dobré, vypadal naprosto jinak než teď paní N-ová. Jen ty čekající děti jsou netrpělivy; promrzly na cestě a nakupená jablka jim stahují zívající ústa.

Pan kardinál je ale již zde. Scéna začla. Nejdřív zpívají děti píseň, které se učily jen as čtyry neděle, pak odříkají Otčenáš a pak vystoupí pětiletá řečnice a rozkládá své náhledy o vděčnosti. Podotýká zcela trefně, že vděčnost je vlastně nejtěžší ctnost, míní, že nejnepříjemnější pocit je, když za prokázaná nám dobrodiní nesmíme se poděkovat, doličuje vřelými slovy, jak krásné je to od přítomných dobrodějů, že dávají obdarovaným příležitost ku veřejnému cvičení se ve vděčnosti, a končí pak nadšeně nějakou improvisovanou rýmovanou slokou. Nato má pan kardinál sám řeč k těm drobným marnotratníkům a hříšníkům, a sice o společenských ctnostech vůbec a o šetřivosti zvlášť. A teď již začíná bohaté obdarování. *Každé* dítě dostane botičky za 2 zl. 50 kr., pár stávkových punčoch za 20 kr., pár hančlíků za 40 kr., a k tomu ke všemu ještě za dva šestáky vánočku a za šesták jablek a ořechů!

Ku konci velké líbání rukou paní N-ové. Je vůbec dobře, že scéna je u konce, neboť obličej paní N-ové radostí stále se šíří a je již jako zadní kolo těžkého formana. Již ji nikdo, nikdo ve světě nepřipraví o její lásku k lidstvu! Můžem zcela klidně doufat, že paní N-ová při nejbližší vhodné příležitosti zas vrazí pražské chudině nůž dobročinnosti do prsou. —

Ale než přijdou ty krásné scény vánoční, rád bych také ten boží advent strávil nějak vesele. Především, kdybych takhle se mohl dovědět, kde káže pan probošt Štulc. Dočetl jsem se totiž, že měl pan probošt tyto dny v Katolické politické jednotě nějakou řeč, která oplývala „zdravým katolic-

kým humórem“, — a byla by to nějaká zábava, aby pan probošt Štulc začal na nás z kazatelny najednou kašpárkovstvím à la Abraham a Sancta Clara! Katolický humór — to musí být krásný humór!

Jak se člověk může mýlit! Posud jsem vždy myslil, že kdyby se panu proboštovi přihodilo neštěstí a on by nevyzpytatelnou náhodou spáchal vtip, že půjde ihned ku zpovědi, — a zatím je pan probošt „katolickým humoristou“ a ve fialových jeho punčochách vězí kozlí nohy satyra! Ach — mít vtip, to je zlá nemoc, pane probošte, horší než svrab! Svědí a svrbí, až se vysvrbí. Dobře se vám ale tam vysvrběl, v té jednotě katolické politiky, to musí každý uznat!„Novinářští odpůrci,“ pravil pan probošt, „*štvou naši jednotu jako smečka malých a velkých psů.*“ Co dobrý vtipkálek nedopověděl ovšem, *jakouže* od těch novinářských psů štvanou zvěří je ta jeho jednota, — ale v tom je právě působivost jeho vtipu, že ví každý, že zde pan probošt ani *nemohl* mínit zvěř *červenou*.

NÁRODNÍ LISTY 23. listopadu 1873

DR. MARTIN LUTHER — BLÁZNEM

„Ich halte meine Widersacher stracks für Narren."
Dr. Martin Luther

△

Martin Luther byl prý již všelijak posuzován, ale posud nikdy ze stanoviska pravého, *psychiatrického*. Tak míní pan páter *Bruno Schön*, minorita, doktor bohosloví, filosofie a svobodných umění a duchovní správce (na výslužbě) dolnorakouského zemského ústavu pro duševně choré, a vydal na důkaz Lutherova bláznovství brošuru.* Že prý tou brošurou Luther vlastně cti neztrácí, míní dále pan Bruno Schön, naopak: nalezá prý, protože duševně rozladěn, ještě částečné omluvy za hrubé poklesky své proti mravu a pravdě. „Povaha duchaplná, velkolepých zárodků, ale duševně chorá." Schön nalezá u Luthera halucinace, oluzení, domysl velikosti, domysl pronásledování a satyriasi a vedle těchto hlavních psychos ještě tucet menších, jako pýchu, samolibost, zkrucování svatého Písma, neobmezené nadávky činěné protivníkům atd.

Rozumí se samo sebou, že nás nenapadne Luthera bránit. Tolik je jisto, že Janem Husem nebyl Martin Luther, rozdíl je mezi oběma právě *o celého muže*. Jan Hus byl celým mužem, Luther byl prostě babou. Přirozený jeho oheň, vrozená mu duchaplnost pudily ho kupředu, příznivé poměry uvedly, vehnaly ho na cestu reformátorskou, také ho na ní držely. Kdyby byl hned zpočátku doznal útrap, byl by couvl; výdatně chráněn přec často cítil, že se odvažuje nad odvahu svou; přirozená jeho zbabělost způsobovala strach i bez příčiny, rozechvívala jeho nervy. Luther cítil, že kdyby nebylo nahodilého přátelského valu kolem, on by klesl, proto také sám v sobě klesával. Plameny, do nichž Hus vkročil s mužným rozmyslem, babu Luthera děsily již

* „Dr. Martin Luther auf dem Standpunkte der Psychiatrie beurteilt."

ve snách. Z jeho zbabělosti jen lze snad již vyložit jeho halucinace, oluzení, domysl pronásledování — ale chtějí-li Němci mít ze svého Luthera hotového blázna, bon! Pro nás tedy nechť měl ještě jeden tucet rozmanitých psychos — trpí-li na příklad celý národ německý domyslem velikosti, proč by národní ta vzácnost u Luthera nebyla mohla vzrůst až na šílenost!

Páter Bruno Schön drží se hlavně Döllingerova známého díla o německé reformaci a uvádí pěkné věci. Když byl Luther v Římě, vyjádřil prý se, že je mu líto, že rodiče jeho ještě žijí, — jinak prý by je byl tenkráte již mohl mší svatou z předpeklí vysvobodit. Na všechen způsob trochu přehnaná láska k rodičům! Byl zlostný, nenaviděl, zaviděl. Zápasil s vadami těmi, ale v zápasu vždy podléhal. Dokud byl v klášteře, nenaviděl dle vlastního přiznání Krista tak, že při pohledu na krucifix se vždy ulekl, oči sklopil a „raději byl ďábla spatřil“. Když kazatel Musa si mu stěžoval, že nemůže věřit tomu, co jiným káže, odpověděl Luther: „Zaplať pánbůh — myslil jsem, že jen mně tak se děje.“

Tenkrát ovšem nerozuměli ještě duševně chorým, připomeňme sobě procesy čarodějnic, upírů, podložených atd. Také Luther měl se satanášem mnoho co dělat a stěžuje si, že je jím ve dne v noci pokoušen. Ďábel je, vypravuje Luther, všude kolem lidí a v nejrozmanitějších podobách, co svině, co hořící věch atd. Na Wartburku přišel na něho dvakrát co velký pes, v zahradě co divoká černá svině, v Koburku co býk. Jednou přišel v podobě mouchy a Luther mrštil po ní kalamářem, pak zas co podložené dítě a ještě jinak. Luther se s ním pral celé noci a byl ráno všecek zpocen a umdlen, neboť „ďábel má silné hnáty“. Kde ďábel bydlí? Dle Lutherových Řečí při stole bydlí v moři, ve velkých mořských zvířatech a u Říma v Tibeře. „Svatý satanáši, pros za nás,“ modlíval se Luther.

Nejrozhodnějším důkazem Lutherova bláznovství je dle pátera Schöna, že sobě co slabý člověk přisuzoval *neomylnost*. Ostrovtip Lutherův, velký a řízný, nevadí pranic — jeho blud byl „sine delirio“ a takový pacient, exaltován,

soudí hloub a ostřeji, také koná vše obratněji než v okamžicích zdravých. Jakpak prý by zde nebyla „insania sine delirio“ (blud bez šílenství), když Luther napsal spis „Papežství římské je založeno ďáblem“! Devatenáct let byl páter Schön duchovním správcem u duševně chorých, ale žádný šílenec tak nezuřil jako Luther proti mši svaté, proti kněžím, jež nenazývá jinak než „sluhy ďáblovými“, atd. Ano on chtěl stav knězský zcela zrušit, namísto kněží měli přijít rozkazem obcí úřadníci, kteří by vykonávali, k čemu má *každý* člověk duchovní právo, — stý díl knězských statků stačil by prý také na udržení církve! Ba Luther odvážil se vyzvat císaře, aby zrušil světskou moc papežovu! Někdy zjevilo se u Luthera i šílenství násilné, „furibunda transitoria“, když na příklad před branou vittemberskou dal spálit papežovu bulu a kanonické právo.

Jako každý šílenec měl také Luther způsob mluvit z plné přesvědčenosti. Jen někdy vnucoval se mu rozum — pochybnost: „Jakžpak, mýlíš-li se a uvádíš tolik lidí v omyl a věčné zatracení!“ Míval své jasné okamžiky jako každý šílenec. Nejvyšší psychosou byl u něho domysl velikosti — „blázen nemá potřebí býti skromným“. Dále satyriasis čili přepjatý pud pohlavní. Oženil se s Katuškou svou, uteklou jeptiškou, ale brzy nato řekl sám: „Učinil jsem se sňatkem svým tak nízký a opovržený, že as andělé pláčou a čerti se smějou.“ Vyzval samého kardinála mohučského, aby tento se také oženil, psal proti celibátu kněží a kladl povinnost k ženění se výš než desatero boží. Se satyriasí je *vždy* spojena mysl ukrutná. Proto také nejprv naváděl sedláky ku povstání proti pánům, pak zas pány k ubíjení sedláků, a proto štval proti židům, kázal, aby byli upalováni, vyhánění, — „židé jsou mladí, peklu propadlí ďáblové“. Domysl, že je stále pronásledován, byl u Luthera velmi živý a trapný. Pořád prý ho chtěli trávit, ano i kazatelna byla jedem napuštěna, atd.

Luther byl tedy hotový blázen, pan páter Schön mu to dokazuje. Bude-li mít Schön tolik přívrženců co Luther, uvidíme sic, ale pochybujem, neboť: „Blázen nadělá mnoho

bláznů, mudrc jen málo moudrých.“ A pan Schön je moudrý psychiatr. Naříká ve své brošuře na úpadek dolnorakouského ústavu pro duševně choré. Že prý tam duchovní správce, dle nařízení ředitelova, smí jen přijít, když má dát poslední pomazání, a i to smí dát jen na čelo. *Kázat duševně chorým* smí prý jen as třikrát do roka. A on takový duchovní správce zmůže prý u šílenců nesmírně mnoho, na příklad *vyhrožováním věčnými tresty!* Blázínek, ten pan Schön!

NÁRODNÍ LISTY 29. listopadu 1873

△ *13. prosince*

Jsem tedy mrtev, aniž bych, přiznám se, byl sám o tom něco věděl. Ano já, všichni Čechové, veškerý český národ jsme prý mrtvi, smrt dotkla se nás již očisťující svou silou, jsme navráceni bohu a věnec věčné odplaty věnčí naše skráně. Ach, člověk neví nikdy, kdy a kdeže skoná, a nikdo by mne byl jakživ nepřesvědčil, že může člověk umřít i tam, kde ani není! My umřeli tam, kde jsme ani nebyli, totiž v říšské radě, v kruhu svých milých. Zdrceni, zlomeni stáli tam předevčírem kolem nás naši přátelé, neplakali, řvali: „Ne — českého národa není více!“

Nu tedy nejsme, bon! Máme alespoň tu velkou, nemýlím-li se, dosti řídkou výhodu, že jsme umřeli, pokud jsme živi, že se můžem jít podívat na svůj vlastní funus, je-li krásný, že můžem vyslechnout, jak nás pomlouvají „pozůstalí truhlíci“, dát po případě někomu facku, a kuchařce říct, co chcem zítra k obědu. Jen srdnatě, kdo nedovede snést myšlénku smrti, neměl v sobě nikdy zárodu k velikosti! „Lepší jest smrt nežli život hořký,“ stojí v bibli, a my — jakýchpak sladkostí jsme zažili my, český národ? Jako sen pětiminutový, ale plný rvaček a bojů připadá mně vlastní můj život, nejvýš tak dlouhý jak Sen svatojanské noci připadá nám všem život celého našeho národa — ale lesní víly a mendelssohnská hudba jen na mlhavém počátku, pak boj a boj, vítězení a umírání, krvavý hluk a dlouhý, předlouhý spánek, po probuzení pak opět jen boj o existenci, konečně tedy šťastná smrt.

Ať žije smrt! Ať nám nemohou pozdní a šťastnější čeští potomci naši s úštěpkem vytknout, když jsme v první polovici prosince leta páně 1873 na říšské radě ve Vídni náhle zemřeli, že jsme pak snad brečeli!

Ať žije smrt! „Od ženy stal se počátek hříchu a skrze ni umíráme všichni.“ Kdyby pro nic jiného, již pro ten hřích a pro tu smrt velebím ženu a ženy. A přec — co se již naubližovali suroví mužští něžným ženám, co tu posměšného nevděku, mrzkého vtipu a nespravedlivého odporu! Mluví se o ženách jako o souhlásce, kterou není lze bez muže ani vyslovit, jako o nule, která mužem teprv se stane váženou cifrou. Z křivého žebra prý ji pánbůh stvořil, nemůže prý být tedy na ní nic kloudného. Hippokrates a Aristoteles považovali ženu jen tak za „polovičatého člověka“, za nižší druh lidí, jehož netřeba dbáti víc než otroků. Plato je na rozpacích, má-li ženy počítat k tvorům rozumným nebo nerozumným. Chesterfield radil svému synovi, aby považoval ženy za dorostlé děti. „Ženy hodí se za pěstovatelky prvního našeho dětství právě tím, že jsou samy dětinské, duševně nezralé a krátkozraké, zkrátka že jsou po celý svůj život jen velkými dětmi: jsou stupínkem mezi dítětem a mužem, jenž je vlastním člověkem,“ napsal zas Schopenhauer. Mohamedáni věří, že žena nemá do ráje přístupu. Filosof jistý tvrdí, že nejsou stvořeny ani podle obrazu božího — „mulier non est facta ad imaginem Dei“. Féréal zas tvrdí, že jsou pouhými „hračkami“, nehodnými zaujímat v životě mužově důležitějšího místa. Spravedlivému člověku až dech se ouží při tom vypočítávání!

To se rozumí, že všechno to je čirá hanebnost. Buffon nás učí, že děvčata přicházejí později na svět než hoši, na všechen způsob musí být tedy zralejší, dokonalejší. Jsou také. Nejlepší toho důkaz je, že námi vládnou. Otroctví každé může být sice smutné, nepříjemné, ale do očí mluvit něco o „andělích“ a za zády pánům svým nadávat, to je nehodno i otroka! Že vše to mluví a říkají mužští vskutku jen pro sebe, jen pro vlastní své vylhané přesvědčení, je jisto, vždyť tvrdí sami, že mužskému nemůže se přihodit nic komičtějšího než chtít přesvědčit ženu dialektikou, že kdo se ženami disputuje, vypadá, jako by neustále knot na svíčce utíral nebo klubko za nitěný koneček zdvihnout chtěl, atd.

Proud vzduchu spíš prý lze sledovat až k jeho původu

než povahu ženskou, celý život prý na studium to nestačí, a přec pronášejí muži o ženách úsudky přímo drzé. „Muži dozrává rozum teprv rokem 28., ženě již 18., ale vypadá dle toho.“ — „Logika ženská je jako mozek ženský, o osm lotů lehčí než mužský.“ — Ba ani ctnosti žádné není žena schopna. „Nesmírně pěknou zábavou je,“ praví Goltz, „bydlet s nějakou ženou na hranicích. Tři židé nemají té vynalezavosti a drzosti při pašování jako jediná žena. Žena je rozená defraudantka a pašerka.“

Již to strojené hledání „hranic“ u Goltze! Načpak jít až na hranice, v městech mohl Goltz také pozorovat, jak pilně „pašují“ paničky, alespoň svým mužům! Ale tak jsou už ti Němci! Teď vydali zvláštní tlustou knihu, „aforismy slavných spisovatelů o těch zlých ženách“. Udávám zločin ten českým vlastenkám — jenže se povídá, že také vlastenectví nejsou ženy schopny, staví se prý k praporu leda kvůli praporečníkům atd. Já ani tomu nevěřím, budu se jich ujímat vždy, a budou-li ke mně hodny, donesu jim všechno, co o nich zlého mluví ten nedobrý mužský svět.

Ale teď sobě dám už pokoj. Jsem mrtev a ponesu mrtvé své oudy někam do společnosti českých soumrtvol na plzeňské. — Že prý, když jsme tam nechtěli zaživa, dovedou nás teď co mrtvé dostat do Vídně na říšskou radu? — Dovolte velmi starou, ale velmi dobrou anekdotu! Král Fric Velký dal si kdys přivolat faráře, jenž mu byl udán pro čarodějství. „Vy prý umíte citovat duchy?“ obořil se na něho. — „Ano, umím,“ odvětil farář, „jenže mně nepřicházejí.“

NÁRODNÍ LISTY 14. prosince 1873

I

PAN MICHÁLEK

△

Mlynář Michálek, poslanec uherskobrodsko-kloboucko-vizovický, sedí — ale ne, počkejme, nechme ho prozatím sedět! —

Tak tedy moravská ta sněmovnička je upravena v jakéms bývalém klášterském refektáři. Podlouhlý sálek, po oknech předseda, místodržitel a celý úřadní aparát, naproti nim nevyvýšené, ošumělým zeleným suknem potažené škamny pro poslance. Galerie nalezá se také na této protější straně, uzounká to pavláčka, skoro tak nešikovně upravená jako ve sněmovně české. Vedle vchodu vlevo je nízká „lóže“ pro žurnalisty, nad ní lóže dvorská, bohatě vyšperkována pěti rákosovými sedadly, z nichž každé jiné. Stěny a strop jsou pestře malovány. Naproti vchodu visí krásná podobizna císaře pána, malována výtečným moravským umělcem Zeleným. Mimo to jsou tu as čtyry napolo do stěn zapuštěné triumfální pomníčky, se zlatými nápisy a s vojenskými emblémy na korunách. Na jednom z těch pomníčků je nápis: „Contra protervam Tekelii et Rakoczii perfidiam“ (proti drzé nevěře Tekeliho a Rákócziho) — a zrovna pod ten nápis usadil tedy mydlář Brix, poslanec pro města, svého nevinného venkovského krajana Michálka a sedl si vedle něho. Sedí tam oba dobře, je na ně tuze pěkně vidět, ačkoli má sál jen čtyry nezastřená okna.

Michálek je hezký člověk. Mně se alespoň líbil rozhodně, mně, který jsem četl i estetiku ošklivosti. Michálek je dosti vysokého vzrůstu a jak se říká v nejlepších letech. Velebné čelo jeho je skoro na palec vysoké, vlasy jeho jsou rozčísnuty uprostřed šišaté lebky; jsou nějak spečeny a mají onen vzácný červenohnědý lesk, jaký bývá u silných šňupáků, kteří si utírají z nedostatku kapesního šátku prsty o hla-

vu. Silné, prošedlé brvy kryjí šedivé, trochu nejisté oči, rovněž prošedlý, hřebelcových pravidel nedbalý vous splývá se vpadlých tváří. Hlava romantická, zrovna lesní!

Šatů zdá se že vznešená mysl páně Michálkova mnoho nedbá. Kabát jeho, barvy myslím že zelené, vypadá, jako by byl už od počátku tohoto století pracoval po všech parlamentech evropských. Vesta se těší sedmi dírkám a dvěma knoflíkům, šedivé kalhoty sbíhají stydlivě do vysokých bot a boty jsou z pukajícího koženého bláta nebo z čeho. Čistého prádla není Michálek také milovníkem, on zdá se že je přímým politickým odpůrcem Hessovým, který dle čistoty prádla na obyvatelstvu soudí o míře politické jeho svobody. Také krk sobě oblíbil pan Michálek nosit vždy poněkud černější — snad aby se neřeklo, že dělá nízkou reklamu pro mydláře Brixe, politického vůdce svého. Přes celé roucho splývá mu venku na ulici dlouhý plášť, malebných sice říz, ale látky, která nesvědčí právě příliš chvalně o vyhlášeném brněnském soukenictví. Takto vyšperkován usedl na místo již zmíněné, za kurii velkostatkářů.

Pan Michálek vyplňuje místo své velmi důstojně a každý mu musí dosvědčit, že se z něho skoro ani nehýbá. Když mu sněmovní sluha přinese tištěné předlohy, klade je sem tam a zase sem tam, takže ty předlohy skutečně pak myslejí, že jim rozumí. Také s psacími pomůckami nakládá jak náleží. Z bílého papíru dělá pěkné kornoutky, z kuvertů biskupské čepičky a tužkou se dlabe v zubech. Hraje si klidně a tiše jako nejzvedenější chlapeček, on není ani dost málo vinen věčným nepokojem, jaký moravskou sněmovnu vyznačuje před sněmovnami jinými. A aby zkracoval pan Michálek ostatní poslance snad nějakou řečí svou, to pana Michálka jaktěživo nenapadne! Když pak přijde hlasování, hlasuje s velkostatkáři a s Němci proti slovanské pravici. On byl sice zvolen, aby nehlasoval proti ní, ale —

vedařil se jeden,
měl hoběnko s medem —

slíbil všechno, všechno, když však šel na sněm, bylo mu jako dudáčkovi v moravské písni:

šel dudáček hráti na hody —
a padl pozpátek do vody.

Ještě se trochu bránil, ještě se trochu před svými krajany styděl, pak zatonul a už víc nevyplaval. Teď, jakmile se vzchopí Němci, aby se mimo sněmovní síň poradili, vzchopí se už také Michálek.

Skutečně dochází za to od nich velké pocty. Sám jsem viděl, jak jeden Němec jdoucí kolem jeho sedadla bouch Michálka do zad, a mnozí tvrdí, že mu Němci někdy tajně podávají i ruce. Také je si Michálek arci své váhy vědom. Když předevčírem J. Exc. p. místodržitel tvrdil, že pravice nezastupuje mínění Slovanů moravských, to že jsou zde zcela jiní lidé pro to, nadzdvihl se Michálek trochu a mrknul na Jeho Excelenci, ale Jeho Excelence nešťastnou náhodou to nezpozorovala a neřekla: „Pane Michálku, vstanou, voni jsou to!“

Jen někdy přelítne něco přes páně Michálkovu významnou tvář, co vypadá jako mráček. Snad si vzpomíná na své voliče doma. Ano, kdyby se zde mohlo věčně sedět, ale až přinde domů, budou voliči třeba nespokojeni, třeba se opováží mu to i říci!

Už já mosím domů, důmka
za dveřama stojí hůlka —

A ty vánoce už jsou zde!

II

PAN BAŽANT

Copak bych mohl také čtenářům lepšího předložit k svátkům než bažanta! —

Ach, každý se as pamatuje na ony divoce krásné, krvavě půvabné časy, kdy noviny přinášely den co den rozrušující zprávy o krutém Bažantu prostějovském! Předevčírem dal padesát, včera sto, dnes dvě stě voličů v listinách zmordovati — ach to byla krása! Prostějov byl zajímavý jako „Betlém a okolí“ a prostějovští občané zdáli se nám být samí „pacholíci od dvou let“. Už jsme my lidé takoví, že ukrutnost má pro nás velký půvab svůj, již dítě slýchá nejraději pohádky, při nichž se bojí, a něžná žena zapomene dětem uvařit snídani a běží se podívat na popravu. Herodes, Nero, Arbuez, Bažant — člověku při jmenech slavných ukrutníků běží po zádech mráz, ale příjemný.

Tamhle stojí pan Bažant, poslanec za Třebíč! — Co do postavy není mnohem větší, než byl Napoleon III., a v těle je jen o málo silnější než vyschlý jeruzalémský žid. Pan Bažant se dívá do světa přívětivě, jako by byl teprv před půlhodinou nějaké dítě spolk, a někdy se lehýnce usměje, jako by mu bylo chutnalo. — Vpíjím se v tu znamenitou, památnou tvář, věčná vřava moravského sněmu hlučí kolem mého sluchu, a zdá se mně, že z vřavy té vyniká tejné kvílení zmordovaných.

Ale brzy bych ho byl ani nepoznal. Stalo se již i nejslavnějším ornitologům, že měli mladého ptáka za něco zcela jiného než pak ptáka starého a že ho vřadili do vědy co nový druh. Některý pták pelichá se ještě v hnízdě, jiný později, každý několikrát; když se mu peří opotřebí, dá mu pánbůh

jiné, čím dál tím krásnější, takže čím starší pták, tím hezčí — kéž se děje s člověkem také tak! Pan Bažant nosil v Praze čamaru, a když ji opotřeboval, dal mu pánbůh na Moravě francblau kabát plný švů a záhybů, takže sedí na něm jako nová kazajka na rekrutovi.

Ano, s pýchou to smíme říci: pan Bažant je plodinou českou! Již dávno slyne česká země výtečností svých bažantů. Na starých mapách Norimberčana Homanna bývaly v emblémech vyznačeny hlavní plodiny každé země a na mapě Čech byl vyobrazen bažant a divoký kanec. Ale od té doby stala se změna. Lesy se mýtí, kultura se množí, a my teď vyvážíme bažanty a inteligenci. Známa je chuť českého bažanta a známa je chuť českého ouřadníka, když se spojily obě chutě dohromady, *musilo* povstat ovšem něco znamenitého, *pan* Bažant. —

Pan Bažant přispívá dle nátury své nemálo k oživení moravské sněmovny. Stále lítá sem tam, nahoru dolů, nožičky se tetelí, hlavička stále vrtí — oko pozorovatelovo musí mít potěšení z té ptačí čilosti. Kde sedí, to se snad ani neví, u okna as jistě ne, v českých sněmovnách nebývá bezpečno u okna.

Teď vylít nahoru k sídlu zemského hejtmana. Něco mu tam štěbetá a šedivé, stářím se již rozplývající kontury hejtmanské hlavy zdá se že mu přikyvují. Náhle chytil zemský hejtman za zvonec, Bažant se lek a už je dole.

Dole mezi levičáky. Pěkní lidé, dobrá polovička z nich má orientální nos a ostatek k tomu. Pan Bažant skáče z lavice do lavice, už je prolezl všechny a teď se zastavil před jakýms dlouhánským spoluposlancem.

Dlouhán rozdělává velký papírový akt, sundavá špagát, natahuje jej, strojí mezi rukama — snad by nechtěl —

Ale toto — na Bažanta a špagátovým okem! Bažant už je zcela jinde, mezi velkostatkáři. Také pěkný lid, skoro vojenský špitál. Kolik jich je, nedovedl jsem spočítat, ale mají dohromady 39 ruk, 34 nohy, 35 očí a ještě některé jiné

oudy. Některý už jako by dokonával, některý jako by byl právě po bolestné amputaci —

Kdepak je ale můj Bažant? — Ach zde se potřásá — a naproti němu potřásá se druhý! Také bažant? Ne — ne — *Pelikán* — víte ten, který rozpouštěl moravské záložny! Tedy také známý pták. Šedivé oči, šedivá pleť, šedivé vlasy. Oba si vstrčili ruce do zadních kapes, roztáhli šůsky jako krocan rozstírá kolo — módní a zajisté velmi malebný způsob to všech německých poslanců moravských — a vrtí se a potřásají komicky naproti sobě, jak už u ptáků bývá.

Teď odskočili od sebe. Pan Bažant kráčí kolem slovanské pravice k sněmovnímu východu. Hned do prvního stolu vrazil levou perutí svou a srazil s něho něco tištěných předloh. Ohlídl se, pomyslil si: „Zdvihni si to, pravičáku!“ — vyhrnul pysk, vstrčil hrdě ruku na prsa za vestu, napnul se jak struna a kráčel ven — zrovna až majestátně!

Mimovolně jsem vstal, zastrčil jsem také pravou ruku za vestu, opřel se levou o zábradlí galerie a měl jsem následující řeč: „Moravo — přeješ-li si dalších zásilek, pár bažantů, ale už pěkných, dáváme po osmi zlatých!“ —

III

PAN J. C. v. WIESER

Píšu J. C. v. Wieser, poněvadž Wiesrů je po světě mnoho, J. C. v. Wieser jen jeden. Můj Wieser zná svět a jeho děje, literaturu starou, novou a nejnovější, je doma na ledových ladách severu i pod palmami jihu, zná srdce bol i srdce slast a každý jednotlivý špryslík na žebříku lidského citu, ví, co znamená obraz i co mluví sloup, rozumí šepotání lesu a breptání vod — zkrátka on ví, zná a má vše, co

Geibel předpisuje básníkům, *on je básník*. Ano, básník, a řeknete-li „moravský Orfeus!“, uvěřím rád, neboť jeho lyra vypadá skutečně tak staře, že mohla už Orfeovi sloužit.

Abych vyznačil ihned jeho postavení v literatuře světové, pravím, že Voltaire napsal 70 svazků, Goethe 40, Shakespeare 20, Wieser 7, a to je známo, že Goethe je větší než Voltaire, Shakespeare větší než Goethe. Wieser psal už ledacos, verše, prózu, několik truchloher, které jsou skutečně velmi smutny, a několik veseloher, které jsou opravdu k smíchu. Ale posud uznán není, přičemž ztloust.

Abyste ho však mohli litovat plasticky, musíte vědět, jak vypadá. Když jsem byl ještě mladý chlapec — odpusťte, vím, že naivně dojemné fráze „když jsem byl ještě malý chlapec“ užilo posud již mnoho fejetonistů —, chodíval jsem „na koníčky“ čili na „ringelspiel“. Památná ta věc se děla na Smíchově. Pan Rynglšpíl, jakž jsme držiteli závodu toho říkali, točíval se vždycky s sebou, stoje v kole. Točil se vždy zády kupředu a mohútná ta jeho záda byla vyklenuta vysoko, výš než krk, a každý okamžik jsem se bál, že mu skočí záda přes hlavu. Na záda poety Wiesera hleděl jsem zrovna s tímtéž strachem. K tomu je velký, silný, kulaté hlavy atd. Zmíněná klenutost zdá se že je samovolna. „Zum Tempel bau dir deine innre Welt,“ zapěl Wieser ve svých básních a vyhnalo mu to z vnitřku navenek záda jako kupli nad mešitou. Vcelku vypadá p. Wieser tak, že se nezadivíš, čteš-li v básních těch na str. 149: „Ich träumt', ein Pfarrherr einst zu sein“ — že se mu totiž jako jednou zdálo, že je farářem.

Má, jak praveno, malér, není uznán. Dlouho dost už uznání hledá. Když to na něho přišlo, to básnění, tedy básnil. A dovedně. Napsal, že slunce svítí, že v noci se hvězdy na nebi třepetají (str. 9),* že zjara kvetou kytky (10), že poupata někdy vadnou (35), že bývá nebe modré (37),

* Gedichte. Sbírka.

perle že jsou v moři (45) a ještě jiné věci, proti kterým slušný člověk ani nemůže něčeho namítat. Zaslal to redakci Gartenlaube. — „Vstupuju za ostatními na německý Parnas," připsal, „hodlaje dobýt slávy národu a sobě." — Dlouhé, trapné, mlčelivé nic! — Tedy opsal znovu a zaslal Familienjournalu. — Nic! — Ještě dvaceti třem jiným časopisům, a nejposlednějšímu redaktoru už připsal: „Vy ani nevíte, pane, jakou radost byste mně atd." — nic! Wieser začal nahlížet, že všude, všude krásné verše jeho vandrovaly do onoho „redakčního koše", o němž se vypravuje, že je „pleten z truchlých vrb smutečních".

Snad jsem epik, myslil si pan Wieser. Sedl si tedy a psal epicky. Vypravoval, že když chlapec dělá z mydlin bubliny a bubliny lítají, že chlapec vejská (str. 122). Také vypravoval o jednom dítěti, kterému se prý skutečně zdálo, že ve snu přicházejí andělé k němu (104). Řídil se dle nejlepších vzorů, psal romanci o jedli, která někam touží, o paňácovi, který musí skákat, i když mu žena umřela, atd. Aby se ani dost málo nezdálo, že sobě snad něco vylhává, držel se i Písma a vypravuje na příklad v legendě (str. 87), že se zjevil anděl Panence Marii a že jí zvěstoval. — S redaktory zatočil teď jinak. Dával pozor, kde oznamují časopis zbrusu nový. Psal tam: „Abych Vaše mladé podniknutí podporoval!" — A zas nic — proutí smutečních vrb!

Obličej páně Wieserův zkysal. A teď do toho satirou a vtipem, pravil k sobě. Vypravoval rozmarně, že seděl doma a neměl peníze; taky že si myslel, že k němu přichází jeho milenka, že to ale byla stará kuchařka od vedle (str. 136). Pak zasadil své obrazotvornosti ostruhy. Vypravuje (str. 139) o jednom mušákovi ze stáje, že se kořil mušce ze salónu — přišla plácačka a rozplácla ho — hehe! — Opsal, zaslal. — Proutí smutečních vrb!

Začal si zoufat. „Schwingen möcht' ich, *Geistes*schwingen!" běduje — ano, ale odkud jich nabrat! Aha — musíš celou svou individualitou vystoupit najednou! A co s těmi závistnými redaktory, jen poeta již uznaný uzná zas tebe! —

Vydal tedy, vlastním nákladem, knížku Nesseln—Kopřivy, čtenář už merčí, co v ní! A tu zaslal Alfrédu Meissnerovi. Také skutečně mu Meissner odpověděl: „Pane, vy jste skutečně čtverák! Vsadím se, že jste nejlepší nápady podržel pro sebe.“

Vydal tedy, vlastním nákladem, knížku jinou, *Gedichte*. Tu poslal Rückertovi. A Rückert odpověděl: „Nejsem botanikem, ale myslím, že není žádný druh palmy, který by se hodil k ověnčení Vašeho talentu.“ —

Blüten wollen nicht mehr keimen,
tot ist alle Poesie —

zaúpěl J. C. v. Wieser.

Mohl bych zde skončit — kdybych nepsal obrázky z moravské *sněmovny*. On je totiž p. Wieser nějakým tajemníkem ve sněmovně té. Rozumělť vedle poezie také životu praktickému —

Ziffern müssen alles fassen,
goldne Fesseln sind nicht hart.

Každý okamžik nese svá záda nahoru k zemskému hejtmanu a něco mu šepotá. Naši pravičáci ho jmenují jen „svatým duchem zemského hejtmana“ a tvrdí, že všechno, co zemský hejtman proti slovanské pravici dělá a mluví, pochází od pana Wiesera. Ale tento má pro každého pravičáka líbezný úsměv a přátelské stisknutí ruky. — „To ví sám pánbůh, odkud to zemský hejtman beře! Někdo mu napovídá, věřte mně, nějaká třetí osoba — ale kdo? Ta osoba je zrovna mythická!“ —

Já mu věřím!

Der Dichter steht auf einer höhern Warte,
als auf den Zinnen der Partei,

praví Freiligrath. A kdyby byl posud měl i nějakou nenávist proti nám Slovanům, ode dneška, jsem přesvědčen, nás miluje. Vždyť já, *jediný čtenář jeho spisů*, jsem Slovan!

NÁRODNÍ LISTY 21., 25. a 31. prosince 1873

△ *V Praze 31. prosince*

Nebojte se, nebudu mít dlouhé kázání. Ani tolik kapek nespotřebuju černého ingoustu, mnoho-li vy vypijete sklenic zeleného vína na zdraví papeže Silvestra. Umřel chudák Silvestr už roku 335 a musil as spáchat mnoho hříchů, že ho hledíme posud ještě výročními libacemi svými vydobýt z předpeklí!

Také neočekávejte, že užiju novoročního dne vůbec dle běžného obyčeje. Obyčejem lidí je, že nad odevřeným hrobem, do něhož prošlý rok se uložil, místo „pohřebních" mají řeči zrovna „šibeniční", jako by mrtvolu věšeli na čekan. Mladému roku zpívají zato napřed hymny. A když malují obrazně starý a mladý rok, kreslí onen co starce otrhance a tento co ideálního génia, plného jasu a krásy. Mizerná nevděčnost, vždyť minulý rok se nám dal alespoň celý a přinesl zde onde přec nějakou radost, — mizerné pochlebenství, vždyť ani nevíme, nedá-li nám rok nový celý vrch bídy a nezrubne-li nás vůbec prvním hned dechem svým! Vím, že starý rok a nový rok jsou jen vlnami v proudu času, ne dva břehy u proudu toho, a že nemůžeme svléknout obnošené, protivné své hadry na břehu jednom, ponořit se v osvěžující vlny, přeplavit se na břeh druhý a zde obléci se v roucho nové —

aj „volnost" zove se to roucho nové,
a „spravedlnost", „láska" — toť jsou roucha lemy.

A prorokovat také nebudu. Věhlasu bych měl k tomu dost, pokud mně známo, ale včasná mlčelivost zdobí muže. Sama příroda je nejmohútnější tam, kde je mlčeliva, němá. Jsem vůbec jak ten milý slavík — vy vidíte, že umím vaše-

mu spolupracovníku zalichotit —, který přestane tlouci, když je kolem křik, a my teď máme v Čechách přec nějaký křik — ne? Ostatně by ani nebylo tak těžko stlouci nějaké „proroctví slepé panny“ nebo cos podobného, vzdor tomu, že maškara rok 1874 má ještě škrabošku na tváři jako každá pořádná maškara na počátku plesu. „Vypravuj mně svou minulost a poznám tvou budoucnost.“

Tak tedy! — Vloni byl český národ žebrákem, roku 1874 dědíme po roku 1873.

Žebrákovy děti dědí
vše, co lidé dobrého
o jejich otci vědí —

ještě dobře, že máme po otcích alespoň to dobré jmeno národa poctivého, neúskočného!

Vloni jsme se mezi sebou prali, jsouce synové národa bojovného, budem se letos prát nejspíš zas. Ani by to nebylo konečně žádným neštěstím, husa musí v zimě chodit bosa, ženská musí plakat, Čech se musí servat — já alespoň, když vidím husu dle její přírody chodit bosu, nikdy pohnutím nezapláču. Jenže, když jsem četl světské časopisy „druhé strany“, jak hrdě vypovídaly ven z národa celý houf našich mužů, myslil jsem si: „Až takhle dvakrát štěpem zatřesou, mnoho-li pak zůstane ještě jablek na českém tom štěpu!“ A když jsem četl té strany časopisy zbožné a kněžské, jak zuřivě nadávaly „hadů“, „zmijí“, „hlupců“, „zrádců“ a ještě horších, myslil jsem si: „Copak zbude Němcům a pohanům, až se jim bude chtít do nadávek na nás!“ —

Vloni jsme byli dětmi, letos as nedorostem. Podivno, dívame se zády svými už na celé tisíciletí, jsme už dost staří, abychom už byli dost často bývali napáleni, ale slova „zkušenost“ jako by v českém slovníku ani nebylo! Nejsme stářím zdětinštělí, jsme prostě dětinští, jako od počátku! —

Vloni jsme měli leckterý hřeb v mozku, letos ho nevytáhnem. Kdo už jednou hřeb v mozku má, ani necítí, když mu ještě hloub jej zatloukají. Když ale už jsme jednou za-

bedněni, užijem práv z toho plynoucích jako posud také nadál. A protož: a) kdo by spíš život dal, než aby národu zalhal, je zrádcem; — b) kdo je naprosto bez talentu, tomu se musí dát nějaký důležitý úřad; — c) kdo sám neví, co chce, bude jmenován do národní rady; — d) kdo s námi drží jen ze sobeckých příčin, jen proto, aby chránil staré privileje a výsady své, budiž jmenován mezi vůdci národa; — e) kdo neměl jakživ ani myšlenky ani nadšení, buď nazván básníkem; — f) kdo miluje duševní temnotu, tomu se svěří vyučování; — g) kdo je nesnášelivý a panstvíchtivý, buď knězem a kazatelem lásky.

Vloni — ale ne — nebožtík Krolmus napsal jednou nebožtíku Tollmannovi — oba byli tenkrát náhodou ještě živi — do památníku:

Chyb my máme všichni mnoho,
skrovnou ale ctnost,
pročež mlčme o svých chybách —
pravím já a — dost!

Ó, nebožtík Krolmus uměl dělat čarokrásné verše, jak je vidět!

Tolik je jisto, že vzdor zevnitřnímu boji a vzdor vnitřnímu lomcování musíme se přec jednou dodělat lepších konců. Kdy? — to vzdor svému věhlasu nevím, na mou čest ne! Jen práci, stálou, věrnou práci! A chce-li nám osud v něčem pomáhat — vždyť osud ví, co nám už mizerného nadrobil! Ať se polepší, chce-li, my harfu svou nerozbijem o kámen, pluh svůj nehodíme do škarpy, ruku svou neschováme do kapsy, myšlenky své nespoutáme!

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1874

△ *V Praze 10. ledna*

Tentokrát ještě nikdo „z druhé strany“ neřekl, že vlastně já jsem vinen tou roztržkou v českém národě, — podivno, jindy mně činili tu radost ihned! Přiznám se tedy sám: jsem vinen! Když jsem roku 1870 napsal, že papež Pius IX. je za tu svou „neomylnost“ nejgeniálnějším humoristou našeho století, rozzlobil se dr. Rieger, hluboce uražen, a zvolal: „Cože — Pio Nono! — a já ne? — Nu počkej!“ — A o tři leta později sestavil svou listinu kandidátů do říšské rady! — Vskutku — nesmrtelný vtip!

Tamhle sedí! Dr. Hubert Veselý, dr. A. Skopec, Hevera, Mašek, dr. Svátek a jiní a jiní — na místě Karla Sladkovského, Julia Grégra, Edvarda Grégra, Pravoslava Trojana, Čížka, Škardy, Frant. Šimáčka a jiných a jiných! Pěkná podívaná! Prozatím nedělají arci nic, mají ruce složeny na břiše, hrají palcem kolem palce ouverturu a čekají, až dá kapelník znamení, aby spustili:

Hm, hm, hm!
My jsme právě nyní
páni mandaríni —
na tom fleku zde.
Co si teď myslíme,
sami to nevíme —
na tom fleku zde.

Až ale pak pozpívají, nebudou dělat zase dále nic, neboť náleží všichni k oné „*neustupné, hrdinné* straně“, která — nedělá pořád nic. A geniální dr. Rieger stojí opodál, kouše se smíchy do pysků a šeptá si s Falstaffem: „Nestydím-li se za své vojáky, tedy ať jsem naložená kambala!“ —

Pane doktore, má úcta — Pio Nono je překonán! Rozkošné skupení, člověk nemůže od něho ani zraku odvrátit! Ty oči! Ať jsem zase já naloženou kambalou, nemají-li všichni dohromady tolik myšlének, mnoho-li Falstaffovi vojáci dohromady košil — jednu celou a druhé půl. Vskutku by se pomocí těch hochů dal Shakespearův Král Jindřich IV. překrásně zahrát! Na příklad:

Princ Jindřich Clam: Ale pověz mi, Jeníku, čípak jsou ti hoši, co jdou za námi?

Falstaff: Moji, Jindřichu, moji.

Princ Jindřich: Co živ neviděl jsem tak vychudlých ubožáků.

Falstaff: Aba, aba! k zabodání dost dobří! strava pro kulky, strava pro kulky. Ti budou plnit jámy tak dobře jako jiní, lepší! inu, brachu, smrtelní lidé, smrtelní lidé!

Westmoreland: Ale přece, sir Johne, zdají se mi přespříliš chudí a nazí, tuze zžebračilí.

Atd.

Však on jimi geniální přítel můj dovede zahrát nějakou komedii! Snad že jimi dodělá Mastičkáře, jehož počátek pořád ještě si stýská, že byl osudem vlepen na desky latinského rukopisu v Českém museu. Velice pěkná hra a jejím předmětem bylo bezpochyby, dle obyčeje středověkého, nějaké mystérium o umučení Páně. Mínilo se tehdá tím vždy umučení národa.

Nebo jimi zahraje z výtečné frašky Chňap, Lap, Šnůra čtvrtého aktu scénu první, o těch mandarínech. Ovšem, nač chňapat, lapat a mít šnůru v ruce na ty „mladočechy", když pořád ještě není dost moci na jich věšení! Takhle mít na kolečkách jen dost malou gilotinku, jen tak velkou, co by se tam hlava vešla! Duchovních otců, kteří by z křesťanské lásky sprovázeli zločince na poslední cestě, našlo by se dobrovolně všude po Čechách dost.

Ne — nemohu zraku odvrátit! Zrovna zázračné! Politik a Pokrok dokázaly, že Sladkovští, Trojanové atd. nejsou nic, pranic. Ani pánbůh nedovedl z *méně* než z ničeho něco udělat, ale geniální přítel můj vzal pak Mašky a Skopce a učinil

z nich říšské rady. Ovívá mne ze skutku toho dech zrovna duplované všemohoucnosti! — Více se už nedivím, že „vůdcové národa“ dávají se ve svých vlastních časopisech denně chválit co jediní slušní a výborní v národě! Dal-li jednoduchý starý pánbůh chválit sebe v diktandu Mojžíšově, proč by naši duplovaní pánibohové nenechali se přechválit zas od Mojžíšů svých? —

Ach, věčný bože, když jsem spatřil zvolence, dej mi také spatřit ještě jich voliče! Snad toho nejsem ani hoden — ale jen ještě to jediné! „Ani jsme se nenadáli,“ psali „někteří voličové“ panu Maškovi, „že volíme si poslance tak statečného.“ On ale pan Mašek nevyvedl přec ještě ničeho, prapraničeho, a když se ani toho voličové jeho od něho nenadáli — —

Arci není ještě všecko dokonáno. Zbývají ještě města pro říšskou radu, venkov i města pro volby do zemského sněmu, k tomu pak také Praha — s boží pomocí to ale všechno půjde. Největší obtíž je v tom, že na venkově je vhodných kandidátů příliš mnoho, v Praze zas příliš málo — ne snad vhodných co do ducha, copak je do ducha! Na venkově bude chtít být každý kandidován v odměnu, že podepsal nějakou adresu proti mladočechům, v Praze zas mohou být přec kandidováni jen ti, kteří chodí k Pinkasům, — kolikpak se jich ale vejde k Pinkasům!

Já pak — já jen lituju, že teď nenáležím k straně nečinnosti, to by se teď člověk vylenošil na slávu národa!

Lenoš každý s chutí úsilovnou
na národa roli dědičné,
pece mohou býti rozličné —

NÁRODNÍ LISTY 11. ledna 1874

△ *V Praze dne 17. ledna*

Já mu to pravil hned o Štědrý večer, když bral troubu do rukou. „Neblamuj se, anděli," povídám, „trub si svoje Gloria in excelsis a pokoj lidem na zemi, jak chceš, — však on u nás v Čechách pokoj nebude!" — A není! Bodejť bych je neznal, ty polivečníky a původce českého hadrunku!

Jakž děkuju pánubohu vstávaje lehaje, že nevložil do mne símě svárovitosti! Ano, až se naplní jednou dnové moji, mohu napsat kšaft jako svatý Effrém: ne na peníze, než na svaté zásluhy velmi bohatý, v němžto bohu děkuju, že dokud živ, nikdy jsem se s žádným člověkem nehadroval.

Těší mne opravdu, že vám tak nadávají. Kdyby tihleti lidé mluvili o vás dobře, leknul bych se, že jste umřeli. Ale takhle vidím, že jste tuze moc zdrávi. Proč vám vynadali, do toho mně nic není; myslím proto, že jste o masopůstu pili vodu. Nadali vám „vlastizrádců", „extra-Čechů", „ne-Čechů", „prodajných za pruské peníze" a jiných hezkých. Doufám, že jste neplakali. Sic bych vás musil těšit, musil bych vám vyprávět o pomluvené Zuzaně, o pomluveném Danielu — bylo by těch historií příliš mnoho, neboť i na knihy sv. Augustina, na něž ani oheň, když celé město popelem lehlo, nesáhnul, sáhla pomluva!

Také snad tomu se nedivíte, že pomluvivše vás pořád ještě sebou házejí dál jako ďáblem posedlí. To tak pánbůh trestává pomlouvače, že hodí pak ďábla do nich, že „se vztekají, žalostivě sobě počínají, na zem padají, za vlasy se rvou, očima přehrozně mžourají, z úst pění, až hrůza na ně se dívati", jakož vše věrně popsáno jest v starých knihách. Zběhlo se tak na příklad u Marie v Nydrlantu. „Kterážto při své velké chudobě bohu též čistotu dobrovolně slíbila, a že jednomu mrzáku po vůli býti nechtěla,

jest z krádeže naříčena, jako by stříbrný koflík ukradla, a na smrt odsouzena. Ale pomsta boží na falešného žalobníka dokročila, neboť jsa celých sedm let od ďábla posedlý, až u hrobu nevinné panny byl zproštěn!“ — To jsou věci hrůzné, a kdyby byl každý po způsobu středověkém cejchován ve tváři, kdo vás teď pomluvil, poznali byste českého kněze i bez kleriky. Snad že zavede teď přítel dr. Čížek nějaký zvyk starý, že dá na příklad Václava Krásu z Dobříše zmrskat veřejně na divadle. Pro kteroužto příležitost, prosím, aby se mně zachovalo obyčejné moje sedadlo.

Ano, květe nesmysl, rozkošný nesmysl! S pravou rozkoší a vděčně uslzeným okem čtu teď časopisy „druhé strany“. Už jsem si sestavil celou sbírku překrásných výpovědí, srdce se člověku v těle směje, když se na některou z nich zadívá.

„Tímto hlasováním spojil se *okres slánský s národem českým.*“ (Slánský dopisovatel do Pokroku.)

„*Poněvadž jste nebyl navržen* od našich vůdců nám co kandidát, vyslovujem Vám svou nedůvěru.“ (Vokůrka z Loun.)

„A což, když stojím jako skála a říkám pořád „ne“ a „ne“, *to není činnost?* (Fr. V. Jeřábek.)

„*Nedovoluje se* v Čechách mluvit víc o staro- a mladočeších.“ (Dnešní Politik.)

„*Stavba* Národního divadla jest *otázkou neobmezené důvěry národní.*“ (Dnešní Pokrok.)

Člověku, když to čte, je slastně a krásně, zrovna po čínsku. Pravý Číňan nepodává ruky ani nejlepšímu svému příteli; když ho potká, chytne se za vlastní svou pravici, tiskne ji, potřásá jí velmi srdečně a má radost. Chytněm se tedy za svou ruku, potřásejme jí, vítejme se v Číně a mějme radost. Já už mám radost. Můj přítel dr. Rieger hodlá prý pro nové své gardisty nařídit několikerý mrav, jaký je odedávna zaveden v říši copatých hnízdožroutů pro lidi vynikající. Předně budou nosit na znamení svého výtečnictví žlutou kazajku. Pak budou vyznamenáni řády. Poněvadž máme v Čechách samolibých pávů dost, bude zde jako v Číně založen „řád pavích per“ se stupni „zelené-

ho pera“, „jednookého“, „dvouokého“ a „tříokého“. Pak budou jako v Číně na dlouhém bidle před nimi po ulici nosit červeně natřenou tabuli. Na tabuli bude zlatým písmem napsána všeliká dotýčného muže zásluha a sláva, na příklad že byl jednou pochválen v Pokroku. Velmi praktické, člověk se alespoň doví, co ten mužík pro národ vlastně vyvedl, jinak by se toho jaktěživ nedověděl — nejspíš to ten mužík sám neví. Bude to jux, s tou slávou na bidle!

Němci teď se těší, že Češi na říšskou radu ani nemohou. „To prý ani nejde,“ psal tyto dny jeden z listů jejich, „aby tam šli s těmihle representanty národa.“ Chudáci, — když bude dr. Rieger jen chtít! Udělá vše jako biskup Litvinovič se svými Rusíny. Zavře to do nějakého kláštera, dá tomu vařit společnou mináž, bude to vodit na procházku časně zrána, když ještě lidé nechodí po ulici, zapoví tomu, aby se to s nikým nespouštělo do řeči, a v parlamentu to bude beztoho mlčet samo. Já ale pojedu pak do Vídně a budu odtamtud psát parlamentární obrázky o těch němých.

Vlastně — přece mne to trochu mrzí, že to s doktorem Čížkem a s těmi pruskými tolary není prý pravda. Já bych zcela dobře právě teď nějaké — —

NÁRODNÍ LISTY 18. ledna 1874

△ *V Praze 24. ledna*

Vždycky, když jsem se tak zadíval na Eduarda a Julia Grégra — s jichž činností nelitostný osud spojil činnost mou —, myslil jsem si: „Odkudpak mají as tihle dva svoje vzdělání?“ Nebo to jsem věděl najisto, že sami od sebe ho nemají. Konečně nám to prozradil důstojný P. Černohous, katecheta na školách lounských. *J. Exc. pan hrabě Jindřich Clam-Martinic nechal je oba vystudovat na svůj náklad!* Člověk trne. Tak — a takhle se odměňují!? Ó!

Ale není pražádné pochybnosti víc! Sám jsem měl dokument dotýčný v ruce, č. 132 444 hraběcího archivu smečenského. Je to jen dopis, lístek nepatrný, ale nesmírné historické váhy. Nikdo nemůže spravedlivou ruku mou zadržet, já dokument sdělím. A on zní:

„Dáno na Smečně roku 1829.

Jeho hraběcí Milosti, pánu a panu Karlu Clamu z Martinic.

Vaše Milosti, vysoce urozený otče Můj!

Právě se dovídám, že se narodil dnes Josefu Grégrovi, lesnímu v Březhradě u Králové Hradce, hoch. Bude pokřtěn pozejtří na jmeno svatého Eduarda. Mám s tím mladým mužem zvláštní záměry a prosím Vaši hraběcí Milost, abyste Mne v tom podporovati ráčila. Chci ho dát řádně vychovat, neboť:

des Menschen Aufgab' ist Erziehung und Entwildung
des menschlichen Geschlechts und eigne Menschheitsbildung —

jakž výborně řekne Rückert ve svém posud nenapsaném Mudrctví bramánově, kniha III, zpěv 22 (vyjde po prvé

v Lipsku v letech 1836—39, a sice v šesti svazečcích). Z Eduarda udělám doktora medicinae. Prosím tedy, abyste z kapitálů Mně připadajících poukázal potřebné k tomu sumy.

Témuž lesnímu Grégrovi narodí se roku 1831 dne 19. prosince zase hoch, Julius, z toho pak udělám doktora práv. O čemž Vaší hraběcí Milosti podám pak přiměřenou zprávu.

V hluboké úctě Vaší hraběcí Milosti vysoce urozený
syn
hrabě Jindřich Clam-Martinic, m. p.,
excelence in spe, toho času dvě a půl
roku stara.

P. S. Dnes jsem měl postýlku po prvé čistou. Slečna mamanteton Mne chválila a Její hraběcí Milost, Moje vysoce urozená chère Maman Mně slíbila, že příští neděli dostanu první kalhotky.“ —

Oko mne tlačí, slza pohnutím vyhrkla — ale rychle ji stírám, neboť se povídá, že jsou lidé, kteří čtou i moje fejetony, a před svědky se to těžko pláče.

Stojíme tedy před nejčernějším nevděkem — ach! — ó! — Není ve světě nic horšího než nevděk, a přece je tolik ve světě lidí nevděčníků! Svým vychovatelům, svým učitelům odměňují se tím, že je trescí, jednoho křížem, druhého koflíkem jedu, třetího demokratickými náhledy. Eduarde, Julie, je to hezké, že jste odkopli prkno, které vás doneslo z proudu života na břeh? Bude se ještě někdo divit, že Jeho hraběcí Milost bolem tak šediví? Bude ještě někdo udiven, že dala jich Jeho Milost v spravedlivé zlosti vyhodit hned osmmecítma? Eduarde, Julie, — vidím také ve vašem oku slzu — vy nejste ještě zcela tedy ztraceni — no — no — neplačte mně, nemám to rád!

Vůbec už sám jinak hledím na tu národní vraždu. Zpočátku jsem arci vrtěl hlavou. — Vždyť nemáme přec, pravil jsem k sobě v mluvě své, obyčejně květnaté nebo i strom-

naté, vždyť nemáme přec na národním štěpu svém pražádného nadbytku pěkného ovoce, neštěstí, cizí zloba nám i to stále klátí, což musíme brát kameny a stlouct ostatek sami? Poněvadž ale byl kolem rámus a nikdo mně neodpovídal, přemýšlel jsem a mám to. Je to takhle: Praotcové naši byli dle paleontologie samí lidojedi, a jako tvar prapraotce opakuje se někdy až v prapravnuku, takž i mnohý mrav a zvyk. Naši ctění praotcové ale nejedli se vzájemně snad z nějaké surovosti, to ne, to je vědecky už dokázáno, nybrž za prvé z pověry, že nabudou síly a ducha zemřelých, za druhé ze samé lásky a úcty. „Ženy Botokudů jedí své zemřelé dítky s jakýmsi zvláštním něžným citem a obyvatelé Queenslandu pekou těla milých nebožtíků za všeobecného velmi hlučného nářku a stesku.“ Takž podnes jinde, a u nás? — neříká se podnes: „Sněd bych tě láskou?“ A co se týče pověrčivosti, není známo u nás v Čechách, že staré čarodějnice lákaly vždy k sobě muže „mladé“ a koupaly se v jejich krvi? Nestalo se tak „Janu za panského chrta dánu“? A nemůže se za panského chrta opakovat to také dnes? Ano, „staří“ zabili vás „mladé“ z pověrčivosti, aby nabyli nové zas síly a nového ducha, a teď se chystají, že vás ze samé lásky a úcty snědí — hezky po kouscích, začínaje od Národního divadla. Protož necukejte sebou, nebraňte se, to překáží v jídle a jmenuje se rušení národní svornosti! — Ale vy — vám něco kázat, vy ani nevěříte, že jste mrtvi, a jak vás znám, vy ještě pochováte své hrobníky.

Ano — když už tak mluvíme o těch mrtvých — Hoffmann von Fallersleben prý umřel. Kdo jen trochu kdy čítal německé básně, jmeno Hoffmannovo zná. Zpíval o svobodě, když teprv „ráno její se šeřilo, noc právě teprv prchati počala, když krajem vládlo ještě dřímlé ticho a na porosené větvi jen slavík tlouk“. V Německu zpívalo tenkrát více podobných slavíků a rozechvělé písně jejich budily srdce lidstva. Ale když se rozbřesklo ráno zcela, ukázalo se, že pěli písně jen o svobodě — německé. Pravá svoboda, všeobecná, všude stejně krásná, kde je ta? Máme svobodu francouzskou, anglickou, německou, uherskou, ale nikde

pravou, platící stejně všem. „Es werden Kehrbezirke errichtet werden müssen," tvrdí v Berlíně vycházející Organ für Schornsteinfegerwesen.

NÁRODNÍ LISTY 25. ledna 1874

△ *V Praze 31. ledna*

Těžké byly ty rány, které seslal bůh na Egyptské, a bylo jich deset, ale nejhorší, jedenáctou je přece nenavštívil. Voda se obrátila v krev, ryby pomřely a nasmradila se řeka; zemi přikryly žáby; učiněny jsou štěnice na lidech i na hovadech; pomřela zvířata domácí; byli na lidech i na hovadech vředové a pryskýřové napuchlí; dáno hřímání a krupobití i blýskání běhající na zemi; uvedeny jsou kobylky do končin všech; staly se tmy tak husté, aby makány býti mohly; pobiti jsou všichni prvorození — ale toho přece nedopustil hospodin, aby Egyptským vydával Mojžíš Čecha a Árón Budivoje. S ranou touto, ze všech nejhroznější, čekal osud až na národ český, beztoho tak trpce zkoušený. Copak jsme spáchali? Což zdržujem snad židy násilně, aby nemohli vyvandrovat z Čech? S tureckou hudbou bychom je sprovodili až na hranice, kdyby chtěli jít, — copak chtějí?

On nám Budivoje nevydává sice žádný Árón, ale protežuje jej nejdůstojnější pan biskup Valerián Jirsík. Je to velmi pěkné čtení pro člověka „objektivního“, jako jsem já. A průhledné jako sklo. Když jsem četl v neděli v Budivoji výčitku, že Národní listy dle náhledu pana biskupa píší prý teď „sprostě“, věděl jsem hned: „Ti nám dnes nějak vynadají!“ Když pak jsem četl, že „si nás nikdo nevšímá“, dodal jsem ihned: „A vynadají v článku hodně dlouhém!“ Skutečně, plné tři sloupce, v nichž někde uprostřed stojí, že jsme horší než Janečkové, a na konci, že patříme do jedné řady s bůhvíjakými ubiječi českého národa. „Janeček,“ praví páně biskupův list, „byl ještě aspoň tolik poctivý, že loupežnictví svého nepřikrýval pláštěm politiky.“ Nevím, jaké loupeže jsme se kdy dopustili, svědomí naše je v tom ohledu trochu

mlčelivé, ale tolik jsem poznal, že kdybychom nyní náhodou umřeli a důstojný biskup budějovický by v tuže chvilku zastával úřad sv. Petra, my „mladočeši“ bychom se do nebe jaktěživi nedostali! Ach, neomalený, malý Budivoji, co všechno nepřikrývá se pláštěm politiky! I politika sama — když jí lid nemá porozumět. A především politika, která má opatřit vládu „klerikálcům“, ta *vždy!*

Hezky se činí časopisy ty klerikální! Chtějí, aby se staly po Čechách duševní tmy husté, — ale jen ne tak, aby mohly být makány. Poněkud se jim za poslední dobu zdařilo. Ale ani ta egyptská tma netrvala déle než tři *dny*, a my jsme již na sklonku dne třetího a do zraku lidu vniká světlo. Nemůže se také ani jinak dít. K tomu, aby byl lid náš oslepen na dobu delší, bylo by potřebí přímo nějakého zázraku. Zázraky jsou ale dnešního dne zákonem zapovězeny, jediný, ovšem rozhodný zázrak je ten u nás možný, že by naši klerikálci přišli k rozumu. A ten zázrak je — nemožný.

Ať děláme co chcem, nemůžem se jim zavděčit, ani Čechu, ani Budivoji, ani Prager Abendblattu, ani Tagesbotu. Abendblatt si naříká, že ho polemiky české už nebaví, a Tagesbote se ujímá proti nám — pana Bozděcha. Pan Bozděch mu to as sotva odpustí, my také ne. Že prý jsme včerejší svou zprávou o tom, že pan Bozděch žádal honoráru za svou Zkoušku státníkovu tisíc zlatých a zástupce družstva že zkoprněl nad honorářem tím, u nás ještě neobvyklým, zprávou tou prý jsme postavili pana Bozděcha „na pranýř“. Nevíme, byl-li Grillparzer tím, když se v novinách podávaly seznamy, co kdy za který kus svůj žádal a dostal, postaven na nějaký „pranýř“, ale tolik víme, že za živobytí Grillparzerova jsme čtli takové seznamy v Tagesbote a že čtem podobné v divadelních zprávách z Paříže až nápadně často. Pan Bozděch nevyvolal žádostí svou ani náš úsměch ani jakýs nesouhlas. Bylo-li ve věci celé cos komického, bylo to zajisté v pomyšlení, jak as hleděla na žádost tu náhle strana druhá, zvyklá posud „odměňovat“ spisovatele hry dobré — šedesáti, nejvýš sto zlatými!

Ano, divny byly posud finanční osudy dramatických spi-

sovatelů českých! Léta předchozích příprav a studií, pak třeba pololetní neb i celoroční úsilovná práce na dramatu jediném, a to drama, třeba výborné, mělo přístup jen k jedinému divadlu a zde bylo zaplaceno — měsíční gáží nějaké první baleríny. Spisovatel český přinášel posud rozhodnou *oběť*. Přinášel ji dlouho ještě, když ve všech oborech české duševní i hmotné práce slovo „oběť“ bylo již vyloučeno a za řádnou práci dávala se také řádná odměna. U divadla bral od ředitele až po sluhu každý gáži, dobří naši herci obdržují stálé přídavky, takže jich příjmy rovnají se již příjmům herců na divadlech nepoměrně větších, jen spisovatel, z jehož práce žili všichni, ten neměl dostat nic! Hrdé, sebevědomé bylo slovo páně Bozděchovo a líbilo se nám. Není nám nic do toho, dostane-li, nedostane-li úplně, čeho žádá, ale do toho je nám všem, že první dovedl se postavit a žádat plného uznání talentované spisovatelské práce. Divadlo naše „čistých příjmů“ mnoho nenese, ale mohlo-li se dát za operní skladbu vždy více set, může se dát za *dobré* drama také suma slušná. *Plně* se odmění arci leda až v prostornějším, velkém divadle Národním. Zatím ale bude musit divadelní správa honorář spisovatelský počítat přece za něco důležitého a vyhovět dle poměrů. Škváry jsou ovšem i grošem již přeplaceny, co dobrého, nechť se honoruje. Pan Bozděch učinil u divadla, co spisovatelé českých kněh měli už dávno učinit u nakladatelů. Majitel tiskárny, ředitel její, sazeči, tiskaři, kněhkupci, roznášeči, všichni žijou z vydané knihy a vypočítává se dle nich cena knihy— honorár spisovatelův nepřichází skoro do kalkulu. „Nemůžem dostat většího honoráru, kniha by se tím pro obecenstvo zdražila,“ přiznávají sami spisovatelé posud. Ale nač teď již takovou oběť!?

Vlastnímu cíli, pročže Tagesbote urazil pana Bozděcha tím, že spěchal se ho ujmout proti nám, dobře rozumíme. Nechť nemá zbytečných starostí! Mezi panem Bozděchem a správou českého divadla je velmi dobré srozumění a také se udrží!

NÁRODNÍ LISTY 1. února 1874

△ *V Praze 7. února*

Za žádnou cenu nechtěl bych teď být pražským domácím pánem! Ano jindy, ještě tak před půl rokem, to byl pražský domácí pán tak něčím jako polobohem! Jeho dům byl jeho chrámem a jeho nájemníci byli tučné a vonné jeho obětě. Tenkrát ještě cítil nájemník, že není k ničemu na světě, než aby se dřel na činži, byl pracovitý, hodný a skromný. Když najímal byt, zalhal polovici svých dětí, protože „pan domácí neměl děti rád"; když nalezl v posteli štěnici, vynesl ji honem za nejbližší městskou bránu, protože „pan domácí netrpěl chovu domácích zvířat"; když šel po schodech, plival si do kapesního šátku, protože „pan domácí netrpěl jakéhokoli znečištění schodů". Tenkrát když se blížil kvartál, pozdravoval nájemník, již vždy jindy ponížený a pokorný, s úsměvem až kysele sladkým, a když viděl tvář svého tyrana trochu zakaboněnu, nespal zimničním rozechvěním hned několik nocí. A kdo z nich byl příliš mizerný, než aby se byl mohl odvážit na živení domácího pána pražského, stěhoval se z milé mu Prahy ven někam na Žižkov nebo raději hned do Libně. „Honem hradby strhnout," volalo se, „ať jsou nová stavební místa, ať zároveň síla propuštěného dělnictva dostane práce!" — A teď? Do očí se směje nájemník svému domácímu pánu!

Je to hrůza! Rozpoután je všechen společenský mrav, úcta k autoritám hyne, a domácí pán je již jen o skrovnoučký žďabek větší než obyčejný člověk. Nedivil bych se, kdyby utíkali ze svých domů jako kdys sedláci ze statků svých v době státního bankrotu. Nájemník má klobouk stranou, hladí si vousy a hledí v čas „štajgrování" domácímu pánu do očí zrovna už jako nějaký kamarád! Ano, pražský nájemník je naprosto demoralisován! V té době, když před

stálým zvyšováním činže utíkal z bytu do bytu, z ulice do ulice, tenkrát pozbyl vší vznešené lásky k „domovu“ a stal se z něho vagabund. Následkem všeobecného krachu nemá také už ničeho, co by při stěhování ztratil, a přeprava nábytku? Ze tří pokojů váží to naše moderní, jen tenoučké a pletené nářadí dohromady tak as dvacet liber, ty odnese služka hravě!

Krach, jenom krach je vší tou převráceností vinen! Velké byty se uprázdnily, musily se z nich nadělat menší, lacinější, a bytů je teď nazbyt. Ba stalo se už, že dali všichni nájemníci jistého domu najednou sami výpověď, nesníží-li se jim činže, — tak daleko sklesla mravnost! Není pak arci divu, že obličej mnohého domácího pána vypadá nyní tak hloupý jako — „krachpolka“!

Bytů je teď zase dost, „ti z Libně“ hotují se už na zpáteční stěhot do Prahy, hradby se už bourat nemusí — beztoho „jsou poměry pražského dělnictva uspokojivy“, jakž prý se pronesla vládní komise. Ti hladoví dělníci mají z toho as ňákou radost!

Jen u jednoho druhu lidí trvá nouze o byty dál — u *mrtvých*. Hřbitovy jsou přeplněny. Myslilo se na zařízení velkého hřbitovu jediného pro celou Prahu, kvůli zdravotě hezky od města vzdáleného, na zřízení železné dráhy k němu atd. Ale ta myšlénka byla příliš rozumna, než aby se byla stala skutkem, a teď prý budou zas jen hřbitovy malé a zase hezky blízko u města. Nejen však v Praze, všude jinde ve velkých městech taktéž se žaluje na nedostačující rozměry hřbitovů. Ve Vídni učiněn proto na úsporu místa doopravdy návrh, aby místo ležatě pochováváni byli mrtví stojatě. Dobrá — učinil bych ale k tomu svůj návrh zprostředkující! Ať je to zařízeno jako v pařížských kostelích pro lidi živé. Kdo má mnoho peněz, ať pohodlně leží ve svém „oratoriu“, kdo je alespoň tak zámožný, aby sobě zaplatil číslované sedadlo, ať spánembohem v hrobě sedí, a ta ostatní „chudá holota“ nechť tedy stojíc čeká, až o poslední soud zvolá anděl: „Ite, missa est!“

Hřbitovní řeči o masopustě! Když ještě po celý den řinčí

ulicemi fiakry se zvoucími do plesů pány, když je denně na každé faře tucet svateb! Ale když se také život a smrt tak propadeně hloupě proplítají! Bystrý čtenář podle těchto mých slov zajisté již poznal, že teď spustím kuplet — chci říci fejetonní historku. Ano, zde jest a jedná o svatbě, o jedné pražské.

Znali se teprv as půl roku, ale milovali se vřele. Sotva že se mohli dočkat minulého téhodne a v něm dne svého sňatku. V předvečer sňatku byli oba v svatebním rozechvění, nevěsta bývá beztoho vždy v den ten až churava, ženich, miluje-li opravdově, neubrání se také zimnici. „Nezamhouřím jistě po celou noc ani oka," šeptá ona. — „Ach já také ne, — ale nebojím se té noci. Vím, že se budu vznášet na samých růžových myšlénkách," šeptá on. Čtverák nemluvil dost upřímně. Byť tajně uzmul své nevěstě deník její, bude mu arci hej pokochat se v záznámkách horoucí lásky.

Doma si postavil svítilnu vedle lože a ulehl. Deníky živoucích osob čtou se jak známo odzadu kupředu. On tedy začal číst:

„1874, .. ledna.

Tedy pozejtří! Už aby to bylo odbyto, ty věčné přípravy mne mrzí. Dobře ale, že jsem se rozhodla, jsem již na čtyradvacátý rok a tetička pravila: „Kolikátý milovník? Už dvanáctý? Toho nepusť, holka, máš čas!" — Lajtnant ..... jel dnes večer do Drážďan — tam se s ním jako náhodou sejdeme — ach jak se těším na první jeho obejmutí — posud jsem ho chudáka tak trápila! Sebe jsem zdrženlivostí svou ovšem trápila také, ale mohla jsem jinak? Teď chci být volná, svobodná — —"

Děvčata, neoddávejte se spisovatelství! Matky a tetičky, palte deníky svých nevěst! —

Dovolíte, abych vám ještě něco zalhal? Totiž abych vám zas zalhal trochu jmeno a trochu čas? Ostatek je pravda!

Jmenujme svého hrdinu Narcis. Žil se svou ženuškou již na třetí rok šťastně. A jakž ne! Byl si ji vychoval sám

a drobná, boubelatá žínka jeho znala každou myšlénku jeho, on každý záchvěv její. Jen kvůli němu byla se ze židovky stala křesťankou. Narcis byl právem na ni pyšen, všude se líbila. Všudy ji také rád vodil, nejraději do kruhů uměleckých.

Jednoho dne zmizela — vždyť jsme mu dali proto jméno Narcis! Zmizela a nevrátila se. Pátral, telegrafoval, jezdil, nenašel ani stopy. Uběhla mu s jiným? S kým? Nevěděl, že by kdokoli byl z jeho známých také zmizel. A policie nevěděla také o nikom jiném. — Ujela sama někam? Pokud věděl, neměla peněz. Ale některé její listiny nemohl nalézt — snad že je sám založil. — Přišla o život? Kým? Samovraždou? Neměla příčin!

Dvě leta uplynula. Narcis nezvěděl ničeho, byl k smrti smuten, ale nebyl to Brachvoglův Narcis, nešel „do bouloňského lesíku, aby tam zakopal poslední zbytek lidského citu“, — on pracoval ve svém povolání dále, ač smuten. Jsou tomu dvě neděle, co dostal náhle náš Narcis místní poštou lístek: „Chcete-li spatřit svou ženu, zajděte do čísla… (nároží ……ého náměstí a ……vé ulice). První patro, č. dveří ..“ — Lístek byl psán cizou, zcela neznámou rukou ženskou.

Narcis spěchá do udaného mu domu. Zazvoní, stará žena mu odevře. On jmenuje své jmeno, ptá se, stařena ho vede mlčky dál. Zde je konečně jeho žena! Mrtvá, chorobou vysušená, na márách v bohaté truhle, v bohatém šatě. Narcis div že neklesá. Přemáhá se a ptá se stařeny. Stařena neví ničeho, byla starou dámou jakous najata teprv před čtrnácti dny. On vyběhne a ptá se domovníka. Před dvěma měsíci byl kýmsi byt ten najat a zařízen pro paní… — a domovník jmenoval správně jmeno Narcisovy choti —, před měsícem pak přijela dáma stará s dámou mladou, velmi chorobnou, s tou, která je teď mrtva. Vše, i pohřeb, je již spořádáno a zaplaceno, stará dáma to uspořádala a dnes ráno odešla, aniž by se posud byla vrátila. Také na policii bylo udáno pravé jmeno. — „A kdo byl lékařem?“ Domovník lékaře jmenuje. Ale lékař neví také ničeho.

Byl povolán, nalezl nevyhojitelný prsní neduh, byl honorován za návštěvy své, — víc neví.

Narcis spěchá zas zpátky. Vidí v předpokoji cestovní vaky, na nich nalepeny různé cedulky hotelů a celních úřadů Benátky—Janov—Lisbon—Rio Janeiro —. Polo již šílený hledí na mrtvou ženu svou. Přihlídne blíž — mrtvola drží drobnou cedulku v ruce. Narcis cedulku vytrhne — je popsána toutéž ženskou rukou, jakou lístek, jejž byl obdržel před dvěma hodinami.

„Odpusťte jí i jemu — také on je již na pravdě boží!“

Tedy přece nevěrna! — Ale s *kým*!? — —

A k večeru šel k bráně bohatě vystrojený pohřeb. Za truhlou nešel a nejel nikdo. Narcis se potácel na chodníku opodál.

NÁRODNÍ LISTY 8. února 1874

△ V Praze 21. února

Tenhleten F. A. Urbánek je přec zuřivý nepřítel „staročechů“. Sotvaže z nich někdo něco napíše, co je hodně nerozumné, už to vydá F. A. Urbánek tiskem. Třeba barevným tiskem, s červenou obrubou a na pěkném papíře. „Přední mužové“ — jakž samy sebe v nedostatku ještě pochvalnějších slov ve svých vlastních časopisech stále nazývají — mění se v rukou F. A. Urbánka v směšné pamfletáře, a to přímo až s překvapující snadností. A kdyby byli napsali něco třeba před desíti lety — F. A. Urbánek odevře minulost, rozkope hroby, sáhne až pod kůži, a již se rozlítli po Čechách Riegrovi Boucharóni a „země i národ“ má svůj masopostní plezír. O zanedbávanou literaturu humoristickou má F. A. Urbánek zásluhu co největší.

Rád věřím, že přítel dr. Rieger za nové vydání Bouchorónů nemůže. On by je ani před desíti lety nebyl napsal, kdyby byl věděl, že dnes budou tak úžasně případnou satirou na něho samého, — ale ten F. A. Urbánek! Přítel dr. Rieger předně není vůbec ani přítelem desítiletých jubileí, sic by byl slavil rokování na českém sněmě, mají-li být čeledini biti, mají-li být velkostatky ze svazku obecního vyloučeny, atd. On pak také vůbec není pražádným přítelem „druhých vydání“ při spisech svých. Ačkoli dal národu už řadu dobrých spisů, jak jeho orgán ondy řekl. Ba on není ani zvláštním přítelem hned *prvních* vydání „spisů“ svých. Politické hospodářství, přeložené z Droza, Život Muhamedův, přeložený z Irvinga, Čechy, země i národ, Promysl a postup výroby jeho prodává se v značně snížených cenách, jen aby už bylo po vydání tom. Může za to, že to jde přece šlakovitě pomalu? Jsem pro svou osobu pře-

svědčen, že nemá vlastně pražádné radosti ani z té velké slávy, kterou mu dělá nyní „jeho národ“, — „*český*“ národ stojí přitom ovšem opodál. Páně doktorově skromné mysli bylo as nejvolněji tenkráte, když podobiznu jeho vyhazovali všude z besed a spolků českých. Ať si teď nezoufá, však ji budou vyhazovat zas, desítileté jubileum je blízké.

Když jsme slavili jubileum Riegrova desítiletého boucharónství, nemohli jsme ovšem tento týden slavit některá jubilea jiná, významu nepatrnějšího, jen tak „světového“, jak se říká. Dne 15. února bylo tomu zrovna 200 let, co v Dijonu narodil se slavný básník Crébillon, dne 16. února 70 let, co se Srbové vzbouřili pod Černým Jiřím, dne 17. února 310 let, co zemřel v Římě Angelo Michel Buonarroti, dne 18. února item 310 let, co se v Pise narodil Galileo Galilei, a 90 let, co v Pise Nicolo Paganini, dne 20. února 180 let, co se narodil Voltaire v Châtenay u Paříže, dnes dne 21. února je tomu 80 let, co vydán v Paříži dekret o úplné volnosti náboženské. Avšak to jsou samé maličkosti, my máme Riegra, desítiletého otce boucharónů!

Ostatně jsme vůbec z „vířivého“ masopostu překlouzli zrovna hravě do „šedivého“ postu. Pohřbili jsme krále Bachusa a teď jsou na Žofíně vystavena studená jídla, „studené zbytky z pohřbu pro svatbu s novým králem“, jak Hamlet říká. Soucitné srdce prochází se „kuchařskou výstavou“ s patřičným rozechvěním a oko laskominou uslzené pohlíží pohnuto na mrtvoly nevinných tvorů, kteří musili zahynout, aby znovu se zrodili uměním lidským! Výstava je letos ve velkém sále žofinském, kdež — jak nám bystrozraký referent Bohemie již teď sděluje — za masopostu skutečně prý se tančilo. Vloni byla v malém salónu Střeleckého ostrova, přesrok bude už ve Vídni a nejspíš že ji pak nespatříme nikdy víc. Již se na tu Vídeň připravuje.

„Prosím o seznam.“

„Zde.“

„Což nemáte také český?“

„Ne. Ale uprostřed sálu leží rukopisný kuchařský slovník

od pana Špatného, tam račte si vyhledat, co chcete, je to tam všechno staročeské.“

Tedy běž, Čecháčku, padesátkrát do prostředku sálu a najdi si, co znamená „crustat“, „crême“, „gelée“, „bouillon“, „galantine“, „filet“, „gâteau“, „aspic“, „chateaubriand“, „mayonnaise à la Rotunde“, „Créman-Day, Rachée en miniature, gelée“, „diverse“ a podobná vysoce německá slova v té „staročeštině“! A když porozumíš nápisu „russischer Salat“, přelož si také nalezající se na něm nesmírně libozvučné verše:

*Man sie*ht's,
*man betra*cht't's,
*man bela*ch'ts,
*was ma*ch'ts!

Letošní výstava kuchařská vypadla skvěle, je nepoměrně bohatší než výstava loňská. Ovšem hoví zároveň také feudálně-klerikálnímu směru nynější politiky naší, jinak to už teď nejde. Demokratičtí uzenáři, jako Nepomucký, Trenkler, Kříž a Dlouhý, — slavná jmena v boji za rovnost a láci — jsou tu v menšině, ani statný zvěřinář Holub nevytrhne je z menšiny té. Také pražští hostinští nedostavili se letos úplně, jen žofínský Srch vystavil některé pamlsky, na příklad „selátko v aspiku“, jehož gustiósní hlavička směle by se mohla nosit co ozdobná hračka u hodinek. Zato ale dokázala šlechta naše konečně, že vskutku hodlá pracovat „až do těch hrdel“. A klempíř jistý postavil jí tam za to už vítěznou bránu z nejrozmanitějších mís a rendlíků, střeženou hrdými dvěma rytíři ze samých poklíček na hrnce.

Hrabě Ladislav Thun vystavil hlavu divokého kance, hrabě Westphalen paštiku z bažantů a kuří „Filet in Aspic“, hrabě Leopold Thun „gâteau (koláč) *von* Fasan in Aspic“, církev — chci říci Jeho Eminence kardinál kníže Schwarzenberg vystavil „Galantine *von* Kapauner“, „paštičku koroptví s lanýži“, „gelée *von* Ananas“ a „gemischte

Torte“. Divil jsem se sice té „gemischte“ a považuju ji za pouhou dočasnou koncesi nám demokratům — ale vítám přec šlechtu naši upřímně na poli činnosti, na kterém jedině jeví nadání a chuť.

NÁRODNÍ LISTY 22. února 1874

△ *V Praze 7. března*

Loňský rok byl neskonale příjemný. Kdosi řekl o něm zcela trefně: „Rok hrůzy — myši žraly i nezaplacené boty!“ A letos se budou zakusovat hned do bosých noh, neboť pro nedostatek peněz nebude žádných bot zaplacených a pro chvalně známou tvrdohlavost ševcovskou nebude žádných nezaplacených. Ševci totiž si umínili, že půjdou za krejčími, a krejčí, jak známo, si umínili, že už „nečekají“. „Ty tak dupeš a maminka tě uslyší,“ zavtipkuje si zakrátko milenka na bosého milence. — „A kdybys byl zašit v pytli, přece si tě vezmu,“ zašeptnou rozechvělé nevěsty k polonahým ženichům. — Schmerling může už čtrnáct let čekat, že přijdou Maďaři a uznají centralisaci, český národ hodlá ještě dvacet let čekat na nějaký zázrak, kterým by tento, a takový švec nebo krejčí prý nemůže čekat ani půl roku, aby se přesvědčil, že — nedostane nic! Jakživ už neřeknu žádnému ševci obuvník!

Hej je těm pánům, kteří něco mají! Na příklad takovému Lobkovicovi. Sotva se narodil, už měl několik panství a ty se pořád namáhají, „v potu tváře“, aby panu Lobkovicovi vedlo se zrovna jako nějakému knížeti. Jemu je pak hej mluvit na dluh. Vidíte, vykládám vám na zlé, že tak ho tepete pro jeho řeč v Katolicko-politické jednotě. Že neslynula moudrostí, je ovšem pravda, ale odkudpak to má chudinka vzít? A což to není ještě dosti hezké, když on mluví alespoň tak? Když uzná, že Hus nejen skutečně byl, nýbrž že byl i upálen, že také doopravdy husité byli, ano že i bojovali? Vždyť by ho to nebylo konečně ani víc stálo než klápnutí urozenými ústy, on mohl krátce říct, že uznává, že nebyl ani Hus ani husité vůbec kdy na světě, a Katolicko-politická jednota česká by byla volala „nebyli!“ Ale on ne,

on řekl i: „Kdyby dnes husité žili, jsem přesvědčen, že bychom s nimi žili v přátelství!“ Vznešená slova! Viděl jsem v tom okamžiku, jak duch Žižkův vchází do Katolicko-politické jednoty, obrněný jako v životě, s polským knírem jako v životě, s páskou přes oko jako v životě, jak kráčí s palcátem v ruce přímo k řečníkovi, jak ho vine k mohútným prsoum svým: „Jiříčku — cukrlátko!“ — Ano, je-li ještě někde nadšení, je v Jednotě katolicko-politické, čti řeč knížecí, všimni si těch 812 kněžských petentů žádajících za státní pomoc! A takové nadšení člověka povznáší v době, kdy dle Časopisu pro hrnčíře (vychází v Elberfeldu za dva tolary ročně) ani „hrnčíři nepřistupují k úkolům svým více s nadšením patřičným“.

Také byste vůbec nemusili být tak přespříliš pyšni na „demokratický ráz dějin českých“, na dávné výtečníky české atd. Nectnost tu jsem již odložil, čítámť Naučný slovník. Jiří Lobkovic může směle pustit se do Husa, Husovi vytýká slovník přece ledacos, jemu praničeho. A čtěte si tam na příklad, jak byl Žižka chybující, zato ale jak to Koniáš vlastně dobře myslil, srovnávejte, že tam má Komenský jen čtyry sloupce, Komers ale šest, Zdekauer tři atd., a brzy spravíte náhledy své o dějích i o lidech českých.

Teď prý šlechtici čeští už zase vykonají nový čin. Půjdou do Říma rozloučit se s umírajícím papežem. Chudák nějak dlouho umírá. Přichází mně, jako by už ležel v rakvi, ale prozatím ještě víko nebylo přiklopeno. Již když navečer dne 6. ledna zazněl na Kapitolu mohútný zvon, ptali se Římané: „Počátek masopustu — nebo smrt Piova?“ On as dokoná pěkně. „Dej mně velkou myšlénku,“ prosil umírající Herder svého syna, „abych občerstvil.“ — „Řekni mně velký vtip,“ poprosí Pius pátera Bexe, generála jezovitů, „abych se ještě zasmál.“ A Bex se k němu nahne: „Vašnosti — neomylnost!“ A tvář Piova se rozveselí, se zvonivým smíchem vypustí papež duši a chechtající se sbor andělíčků uvítá ji s potleskem bouřlivým „bravissima!“

O tom neprozradím praničeho, že česká šlechta hodlá také spoluoučinkovat v Konviktě, při Schneidrových „pa-

šijových hrách“. Ovšem si vyžádala, aby mimo posavadní scény židovské, s nimiž nechce mít nic co dělat, vřaděny byly scény z oblíbených u ní dějin českých. Na příklad loňské procesí svatováclavské, utopení sv. Jana atd. Původně měl sv. Jana představovat kníže Jiří Lobkovic, když ale neumí mlčet! Jak budou ostatní osoby obsazeny, neřeknu zatím. Jen to budiž obecenstvu sděleno k milému uvědomění, že o hafany krále Václava postaráno již co nejlépe. Jeden je z Prahy a druhý z Budějovic.

Navrhnul bych, aby se pak ty *české* pašijové hry přenesly do Novoměstského divadla, — kdybychom věděli, bude-li se vůbec v Novoměstském divadle hrát letos česky! Ale Němci, poněvadž nemají pražádného práva k tomu, řekli, že naprosto ne. A náš pan intendant, poněvadž má povinnost chránit české zájmy, neříká naprosto nic. Přece jsme té naděje, že skutečně české zájmy chrání, vždyť je vcelku snad dost málo jimi obtěžován, takže mu nejspíš přece zbývá dosti času i chutě na věc tak důležitou.

Jsem rád, že alespoň o jedné věci mohu dnes promluvit s rozkoší. *Smetanovu novou operu komickou, Dvě vdovy, uslyšíme asi za čtrnácte dní.* Je celá rozepsána, sólisté mají své úlohy, sbory se již pilně studují. Znalci, kteří měli příležitost nahlédnout do partitury, jsou nadšeni krasami nové té skladby. Dvě vdovy jsou prý důstojnými následovnicemi Prodané nevěsty; je to sice skladba rázu salónnějšího — vyjma ovšem sbory z lidu, zase velice působivé —, avšak je to opět ta milá hudba Smetanova, jež jako by se proudila přímo ze zpěvných prsou samého národa. V tom vzhledě můžem věru mluvit o nesmírném štěstí: hned na počátku mít takového génia, který opeře české dal několika velkými díly svými směr a světlo pro celý věk. Kde bychom byli bez Smetany!

NÁRODNÍ LISTY 8. března 1874

△ *V Praze 14. března*

Je mrtev, starý František Pěkný, a je také — surově to zní, ale je to právě pravda v celé své surovosti —, je také dobře, že je mrtev. Vždyť on už byl tak strašně, strašně stár, je-li vůbec pravda, že ten je stár, kdo byl častěji než jiní zklamán!

Proč bych nepromluvil zde o Františku Pěkném, jenž nebyl víc než pouhým hostinským a nebyl míň než čestným člověkem a ryzým, nadšeným Čechem, — proto Čechem, že to bylo životní potřebou jeho srdce, ne z okázalosti, ne z ctižádosti a ne ze špekulace! Zato může celá řada jiných „Čechů“ umřít, ani nehlesnu!

Potácel se naposled již divně životem. Tvář rozbičována starostmi, vlas a vous samý sníh a na těle livrej lidské vděčnosti: rozervanou kytlici bez zlatých třásní. Potkals ho jen v hodiny neobyčejné, na nejodlehlejších místech bašt, na vzdálených procházkách za branou. Mnohý potkávající ho tu pozdravil, mělť nebohý pro sebe smutnou tu často přednost stáří, kteréž říkáme zkušenost. A když stařec děkoval, bylo oko jeho chladné, jako by už dávno byl se zapomněl divit, že jemu co chudému tak rychle všichni přátelé uprchli.

Nebyl vždy chud a míval přátel víc než zdrávo. Pěkný nebyl muž lehkomyslný, byl to muž stálé, neunavné práce, ale jeho dobrota byla přílišna; on náležel k těm lidem, kteří by rádi pomáhali celému světu, v nevysloveném sice, ale pevném přesvědčení, že za stejných poměrů by celý svět zcela tak pomáhal jim. Ti lidé svěřují svou budoucnost rukoum cizím a z rukou cizích budoucnost ta mžikem sveze se na zem. Přišlo neštěstí a Pěkný byl osamělý! Ještě se mu našly některé ruce dobrodinné, je pravda, ale jemu mohly

pomoci jen ruce víc než dobrodinné, ruce obětovně přátelské. Nepomohly. Dokud sám pomáhal, byl to všude „náš Pěkný“ a „otec Pěkný“, když nadobro zchudnul, bylo mu as samotnému, jako by byl mezi námi cizincem. Mezi těmi Čechy, pro které by byl dal práci desíti životů!

„Otec Pěkný“ byl znám as po celých Čechách. Kdo za krutých dob leo-thunovských a bachovských z venkova přišel do Prahy a chtěl pookřát ve společnosti české, nemohl jít nikam jinam než k Pěknému. Zde našel kruh starších i mladších literátů, doktorů a studentů, zde našel smělý hovor a veselý zpěv a slyšel jmenovat jmena, která se byla již v paměť národa vryla, a také jmena, která teprv měla a chtěla stát se platna. Který student přišel z venkova, aby v Praze oddal se dalším studiím, ihned se snažil být uveden do společnosti k „otci Pěknému“. Když student neměl peněz víc, hlady zde neumřel, „otec Pěkný“ by byl nikdy netrpěl, aby známý jeho některý student měl hlad. Když student dostudoval a peněz neměl na rigorosa, „otec Pěkný“ jich zatím zapůjčil. Když český herec měl benefici — jediná to „gáže“, kterou vůbec český herec tenkráte měl —, „otec Pěkný“ převzal prodej lístků, a co neprodal, dosadil ze svého. Když český spisovatel vydal knihu svým nákladem — a jiným nákladem se tenkrát skoro knihy ani nevydávaly —, „otec Pěkný“ převzal prodej části, a co neprodal, zaplatil opět ze svého. Když se stal v Praze nějaký studentský rámus, jako na příklad roku 1860 na nábřeží, a celá kopa studentů vstrčena do policejních šatlav, „otec Pěkný“ byl i tam jejich stravovatelem, a běda tomu, kdo vyšed by byl chtěl za toto stravování jemu zaplatit. A když „otec Pěkný“ konečně nadobro zchudnul, žily velmi mnohé z těch jeho dětí a žily velmi dobře, čtly také o jeho bídě, ale — co víc? Snad se mnohý i styděl zapravit mu, co byl povinován, a přec by bylo Pěknému pomohlo, kdyby byl dostal jen své.

„Otec Pěkný“ byl ale znám také daleko za hranicemi českými. Studující Italiáni z Lombardska a Benátek, poukázáni úřadně k tomu, aby v studiích svých pokračovali ve

Vídni nebo Praze, volili raději Prahu. Zde se spřátelili se studujícími českými a „otec Pěkný“ byl také jejich otcem. Roku 1859 náhle zmizeli, „otec Pěkný“ čítal pilně noviny, a tu nalezal pak o nich zprávy, jeden že v Sondriu vztýčil prápor vzpoury, druhý že padl co sardinský kapitán, atd. Studující jihoslovanští měli také, a to do jednoho, stan svůj u „otce Pěkného“. Byli Slované, a proto „jeho“, zvláště přišlé Bulhary podporoval výdatně, „vždyť je to Slovan nejchudší“. A roku 1863, když Poláci již úprkem a houfně musili prchat Rakouskem dále do ciziny, u „otce Pěkného“ byl jejich stálý tábor, zde našli nocleh, stravu a nápoj, a myslím, že většině jich bylo velmi vhod, že vše to našli zdarma. „Otci Pěknému“ přirostli nešťastní Poláci k srdci, sbíral pro ně příspěvky, šaty, prádlo, co mohl. Když se mu některý z nich zvláště byl zalíbil, žádal ho: „Řekněte mně jen své jmeno, třebaže své falešné, abych si vás snáze pamatoval, — pro tváře mám špatnou paměť, pro jmena dobrou.“ A pak často si postěžoval: „Všichni slíbili psát, jak šťastně as došli, — ani jeden nepsal.“

Pouhý hostinský, povídám. Nepsal tragédie, nehrál Leary, neskládal básní, nemluvil na sněmě řečí, nebyl žurnalistou ani doktorem nebo profesorem, byl právě jen pohostinský hostinský a pak Čech tak z plné duše. Také jsme již vzrostli a nemáme pro český život víc ani potřebí podobně obětavých „otců Pěkných“ — ale pro ten nedávný život, z něhož jsme vzrostli, byli vlastenečtí Pěkní faktorem, jehož nesmíme nikdy zapomenout!

Nedostane pomníku na hrob a nedostane tabulky na dům. Proč bych tomu zchudlému hostinskému nevěnoval několik slov!

NÁRODNÍ LISTY 15. března 1874

△ *V Praze 21. března*

Chodí (v množném počtu) zas po Praze, od muže k muži, z hospody do hospody. A kde najdou člověka, zaklepou mu na rameno, nahnou se přátelsky k němu a vítězně mu šeptají, tak aby to každý slyšel: „Bude vyrovnání!“ — „Ah?“ — „Bude!“ — „A kdy?“ — „Ani čtvrt roku to nepotrvá.“ — „Ale —.“ — „Nu na mou čest!“ — „Ale odkud to víte?“ — „Nesmí se o tom mluvit — pst!“

Nevím, po kolikáté již vnadí vzácný politický věhlas a neomylné oko jistých mužů lid náš takovými sliby. „Beust? Hm Beust! Ani šest neděl se neudrží Beust!“ znělo svého času, a byla to zajisté jen chyba neobratného Beusta, že se udržel tak o několik let dýl. — „Za čtyry neděle máme vyrovnání — Maďaři sami nepřijmou těch třiceti percent, zprávy jsou jisté,“ slyšeli jsme po druhé; ale ti Maďaři neměli nejspíš podobně jistých zpráv jako my. — „Cože myslíte? Za čtvrt roku povolá koruna Hohenwarta zpátky, já vám to povídám!“ — A „Bude vyrovnání, bude, ani čtvrt roku to nepotrvá,“ slyšíme zase teď. My slyšíme to krásné poselství, nemáme ale více krásné víry, už před čtvrt rokem dali jsme jí výpověď. Ty sliby u nás — eh! Když je nějaký slib pořádným slibem, „má za otce rozum a za matku vůli“, ale české ty jisté sliby vyskytují se jako nalezeňátka za vraty, a o rodičích? — „pst!“

Ti kuchaři naši
vaří nám ze mlhy kaši,
ze tmy zvěřinu,
ve snách jeleninu —

zní to v *staročeské* písni, viz o ní Palackého pojednání v Musejníku, r. 1827.

Je to malér! V Uhrách mají tucet ministerstev, ale nikdo tam není, kdo by chtěl být ministrem; u nás zas máme kopu tuctových ministrů, ale pro ně ani jediného ministerstva! Jen kdyby Uhři chtěli, nám při našem nadbytku na několika kusech nezáleží, a bylo by pomoženo — ne sice oběma stranám, ale nám jistě. Ostatně — přec je možno, že bude teď konečně u nás jinak než posud. Právě byl dr. Rieger — nejspíš že za své zásluhy o nejnovější disharmonii v českém národě — v Českém museu jmenován „starostou sekcí hudební“, a bude-li pánbůh chtít, může se stát, že pan doktor nabude v novém tom postavení konečně přec nějakého taktu. Je to skutečně náramné štěstí, že pan doktor rozumí ale všemu v míře tak vynikavé! Právě teď, když hudbě budou ve světě dány úkoly zcela nové! *Léčit* chce teď jistý učenec francouzského jmena vše jen hudbou a ve Vídni prý hodlají již zřídit zvláštní hudební špitál. Proti hlavničce předepíšou tam nějakou sonátu, proti zimnici adagio, na zlámanou nohu přilepí novou polku a průjem hodlají prý léčit zcela homeopaticky nějakou skladbou od bývalého kapelníka české opery, pana Mayera. Když choroby tělesné, proč by se nemohly také léčit choroby politické, vždyť čteme pořád o „marasmu Španělska“, o „nemocném Turecku“, o „chorobě Rakouska“! Můžem se tedy kojit pevnou nadějí, že pan doktor Rieger, hudební kapacita, až bude českému národu nejhůř, zajisté nám ochotně zas něco zadudá! Nějaké: „Za čtvrt roku — —“

Co je mně to platno, když se toho více nedočkám! Papež napsal zvláštní list časopisu Univers, ve kterém zcela určitě praví, že „my všichni nepřátelé jeho věci budem s nesmírnou rychlostí splaveni do propasti zhouby“, a bohužel musím citovat „my nepřátelé“. Ale mně bude v propasti té ještě hej naproti všem těm, kteří se dají zapsat k novému, právě v Praze zakládanému spolku „svobodných myslitelů“. „Ti zhynou bídně,“ ubezpečil mne jistý výborný jezovita. Přeju jim to, lakomcům! Víte, co chtějí? Nic nechtějí, totiž nic platit nechtějí ani od křtu, ani od „obětování dítěte“, ani od ouvodu, od svěcení velkonoček,

od ženění a zapisování do matrik, od mší, od umíráčku, od zvonění, od posledního pomazání, zkrátka od ničeho, a víte proč? — Prajednoduchá příčina: nechtějí se dát ani křtít ani uvádět, chtějí jíst nesvěcené a dát se se ženou požehnat jen od pana purkmistra, nevěří v umíráčky a snadno možno, že se nebudou chtít dát ani pochovat!

Upálit je! Lehce možno, že se jim to také stane. Na všech stranách, po celém světě vzdělaném nemluví se teď o ničem jiném než o upalování místo pohřbívání mrtvol. Strach před tím, že by mohl člověk být snad pochován zaživa, hrůzná myšlénka ta je nejvýmluvnějším přímluvčím pro palčivou novotu, a věda nemá ani jediného důvodu proti tomu; naopak, as deset tisíc důvodů pro to. Ostatně je s touto „novotou“ jako s jinými novotami. Když slavní arabští astronomové čítali, že staří Indové a Řekové tvrdí, Země že se točí kolem Slunce, smáli se jim; a když později čítali zas naši slavní astronomové novější, že staří Arabové tvrdí, Slunce že se točí kolem Země, smáli se také. Spalování mrtvol bylo, nebylo, a bude nyní zas, *musí být*, zdravý lidský rozum to přikáže. Ve Vídni je, dle jistého líčitele, agitace pro spalování právě obrovská, zimničná, třeba až směšná, jak na počátku bývá. Sestavil se tam zvláštní spolek. Počínají si, jako by se nemohli ani dočkat, až budou spáleni. Posloucháš-li hlasité rozpravy ve veřejných místnostech, uvěříš, že jim tam zdravé spálení jde nad každou jinou zábavu a že by Vídeňáci raději už byli v popelnici než na nějakém dvacítizlatovém obídku u Sachra. Scházejí se k velkým hostinám, „protihrobařským“, a připíjejí: „Ať *žije* spalování!“ — Jsem člověk dobrý, přejícný, a přeju tedy Vídeňákům, aby se spálili co nejdřív.

NÁRODNÍ LISTY 22. března 1874

△ *V Praze 14. dubna*

Smím se trochu pochválit? — nebude to po prvé! Chci totiž říci, že jsem měkkého srdce a velkého milosrdí. Kdybych měl vinici, dával bych vína do žebrákova džbánu; kdyby ženci na mém poli vázali a viděl bych, že se pachtí za nimi chudá žena, aby sbírala, řekl bych: „Nevažte tak pevně a truste klasy“; kdybych měl stodolu a viděl v zimě poletovat hladové ptactvo, nasypal bych mu ze stodoly zrní; kdybych šel cestou a viděl muže těžce raněného, usedl bych vedle něho a vzal ubohou hlavu jeho do svého klínu. Je jen ten jedinký malér pro lidstvo i ptactvo, že nemám vinice ani stodoly a že nepotřebuju také žádných ženců pro pole, kterých nemám. Ale cestou jdu přec, cestou českého života, a již usedám a beru do svého klínu ubohou hlavu raněného. Nebohý doktor Rieger! —

Bylo to smutné podívání, když bratr Čech chytil se do vražedného křížku s bratrem Pokrokem! Dlouho spočívali klidně a svorně na jedněch prsou, často se obětovali jeden za druhého, jeden byl lučištěm, druhý tětivou a svornou silou metaly šípy do těch proklatých, nepříjemně neumořitelných prsou strany svobodomyslné. Náhle si byly ve vlasech. „Kdo, kdo ach bude z nich Kainem!“ vzdychnul jsem. Boj byl krátký, Abel Pokrok ležel na zemi. A Kain Čech mluvil slovem pyšným: „Neměl jsi se pustit do boje. My klerikálci nejsme zvyklí chodit teprv za jinými, my jdem napřed a vítězíme sami, my klerikálci rozhodli v Čechách volby do říšské rady a ne vy staročeši. Vaši patronové málo vám budou vděčni.“ Bratr Pokrok pak sklopil hlavu a mlčel na oslavu svých patronů.

Teď ovšem zas mluví, ale copak je to platno, když Čech už posici prozradil. Zázračně rychlá kariéra svrchu dolů!

Napřed „vůdce národa“, pak už jen vůdce jedné strany v národě, nyní docela již jen vůdce strany, která používá „vítězství“ jiné strany co „vítězství“ svého a sama je v služebnosti. Napřed letěl vojvoda, pak letěl plášť za ním, trochu jinak, než jak vlastně je to v tragédii Fiasko předepsáno.

Přítel doktor Rieger je už samá jen minulost, dojemný obraz vší lidské pomíjejícnosti. Sedí tu v šedivém hávu na zlomeném sloupu a mezi zříceninami, břečtan uzlí se mu kolem prsou, na sklopené hlavě jeho žlutá se mechová koruna. A nedaleko něho krutý jeho pán, v černém taláru a s tonzurou. Zle je, velmi zle, býti služebníkem! „Mlčí-li, nazývají jej němým; mluví-li rád, nazývají jej mluvkou; ‚dotěrným‘, postaví-li se blízko; ‚nevšímavým‘, je-li ve vzdálenosti; ‚zbabělým‘, je-li tichý, a ‚nezdvořilým‘, dojde-li mu trpělivost,“ — jakž praví Bhartrihari, filosof indický. Jak trpký, jak těžký je los služebníkův! Ať pomáhá „při velkém díle“ vší silou a po léta, najednou řekne rozmar jeho pána „já nechci více!“ Nebohý, milý pan doktor Rieger! A on pomáhá tak upřímně, tak výdatně, pln lásky a obdivu k novým svým pánům. Jsou to arci pánové zcela nevšední. Teprv předevčírem jsme čtli o papeži v Politik, že byl o velkonočním požehnání „jako bytost *nadpozemská*“.

Dnešní Pokrok, orgán páně Riegrův, má velmi pochvalný článek o panu Riegrovi. Se vší tam obsaženou chválou ovšem souhlasím, upřímně a docela. Ona ale ta chvála působí elegicky, pan doktor Rieger vypadá v ní jako mrtvola ve věncích a pohřebním šperku. Již není pomoci. Ovšem že orgán páně doktorův na větší ještě oslavu páně doktorovu zároveň také trochu nadává „nepřátelům“ páně doktorovým. Děje se tak zcela podle starého pravidla: Mrtvým věnce, živým koruny trnové. Ostatně třeba uznat, že Pokrok počíná sobě tentokráte zcela mírně a slušně. Praví o zmíněných nepřátelích jen, že mají „frivolní tón“, vytýká jim jenom „sprostotu‘,‘ „nezměrnou zpupnost a opovážlivost“, „způsob surový“ a jiné ještě podobné maličkosti.

Také se tuze moc zlobí, že podkopávají „autoritu“ pana

doktora, jenž je „vůdcem národa“. Komické! Snad mají ještě podporovat autoritu muže, proti jehož politickému náhledu a konání stojí oni z plného, poctivého svého přesvědčení co mužové přec jemu rovní? Jindy ovšem, dokud nevyzrál poměr nynější, podporována autorita ta převýdatně, až přespříliš, víme o té podpoře všichni dost. Jak často podrobila se „mladočeská“ strana autoritě té, jen „kvůli národní svornosti“! Ale teď! A „vůdce národa“! Byl, pánové, *byl*. Jakmile uznal sám za dobré rozervat národ na dvě části, mohl nadál být jen vůdcem strany jedné, *ne obou, ne národa*. A také co vůdce jediné strany byl nadál jen pomocníkem veledůstojného duchovenstva a vysoké šlechty — Čech to pravil!

V krátkoruké své zlobě hází Pokrok ještě lecčím jiným. Že prý sáháme i na soukromé poměry „vůdců“, dotýkáme se prý i jejich šatů (míní snad páně Zeithammerův cylindr) a jejich choroby tělesní (míní snad článek svůj o Velký pátek). Zdalipak se pamatuje pan doktor ještě na jisté články v orgánech svých, hned po uskutečnění komandované jím roztržky? Jak tam praveno, že ani jediný z těch osmadvacíti nemá zásluh, nemá váhy, nemá nadání, vůbec ničeho, že „na straně svobodomyslné není nikdo ničím?“ To se snadno řekne a ovšem hravě odplatí. Ale pamatuje-li se snad také na články orgánů svých, v nichž Sladkovskému vytýkána — třesoucí ruka, kterou přinesl si z kasemat olomúckých, jak tam mluveno — péro se při vzpomínce té chvěje — o jakés vymyšlené téhož chorobě duševní a jak jmeno Sladkovského uváděno jen zároveň se jmenem ředitele pražského blázince? — Oplatil někdo z nás věc podobnou? Tenkrát padla závažná slova: „Boj na život a na smrt!“ Pan doktor se snad pamatuje, kdo a komu je řekl. Ale podobá se, že umírání trochu bolí.

Zítřejší Politik snad zas přinese důležitou zprávu, že článek dnešního Pokroku byl z pera pana doktora Riegra. Ovšem — „má-li král rýmu, nemůže za něho kýchat žádný jeho dvořenín“!

NÁRODNÍ LISTY 15. dubna 1874

△

Kdo by chtěl učinit špatný vtip, mohl by jít na radnici, prohlédnout si plány budoucího městského parku a pak o sobě říci, že — už není člověkem. „Budoucnost kdo by znal, nebyl by člověkem," jakž Scheferův Breviář pro laiky v Purkyňově překladu praví, a ty plány nám zvěstují právě kus nové *zelené budoucnosti pražské*. Ovšem ji nezvěstují ještě *dopodrobna* určitou. Kdyby byl dnes již přijat najisto kterýkoli z nich, přijímá se přec jen základní jeho myšlénka, u provedení budou ještě změny mnohonásobné — jakož formu myšlénky své měníme také my lidé píšící ještě mezitím, co ji již kladem na papír.

V síni, kde jsou plány vystaveny, je stále množství lidu. Důkaz to, jak ten obrázek „budoucí nové Prahy" zajímá. Již dávno cítila Praha v těch končinách, kde městský park nyní již najisto rozkládati se bude, tíži svírajících ji pevnostních hradeb, byly můrou ležící na prsou, bránící dechu. Konečně máme milou jistotu, že pouta ta budou nejen rozbita, nýbrž že na prostranství získaném zřízen bude velkolepý park. Dlouho dost jsme byli v nejistotách. Člověk má již vůbec zvláštnost tu pro sebe, že přítomnost je mu vždycky málo, že všemi svými myšlénkami pracuje do budoucnosti, tam že zakotvuje všechna svá přání — člověku Pražanu zvláště byla ale ta pevnostní přítomnost již nesnesitelna, a příčiny bylo dost ku strachu o budoucnost celé milé Prahy. Proto stálé to promlouvání a obmílání otázky té ve všech společnostech pražských, ty nekonečné články a zprávy v časopisech, ta svornost po mnohých letech po prvé zas vížící obecenstvo obou národností alespoň v otázce jedné, a teď ta potěcha všeobecná. Plány na městský park byly vystaveny ovšem také již v nedávné výstavě inženýrské

ale tu nám byly ještě pouhá pia desideria, nyní přistupuje obecenstvo k nim s pocitem naprosto již jiným. Každému je, jako by měl sám rozhodnout a zvolit. Hlava se kloní k výkresům, — není těžko jim porozumět, kde je barva červená, má růst Praha do kamene, kde zelená, má růst do přírody, do krásy. Ta zeleň vypadá jako zeleň poupěte, z něhož rozpukne pyšná květina.

Nejsou nyní vystaveny zde plány všechny, které byly na výstavě inženýrské. Schází tam především návrh Schulzův, jenž překvapoval milou svou elegancí, Fingrův, jenž mínil zastavit veškerou skoro půdu z hradeb bývalých a učinit tam nanejvýš nové nějaké Příkopy, a scházejí oba dřívější plány vyšlé z městského stavebního úřadu. Zato jest tu z téhož úřadu od rady p. Jenšovského vystaven pěkný plán nový, pak nalezáme plán Ullmannův a konečně plán pánů Wiehla, Zeyera a Martina, jenž po nějakou dobu také ve výloze kněhkupectví Grégra a Dattla zraky kolemjdoucích vábil.

V některých věcech shodují se zhotovitelé plánů naprosto. Takž na příklad v rozluštění, jakým způsobem má se ukončit imposantní naše Svatováclavské náměstí po stržení Koňské brány. Že se musí ukončení to stát nějakým dílem vysokým, mohútným, je jisto. Navrhován vysoký fontán (vyšší a rozměrnější než fontán v druhém dvoře na Hradčanech) s vodopády a vodojemy a za ním, vpovzdálí, nová a monumentální budova Českého musea. Museum staví všichni navrhovatelé na výšinu za branou a fontán přijali také, jenže jej stlačili na rozměry nižší (kvůli těžšímu v té výši vodnímu tlaku) a někteří jej posunuli až k samé museální budově. Dále se shodli všichni v tom, že vyznačili nutné již pro Prahu zvláštní „rejdiště dětské“ a položili je na místo mezi branou Koňskou a Žitnou. Konečně se k našemu potěšení shodli i v tom, že ohraničení nových prostor, po délce totiž, neučinili čarou rovnou, nýbrž oblou. Nejsme přátelé těch „jako by bičem šlehl“ rovných ulic a cest, vídenská v půlkruhu běžící Ringstraße se stále tedy měnícím se obzorem svým je nám v ohledu tom vzorem. V umístění

české arény plány se již neshodly. Jeden ji postavil do cípu vlevo od nynější Koňské brány, druhý do pole vpravo od příští budovy museální. Druhý ten nápad líbí se nám spíše. Jeť místo to dosti vzdáleno od nádražního hluku.

Co se týče maně vyznačených procházek a rozdělení parkového vnitřku, navrhovaných dovnitř a po obrubě fontánů, kiosků, korsa, kolonády pro čas deště, pavilónu, cukráren, restaurací, koncertního altánu, salónů pro pijáky minerálních vod, soch a mříží, nemožno si jich zvláště všimnout. Mnohé z věcí těch budou ovšem nutny, povstanou také najisto jako všude v parcích velkoměstských, jiné jsou třeba žádoucí, ale sám navrhovatel vekreslil je do plánu svého, jen aby plán poskytoval lákavějšího a pěknějšího „obrazu". Nám jde především o princip jediný, *o co možná největší rozsáhlost nového parku*. Principu tomu vyhovoval nejvíce plán Schulzův a vyhovuje Wiehlův a spol. Zde se těší oko nepřetržitému a stále dosti širokému zelenému proudu počínajíc od Slepé brány až skoro k Státnímu nádraží. Plán z městské kanceláře vyšlý — ostatně velmi souměrný, pěkný obraz poskytující — hledí, aby město při velkém novém nákladu na bourání hradeb, na odškodnění eráru, na zřízení a pak udržování parku mělo alespoň nějakou náhradu z prodeje některých stavebních míst. Takž vlevo od Koňské brány až k Bredovské ulici, pak také skoro od Nové brány až k nádraží zastavuje budovami nynější hradby a ještě značný kus půdy dál. Je nám líto každé píděvolné země, jsme náhledu Drexlerova, jenž každý „nevysázený strom" považuje za hřích spáchaný na potomstvu.

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1874

△ *V Praze 23. května*

Čtvrt století — jak málo a zas jak mnoho! „Všechna čísla Archimedova nedají ani jednušku na měření věčnosti“ — ale čím by bylo lidstvo často bez jediného, na události bohatého roku! Čím by byl národ náš bez posledních pětmecítma let! Co je čtvrtstoletí pro život jednotlivcův, čím je pro rozvoj některého společenstva! —

Střed českého studentstva, Akademický spolek pražský, slaví jubileum pětadvacetiletého trvání svého. Tisíce mužů dávno dospělých připomínají sobě dnes jasné doby studentství svého, tisíce mužů mladých, již již pro život dospívajících, v nadšení citu pospolitého slaví minulost, přítomnost i budoucnost českého studentství vůbec. Je slavnost jen jediného spolku, a přec zároveň slavnost národní. Akademický spolek český patří nám všem, kořeny svými spočívá v celém národě, větvemi svými plní vzduch celé země, je na něj milokrásný pohled jako na rozlehlý strom oranžový, v jehož šťavnatém listí svítí se bílý květ a červené ovoce zároveň.

Spolek akademiků českých prožil mnoho. Jeho zkušenost není ale „démonem bledých rtů“ — stálý, skoro nepřetržitý pokrok je význačný úděl jeho. Založen v době, kdy s omlazením lidského ducha vůbec zároveň se omlazoval duch národa českého, byl, je a bude osud jeho vždy zrcadlem osudů celého národa. Padl na něj mráz, když po roku padesátém znovu byl český národ sevřen. Avšak nově uložená tíže ta byla jen jakoby kámen do koruny palmy položený, palma hnala tím bujněji do výše, a když nadešel zas sluneční čas, bylo květu a zdaru náhle na všech stranách. Jaký to rozdíl v Akademickém spolku jindy a nyní!

Před dvaceti lety sídlil ve vedlejších uličkách, dnes sídlí

v přední třídě pražské, tenkrát měl dvě až tři tmavé jizbičky, dnes má několik prostorných sálů, tenkrát čítal členů dvě stě, dnes jich čítá sedmkrát tolik, tenkrát nemohl duševně podnikat skoro ničeho, dnes se rozvětvuje na několik odborů, vědecky a literárně čilých a krásně činných. Dnes pomýšlí již na vlastní, samostatný dům svůj, kde by byl vlastním pánem svým, — do té doby domůže se bohdá také celý národ příjemnějšího bytu ve vlasti své.

Ráz Akademického spolku bude ovšem vždy mladistvý. Navštivte někdy místnosti jeho a budete potěšeni. Zde vládne mladě bystrá mysl, jiskří bujný zrak, žíří první láska k vědám a lidstvu. Šťastná ta mysl bojem ještě neunavená, pro niž láska i práce je stejně modlitbou, ježto roste s mořem a letí s oblaky, a pro niž sen a život je skoro ještě jedno: život, budoucnost — krásný sen. Hlava je hrdě vzpjata, život ji ještě neponížil klamem svým, a co starost, to jen tak pohrává si kolem plných kadeří. Duše je v posvátném nadšení, těch okamžiků, kdy je nám, jako by naslouchající srdce rozumělo šumnému proudu všehomíru kolem nás, těch krásných okamžiků jsou zde ještě celé pršky skvělé. Zde slaví myšlénky ještě nejzlatější, nejrůžovitější triumfy své, jemný duševní pel spočívá na každém slově, vnitřní zrak poznává ducha ve všem, a ze všeho sobě mysl splítá věnce. Podržte alespoň něco toho jasu pro život, jako démant drží pršku světla v sobě! Společně pracujete a myslíte pro společnou věc, ku společné dojdete slávě — a národ s vámi — jen však, když každý pro sebe zas zároveň duševně žíti budete životem orla, jehož perutí síla vysloní se v nejvyšších samotách.

Ovšem — všeho nezmůže vůle lidská. Poměry a skutečnost působí někdy úmorným lijákem, a co nejutěšeněji klíčilo do samostatnosti, nanejvýš že dospěti pak může na lhostejnou všednost. Avšak proto je mládež národní nám vždy mládeží „nadějnou“, že je stále nova, a když již jednou doznala poškození, že se zázračnou rychlostí vymění se zas na novou, nepoškozenou. Vždyť právě studující mládeži české před nedávnem ještě se vytýkalo, že se stává

v národním ohledu indiferentní, nečinnou, že pozbývá vzletu, ano že i vůči zájmům svobody, pro niž mládež přec se vždy nejprv a nejvýdatněji nadchne, již vychladla. A ejhle, již zase je to české studentstvo zde a klokotavým varem kypí znovu. Řečeno již, že Akademický spolek český je věrným zrcadlem celého českého národa. Byla-li v českém studentstvu nějaká omrzelost, což nebyla, ano což není v národě celém? Byla-li onde nepotěšná nečinnost, což nevíže nečinnost nám ruce takřka všude?

Mládež nevydrží dlouho ve tmářství, ve zpátečnictví, v nečinnosti, síly rostou k činům, duch roste k světlu— „pryč s okenicemi!“ zahučí to náhle a prostorou již se rozlila jasnost volná. Jeť v lidstvu jakýs tajný, neodolatelný proud, jenž nás nese vždy dále k světlu, — neodolatelný proud! Zde platí Herderova krásná slova: „A kdyby nežili ve světě pražádní orlové, což bychom proto chtěli dát se k sovám?“ — Nehledejme vznešenosti ve světě, dodejme vznešenosti světu sami!

Český národ velké má úkoly ještě. Předně aby se udržel, pak aby v lidstvě, na prospěch lidstva, znovu se zjevil co duševně samostatný a bohatý. Komu jinému by měl důvěřovat, že k vznešenému tomu cíli přivede jej vždy zas o krok blíž, než své vždy znovu pučící zas mládeži, kterému věku by měl důvěřovat jinému, že vlast, čest a vědy naplní jej nadšením jarním! Ovšem nadšení samo nestačí, *nadšená práce* jedině dovede nás k cíli. Na zdar té práci nadšené, by český duch byl nový světa květ!

NÁRODNÍ LISTY 24. května 1874

ČECHOVÉ V LÁZNÍCH A „ČESKÝ POMNÍK“ V GRÄFENBERKU

△

Smutna je pro Čecha procházka našimi lázeňskými místy. Spíš se mu zdá, že je na tisíc mil vzdálen, než aby cítil, že je doma. Světoznámé lázně mívají ovšem vždy něco kosmopolitického do sebe, jsou právě středištěm národů všech; ale přec jen má Trouville-sur-mer ráz rozhodně francouzský, Sorrento ráz rozhodně italský, Gastýn ráz rozhodně německý atd. V Čechách se nalezající vary, teplice i temena studená mají ale přímo ráz protičeský, k národu českému nepřátelský.

Ne jako bys byl tisíc mil jen od Čech vzdálen, nýbrž jako bys byl v zemi, která vypověděla všemu českému boj na život a na smrt. Je přímo cos zuřivého proti nám tam v těch našich „krajanech“. Odvykli jsme ovšem již hezky dávno krásnému idealismu, jejž jsme si byli dlouho chránili co blahý sen, co jedinou záruku pravého pokroku lidstva, avšak při návštěvě severozápadních našich míst lázeňských přec jen budí se nechuť a ošklivost znovu. Cizinec, nestuduje-li mapu, jakživ nezví, že je v Čechách. S ouzkostlivostí, jakou jen náruživost plemenná dodati může, vyhýbají se řídící osobnosti sebemenší známce, že Čechy jsou obydleny také kmenem českým. V Teplicích najdeš hostince U Germánie, U Teutonie, u všech možných císařů, králů a princů německých, o Čechy a jich historii nezavadí ani jediný ze sterých štítů. V Karlových Varech zapověděl *magistrát* orchestru Labického *hraní kvodlibetů z českých národních písní!* V Mariánských Lázních je měšťanostou ústavák známý Halbmeier, víc netřeba říci. V tom právě vězí věc, že řídící osobnosti jsou zároveň poslanci na sněmě, členy říšské rady atd., že činně chtějí se zalíbit „svým vyšším“, že jsou členové onoho velkého proudu, který je na úkor

národnímu našemu rozvoji. Láva zášti plemenné — nic jiného.

Česká povaha je tím vším ovšem také značnou částí vinna. Navštěvují místa ta lázeňská v takovém počtu, že by sobě musili vynutit uznání, kdyby vůbec česká ta povaha vynucovat dovedla. Dovolte mně, abych uvedl příklad nelázeňský. Navštěvuju v Praze s několika přáteli hostinec, jehož držitel je Němec. Co rozumný muž opatřil hostinský svůj závod českým služebnictvem, českým jídelním lístkem atd. Denně přichází na sta osob, z nichž daleká většina je národnosti české, a co slyšíš? — „Die Speiskarte!“ — „Kellner, bringen Sie mir die Národní listy!“ — „Zahlen!“ — Ani jediného nenapadne, že má právo v Čechách mluvit česky, a český jídelní lístek leží po celý rok klidně na stolku našem, jinde nežádán a nehledán. Pouhá to maličkost vůči naší „vysoké politice“, že? Vždyť se jedná jen o češtinu!

Tato měkkost a ústupnost je také vinna zmíněnými zjevy lázeňskými. Vlastenecké české firmy, mající pro leto krámy své také po lázních, za žádnou cenu by k německému nadpisu nepřipojily také nápis český. Známé vlastenecké rodiny naše by tam za žádnou cenu ani mezi sebou nepromluvily česky, aby snad neutržily strašného úšklebku, že náleží mezi ty „ultra“. Ve společných čítárnách by Čech za žádnou cenu nedotknul se českých časopisů, byla by to „okázalost“, on raději čte Presse, a české listy proto, jakmile přišly, pohodí sluha hned stranou. Maďar blýská se jazykem svým všude co nejokázaleji, Polák, sotvaže kapela hrát začne, vynutí si ihned svůj mazurek, Čech si s Čechem zaleze někam do nejosamělejšího háje, a když tu nikoho nevidí, mluví spolu konečně po česku nahlas. Tím vším množí se pak úštěpky cizinců jen ještě více a roste drzost drzých. Také v lázních čistě českého vůkolí nevolí se principielně do „zábavného výboru“ z přítomných Čechů ani jediný (peníze na zábavy ale výbor od nich přijímá), a stalo se skutečně, není to pouhou povídačkou, že Vídeňanka jistá, vyšedší z jedněch lázní do blízké vesnice české, rozzlobila se krutě a zvolala: „Čtyry leta už sem jezdím a ještě neumí

ten lid zde ani slova německy!“ Upozorňuju naši zemskou školní radu na tento spravedlivý stesk. Víc, jen ještě víc německých škol pro ten český lid!

A teď naproti tomu všemu náhle faktum, že v slezském Gräfenberku staví se *pomník český* a že jej staví nejen Čechové, nýbrž že těm Čechům pomáhají také někteří němečtí krajané naši. Tam venku, na půdě nám již cizé, vzpamatovaly se konečně obě strany, v jedněch vzbudila se hrdost národní, v druhých ozvala se vlast. Dávno stojí tam již lev na pyšném pomníku uherském, dávno skví se tam již vysoký elegantní pomník francouzský, český pomník tam posud nebyl vzdor „českému zřídlu“, „pražskému zřídlu“ atd. Nyní bude a bude krásný. „Český pomník“ vypne se vysoko nad ostatní. Na dvou podstavcích na sebe složených (stylisoval Aleš Linsbauer) státi bude Myslbekem pěkně modelovaná socha Hygiey (Zdravěny), litinou vzorně vyvedená od našeho Benkeho. Na pomník as pod střed přijde litý medailón, podobizna známého zakladatele gräfenberských lázní Priessnitze, taktéž vyvedená v závodě Benkově. Dolů napřed upraven bude mramorový vodojem, nazad pomníku přijde nápis.

Letos konečně má být pomník, k němuž základ položen byl roku 1871, dovršen. Schází již jen několik set zlatých — přispívejme, ať nehotová práce není nám zase na posměch!

NÁRODNÍ LISTY 3. června 1874

△ *V Praze 4. července*

To si pamatujte, kdykoli se vám spílá „zrádců vůbec“, „vlastizrádců zvlášť“, „petrolejníků“, „komunistů“, „bláznů“, „šílenců“ a jiných pěkných: vždycky v tom čase bývají teď v Čechách volby. Pak si zamnu ruce, roztáhnu deštník a hledím klidně, jak to na vás prší. Klid je také zcela přirozený u toho, kdo má dar porozumění, a mohu říci, že rozumím těm nadávkám na vás zcela dobře. „Zrádcové“ jste proto, že veškeré vaše jednání děje se s největší upřímností, „vlastizrádcové“ proto, že myslíte jen na skutečné dobro vlasti, „petrolejníci“, že chcete osvětě a jasným myšlénkám v lidu samém, „blázni“, že nechcete zamlčovat pravdu, „šílenci“, že za pravdu snášíte ústrky. Ona ale pravda je teď zavěšena kutnami, nemá, nesmí se teď říci, a Politik má pravdu, když káže, aby vás „vyřízli a vypálili“ z českého těla! Beztoho, čímpak je nějaký Trojan, nějaký Sladkovský, nějaký Kodym, nějaký Čížek, nějaký Škarda, nějací Grégrové, čím tisícové jiných mužů svobodomyslných, čím celé řady spisovatelů, umělců atd. českému národu? Politik to řekla, že praničím, jediný, nikým nepodepsaný článek její německý že je nepoměrně důležitější. Přemýšlel jsem o tom na příklad zas při odkopnutí dr. Kodyma a vidím, že má pravdu. Co učinil také na příklad dr. Kodym? Obětoval národu *jen* práci několika desítiletí, obětoval mu *jen* celý život svůj! Také nemá většina národu teď ani času k nějaké vděčnosti, musí volit Tomany, Hevery a Macháčky a to namáhá.

Volby jsou v proudu. Venkovské jsou již odbyty a většinou vypadly tak, že místo poslaneckého klubu bude se moci již zcela směle založit „růženec panny Marie hostýnské“. Vyhráli mariánští růženečkáři a zásluhu toho má prý jedině pan Otakar Zeithammer, jenž „řídil všechnu agitaci

sám a sám“. Pan Zeithammer dal za to v orgánu páně Zeithammerově za nepřítomnosti pana Zeithammera pochválit pana Zeithammera zcela upřímně; nikdo také zajisté nebude proti tomu, nejméně já, který mu přeju, aby vždycky dostal plně, čeho si byl zasloužil. Beztoho, jak jsme dříve již viděli, dobývá se vděčnost národa velmi těžce a pan Zeithammer bude národu musit vrazit dýku svého dobrodiní ještě několikráte do prsou, než tento mu zcela porozumí.

Tedy pan Zeithammer vedl všecko! Tedy on přiměl otce Palackého k tomu, aby do každého místa rozeslal vlastnoruční přípisy, od něho byla řada těch jizlivých, spílavých, vášnivých článků novinářských, od něho vyšlo to kaprálsky krátké komando: „Všichni naši kandidáti dostavte se v den volby na místo volební!“ On poslal doktora Riegra do Jilemnice, aby tam řečnil proti doktoru Čížkovi, a do Chotěboře, aby tam vyplňoval lístky volitelů jmenem kandidáta páně Zeithammerova! Komu by tu nebylo líto doktora Riegra! Ondyno mu řekne Čech, že první vítězství způsobila strana kněžská, ne staročeská, nyní mu říká Politik, že za to druhé má přijít se slušně poděkovat — k Otakaru Zeithammerovi! K pánům páterům také zas, to se rozumí. Dřív se ještě vše tutlalo, teď už se vedou konservativci s klerikálci ruka v ruce po Čechách za bílého dne.

Není již pochybnosti, modlitba mnišeckého františkána měla účinek. Člověk by věru ani neuvěřil, jakou moc má takový františkán v nebi! On jen potřebuje chtít, a vládce světa nechá všeho ostatního, nechá Slunce a planety kroužit se, jak chtějí, vezme několik Heverů, Skopců a Nováků a udělá z nich poslance na sněm.

Ano, již nezbývá staročechům nic jiného než nečinnost další, sprovázená vřelou modlitbou. Ale — modlitba je trojí:

„Trojí je modlitba člověka k vládci nebes, a mocnější je jedna než druhá.“

„Modlitba šepotaná líbí se mu velmi: slyší ji v hloubce srdce svého a přijímá ji milostivě i ze rtu neumělého.“

„Modlitba utiskovaného velkým hlukem proráží nebesa a vrcholí řeřavé uhlí na hlavě utiskovatele.“

„Však nejmocnější všech je slza opuštěného, jenž pevně se drží nebe a umírá.“

Vidím v hnědém oku doktora Riegra skvíti se slzu bohatou — on ji pláče ve jmenu „někdys své“ strany.

Poslední provolání k volbám u nich ještě znělo: „Nedocílili jsme sice politikou svou úspěchů žádných, ano uškodili jsme jí i značně zájmům národa, ale volte naše kandidáty přec. Neboť jako kdys na Hostýně netušený zázrak…“

A příští *poslední* bude už znít: „Jsme v koncích, jsme odevšad opuštěni, neboť jsme opustili předně samy sebe. Plačme slzy velké, držme se nebe a umírejme. Dřív ale zvolte honem ještě kandidáty námi navržené: pp. Vrabce, Drnkače, Humhala…“

On ale národ začne se ohmatávat, hlavou vrtět a odpoví: „Umřít? — hu! — a načpak vlastně to? — Vždyť jsem mlád, vždyť jsem ještě ani nežil, vždyť mám právo žít jako ti ostatní!“ — „Děkuju za přátelskou radu,“ dodá národ, „ale teď se chci činit — nejsem na poušti, abych moh se vyhnout zápasu s ostatními, jsem tísněn a tlačen národy kolem — nuž začnu si pomáhat vlastními lokty! Umřít — to tak!“

A po prvním vítězství nad sebou samým dostaví si národ rychle velké své divadlo, aby mohl vítězství to slavit při velkolepém, oslňujícím představení. Slavnostní opera je k tomu již napsána Smetanou a jmenuje se Libuše. Česká prorokyně Libuše předpovídá zde budoucnost českou, předvádí obraz za obrazem, až konečně ukazuje zabezpečenou již provždy slávu českou. Ale ani v jediném obraze, než k té slávě postoupí, není líčen snad Čech, jak — leží za pecí! —

A propos, s tím Národním divadlem! A s tím upisováním „pod výminkou“! Došel nějak dech, ne? A bylo to tak mnohoslibné a tak hezké, když stálo „N. N. V. 1000 zl.“ nebo „T. T. K. 500 zl.“! Alespoň kdyby přišel nějaký „N. N. N.“ a doplnil to na 100 000! Copak mu to udělá!?

NÁRODNÍ LISTY 5. července 1874

△ *V Praze 7. července*

Sedíme dnes pohromadě s milým hostem, profesorem Louisem Legerem z Paříže, a pan Louis Leger se zlobí. Vlastně ne, „nesedíme“! Sedím jen já, Čech; pan Louis Leger je ale Francouz a ten dlouho neposedí. Sedí, stojí, každý okamžik je jinde a je jiný. Jen v té své roztomilé živosti, v hbitém, duchaplném hovoru, v přátelské upřímnosti, která mu z očí jakoby přímo ze srdce svítí, v tom je a zůstane si až do skonání stejný. Pravzor příjemného Francouze Pařížana, zcela dle duchaplného předpisu, jaký pánbůh učinil pro Francouze Pařížany! Vždyť je ale profesor Louis Leger znám vděčnému českému národu! Píše o nás Češích, o naší historii a naší literatuře pěkné články a pěkné francouzské knihy, zná nás, zná dokonale náš jazyk, zná také polsky, srbsky, rusky, zamiloval sobě Slovanstvo vůbec, a když přijdou panu profesorovi prázdniny, zaletí si mezi Slovany a zde s kolibří hbitostí z kmenu na kmen. Dnes je u nás, za čtrnáct dní bude v Kyjevě, za šest neděl v Moskvě nebo v Cařihradu. Nedivím se mu, že tedy neposedí, zvlášť když se zlobí.

„Bednu s římskými věcmi!“ — zlobí se, a jeho ř zní měkce, ale určitě. Pamatuju se, když ještě neznělo. Známe se něco málo přes deset let. Tenkrát jsme, v květnových dnech roku 1863, šli v Paříži s sebou do masonské lóže „Velkého Orientu“ co „polská deputace“. A tenkrát mu čeština ještě nezněla. Ale nedlouho nato zavítal po prvé do Prahy a tu již rozprávěl česky, ovšem na živost svých myšlének ještě trochu nedostatečně, i oko jako by hledalo vždy tu jistou stránku v mluvnici a ten jistý levý nebo pravý koutek v slovníku. Od té doby přichází rok co rok a mluví hbitě, s pravidelným přízvukem a jeho ř řinčí. Mám ho v podezření, že naschvál volí slova, kde je ř.

„Bednu s římskými věcmi!“ běduje, vstávaje zas ze sedadla. „A teď budou přicházet, dvacet dobrých známých za půl dne, a každý bude chtít alespoň něco, když mám ‚bednu‘. Prosím vás, kdopak mně tu bednu v lokálce o mně přivěsil? — Bedna a *bedničkа* je rozdíl,“ míní stoje již zas u mne. „Českému vašemu museu dáme, co bude chtít, ale pošlem mu to z Paříže přímo a pohodlně; bedničku pro Kyjev, kamž jedu ke schůzi starožitníků, vezu ovšem osobně s sebou, kvůli té schůzi. Ach — já tady teď zkusím! — prosím vás, kdo z vás mně tu bednu způsobil? Ty noviny! Ty už se mne napronásledovaly! — Chcete mít fejeton?“

„Chci.“

„Je tomu tak asi na pátý rok, co byl výlet Čechů do Kostnice, viďte?“

„Tak asi.“

„Tenkrát tedy byla v českých časopisech zpráva, že mimo slavnostní řeč českou bude také řeč německá a francouzská. Německou že promluví Josef Frič, francouzskou že bude mít spisovatel Louis Leger.“

„Ano — ale neměl jste jí.“

„Ani nemohl! Nedostal jsem od slavnostního komitétu vyzvání a nabídnout se — to přec nejde. — Vaši výletníci tedy přijeli do Kostnice. Když přijeli, byl tam právě korespondent naší Agence Havas. — ‚Co to?‘ ptá se. — ‚Čechové putují k místu, kde upálen mistr Jan Hus.‘ — ‚A program?‘ — ‚Ten a ten. Německou řeč bude mít Josef Frič, francouzskou Louis Leger.‘ — ‚Dobrá,‘ pomyslí si korespondent a telegrafuje hned do Paříže.

Jsem pohodlně v Paříži, sedím v kavárně a čtu, že jsem měl řeč v Kostnici. Nu, dobrá, pomyslím si zas já, tedy jsem ji měl.

Druhého dne, ať beru do ruky který časopis chci, všude čtu, že jsem měl řeč, jeden list to otiskoval z druhého. Jen obsahu své řeči nedočetl jsem se nikde a ten by mne byl přec nejvíc zajímal. Tedy jsem se prozatím jen tak domníval, co asi jsem mluvil krásného.

Třetího dne mne mlely všechny časopisy klerikální, že se opovažuju cestovat a mít řeči na oslavu kacířů, k tomu ještě církví svatou odsouzených a řádně upálených. To se rozumí, že jsem se nebránil. Ale mělo přijít hůř.“ — A přítel Leger si vzdychnul.

„Potkám dobrého známého. — ‚Jak? Vy už zpátky v Paříži?‘ — ‚Vždyť jsem ani neodjel.‘ — ‚Eh — byl jste v Kostnici.‘ — ‚Nebyl.‘ — ‚Eh — eh! byl jste tam a měl jste tam řeč — počkejte — řeč o tom — jak se jmenuje?‘ — ‚Myslíte o Husovi, ale mýlíte se.‘ — ‚Vždyť to stálo v časopisech, četl jsem to.‘ — ‚Když ale ubezpečuju.‘ — Známý můj ovšem dál neodpíral, ale myslil si asi, že mám tak nějaké zvláštní své důvody, abych zapíral. Odcházel a vrtěl hlavou.

Potkám druhého, třetího dobrého známého — ‚mnoho přátel naše škoda‘, mám jich v Paříži mnoho. — ‚Už zde?‘ — ‚Četl jsem, četl — prosím vás, dejte mně nějaký otisk své řeči, máte přec?‘ — ‚Eh — eh!‘ Stálá negace, stálé vrtění hlavou. A kdo mne nepotkal, psal mně. ‚Milý L.L.! Neobtěžujte sobě poslati několik otisků řeči, kterou jste měl v Kostnici, svému oddanému N. N.‘ — Dva dny jsem strávil odpovídáním poštou.

Po osmi dnech jdu za pozváním k obědu. Domácí paní mne přijímá. ‚To je hezké, že jste se vrátil zdráv. Vy jste byl mezi Turky? — prosím, povídejte nám něco!‘

Naše dámy dovedou totiž co nejroztomileji o zeměpis se nestarat. Domácí paní pletla si jen tak trochu ‚Constance‘ a ‚Constantinople‘. —“

NÁRODNÍ LISTY 8. července 1874

△ *V Praze 1. srpna*

Když přijdeš do Frankfurtu, navštívíš zajisté co přední znamenitost ulici, v níž je dům, kde Goethe svoje dětství trávil, a pak co znamenitost hned druhou uličku židovskou, v níž jsou památny domy dva, jeden, z něhož vyšel Börne, druhý, z něhož vyšli Rothschildové. Vyšli as před stoletím, ale od té doby vyslovilo lidstvo jmena Mojžíšů, Šalomounů, Nathanů a Amšlů Rothschildů milionkrát.

Zas umřel teď jeden z nich, baron Amšl Rothschild ve Vídni. Vídeňské listy se o něm rozpisují, každý den článek, v němž „dáta a anekdoty" z jeho života, popis pohřbu, vypočítávání dědiců a dědictví atd. Bože, jak dokonalý a vzácný muž byl tento nebožtík zaživa, mají-li časopisy ty ve všem pravdu! A ony mají pravdu, musí ji mít, bohatec je ušlechtilý, učený, dobrý, duchaplný, je vše možné — když je člověk bohatý jako Rothschild, je i tělesně krásný, byť byl třebas ošklivý jako Rothschild!

Jen to nevědí vídenští žurnalisté zcela určitě, zůstavil-li Amšl pouze 500 nebo docela snad jen 400 miliónů, ale na tom nezáleží: jeho dědicové užijí zděděných miliónů beztoho chudáci pouze k tomu, aby sobě zas vydělali — několik set miliónů nových. Je to úžasně rychlý výdělek! Jako z pařeniště jim rostou miliony v tom našem století páry! Peníze jim nejsou „prostředkem k něčemu", jsou jim již účelem. Naše doba jim pomáhá znamenitě. Divná doba! Povstalo v ní několik set milionářů, ale jen tím, že zchudla celá řada států a zchudly miliony lidu. Také ti milionáři zchudnou a poklady jich se hodí příklopem do sklepů Rothschildův — nezbude na širém světě nic než několik Rothschildů, a my lidé ostatní? — my se budem namáhat, aby se vyplnila slova Izaiášova, jenž předpověděl, že „státi budem a pásti

dobytek jich (židů) a synové naši že jich oráči a vinaři budou“. Nemusíme si z toho nic dělat, neboť „chudoba prý cti netratí“. Zvlášť prý jsou dle Písma blaženi ti, kteří jsou „chudí — duchem“, tedy dej nám k prázdným kapsám také ještě trochu hlouposti, ty dobré nebe! Či bylo lidstvo snad už hloupé dost, že bez práce a pouhými bursovními a finančními manipulacemi mohlo z něho několik set lidí vysát celý majetek jeho?

Četl jsem kdys: „Z peněz nevzchází žádná sláva pohrobní. Vyplácejí se nám z nich úroky, na cti i na majetku, jen pokud jsme živi. Bohatec je suvrénem v tomto slzavém údolí, ale jen pokud je živ.“ Tedy u bohatce jako u herce: po smrti žádná sláva víc; bohatec a herec jsou synonyma. Je v onom výroku kus pravdy. Když za krymské války umřel v Paříži Šalomoun Rothschild—byl pochován právě také dne 31. července —, byly zprávy a články o něm po celý týden širší a důležitější než o samých událostech válečných. A kdo sobě vzpomene na Šalomouna ještě dnes? Teď umřel zas ve Vídni z Rothschildů bratr Amšl, píší o něm víc než o kterémkoli mrtvém potentátu, víc než by psali třeba o Newtonovi, kdyby tento byl právě umřel teď, — kdo bude ale mluvit o Amšlovi za čtrnáct dní? „Bůh dal, bůh vzal,“ jakž pohřební židovská modlitba končí.

Zato je ovšem zaživa slávy dost. Zrovna jako u herců. Dlouho to trvalo, než se vzmohli herci jen na „občanskou čest“, než začali sobě jich lidé vážit jako umělců jiných, ale když se konečně toho docílilo, je sláva zas nesmírna. Knížata sobě berou herečky za ženy a kněžny berou sobě herce alespoň za milence. Zvláště herec český je vážen nesmírně. Nevěříte? Nu tedy jděte do českého divadla a dejte si sedadlo dole v poslední řadě, zrovna před parterem — ale, prosím, ne v letě, v letě se opírají o zábradlí za vámi často kuřáci, kteří s důsledností obdivuhodnou po dvě hodiny a ještě déle foukají vám svůj kouř kolem uší zrovna pod nos a pod oči. A když sedíte tam, máte požitek dvojí najednou: umělecký výkon na jevišti a bystrou, hlasitou kritiku hned zároveň za vámi. Hodně hlasitou, neboť člověk chce přece

ukázat, že něco ví, a ostrou i říznou, neboť mládeži přisluší rozhodnost v náhledu a nadšení pro umění.

Kritická preludia začínají hned při ouvertuře nebo orchestrální předehře. Na příklad:

„Zas Shakespeara a nic než Shakespeara, už toho mám dost!“—

„Dnes prý má režii..., to bude zas kaňhání!“ —

„Tak, teď ve čtrnácti dnech po třetí italská opera, jsou to mudrcové!“ —

„Neměl jsem ani chuť sem jít, nový kus od..., nemohu ho vystát, ale vysyčíme ho!“ —

„Nejspíš, že sedí... někde v hospodě, že ještě nezačínají!“ atd.

Opona se zdvihne. Chvilku chviličku je vzadu ticho, pak to kape:

„Jen kdyby tuhletu nenechali vystupovat, neumí ani chodit, má nohy nejspíš jako pekař!“ —

„Ten chlap dnes zase vyvádí!“ —

„Nu-nu, jestlipak to vykoktáš!“ —

„Protivná figura! Jak ji vidím, mám vztek — prosím tě, podívej se jen, jak kroutí hubou, husa!“ —

„I ne, taky nestojí za nic! Sám jsem tu úlohu hrál vloni v...; on ani neví, co v tom kuse chce!“ —

„Hlas jako když hodí kožené kalhoty po dřevěných schodech dolů!“ —

„Chlap má dnes zase nějaké flusy v krku!“ —

„I ty...“ — ale ne, „největší perly“ ne! Aby naši herci příliš nezpejchli!

Gáži velkou nemají, to je pravda, po smrti jich také si na ně nikdo víc ani nevzpomene, zato jsou ale tuze moc ctěni a váženi zaživa.

NÁRODNÍ LISTY 2. srpna 1874

△ *V Praze 19. září*

Je to divný, osudný den, ten den 15. září! A lidstvo bude se ho jednou právě tak štítit jako dne 1. dubna, kdy dle zcela bezpečných zpráv zradil Jidáš Krista pána. Pokrok vyzývá český národ, aby alespoň tento již zlořečil dni 15. září, jako již truchlí oddávna na den sv. Rufa, neboť „sedm Milotů z Dědic šlo v den onen na sněm český“! Za českým národem vzpamatuje se pak lidstvo ostatní, jestiť již jednou ve hvězdách psáno, že jisté dny jsou neštěstím takměř obsypány. Ten den 15. září! Abychom ani nesáhli do minulých věků — 15. září roku 1830 to bylo, kdy se slavilo odevření první železnice ve světě, trať z Liverpoolu do Manchestru, a co již neštěstí způsobil od toho dne proklatý ten vynález novověký?! — 15. září roku 1839 to bylo, kdy Don Carlos, opuštěn Marotem, ze Španěl musil se utéci zas do Francie, — kdyby byl nemusil, dnešního dne mohli jsme mít už po celé Evropě dávno tu nejkrásnější inkvisici! A dne 15. září 1874 to tedy bylo, kdy Milota z Dědic Pravoslav Trojan, t. č. doktor práv, s ostatními šesti Milotami, t. č. statkáři, doktory medicíny, děkany a měšťanosty, šel na český sněm v Praze a nové neštěstí bylo hotovo tímž dnem. V den svatého Rufa padl na Moravském poli Otakar Přemysl II., a v den svatého Nikodéma padl na českém poli Otakárek Zeithammer I. a leží tam posud, nepochován, neoplakán, s cylindrem na hlavě. —

„Sedm Švábů“ — „sedm vlastizrádců“ — „sedm Milotů“ — „sedm Makabejských“ — po nebohých těch sedmi hází se všemi možnými jmeny. A ono tam těch sedm sedí na sněmě klidně a usmívavě a myslejí si: „Nu tak tedy jsme Makabejští!“ A národ dívá se přemýšlivě na ty, kteří na sněm prozatím *pořád ještě nešli*, odvírá bibli a čte si v první

knize Makabejské, kapitole druhé, verši 40: „I řekl každý k bližnímu svému: Učiníme-li všichni, jakž tito bratří naši učinili, a *nebudem-li* bojovati proti pohanům o životy své, o ustanovení svá: jižť nás tudíž vyhladí ze země.“ — Věru prapodivná to nadávka, řekne-li se těm poslancům českým, kteří jsou proti národní zahálce, že jsou „Makabejští“! Judas Makabeus byl přec po Mojžíši předním hrdinným vykupitelem svého národa, podnes slaví národ hebrejský s nadšením památku jeho a Písmo o něm praví: „I rozšířil slávu lidu svého a oblékl se v pancíř jako obr a vzal na sebe odění své válečné v bitvách a hájil vojska mečem svým. A podoben byl lvu v skutcích svých.“ — Sedm našich svobodomyslných poslanců půjde dále cestou svou, ať už za sucha nebo za deště nadávek, a také o jich činnosti se jednou napíše: „I stalo se vysvobození veliké v Izraeli v den ten“ (*patnáctého září*).

Je to zase mela v českém životě! Jsme sice na melu zvyklí, ale co se nyní děje, je skutečně „nevídáno, neslýcháno“. „Staří“ si teď také zas přibrali pražské divadlo, aby nadávky šly proudem širším. Už napsali celou řadu článků překrásných, jichž zajisté chvalitebná tendence je: a) doktora Čížka přinejmenším utopit; b) vše, co je při divadle pražském smýšlení mladočeského, přinejmenším z vlasti vyhnat; c) Pivodům, Mayerům a podobným posud neuznaným veličinám pomoci konečně k uznání a místům. Ono se to sice nepovede, ale snaha zůstává chvalitebna přec. Překrásné články, tak jemné a jen a jen k věci hledící! A co nového se z nich člověk doví!

Posud jsme na příklad mysleli, že skladatel Braniborů v Čechách, Prodané nevěsty, Dalibora, Dvou vdov, Libuše (opera tato nebyla sice posud provozována celá, je ale hotova a byla za Hohenwarta již určena za operu korunovační — tedy na oslavu vyrovnání způsobeného pány staročechy) — skladatel ten že je prvním naším skladatelem operním a činnost jeho že je úctyhodná, teď ale jsme pomocí Politik náhle poučeni, že jeho činnost je vlastně „*až příliš* (äußerst) *nepatrná*“. Posud jsme také mysleli, že na

příklad náš Lev ani nejslavnějších cizích zpěváků se nebál a vždy proti nim obstál na slávu českého umění, nyní ale se dovídáme, že Lev se bál přece, a sice předně, aby mu přes hlavu nepřerostl pan Šebesta, a dále že se bál také ještě jakýchsi pánů Nováka a Prokše. Jak by se jich také nebál, když se učili zpěvu u Františka Orfea Pivody! Před těmi uteče každý! — Nejpříjemněji byl ale asi dnešním článkem Politiky překvapen pan Pulda. Dozvěděl se, že dostal za svou hru Čert na zemi na tantiémách již celých *šestnáct set* zlatých, — nu, on má rodinu, přejme mu to! Šestnáct set — to se člověk podiví! Ono je to totiž tak: Pan Pulda má vyjednáno z každého představení 6 percent z hrubého příjmu, Čert na zemi vynesl tedy — mluvme v okrouhlých číslech — 30 000 zlatých. Dáván byl 33kráte, následovně každé představení vyneslo průměrně 1000 zl. Že se ale vejde do arény lidí nanejvýš za 800 zl., musilo stát za 200 zl. lidí pokaždé *před arénou*. Na poslední galerii vejde se za jeden zlatý *deset* lidí, dáme-li ale tomu, že místa *venku*, před arénou, byla pro svou pohodlnost dražší, třeba jen po padesáti krejcařích, tedy se dívalo pokaždé na páně Puldův kus z Koňské brány, z Café Beyer a z nedalekého Žižkova *čtyry sta lidí*. Čtyry sta lidí a *nebylo je nikdy ani vidět!* Tím byl ale nejspíš zas jen vinen nějaký „bratr“ nebo „švagr“ doktora Čížka!

NÁRODNÍ LISTY 20. září 1874

△ *V Praze 17. října*

Volby jsou zde — zaplať pánbůh! Začpak teď už ten život stál! Byl-li den již velmi úrodný, přinesly staročeské listy sto, nanejvýš dvě stě nadávek denně — copak je to teď už na žaludek český! Ano, byly doby, kdy jsme žili v ohledu tom až směšně skromně. Rvali jsme se sice vždy, je pravda, Čech nemůže bez rvačky ani být, ale stačil řízný vtip, ostré satirické šlehnutí, nadávku jsme v tehdejší své nevzdělanosti považovali za nevzdělanost. Zaplať pánbůh, že přišli lidé a začali v lidu českém šířiti tu pravou mravnost. Několik korců rozsívají denně semene, až přijde žeň, bude slavna!

Teď jim poskytnou volby zase popudu nového, příležitosti vítané, aby nadávali, špinili, hyzdili a podezřívali s obnovenou chutí,— myslím, že není v Čechách nikdo, kdo by se na nejbližší dny netěšil. Nastává slavný čas dahomejských obětí, můžem se právem těšit, že bude zase tolik a tolik mužů co „vlastizrádci" vyobcováno, že se bude dekretovat, tolik a tolik okresů že je zas od českého národa odříznuto. Jen ještě desatery volby, a veškeří Češi budou vyhozeni a celý český národ bude od českého národa odříznut. Zbude pak J. S. Skrejšovský — drahé to jmeno po dlouhé době zas mně tu jednou vyhrklo na papír jako perlička —, jeho bratr Franc, pak O. Zeithammer, šest lokálkářů a mlynář Trojan — také něco!

Mně je staročeská kandidátní listina velmi příjemna. Kdybych četl tam jmena Sladkovský, dr. Trojan, Grégři, Čížek, Kučera, Tonner atd., musím přiznat, že jmena ta jsou celý určitý, poctivý program, ten nutí k přemýšlení a přemýšlení namáhá. Když čtu ale mlynář Trojan, Mašek, Kralert, není pražádné příčiny, aby člověk měl vůbec něja-

kou myšlénku, a to je tuze příjemné. Pak ta jistá noblesa, ten aristokratický parfém u staročechů! Místo Vincence Vávry *kníže* Lobkovic, místo Julia Grégra *hrabě* Clam Martinic, místo Edvarda Grégra *hrabě* Kinský, místo profesora Tilšra *hrabě* Harrach, místo doktora Hermanna *kníže* Schwarzenberg — to je přec vzlet! Miluju šlechtu upřímně, jen jedna věc mne u ní bolí, ta pýcha na zásluhy pánů předků. To není hezké od našich šlechticů, že každý si z nich vykračuje, jako by byl v bitvě na Bílé hoře utloukl český národ on sám. Talent třeba má, ale nebylo mu dáno to štěstí.

Škoda jen, že ať vypadnou věci jakkoli, kdyby nepadlo na mne něco nadávek, osobně bych z toho neměl věru praničeho. Myslím také skoro, že se k panování ani nehodím. „Jest to již jednou tak, že jsem se vždy pokládal zcela skromně za člověka vskutku rozumného, a takový to nepřivede v politice nikam; v klidných dobách jsou lidé zabednění, v revolučních lidé potrhlí obyčejně v popředí" — už vidím, do popředí nepřijdu. Je to malér.

Ostatně nemám teď ani času, abych o tom přemýšlel, teď právě závidím Horvatům. My se tu zoufale perem a oni jubilují. My, národ třikrát tak četný, marně a marně vzdycháme po nějaké universitě, a oni ji mají. Závidím?Nezávidím! Jako bratru nezávidím štěstí, bohatství, třeba bych měl odůvodněné právo přát sobě také štěstí podobného. Slavnostně zahajují sobě Horvaté vysoké školy své, novou, obrovitou baštu pro rozvoj slovanského ducha. Nechť tam rozbují slovanský génius v nejpyšnější květy, bude to také na značný prospěch nás samých, větev českou také obsype a zúrodní mnohý z květů těch. Pro talentované mladíky má universita význam nesmírný. „Jediné slovo," praví kdosi, „kteréž učitel v posvátném nadšení svém protrousí, jež totiž pronesl skoro ani o tom nevěda — zajisté ale, aniž by je v paměti podržel on sám, slovo takové nezatrolí se v skulinu, jinoch se ho uchopí: *z pouhé pěny mořské vyvstane Venuše.*" Nechť jim tam vyvstane celá klasická Helada! — „Každá universita měla by u ostatních universit mít své vyslance." Nemáme university své, ale duch český přece

rozestírá perutě své do nejjasnějších výšin vědy, talenty české řadí jmena svá vedle jmen světově slavných. Jeť universita nad university: *literatura a věda světová*. Ve jmenu té university vyslali jsme do mladého Záhřebu také vyslance své. V řadě jmen, jimž popřáno tam působiti a skvíti se hned na počátku, nalezají se také zvučná jmena česká. Bojujte tam na oslavu vědy slovanské!

Naši nepřátelé vědí, proč hory doly kladou mezi nás a kýžené vysoké školy. Dejte školy ty a *my máme vyhráno!* Duch český rozvine se zakrátko tak, že byste potřebovali zas věků a věků na ubíjení jeho. Vzdělaností pronikne národ náš tak, že vědomí národní bude jako kovová litina, jiskry z ní vybijete, ale litiny nikdy víc neroztlučete! Mizerná to výmluva, že prý nám schází to hlavní: výtečné učitelské síly. Máme již nyní výtečné na vysokých školách pražských, měli bychom je na vlastních svých českých u výběru skvělém. Což byl Purkyně, čím Rokytanský, Škoda a jiní a jiní na slávu universit *cizích?* Právě teď byla by příležitost odvětit škodolibě. Pražská fakulta medicínská byla chloubou vysokých škol pražských, dokud na ní působily hlavně síly české. Z celého světa hrnulo se studentstvo k ní, ano i četní cizí doktoři přicházeli, aby se zde zdokonalili. Nyní je v rukou německých, z Pruska přivandrovalých, a do *prvního* běhu dalo se letos zapsat posluchačů **26**.

Pozoruju, že jsem dnes opravdový, skoro elegický. Ale copak mohu za to já, že mně strhli ten milý, starý most vedoucí na Žofín a že tam staví nový? Mám obvyklé své denní procházky nutit najednou směrem novým, a když přijdu na konec nábřeží a víc tam nevidím ten můstek svůj, nemají mne napadat myšlenky? Je pravda, byl už sešlý. Z tváří mu oprchal všechen květ, žebra mu praskala při každém kroku, a když byl sebemenší vichr, oddychoval si už namahavě a bolestně — ale pozlacen byl nejzlatějšími, nejkrásnějšími vzpomínkami!

Přes něj se šlo k eldorádu mladých snů, do prvních plesů, v nichž tepny se rozbušily a srdce jak růže blahem rozkvetla.

Tam za ním stála krásná, vysoká vrba, a když jsem za dne kráčel mostem a tázal se jí, viděla-li jistou krásnou nožku, vznáší-li se po ostrově jistá postava lepá, je-li tam a čeká-li „ona“, kývala vrba čtveračivě dlouhými svými řasami: „jest, jest“! Jen tak že si hlavou potřásla, když ta „ona“ za nějaký čas byla zas jiná „ona“, ale neprozradila nikdy ničeho, věru ne!

U něho, u starého můstku, se vždy rozhodlo, dovolila-li maminka dcerušce při cestě z plesu, aby se „zavěsila“, a to první loktů přimáčknutí sladké, to viděl on!

A teď mně jej odnesli, a vrbu s ním! — Kam teď se vzpomínkami!?

Nový most prý bude hezčí, příhodnější. Nebude stát přece za nic! Ano, kdyby člověk mohl ještě jednou začít takhle od „první lásky“!

NÁRODNÍ LISTY 18. října 1874

△ *V Praze 24. října*

Volební polonéza je u konce. Provedly se dvě velké túry, jedna „městská“ a druhá až „ze sálu ven“ do širých českých krajů — obě byly „túry válečné“, jak je taneční mistři nazývají. Teď se debatuje o výsledku. „Je potěšitelný,“ zní to na obou stranách, na jedné s právem, na druhé bez něho.

Něco neobyčejného se nepřihodilo, ledaže prý v Slaném přívržencům pana hraběte Clam-Martinice poskytováno kořalky: O tom, dáváno-li ke skleničce kořalky také po půl housce, nepovídá se ničeho, bylo by to také již příliš mnoho, pravé mrhání národního jmění. Prozatím nevěřím ani v tu skleničku, *nemohu* věřit, kvůli cti českého jmena ne! Kdyby byl beztaktnost tu ale přece někdo provedl, nuže, ať památka toho se nějak vyznačí na výstrahu proti všem budoucím beztaktnostem podobným. „Martinicovka“ místo „perlová“ — velmi pěkný výraz. A zasluhoval by pak, aby se udržel pro věky na firmách vinopalen a v libě páchnoucích ústech jich navštěvovatelů. „Dají mi za dva krejcary Clam-Martinice! — A ještě za dva, ten čpí!“

Kněží prý byli zase nesmírně, náruživě, až šíleně činní. V každé volební síni prý se jich hemžilo víc než v ráji. To by jich v té volební síni ovšem nebylo musilo býti právě mnoho! Starý vtip, že v nebi je nedostatek svateb ne pro nedostatek ženštin — „andělů“ *musí* být v nebi dost —, ale proto, že tam není, kdo by oddával. Ostatně se divím vždycky, že se nyní někdo u nás diví pánům páterům, že se míchají do politiky tak vášnivě, tak rvavě, tak nadávavě. Vždyť jsou přec zde, aby čistili mravy, a nadávají-li, činí to jen, aby nám dali odstrašující příklad, hodně ošklivý. A rvavost jejich? *Kněz* Berthold Schwarz vynalezl prach, někdo jiný

by byl tak důkladné pomůcky pro rvačky jakživ si nevymyslil!

Celá ta činnost pánů páterů ve volebních síních je ostatně „záležitostí pánů voličů“. Nevěřím tomu, že trhali voličům kdekoliv volební lístky z rukou, neboť jsem nečetl nikde, že by se jim byly ty ruce nějak za to odměnily. Alespoň kdyby sebevelebnější ruka vytrhla volební lístek mně, já bych jí za to dal kilogramovou — —

Teď totiž vyjadřuju se vždy jen „metricky“. Metr sem, kilometr tam, centigram a miligram, hektolitr a centilitr — zrovna se zázračnou rychlostí porozuměl jsem obtížné té soustavě nových měr a váh, a házím nejtěžšími výrazy hravě jako míči. Pravému talentu není pranic obtížné. Ondy jdu s přítelem Ferdinandovou třídou. „Je to výška,“ podotýká přítel, „jakpak může být ten Šlikův palác asi vysoký?“

Jen tak mrsknu okem po paláci a povídám: „Pětadvacet litrů.“

„Tedy osmnáct mázů a žejdlík?“ ptá se přítel.

„Eh,“ odseknu ho, „přeřekl jsem se! Pětadvacet *kilogramů*, to se rozumí.“

„To ano,“ míní teď přítel, „to dělá čtyřiačtyřicet liber dvacet lotů.“

„Když mně *nechceš* rozumět, nerozuměj,“ pravím hrdě a nechal jsem ho stát.

To tak! Stojím o přítele, jen když ho potřebuju. Když mně může něčím posloužit, když mne může bavit atd. Ve Ferdinandské třídě ale se dovedu bavit sám. Ty krásné dámy! A tolik jich nalíčených bíle a červeně, modrými proužky po spáncích a černými brvami nad očima! Myslím, to že se přikrývají líčidlem kvůli nastávající zimě, jako kašny slamou. A ty krásné krámy! V jednom z nich je jako v kleci u holubáře. Bělá se to pernatými těly a strakatí černými a žlutými zobáky — samé kajky, mořské husičky, mořské kachny nebo co. Ale nehýbe se to. To zde je nějaký uříznutý dlouhý krk husí i s hlavou, bude se ovinovat kolem dámského krku co „boa“; dřív měla dámská „boa“, zhotovená z hranostaje nebo kolčavy, šelmovskou hubičku

a černá očka, teď bude mít žlutý zob a vodnaté oči. Tu vedle jako by se byla kachnička nějak rozplácla a sama do sebe stočila — štucel; ještě dost esteticky pro ruce upravený, moh by být hůř. A tu zas sedí kachna jako kvočna — klobouk. To bude krása! Když půjdem po ulici, budou nám samé něžné kachničky přikyvovat „dobré jitro“! A když budem objímat dámu, která bude mít na krku husí „bou“, budem objímat najednou dvě.

Již po delší dobu jeví se u dám krásná snaha zdobit se cizím peřím. Začátky byly skromny, úzkostlivy, jako vždy. Nějaké kolibri, nějaký drobný papoušek, křídélko od sokola, nic víc. Teď už berou ptáky, kteří by vystačili pro rodinu na oběd. Do té doby ovšem snad uplyne ještě nějaká zima, než celý šat dámský bude jedna velká labuť nebo jedna velká kachna, s pernatým ocasem místo vlečky, ale pokrok je již nyní zaručen. Prozatím lze doufat, že nynější „cul de Paris“, ozdoba ta známá, nabobtělá z pentlí, přišívaná vzadu uprostřed těla, dočká se pomocí ptactva reformy úplné. Vezme se celý, ještě opeřený zadeček husí, i se všemi brky, a přišije se tam vzadu. Místo „cul de Paris“ může se říkat „biskup“, výraz vlastenecký. Tři „biskupové“ na sobě dělají „tiáru“ — ať žije móda neomylná!

Aj — tamhle zas něco zajímavého! Tamhle kráčí muž, který prý bude teď jmenován ředitelem a spásou divadla. Pan Mayer! Dobré jitro, dobré! Nepůjdete zas prosit k řediteli divadla německého, aby spojil divadlo české se svým německým? Učinil jste tak roku 1866, ale tenkrát se vám to nepovedlo, snad se povede teď — jinak věru nevím, jak by se mohl divadlu českému zakroutit krk! Takhle, novinářskými články, jde to trochu pomalu.

Příští úterý bude prý nová divadelní schůze a nové jmenování a nová mela. Konečně zas! Teď už byl skoro čtrnáct dní pokoj a to vývoji umění neslouží. Nazdar — tedy v úterý!

NÁRODNÍ LISTY 25. října 1874

△ *V Praze 7. listopadu*

Kdykoliv se podívám na levou stranu kabátu svého, vždycky si hluboce vzdechnu: „Tedy ještě pražádných zásluh o stát!“ — Můj milý, domlouvám si vždy pak vřele, pročpak jsi vlastně na světě? Drahoušku můj zlatý (musím totiž na sebe opatrně a zdvořile, neboť znám nepříjemnou zpupnost svou), rozhlédni se jen trochu po ulici: každý desátý má nějakou pentličku v dírce, každý desátý zachoval patrně nějakým způsobem Rakousko, copak Ty je nehodláš zachovat nijak? Pročpak Ti dal pánbůh vlastně tedy to velké štěstí, že jsi se narodil v Čechách a stal se občanem rakouským? Podívej se mně do očí, Ty víš, že Ti nelichotím skoro nikdy, — ale když se tak na Tebe podívám, myslím si: Ke všem čertům, to by bylo pěkné, aby ten chlapík zde nedovedl také něčeho pro stát! — Na?!

A mám pravdu, a teď jsem se vskutku konečně už rozhodl. Spasím Rakousko také, ujednáno! Vlastně mne to předsevzetí projelo hned, když náš finanční pan ministr byl promluvil o novém deficitu a vojenský pan ministr o potřebě nových děl, pušek a čák. „Ano,“ bušilo to v mém srdci, „děl potřebujem, tak as dva tisíce nových děl a asi miliónek nových pušek“; „ano,“ svítalo to náhle radostně v mém mozku, „čáky, ach jen nové čáky!“ Věděl jsem také ihned pomoc, jakže k penězům, — ale styděl jsem se zatím, jeť nápad můj trochu už starý, Říman Camillus jej měl náhodou už několik tisíc let přede mnou. Také nechci tvrdit, že jej nemělo již několik miliónů starých panen a každá původně. Ale když přednesl pak finanční pan ministr „nové“ nápady svoje, že totiž deficit uhraditi se může — novými daněmi, tu jsem nabyl srdnatosti a volám teď hlasem mohútným: *Ano daň, novou daň, a sice na staré mládence.*

To se koukáš, Rakousko, co? Arci! Dejme tomu, že je v Rakousku starých mládenců jen milión, *dvacet miliónů daně* z nich vytlučem zrovna hravě! Když nedávají dětem školného, mohou přec dát rekrutovi na pušku, když nedávají ženám svým na klobouky, mohou dát vlasti na čáky! Nemohu tu protivnou bandu starých mládenců ani cítit! Jsou jich plné ulice, plné hostince, plné rodiny. Množí se jako písek v moři a člověk ani neví jak. Copak se pářejí? Rostou jako bejlí ze země? Nebo padají z hvězd, když se tyto čistí? Je pravda, když se to přísně vezme, jsem já vlastně také starým mládencem. Pokud se pamatuju, tedy jsem alespoň na své svatbě ještě nebyl, a když volám: „Ženo! — ženo!“ nejluznějším tónem svým, přijde nanejvýš zdolejška stará domovnice. Ale — to je tak: Považuju se za člověka velmi hříšného, plného chyb a vad. Nejsem hoden štěstí pozemského. Abych ale došel alespoň na onom světě slávy nebeské, pykám za hříchy své již zde. Chytil jsem kdys sama sebe tedy za pačesy a postavil se před soud svůj. Spravedlivost má nemohla jinak než určit trest nejvyšší a ten zněl: *doživotní samovazba*. Nejsem hrdina?

Ti ostatní — bohužel nemohu vyjmout z nich ani jediného —, *všichni* ostatní nemají pro své staré mládenectví *pražádné* výmluvy! Že řekl sám svatý Pavel ke Korintským: „Kdo vdává pannu svou, dobře činí: ale kdo nevdává, *lépe* činí.“ — Ale sv. Pavel měl za to, že již se blíží konec světa, že bude již po lidstvu, a staří mládenci, pokud víme, právě nenapomáhají k tomu, aby lidstvo vymřelo! Vycpanou kukačku na jich rakev, už jsem to jednou řekl, ne věnec! Že panující chudobné poměry zabraňují ženitbám? K smíchu! Když nádeník za zlatku denně uživí ženu a děti, uživí je úřadník se dvanácti sty ročně přece také! Že se neoženil také svatý Bernhard, svatý Benedikt a jiní ještě mužové výteční? Dobrá — ale skáčou naši staří mládenci pod led, jako činil svatý Bernhard, aby umořil milostné city své? Válí se někdo z nich v trní a hloží jako svatý Benedikt? Či slíbili věčnou čistotu jako vestálky? Nestačili bychom je upalovat a zazdívat pro porušení slibu! Nebo nenávidí snad

ženského pohlaví? Hehe! Když je jen trochu „fešnější“ panička, datuje zápisky své místo „4. ledna“ nebo „6. února“ obyčejně jen „ve 4. den známosti s panem Novákem“, „v 6. den známosti s panem Novotným“ atd., a ti Novákové a Novotní jsou samí staří mládenci!

Jen na ně, pane ministře, a to hodně pořádnými daněmi! Přečtěte si, co napsal o tom berlínský profesor dr. J. Baron.* „Buďme Římany!“ volá ten statný muž, a Římané byli nějak ostří na staré mládence! Já bych je škubal a pálil, řezal a čtvrtil, že by — —! Žádnou milost, zvláštní zákoník na ně!

§ 1. — Starý mládenec je jakoby člověk beze cti.

§ 2. — On jako není ani člověk.

§ 3. — On není vůbec.

§ 4. — Polovičku svých příjmů platí co staromládeneckou daň. Na krku musí nosit marku, že daň zaplatil.

§ 5. — Uchází-li se o místo nebo o práci zároveň s mužem ženatým, obdrží muž ženatý místo, třeba by se ani pro ně nehodil.

§ 6. — Urážka starému mládenci učiněná není urážkou. Okrade-li ho někdo, bude za to od čtvrtního pokárán a ukradené věci a peníze odevzdají se chudobinci. Zabije-li ho někdo, zaplatí 5 až 15 zlatých pokuty.

§ 7. — Každý přečin spáchaný starým mládencem tresce se smrtí. Neboť:

§ 8. — Dědit nesmí starý mládenec ničeho. Po něm dědí stát.

§ 9. — Bude-li se vdávat mnoho chudých děvčat najednou, uloží se kvůli slušné výbavě jich starým mládencům zvláštní válečná přirážka. Ta pak ovšem už se nezruší a bude se vybírat pořád dál.

§ 10. — Když jde starý mládenec po ulici a potká muže ženatého, má ho uctivě pozdravit; setká-li se s manželskými dětmi jdoucími ze školy, má jim polibit ruce.

§ 11. — Starý mládenec ani nesmí na ulici.

* Das Heiraten in alten und neuen Gesetzen.

Atd. Já bych — no!

Myslíte, že by pak starých mládenců najednou nebylo? Že by, místo aby se podvolili tisícerým obětem mučivým, podstoupli raděj oběť jednu velkou, ovšem strašlivou, a oženili se? Co z toho!? Ať se ožení znenáhla třeba všichni, ať mají děti, hodně mnoho dětí, ať odchovají třebas milióny nových řádných poplatníků — budoucím našim deficitům škodit to nebude. Však ono jim to se ženitbou tak rychle nepůjde! Ještě z nich vymačkáme dostatek kanónů a čák. A teď se jedná u nás o nutnost právě okamžitou.

Ach, Rakousko ty moje, tedy jsem tě zachránil také já! Čekalo-lis na mne, tak je dobře!

Podotýkám, že bydlím v Praze a mám kabáty dva, zimní a letní.

NÁRODNÍ LISTY 8. listopadu 1874

△ *V Praze 28. listopadu*

Bylo to několik děsných neděl, vstávaje lehaje stíral jsem si studený pot s čela! Přiznám se k té zbabělosti, nebyl jsem v ní sám, kdekoli jsem pohlédl do mladočeské tváře, byla bledá, ztrápená, zoufalá. Báli jsme se všichni smrti! — Plížila se sice jako jindy českým krajem, zpívala si jen svou obyčejnou klatovskou:

Nic, nic, nic,
na světě není nic:
ať je „mladý" nebo „starý",
každý musí jít na máry; —

brala bez rozdílu a bez rozumu jako jindy, ale neplížila se teď sama — za ní v patách tíhly Politik a Pokrok jako Mohamedovi pohřební duchové Monker a Naker. A jakmile smrt skosila některého „mladého", vrhly se ihned na něho divoce jako hyény a začaly ho chválit. Hu!

Děsná doba; bylo vskutku velmi nebezpečno umřít! „Jsi ovšem ve mnohém ohledu nesmrtelný," těšil jsem se, ale strach byl zde. Jak snadno bylo také u mne možno, že „mně postel ustelou na hřbitově za stěnou", že mně dají „místo peřin prachových trochu tříštěk borových" — „místo vrchní peřiny trochu písku a hlíny" — a pak jsem byl *bezbranný!* Stokrát za den zpíval jsem sobě co přípravu začátek písně „Kdybych já věděl, že letos umru", ale pořád se mně nechtělo podařit přilepit verš „dal bych si dělat dubovou hůl". Člověk je tak bezbranný, když je mrtev!

Možno, myslil jsem si, že jsi mrtev již zítra.

Z Pokroku pak — pokračoval jsem v děsivých svých myšlénkách — vysypou se snad proudy chvály na tebe — snad

napíše slova „upřímný národovec“, „poctivý Čech“ tatáž ruka, která ti zaživa vědomě na cti utrhala.

A možno, že přijde J. S. Skrejšovský, položí věnec s fabory na rakev tvou a věnec ten pak dají na vůz a pojedou tak celým městem, pro posměch a věčnou hanbu!

A konečně možno, že Svatobor ti postaví na hrob pomník a ten pomník že bude představovat ztrápeného anděla a k tomu andělí že se nabídne za model Otakar Zeithammer! Dál už jsem nemohl ani myslit, cítil jsem, jak tam dole ve hrobě vyrazil mně po celém těle pot, jak promoklý jím rubáš studeně lepí se mně na tělo a kolem lebky sráží se svíravý led.

On ovšem takový anděl mívá tvář zastřenou — ale očekávej někdo od Zeithammra podobnou skromnost! —

Ano, v té době hrůzy teprv jsem porozuměl plnému významu hesla Riegrova, jenž proti mladočechům hodil svoje „Boj na život a na smrt!“ Když nemožno zaživa usmrtit kyjem pomluvy, věru snad podaří se po smrti ulechtat perem chvály. Není to ostatně hezké od nás, že jim dáváme tolik práce, že nechcem být mrtvi, než umřeme. Tolik je jisto, že zkusili zbraně nebezpečné. Být jimi haněn, nepřivedlo ještě nikoho o dobré jmeno, být chválen — andělíčku boží, strážce můj!

Chtěli nás přinejmenším veřejně označit co nevděčníky, to věděli, my že je ani po smrti chválit nemůžem — jediné, co můžem pak na nich pochválit, že je zahrnuto v tom slově „Umřeli!“

Bylo to divení po širém kraji, když ten, kterému se zaživa ani — titul nově vycházejících spisů jeho neoznamoval, byl náhle po smrti „ozdobou českého písemnictví“, a ten, který zaživa byl „zrádcem“ a „padouchem“, po smrti byl „mužem poctivým“! Vzpamatovali se snad vůči té bledé, nehybné již tváři, která je tak výmluvna vzdor tomu, že je němá? Vůči tomu odevřenému hrobu, který sbírá myšlénky jako obrovské duté zrcadlo a vrhá je mocně zpět, jasně přes celý kraj? Uznali pojednou, že věc, pro kterou srdce těchto nebožtíků horoucně tloukla, byla přec

jen takovou, která žádá muže veskrz poctivé? — „Staří“ vrtěli povážlivě hlavou, „mladí“ si zaluskli ousměšně prsty a „hrobaři“ slíbili, že tedy nebudou již chválit ni hanět. Je to velký malér, když je to všemu světu jedno.

Už se tedy nemusíme bát býti těmi lidmi po smrti chváleni! Doba hrůzy pominula. Klidně můžem si v poslední chvíli sami říci „amen!“ a uložit se z pustě palného českého života do chladu svého hrobu a odpočinout si tam ze vší vřavy a vyspat kocovinu z veřejných rejů našich.

Ale podobá se, že opatrní otcové města Prahy mají nyní o jednu otázku víc: nebylo by na čase zřídit nový hřbitov s dvěma, dobře od sebe oddělenými částmi, jeden hřbitov pro mladočechy a druhý pro staročechy? —

Doba hrůzy ale uplynula, můžem pozornost svou věnovat jiným věcem.

„Jiná věc“ je tedy na příklad pan Mayer. On je skutečně podnes ředitelem českého divadla. Člověk by neřek! U naší jemnostpaní vešlo v oblibu najímat — pardon! chtěl jsem říci, u našeho divadla vešlo v oblibu najímat každých čtrnáct dní nového ředitele a on pan Mayer vydržel již přes patnáctého! A jak prý je bystrý, jak ostražitý na úspory, jak energický, jak duchaplný!

Zvlášť vychvalují jeho pracovitost a spořivost.

V sobotu prý myje v divadle schody sám, čímž ušetří obětovnému družstvu 45 kr. týdně.

V pondělí prý pere zas sukýnky baletek. V ten den pak slečna Ehrenbergova vždycky vaří hrách. Je vůbec obyčejem pražských hospodyň vařit v pondělí hrách.

Také ostatní dny vyplňuje přiměřenou sobě prací. A přitom se hrajou v divadle kusy — no! Všechno, ale *všechno* je zásluhou páně Mayerovou. Podivili byste se, kdybyste čtli staročeské listy.

Večer tříkrálový na příklad dáván již až do omrzení. Je od lét vítaným doplňkem, když nevědí, co dát. Také teď nevědí, co dát, a dávají Večer tříkrálový. — „Ano, *takové* kusy dávají se za Mayera!“ volá Pokrok pyšně — a kdyby někdo zatím najednou na pana Mayera přišel s otázkou: „Není

Večer tříkrálový od Schillera?“, on by mu zajisté odpověděl: „Myslím, že od Benedixe, můžu se ale také mýlit.“

Král a uhlíř od Dvořáka — jiný příklad! — vybrán, propracován, prozkoušen, připraven dopodrobna již za správy dřívější, ale to neškodí, naopak, teď volá pyšně zas Politik: „Takového něco mohlo dozrát *jen* za našeho Mayera!“

Příště budem čísti: „Za vzorné správy pana Mayera bude dávána Shakespearova hra Romeo a Julie. Těšíme se na nevídaný ten požitek, neboť jak se dovídáme, dal pan Mayer paní Malé mnohé vážné pokyny stran pojmutí úlohy titulní.“

Nebo: „Včera provedena byla opera Kouzelná flétna od Mozarta. Komponista dojde zajisté také jinde uznání, ale má za to na všechen způsob co děkovat jen obezřetnému, čistě uměleckému vlivu páně May — —“

Pane Mayeře, cožpak cítí Vaši přátelé tak nalehavou potřebu učinit Vás směšným?

NÁRODNÍ LISTY 29. listopadu 1874

PODĚKOVACÍ LIST PANU VÁCLAVU TŘÍŠTKOVI, ALIAS J. S. SKREJŠOVSKÉMU, ŽE SE V ČLÁNKU EINE HETZJAGD* VŘELE UJAL I POCHVALNĚ ZASTAL PANA J. S. SKREJŠOVSKÉHO, ALIAS VÁCLAVA TŘÍŠTKY

△

Dobrý muži, srdečné díky! Poznal jsem Vás ihned pod kuklou „V .T.“, pod kterou jste v jisté „době hrůzy“ již psával články výtečné. A četl jsem tedy s vděčnou dychtivostí, a ejhle — na tváři mé usídlil se blahý úsměv a v srdci se mi rozhostil pravý klid nedělní! Byl to krásný den — díky!

Kdo také jiný než Vy sám mohl se ujmout tak nadšeně sama sebe! Je k tomu věru potřebí srdnatosti nemalé, obětovnosti, jaké nemožno očekávat od nikoho ve světě. Beztoho se mně zdálo na počátku, že se přec trochu zdráháte bránit sama sebe pochvalou tak velikou, jakási jinak nevysvětlitelná nucenost myšlénky a slohu mne pletly. Ale, myslil jsem si, aha, poslední zbytek skromnosti! Máte dobře, pryč s ním! Měl jste svatou povinnost ujmouti se sama sebe, a kde se jedná o povinnost svatou, je zbabělost věcí již nejhorší. S bystrostí přímo zázračnou prohlídl jste, oč se jedná, neboť pravíte velmi trefně, že články, které v Národních listech a Obraně jednaly teď o J. S. Skrejšovském, že jednaly *docela najisto* „o muži tom“. Dodal jste si srdce, že se ho, sebe, ujmete, — a jakmile se nalezla srdnatost, lehýnce nalezly se též prostředky.

Četl jsem. Před vnitřním zrakem mým vystupoval obraz plný něhy, ozářený láskou nevýslovnou. Viděl jsem, jak sám sobě lezete na klín, jak se beřete ručičkama za krk, jak si hladíte tváře a jakž tónem dojemně lichotivým sebe prosíte, ba žebřete: „Jene, můj nejmilejší Jeníčku, dovol mně přec, abych tě pochválil! Vidíš, já neřeknu pranic přílišného, řeknu jen, že Jsi velký syn svého národa, větší ostatních, nej-

* Politik č. 334.

větší ze všech. V Tobě že — teď mlaskla hubička — je sestředěn veškerý ráz a význam českého národa, Ty že Jsi pravý typus jeho, v Tobě že on ‚vidí jediného muže svého srdce, svého citu, své mysle'. Dovol, abych řekl, že Jsi bytost vznešená — jo?"

Co jste sobě odpověděl, nezaslechl jsem dobře, neboť je známo, že osoby vznešené mluví mezi sebou jen hlasem přidušeným. Ale věděl jsem, máte-li vůbec nějakou slabost, muži výtečný, že je to ta, že sám sobě nemůžete odepříti ničeho. Konečně jsem také věděl z důmyslných spisů hraběnky Idy Hahn-Hahnovy, že „Velikost velikých lidí zakládá se právě v jich *víře ve vlastní velikost*; *malí lidé zato že chtějí, aby v ně věřili jiní lidé*". Byl jsem tedy ve jmenu přátel i nepřátel Vašich jist, že svolíte.

A dal jste se do úkolu sobě uloženého a podal jste trefný portrét svůj způsobem geniálním. Črt za črtem je zajímavý!

Mluvíte na příklad o svém bystrozraku politickém, a praví te, *jakmile* prohlídnete nástrahy nepřátel na český národ, že je dovedete zmařit *ale ihned*. Potuchlá nace, ti naši nepřátelé! Dovedou tak chytře ty své nástrahy skrývat, že jste je za celých dvanáct let ještě neprohlíd! Ale *jakmile* je prohlídnete, zmaříte Vy je ihned, ten pocit jistoty je mně co vlastenci tak nevýslovně příjemný! Jen aby to bylo ještě během tohoto století — — nebo alespoň v první polovici příštího — ale nechci na Vás nalehat!

Pravíte pak, že život Váš leží tu před národem jako odevřená kniha. Ach ano! Jsou v ní zapsány pestrým písmem *všechny* politické výsledky, k nimž jste pomohl již českému národu, a kniha vypadá jako právě padlý sníh! Výtečná, jasná kniha — i ten, kdo číst neumí, dovede v ní číst.

Výtečně působilo také zajisté na citlivého čtenáře, když jste mluvil o svém „utrpení pro vlast". O rozjizvených prsou Vašeho domu v Jindřišské ulici, o jakýchsi „baňkách", které trápí velkostatky Vaše. Nejspíš že chtějí ty nestydaté „banky" peníze, to bude to! Jsem přesvědčen, že se jim nedáte, ale na čtoucí obecenstvo působí trochu utrpení přece dobře.

A výborný to byl nápad, dát na obraz vedle sebe mladočechy co stafáž. Udělal jste je hodně malinké, dobře tak, nezasluhují od Vás věru ničeho lepšího. Když jste jim ráčil minulý pátek dle práva a zvyku svého zas jednou vynadat, vypráskali Vám v sobotu nato, že každý Váš přítel hlasitě si zaúpěl. To věru není hezké, a abyste jim dal příklad elegantní mluvy, dále příklad, že se nepřítel nemá nikdy podceňovat, že se nemá také nikomu na cti ubližovat, napsal jste o nich teď zas, že jsou „spletení na duchu“, „zpustlí vegetariáni“, „šílení nešťastníci“, „lidé nehodní“, „rutinovaní komedianti“, „mladočeští ťulpasové“, „liberální žáci jezovitů“, „mladočeští trpaslíci“, „političtí paňácové“, „politické nuly“, „smečka“ atd. Ano, Vy jim vytýkáte i, že „*nemají ani té síly, aby vyvedli něco špatného*“. A to, bojím se, neměl jste přece říci! Je v tom arci pocit síly vlastní — ale vytýkat někomu slabost nebo mrzáctví! Uvidíte, oni Vám vypráskají znovu a ono je tak bolestno vidět, jak je „okrasa národa“ tak přeukrutně bita.

Věřte mně, Vy máte mezi mladočechy jen málo přátel! Víte, co říkali, když čtli ten Váš výtečný nedělní článek Hetzjagd? Smáli se mu!

Jeden spustil: „Výtečně se kreslí, ani slovo není vylháno, člověk musí jen vědít, jak na portrét se dívat. Za dávných věků měl jednou malíř malovat jednookého krále. Pomohl si tím, že posadil krále do profilu, aby bylo vidět jen tu ‚tvář vidomou‘, a divili se mu pro jeho ‚duchaplnost‘. Skrejšovskému bylo ovšem hůř. Ale pomohl si ještě duchaplněji! Obrátil se sám k sobě zády a kreslil se odzadu, *obráceně*. *Každé slovo jeho je pravda*, člověk musí jen vědět, že se má obráceně dívat!“

Druhý: „Chválí se, jako by byl vyhnal samého čerta z Čech.“

Třetí (kousavě do toho): „Čert šel sám, věděl, že Skrejšovský zde i bez něho způsobí peklo.“

A *čtvrtý* a *pátý* se hádají o slově „charakter“, obsaženém ve Vašem článku. Je-li to charakter, jaký má na příklad ovce, že na příklad dle svého charakteru nenaučí se jaktěživa

aportovat, nebo je-li to takový charakter člověka, který jednou ctíme a podruhé ne.

A *šestý* a *sedmý* vyšli, aby sbírali podpisy: Každý se má podepsat, kdo proto vystupuje z českého národa, že ráčíte Vy být jako nejpravdivějším „typem" národa toho. Lidé podepisují se houfně.

A *osmý*, *devátý* a *desátý* svatosvatě slibují, když Vás to tak těší, leskne-li se hodně Vaše „mosazné čelo", že Vám je budou častěji třít terpentýnem. Na mosazné kliky terpentýn alespoň působí.

Vy se ale nebojte pranic! Mám přístup mezi mladočechy, dozvím se, zaslechnu mnoho a všechno Vám věrně sdělím, co se tu o Vás dozvím nepěkného! Můj — milý!

NÁRODNÍ LISTY 8. prosince 1874

△ *V Praze 23. prosince*

Štědrý večer popsat dovede každý. Vezme se několik legií andělů — nejlíp se k tomu hodí cherubové a serafové — ti se zavěsí do jasného vzduchu a nechají se tam tenkými sladkými hlasy zpívat „Gloria“. Dobré je, když se některým dá zvučný pozoun do ruky, aby zpěváci měli průvod a hned při druhé sloce nepadli o půl tónu. Nato se rozhoupají všechny zvony a slavnostní jich hukot nechá se znít až pozdě přes půlnoc. Pak se vezme velká ratolest olivová, šlehne se jí přes svět sem a tam, aby z ní skanul olej míru i do každé chatrče.

A teď, když je nebe upraveno, samý jas a samá muzika, začne se štědrovečerně upravovat země. Na hory a doly, stromy a pomrzlé travinky nasype se nejvybílenějšího, krásněji než nejjemnější krajky utkaného sněhu, tak trochu nad kotníky. Zvěř vyběhne ze svých slují, přikluše až k lidským obydlím a zvědavě hledí velkým okem svým do ozářených oken. A za zvěří, jako by se jim samotným stýskalo, přiběhnou z lesa také stromky mladé. Ale v divokosti své veběhnou až do stavení, vklouznou do světnice a vyskočí na stůl — a již je tu lidé upoutali papírovými pestrými řetězy, ověsili svíčkami a cukrovím, a kolem stolu hopkují udivené drobné děti, s hvězdičkou v každém oku, s růžemi na kulatých líčkách, a tleskají ručičkami.

A dorostlí si tisknou ruce, a starší jsou zas jakoby děti, a nebem i zemí jde jeden jediný zvuk: „Pokoj lidem dobré vůle!“

Tak, a Štědrý večer je popsán dle všech pravidel. Jen kdyby také dle pravdy! Vezměm si na příklad nebohého českého žurnalistu! Má snad „vůli“ nejlepší, má ale také „pokoj“? Alespoň o Štědrý večer?

Když se na Krymu před dvaceti lety rvalo dvanáct národů a přišel svatvečer, ustálo všechno nepřátelství; děla a ručnice oněměly a v příkopech, z nichž se dříve co den chrlila stonásobná smrt, strojily si stromky a hody. U nás — my díky známým politickým vůdcům k poklidu nemáme ani okamžiku! Je to krásný Štědrý večer! Místo „Gloria" slyšíme jen děsnou spoustu nadávek. Místo bílého sněhu černá se kolem bláto a bahno. Když znějí zvony, tážem se, nevyzvánějí-li bartolomějskou noc. A sáhne-li kdo z nás k „stromku", činí tak jen, aby serval z něho všechnu zelenou větev a upravil si kyj na obranu.

Jaký to rozdíl mezi nynějškem a nedávnými lety šedesátými! Tenkrát, v prvních těch letech šedesátých, neměli jsme také ničeho, byli jsme chudi co do úspěchů jako dnes, ale měli jsme čistý, neporušený lid. Byli jsme jen jedna jediná rodina, upřímně jsme si tiskli ruce. Různé panovaly náhledy již tenkráte, ale proto nenapadlo nikoho, aby pro náhled různý hleděl někoho ubít, připravit ho o čest, o každou pomůcku životní. Ctili jsme poctivost druhů, vždyť druhové neupírali poctivosti i nám. Cítili jsme, že národ má potřebí sil mnohých, nehleděli jsme tedy ubrat mu jich, vyloučit část jich z práce národní. Nebylo nadvlády, panstvíchtivých náruživých jednotlivců, byl bojovník roveň bojovníku. V té čistotě jsme byli silni, nepřemožitelni. Mohli jsme směle věřit ve spasení. Zato — teď! Různost náhledů je smrtelným hříchem. Schválně, vědomě saháno na čest a poctivost, sebevědomá lež, strojená pomluva stala se nejvítanější zbraní. I slovo „zráda" vyřkly rty, a věděly, že lhou. Národní věc má sloužit jen choutkám osobním. Sama myšlenka nemá být více volna, kdo myslí, kdo slepě neposlouchá, s tím jen z národa ven! A lid — ten je stálou již lží a pomluvou tou porušen, jakž také jinak! Krásné to letos slavíme vánoce! Dny spásy!

A přec *musíme* nějak ze zlých těch poměrů zase ven. Když musíme, také najisto vyjdem! Cesta je jasna. Byli jsme takřka již na marách a z tichých „pastušských chyží", z nepatrných vesniček vyšli mužové jednotliví, kteří vzkří-

sili zas národ. Jsme nyní ve tmách, ale chýže a vesnice dosud stojí, posud žije ten prostý, čistý lid český a z toho lidu samého najisto vyjde světlo nové.

Lid sám se probere ze snů, vždy víc a víc bude těch, kteří samostatně dovedou myslet, plné uvědomění rozšíří se vždy dál a dál, až zvítězí rozum a cit zdravý, a veškerá lež odpadne jako list zvadlý. Ne z panských zámků zrodí se nám spása, hvězda naší naděje stojí nad prostou chyží! Z čistého srdce a jasné hlavy českého lidu vyrodí se česká budoucnost. „Ty Betléme Efrata, z tebe mi vyjde!“

Když jednou den se rozbřeskuje, svítá neodolatelně a neodolatelně roste den pak již dále. Nebudem již dlouho opakovat modlitbu prorokovu: „Rosu dejte nebesa shůry a oblakové dštěte spravedlivého; otevři se země a vypuč spasitele: a *spravedlnost vzejdi spolu!*“

„Lid, kterýž chodil ve tmě“, sám si rozže „světlo veliké“. On sám v uvědomění svém si „položí v základech siónských kámen, kámen zkušený, úhelný, drahý“!

A brzy řeknem o lidu tom: „Narodil se nám a učiněno jest knížetství na ramenu jeho: a nazváno bude jmeno jeho Podivný, Rádce, Silný, Otec budoucího věku, Kníže pokoje. Rozmnoženo bude panování jeho, a pokoji nebude konce.“ —

Nemohlo být věru skvostnějšího štědrovečerního daru, než jest ta schůze politická, položená do Prahy na tyto slavnostní dny! Nejsamostatnější synové národa sejdou se, aby beze všech osobních ohledů uradili se o prospěchu národa. Jejich slova, jejich náhledy rozletí se po vlasti. A bude svítat a bude se bělit, až bude bílý den po vlasti celé!

Jsme v době slunobratu.

NÁRODNÍ LISTY 24. prosince 1874

△ *V Praze 6. března*

Rrrr — bum bum! Harašení a bubnování, střelba a palba! Posud sice ještě ve vzdálenosti, ale co nejdřív bude to zde, budem uprostřed toho přátelského, milého reje, plného vzájemné lásky a nejjemnějších zvuků, jemuž se říká nejnověji „české volby“. Bože, jsme my Češi šťastný národ, pořád samá zábava, my se z rukaviček ani nevyzujem!

Staročeské provolání volební již vyšlo. Tuze pěkné, jako navyklá modlitba, při níž člověk sobě nemyslí pranic. A pod tím podpis: dr. Ladislav Rieger — smeknul jsem, já smekám vždycky, když nesou kolem mrtvolu. Je mrtev „a neví o tom ani“, znamení ho klamou. Za ním pak se plíží asi osmdesát stínů, bledých, chudých, místo do bílé tógy kandidátů zahalených v rubáš. Pližte se tiše, ať ho z dřímoty nevzbudíte! Šel cestou všeho pozemského — přece ale jen skonal předčasně. Ještě kdyby nám byl alespoň sdělil, kam vlastně s tou českou politikou chtěl. Ale on stále tak vysoko, tak nedostižitelně vzdálen, on kormidelník náš, a tabulka visela poblíž něho jako na německých korábech: „Cestující jsou dožádáni, aby s mužem u kormidla nezačínali si hovor.“

Takto — slunce se směje, sníh taje, zvuky rozmrzávají, rozmarné jaro se blíží a opatrní otcové našeho města se radí, jak proti jeho plískavým a trhavým rozmarům ochránili by krásný Mánesův orloj. Nejlíp by jej ochránili tak, jak jim radil Mánes sám, když orloj maloval. „Obětujte přec ještě několik těch grošů,“ žádal, „udělám vám sám kopii, tu vyvěsíme a originál podržte v některém sále uvnitř.“ Ale tenkráte vrtěli otcové hlavou — a teď vrtí otcové hlavou zas. Přec by byl posud čas vrátit se k Mánesově radě, ale čas již svrchovaný.

Toť jeden puntík nynější pražské zábavy, těch puntíků je nyní víc. Výtečný stylista a korespondent Krakonoše napsal sice památná slova: „Praha po *masopostním karnevalu!*... O jak fádno, jak pusto!“, avšak bystrá hlava ta se poněkud přece zmýlila. Je ovšem pravda, že v masopostním masopostě bylo veselo, ono ale v postním postě také není zcela zle. Jsou, jsou lidé, a nikdo se nemůže o tom hádat, kteří se již jen málokdy baví, kteří přesyceni všemi druhy obyčejných zábav sahají již k zábavám zcela zvláštním, obecně posud méně v oblibu vešlým, — připomínám na příklad jen ony pány, kteří se právě teď u pražského soudu dali z dlouhé chvíle odsoudit k smrti provazem, tři za jediný týden. Ale ne tak dozrálá, skromnější a dětinštější mysl najde přece i jiné ještě věci, které ji pobaví. Dobré dítě hraje si i s dřívkem — dovolte, abych si tedy zahrál s tou událostí inzertů výboru českého akademického spolku.

Výbor dal do Politik dva inzerty, jeden: poděkování spolku jistému mecenáši za dar, druhý vyzvání k členům, aby se zúčastnili při pohřbu spolučlena. Dal je tam prý česky psané. Ale Politik — znáte Politik, jak dbá rozmnožení cti českého jmena — ta řekla: ne, to ne, to by bylo hezké, aby „také Němci“ nedověděli se o takových událostech českých, a vytiskla oba inzerty — po česku *ne*, nýbrž jen po německu. Jen a jen prý proto, aby „také Němci“ zvěděli, že český mecenáš podporuje český spolek, a „také Němci“ byli potěšeni zprávou, že i českému študentu chodí čeští študenti na funus. Z německé říše nedošla sice posud žádná zvěst, jak tam neobyčejná ta zpráva působila, ale já jemnocitu Politiky rozumím, vážím si ho. Je pravda, svět se o nás teď pramálo stará. Kdyby Politik den co den alespoň trochu nenadávala, nevěděl by svět o pražádné české činnosti, a kdyby jí vůbec nebylo, nikdy by se svět nebyl ku své radosti dověděl, že jsou v Čechách někteří lidé tak hrůzně špatní, že jsou až zcela doopravdy svobodomyslní. Svět se ale musí o nás dovídat. Nepovedlo se sice teď ještě přeložit naše divadlo z českého do německého, aby „také Němci“ atd., ale přece lze učinit mnohé, alespoň s věcmi menšími, na

příklad tedy s inzerty. Doufám, že Politik pokročí, že nebude teprv čekat, až se jí inzert přinese, že si jej vezme sama, kde jej najde, a již napřed jí děkuju za to, že se „také Němci“ dovědí, že Čech pan Mašek je tak hodný a prodává letní kalhoty za 7 zl. 50 kr. a Čech pan Roubíček také tak hodný, že vědrový škopek zhotoví za 2 zl. Nyní teprv pochopuju, proč Politik překládá tak pilně každý surový nájezd Hudebních listů na Smetanu; patrně chce jen, aby „také Němci“ věděli, jak my Češi dovedem šlapat po svých géniech. Ale — ad vocem Smetana! Tedy přece mu dali satisfakci, a jak krásnou! *V předvečer jeho jmenin* dávala nynější divadelní správa po *jedenapadesáté* jeho Prodanou nevěstu. To bylo hezké, velmi hezké, jen aby proto neměli mrzutost s J. S. Skrejšovským, on bývá zlý.

Nechce mně nějak to akademické dřívko z ruky. Starověká, šedá, tak as šest neděl stará pověst mate mysl mou. Známo, že mezi výbory pražských plesů je obyčej vyměňovat sobě vstupenky vzájemně. Takž se děje také mezi výbory českého a německého spolku študentského. Letos prý němečtí výborové výboru akademickému „dovolili“ také vstup, ale s tou výslovnou podmínkou, že smějí *toliko tři* přijíti v čamarách, ostatní ale musí vzíti frak. A podrobili se prý akademikové a vzali frak — jen aby mohli jít do plesu německého — je to pravda? Ti ve frak oblečení chtěli tedy také snad ukázat jen, jak vypadá český študent — po německu, ne?

Ale pokračujme stran těch zábav pražských. Musí jich být skutečně dost ve městě, kde i *spořitelna* se baví a jubiluje. Spořitelna! Mám přítele. Já jsem jeho největší pozemský statek, jiných nemá mnoho víc. Když se mluvilo o jubileum spořitelny, svěsil hlavu, zadumal se a povzdych mimovolně. Pak se zas vzmužil a jaksi na vlastní útěchu pronesl: „Je to přec jen důkaz, že je v Praze velmi různý a bohatý život společenský, — ústav tak velký, tak dlouho působící, a ono se může člověku skutečně přihodit, že s ním nemá *nikdy nic* co dělat!“

Zábav dost, zvlášť pro ženy. Teď se baví již i *na* nárožích.

Totiž na plakátech, jež jakýsi nový módní sklad, pod tragickou firmou „Antigona“, nalepil a na němž mluví paní Šperkorádová s paní Šatomilovou a jedna druhou posílá nakupovat k „Antigoně“. Názvu „Antigona“ užil nejprv jistý milánský obchod, byl to obchod se šaty a šperky *smutečnými*. „Nejelegantnější“ to tenkrát módní obchod v Miláně. Arreti vypravuje o jisté tamější dámě, že vždycky vcházela do třídy, kde se nalezal ten „nejelegantnější“ krám módní, s obličejem smutným. Teprv v onen den, kdy jí dcera umřela, přišla elasticky a zářivě. — Pražská „Antigona“ nezdá se určena býti ženám jen pro dobu smutku, nýbrž také a hlavně přímo hned pro radost — nu, budou mít zato mužové smutek!

Znáte už nejnovější módu letošní? Jsou to *falešná záda*, totiž oble vycpaný pahrbek, jako po délce rozštípnutý půlsud. Když nahoře hrb falešných vlasů, když dole krinolína, když pod zády „cul de Paris“, proč ne na zádech falešný vrch! Falešný obličej napřed, falešné srdce uvnitř, faleš vzadu od hlavy až k patě, teď už budou celé ženy falešny!

NÁRODNÍ LISTY 7. března 1875

△ *V Praze 13. března*

Led odešel, voda splaskla, je po povodni. Copak je do toho! Žádné urvané plovoucí chaloupky, na jichž střeše sedí muž v košili a lomí rukama. Žádný forman i s vozem a koňmi na velké kře, uhánějící pod pražským mostem přímo k Hamburku. Žádná kolébka s klidně spícím dítětem. Nic, pranic z toho, co se tak krásně vypravuje při povodni každé! A co nejhoršího, pražádná příležitost vyznamenat se a obdržet řád! A ono je to přece tak krásné, protože tak laciné stát se vysvoboditelem! Obratní přívozníci řídí loďku po tiché hladině zatopených ulic, silní, práci zvyklí mužové pomáhají lidem i majetku jich z oken, a vysvoboditel dá se vozit s sebou, tváří se, jako by velel, ano jako by i skoro sám pomáhal, a když je to někde bez nebezpečí možno, vstrčí pravou nebo levou botu do vody. „Bez ohledu na všeliké nebezpečí" je vysvoboditel všude tam, kde ho může vidět pan místodržitel, pan policejní ředitel a pan měšťanosta. „Zle je, zle," volá s výrazem upachtěnosti na pozorujícího žurnalistu, „strašná bída, a ‚nás' je tak málo, člověk aby byl na desíti místech najednou!" — Den nato napíše si pak obětovně veřejné poděkování do „hovorny", že s nasazením vlastního života zachránil celou rodinu a ještě ji pak bohatě obdaroval (podepsáno: „Zaplať to Vašnosti pánbůh sám! Josef Vojtíšek, otec."). — Dne třetího visí jeho podobizna již v některé z nejnápadnějších fotografických skříní, a je tu vyobrazen v šatu, jako by se byl právě vrátil od severní točny. — A o čtyry neděle později *musí* tu pak býti řád, to by bylo přec pěkné! — Ale — zlé časy uhodily teď na vysvoboditele, také oni trpí nedostatkem práce. Na Vaječném trhu vypukne velký, krásný požár, ale hasiči si ho zmohou sami! Nikdy nebylo v české přírodě za zimy tak dlouhých a důkladných příprav k pořádné povodni

jako letos, ale ona Vltava svévolně zas splaskne! A jindy než za požáru nebo při povodni není v Praze ani možno dopomoci sobě k nějakému řádu! Tu teprv člověk bolestně cítí, jaký je to malér žít ve městě „provinciálním“ a ne v „sídelním“!

Ano, takhle ve Vídni! Tam je život! Pořád něco nového, skoro pravdě nepodobného, skoro nemožného. Tam prý se na příklad právě teď tvoří „strana poctivých lidí“ — vskutku! Je prý sice posud trošku malá, ale jakž by nebyla! „*Pro sebe* být poctivým, to dovede mnohý“, — být poctivým pro jiné, pro svět, copak člověk z toho má? „Raději s hrbem přijít na svět než s myslí poctivou.“ Ale také se již do toho embrya „poctivé strany“ pustily velké vídeňské listy se vší chutí. Smějí se těm poctivcům — ostatně posud ještě dost „temným“ —, že prý jsou nejspíš jen proto poctivi, že nemají síly být pořádnými darebáky. Ovšem, poctivost je slabost, darebáctví je síla. Poctivým dovede být i člověk hloupý, řádným darebákem ale jen chytrák. Poctivost je snad ctnost, ale darebáctví je na všechen způsob výhoda. Člověk poctivý má vždy více nepřátel než darebák a přitom méně obdivovatelů než tento.

Ostatně se musí přiznat, že ta rodící se strana „poctivých“ brání se dobře. Prozatím jen satirou, ale ostrou jako louh. Radí svým odpůrcům sama, jakže mají pokračovat ve směru svém. Upozorňuje je, že ještě nedosáhli pravé výše, a odporučuje jim „nejnovější šperháky a zvláštní zlodějské přístroje americké“, jež prý se osvědčují co nejlíp. Radí, aby nikdo, kdož v sobě cítí pěkný talent k podvodnictví, neobmezoval se jen na podvod malý, nýbrž nadání své věnoval hned ušlechtilému podvodu ve velkém. Sdělují jim proto celé kapitoly z výtečného „amerického“ spisu Náuka o podvodu. Jsou, praví, dva způsoby, jakými lze sobě pomoci k penězům. Jeden z nich je tak zvaná „poctivá práce“, ale to je zaměstnání tak dlouhochvilné a namahavé, že se s nevděčnou prací tou nebude zanášet žádný člověk vskutku nadaný. Lepší způsob je tzv. „podvod“. Ale není prý lhostejno, jakému druhu podvodu se věnuješ. Většina trest-

ních zákonů klade na malý podvod tresty velké. Když někoho podvedeš o pětku, sedíš rok, když o milion, také rok. Nejspíš prý má zákon takový lidumilný cíl ten, aby nedouky odstrašil od provádění toho „obchodu“. Kdo tedy můžeš, nevyluzuj spořitelní knížky od děveček slibem, že se za tebe provdají; nedělej dluhů, předstíraje velké dědictví; neprodávej falešné prsteny za pravé a půjčené ti hodinky nezastavuj; již mnohý nadaný uvízl při podobných nevinných hříčkách v tenatech zákona dřív, než mohl dosáhnout oné zběhlosti, kde podvod není více řemeslem, nýbrž již veselým uměním. Takové drobné cviky jsou nebezpečny a ani se nevyplácejí. Snaž se výš, až k jasným výšinám podvodu velkého, *beztrestného*. Atd.

Ať se tam ve Vídni melou! My se můžem klidně na to dívat, my v Čechách. Hřejem se na výsluní poctivosti. U nás na štěstí zajisté nekvete v společenstvě ten na kapsy bližních spekulující duch jako jinde.

Ba u nás je bezvýminečná poctivost i tam, kde se nejméně nalezává, totiž i v životě politickém. U nás se ještě nestalo, aby do veřejnosti se byla dostala nějaká lež. U nás se dobré jmeno ještě nekradlo úmyslně pranikomu. U nás ještě nenapsal nikdo o celé řadě mužů nejpoctivějších, že jsou „prodajní vládě, zemězrádci, darebáci, padělatelé podpisů, podvodní prodavatelé cementu“ atd. U nás nikdo neznemravňuje lid lží, neučí jej zuřit proti všemu vznešenému, hlasovat proti lepšímu svému přesvědčení, hlasy své prodávat; žádný si nemyslí: jen ať se stane vůle má, po mně ať národ třeba zhyne! —

Led odešel, voda splaskla, je po povodni. Ale těžce a kalně žene Vltava vody své. Stará, zkušená matróna! Ty vody její viděly už pořádný kus světa — kolikrát asi již prošplouchly se našimi břehy a co vše již u nás viděly! — Těžce se teď žene Vltava, za noci sténá a žaluje, že to až k srdci sáhá!

„Blázínku!“ zahoukl na ni včera Petřín dolů, „proč jsi tedy teď nevystoupla a neoplákla to od Šumavy až dolů!“

NÁRODNÍ LISTY 14. března 1875

△ *V Praze 20. března*

Povídám — byla právě řeč o strašných rámusech stran nastávajících voleb — povídám tedy před týdnem k příteli: „Jen se tak nezlob! Týden uplyne a bude po volbách, uvidíš.“

Ano, tak jsem řekl. Nu a neuplynul týden? Není po volbách? Nejzarputilejší lhář nesmí mně tvrdit, že jsem neměl pravdu. Zajdu si dnes večer zase do oné společnosti, abych se pásl na obdivu svých přátel. Člověka to tak příjemně lechtá, když lidé jeho věhlas hladí po srsti a škrabou na laloušku. A je snadno možno, že jim tam řeknu zase něco věhlasného. Na příklad: „Uvidíte, že ani poslanec Čulík, zvolený za Čáslav, Chotěboř a Golčův Jeníkov, národ nevytrhne!“

S pravým uspokojením opakuju, že je po volbách. Ať žijou volby příští! Dosud sedělo na sněmě „*sedm* Makabejských“, teď se tam objeví „*devět* Múz“, pak přijde „*dvanáct* apoštolů“ (Politik řekne, že je mezi nimi jen dvanáct Jidášů), pak — pak to půjde již napolovic a v táboru dr. Riegra zbude zrovna již jen „čtyřicet mučedníků“ jeho politické zvůle. Také ti časem svým zbaví se klamných útrap česko-vezdejšího života a vejdou branou očisty do říše lepšího poznání. Najednou to nejde.

Najednou se pravda nepochopí. Staročeské listy na příklad tvrdí, že strana svobodomyslná při těchto volbách prohrála. To je prožlukle těžká věc; vkládám čelo do dlaně, přemýšlím. Dřív jsme měli sedm poslanců, teď jich máme devět — copak je 9 míň než 7? Nebo je 71 víc než 73? Bojím se, že tuto staročeskou pravdu nepochopím, že můj mozek není dost silný na to. Jako také nepochopím, co staročeské listy mínily teď po volbách, když řekly: „Národ český zase ukázal, že je hoden vůdců svých.“ Je to chvála nebo urážka? Teď prý je také J. S. Skrejšovský mezi vůdci.

Možno. Alespoň dekretuje jako pán a vůdce. Včera dekretoval, že prý Litomyšl a Polička i s vůkolím jsou ve vzdělanosti strašně pozadu. Důkaz: volily poslance svobodomyslné. Možno, že by i v ledačem jiném než ve volbách shledala se tam „menší vzdělanost“. Vskutku si myslím, že kdyby na příklad Ofenheim byl býval postaven před porotu litomyšlsko-poličskou, výsledek jeho procesu by byl jinaký. Jsou směry, pro které občané tito patrně nemají dosti „pokročilého“ smyslu.

A předevčírem dekretoval, že dr. Sladkovský není praničím. Mluvil o něm jen co o „tomto člověku“. Rieger že je politik talentovaný, Sladkovský beze všeho talentu. Rieger že má zásluh nesmírných, Sladkovský žádných. Ani to prý není ničím, že Sladkovský, co oběť boje za svobodu národa, byl věznĕn po osm let na pevnosti; byl to prý jen výsledek mladistvé neopatrnosti, Rieger prý byl mladistvě opatrnější a ujel raději do Paříže než na Olomúc. Zásluha je zde arci zcela na straně pana doktora Riegra. Ale jsou tak prapodivny ty cesty života a tuze klamivy. „Politik talentovaný“ stane se nanejvýš překladatelem, „politik netalentovaný“ je původním spisovatelem dobrých státnických spisů — člověk se musí skutečně teprv nechat poučit od zkušených. Ale přiznám se, že jsem měl skutečně již strach o přítele Sladkovského. Teď, myslil jsem si, když ho neboho obr Skrejšovský tak držel ve všemohoucích svých rukou, teď bude po něm. On je J. S. Skrejšovský spravedlivý, ale přísný, a náhle mu teď vyčte, že se obohatil z národa, on, uvidíte, hodí mu několik velkostatků na krk. Ale ne, on si je nechal velkomyslně pro sebe.

Bože, to musí být pocit, když tak člověk může v národě dekretovat den co den, co chce! Ta ukrutná moc, ta sláva, to se člověk cítí asi do $^{99}/_{100}$ bohem, abych mluvil v té nové míře stotinné. Arci musí člověk být dle toho: mít celou řadu „vypočítatelných“ zásluh, být bezúhonnosti zrovna již až směšné a génia, před nímž se klaní $^{50}/_{100}$ vzdělanců celého světa. Pak to jde.

Ale také ještě ne vždycky. Člověk potřebuje pak ještě

trochu boží pomoci a hodnou porci vlastního přičinění. Tím přičiněním míním samochválu. Muž podobně výtečný, jak jsem ho právě vylíčil, musí co muž spravedlivý nejdříve úplně ocenit a bez ohledu uznat sama sebe a tím teprv dává lidstvu pak příklad vznešený, následováníhodný. Říká se tomu nevinnému žertíku „reklama“. To se rozumí, že je více druhů reklamy. Někdy to vskutku nejde říci o sobě: „já jsem nejlepší“, ale pak se hází a mlátí po jiných a dokazuje tím, že „jiní nejsou lepší“, a již to mívá, když lid je důvěřivý, pěkné svoje výhody.

Reklamy se rozšířily v českém národu již v míře utěšené. Některé jsou ovšem zcela nevinny. Tak na příklad teď květe zvláštní reklama kněhkupecká. Kněhkupec, nakladatel, vydá knihu některého spisovatele a napíše si sám k ní pochvalnou předmluvu. Nejdřív chválí sebe, pak spisovatele, pak knihu, pak papír, pak písmeny, konečně všechny ty, kteří si dotýčný spis koupí. Tyto dny vyšlo v Praze prostonárodní dílo o porodnictví, jakási dobrá rada pro mladé matky. Nechci proti dílu tomu pronést ani slůvka, věřím rád, že je praktické a dobré; neznám ho, a kdybych je znal, přiznám se, že porodnictví rozumím trochu málo, — neodmlouvej mně nikdo! Ale nakladatel kněhkupec připsal si k němu předmluvu a ta mne upřímně potěšila.

„Přečasto bylo mne,“ praví, „slyšeti poptávati se po důkladném a obšírnějším díle, jež by bylo rukojetí před a přímo po porodu.“ Konečně to dílo dostal a pokračuje: „Pokud mohu já souditi, jsa laikem, pro které vlastně jest knížka ta psána, připravilo mně čtení archů korekturních velmi příjemných chvil.“

Vidím pana kněhkupce živě před sebou. Zúrodněn a oplozen myšlénkou běhá v sladké předtuše sem a tam a je ho „přečasto slyšeti poptávati se po rukojeti před a přímo po porodu“. Konečně je ta kniha zde, psaná „vlastně“ pro něho. On čte. Netroufá si sám o sobě přímého soudu, ale „pokud *může* souditi, připravilo mu čtení velmi příjemných chvil“. V krátké době nějaké hodinky prodělává devět měsíců tužeb a strachů, radosti a bolesti nastávající mladé

matky. Konečně porodil. Drží řvoucí novorozeňátko v třesoucích rukou svých. A tvář mu obestřel blahý úsměv mateřského štěstí.

NÁRODNÍ LISTY 21. března 1875

△ *V Praze 27. března*

Všechny ctěné pány vlastence české v stáří od pěti do dvanácti let tímto uctivě upozorňuju, aby zítra, na velikonoční Hod boží, si přivstali. Nechť se laskavě podrobí oné zajisté nepříjemné proceduře, kterou matky oblíbily sobě nazývati „mytím“ a „česáním“, a pak nechť vyjdou ven podívat se na východ slunce. Budou mít velký jux. Neboť v den ten slunce, když vychází, třikrát si poskočí, zrovna tak jako hodný chlapeček, když jde ze školy. Chytne-li se přitom také za levou patu nebo slítne-li mu přitom také čepice, s kterou pak rychle sebranou dá se nějaký kamarád na útěk, to se zítra teprv uvidí. Zároveň prosím dotyčné kruhy vlastenecké za odpuštění, že jsem jich pozornost nepřipjal k slunci již předevčírem, před Velkým pátkem. Neboť v den tento slunce dělá také něco, válí se totiž po nebi, otáčejíc se přitom jako svrchní mlýnský kámen čili běhoun. Chybil jsem, přiznávám se, kvůli tomu pokornému přiznání ale budiž mi milostivě odpuštěno.

Ano, tyhlety dny je slunce, abych tak řekl, trochu bláznivé. Nebo aspoň rozjařené. Když tančí a si poskakuje, má patrně radost. Pročpak ale? Že se vzdaluje zase od země? Že tím se vzdaluje zároveň také od Čech a nemusí staročeské nadávky poslouchat tak zblízka? Ano, ano, páni vlastenci od pěti do dvanácti, ono je to přece prý jen pravda, že v zimě je slunce zemi blíž než v letě! Jak to ale pak přijde, že máme v zimě zimu a v letě teplo? Mezi přerostlými (obyčejně se říká „dorostlými“) lidmi jsou někteří, kterým se říká učenci. A ti praví, že prý je slunce jako mnohý pan páter: zdálky, na příklad z kazatelny, nás rozehřívá, když se ale díváme na něho hezky zblízka, obchází nás mráz. Račte rozsoudit.

Právě, co toto píšu, přilétají zvony zase z Říma, což ale

nevadí sousedovu tříletému Jaroslávkovi, muži to důslednosti v tom ohledu až staročeské, aby řehtačkou svou mlel neunavně dál. Máme po témdni velkonočním, pašijovém, *strastném*, nebo jak se mu ještě jinak říká. Doufám, že se v témdni tom choval každý dle předpisů, a chlubím se, já že ano. V Květnou neděli jsem spolkl tři kočičky, abych byl chráněn před zimnicí po celý rok. Včera o Velký pátek jsem snědl sama sebe s medem, a to ve dvou exemplářích, — učinil-li každý tak, je nynějšího okamžiku po mladočeských „Jidáších" nadobro a zbyli jen ti ostatní. A dnes ráno jsem se tloukl přes kapsu po celých pět minut, což, doufám, stačí, abych měl po celý rok za to v ní peněz dost. Také jsem sobě hned nato v důvěře na neklamný ten peněžitý následek dovolil zajít si na žejdlíček mělnického z roku 1868. — Ó bože! — Ale on má i žejdlík své dno, a když se na ně přijde, zazvoní to jasně a vesele jako na posměch, a doktor Faust ví o velkonocích dobře, proč deklamuje:

Jaký to hloubný šum, ký jasný zvuk
od úst mi pohár hne podivnou silou!

Staročeská žurnalistika, pravá citlivka, snažila se s pílí zcela časovou, aby týden tento byl vskutku „strastnaja sedmica", jak mu Rusové říkají. Vzpomněla si, že když se pašije čtou, jsou najednou všechny skryté poklady viditelny, a vyšla tedy, aby je hledala.

Nade stříbrem *po levici*
lunou *oheň vzhůru plane,*
nade zlatem *po pravici*
sluncem *pláti neustane* —

učí Erben zcela neomylně. A vskutku! Hledala, běhala, zaběhla až přes Berlín zrovna do Mariánské ulice — ajta! tu jí před očima vzplane „*zlatá* loď" a pod ní, ajta! skví se veritábl „50 000 *zlatých*", darovaných vídeňskou vládou mladočechům na volby.

Klekne a klín rozestírá,
chutě z hromady nabírá
a do klína zlato skládá.
Klín již plný, sotva vstává —
ještě v šátek sobě dává.
A již běží, síní běží —

aby to zlato honem vynesla na slunce veřejnosti. Chutě tu hned rozestírá klín svůj — ale —

vidí, vidí — ha, co vidí —
pro vši víru dobrých lidí!
místo stříbra — jen kamení,
v šátku pak a ve svém klínu,
o přehroznéť to mámení!
místo zlata — samou hlínu!

Ale ještě jeden malér! V chvatu svém zůstala stát pruské své jeskyni příliš blízko, pašije se dočtly, jeskyně se zavřela a přiskřípla jí sukni. Teď nemůže od jeskyně pryč. Lidští prstové na ni ukazují. A slunce jasně svítí.

Tak jsme si prodělali týden božího utrpení zcela vhodně. Sousedova Eminka, slečna sedmiletá, pevně věří, že v týden ten prodělává Kristus pán všechna muka skutečně znovu. Že pláče v zahradě Jethsemane, že ho vlekou před Piláta, že ho falešně obviňují, že ho ukřižují v Praze.

„Maminko," ptala se, „ve Vídni taky?"

„Taky, Eminko."

„A v Plzni?"

„Taky."

„To je divné!"

Chytré děvče, jak lze soudit dle výroku: „To je divné!" Aby takhle byl Kristus pán skutečně u nás umřel! Nu víme najisto, co by se bylo dnes stalo. Dnes odpůldne, když by kněží přicházeli — v tom kostele ve tři, v jiném ve čtyry —, aby vstal z mrtvých, odvrátil by se Kristus pán mrzutě od

nich a řekl by: „Prosím vás, nechte mne na pokoji! Já tady v Čechách zase vstát z mrtvých? — to by se mně chtělo! Tak falešně mne neobviňovali ani mezi židy!“

NÁRODNÍ LISTY 28. března 1875

△ *V Praze 15. května*

Bylo mně v posledních letech, kdykoli jsem z ciziny se vracel zase do vlasti a přibližoval se matičce Praze, vždy nesmírně krušno kolem srdce. Tak divno, jako bych měl odvrhnout všechnu příjemnost života a nohou svou vkročit do černého, kalného moře. Jako bych opouštěl okruh volného, přímého myšlení a vstupoval do kruhů násilně zkřivených, kde každé slovo lež, každý pohled úmyslná urážka. Jako bych nepřicházel mezi milující bratry, nýbrž mezi lidobijce, rozzuřené až k bratrovraždě. Byl to nesmírný, bolestně veliký rozdíl mezi nynějškem a dřívějškem, kdy ještě každý spěchal ku Praze s nadšením, aby pookřál v samém srdci mladistvě ideálního, bohatě nadaného, čistě nadšeného národa, jehož zrak hleděl k budoucnosti bez obavy, vědom své síly, pyšen minulostí i přítomností svou.

Jsem teď sám s pocitem tím krušným? Prosím — jakže přicházejí nyní naši bratři z venkova i z ciziny ke dni 16. máje?

Jakže bylo jindy! — 16. máj, slavnost jarní, byl rok co rok určen k velkým manifestacím národním, národ se sešel, aby potěšil se z jarního svého omlazení, z veselého, šťavnatého svého květu. Česká Praha byla hostitelkou všech Čechů, a to hostitelkou smavou, veselou. Ze všech stran přicházeli synové českých vlastí a silnice a dráhy nestačily návalu jich. Sta vlajících praporů sešlo se sem k nám, zpěv zněl ze všech stran a radost klíčila v každém srdci. Časopisy přinášely nadšené „Vítejte nám!“ Zpěvné, pečlivě připravované akademie rozohnily tisíce vlasteneckých srdcí, hymny bily v klenby nebes, že až oko se rozslzelo záchvěvem. Sto tisíc lidí šlo průvodem na počest národního podniku a z da-

leka přibyli cizinci a trnuli nad tou českou silou, nad důstojností, nad citem hlubokým. Kdo vcházel do Prahy, kráčel ulicemi s hlavou zvýšenou, s okem se lesknoucím, s úsměvem na líci, a kdokoli ho tu potkal, — pouhé pohlédnutí již bylo bratrským objetím!

A jak je nyní? — Roztrpčen potrvá český venkovan doma, neníť, co by ho k nám vábilo. Jen ten přijde, kdo přijít musí, a když kráčí teď pražskými ulicemi, je líc jeho rozmrzele zasmušilá, zrak nehledá bratrského zraku, vyhýbá se mu jakoby ve strachu. Zde onde sejde se hlouček český, ale podle sourodé vášně — nikde není shromaždiště národa. Není zpěvu, není slz — ledaže někde z poctivého oka vyhrkne slza palčivé bolesti.

Tak rychle pružina popustila, tak rychle jsme ochabli — a klesli! Místo nadšení takřka mžikem nastoupla zuřivá vášeň, místo pravdy lež, místo úsměvu slina, místo zpěvu nadávka, místo svornosti vražda cti a jmena. Tak vypadáme dnes. Jizlivý úšklebek, ne národ.

Kdož by chtěl zde rozbírat příčiny, jmenovat viníky, vyznačit velikost hříchu. Kroky naší doby jsou známy, stopy kroků těch mají určitou, nesmazatelnou obrubu, obrubu z tiskařské černi. Černy na bílém, zcela určitě, provždy nepopíratelně jsou vytištěny skutky všechny, a historie dovede je seřadit železným pravítkem svým a stisknout pod pravítko to i všecky nesmysly historiků pouze pro den píšících. Historie vyřkne, kdože malý národ náš učinil nesvorností tak žalostně slabým, kdože rozsíváním nemravnosti vzal mu šťávu, jížto třeba na udolání zevnějších nepřátel, kdo hlásal vraždu, aby panoval a tyl. Duchu dějin, tvé oko nedá se obestřít žádným klamem! „Ty také víš, co jest mi učinil Joáb, syn Sarvie, a co učinil dvěma knížatům vojska izraelského, Abnerovi, synu Nér, a Amasovi, synu Jether: kteréž zabil a vylil v čas pokoje krev jako v čas války, a skropil krví boje pás svůj, kterýž měl na bedrách svých, a obuv svou, kterouž měl na nohách svých. Učiníš tedy vedle moudrosti své a nedáš ustoupiti šedinám jeho pokojně do hrobu.“

Národ plný mladistvé mízy a síly vržen pojednou v zahálku a v zahálce musel se rozkypit v kvas a zabouřit výbuchy svými. V slabost nás uvrhla tatáž zahálka, která připravila Simsona o sílu a která Šalomouna i národ zavedla k modloslužbě. Klaněli jsme se modlám. Místo k svaté, všeobecné věci národa hleděli jsme se zbožnou úctou k osobnostem jednotlivým, majíce je za bohy své. A bohové ti zas místo na národ hleděli jen k démonům pochlebenství a lži, kteří se usadili u trnožů křesel jejich. Lid se učil „hřích píti jako vodu a pojídati chléb zloby“. Hlava naše se stala těžka a srdce naše přestalo tlouci. A objevila-li se známka života, objevila se křečovitá, neboť zpupná ruka poháněla národ biči spletenými z štírů.

Bohudíky, je po modloslužbě. Naši Šalomounové, „jak vysoko stáli v době dlouhé, tak sklesli v době své poslední“. A stane se jim jako Šalomounu v bibli, dějiny slavného jich života skončí holými slovy: „A uložil se k otcům svým a pochovali ho.“ Státi se tak musí, jakmile se poznalo, že ti, jež jsme měli za modly, sami první lámou ten chléb zloby a šlehají biči spletenými z štírů.

Vinice naše byla pojednou zpustlá. Ale strážnice na vinici té nebyla opuštěna. Již je kolem strážců těch, kteří se nedali zastrašit žádným sebejedovatějším nájezdem, aniž spláknout celým mořem lží, houf silný, houf mohútný přesvědčením svým. Zástupy pod praporem volné, poctivé myšlenky rostou a rostou, kupředu to jde s hřímavým heslem: „Věrně k vlasti, neunavně k práci, věčně s poctivostí!“

NÁRODNÍ LISTY 16. května 1875

△ *V Praze 29. května*

„Ty jsi tak hloupý, že tě může kdo chce prodat a ty o tom ani nebudeš vědít," říkávala moje matka ve spravedlivé své pýše mateřské, když jsem byl co dítě právě zas podal nějaký vítězný důkaz duševní zabednělosti. Mohu se tím výrokem zde pochlubit směle, neboť žádná pýcha ve světě není tak opravněna, tak vznešena a tak dojemna jako pýcha matky. A já byl, to se rozumí, zas sám pyšen z pýchy té. Jakás tajná předtucha mně již tenkráte zvěstovala všechny výhody, jakéž že má každý hlupec a jež jsem během života pak pozoroval všude.

Hloupost, hloupost přece jenom
nejdál v světě dojde —

zpívá Anonymus. Ono je tak pohodlno býti hloupým. A ono je tak lichotivo, může-li být člověk přesvědčen, že „sami bohové nedovedou proti němu praničeho".

Ale to s tím prodáním se mně nějak nelíbilo. Být jen tak artikulem obchodním jako šestinedělní štěně nebo otýpka sladkého dřeva, jako paklík tabáku nebo čtvrtka tvarohu! Umínil jsem si, že zbystřím ducha a zrak i sluch a že dám ukrutně pozor, aby mne najisto nikdo neprodal. Umínil jsem si, že se budu po případu bránit zuřivě, a byl bych tak zajisté učinil, neboť když přijdu do toho, jsem strašný a nešetřím ani embryo ve spiritusu. Také se mně dařilo dosti dlouho, vyhnul jsem se šťastně všem nástrahám, ač byly-li jaké. Ale to mne muselo nějak uchlácholit, musil jsem letos po Novém roce nějak si dřímnout — najednou tu přijde Bohuslav Horák a vydá brošuru a povídá, že jsem už prodán. A sice Vídni a sice doktorem Juliem Grégrem.

Dvakráte prý už byl letos od Nového roku doktor Julius Grégr ve Vídni a tam nás prodal, celou stranu svobodomyslnou.

Nemůže být pochybnosti. Podle toho, co vypravují noviny, cože Bohuslav Horák už všechno dokázal, musí to být řídký člověk a „zvláštní člověk žádá zvláštní důvěry", jak praví Schiller ve svém Piccolomini, zrovna v 2. výstupu 1. jednání. Zahanbeni tu stojíme my všichni prodaní, žádný z nás nic nezpozoroval, žádný! Ovšem — nám bylo ledacos divné. Věděli jsme o každém kroku, o každé minutě Juliově, věděli jsme, že letos dvakráte už byl v Berouně, o nějaké cestě do Vídně jsme nevěděli arci praničeho, ale — co dělal Julius každodenně v poledne *od půl jedné do jedné*? Zde byla skutečně mezera naprosto nevysvětlená. Přiznám se, že jsme si s tím dosti nalámali hlavu — bez zvláštního výsledku.

Jedni pravili, že prý Julius také obědvá. Hm — to by mohl každý říci!

Jiní tvrdili, že prý trochu dřímá. To by ovšem nebylo pěkné u muže, který patří k straně „činnosti".

Ještě jiní, nejzlomyslnější, práli najisto, že prý kouří cigareta. Že tedy maří národní jmění!

Ale tu přišel Bohuslav Horák, přiložil bystrý zrak svůj ku kliční dírce, a co viděl, to viděl! Viděl — viděl — jak přechází Julius dlouhým rychlým krokem po pokoji, vždy spěšněji a spěšněji. Nač to, nač ten divný spěch? Vtipu Bohuslava Horáka nemohlo to dlouho zůstat tajno, Bohuslav Horák brzy poznal, že doktor Julius Grégr hledí, aby si takto ušel tajně denně — nějaký kus cesty do Vídně. A vskutku, počítáme-li, že si ušel denně as půl míle, mohl od Nového roku do nynějška zcela dobře dvakrát dojít z Prahy až do Vídně! Nazpátek z Vídně do Prahy ovšem už by mu nebyl čas stačil, ale prosím vás, kdopak myslí na cestu zpáteční, když jednou nastoupil cestu zla! To známe.

Jsem tedy zaprodán Vídni, tomu babylónu. Až si mne tam odvezou, zavěsím tam rozbrnkanou harfu svou na vrby nad nově regulovanými vodami, sednu si na bobek a budu

trucovat, zcela tak, jak to dělají židé na obrazech. Věřte mně, že jsem vskutku žádostiv, co tam se mnou začnou a nač si mne vlastně koupili. Že by mne snad chtěli prodat dál, do nějakého tureckého harému co spanilého jinocha, to snad ne. Či že by mne snad chtěli přimět k nějaké práci? Té nejsem milovník. Nebo učinit ze mne ministra pro orbu a průmysl? Neznám! Nejlíp by bylo takhle, aby mně vyhledali nějaký pěkný, trochu větší byt (se stinnou zahradou, miluju stinné zahrady), aby mně dali ekypáž, zdarma lóž ve Velké opeře a desítku denně „na ruku", jak se říká, pak už bych sám hleděl, jak bych se protlouk.

Rád bych také věděl, co doktor Julius Grégr za mne dostal. A co za přítele V., „vnitřního politika", a co za přítele H., „zevnitřního politika", a co za přítele E., „národního hospodáře", a co — zkrátka zač stojíme všichni dohromady a jeden každý zvlášť, a nejsem-li já snad trochu lacinější než jiní, což by mne bolelo. Dobrý kšeft as udělal, o tom nemůže být žádná pochybnost. Prodal patrně *celou* stranu svobodomyslnou. Stranou tou je dobrá třetina Čechů žijících v Čechách, a počítám-li, že dostal za osobu přinejmenším stovku — když se podívám na sebe, vidím, že stojím za víc —, tedy má dnešního dne tak as sto miliónů v kapse. To si myslím, to se to vydělává od půl jedné do jedné!

Přec bych měl na něho nějakou žádost. Tak dlouho se už mluví o pensijním fondu pro české žurnalisty — mají takový fond již i „svorní obuvníci" — tak dlouho už se k němu pracuje a slibuje, jakpak, kdyby dal teď doktor Julius Grégr na něj co základ nějaký milión! My „mladočeští" žurnalisté ovšem nebudem z toho už nic mít, nás si odvezou do Vídně, ale buďme kolegiální, vždyť oni „staročeští" také nechtějí jít jednou žebrat!

NÁRODNÍ LISTY 30. května 1875

△ *V Praze 19. června*

Může-li pak být větší smůla! Včera jsem byl ještě Jan N. a dnes už jsem jen pouhý N., a pouhé „N" značí, jak známo, něco neurčitého, zcela všeobecného, pouhé „N" není vlastně nic, *pranic!* Budou to smutné letošní narozeniny! Člověk strávil čtyřicet let v tomto slzavém oudolí, člověk se domníval, že po tu pracnou dobu má alespoň nějaké jmeno, a tu přijde Václav Vladivoj Tomek, vydá třetí díl Dějepisu Prahy a pouhým zavrtěním hlavy odfouk to domyšlené jmeno celé, navždy! Ano, takoví jsou ti staročeši! Kde jen mohou, sahají nám na naše jmeno poctivé.

Včera ještě jsem byl pyšný Jan, dnes už je i nejhloupější Vašek nebo Tonda víc. Svatý Václav prý vskutku jezdil na brůně, svatý Antonín prý vskutku kázal kaprům, svatému Františku prý skutečně vynadal vlastní bratr jeho, svatý Kryšpín, — ale nevypočítávejme tu legii našich svatých, každý prý z nich vskutku byl, vskutku žil, jen můj patron, svatý Jan Nepomucký, ne, jen ten je výmyslem a bájkou a lží! Přišel Václav Vladivoj Tomek a shodil ho znovu do vln dějin, aby se nad ním zavřely již provždy. Jazyk sv. Jana Nepomuckého máme, jeho pět hvězdiček máme, jeho stříbrnou truhlu máme, Havlíčkův epigram na něho máme, ale jeho samého už nemáme. Po příkladu husitův vyrazil svatý Jan Nepomucký — pokud sám nejspíš ještě myslel, že *je* — daleko přes meze české vlasti a postavil se v Polsce, v Uhrách, Korutansku a Krajině, Rakousích a Bavořích ku každému mostu, který se mu jen trochu líbil, — teď nám tam ti slavní úřadové pošlou nejspíš všechny ty svaté Jany šupem domů, pro „nedostatek potřebných výkazů". Kam s nimi v té vysychající zemi, kde mosty pomalu už budou zcela zbytečny! Kam s nimi vedle té invase jezovitů a jeptišek! Veltruský park nestačí.

Teď bych rád věděl, s kýmže „se mám tedy jednou v nebeském království radovat“! Radili mně, abych vypsal na nového nějakého patrona konkurs raději hned. Snad takhle:

„Pořádný člověk, pro nebe jako stvořený, hledá nového svatého patrona, ztrativ dřívějšího bez vlastní viny. Týž dovede se modlit v obou zemských jazycích, je řádně biřmován, umí sám také pořádně biřmovat jiné, a slibuje, že bude patrona svého obtěžovat co možná nejmíň. Týž hledí vůbec více na veselé a upřímné kamarádství než na příklad na požehnání v lutrii. Reflektující p. t. páni svatí patronové nechť laskavě nabídnutí svá, opatřená nutnými *historickými doklady*, zašlou ve čtrnácti dnech administraci těchto listů. Za mlčenlivost se ručí.“

Pak si vyhlídnout silné dva kmotry, dát se zavinout, trochu křižma, trochu soli, trochu vody, a člověk ví zas, kdo je.

Nebo abych se snad věnoval svaté Anežce?

Nebo — nejsladšímu srdci Ježíšovu?

Bože, v té Francii žijou krásně! Tam už je na Montmartru vysvěcen první, slavný chrám tomu „nejsladšímu srdci“. Tam chodí procesí za procesím a sto tisíc lidí zpívá jakoby z jedních úst: „Pitié, Dieu! Na nové Kalvárii vzlyká hlava Vaší církve v pláči; račte oslavit nástupce svatého Petra tak velkým triumfem, jak velké je utrpení jeho!“ A u nás nic, pořád ještě nic, jako by pro nás „nejsladšího srdce“ ani nebylo! Vůbec — kdypak člověk slyší u nás o nějakém procesí? Slibuje se jedno, je pravda, na oslavu kardinála Schwarzenberga a má to být prý protiváha slavnosti Husovy. Myšlenka je zajisté pěkná, není pražádné pochybnosti, že Hus měl odjaktěživa s pány kardinály svůj malér, ale — jedno procesí, to je trochu málo. Pak se povídá ještě o jednom, velkém z celých Čech, a to k „zázračnému sviňáčkovi v Lité“, — ale —

Vznáším k státníkům českým upřímnou a nalehavou prosbu, aby se věci té ujali. Nemají beztoho co dělat a „nejsladší srdce“ může zavdat teď příležitost k celé řadě procesí. Ať se modlí národ, ať se modlí! „Leží-li národ na kolenou,

je nepřemožitelný,“ praví francouzský L'Univers. Chci rád přispět radou a upozorňuju zde hned na krásný zvyk, který panovával při procesích v dobách ještě zbožnějších. Tenkráte rozohnila se křesťanská mysl až na tak zvané řády „flagelantů“, procesí jdouc městem zastavovalo se před každým chrámem a kajíce se ze svých hříchů dali si tu napráskat biči, že sotva pak lezli dál. Jezovité to patřičně zdokonalili. Zavedli pobožné výprasky až na samy dvory královské, učinili z bití moderní způsob pokání. Zvláště rádi se vždy zanášeli s vychováváním děvčat a očistou ženských duší. Nejdřív zavedli bití do klášterů, kde vychovávána děvčata vznešených rodin, pak zařizovali v salónech jednou za týden zábavy spojené s výpraskem, a pak přiměli dámy, že i ty se připojily k procesím veřejným a před kostelními dveřmi si natlouci daly. Jednou natloukl plukovník Crillon milovnici králově, krásné Joyeuse, kterou nemohl cítit, tak, že ji musili odnést. Ach, cituplné časy! Tenkráte, když chtěl milenec své zbožňované dokázat mocnost lásky své, obnažil se před jejími okny a ztloukl se, až mu krev do bot řinula. „Mortifikace“ se tomu říkalo, drazí naši páni státníci, „mortifikace“, *umrtvování*, je to hesílko, co? Nehážím jen hluchými slovy, chci, budou-li zavedena procesí výprasková, dostavit se vždy sám také s pořádným bičem, nešetřit mozolů svých a pomoci věrně každému, který v sobě cítí „ducha mučedníkův“.

Jsem přesvědčen, že kdyby milá šlechta naše dala se zbožně vždy v neděli vypráskat z Karlína na Hradčany (dopoledne nebo odpoledne) a ve čtvrtek pak zas sepráskat z Hradčan do Karlína, znamenitě by to pomohlo rozvoji otázky české.

NÁRODNÍ LISTY 20. června 1875

△ *V Praze 10. července*

Chci být dnes hrubiánem, a zapovídám sobě, abyste přišli s úšklebnou poznámkou: „To nebude po prvé.“ Když nebude, nebude, alespoň jsem důsledný. Je-li pravda, že v nebi zpívají se jen písně plny chvály, nechci tam. Protiví se mi zdvořilost, a kdyby se mělo stát, že by lidstvo vymřelo a že by tu nezůstal ani jediný milovaný blížný, postavím se před zrcadlo a — to bych slyšel, co bych si pak řek!

Tentokrát jsem popíchnut Němcem. Četl jsem německé pojednání, v němž hubováno na zbytečně hledané titulování v přípisech soukromých, v dopisech veřejných atd. Inu, inu, když tak člověk teprv se rozhlídne po titulování u nás Čechů! Nejsme sice tak přílišně zdvořilí, jak je na příklad Italián, jemuž je každý chlap s vyhrnutými rukávy alespoň „distintissimo“ a každý člověk v slušném kabátu hned „eccelenza“, nepadáme také hned každému jako Polák „do noh“, ale „ruce líbáme“ ještě dost a dost, a když někdo píše psaní, nenapotí se s ním celým tolik co s titulem a pořád se mu zdá titulu ještě málo a honem přidá ještě nějaké „vele“ —. Moji tedy velectění! Nechme přec toho podlízání! Neříkám sice, aby ten, kdo sobě od někoho dopisem vyprošuje peníze, napsal nahoru snad: „Osle!“, nebo aby přípis k některé instanci začal slovy: „Vy tam u toho a toho úřadu“, atd., ale podlízati také není třeba, když stačí slušnost.

Prosím, co se natropíme jen se slovem „slavný“! Nedělá-me sice pro oslavu národa pranic kloudného, ale přec jako bychom byli nejslavnějším národem na světě. Když tři lidé sedí pospolu v hospodě při pivě, je to už „slavné shromáždění“. Když deset zamilovaných mladíků pořádá taneční besedu, píše se jim: „slavný výbore“. Sotvaže se sestoupil

nějaký spolek, o němž už za nejbližšími humny svět se nikdy ničeho nedoví, je to již spolek „slavný“. Sotvaže začne se vydávat nějaký časopis, už je také redakce jeho „slavna“. „Vavřínový věnec na pleš“, jak se říká. A jak to u nás jde, dostane slavná redakce již za několik dní nějaký přípis a pan dopisovatel napsal nahoře: „Slavná redakce!“ a pak jí vytýká, že lhala, že na cti utrhala, a jiných slavných věcí více, a zvochluje slavnou redakci, že je slavné redakci tak nanic jako češtině na nápisech v kralupském nádraží. A vůči úřadům? Stalo se již, že vyšla i zvláštní ministerská nařízení, kterýmže všem úřadům má se dopisovat „slavný“. A když občánek zapomněl, dostal úřadně nos a psali mu: „Pamatujte si, my ouřad že jsme ‚slavný‘!“

Se slovy „vysoce urozený“, „blahorodý“, „urozený“ tropíme pravé babictví. „Urozený“ — co je to? Přec právě tolik jako „narozený“, ne? Dle doslechu prý se ale musí narodit člověk každý, člověku nenarozenému — tvrdí hlubocí myslitelé — nemohli bychom prý ani psát. Zrovna tak bychom mohli tedy na adresu místo „urozený pan —“ napsat „nosatý pan —“ nebo „pupíčkatý pan —“, neboť nos má také každý a bez pupíčku prý přišel na svět teprv jediný člověk, Adam. Urozený, hm! „Urozený,“ napsal Kotzebue, „je každý, kdo se narodil s rovnými oudy. Když se narodí hrbáček, kdyby měl osmnáct předků, všechny jako svíčka, a má ten jediný křivý zadek, už není urozený.“

„Vysoce urozený“, to prý je dle českého tituláře jenom hrabě, „urozený“ je nižší šlechtic, „blahorodý“ ten, koho počítáme k honoraci, — pamatujte si ty rozdíly, ať neuděláte z pořádného, platného občana najednou jen tak nějakou nižší šlechtickou nulu! A pamatujte si, hrabě „druhdy říšský“ že už není ani vůbec narozený, ten že je „Osvícenost“, a kníže že je docela „Jasnost“, a — ne, dál už se neodvážím, dál už neumím.

V blahopřejných inzertech nalezáme často: Panu N. N. a spanilomyslné slečně N. N. k dnešnímu dni hřímavé atd. Dobře, ať si je každá spanilomyslna, jsem příliš galantní, abych o tom pochyboval, také nebudu mít ničeho proti

tomu, když budu číst „dobrosrdečná“, „hospodářská“ a jiné pěkné vlastnosti, jen bych prosil, aby se také vytknuly chválné vlastnosti takové, jako: „modrooká“, „boubelatá“, „útloboká“ atd., člověk si pak může alespoň učinit obraz.

Nejčastěji čte se slovo „ctěný“. Také dobře, když někdo někoho vskutku ctí, může mu to veřejně říci i napsat. Ale „velectěný“ — v tom už je zas to prožluklé „vele-“, docela pak to „vysoce ctěný“! Jakpak vysoko? To mně připomíná vždycky rajchsrátoviče Kurandu, který za doby svého politického květu byl dle Krasníka „už na celé dvě pídě od země slavný“. — Nejkomičtější je ale výraz „dvojctihodný“. Pročpak nepočítáme zdvořile dál, proč neříkáme „čtyrctihodný“, „půlsedmerctihodný“, proč, he?

Někteří chtěli co všeobecnou titulaturu českou zavést slovo „občan“. „Občanem“ je ovšem také každý člověk, ale „občan“ je zároveň také název velmi lichotivý a měl by se dávat jen lidem o obec, o vlast vskutku zasloužilým. Nejvíce rozšířeným titulem je slovo „pán“. Člověk to slůvko napíše a nic si při tom nemyslí a je dobře. Ale „pán“ pochází prý od řeckého „παων“ a to znamená „vládnoucí“, tedy panovník, kníže. Jsem já kníže? Načpak? Ale oni zdvořilí lidé ještě zdvojnásobujou to slovo a píšou: „Pán pan —“. Aspoň se můžem konečně domyslet, proč druhé „pan“ píše se najednou krátce. Už nemohl ani ten trpělivý český pravopis snést tu českou podlízavost a uškub z ní aspoň čárku. Víc nemoh, chudák.

NÁRODNÍ LISTY 11. července 1875

△ *V Praze 17. července*

„Přilož ucho k prsoum národa a vyslyš, co praví.“ Velmi hezké pravidlo, praktické a rozumné, jakpak ale, když náhodou národ nepraví pranic? A kdepak jsou ta prsa národa? „Dnešního dne,“ napsal císař Maxmilián do aforismů svých, „je časopisectvo jaksi plicemi každého národa; pravidelnost a zdravotu dechu jeho není lze ničím jiným tak dobře poznat, jako právě jeho časopisectvem.“ To je alespoň pokyn. Kde jsou plíce, právě tam bývají také prsa. Ze sto tisíc drobných buněk skládají se plíce a ze sto tisíc drobných písmenek skládá se časopis. Z celého těla žene se zčernalá, pokažená krev do plic a odtud se rozhání zdravá, světle červená zas po celém těle; z celého světa shánějí se události a myšlenky do časopisu a odtud mají do národa vyjít zas osvěžely, „do červena“ zdrávy. To je to, že *mají*. Jak ale, když nevycházejí, když plíce samy jsou chorobny, pokaženy? Výtečná příležitost promluvit teď o tom, co je v české žurnalistice zdrávo a co nezdrávo, a pochválit tak trochu třeba sama sebe, ale není to dnes mým cílem, dnes bych skutečně rád zas jednou zvěděl, „co národ praví“. Přikládám ucho k časopisům českým — prosím vás, snad máte lepší sluch, neslyšíte opravdu také nic?

Je klidno jako na hřbitově a hlucho jako v pustých skalách. A když přece něco zaslechnem z těch pustých skal, zní to jako hýkot, jako žalný stesk. Články rozepisují se o samých trudech, marných pracích a zklamaných nadějích. Zprávy z různých končin vlasti docházející vyprávějí jen o vraždách a samovraždách, za týden o dvaceti, a pak o stržích mračen, hledících snad omýt prolitou krev. Ani v inzertech, kde přec všude jinde obecenstvo co nejživěji jeví, co ho bolí a co ho těší, čeho si přeje a čemu se směje,

nejeví se u nás praničeho. Neboť v tom, když někdo hledí „pronajmout byt o dvou pokojích s kuchyní“, když někdo hledá „mravného hocha do učení“, nebo když někdo odporučuje svůj „bohatě zásobený sklad uměle vyrobených náhrobků“, v tom přec není žádné „jevění“? Skutečně se ukazuje, že síla politických, národních, společenských a finančních pohrom nás silně sklepala. Také se sypaly a sypou jako krupobití, rozežírají jako epidemie. Ještě kdybychom mohli s pohromami zatočit jako Američané s pohromou svou nejnovější, s kobylkami. Chytají je prostě do vošatek, donesou do kuchyně, smaží je a pekou, a pak si na nich pochutnávají. My bychom mohli si arci sestavit skvostné menu — „polívku z politických nadávek“, „ragú ze staročeských slibů“, „koláče s těšínskými jablky“, „zmrzlinu z českého vyrovnávání“, ale pochybuju, že bychom si na tom pochutnali. Ba tak jsme sklepáni, že se nedaří již ani polemiky české! Nebo působí to parné letní slunce, ten „čas kyselých okurek“, ta „saison morte“? Čeká se, až bude po žních? Až bude semleto, aby se pak hodil do nového těsta nový kvas?

Vskutku má letní parno svou velkou vinu z nynější únavy. Každý jen živoří, nikdo se nebaví, ani my v Praze ne. Hudby hrají, nikdo jich neposlouchá. Zahrady lákají poprášenými stromy svými, nikdo lákadlu nepodlehá. Divadla jsou už zase otevřena, nikdo o nich nemluví. Leda o tom že se špetne, když ředitelstvo českého divadla zapoví komikovi Mošnovi kus Chybu a trefu z ohledu — na jezovity. Ale má pravdu naše ředitelstvo! Z „klerikálních“ ohledů tak vůbec nečiní. Teď na příklad připravuje k provedení operu Francouzové před Nizzou, a připravuje ji pilně a ochotně vzdor tomu, že se v ní dva kapucíni pořád melou po jevišti. To se rozumí, copak je takový kapucín naproti jezovitovi! Ach jezovita, jaký to ušlechtilý tvor! Když si pomyslíme, že jsme museli v Čechách tak dlouho žít bez nich! Slibuje se nám teď, že jich přijde do Čech najednou za to ještě několik set. Dobrá, jen ne příliš mnoho, množství ubírá zas vzácnosti! Holanďané, když pepř klesal

v ceně, dali na Moluckých ostrovech honem porazit několik tisíc pepřových stromů, aby se ho tak mnoho neplodilo. Bojím se, že když těch několik set jezovitů k nám teď přijde, budem jich také honem několik tisíc musit vyhodit, jen aby nám neklesli v ceně.

Jediné místo, kde se Pražané nyní ještě baví, je Teatro salone italiano. Uvnitř krásná, zevnitř dostatečně nepěkná ta budova měla by mít alespoň jednu zevnější okrasu, tutéž, kterou měla Italská komedie v Paříži, poprsí harlekýnovo. S udivením pohlížejí Pražané nyní zas na ty italské „lazzi", jsou jim zas zcela novy. Hledí na skákavého, těkavého harlekýna, potomka starořímských „histriónů", který má podnes dřevěný meč („gladius histricus"), podnes stobarevný, k tělu jakoby přiklížený šat, místo bosých nohou ale už přilehající kůži a místo sazemi umouněné tváře černou škrabošku. Dívají se na jeho skoky, sledují jeho vtipné úskoky, jeho ucházení se o kolumbinu, vidí množství osob s ním a kolem něho, a nevědí, co se to tam nahoře vlastně děje. Už dávno odvykli pantomimám. Také se už pantomimy ty samy změnily. Balet je v nich hlavnější věcí než milostné boly harlekýnovy, improvisované vtipné řeči harlekýnovy ustouply plné němotě, z „Pantalone" nebo „dottore" se stává „Angličan" nebo „žid", ba i harlekýn sám musil velkou část historických svých práv ustoupit jinému, a sice pierotovi. Bělošatý, moukou obílený pierot teď jí místo něho višně a stříká jich pecky jiným do očí, místo něho chytá, oškubá a polyká mouchy, místo něho kojí nemluvňata na mužných prsou svých atd. Slyším, že mají přijít nyní také pantomimy české, nejprv prý Strakonický dudák, nu pak alespoň obecenstvo naučí se jim zase rozumět. Pak ale také musí být z italské kolumbiny naše Mařenka a z harlekýna český Honza. Beztoho říkali také v Itálii harlekýnu „Zanni", zkrácenina z „Giovanni" (Jan), a o těch, kteří je provozovali, psali: „Fecerat Joannem" (dělal Honzu). Nuže ať tam „dělají" našeho Honzu, ale jen vtipně a obratně!

NÁRODNÍ LISTY 18. července 1875

△ *V Praze 18. září*

Je ticho v životě českém. Polemiky ustály, klidně visí listy na stromě české veřejnosti, a plácne-li přec jeden do druhého, je to jen jakoby ve snu. Široký, majestátní proud staročeské pomluvy, dřív tak hlučný, skoro nadobro se odmlčel, a když chvilkami přec ještě zabublá, je to opět jen, jako když dřímající potůček zavadí v běhu o oblázek a ve snu si zašplouná. Ptactvo se také odmlčelo, poslední pěvec, dr. Rieger, zaklokotav dle svaté kvartální povinnosti své ještě jednou vlastní svou chválu, ukryl se také již v houští — a les i háj, pole i luh jsou posvátně tichy. Tak tichy, že by člověk mohl slyšet truc-divadlo ze země vyrůstat, kdyby k tomu bylo grešlí. A člověku se klade k srdci milý chlad a je mu klidně a dobře.

Zato, při domácím klidu a tichu, slyšíme tím líp každé hnutí, kterého se dopouští nepokojné lidstvo mimo Čechy, a můžeme se s ním alespoň v myšlénkách svých obírat. Nemíním hnutí hercegovské, to je jen slovanská záležitost a nemůže nás Slovany tedy zvláště zajímat. „Aby takhle Němci ve finském zálivu," pravil tyto dny kdosi, „revoltovali proti Rusku — za čtrnáct dní by tam bylo dvacet tisíc dobrovolníků a na penězích nejméně dva milióny příspěvků!" Za čtrnáct dní! Povstání Hercegovců, zoufale bojujících za nejjednodušší, nejpřirozenější práva svoje, trvá již *deset neděl* a — my Čechové sebrali jsme už asi 5000 zlatých na ně, členové polské emigrace, sloužící četně v důstojnictvu tureckém, budou chtěj nechtěj musit se postavit *proti* nim, Rusové — — tyto dny teprv si mlaskly slovanské časopisy radostí, že ruské časopisy „začínají sobě jihoslovanské záležitosti *již* také všímat". Zázračná rychlost těch ruských časopisů! Dá se, uvážíme-li, že mohly se svým všímáním ještě dobře nějakého půl roku počkat, vysvětlit jen jejich zrovna až nevázanou horlivostí pro slo-

vanskou vzájemnost! V starém Rubešově Palečku byl kdys dobrý obrázkový vtip. Zedník nese jak pěst velký kámen oběma rukama a heká. Pán, podnikatel stavby, ironicky ho lituje. „Inu," míní zedník, „když vidím hodného pantatínka, tak se nešanuju." Ruské časopisy se teď také nešanujou.

Ale jsou na světě věci důležitější. Kryštof Kolumbus má prý být prohlášen za svatého! Jezovité prý tomu chtějí. Jezovité! A říkají, že za to, že prý Kolombo objevením Ameriky opatřil pro šíření se křesťanstva celou řadu nových národů. Člověk vidí jezovitu zrovna před sebou, jak to praví. Stinný klobouk se níží k zemi, aby nebylo vidět do lstivě zářících očí, koutky úst se násilně stahují dolů, aby nepropuknul úsměv. Ti nebozí národové američtí, ti nebozí Indiáni, získaní pro křesťanství tak důkladně, že z nich není na světě už skoro ani jediný! Jezovitský ouskok, patrně, ale klobouk dolů před tím ouskokem! Jezovité patrně začínají obracet, začínají pochopovat věk nový, vážit si vědy, vážit si zásluh o vědu. Vyjadřujou to dle svého způsobu, prohlašujou Kolumba, objevitele Nového světa, za svatého, ale — takové svaté si nechám líbit! Bude prý v nich pokračováno. Co nejdřív si snad zapíšem co svatého do kalendáře také lorda Franklina za jeho zásluhy o severní točnu, Livingstona, Bartha, du Chailluho, doktora Schweinfurtha za zásluhy o Afriku, O'Hara Burke za Austrálii — a možno, že náš Čeněk Paclt přijde také někam, alespoň mezi blahoslavené. Při zeměpisu to nezůstane. Brzy přijdou Newton, Buffon, Humboldt za vědy přírodní, Wiklef, Hus, Luther za „vyčistění církve", Tizian, Raffael za krásné madonky, Michelangelo za velkolepé chrámy, Palestrina, Mozart za muziku, Žižka, Napoleon, Moltke za pokroky v umění válečném. Jen s dějepisci bude prozatím zle, dějepis uškodil církvi a církevní historii náramně, jezovité si budou musit počínat zpočátku alespoň velmi opatrně, ledaže by prohlásili místo jiných zatím za svatého našeho Jakuba Malého za jeho Spravedlivou kroniku země české.

Angličané už dávno, už po celé století se namáhají, aby zavedli kalendář historických osobností, „zasloužilých

o vlast, vědu, lidstvo“, místo kalendáře posavadních svatých, o nichž nikdo nic neví. Teď, když se toho jezovité chopí, půjde to. Nastane v celém lidstvě doba, jaká byla v Řecku, kdež mládež v chrámích povznášela mysl svou pohledem na hrdiny v bohy předělané. Každý, kdož bude vědít den svých narozenin, bude číst ke dni tomu připsané slavné jmeno, bude moci dle vznešeného příkladu život svůj věnovat dobru. Bude-li děvče na příklad narozeno 18. února, bude zajisté již z okolnosti té čerpat dosti popudu, aby vynalezlo dobré dalekohledy právě tak jako Galileo Galilei, narozený v týž den. A bude-li hoch narozen zas na příklad 17. června, zajisté že neustane v šlechetné snaze, dokud nebude zpívat soprán jako Henrietta Sontagova a neumře v Mexiku na choleru jako ona.

Ještě o jedné myšlénce krásné slyšíme z ciziny. Ve Francii hodlají pořádat velkolepá procesí dětská. Politického dosahu, mají totiž vymodlit Alsasy a Lotarinky zase zpět. Tedy jako v středověku, kdy vyšla procesí dětská, aby dobyla Svaté země; jenže teď se mají procesí dít jinak než tenkrát, totiž s dozorem „dorostlých“. Ó, takové procesí dětské, to má zvláštní politickou sílu! Upozorňuju pány staročechy na pěkný prostředeček ten, když už jiného prostředečku na spasení národa bohužel nemají. O potřebný dohled na děti by se mohli dělit staročeští poslanci a rozdělit dětské oddíly mezi sebe podle známé algebraické formule:

Jeden, dva, tři,
my jsme bratři,
handrlíky,
dva špalíky, atd. —

nebo podle méně známého, ale rovněž potrefného

Pro černé jahody
skoč, babo, do vody;
čáp sedí pod dubem,
hraje karty s holubem — —

Ale — tady mluvím o věcech možných, budoucích, a skutečných jsoucích si nevšímám! Nevšímám si mizících pražských bašt, objevující se tramvaje. Ano, tramvaj už skutečně na zkoušku jezdí! „To je zas tak něco pro blázny!“ jak pražské babičky říkávají (starobylý výrok, babičky pronesly prý jej hned, když pánbůh svět stvořil). Vskutku, jako blázen stojí to pražské obecenstvo podél železných kolejí, čeká na tramvaj, dívá se na vůz a na koně, jako by bylo jaktěživo vozu a koně nevidělo, a čekalo by a dívalo by se do půlnoci. Ještě to bude chvíli trvat, než tramvaj pravidelně pojede. Ještě uherští koníčkové, za nimiž tak rychle ubíhá ten těžký vůz, se tím dějí a plaší. Ještě také budou musit pražští kluci, kteří píšťalami à la tramvaj dějí všechny kočí, i když tramvaj nejede, dostat svých pořádných pohlavků, než ustanou od svého dobrovolného připomahání. V tom směru těší mne, že vám mohu dát potěšitelnou zprávu. Viděl jsem totiž na vlastní oči, že jeden z nejprvnějších pohlavků dostal známý „kluk květinářka“. Ten zrzavý, špinavý — i vždyť ho znáte, už to každému vyved, že když jdete s dámou po Příkopech, hopkuje „kluk květinářka“ vedle vás, podává kytku, odříkává: „Pane hrabě — koupějí, pane hrabě!“,a když co hluboce uražený demokrat ničeho nekoupíte, kluk konečně vzkřikne: „Vidějí, když jdou s tou druhou svou milou, koupějí ode mne vždycky!“

NÁRODNÍ LISTY 19. září 1875

△ *V Praze 2. října*

Jedna věc mne rozhodně trápí. Nevěřil jsem tomu, dokud stálo jen v listech mladočeských, když ale — zrovna jako by na tom ani nic nezáleželo — také listy staročeské přinesly zprávu, že v Prusku nalezeny tyto dny již zase „staročeské groše“, musil jsem konečně uvěřit chtě nechtě. Teď bych jen rád věděl, proč tam staročeši své groše posílají! Že by jich měli nazbyt, nevěřím vzdor tomu, že na páně Mayerovo trucdivadlo skoro už padesátý díl potřebných peněz upsali, a kdyby přišlo k velkému tomu dílu, že by alespoň deset z nich vskutku a doopravdy něco uplatilo, lehkomyslnější snad až po padesáti krejcařích. Hádám, že bude v tom házení peněz do ciziny zase jen politika, — ti staročeši jsou prohnaní! Pracujou neviditelně, zrovna pod zemí, člověk myslí, že nedělají pranic, oni ale — —! Takové vědomí je příjemné! My myslíme, že se pro český národ neděje nic, a zatím je možná, že se děje velmi mnoho. My se bojíme, že národní vědomí české hyne a že co nejdříve budou v boudě na Senovážném náměstí ukazovat z Českého Brodu posledního Čecha, který ještě někdy umí česky; my chvějem se o svou národnost, proklínáme tu naši politiku úplné nečinnosti, která národ český se svázanýma rukama vydává všem nehodám, kterouž národ hyne a mře, aniž by jen prstem hnul na zachránění své, — a zatím jsou slavní vůdci staročeští co nejobětovněji činni, nechávají sice klidně český národ se poněmčovat, ale mezitím co svět ničeho netuší, podplácejí tajně Prusy a najednou budou v Čechách sice samí Němci, ale v tomtéž okamžiku bude v Prusku — no však uvidíme, co bude v Prusku! Nebohé Prusko! Sotva že dosáhlo vrchole své slávy, a už propadlo světové náruživosti a světovému maléru: býti podmazánu! Jen aby vystačily

groše na to počeštění Pruska! Jak už řečeno, není jich v českých kapsách právě teď mnoho, ať jsou ty kapsy staro nebo mlado. A krásná nám do nejbližší budoucnosti kyne naděje, že jich bude pořád ještě míň. Pakli se nemýlím, nazývá se svatý Václav „dědicem českého národa“? Pro ten případ, že by brzy dědil, upozorňuju ho tedy, že z pozůstalosti, která neobnáší ani padesát zlatých, neplatí se v Rakousku žádný poplatek (Tarif-Posten 106. B. f. Geb. Gef.).

Takto zdá se, že se daří nám a světu právě teď dobře. Kam člověk pohlédne, všude spokojenost, a spokojenost je právě základem štěstí. Mladočeši mají radost, že se jim daří tábory, a staročeši mají zas radost, že onino musí ty tábory své odbývat v „hospodách“. Mohu vás příjemně ubezpečit, že ta radost potrvá obapolně, neboť se nepodobá, že by venkovští páni farářové chtěli mladočeským táborům od nynějška odevírat snad své kostely.

Praha má dnešního dne také svou nejspokojenější výroční tvář. Z venkova sem naběhla síla mládeže a na počátku školského roku je ta mládež nejrozmilejší, nejhodnější a nejšťastnější, spokojena s celým světem a celý svět spokojen s ní. V době, kdy se blíží prázdniny, je ta mládež ovšem také šťastna. Kyne jí domov, rodina, zábavy, bezstarostný život, lenošení — je to štěstí pohodlné, abych tak řekl, kteréž ji očekává. Ale teď, na začátku nové práce a nového učení, jsou snové nepoměrně vznešenější, čistší. Vzduchem se hemží samé ideály — ach tak krásné! Mladík bude pracovat vší silou svou, ani nemůže být překážek, kterých by nepřemohl, letos udělá to, přesrok již ono, za čtyry, řekněm nejdél za pět let— nu těš se, národe, těš se, celé ty, posud praničeho netušící lidstvo, takové generace ještě nebylo! — Bohužel, že v téže době houfně se berou od nás vlašťovky pryč a ty že brávají s sebou všechna ta dobrá předsevzetí, obyčejně také houfně! Zpočátku je ještě tak sladko houpat se na ideálech těch — podobá se zrovna hříchem vyrušovat se z nich, třeba prací, která má bohužel vždy trochu prózy do sebe. Nejlíp se to na zmíněných ideálech houpá ve společnosti druhů stejně ideálních, při opoj-

ných výparech kávy, při vzrušujících zápasech na kuleč-níku, při hravé pěně zářícího piva — a pak se to houpání už stává milým zvykem, a zvyk je „kojnou člověka“ a zvyk „způsobuje, že i chyby jsou krásny“, a — už je malér! Zklamaný národe, zklamané lidstvo!

Spokojeno je teď všechno! Spokojena je každá hokyně, že pražské posvícení se vydařilo a lidé že utratili, co právě mohli. Spokojen i dřevař i uhlíř, a švec i krejčí, že blíží se zima. Spokojena je zeleně natřená tramvaj, neboť již se přesvědčila, že fiaska se v Praze nedodělá. Ale nejspoko-jenější jsem já, vždyť dvě věci, o nichž jsem leta mluvil, přijaty jsou již v principu: dětský park a dětský hřbitov! Trochu rozdílny jsou ty věci, pravda, a kde se mluví o prvější, ani by se nemělo jedním dechem mluvit o poslednější. Ale ta radost, že po mluvení as dvacetiletém posledního se přece domluveno! Jak poetickým doplňkem je dětský hřbitov ku hřbitovu každému, jak poetickým teprv bude ku nepěkným, chudobou a prózou svou až urážejícím hřbi-tovům pražským! Jinde je mají již celé století, u nás je uznán a přijat alespoň již princip. Za dvacet let uznán konečně princip, as za šedesát let bude nejspíš již proveden. Děti se nemusí bát, do té doby dorostou.

Jen něco ruší spokojenost mou. Hercegovci, Bosňáci — s těmi jsem naprosto nespokojen. Zvlášť s jejich vůdci! To že jsou křesťané? Ano náš Benedek, to byl křesťan! I ne-přátelé musili to uznat, celý svět to viděl, on že „činí svým nepřátelům dobře“! —

NÁRODNÍ LISTY 3. října 1875

△ *V Praze 4. listopadu*

„Dvě děti vypadly z vagónu.“ — „Myslí se, že tím vinen průvodce vlaku čili konduktor, jenž prý opomenul dvířka zavříti.“ — Nesmírnou náhodou se jim nestalo nic, hledající otec našel je, jak se vedou za ruce a za vlakem pospíchají. Radost byla nesmírna, možno, že ještě větší radost než samo leknutí. Ale — jakpak kdyby byl nalezl otec jen mrtvoly, nebo děti pro život zmrzačené? Každý okamžik nalezáme v časopisech zprávy, že už zase někdo vypadl z vlaku. Vždycky pak prý „nejspíš“ byl vinen konduktor, jenž zapomněl zavřít zvenčí dvéře. Nejspíš! Kdopak jiný může zde tak snadno být vinen? Kdopak jiný má dvéře zavírat? Stane-li se nehoda jako výše zmíněná, děti přec kliku zvenčí upravenou neotevřely, rodiče jim v tom zajisté nepomohli. Jak se má opomenutí konduktorovo vlastně nazvat? Konduktor má jen několik vozů pod stráží, ví, kde někdo nově přistoupil, protože mu musil kupé otevřít, ví, kdo vystoupil jen na chvíli, musilť mu otevřít také sám; teprv když všechny kliky přehlídne, smí zvolat své německé „fertig“ nebo zahvízdat si rovnoprávné znamení na své kovové píšťalce. Kdo tedy *obyčejným* během věcí může být vinen?

Nepravím, že jsou rakouské dráhy snad špatny. Seznal jsem věru nepoměrně horších a každý cestovatel musí přiznat, že dráhy rakouské vždy ještě se vyznamenávají jakousi solidností. Ale tolik je jisto, že každá oprava, každé moderní zlepšení potřebují nepoměrně dlouho, než se dostanou k nám. Celý *způsob* náš je v tak mnohém ohledu zvláštní. Řekněm, že nejsou německé dráhy nic víc než o nějakých pět percent lepší, ale jakmile na ně vjedeš z dráhy rakouské, ihned tě ovládne příjemný jistý pocit. Ochotná úslužnost každého úřadníka na štacích, zdvořilost

a světácký mrav každého „šafáře“ při vlacích — jakž tam konduktory nazývají — budí pocit ten. Upozornil jsem jednou jistého rakouského úřadníka železničního na ten rozdíl zdvořilosti. „Není divu,“ pravil, „tam je konduktor jaksi úřadníkem, u nás musí pomáhat také při zastavování vlaku, je jen dělníkem.“ Na prospěch zajisté není ta újma zdvořilosti, plynoucí z menšího vzdělání, hmotně také z menšího platu.

Přímo hnusné ale je, jak se mnohý konduktor náš osopuje na lidi chudší, na ty, kteří jedou třídou jen třetí, snad docela čtvrtou, jak je komanduje, jak je pohání, div že nevynadá. Někdy drmolí češtinu, že český venkovan ani není s to porozumět jeho hatlanině, a přec, neporozumí-li mu, hned se na něho osopuje. Kdyby sobě něčeho podobného dovolil někde za hranicemi, ne-li obecenstvo samo, některý železniční úřadník by ho zajisté chytil ihned za límec. Část viny leží arci také v dobromyslné povaze české, v tom rozhodně zbytečném rešpektu, jaký naši mají ku každé „hodnosti“, která dost málo „úřadností“ zavání. Konduktor v Německu je zdvořilý vůbec, ke všem třídám stejně, konduktor náš má rozličné stupně zdvořilosti. „Ponížený služebník, prosím o lístek,“ praví po německu v třídě první. — „Prosím o lístky,“ praví německy v třídě druhé. — „Die Billeten,“ komanduje v třídě třetí. — „Nu copak mne nevidějí?“ spustí ve čtvrté. Německý konduktor řekne pěkně i zde ku každému „prosím“.

Menší vzdělanost může být pak snadno původem rozmanitých chyb, z nichž sebemenší už se může státi osudnou. Jiné chyby nebo chybičky mohou ovšem plynouti z okamžitého zanedbání předpisů. Na svědomité konání tak důležité a zároveň nebezpečné povinnosti, jaká se konduktoru ukládá, je potřebí mravní, neutuchující síly. Ale přihlídněm jen k věci jedné — k „maličkosti“, jak mnohý úřadník řekne. Předpisem je také, aby jmena stanic byla v Čechách a na Moravě vyvolávána vždy *zřetelně* v obou zemských jazycích. Je to předpis, jehož důležitost pro cestující přec do očí bije. Přesvědčil jsem se ale sám, že při

jízdě přes Moravu až k Praze vyhověl konduktor té povinnosti zrovna — čtyrykrát. Všude stáli na stanicích úřadníci, slyšeli jeho opomenutí, přec ho nikdo nenapomenul. Vidí-li konduktor, že se mu odpouští nedbalost povinnosti jedné, nedovolí jí sobě snadno pak také při povinnosti druhé?

Nechme konduktory! Jak mnohá příjemnost vůbec sprovází cestovatele tam za hranicemi! Ráno, byť sebečasněji vlak odjížděl, nemusí cestující nikdy být v rozpacích na příklad o drožky, ty stojí jistě na četných stanicích svých. V Praze, chcem-li odjet v šest, nebo třeba až v sedm hodin, drožku si musíme objednat hned o den dříve. Restaurace nádražní jsou za hranicemi co do hodnoty pokrmů a nápojů pod nejpřísnější kontrolou. Podrobný obchod s časopisy je tam úplně volný, cestovatel může oknem svého kupé ještě v nejposlednějším okamžiku opatřit si jich u výběru. Vagóny druhé třídy jsou obyčejně o něco pohodlnější než naše, často jsem je viděl opatřeny i polštáři přenosnými, jež sobě může cestovatel upravit a podložit, jak chce. Všechny třídy mají pro zimu náležité topení pod sedadly a železná mříž mezi sedadlem a podlahou chrání přitom nohy před nemilým dotknutím se s plotýnkou snad horkou. Po pravé straně celého vlaku běží nad okny šnůra a v pádu neštěstí možno cestujícímu zatáhnutím šnůry vlak ihned zastavit. Na každé stanici je ukazovač, kdeže je zde uvnitř nádraží studna; v letě stojí tu přenosná lednice, u níž se může každý zdarma občerstvit nejčistší a chladnou vodou. Stanice míjí po stanici, a na každé je celá řada tabulek. Na jedné stojí zřetelně udáno, jak vysoko se nalezáme „nad hladinou Baltického moře“ (teprv nyní právě uvede se všude výše dle moře *Severního*, dle „bradáče hamburského“ — „Hamburger Pegel“). Na druhé stojí udáno, kolik mil jsme na příklad ujeli už z Hamburku a kolik máme ještě do Berlína. Na třetí stojí, o mnoho-li se vlak náš opozdil, a je-li tabulka prázdna, víme, že není opozdění žádné. Každá jízda a každý vlak má svou historii, my ji čtem od kapitoly ke kapitole a bavíme se.

NÁRODNÍ LISTY 5. listopadu 1875

NAD HROBEM JINDŘICHA FÜGNERA

„Bratr, který má pomoc od bratra, jest jako město pevné.“

(Kniha přísloví, 18, 19)

△

Je tomu již deset let, co Jindřich Fügner umřel! A vidím ji jako dnes před sebou, tu krásnou místnost sokolskou, jak v náhlé strnulosti pohlížela na davy těch, kteří přicházeli s bolem němým, s okem schváceným. Na vysokém katafalku vidím ležet mrtvolu Fügnerovu, žluté svíce planou, černý prapor visí mrtvě z galerie, všude je ticho, jen do omžených oken tlukou těžké kapky bouřného deště. Vidím ten temný, truchlivý obraz jako dnes, a přec je tomu již deset let! Deset let minulo jako mžikem, ale hlava nám víří jako po zimničném snu — kéž by to byl jen sen, co jsme za tu dobu prožili v chorobné skutečnosti!

Slavíme památku Jindřicha Fügnera. Jaký to byl muž! Dnes ještě musíme říci: není mu rovného víc mezi námi! Kdo jako on byl sobě tak plně vědom vlasteneckých povinností svých a kdo je plnil s takou chutí a láskou jako on! Kdo pracoval jako on s nadšením nikdy neochabujícím a kdo jako on stál přitom skromně vždy jen v ukrytém pozadí! Kdo byl obětovný jako on a spokojen již spokojeností, šťasten štěstím jiných! „Ni zisk ni slávu!“ znělo heslo Fügnerovo — kdeže vysloveno kdy vlastenečtější, vznešenější heslo! Jeho vlastenectví neznalo jiných slov mimo sám čin, jeho nadšení jevilo se jen prací a budovalo hned národu chrám. Čisté nadšení jeho bylo srostlé s démantovou jeho povahou a bylo živeno bystrým jeho rozumem. Tak jako on miloval český národ, podobně vřelé a upřímné lásky ubohý národ český poznal posud málo.

Fügner byl z těch vzácných povah, jichž především potřebí národu každému, aby tento došel štěstí a slávy. Rok

1848 viděl v něm, v jinochu, jednoho z nejohnivějších nadšenců pro idey svobodomyslné a demokratické, rok 1860 našel v něm, v muži, nejčinnějšího zápasníka za věc národní. Přilnuv k věci české, brzy viděl, čeho národu našemu potřebí, především že mu potřebí otužilé síly a plného vědomí síly té, pak že mu potřebí bratrské lásky, vedoucí k moderním názorům demokratickým. Jeho úsilím a jeho neunavnou snahou stalo se, že zřízen Sokol, že rozkvetly činné jednoty po všech vlastech našich, ano že české sokolstvo stalo se vzorem a popudem pro celé Slovanstvo. Zařažení sokolských jednot a činnost jich působily nesmírně na buzení a tužení národního vědomí. Dějiny naše budou musit zaznamenat nadšení, jaké sokolstvo vzbudilo takřka rázem. Když svěcen prapor Sokola pražského, když pak vynešen před budovu a po prvé jím zamáváno vzduchem, otřásly se domy a valy jásotem, v jaký maně propuknulo tisíce a tisíce shromážděného lidu. A věru že netřeba dnes teprv doličovat, jak dojat a rozechvěn byl vždy český venkov, když sokolové naši si vylítli do kraje. I nejchladnější byl dojat hlubokým, opravdovým ohněm, i nejnedůvěřivější sál novou posilu z těch bujných, nadšených zraků, z nichž všichni jsme čtli záruku lepší budoucnosti.

Sokolstvo, viděl Fügner, musí, aby vskutku volně prospělo, aby nikdy nebylo dáno všanc, mít půdu pevnou, hmotně zabezpečenou, a Fügner obětoval jmění své a postavil Sokolu budovu, jakou se nehonosí žádný národ jiný. Sokolstvo, viděl Fügner, musí být pevnou kostrou celého národa, k tomu je ale třeba, aby byla pevnost, rodinné sloučení v sokolstvě samém, a Fügner učinil Sokol spolkem demokratickým, bratrským, kdo člen, ten bratr, občan, šlechtic, profesor, řemeslník, všichni jsou tu bratři, a se rtů nesplývá slovo jiné než prosté, srdečné *Ty*, slovo „důvěry, přátelství a lásky“. Kdo sokol, byl druhému sokolu bratrem upřímným — kolik přátelských svazků rodí a utužuje Sokol podnes, co vyšlo ze Sokola již mužů, kteří druh k druhu a všichni ku věci společné připnuti jsou provždy nejčistším svazkem bratrským! „Bratr, který pomoc má od bratra,

jest jako město pevné.“ A rovněž posud je Sokol, po vlasti rozvětvený, pevnou kostrou celého národa. Mužové výborní, jako Miroslav Tyrš a Tomáš Černý, vedli Sokol v duchu Fügnerově dále. Že pak potrvá sokolstvo slavně také do budoucnosti, toho krásným svědectvím je právě slavnost zítřejší — vděčně vzpomíná sobě sokolstvo otce svého, a kde čistá vděčnost plane, je síla mravní, v té pak úspěch nepochybný.

Zlé časy překonal Sokol. Fügner odešel pro nás brzy, pro své srdce včas: Nespatřil víc, co by bylo srdce jeho až do hlubin rozechvělo: utuchující v národě nadšení vůbec, povstalou zhoubnou zášť v samém lůně jeho. Celé chaos zášti doráží zvenčí na národ náš, a v národě — „dýky se vrážejí do těch prsou, která by jej chránit chtěla“. Fügner se nedožil víc té nebezpečné zimní noci, těch děsuplných večerů, které na nás přikvačily již po kratičkém jasném dni. Ulíbilo se lidem, že rozbili pevný druhdy náš luk, že odtrhli tětivu od lučiště, — ale nad jasným hrobem Fügnerovým nechme těch smutných připomínek! Tolik se nadějem, že čistý dříve proud národního života zase se vrátí do přirozeného svého řečiště, že se osvěží a zjasní zas. Dnes neplatí víc žádné nářky a žádné litanie — vesele do nové práce! Stojíme nad hrobem Fügnerovým, provoláváme mu „slávu!“ — ale kdyby nám mohl Fügner odpovědít z hrobu, odvětil by: „Sláva národu! Pracujte pro něj, obětujte se pro něj, jako jsem učinil já!“

Že Sokol překonal tak šťastně nejtěžší, tak nevraživé časy, má zas jen děkovati bratrskému duchu, jaký mu vdechnul Fügner. Když vše kolem rozvaděno a znepřáteleno, v Sokolu vždy ještě udržel se ohníček české lásky. Dosti často zalehal studený vítr také sem, přece ho neuhasil. Již také neuhasí. Zítřejší slavnost, krásný den vděčnosti, dá mu vzplanout zas mocně jako dříve. Nechť sokolstvo české pěstuje v kruhu svém českou lásku a bratrskou upřímnost, přijít musí den ten, kdy plamen jeho rozehřeje zas také kruhy širší, kdy od vlasteneckého nadšení jeho zas sobě rožže národ svou pochodeň.

A uplyne zase deset, uplyne dvacet a více let, a se slzou v oku zase zvoláme: „*Nehynoucí sláva památce Fügnerově! Nazdar sokolům!*“

NÁRODNÍ LISTY 14. listopadu 1875

△ *V Praze 20. listopadu*

Upřímně se musil tyto dny potěšit každý pravý přítel mravnosti zprávou, která přišla z Berlína. Vrchní vojenský velitel berlínský vydal totiž zákaz, že žádný z důstojníků tamějších nesmí choditi s ženskou, leda by byla blízkou jeho příbuznou. Kdyby zákaz ten byl vyšel takhle od nějaké předsedkyně berlínských maminek, každý na světě musil by pochválit již maminky ty, že tak přísně střeží nevinnost dcerušek svých, neboť copak je to všechno platno: nevinnost je nevinnost! Tím příjemněji to ale působí, že vyšel zákaz od generála, že *starý vojín* má sám dosti mravního jemnocitu a jme se střežit nevinnost svého doposud všem ženským úkladům všanc daného důstojnictva. Vojenský zákaz má přísnost svou, můžem se směle oddat naději, že bude dodržán a veškeré berlínské důstojnictvo alespoň od kapitána dolů že se tedy pojednou zaskví v bělostné pohlavní čistotě. Není pražádné pochybnosti, že vznešená čistota ta bude záhy mít velmi dobrý vliv zas na berlínské panny a vůbec na panenskost celého Berlína. Odtud se to pak roznese po světě již dál co mravní nákaza nejušlechtilejšího druhu.

Arciže měl generál asi také vážné své příčiny čistě vojenské. V Prusku se myslí neustále na lepší ještě vyzbrojení německé armády. Snad si vzpomněl tedy generál na slova Bechsteinova Fausta: „Nevinnosti, jak jsi mocna! Dítě síly obrovité! Herkul *s štítem ocelovým*! *Pancéř* lesknoucí se září nebeskou!“ Generál asi díval se na ženské, do kterých byli jeho důstojníci zamilováni, a pozoroval je. „To je pravda,“ pravil si nejspíš, „krásné ženy dělají člověku radost, ale — berou mu mír! *O míru* ale,“ dodal pak, „nesmí při německé armádě nikdo jiný rozhodovat než samo Jeho Veličenstvo

císař německý, a žádná ženská!“ Možno také, že filosofoval generál ještě dál. „Každá ženská se tváří, jako by se vyhýbala všemu milostnému zápasu, ale nakonec vítězí přec jen ona — pruský voják však, nejvítěznější teď ve světě, nesmí zvykat porážkám pražádným, bůh ví, kam by to jednou vedlo!“ Snad se vzbudilo v generálovi i lehýnké podezření, že mnohá žena má pěkně uniformovaného důstojníka jen tak pro svou veřejnou parádu, — pruský voják je ale přec pro zcela jiné parády na světě, hlavně v residenci, k těm parádám nesmí však přicházet bledý a láskou utrápený, tu musí, když tak defiluje krásně lineálovým krokem svým, sám vypadat jako panna! Uchovejme tedy jeho srdce v nevinnosti, neboť „svěžího mladíka barví nevinnost ještě růžověji“. Voják také nejlíp, když jde z exercírky na exercírku, ten nemá času zbytečného, a má-li nějaký, ať opíše si dnešní plukovní rozkaz na čisto, ne sonety a madrigály! Konečně je i možno, že na generála působila onehdejší statistická zpráva časopisů, že v Anglii žije dnešního dne 900 000 starých panen. „Pro případ války,“ myslil si as, „výtečná to záloha, půjdou nepřátelským vojínům zajisté ochotně vstříc — pěstujme všemožně instituci starých panen!“ — Arci — upřít se nedá — že bude mít generál s provedením zákazu přec jen trudnou práci! Kdopak ví, jaké má mnohý voják vlastně náhledy o „nejbližším příbuzenství“? Snad je kosmopolitou, humanistou, nebo jak se to jmenuje, a myslí si, že „jsme všichni lidé vlastně jedna rodina“. Nebude pomoci než ve *velké* ostražitosti! Když se na příklad uvidí, že lajtnantek na ulici se loučí s dámou mladou a že ji líbá nějak nápadně, měj nejbližší „schutzmann“ právo přistoupit a žádat od dámy také hubičku. Chutná-li sestersky, je dobře, ale když chutná jinak, aha! Myslím, že by se mohli schutzmanni tak vycvičit, že by podle obdržené hubičky dovedli udat stupeň příbuzenstva navlas. Možno ale, že v inteligentním Berlíně přijdou ještě na jiné prostředky.

My Čechové jsme chlapíci, ve všem jsme před Němci! My i v civilu řídíme se již po několik let dle zásady „nemi-

lujme se!“, a to s takovým náruživým ohněm, jaký vlast najisto spásti — chci říci spasiti musí. Snad viděl berlínský generál někde podobiznu otce Palackého a četl krásné téhož heslo: „Svůj proti svému.“ Ale už nás Němci nedohoní, my pokračujem s zimničním chvatem. Teprv tyto dni jsme vyvedli zas něco, že zajisté i největší náš nepřítel zvolá „výborně!“ Byla dojemná slavnost Fügnerova, zakladatele bratrství v národě. Na větší ještě oslavu Fügnerovu vyhodili staročeši mladočechy honem z voleb do městské rady a dali tím zajisté nejlepší důkaz, že vznešeným bratrským intencím Fügnerovým porozuměli skrz naskrz.

Tyto dny jsme se také dověděli, proč staročeské listy pořád tak strašně a tak sprostě mladočechům nadávají. Pražský dopisovatel do krakovského Czasu pověděl, že prý je to „kvůli venkovskému lidu, který by neporozuměl mluvě parlamentární“.

A my si to posud vykládali jinak, dosti přirozeně, zcela dle nynějších poměrů českých, kteréž jsou: Místo abychom my Čechové jeli po kolejích parou kupředu jako svět ostatní, pohybujem se hezky pomalu v blátě po silnici se starobylým povozem svým, a místo vítězného zahvizdnutí lokomotivy, zní u nás tedy jen klení formanů. — —

Ale — jen ne zas opravdovost! Něco veselejšího, třeba až titěrného! Probírám se tedy notiční knížkou, nezaznamenal-li jsem si tento týden ještě nějakou událost světovou. Ano, ještě jednu, je čtyrnohá. Že se totiž nesmějí více psi brát do pražských hospod, pod pokutou sto zlatých. Pravé jádro věci té včera nalezl naivní sklepník, když si vzhledem k nynější všeobecné prázdnotě těch pražských hospod zhluboka vzdychnul: „Tak! Teď sem pán nepřijde, protože nemůže se psem, a ten zas, že nemůže s pánem!“ —

NÁRODNÍ LISTY 21. listopadu 1875

DODATKY

ZASLÁNO

Včerejší Pokrok přímo a výslovně naznačil mne co původce škandálních dopisů do Montagsrevue a postavil tím mou čest, jediné jmění mé, na pranýř.

Prohlašuju *vše* to, co včerejší Pokrok o spojení mém s Montagsrevue pověděl, *od počátku až po konec a každé slovo zvlášť za drzou, nestydatou lež.*

Prohlašuju dále, že jsem již potřebné kroky učinil, aby vše bylo u *trestního soudu* projednáno.

Jan Neruda

NÁRODNÍ LISTY 23. května 1871

Panu

J. S. Skrejšovskému,

majiteli Politiky

V pátečním čísle Vašeho časopisu jsou jmena mužů, jichž poctivost obecně jest známa, způsobem podezřívajícím uvedena v souvislost se Zákolany, Plzní, cementem na Národní divadlo a s disposičním fondem.

Žádáme vás v interesu pravdy, abyste *zřejmě, bezohledně, jasně a určitě udal fakta a jmenoval osoby.* Jen *darebák* sahá bez důvodu a lživě na čest mužů neúhonných. Dopustil-li se však někdo skutků nepočestných, nechť jmenuje se a odhalí bez šetrnosti a bez ostychu před tváří obecenstva.

Banditskému napadání poctivosti z jedné a zakrývání i zakřidování skutečných chyb z druhé strany *bude a musí* v publicistice české již býti konec.

V Praze dne 4. prosince 1874

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 8. prosince 1874

Panu

J. S. Skrejšovskému,

majiteli Politiky a Brousku

Již několikráte uvedl jste v časopise Politik jmeno jednoho všeobecně váženého měšťana pražského a muže, jak za to mám, vzorně poctivého ve spojení s nějakým *cementem*. Zahalil jste věc tak, i napověděl jste jen částečně, aby padlo podezření na neúhonnost onoho všeobecně ctěného občana, avšak nedopověděl a nenaznačil jste věc určitě, patrně jen proto, aby napadený občan čest svou hájiti nemohl.

Tento cementový manévr opakoval se již *třikráte* v časopise Vašem; musíte tedy o tom míti dobrou vědomost, a nebude Vám zatěžko, abyste *dopověděl*, co jste dosud jen napovídal.

V pátečním čísle svého časopisu mluvíte poněkud určitěji, tu již je řeč *o cementu z Národního divadla*. Však ani to nám nedostačuje; vzbuzuje to ovšem u čtenářů Vašich podezření, jako by někdo z Národního divadla *cement kradl, zpronevěřoval, nebo co jiného*, však jistoty se nepodává. Mně co členu sboru pro zřízení Národního divadla není lhostejno, když se napovídá, že se z podniku národního cement krade, zpronevěřuje nebo co se vlastně tou Vaší stálou narážkou má rozumět.

V interesu *pravdy* a v prospěchu národního podniku vyzývám Vás tedy, pane J. S. Skrejšovský, *abyste své narážky na cement ze staveniště Národního divadla určitě objasnil, zřejmě a bez vytáček pověděl, jaký to nečestný skutek stal se s řečeným cementem, jakož abyste přímo a plným jmenem poznamenal toho, kdo skutku se dopustil.*

Vyzvání toto budu opakovati a upozorňuji Vás napřed na nemilé z toho pro Vás následky, nepodáte-li *určité objasnění*, nýbrž zůstanete-li ve lži co *nepoctivý nactiutrhač*.

V Praze dne 7. prosince 1874

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 9. prosince 1874

Panu

J. S. Skrejšovskému,

majiteli Politiky a Brousku

Jak, pane, nemáte pořáde ještě odpovědi na opětné a opětné vyzvání, abyste udal, co víte o tom osudném *cementu*? Nemůžete skutečně jinak než ostati *ve lži co mrzký nactiutrhač*? Vždyť, pane, asi tři leta již hyzdíte tímto cementovým nařknutím čest muže neúhonného; mělo by býti skutečně pravdou, že *po celá tři leta* jednu a tutéž ničemnou lež důsledně opakujete, aby konečně obecenstvo uvěřilo a lež Vaši bralo za pravdu?

Ve včerejším šlejfířském lístku svém mluvíte ovšem již také „*o továrně na cement v Bohosudově*“; nařknutí Vaše je tím poněkud rozšířeno a zní nyní: „*cement ze staveniště Národního divadla z továrny na cement v Bohosudově*“. To ale, pane, ještě nikterak nestačí; tu pořáde ještě není jasno, *koho* se ten cement týká a zdali jej *někdo* ukradl, zpronevěřil, zfalšoval neb co s ním učinil? V čem, pane, je vlastně ten skutek nepoctivý? Ven s tím bez ostychu, vždyť nejste z těch, kteří se upejpají, vždyť béřete jak známo *z ruky*; tedy jen bez obalu jmenujte osobu, poznamenejte jasně a určitě tu svatokrádež na podniku národním, nešetřte nikoho, když jde o věc národní a o Vaši reputaci. Jde tu věru o mnoho. Nevypletete-li se z této cementové aféry, veta bude i po Vašem gredénském renomé; Vaši lidé poznají, že Vám to již nejde ani s tím rafinovaným podezříváním a s tou kombinovanou lží, oni budou vědět, že jste jen zcela ordinární lhář a nactiutrhač.

Tedy jen vén s tím, ven, pane!

V Praze dne 9. prosince 1874

Váš *J. N.*

NÁRODNÍ LISTY 11. a 12. prosince 1874

Panu

J. S. Skrejšovskému,

majiteli Politiky a Brousku

Jak, pane, na *sedmero vyzvání*, abyste zřejmě a jasně pověděl, co víte o tom *cementovém* nařknutí, nemáte odpovědi?

Po celá leta jste tedy *lhal a křivým nařknutím* sáhal na čest lidí bezúhonných, jen abyste je snížil v obecné vážnosti proto, že jsou Vašimi politickými odpůrci?

Když po letech konečně chycen opět při nepočestném skutku *sedmkráte* důrazně a důtklivě jste vyzván, abyste věc svou dosvědčil, *stojíte zahanben před veřejností co usvědčený lhář a nactiutrhač!*

Tak odhaleny jsou zbraně Vaše a obecenstvo soudné a počestné nyní ví, co souditi o osobních útocích Vašich a Vašich listův na svobodomyslnou stranu a na jednotlivé politické odpůrce Vaše.

Osobní reputaci Vaší nic tu nespomohou všelijak sehnané, bezejmenné neb ve Vašich redakcích zfabrikované adresy důvěry a soustrasti, neboť jakou *mravní* váhu mohou míti anonymní tato osvědčení vůči nepopíratelnému a zjištěnému skutku, že jste v listech svých lhal, že po celá leta jste podezříval neúhonnou pověst mužů počestných napovídáním skutků úplně a zcela vymyšlených?

Však i jednání Vaše za *posledních dnův* jest každému zřejmé; a zdaž lidé počestní mohou dobré jmeno své dáti na osvědčení důvěry a oddanosti za to:

1. že jste *křivě podezříval*,

2. že jste bez příčiny na pouhou věcnou rozpravu v Národních listech napadl minulý *pátek* zčistajasna *celou svobodomyslnou* stranu, hanobil způsobem neslýchaným přední muže její a

3. že jste, místo abyste vedl způsobem slušným žurna-

listický zápas, abyste na *důvody* odpovídal opět *věcnými důvody*, obsypal způsobem sobě obvyklým své odpůrce jen *nadávkami*.

Jednání Vaše dospívalo již do té krajnosti, že jím ohrožena byla nejen čest celé české žurnalistiky, ale čest celého národa; jednání Vašemu musely býti položeny konečně meze; ostatně máte co děkovati *jistým našim ohledům k jiným osobám a k celé řadě domácích ústavův, že jsme nejostřejších zbraní svých tentokráte ještě proti Vám nepoužili.*

Doufáme, že Vás již tato lekce posledních dnův napraví.

Až Vás napadne zase jednou zlá hodina, vzpomeňte sobě na ten *nešťastný cement* a vzpomínka tato Vás bohda ochladí a udrží při pravé míře.

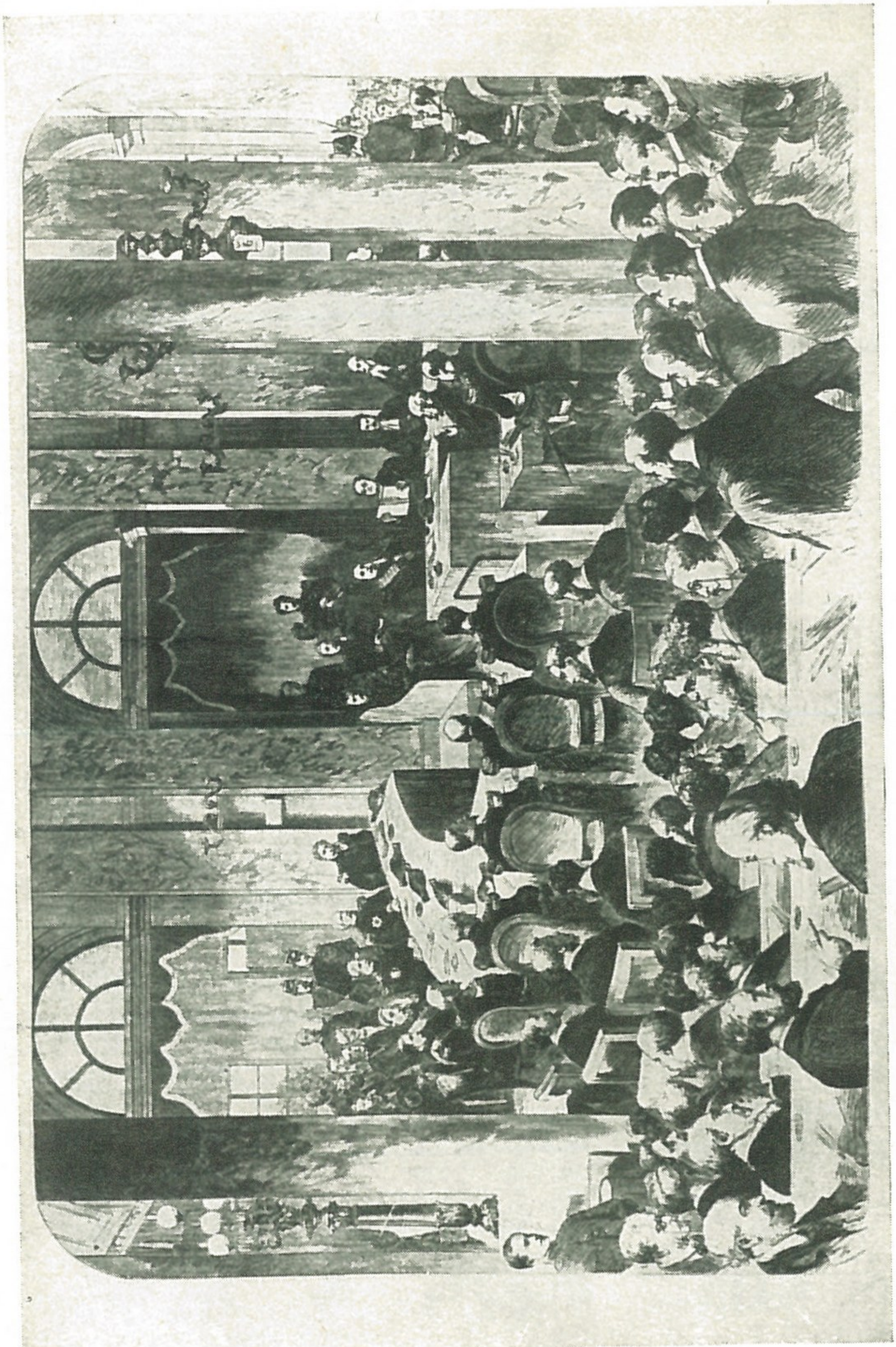
V Praze dne 12. prosince 1874

J. N.

NÁRODNÍ LISTY 13. prosince 1874

1. ÚČINEK MITRAILLEUS V BITVĚ U GRAVELOTTU

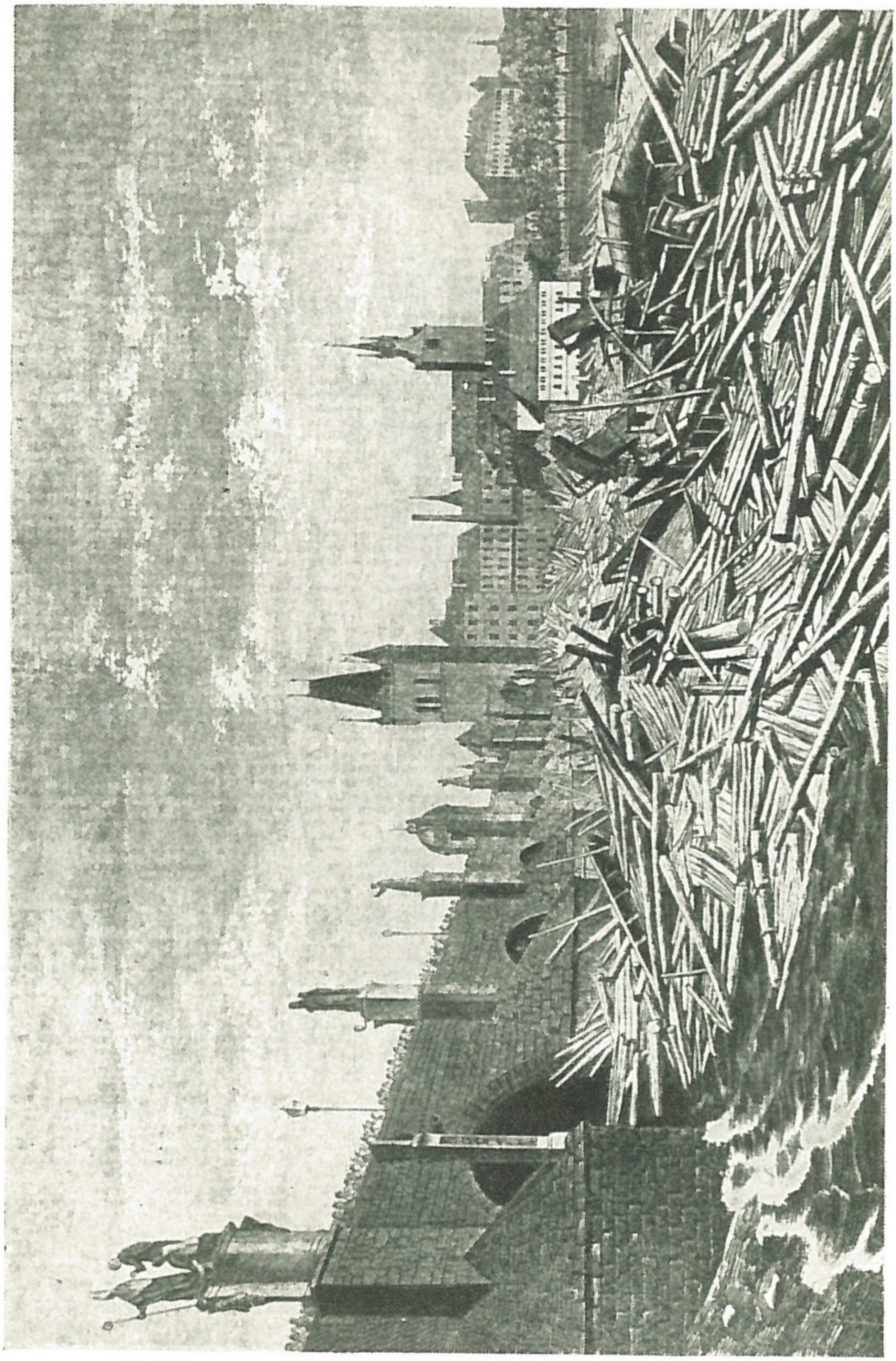
2. PROCES BAZAINŮV

3. ,,CHŇAP‘‘, ,,LAP‘‘, ,,ŠŇŮRA‘‘

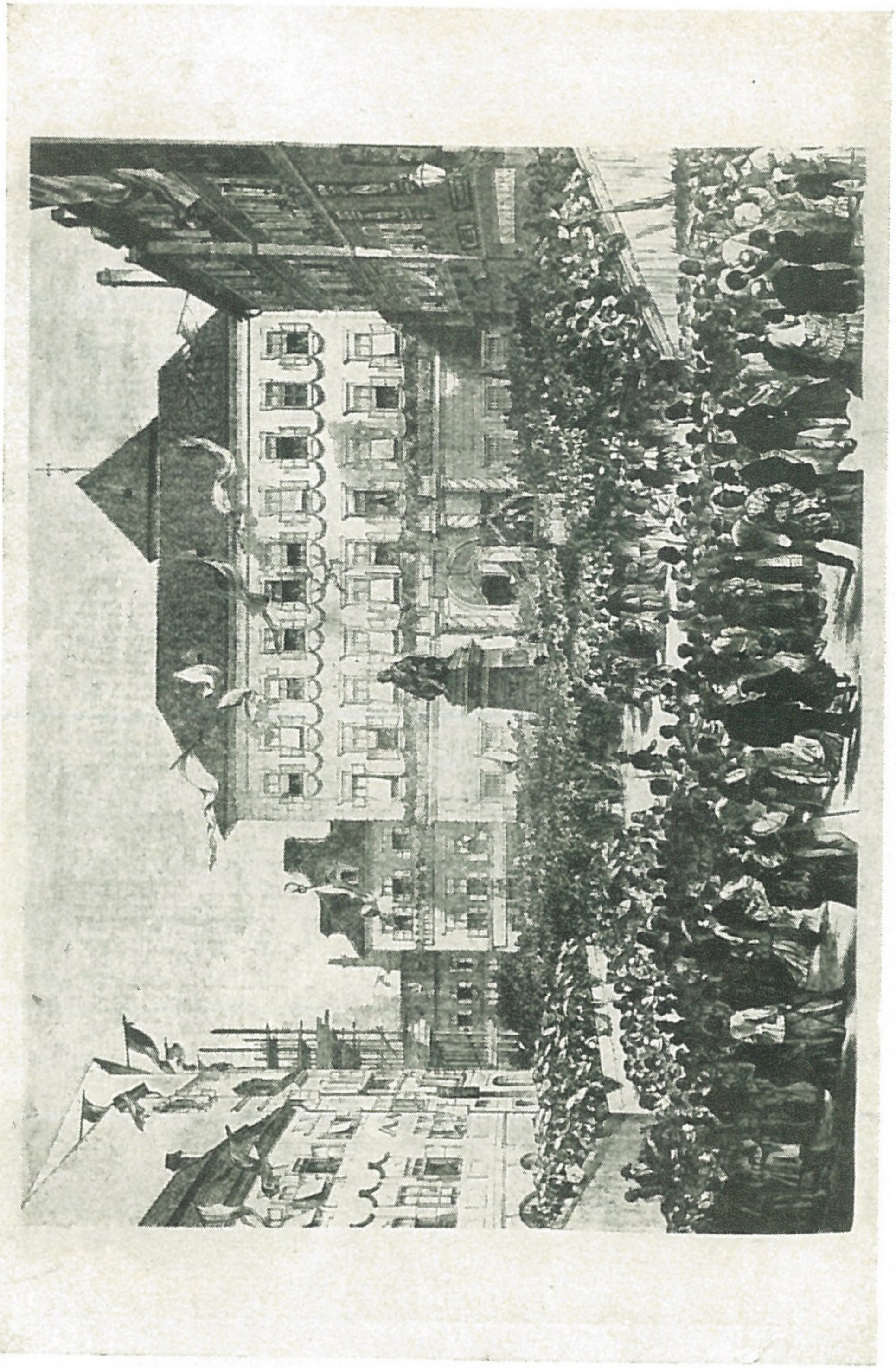
4. J. S. SKREJŠOVSKÝ

5. POVODEŇ V ČECHÁCH

6. ALFONS ŠŤASTNÝ Z PADAŘOVA

7. KLADENÍ ZÁKLADNÍHO KAMENE
K JUNGMANNOVU POMNÍKU V PRAZE

8. MORAVSKÁ SNĚMOVNA

EDIČNÍ POZNÁMKY

Svazek Česká společnost III obsahuje Nerudovy fejetony z let 1870 až 1875, pokud se týkají českého života společenského a politického a pokud nebyly zařazeny do svazku Drobné klepy II. Všechny fejetony ve svazku otištěné vyšly v Národních listech a byly vesměs označeny Nerudovým obvyklým trojúhelníkem. Bez značky je pouze fejeton Zlatá doba německé plodnosti ze 14. 10. 1871 (NL 15. 10. 1871, str. 165), avšak Nerudovo autorství je nepochybné (viz vysv. k str. 166).

V Dodatcích bylo do svazku zařazeno ohrazení J. Nerudy z naříčení ze spolupráce s Montagsrevue (NL 23. 5. 1871) a čtyři Nerudova zaslána v Národních listech ze 4., 7., 9. a 12. prosince 1874, která se dotýkají pověstí o zpronevěře cementu při stavbě Národního divadla a některých tehdejších sporů mezi stranou mladočeskou a staročeskou. Polemicky útočné projevy jsou adresovány majiteli staročeských listů J. S. Skrejšovskému.

Do svazku pak nebyly zařazeny fejetony, jejichž autorství nebylo možno zjistit: Řád žebravých Němců (NL 5. 5. 1872), Fialka (NL 29. 3. 1873), Národem českým zalomcoval náhlý mráz (NL 23. 10. 1873), dále články z Humor. listů 1871, označené šifrou N.: Horatius-Linker (č. 11), Stručný zeměpis Čech (č. 15), Také „intimní listy", uchystané pro příští Skandalrevue (č. 17 — 30), a Flamendři. Obraz z Teplických lázní (č. 40, 41).

Základem vydání je časopisecké znění, přičemž u fejetonů nalezených v Nerudových fejetonních souborech v pozůstalosti Herrmannově a připravovaných zřejmě ke knižnímu vydání přejímáme Nerudovy korektury, poznamenané tužkou nebo perem v časopiseckém výstřižku. Týká se to těchto míst (před závorkou] uvádíme znění, které tiskneme, za závorkou původní znění časopisecké):

255, 6 do obrovitého dluhu stal se] do obrovitého dluhu a stal se

262, 12 krásně vyznačenou.] krásně vyznačené.

332, 15 má brak a mrzáky.] má také braku dost a dost. *po Nerudově korektuře škrtem a doplněním:* má braku a mrzáky.

350, 30 kapesního šátku prsty o hlavu.] kapesního šátku—prsty o hlavu.

354, 15 *pan* Bažant. —] pan Bažant. —

Při úpravě textu jsme se řídili ediční praxí Spisů Jana Nerudy a přihlíželi přitom k Pravidlům z roku 1957 podle stejných zásad jako u svazků předešlých (České divadlo I, Drobné klepy II).

Textové úpravy byly provedeny na těchto stranách:

94: P. T. páni otcové, ti viděli m. P. T. páni otcové ti viděli;
145: *Ať* už je jaká chce m. *Až* už je...;
193: mléku *matčinu* m. ...*matčině*;
202: pískem z té *díry* posypané m. ...z té *barvy*...;
ubíjeno *krutě* m. ...*kruté*;
235: *cesty* dvoje m. *cesta* dvoje;
292: černé moře *nenávisti* m. ...*nenávistí*;
403: náruživost *plemenná* m. ...*plamenná*.

Pokládám za milou povinnost poděkovat pracovníkům Ústavu pro českou literaturu Aleši Hamanovi, Rudolfu Skřečkovi a Břetislavu Štorkovi za jejich velmi ochotnou a prospěšnou pomoc při přípravě svazku.

Opravy tiskových chyb:

str. 190, 11. ř. zd. místo *Predigereiń* má být *Predigerei'n*

VYSVĚTLIVKY

Str.

7: *„Vlast", ta Sardouova a ta naše* — Fejeton je alegorií vývoje českého národního života od začátku 60. let minulého století, především politického boje s potlačovatelskými snahami rakouské vlády, jež byla v podstatě nástrojem německých liberálně buržoasních kruhů. Pádu absolutismu, jehož politický vůdce dr. Alexandr Bach (1813—93) byl po abdikaci jmenován vyslancem v Římě, předcházela léta persekuce českého života ze strany rakouských úřadů; typickými representanty byrokracie byli např. pražský policejní president Päumann a komisař Dedera. Ještě r. 1860 byli stíháni studentští účastníci manifestace o svatojanských slavnostech za to, že se tam zpívaly písně Hej Slované a Kde domov můj? (Klepy I, str. 16). Říjnovým diplomem z r. 1860 se císař zavázal dodržovat konstituční zásady a práva slovanských národností a politické ovzduší se uvolnilo. Ústava z února 1861 (jejím tvůrcem byl Anton Schmerling, 1805—93, rakouský státní ministr, v l. 1861—65 ministerský předseda) však upevňovala pouze mocenské postavení především německé liberální buržoasie, a proto se po jejím oktrojování rozvinul ostrý politický boj mezi ní a vládnoucími kruhy ostatních rakouských národů, které využívaly jako opory národně osvobozeneckého hnutí lidu. K rozvoji národního života hospodářského i společenského značnou měrou přispěla i česká drobná buržoasie. Po vzoru Hlaholu (1861) vznikaly četné pěvecké spolky i na venkově. V Prozatímním divadle (1862) po prvé zazněla 30. května 1866 Smetanova Prodaná nevěsta. Na Řípu, na Kunětické hoře a na mnoha jiných místech byly pořádány velké národní slavnosti. 17. května 1862 se konala úspěšná národní loterie ve prospěch Zdeňky Havlíčkové, osiřelé dcery K. Havlíčka Borovského. Mohutnou demonstrací byl i pohřeb prvního českého primátora Prahy Františka Václava Pštrossa (1823—63). Manifestací národního uvědomění bylo i svěcení praporu Sokola pražského (1862) a četných jiných spolků, stejně jako důkazem kulturní vyspělosti byly velké slavnosti v r. 1864 k třístému výročí narozenin W. Shakespeara (Div. II, str. 297—299). Rozvoj českého veřejného života vyvolával protitlak ze strany rakouských úřadů. Typickým představitelem byrokracie se stal dvorní rada rytíř Jaroš z Adlerhorstu, vrchní státní zástupce v Praze. R. 1862 byl po prvé žalářován mladočeský politik a šéfredaktor Nár. listů dr. Julius Grégr (1831—96); jeho

uvěznění bylo záminkou k manifestaci proti persekuci českého tisku. Ve válce Rakouska s Pruskem v r. 1866 utrpěli sborový generál Eduard hr. Clam-Gallas (1805—91) a vrchní velitel rakouského vojska Ludwig von Benedek (1804—81) několik porážek. Úřední místa se snažila omluvit Benedekovu porážku u Hradce Králové 3. 7. 1866 „tajným" plánem. Vyrovnání rakousko-uherské v r. 1867 se setkalo s prudkým odporem utlačovaného českého národa. Výrazem nespokojenosti české buržoasní politiky byla mimo jiné cesta vedoucích českých osobností do Moskvy. Nejostřejším projevem českých politiků proti dualismu byla tzv. deklarace z 22. srpna 1868, v níž čeští poslanci odůvodnili nemožnost své účasti nejen v říšské radě, nýbrž i na českém sněmu. Boj českého lidu po r. 1867 spojoval myšlenku svobody národní se svobodou sociální. Byly pořádány tábory lidu, masové demonstrace a průvody na památná místa. Když lidové hnutí začínalo nabývat rysů revolučních a docházelo ke srážkám dělnictva s vojskem a policií, vyhlásila vláda v říjnu r. 1868 výjimečný stav, jenž zrušil platnost ústavních svobod. Za správce Čech byl ustanoven podmaršálek baron Koller. Proti spolčování a shromažďování byly zavedeny přísné represálie, české noviny byly zastavovány, žurnalisté vězněni; v tiskových příchostře proti Čechům vystupoval státní zástupce Hlaváček. Neutěšené finanční hospodářství, jež už v 60. letech spělo k úpadku, měly zachránit nové daně a přirážky, tvrdě vymáhané na venkově vojenskými exekucemi, při nichž zvláště pomáhali uherští husaři; *Vlast* — historické drama franc. spisovatele Victoriena Sardoua (1831—1901), hrané po prvé v Prozatímním divadle 9. ledna 1870; *v té tabatěrce na nábřeží* — v Prozatímním divadle, postaveném r. 1862 na býv. Františkově nábřeží proti Žofínu; bylo malé, asi pro 1200 diváků; *klerikálně-feudální svůj jazyk* — narážka na útoky německé liberální žurnalistiky na národní hnutí, které ztotožňovala s reakčním programem feudálních a klerikálních politických kruhů; *Fadějev* — Rostislav Andrejevič F. (1824—83), ruský generál a spisovatel. R. 1870 vyšla v nakladatelství dr. Ed. Grégra brožurka Generál Fadějev o záležitostech východní a slovanské. Východní otázka je podle Fadějevovy úvahy co do podstaty všeslovanská. Hlavním protivníkem Ruska je Rakousko, přirozenými spojenci Ruska jsou Slované v Rakousku a Turecku. Rusko musí v nich všemi prostředky podporovat ideu panslavismu, zejména je třeba vyřešit otázku polskou. Rozptýlené slovanské kmeny musí být přesvědčeny, že nejde o zničení jejich národní individuality Ruskem, nýbrž o spojení s rodnými bratry dle zásad národnosti. Tiskovým soudem v Praze bylo 24. ledna 1870 další rozšiřování brožurky zakázáno pro velezrádnou povahu. Proti Fadějevově knížce polemisoval baron J. A. Helfert spiskem Rusko a Rakousko, vydaným ve Vídni; *Prager Zeitung* — oficiální vládní orgán, vycházející od r. 1744; *pražské německé divadlo* — dnešní divadlo J. K. Tyla; *vlast nemá pro*

Němce v Čechách... významu! — narážka na velkoněmeckou koncepci německých nacionalistů usilujících o splynutí Rakouska s jednotným Německem; *boj mezi Ormuzdem a Ahrimanem* — Ormuzd, v učení Zoroastrově bůh světla a dobra, vede stálý a nakonec vítězný boj s principem zla Ahrimanem;

8: *Ohrmuzzi* — Ormuzd; *bývalé Nové aleje* — později Ferdinandova, nyní Národní třída; *Macourek* — Josef M., divadelní malíř v l. 1864 až 1874; *„Já jsem Čech a kdo je víc"* — vlastenecká báseň z Deklamovánek, které vydával v l. 1837—44 obrozenský spisovatel František Jaromír Rubeš (1814—53); *Mecséry* — Karel M. de Tsóor, místodržitel v Čechách, od r. 1860 ministr policie; *„Rybičky, rybičky..."* — patrně narážka na neúspěšnou plavbu parníku Mecséry z Prahy do Štěchovic při pokusech o paroplavbu na Vltavě v r. 1857 (Dr. S. Heller, Z minulé doby II, str. 154 n.); *„Frajtr Kalina"* — postava chvástavého vysloužilce ze stejnojmenné básně Vítězslava Hálka; *Barák* — Josef B. (1833—83), spisovatel a novinář, mladočeský politik; *Přerhof* — Heřman P. (1831—67), malíř a ilustrátor, deklamátor; *Konviktský sál* — někdejší zábavní a přednášková síň v Praze I, Bartolomějská ul.; *Šimáček* — František Š. (1834—85), novinář a nakladatel; *Novoměstské divadlo* — bylo vystavěno r. 1859 u býv. Koňské brány, v blízkosti dnešního Smetanova divadla; dřevěná stavba mohla pojmout 4000 diváků; *3000 diplomů „čestných občanů"* — viz fejeton ze dne 19. listopadu 1871 na str. 180—183;

9: *tři husaři jsou za krejcar* — narážka na drastický příklad vykořisťovatelské daňové politiky, kdy rolník, dlužící na daních jeden krejcar, dostal na exekuci tři husary. Musil je celé dva dni i s koňmi živit a každému husaru platit denně 25 krejcarů; *špinhaus* — někdejší pražská donucovací pracovna;

10: *Kanóny, kletby, jezovité, strašidla atd.* — R. 1864 vyhlásil papež Pius IX. pověstný sylabus, seznam hlavních novověkých bludů. Vatikánský koncil, jenž zasedal od r. 1869 a na němž měli rozhodující vliv jezuité, uveřejnil počátkem r. 1870 jedenadvacet kánonů čili ustanovení bludů, týkajících se církve Kristovy. Každý kánon končil slovy „budiž proklet". Mnohé z kánonů musily být opraveny pro protesty některých vlád a pro silnou církevní oposici na koncilu, jež se stavěla zejména proti dodatku Pia IX. o papežské neomylnosti; *unterkanonier* — (doslova malý dělostřelec, kanonýrek), slovní hříčka s hodností „Oberkanonier" v rakouské armádě; *Čech* — katolický politický týdeník, zal. r. 1864, od r. 1872 deník; *ozředlo čili špuntloch* — ozředlo podle Jungmannova Slovníku „díra hoření do sudu"; *Alkibiades* (450—404), nadaný, ale bezcharakterní athénský politik a vojevůdce. Po obvinění z náboženských a politických přehmatů uprchl do Sparty. Přičinil se o porážku athénské výpravy, později zrazoval Spartu. Protidemokratický převrat v Athénách mu umožnil návrat;

11: *Morituri sumus!* — Je nám souzeno zemříti!;

12: *Brysach* — město v sev. Francii; *kapadocká Cezarea* — Caesarea, hlavní město starověké Kapadocie v Malé Asii; *sufragán* — světící biskup;

14: *„Rausch ne a Rausch ano"* — Koncem r. 1869 došlo v rakouské vládě ke krizi. „Ministerská většina" (Giskra, Herbst, Plener, Hasner, Brestl), představitelka radikálně nacionalistické skupiny německých liberálů, žádala v petici k císaři ostrý politický nátlak na českou opozici, kdežto umírněná menšina (Potocki, Taaffe, Berger) chtěla řešit českou otázku dohodou. Krize byla ukončena tak, že 1. února 1870 bylo jmenováno nové ministerstvo v čele s ryt. Hasnerem; tím byla posílena posice německých nacionalistů. Proto česká veřejnost byla proti tomu, aby Sladkovský a Rieger přijali pozvání Hasnerova ministra vnitra Giskry k politickým rozmluvám o vyrovnání; *místo dvou jen jediná sněmovna?* — říšská rada se dělila na sněmovnu panskou a poslaneckou; panská byla vyhrazena zástupcům vysoké aristokracie a kléru, jmenovaným doživotně panovníkem, v poslanecké zasedali většinou zástupci velkoburžoasních kruhů, volení zemskými sněmy; *verwaltungsrat* — správní rada;

15: *napoleondor* — zlatý dvacetifrank s obrazem Napoleonovým; *Tausenau* — známý agent c. k. pražské policie (zemřel r. 1871); *výminečný stav* — viz vstupní vysv. k str. 7; *Figaro* — vídeňský satirický časopis; *Bokelci* — povstalci v Dalmatsku v boce Kotorské v r. 1869. Bezprostředním důvodem k povstání byl nový rakouský branný zákon. Několikaměsíční boj skončil úspěchem povstalců; dostali i náhradu válečných škod; *pražští petardisté* — v noci na 11. červen 1869 byla před policejním ředitelstvím v Praze vypálena petarda. Čin byl označen za první nezdařený pokus „rozsáhlého tajného revolučního spiknutí v Praze". Přelíčení s tajným spolkem Blaník, jehož cílem podle rozsudku bylo odtržení Čech od říše rakouské, se konalo od 31. ledna 1870. Hlavní obžalovaný Čeněk Kerber byl odsouzen na 10 let těžkého žaláře; *Kikeriki* — vídeňský humoristický časopis; *kolik dní dostane hrabě Hompesch* — počátkem ledna 1870 prošla novinami zpráva, že vyšetřování proti hraběti Hompeschovi (Hompešovi), který v r. 1869 svévolně postřelil občana Müllera, bude zastaveno, poněvadž poškozený, jenž prý dostal od hraběte velkou náhradu, své původní výpovědi odvolal. Po delších průtazích byl Hompesch odsouzen k jednomu roku vězení; *Josef Barák ...bydlel už leckde* — viz vysv. k str. 8; narážka na Barákova četná věznění. Své životní osudy zachytil ve Vzpomínkách;

17: *Evoe jaro!* — V únoru 1870 pozval ministr Giskra české politiky k rozmluvám o vyrovnání. Podle německých listů mladočeši chtěli jít do Vídně, staročeši nesměli, poněvadž jim to feudálové zakázali. Sladkovský upustil od počátečního příslibu a připojil se k odmítavé odpovědi vypracované dr. Riegrem. Při této příležitosti napadly mladočeské Nár. listy orgány staročechů Politik a Pokrok jako

„listy feudální a ultramontánní". Pokrok na oplátku vytkl Nár. listům chvalozpěvy vládních novin a přátelení s katol. Čechem. Politik i Pokrok nakonec odmítly rozlišování „staročechů" a „mladočechů"; tzv. mladočeši „při vší dobré vůli a přes dlouholeté namáhání nejsou s to uskutečnit stranu" (Pokrok 15. 3. 1870). V té době byla sice naše národní strana ještě jednotná, ale od r. 1863 se v ní projevily známky politické diferenciace. Frakce staročeská (Neruda mluví o „druhé straně"), vedená Palackým a Riegrem, soustřeďovala finančně nejsilnější kruhy české buržoasie, jimž vyhovovala konservativní politická koncepce zejména v pozdějších letech, kdy se staročeši orientovali na spojenectví s feudály a klerikály. Mladočeská skupina se vytvořila z odporu proti konservativnímu programu strany staročeské. Hájila především zájmy české střední a drobné buržoasie, byla orientována liberálně a protiklerikálně. Jejími zakladateli byli Sladkovský a bratři Grégrové, patřil k ní Barák, hlásili se k ní Neruda a Smetana; *Evoe* — radostný výkřik, pův. při slavnostech boha Dionýsa; *Captatio benevolentiae femininae* — Získání ženské náklonnosti; *Už bude neomylným!* — dogma o papežské neomylnosti bylo vyhlášeno papežem Piem IX. v chrámě sv. Petra v Římě 18. července 1870 na veřejném zasedání Vatikánského koncilu; *Umělecká beseda* — sdružení českých umělců s odborem hudebním, literárním a výtvarným, zal. r. 1863;

18: *J. S. Skrejšovský* — Jan Stanislav S. (1831—83), žurnalista konservativní strany, vydavatel listů Politik a Pokrok; *O. Zeithammer* — Antonín Otakar Z. (1832—1919), profesor Akademického gymnasia, český konservativní politik; *Giskra* — Karl G. (1820—79), moravský Němec, advokát, jeden z vůdců nacionalistických německých liberálů a mluvčí protičeské politiky; *„manipulující feldvébl"* — souvisí s hanlivými články listu Neue freie Presse (Klepy II, str. 174); *„svobodomyslné zasláno"* — „hovorna" Pokroku z 15. 3. 1870 přinesla článek „českého kněze", který nepovažuje polemiku mezi Nár. listy a Pokrokem o církevní svobodomyslnosti a ultramontánství za vhodnou. Pokrok vystupoval proti papežské neomylnosti, jesuitům, celibátu atd. se stejnou bezohledností jako Nár. listy, takže autor zaslána skutečně neví, v čem by se oba listy v otázce svobodomyslnosti a demokratismu ve věcech církevních od sebe lišily; *po bitvě u Mentany* — Mentana, ital. město, u něhož byl 3. listopadu 1867 Garibaldi poražen vojskem francouzským a papežským, když se pokoušel dobýt Říma; *únorovka* — centralistická ústava z 26. února 1861; nejdůležitější zákonodárné úkoly přesunovala na dvoukomorovou říšskou radu, kdežto zákonodárná pravomoc zemských sněmů byla omezena. Volebním řádem zaručovala většinu Němcům a bohatým vrstvám; *má-li neb nemá-li milostpan velkostatkář být... vyloučen* — týká se vyloučení nebo nevyloučení velikých statků ze svazků místních obcí. Rieger hlasoval při projednávání této otázky na českém

sněmu v r. 1863 pro návrh Clam-Martinicův, který umožňoval velkostatkářům dosáhnouti výlučného postavení; „*unbekannt wo*" — „neznámo kde";

19: *Dedera* — viz vysv. k str. 7; *superhumerale* — pláštěnka vyšších církevních hodnostářů; *Paragrafy na střeše* — veselohra franc. dramatika Victoriena Sardoua (Div. II, str. 512—514);

20: *Päumann* — viz vysv. k str. 7; *freiherr* — svobodný pán, baron; *ještě neuprositelněji mrtvé soudili, než ... Egypťané* — u starých Egypťanů se nad mrtvými konal soud, při němž 40 mužů zkoumalo život zemřelého. Byl-li zesnulý uznán spravedlivým, směl být slavně pohřben, v záporném případě mu byl odepřen čestný pohřeb; „*De mortuis nil bene nisi-*" — „o mrtvých nic dobrého než —", obměna latinského přísloví „de mortuis nil nisi bene" — „o mrtvých nic než dobré"; *Riegrovu ... řeč „proti husám v Čechách"* — na druhém hospodářském sjezdu Království českého v Praze v březnu 1870;

21: *není pražádného rozdílu mezi ... programem staročechů a mladočechů* — viz vysv. k str. 17; *Clam-Martinic* — hr. Jindřich C.-M. (1826—87), velkostatkář, vůdce tzv. historické šlechty, klerikál; *o husách na Kapitole* — podle pověsti byl římský Kapitol kolem r. 390 př. n. l. zachráněn křikem hus, které probudily posádku, takže mohla ještě včas odrazit útok Galů; „*landeskind*" — „dítě venkova";

22: *revenons à notre Päumann!* — vraťme se k našemu Päumannovi!; „*Nur ein Menschenwort!*" — „Jen pouhé lidské slovo!"; *Nové aleje* — viz vysv. k str. 8; „*verwaltungsrat*" — viz vysv. k str. 14;

23: *Nepovolil mně ani vydávání zábavného časopisu* — Obrazů života; *Lili! cukr, na! ...* — Kinského báseň „Na smrt mého kanárka" (Prvotiny 1816, str. 203 a n.); *Ramler* — Karl Wilhelm R. (1725—98), německý lyrik, překladatel římských básníků, např. Catulla;

24: *Nedělní kázání o tom pomlouvání a nactiutrhání* — Nerudův fejeton se vztahuje ke zprávám Nár. listů o fanatickém působení některých kněží po českém venkově. Např. 26. března 1870 si stěžovaly, že otcové z řádu redemptoristů vyhrožují svým posluchačům peklem, ďábly, věčným zatracením a jinými hrůzami. Děkan Cibulka z Ústí n. Orl. a jeho kaplan páter František káží ve svých postních rozjímáních o zkaženosti divadel velkoměstských i maloměstských, o škodlivosti Matice lidu, novin atd.; *De modo bene vivendi* — O způsobu, jak dobře žít; *detractionem fecit diabolus!* — utrhání stvořil ďábel!; *Jeremiáš Droxelius* — Draxelius, Drexelius, Dräxl (1581—1638), něm. náboženský spisovatel; *caňk* — udidlo; *mundštuk* — nátrubek, udidlo; *hynšt* — hřebec, kůň;

25: *Sirach* — Jesus Sirach, apokryfická kniha Starého zákona; *Aelianus* — Aelianus Claudius, římský spisovatel z konce 2. stol. n. l., autor obsáhlého díla o živočišstvu; *Plinius* — Gaius Plinius Secundus (23 až 79), římský přírodopisec a odborný spisovatel; *chinenský* — čínský;

Apelles — řecký malíř z 2. pol. 4. stol. před n. l., dvorní umělec Alexandra Velikého; *regem Antigonum* — krále Antigona; Antigonos Monofthalmos (Jednooký), vojevůdce Alexandra Velikého a dědic jeho asijských držav;

26: *pajt* — krádež, plen;

28: *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 18; *„also s'Karnickel hat angefangen"* — tedy nikdo se nechce k tomu přiznat; *„mektub"* — (tur.) list, dopis; Skrejšovského výpad proti Nerudovi je otištěn v deníku Politik 27. 3. 1870, překlad v Pokroku 28. 3. 1870; *Saint-Pierre* — Charles Irénée Castel, abbé de S.-P. (1658—1743), franc. spisovatel, autor Návrhu na věčný mír;

29: *mně se ... nepodařila tragédie* — hra Francesca di Rimini z r. 1860;

30: *Národní pokrok* — staročeský list, vycházející od 18. 12. 1867 do 20. 10. 1868; od r. 1869 vydávali staročeši Pokrok (některé ročníky tiskem J. S. Skrejšovského); *Národní listy* — orgán mladočechů, založený Juliem Grégrem (vycházel v l. 1861—1941);

31: *Růžová ulice* — na Novém Městě; v domě č. 1416 byla do r. 1871 redakce, administrace a expedice Národních listů; *„ein feiner, politischer Kopf ..."* — „Chytrá politická hlava to musí být." Schillerovi Loupežníci, 1. dějství, 2. scéna (překlad Ot. Fischera);

32: *Předposlední scéna před Skotskou branou* — Hasnerovo ministerstvo nemělo dlouhé trvání. Rozhodně se proti němu stavěli Poláci, marně se domáhající autonomie Haliče, dále Slovinci, bukovinští Rumuni, dalmatští a terstští Italové a někteří Němci. Češi s Hasnerem, popírajícím spravedlivá práva koruny české, rovněž jednat nechtěli. Dne 31. března 1870 Poláci, Slovinci, poslanci z Gorice, Istrie, Terstu a bukovinský baron Petrinó z říšské rady vystoupili, takže v ní zůstalo pouze 129 Němců a 3 zástupci slovanští (mezi nimi kněz Guszalewicz, zástupce menšiny haličského sněmu, jenž osvědčení polských poslanců nepodepsal). Dne 4. dubna 1870 Hasnerovo ministerstvo padlo; předsedou nové vlády se stal hrabě Alfréd Potocki; *před Skotskou branou* — ve vídeňské sněmovně; *Rozmanitosti* — časopis věnovaný poučení širokých vrstev lidových, vydávaný v l. 1816—22 Janem Hýblem (1786—1834); *Grocholski* — Josef Kazimír G., předseda poslaneckého klubu polského, ministr v Hohenwartově vládě;

33: *Levice* — němečtí buržoasní liberálové, nacionalisté; *Centrum (item)* — střed (rovněž); poslanci středu, většina slovanských poslanců; *Es klingt das Wort ...* — Slovo zní tak příliš smutně: sbohem, sbohem navždy!; *Kuranda* — Ignaz K. (1811—84), německorakouský novinář a liberální politik, krajní centralista, nepřítel Čechů a ostatních Slovanů; *slovenský baryton* — slovinský;

34: *Kotz von Dobrž* — Kristian Kotz von Dobrsch (1806—83), zemský a říšský poslanec, vicepresident místodržitelství v Košicích, pak v Brně; *Hasner* — Leopold H. (1818—98), v r. 1848 redaktor Prager Zeitungu, pak profesor právnické fakulty, r. 1861 zvolen zemským

poslancem, a to i českou stranou, proti níž později ostře vystupoval; říšský poslanec, ministr kultu a vyučování, r. 1870 ministerský předseda, druh Herbstův a Giskrův, předák Němců v Čechách, zvl. strany liberální; „*in des Schmerzes ...*" — „v sladké bolesti otravně ochromující"; *pojmy: popřizakončeno ...* — narážka na Hasnerův zájem o filosofii práva; *Steffens* — Peter S., továrník ve Zlaté Koruně, od r. 1861 člen českého zemského sněmu a říšské rady ve Vídni; hlasoval vždy se stranou německou, centralistickou; *Meine Herren, ich muß...* — Milí páni, inu já musím vždy udělat dobrý vtip! Nazývám bolestí z loučení onu bolest, která skončí jen rozloučením navždy, — co tomu říkáte?;

35: *Floh* — vídeňský humor. list, majitel Karel Klíč (1838—1926); *Die vier ...* — Čtyři veselí jódláčkové z říšské rady; *Mir sein ...* — (dial. m. wir sind) My jsme čtyři veselí — ; *Demel* — Johann v. Elswehr D. (1825—92), slezský poslanec na říšské radě, odpůrce požadavků neněmeckých národů; *Makowicz* — rusínský sedlák; 1. 4. 1870 vystoupil z říšské rady; *Herbst* — Eduard H. (1820—92), profesor trestního práva na pražské universitě, německý liberální politik ostře protičeského zaměření; od r. 1867 do 12. dubna 1870 byl ministrem spravedlnosti v „občanské" vládě knížete Karla Auersperga; „*Handelsministerium*" — ministerstvo obchodu; narážka na korupce v rakouském hospodářství za ministra Plenera (viz vysv. k str. 119);

36: *národ náš mní nyní, že přichází ...* — výjimečný stav v r. 1868 (viz vstupní vysv. k str. 7) české národně osvobozenecké hnutí nezlomil. Ani jeho zrušení nezmenšilo odpor k vládě německých liberálů, jež se dostávala do stále větších nesnází. V dubnu 1870 „občanské" ministerstvo padlo; nové ministerstvo Potockého mělo jako hlavní úkol provést vyrovnání s Čechy;

37: *porota příliš ovšem pozdě zřízená* — poroty pro věci tiskové byly sice zavedeny už v květnu 1848 a trestním řádem z r. 1850, ale za reakce byly r. 1852 zrušeny; znovu byly zřízeny r. 1869; *v době posledního krutého stísnění časopisectva ...* — Auerspergova vláda se snažila zejména po deklaraci z r. 1868 zlomit českou opposici, a to mimo jiné soustavným konfiskováním staročeských i mladočeských listů, stíháním a odsuzováním českých redaktorů k peněžitým trestům i do žalářů; „*odpovědného*" — odpovědného redaktora; *crimina* — přečiny, delikty;

38: *systém ... pensylvánský čili penitenciární* — vězeňská soustava spočívající v úplném osamotnění vězňů s prací; byla zavedena nejprve (v l. 1821—29) ve věznici filadelfské — odtud též název soustava filadelfská — v Pensylvánii; *penitenciární* — zpovědní; (systém) *auburnský* — má původ ve věznici auburnské ve státě New York, je založen na noční samotě a přísném mlčení při společné denní práci; *nebo jakýmkoli jiným* — třetí tehdejší soustavou žalářní byl systém

ženevský čili třídní, smíšený, spojující zásady soustav předchozích; *Pratobevera* — Adolf svob. pán P. (1806—75), zemský a říšský poslanec, ministr práv, doživotní člen panské sněmovny od r. 1869; vypracoval návrhy oprav a nových způsobů v řízení soudním a zvláště trestním; *Barák* — viz vysv. k str. 8; „*s konsorty*" — s druhy, např. s Karlem Tůmou (1843—1917), s nímž byl vězněn ve Svatováclavské věznici v l. 1868—70; „*Tugend ist* ..." — „Ctnost je boží dítě svobody"; citát ze 6. zpěvu básně Urania od Christopha Adolpha Tiedga (1752—1841);

39: *Dialog z doby oblomovské* — O osobnostech, z nichž měl polský šlechtic Alfréd Potocki (1817—89) sestavit podle císařova pověření novou vládu, kolovaly nejrůznější dohady. Mezi kandidáty byli uváděni např. někteří dosavadní ministři, dále Lev Thun, vůdce autonomistů Rechbauer, dokonce i Schmerling. Dne 11. dubna 1870 byla jmenována za předsednictví Potockého koaliční úřednická vláda, jež se udržela do února 1871. Potocki usiloval o vstup Čechů do kusého parlamentu, ale jeho ústupky byly s ohledem na Němce bezcenné; *Prager Abendblatt* — večerník úředního listu Prager Zeitung; vycházel od r. 1867;

40: „*sesam*" — „otevři se", zaklínadlo ze sbírky pohádek Tisíc a jedna noc; *Šalomounova pečeť* — podle orientálních pověstí měl izraelský král Šalamoun prsten, který mu prozrazoval minulost, přítomnost i budoucnost a kterým ovládal duchy; „*Znám genesi jeho Kotillonů* ..." — Emanuel Bozděch (1841—89), jehož veselohra Z doby kotilionův měla v r. 1867 opravdový úspěch (Div. III, str. 219—221), byl v dubnu 1870 obviněn dramatickým spisovatelem Josefem Jiřím Stankovským (1844—79), že jmenovaná komedie je práce zesnulého Bozděchova bratra Františka (1838—65, kandidáta práv, člena redakce Politiky; viz Nerudův fejeton v Hlasu z 9. února 1865 Od pohřbu Bozděchova). Emanuel Bozděch v „zaslánu" J. J. Stankovskému odmítl obvinění z plagiátorství (NL z 9. 4. 1870); Stankovský žádné doklady nepodal, omezil se na poznámku, že to, co o Bozděchově komedii napsal, vidí v ní obecenstvo; *Jakub Malý* (1811—85), konservativní staročeský novinář, politický a historický spisovatel, překladatel;

41: *nedělní útok ... báseň o sedmi milionech* — v neděli 3. 4. 1870 otiskla Politik fejeton Selbstgespräch eines gebildeten „Karnickels" (Samomluva vzdělaného „králíka"), psaný jakoby Nerudou (je označen △), útočící na J. Nerudu pro jeho fejeton v NL z 29. 3. 1870 (str. 28), vytýkající J. S. Skrejšovskému germanisační působení jeho Politiky. K Nerudovu vtipu „vsadil bych se o milion, že jakživ nic míti nebudu", vypravuje fejeton Politiky vybásněnou historku o tom, jak Neruda mohl mít sedm milionů. Byl prý poslán od Svatoboru do Frankfurtu n. M., kde bydlil v témže hotelu jako Rothschild. Když nenadále zachránil bankéřovo dítě, pozval jej vděčný Rothschild do svého

pokoje, otevřel pokladnu, v níž bylo „nepočítaných sedm miliónů pruských tolarů", a vyzval ho, aby si je vzal. Neruda však odmítl: „Milý pane, neznáte český národ, já jsem Čech!"; *efendi sám* — J. S. Skrejšovský, viz vysv. k str. 18; *‚horror vacui'* — hrůza před prázdnotou;

43: *Bochníček* — sluha zemského tiskového soudu. Jde o skutečnou příhodu z 18. února 1870, kdy Bochníček hledal v redakci Nár. listů odpovědného redaktora Josefa Dvořáka (NL 19. 2. 1870); *tresty z paragrafů 118 a 148* — trestního řádu pro císařství rakouské z 29. července 1853; § 118 uváděl pohrůžky a tresty předvolanému svědkovi, jestliže se nedostavil k vyšetřujícímu soudci bez platné omluvy; § 148 stanovil způsoby předvolání, ústního nebo dodáním písemného příkazu;

44: *Rückertův bramín* — Friedrich R. (1788—1866), něm. básník, autor naučné básně Die Weisheit des Brahmanen (Bráhmanova moudrost);

46: *Dva přátelé ve Vídni a jeden pan Wittmann* — Dr. Antonín Čížek (1833 — 83), mladočeský právník a politik, obhájce českých žurnalistů v novinářských procesech, od r. 1865 poslanec českého sněmu, stal se známým svým opositčním postojem k německé vládě Beustově, Herbstově a Giskrově. Jako právní zástupce redaktora Jakuba Arbesa, obžalovaného z přečinu proti veřejnému pokoji a řádu pro uveřejnění článků v Nár. listech r. 1869, hájil Čížek před nejvyšším soudním dvorem ve Vídni Arbesův požadavek, aby se jednání vedlo česky. Když tuto žádost předseda soudu dvorní rada rytíř Wittmann (rodem Moravan) zamítl, opustil Arbes s Čížkem soudní síň. Čížkův a Arbesův postoj měl politické následky; ministr spravedlnosti Tschabussnigg změnil statut soudního dvora tak, aby se smělo před ním jednat i v jiné řeči než německé; *Předák nebo Pohl* — Václav Předák a Josef Pohl, radové vrch. zemského soudu v Praze III; *Bochníček* — viz fejeton na str. 43—45; *rada Neumann* — inspektor Novoměstské radnice, známý nevlídným chováním k vězňům; *referenti staré, ba i nové Presse* — Presse, liberální německý vídeňský deník, založený r. 1848. Někteří jeho redaktoři začali r. 1864 vydávat Neue freie Presse, list nacionalistických liberálů; *Bohemie* — pražské německé noviny Bohemia, vycházející od r. 1828;

47: *čím je mu Hekuba!* — narážka na slova Shakespearova Hamleta (II/2): herec, přednášející o zavraždění trojského krále Priama, je k slzám pohnut žalem jeho manželky Hekuby; „— a všechno pro nic! Pro Hekubu! Co jest mu Hekuba, Hekubě on, že pláče pro ni?" (Překlad J. V. Sládka.);

48: *„Dös genget uns noch ab!"* — „To by nám ještě scházelo!"; *Linder* — Karl L., pisatel hanlivých článků proti Čechům ve vídeňských listech Debatte, Tagespresse a Vorstadtzeitung, autor veršovaného pamfletu Wenzelslied (Píseň o Vaškovi) na český národ; *„deklarace*

Němců" — jde o „Deklaraci Němců v Rakousku", vydanou v Lipsku, která v pěti článcích vyhlašuje zásadní boj proti české deklaraci; *vyrovnání s Čechy na základě deklarace* — viz vysv. k str. 7; *„weil er zum Todesstreiche ..."* — „neboť se napřahuje k smrtelné ráně Rakousku"; *jako Heinovu „Ratcliffovi": „hinaufzuschaun ..."* — Ratcliff, jednoaktová tragédie něm. básníka Heinricha Heina (1799 až 1856); překlad citátu: „vzhlížeti ke každé šibenici, zda tam sám nevisím"; *Z kriminálu ... včera pouštěli* — císařským rozhodnutím ze dne 22. dubna 1870 byla udělena milost jedině politickým vězňům odsouzeným v tiskových pří ch. Ostatní političtí vězňové byli nadále ponecháni ve vězeních; *Fidelio* — opera Ludwiga van Beethovena (1770—1827);

49: *Můj milý Otakárek* — Předseda kabinetu Potocki sezval v dubnu 1870 z celého Rakouska politické osobnosti, aby s nimi pojednal o dalším vedení rakouské vnitřní politiky. Za Čechy byli pozváni dr. Rieger, dr. Sladkovský a dr. Bělský. Ve Vídni dleli v té době i jiní čeští politikové, jako Clam-Martinic, Otakar Zeithammer a dr. Klaudy. Podle Nár. listů z 1. 5. 1870 byli přítomni při závěrečné konferenci s ministerským předsedou jen Rieger, Sladkovský, Clam-Martinic a Pražák, kdežto ostatní čeští poslanci se účastnili jen soukromých rozprav. Bylo dohodnuto, že čeští politikové zůstanou ve vzájemném styku s vládou a že v jednáních se bude pokračovat v polovině května v Praze; *spříbuzněné časopisy* — Politik; *„eiserne Logik"* — „železná logika"; *„Redewucht"* — „pádnost, přesvědčivost řeči"; *pětikostelské sněmy* — od r. 1861 se konala zasedání českého sněmu na Pětikostelním náměstí v tzv. Zemském domě;

50: *bývalý husar pluku Bachova* — míněn Otakar Zeithammer, který byl r. 1856 poslán jako profesor na gymnasium v Záhřebě. Jako bachovský úředník poněmčoval, docházel k baronu Kellerspergovi a donášel mu; proto upadl v podezření u záhřebských vlastenců; *Politik a Čech* — viz. str. 29 a vysv. k str. 10; *Don Ramiro de Colibrados* — v špan. literatuře typ zchudlého hidalga; zde narážka na Kotzebuovu komedii Don Ranudo de Colibrados; *inséparables* — nerozluční; *od té polemiky „s vyhražením"* — týká se polemiky Nár. listů (24. a 28. 4. 1870) s deníkem Politik (27. a 29. 4. 1870) o vyrovnání rakousko-uherském. Nár. listy, které vyšly ze zprávy vídeňského listu Wanderer, že česká šlechta „přijala vyrovnání s Uhry s vyhražením", odmítly toto stanovisko jako zasahování do záležitostí uherského státu a reklamovaly totéž právo na vyrovnání i pro český národ. Politik, citujíc závěry vídeňského listu Presse z článku Nár. listů, tvrdila, že není možno srovnat vyrovnání bez vyhražení s deklarací z r. 1868. V závěru se Politik (9. 4.) ospravedlňovala: „Wir tragen keine Schuld an diesem Wirrwarr" (Nenesem žádnou vinu na tomto zmatku);

51: *„Talleyrand"* — Charles Maurice de Talleyrand-Périgord (1754 až

1838), franc. politik a diplomat, zástupce Francie na vídeňském kongresu; „*Fox*" — Charles James F. (1748—1806), angl. státník; *beřete tolary od Gustav-Adolph-Vereinu* — Der evangelische Verein der Gustav-Adolph-Stiftung, spolek k podporování evangelických sborů a obcí, se sídlem v Lipsku, založený r. 1832 na paměť švédského krále Gustava Adolfa; *ruble světlého cára* — narážka na obviňování českých buržoasních politiků z tajných styků s Ruskem. Neruda vychází ze „zaslána" v katol. listě Čech (z 28. 4. 1870), jež napadá Nár. listy pro jejich článek o řádění jesuitů v Ústí n. Orl.: „Jestli Vám, pánové NL, Gustavo-adolfský německý protestantský spolek svými německými tolary a Rus svými rubly docela nezaplácal oči"; *několikastovkový haléř* — narážka na petrský haléř, peněžní sbírku katolíků na papežský stát, založenou r. 1859; *augur* — starořímský kněz;

52: *Nová brána* — stávala na Újezdě pod Hladovou zdí;

53: *Pobožně časové rozjímání nedělní à la Zschokke* — Nerudův fejeton vychází z nadějí na vyrovnání po jednáních českých politiků ve Vídni s ministerským předsedou Potockým v dubnu 1870 (viz vysv. k str. 49). Úspěch Čechů s nelibostí nesla vídeňská žurnalistika. Prohlašovala, že se jednání českých politiků s hr. Potockým minula cíle. List Tagespresse tvrdil, že císař odmítl uznání českého státního práva, poněvadž v té podobě, jak se ho domáhají Čechové, prý nikdy neexistovalo; *Zschokke* — Johann Heinrich Z. (1771—1848), něm. státník a populární spisovatel, autor oblíbených Stunden der Andacht (Hodin rozjímacích); *dám na nějaký čas „sbohem!"* — Neruda vykonal v r. 1870 cestu po Balkáně, navštívil Cařihrad, byl v Egyptě a v Itálii; viz Obrazy z ciziny (1872); *rája* — křesťané podrobení Turkům, poddaný lid vůbec; *Kyanejské čili Psovské skály* — Symplegady, dva skalnaté ostrůvky v nyn. Bosporu, které se podle řecké báje srážely při každém pokusu živé bytosti o průchod;

54: „*diabetes Heronis*" — Heronova baňka; *svěcení Havlíčkova pomníku* — byl odhalen 15. května 1870 na Olšanských hřbitovech;

56: *Lenivost těles* — Prusko po vítězství nad Rakouskem v r. 1866 vytvořilo v r. 1867 severoněmecký spolek, v němž bylo sjednoceno téměř celé Německo. Vzrůstající moc Pruska s obavami pozorovala Francie, zejména když uprázdněný španělský trůn měl připadnouti princi Leopoldovi z rodu Hohenzollernů. Bismarckovi se podařilo tzv. emžskou depeší vyprovokovat v červenci 1870 s Francií válku; už počátkem září 1870 byla vítězně rozhodnuta pro Prusko. Rakousko sice toužilo po odvetě, ale z důvodů zahraničních i pro finanční a vnitropolitické poměry monarchie zůstalo ve válce prusko-francouzské neutrální. České sympatie náležely francouzskému národu, nikoliv císaři Napoleonu III., jehož sesazení, jakož i prohlášení Francie republikou bylo uvítáno s nadšením. Zahraniční politiku habsburskou odsoudili čeští politikové v memorandu z 8. prosince 1870 (historická

šlechta se k němu nepřipojila), v němž se postavili proti Prusku, anektujícímu Alsasko-Lotrinsko; zdůraznili zásadu národního sebeurčení a vyslovili se pro orientaci slovanskou a rusofilskou. Beust memorandum příkře odsoudil a vrátil, aniž je předložil císaři; *Abner* — podle vyprávění Starého zákona vojevůdce Saulův, pomohl po jeho smrti králi Davidovi podrobit si Izrael. Byl zavražděn Davidovým vojevůdcem Joábem, poněvadž v bitvě v poušti Gabaon zabil jeho bratra Azaele; *Epaminondas* (asi 418—362), slavný vojevůdce a státník thébský; *Kato* — Marcus Porcius Cato Uticensis (95—46), římský republikán přísných mravů, odpůrce Caesarův. Po porážce republikánů u Thapsu zemřel sebevraždou v Utice; *Gustav Adolf* — viz vysv. k str. 51;

57: *neomylnost* — viz vysv. k str. 17; *dalajlámství* — uctívání dalajlámy, duchovní hlavy Tibeťanů, neomylné a nedotknutelné; *chrám lateránský* — chrám sv. Jana při paláci Lateránu v Římě, řádném sídle papežů do r. 1377. Lateránský chrám byl stoličním chrámem, jak ukazuje i nápis nad jeho vchodem: „omnium orbis…" („matka a hlava všech chrámů světa a města", tj. Říma); *chrám svatopetrský* — chrám sv. Petra ve Vatikáně, kam byl přenesen r. 1377 papežský trůn papežem Řehořem IX. po návratu z Avignonu do Říma; *Flamán* — Flám, Vlám; *„lingua hungarica"… „vlamica"* — jazyk maďarský … vlámský; *penitenciář* — zpovědník; *bohemika* — zde česká (řeč);

58: *krev … tekla u Mentany* — viz vysv. k str. 18; *papežští zuávové* — sbor utvořený r. 1860 k ochraně papežského státu z řad dobrovolníků; původně alžírští vojáci z kmene Zuava ve francouzské armádě; *bersaliér* — voják vybraného útvaru v italské armádě; *„liebesgöttrům"* — myšlenku k písni Wer kauft Liebesgötter? (Kdo koupí bohy lásky?) vzal Goethe z pompejských nástěnných maleb; *Kaulbach* — Wilhelm K. (1805—74), něm. malíř, ilustrátor děl Goethových, Schillerových, Shakespearových aj.; *Matice lidu* — lidová knihovna stejnojmenného spolku pro vydávání laciných českých poučných knih, založená r. 1867 Ed. Grégrem;

59: *Další kopnutí* — Vídeňský časopis Vaterland, za nímž stáli Lev Thun a Clam-Martinic, napadl 5. 8. 1870 Nár. listy pro článek, v němž odporovaly ochotě historické šlechty vstoupit do mimořádné říšské rady. NL v článku zdůrazňovaly nutnost využít výhodné vnitřní situace Rakouska k požadavkům v duchu deklarace a nikoliv k ústupkům; *en gros et en détail* — ve velkém i v drobném; *deklarace* — viz vysv. k str. 7; *„schloß- und erbpfeifrem"* — „zámeckým a dědičným pištcem";

60: *nebyl ani „von"* — „z", označení šlechtického původu; *přijde nyní „éra šibenic"* — odmítavý postoj Čechů k obeslání říšské rady i v době ohrožení Rakouska v důsledku vojenských úspěchů Pruska ve válce s Francií hodnotily vládní kruhy jako kladení neomluvitelných pře-

kážek. Vyhrožovaly, že je to naposled, kdy se vláda obrací k českému národu v dobrotě; *Marat* — Jean Paul M. (1744—93), franc. politik a spisovatel, obhájce diktatury proletariátu, jedna z největších postav Velké revoluce francouzské;

61: *kanelura* — svislý žlábek, rýha na sloupovém dříku; *jehlovka* — druh vojenské pušky, zavedené r. 1840 v pruské armádě; *abychom ... vrátili ještě Slezsko* — vydobyl je na Marii Terezii pruský král Friedrich II. v tzv. slezských válkách (1740—42, 1744—45) a ve válce sedmileté (1756—63); *Herder* — Johann Gottfried H. (1744—1803), něm. spisovatel a filosof, obdivovatel krásy lidového umění, hlasatel humanismu, věštec velké budoucnosti Slovanstva; *Das ist ein Deutscher ...* — To je pravý Němec, který je prost podvodu a klamu!;

62: *Fidlovačka* — oblíbená pražská velikonoční pouť, původně slavnost pražských ševců v nuselském údolí; *Kotzebue* — August von K. (1761—1819), německý dramatik; *první se před 2271 lety otrávil* — řecký filosof Sokrates (469—asi 399), odsouzený Athéňany k trestu smrti; ve vězení vypil číši bolehlavu;

63: *Nabuchodonozor* — babylónský král; *Attalus* (241—197), král, tvůrce silné pergamské říše v Malé Asii; *Kladderadatsch* — berlínský politickosatirický časopis, založený r. 1848; *Filištíni* — v Starém zákoně národ nepřátelský Židům; *Německo vbíhá do Pruska* — viz vysv. k str. 56; *návrh na vypovězení všech Němců z Francie* — byl přijat (NL 15. 8. 1870);

64: *„mit Schimpf und Spott"* — „s hanbou a posměchem"; *Mercutio* — postava ze Shakespearovy hry Romeo a Julie; *Berosus* (nar. v 4. stol. před n.l.), vynikající babylónský historik;

65: *„Právě byl tiskárně naší ... svěřen rukopis ..."* — Karel Tůma, člen redakce Národních listů, a Vilém Erben, vydavatel časopisů Obrana a Pražský Lloyd, vytiskli u Steinhausera brožuru Prušáci v Čechách, v níž usvědčili J. S. Skrejšovského citováním jeho článků, že v r. 1867 pokládal Prusko za největšího nepřítele českého národa, kdežto nyní píše pro ně. Skrejšovský se nějakým způsobem zmocnil rukopisu brožury v Steinhauserově tiskárně a napadl nejen autory brožury, ale i redakci Národních listů. K. Tůma a V. Erben odpověděli Skrejšovskému zaslánem v čís. 224 NL (19. 8. 1870). K. Tůma zaútočil pak na Skrejšovského ještě 21. 8. a 22. 8. 1870 a 3. 1. 1871 v NL; *přítel z Jindřišské ulice* — J. S. Skrejšovský, viz vysv. k str. 18; *„těm z Růžové ulice"* — viz vysv. k str. 31;

66: *„man macht mich aufmerksam"* — upozorňují mě; *Politik* — viz str. 28 — 31; *Atta Troll* — básnická novela z r. 1847; *Proudhon* — Pierre Joseph P. (1809—65), franc. představitel maloburžoasního socialismu. Ve své knize Qu'est-ce que la propriété? (Co je vlastnictví?, 1840) vyslovil thesi, že „vlastnictví je krádež";

67: *s aférou Schütz-Raudnitz-Winternitz* — jde o telegram pražských ústavověrných Němců Schütze a Raudnitze jejich vídeňskému příteli

Winternitzovi, na jehož základě byly odloženy volby na Starém Městě (NL z 26. 9. 1869);

68: *V sněmovních oblacích* — Pod tlakem evropské situace byly rakouské vládnoucí kruhy nuceny k pokusu zkonsolidovat vnitřní poměry státu, především vyřešením české otázky. Proto byly v 2. polovině r. 1870 podporovány snahy o dohodu s opozičními českými buržoasními politiky. Po volbách do českého sněmu v srpnu 1870, v nichž čeští politikové a historická šlechta zvítězili, vstoupili čeští poslanci na český sněm, aby vyslechli císařské poselství z 25. 8. 1870. Počátek sněmovního zasedání byl ve znamení snahy po narovnání mezi Čechy a Němci v Čechách. Na popud Klubu českých poslanců byla utvořena s Klubem německých poslanců (měl sídlo v kasinu) „smiřlivá komise", v níž měly oba kluby po pěti delegátech; mezi českými byl Rieger a Sladkovský, mezi německými býv. členové „občanské vlády" německých liberálů Herbst a Hasner. Komise se měla zabývat národními otázkami, zejména měla vypracovat návrh zákona o národnostech a nového volebního řádu, ale její práce nebyla zvlášť úspěšná. (Viz i vysv. k str. 133 — Když hlasuje můj přítel ....); *„chňap-lap-šnůrským" sborem* — narážka na tehdy oblíbenou „fantastickou frašku" Chňap-Lap-Šňůra, kterou podle Goguenarda a Fronvillea nově zpracoval a pro české divadlo upravil J. J. Kolár; *na pana kardinála* — míněn kníže Bedřich Schwarzenberg (1809—85), kardinál a pražský arcibiskup. Na politickém poli se řídil konservativním programem české historické šlechty; *hrabě Clam-Martinic* — viz vysv. k str. 21; *Lid nemá ... zlost na své deklaranty* — viz vysv. k str. 7, deklarace; *Bismarck* — Otto B. (1815—98), německý reakční státník, tvůrce Pruska jako vedoucího státu v Německu, představitel imperialistické politiky císařského Německa;

69: *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Kuh* — David K. (1818—78), německý redaktor Tagesbote aus Böhmen, poslanec německé liberální strany;

70: *nikdo není neomylným* — narážka na dekret o papežské neomylnosti, viz vysv. k str. 17; *kardinál volá: „Sláva!"* — kardinál Schwarzenberg měl k vyhlášení papežské neomylnosti výhrady; při jednání Vatikánského koncilu byl v čele deputace, která podala zprostředkující formuli s pohrůžkou, že jinak sněm opustí; *Herbstovi kdysi nejvíc ublížili* — narážka na demonstrace proti Herbstovi, když ve funkci ministra navštívil na sklonku 60. let Prahu; *Široká ulice* — dnešní Jungmannova; v č. 27 bylo německé kasino, tehdejší středisko pražské německé buržoasie;

71: *Napoleon Petitový* — císař Napoleon III., Petitový — Malý; *Napoleon III. pruským zajatcem!* — po porážce Mac Mahonovy armády u Sedanu vzdal se 2. září 1870 Napoleon III. králi pruskému; *skály argonské* — Argony, pahorkatá vysočina v severovýchodní Francii; *Tiberius* — římský císař v l. 14—37, neblaze proslulý četnými popravami, jež odůvodňoval zločinem urážky veličenstva;

72: *ústa největšího francouzského pěvce* — Victora Huga;
74: *Parisiana et Pragensiana* — věci pařížské a pražské; *Bazaine* — François Achille B. (1811—88), franc. maršál; bojoval u Sevastopolu, v Itálii, byl vrchním velitelem francouzské výpravy v Mexiku, r. 1870 velel rýnské armádě, která se vzdala v Metách 27. 10. 1870; *Trochu* — Louis Jules T. (1815—96), franc. generál, za války prusko-francouzské jmenován v srpnu 1870 guvernérem Paříže, po pádu císařství postaven v čelo vlády národní obrany; přitom zůstal vrchním velitelem všech pařížských vojsk; *Rochefort* — Victor Henri R. (1830 až 1913), franc. politik a spisovatel, odpůrce císařství; *obelisk luxorský* — Luxor, ves na zříceninách starověkých Théb v Egyptě se zachovaným chrámem z doby Nového království (1580—1220). Před chrámem stály za alejí sfing dva obelisky; jeden z nich byl r. 1833 převezen do Paříže a stojí na Place de la Concorde (náměstí Svornosti); *Palikao* — Charles Guillaume Marie Apollinaire Antoine hr. P. (1796—1878), franc. generál; proslavil se v bojích v Africe a v Číně. R. 1870 se stal ministrem války; je viněn z porážky francouzské armády u Sedanu 1. 9. 1870; *Evženie francouzská* — manželka císaře Napoleona III. Po jeho porážce a zajetí opustila 4. září 1870 tajně Paříž a ujela do Anglie; *Isabela španělská* — Isabela II. Maria Luisa (1830—1904), španělská královna; r. 1868 byla vypuzena ze země; *Sedan* — město v severových. Francii, místo rozhodující porážky Francouzů 1. září 1870; *dají proklamovat francouzskou republiku* — 4. září 1870 vnikl vzbouřený lid do budovy zákonodárného sněmu v Paříži a přinutil republikánského poslance Gambettu, aby prohlásil sesazení Napoleona III. a ustavení republiky;
75: *Heliogabalus* — Elagabalus, vl. Valerius Avitus Bassianus, velekněz boha Elagabala v syrské Emese, v l. 218—222 krutý římský císař; *Goethův Mefisto* — Nerudův omyl; citát z Lenauova Fausta; *malgré lui* — proti své vůli; *Schillerův mistr zvonař* — hrdina Schillerovy básně Píseň o zvonu, v níž je popsán postup práce při lití zvonu;
76: *Prager Abendblatt* — viz vysv. k str. 39; *Pražský deník* — český vládní politický list; vycházel v l. 1866—95; *Národní listy* — viz vysv. k str. 30; Národní listy stály po celou dobu prusko-francouzské války na straně francouzského národa. Po pádu císařství uvítaly provolání republiky; *Pokrok* — viz vysv. k str. 30; *Tagesbote* — T. aus Böhmen, pražský německý deník, vydávaný od r. 1852; viz i vysv. k str. 69 (Kuh);
77: *punktace* — návrh smlouvy v hlavních bodech; *před synem ...* — Napoleonem I. Bonapartem, nar. 15. 8. 1769 v korsickém Ajacciu, synem advokáta Carla Bonaparta (1746—85), zprvu bojovníka za samostatnost Korsiky, později však člena korsické šlechtické rady a poslance za korsickou šlechtu v Paříži; *Alsasko a Lotarinky* — po prohrané válce s Pruskem se musila Francie vzdát ve prospěch Německa části Lotrinska a celého Alsaska; *Pondichéry* — hlavní město někdejšího rozptýleného francouzského panství v Přední Indii; *Cayenne* — od

r. 1852 deportační stanice; *Eugenie* — viz vysv. k str. 74; *Dynastie Bonapartův ... se ... vyloučila roku 1815* — Napoleon I. Bonaparte po návratu z Elby vtáhl 20. 3. 1815 znovu jako císař do Paříže. Po porážce u Waterloo se vrátil do hlavního města; 22. 6. 1815 byl nucen vzdát se trůnu;

78: *chassepotka* — druh francouzské ručnice; *mitrailleusa* — první francouzský kulomet; *bombarda* — druh těžkého dělostřelectva; *„Pont de Jéna"* — Jenský most (vítězství Napoleona I. nad Pruskem u Jeny r. 1806); *Wörth, Sedan* — místa porážek francouzské armády ve válce prusko-francouzské v r. 1870; *Saarbrücken a Kehl* — města, u nichž začaly válečné akce;

79: *demimonde* — polosvět; *pomáhej bůh ...* — císař Vilém označil vítězství u Sedanu, Wörthu a Met za božské řízení;

80: *Dává se příklad vzorné mlčelivosti, přičemž se vyloží několik stanovisk s řádným a obšírným odůvodněním* — V císařském reskriptu z 25. 8. 1870 (viz vysv. k str. 68) bylo vyjádřeno panovníkovo přesvědčení o osvědčeném vlastenectví „milého Království českého", hlavně se však žádalo s poukazem na prusko-francouzskou válku bezodkladné vykonání říšských voleb. Jak ústavověrná menšina, tak státoprávní většina podaly návrh adresy. V adrese českých poslanců, k níž byl přiložen jako integrující část pamětní list, bylo zdůrazněno, že České království má přirozené a odvěké právo o sobě rozhodovat, a byl vyložen jeho poměr k rakouské říši. Adresa menšiny projevovala ochotu bezodkladně vykonat volbu do říšské rady. Ve dnech 12.—14. září 1870 bylo na sněmu rokováno o adresách. Po zamítnutí návrhu menšiny opustili němečtí poslanci sněmovnu. Adresa většiny byla pak přijata jednomyslně. Osmnáctičlenná deputace (Clam-Martinic, Rieger, Palacký, Sladkovský atd.) odevzdala adresu a pamětní list panovníkovi. Sněm byl z císařova nařízení po ukončení adresní debaty odročen na neurčitou dobu. Císař odpověděl českému sněmu novým reskriptem (z 26. 9. 1870); *Hippel* — Theodor Gottlieb von H. (1741—96), něm. spisovatel v Královci, popularisující ve svých románech učení I. Kanta; *sanctus spiritus* — svatý duch; *„kaiserreise"* — „císařská cesta"; *„dělá štaci" ve Wilhelmshöhe* — Napoleon tu meškal právě v zajetí;

81: *při zpátečním tažení od Met do Châlonsu* — narážka na řadu porážek francouzského vojska v r. 1870; *má ... sedm miliónů „vuj"* — („oui", franc. ano), hlasy pro Napoleona III. při plebiscitu r. 1852; *sloup červencový* — sloup na Bastilském náměstí v Paříži, postavený na hrobě občanů padlých v červencové revoluci r. 1830; *Arc de Triomphe* — Vítězný oblouk; *École des Beaux-Arts* — Škola krásných umění; *Hôtel de Cluny* — bývalý palác clunyjského opata v Paříži, museum; *Conservatoire des Arts et Métiers* — Museum umění a řemesel; *Sainte-Geneviève* — knihovna sv. Jenovefy, druhá největší pařížská bibliotéka; čítala tehdy přes 200 000 knih a 7000 rukopisů;

Gobeliny — proslulá Manufacture nationale des Gobelins v Paříži, založená v 15. stol.; *Madeleina* — chrám sv. Magdaleny; *Père-Lachaise* — největší pařížský hřbitov, nazvaný po jesuitovi La Chaiseovi (1624—1709); *prach Rachelčin* — Rachel, vl. Elisabeth R. Felix (1821—58), franc. herečka; *Talma* — François Joseph T. (1763 až 1826), franc. herec; *Delavigne* — Casimir D. (1793—1843), franc. básník, člen Akademie; *Ledru Rollin* — Alexandre L. R. (1807—74), franc. advokát, poslanec radikálně republikánské strany, r. 1871 člen Národního shromáždění; *Méhul* — Etienne Henri M. (1763—1817), franc. operní skladatel; *Cherubini* — Luigi Ch. (1760—1842), ital. skladatel naturalisovaný ve Francii; *„V sněmovních oblacích", brimborium číslo I* — viz fejeton z 1. 9. 1870 (str. 68—70); *brimborium* — povrchní, frázovité psaní, mluvení;

82: *stanovisko ... hokynářské* — Nerudovi rodiče měli nějaký čas hokynářství; *findlhaus* — nalezinec; *u Švertáska* — bratří Švertáskové, majitelé restauračních podniků a lahůdkářství v Martinské ul.;

83: *Sv. otec* — Proces sjednocení Itálie, jenž probíhal od padesátých let 19. stol. a v němž nejvýraznější postavou byl národní hrdina Giuseppe Garibaldi, který sjednotil nejdříve jižní Itálii, byl ukončen r. 1870. Po porážce Rakouska Pruskem r. 1866 byly připojeny k Itálii Benátky a konečně po vítězství Prusů nad francouzským císařem Napoleonem III., papežovým ochráncem, obsadila vojska italského krále Viktora Emanuela II. 20. září 1870 Řím. Papež dal příkaz svému vojsku k beznadějnému boji, při němž padlo několik mužů, aby mohl označit obsazení Říma za skutek násilný. Řím se stal hlavním městem sjednoceného italského království, papeži zbyl jen Vatikán; *Pio Nono* — Pius Devátý; *tvrz zvaná „andělskou"* — mausoleum v Římě, vystavěné císařem Hadriánem na počátku 2. stol. n. l., vybudované papeži jako tvrz a vězení; před Andělským hradem vede most přes Tiberu; *Trastevere* — převážně chudinská část Říma na pravém břehu Tibery; *zuávové* — viz vysv. k str. 58; *bersaliéři* — viz vysv. k str. 58; *přibylo-li Florenci co residenci* — Florencie byla v l. 1864—70 hlavním městem spojeného království italského; *ujížděje do Florence* — v r. 1870, viz vysv. k str. 53; *omen* — znamení;

84: *Kapitól* — viz vysv. k str. 21; *německé kasino* — viz vysv. k str. 70; *Neue freie* — viz vysv. k str. 46; *Klopstock* — Friedrich Gottlieb K. (1724—1803), klasik německého básnictví, autor náboženského eposu Messias a sbírky Oden und Elegien (Ódy a elegie); *Freiligrath* — Ferdinand F. (1810—76), něm. básník, lyrik buržoasní revoluce v období předbřeznovém; *Bazeilles* — osada jihovýchodně od Sedanu, místo urputných bojů mezi Francouzi a Němci. Neruda vychází ze zprávy otištěné v Národních listech z 21. září 1870 podle svědectví vévody Fitze-Jamese, poslaného mezinárodním spolkem k podpoře raněných;

85: *Šantala* — tříaktová fraška zpracovaná na námět něm. spisovatele

Karla Elmara Jindřichem Hanušem (vl. jm. Jindřichem Böhmem); premiéra byla v Novoměstském divadle 22. září 1870. Obecenstvo demonstrovalo při hře okázalým způsobem pro republikánskou Francii. Dederovým přípisem divadelnímu družstvu zakázalo policejní ředitelství alegorickou postavu republiky s červeným praporem a Marseillaisu. Na zákrok dr. Čížka byl zákaz odvolán, ale obraz musil být upraven tak, jak Neruda uvádí ve fejetonu (NL 23. a 25. 9. 1870); *uznává jen republiku pařížskou a ne tu sociální lyonskou* — 24. února 1848 byla ve Francii vyhlášena druhá republika. Strana komunistů a socialistů za vedení advokáta Ledru Rollina (viz vysv. k str. 81) usilovala o nastolení tzv. červené republiky. Vláda se vypořádala s dělníky krvavou řeží 23.—26. června 1848;

86: *kníže von Pückler-Muskau* — Hermann Ludwig Heinrich kn. P.-M. (1785—1871), něm. spisovatel, cestoval po Evropě a severní Africe;

87: *bajok* — bajocco, drobná italská mince ražená z mědi a stříbra; *poslanec Vysokého Mýta, Skutče a Hlinska* — J. S. Skrejšovský, viz vysv. k str. 18; *„To se to krade!"* — narážka na počínání Němců za prusko-francouzské války;

88: *jako Napoleonu na Wilhelmshöhe* — viz vysv. k str. 80; *„Wacht am Rhein"* — něm. vlastenecká píseň, složená r. 1840 Maxem Schneckenburgrem (1819—49), zhudebněná r. 1854 Karlem Wilhelmem (1815—73); za prusko-francouzské války v l. 1870—71 se stala německou národní hymnou; *„jaký to obrat Božským řízením!"* — viz vysv. k str. 79; *Moltke* — Helmuth Karl Bernard M. (1800—91), polní maršálek, náčelník pruského generálního štábu. Připravil a provedl operační plán r. 1864 za války proti Dánsku, r. 1866 proti Rakousku. Také vypracování a řízení vojenských operací za války prusko-francouzské v l. 1870-71 bylo v jeho rukou, třebaže formálně byl nejvyšším velitelem císař. Moltke ve svých teoretických pracích rozvíjel a v praxi prováděl Clausewitzovu doktrinu o ničivé strategii; podařilo se mu ji uplatnit hlavně u Sedanu; *pražská katolická Jednota ujímá se papeže* — Katolicko-politická jednota pro Království české byl spolek katolíků, jehož předním úkolem bylo provádět zásady církve katolické v životě občanském i státním. Obsazení Říma italským králem ostře odsuzovala v duchu zpátečnické politiky kléru; *Lichtenberk* — Georg Christoph Lichtenberg (1742—99), něm. fysik a satirický spisovatel;

89: *Viktor Emanuel* — viz vysv. k str. 83; *mitrailleusa* — viz vysv. k str. 78; *invalid* — invalidní příspěvek;

90: *Correspondenz-Karte* — korespondenční lístek; *an* — na; *in* — v; *Raum für schriftliche Mitteilungen* — místo pro písemná sdělení;

91: *nemohli by se Arbesové s nikým hádat* — viz fejeton z 24. dubna 1870 na str. 46—48; *Konfiskujete celé číslo* — státní zastupitelstvo a policie v té době téměř denně konfiskovaly některé z opositčních listů, např. 21. října 1870 ranní číslo Národních listů, večerní přílohu Telegraf

a ranní Pokrok; v Nár. listech byl Nerudův fejeton Pouhé cestovní črty II;

92: *nakla-Datla* — slovní hříčka s jménem knihkupce a nakladatele Ferdinanda Dattla (1842—82), který založil s Eduardem Grégrem r. 1869 firmu Grégr a Dattel na býv. Ferdinandově, dnešní Národní třídě 365/43; *Die Postanstalt übernimmt* ... — Poštovní úřad nepřejímá žádnou odpovědnost za obsah sdělení;

93: *severní zář* — dne 24. října 1870 se objevila ve večerních hodinách nad Prahou rudá severní zář; *při posledním strašném větru* — jde o prudkou vichřici z 26. na 27. říjen 1870; *přátelé z Jindřišské ulice* — J. S. Skrejšovský a jeho spolupracovníci, viz vysv. k str. 18; *démantová jeskyně Pustojenská* — krápníková jeskyně u Postojny v Jugoslávii;

94: *Saracéni padli do Persie* — Saracéni (Arabové) vyvrátili říši novoperskou r. 641; *o jedenáct let později* — podle nespolehlivé Kroniky české Václava Hájka z Libočan; *Kosmas umřel* — dnes se uvádí r. 1125; *dr. Kreutzberg* — Karel Josef K. (1802—70), něm. spisovatel v oboru průmyslnictví, spoluzakladatel Průmyslové jednoty; *žofínská schůze Průmyslové jednoty* — Jednota byla založena 1. března 1833 z podnětu zemských stavů jako zemský průmyslnický spolek. Docházelo v ní k bojům mezi šlechtou a měšťanstvem, mezi německou většinou a českou menšinou. Vzpomenutá schůze, v níž zvítězila kandidátní listina české strany pětinásobnou většinou, se konala na Žofíně 6. listopadu 1862 — viz Nerudův fejeton z 8. 11. 1862 (Spol. I, str. 167—170);

95: *Eötvös* — Josef E. (1813—71), maďarský státník a liberální spisovatel; *V Liberci našli pannu!* — Podle zprávy NL z 26. 10. 1870 založil jistý liberecký občan nadaci k pořízení výbavy mravnému a ctnostnému děvčeti. „Loňského roku nalezlo se v celém Liberci toliko jedno jediné mravné a ctnostné (ovšem také chudé) děvče, které se o tuto výbavu hlásilo.";

96: *Tragédie a morálka* — Franc. maršálek François Achille Bazaine (viz vysv. k str. 74), velitel rýnské armády obklíčené v Metách, vzdal se 27. října 1870 Prusům. Za zradu byl později (6. října 1873) postaven před vojenský soud, který ho odsoudil k smrti. Z milosti obdržel 20 letou pevnostní vazbu, prchl však r. 1874 do Madridu; tam r. 1888 zemřel; *nebe ... se ještě začervenalo* — narážka na severní zář, viz vysv. k str. 93; *ředitel* — tj. císař Vilém;

97: *Dvakrát se zapomněla Francie* — Ludvík XV. (1715—74) a Ludvík XVI. (1774—93), rozmařilí králové francouzští, opatřovali si závratně vysoké náklady na udržování dvora stále větším vykořisťováním poddaných. Ludvík XVI. byl smeten Velkou revolucí francouzskou, Napoleon III. byl sesazen 4. září 1870; *Clodius* — Publius Clodius Pulcher (zemřel r. 62 př. n. l.), pověstný demagog římský, protivník Ciceronův; za nepřítomnosti svého ochránce Caesara znepokojoval svými ozbrojenými tlupami Řím; *Catilina* — Lucius Ser-

gius C., zchudlý římský patricij, známý vydíráním obyvatelstva v provinciích a zejména přípravou (r. 63 př. n. l.) státního převratu; *„Vilém Orel"* — Vilém I. (1797—1888), od r. 1861 pruský král; po porážce Francie v r. 1870 byl panovníky německých států slavnostně prohlášen ve Versaillích německým císařem;

98: *harangér* — řečník, podněcovatel;

99: *při posledních volbách velkostatkářských* — 7. listopadu 1870 do říšské rady. Šlo pouze o jediný hlas hraběte Otakara Černína, který místo voleb šel na hon; jeho plná moc, poněvadž byla bez data, byla prohlášena za neplatnou; *Němci mezi Čechy* — narážka na německou kolonisaci za vlády Přemysla Otakara I. a Přemysla Otakara II.; *lefoška* — starý typ lovecké pušky, nazývané podle jejího vynálezce, puškaře Casimira Lefaucheuxe; *Pětikostelní plácek* — viz vysv. k str. 49;

100: *doktor Čížek* — viz vysv. k str. 46; *baron Malovec* — Ludvík Emanuel Malovec (Malowetz, 1822—1900), okresní, pak krajský hejtman, naposledy dvorský rada. Jde o skutečnou příhodu (NL z 12. 11. 1870); baron Malovec dr. Čížka osobně neznal; *v procesu Karla Svobody* — kandidát profesury K. Svoboda byl za řeč na lounském táboru 25. července 1869 obžalován pro rušení veřejného pořádku a odsouzen na šest měsíců do vězení; *„Durch zweier Zeugen ..."* — „Dvou svědků ústy, paní má, pravda se prokázati dá!" (Goethův Faust I, překlad Ot. Fischera); *Slovník naučný* — jehož redaktorem byl Fr. L. Rieger, spoluredaktorem (od třetího dílu) J. Malý, Nerudův literární protivník;

101: *noviny přinášejí jen běžnou notici* — pod názvem „Zastřelen" (NL z 10. 11. 1870); *miláček z Jindřišské ulice* — viz vysv. k str. 65; *kandidoval Esopa proti Mattušovi* — JUDr. Karel Mattuš, starosta Mladé Boleslavi, byl v přímých volbách do říšské rady zprvu kandidován celým Klubem českých poslanců, třebaže předtím vyslovil jiný náhled na volby do říšské rady, než měla většina klubu. Později prof. O. Zeithammer a orgány J. S. Skrejšovského navrhli místo dr. Mattuše MUDr. Josefa Esopa, lékaře v Novém Bydžově. Dr. Mattuš byl sice kandidován, ale po volbách se 7. 11. 1870 poslaneckého mandátu vzdal;

102: *vynadalo „číslo 372" ... „českých psů"* — zástupu lidu, který čekal 28. 11. 1870 na Staroměstském nám. na výsledek voleb do sboru obecních starších v Praze (NL 29. 11. 1870); *„číslo 222" vyplázlo na Erbenův pohřeb jazyk* — NL 29. 11. 1870; *Cislajtaňák* — Cislajtánie, neúřední název pro předlitavské země v Říši rakousko-uherské;

103: *Der kleine Polizeiwachmann ...* — Malý policajt neboli umění dovést si na každého podle všech pravidel houknout. Od —; *před invasemi pruskými* — týká se války s Pruskem v r. 1866, kdy pro nepřipravenost Rakouska byla Praha obsazena a Čechy hospodářsky vyčerpány; *vzít do Španělska, on by byl panovník* — narážka na hledání

kandidáta pro trůn španělský v r. 1870, viz vysv. k str. 56; nakonec přijal španělskou korunu 4. prosince 1870 syn ital. krále Viktora Emanuela Amadeus;

104: *vypíše se nová 10procentní přirážka* — rakouské hospodářství spělo v této době ke krachu; celkový dluh Rakouska činil koncem r. 1870 již přes 3 miliardy zl. Ministři financí ukládali proto stále nové daně a přirážky k nim; *hejtmané ... musí dohlížeti na malé děti, zkoušet je z němčiny* — okresní hejtmané vydali v té době oběžník, aby žáci národních škol, ačkoliv na nich není němčina předmětem povinným, „v této řeči správně četli a jí rozuměli, způsobnost k mluvení nabyli a bez hrubých chyb mluvnických a pravopisných psali" (NL 2. 12. 1870); *„Von amtswegen eröffnet — sieben Fehler"* — „Úředně otevřeno — sedm chyb";

105: *chtějí ... 21. prosince ... ústavu tu oslavit* — pražští němečtí liberálové Pickert, Kuh, Raudnitz a jiní ohlásili, že uspořádají banket na oslavu ústavy z 21. prosince 1867 (prosincovky). Mluvčí české politiky ústavu znovu jednomyslně odmítli a prohlásili ji Manifestací poslanců českých z 11. prosince 1870 za umlčování a rušení nejsvětějších svých práv; *Pláč koruny české* — protirakouský a protihabsburský leták, rozšiřovaný po Čechách za pruské okupace r. 1866 a po ní, vyzývající k utvoření svobodné federace rakouských národů; publikace byla vydána v Berlíně novinářem a překladatelem Antonínem Kotíkem (1840—1916); *„in gehobener Stimmung"* — „v povznesené náladě"; *Schütz* — Friedrich Sch., pražský rodák, redaktor německého deníku Neue freie Presse;

106: *platí Češi daň, daň a zase daň* — viz vysv. k str. 104; *Raudnitz* — viz vysv. k str. 67; *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Kuh* — viz vysv. k str. 69; *Prinkipos* — Prinkipo, nejdůležitější z velmi úrodných Knížecích ostrovů v Bílém (Marmarském) moři;

107: *„num. exh."* — numeri exhibitionis, čísla v jednacím protokole;

108: *Tedesco* — Ludwig T., pražský lékař, zemský poslanec, odpůrce Čechů z téhož tábora jako Kuh; *Genesis* — v Starém zákoně první kniha Mojžíšova; *Beust* — Friedrich Ferdinand B. (1809—86), saský diplomat, od r. 1866 rakouský ministr zahraničních věcí, hlavní strůjce vyrovnání s Uhry r. 1867, nepřítel Čechů;

109: *Studnička* — František Josef S. (1836—1903), prof. české university, matematik; zabýval se i zeměpisem, v mladších letech pak meteorologií; *Lenau* — Nikolaus L. (1802—50), rak. romantický básník;

110: *Když byla čeština... zaváděna na všechny střední školy* — v r. 1862; *zavádějí němčinu do všech nižších škol českých* — viz vysv. k str. 104; *doktor Pickert* — Karl P., filosof a knihtiskař, redaktor časopisu Die deutsche Volkszeitung;

111: *Saint-Pierre* — viz vysv. k str. 28; *děje hajducké* — hajduk, jihoslovanský dobrovolník v boji proti Turkům v 16.—18. stol.; *Bogumil*

Goltz (1801—70), moralistický spisovatel německý, mj. autor knihy Ein Kleinstädter in Ägypten (Maloměšťák v Egyptě);

112: *od doby Springerových přednášek ... neměli jsme v Praze* — Antonín Jindřich S. (1825—91), český docent dějepisu na pražské universitě; r. 1848 přednášel o Francouzské revoluci a seznamoval své posluchače se socialistickými a komunistickými myšlenkami. Později byl profesorem dějin umění v Bonnu, změnil úplně svoje politické názory a stal se vášnivým odpůrcem českých národních snah;

113: *Karel Vogt* (1817—95), něm. lékař a zoolog, průkopník darwinismu, mechanický materialista, politik demokratických zásad; *spolek Gustava Adolfa* — viz vysv. k str. 51; *spolek lassallovců* — Všeobecný dělnický spolek, založený r. 1863 v Lipsku oportunistickým předákem německého dělnického hnutí Ferdinandem Lassallem (1825—64); *nemáme university ani jediné* — pražská universita byla tehdy v německých rukou. V zimním běhu škol. roku 1870/71 bylo 149 přednášek konáno v jazyce německém a jen 23 v jazyce českém; *„diktando heftů"* — diktování do sešitů;

114: *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 17; *Osvěta* — spolek, založený r. 1870; jeho účelem bylo „pořádati v obcích Království českého poučné veřejné prostonárodní přednášky" z nejrůznějších oborů; *Ambrož* — August Vilém Ambros, český hudební dějepisec, profesor hudby na universitě a dějin na konservatoři; *Edvard Grégr* (1827 až 1907), docent lékařské fysiky, spolutvůrce strany svobodomyslné, zemský a říšský poslanec, nakladatel; konal soustavné přednášky na způsob pozdějších universitních extensí; *Ferdinand Schulz* (1835 až 1905), profesor a spisovatel, redaktor literárněhistorické a kritické rubriky Národních listů;

115: *„Ohrkitzeleien"* — „šimrání, lechtání ucha"; *Hippel* — viz vysv. k str. 80;

116: *Agassiz* — Louis A. (1807—73), švýcarský přírodovědec; *Barák* — viz vysv. k str. 8; *Salvavi animam!* — Spasil jsem duši!

117: *Měšťanská beseda pražská* — založená r. 1845, důležité středisko české buržoasie; jubilejní slavnost konána 2. února 1871; *dr. Brauner* — František August B. (1810—80), pražský advokát, jeden z vůdců staročeské strany; *Huleš* — Josef H. (1814—87), náměstek, od r. 1873 primátor města Prahy; *Sladkovský* — Dr. Karel S. (1823—80), advokát a poslanec, vůdčí mladočeský politik a žurnalista; *„Ve víře... jiní lidé," praví někdo* — hraběnka Ida Marie Hahn-Hahnová (1805 až 1880), něm. spisovatelka; ve svých románech líčila život vznešených tříd;

118: *štöpslík „Tagesbote"* — zátka, „špunt", míněn David Kuh, viz vysv. k str. 69; *předejít korunovaci „bez řádných výminek"* — císařským reskriptem z 26. září 1870 František Josef I. znovu slíbil, že se dá korunovat za českého krále, žádal však, aby čeští poslanci a historická šlechta obeslali říšskou radu; *Osud Francie... Druhý akt tam tedy*

dohrán — prozatímní vláda pařížská podepsala 28. ledna 1871 kapitulaci; *„lebensmaß"* — „životní míra";

119: *jako malíř ten, který při jednookém králi maloval* — Apelles, viz vysv. k str. 25; *Tarpejská skála* — ve starém Římě s ní byli shazováni zločinci; *Plener* — JUDr. Ignaz P. (1810—1908), německo-rakouský státník, v l. 1860—65 ministr financí, od r. 1867 ministr obchodu, centralista, nepřítel českého národa; *Jiskra* — Giskra, viz vysv. k str. 18; jako ministr vnitra v l. 1867—70 vyhlásil nad Prahou výjimečný stav; *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Schütz* — viz vysv. k str. 105; *Winternitz* — Jakob W., vídeňský novinář, úředník ministerstva zahraničí, viz i vysv. k str. 67; *„Eingesperrt muß werden!"*—„Zavírat se musí!"; *Jarosch v. Adlerhorscht* — viz vysv. k str. 7;

120: *nějaký místodržitel umře* — kníže Alexandr Dietrichstein-Mensdorff-Pouilly (1813—14. 2. 1871), rak. generál a státník, r. 1863 místodržitel v Haliči, v l. 1864—66 ministr zahraničních věcí, velící generál v Praze; *Mefisto učí: „Ducha medicíny... líbí!"* — Goethův Faust I, parafráze Mefistofelových slov „Duch lékařství se nepronikne stěží. Hle: velký, malý svět se probádá a pak se řekne: ať to běží, jak pánbůh dá!" (překlad Ot. Fischera); *c. kr. policajti vyplazovali... jazyk* — viz vysv. k str. 102;

121: *Prager Abendblatt* — viz vysv. k str. 39; *Clam-Gallas* — viz vstupní vysv. k str. 7; *most Řetězový* — stál v místech nyn. Mánesova mostu; *k slavnosti Jiřího Poděbrada* — zemřel v Praze 22. března 1471; *doktor Vaňka*—Wenzel Wanka, pražský primátor v padesátých letech;

122: *con amore* — k potěšení; *bol Niobin* — Nioba, v řeckém bájesloví pyšná matka, pro zpupnost a rouhání potrestaná smrtí sedmi synů a sedmi dcer; sama bolestí zkameněla; *pohostinské tance společnosti Pasqualisovy* — v srpnu 1870 vystupoval v letním divadle na hradbách Carlo de Pasqualis z Říma se sólovými tanečnicemi Lukrecií od král. dvorního divadla v Madridu a Diseri z Říma;

123: *Grillparzer* — Franz G. (1791—1872), dramatický básník německý; slavnost Grillparzerova se konala k 80. výročí dramatikových narozenin; *radomontáda* — vychloubačná, chvástavá řeč (podle chlubivce Rodomonta z Ariostova Zuřivého Rolanda); *Lenau* — viz vysv. k str. 109; *Uhland* — Ludwig U. (1787—1862), něm. lyrik a literární historik; *otec Arndt* — Ernst Moritz A. (1769—1860), německý básník a národní buditel; *„Sie sollen..."* — „Nemají ho mít"; (tj. Rýn; píseň Nik. Beckera, 1809—45) *„Vöglein..."* — „Ptáček, ptáček ve vzduchu"; *Nechtěla dovolit, aby heldengreis Vilém odbyl sobě... průvod* — při šibřinkách pražského Sokola 18. února 1871 měl být o půlnoci uspořádán velký maškarní průvod, který měl představovat slavnostní vjezd pruského krále do Paříže, byl však policejním ředitelem Sedláčkem zakázán. Heldengreis (hrdinný stařec) Vilém se vrátil po vítězném ukončení války do Berlína r. 1871:

124: *Mají mír a k tomu pět miliard* — 26. února 1871 byla podepsána mezi

Francií a Německem mírová smlouva, podle níž se Francie vzdala ve prospěch Německa části Lotrinska a celého Alsaska a zavázala se k válečné náhradě pěti miliard franků; *napoleondor* — viz vysv. k str. 15; *Bismarck* — viz vysv. k str. 68; *Moltke* — viz vysv. k str. 88; *Roon* — Albrecht Theodor Emil von R. (1803—79), pruský maršál, ministr války a námořnictví; za prusko-francouzské války se účastnil několika bitev; *Macaulay* — Thomas Babington M. (1800—59), angl. dějepisec a politik; *Karel Frenzel* (1827—1914), něm. spisovatel a redaktor v Berlíně; *v německém divadle* — viz vysv.k str. 7; *Šebestové a Veckové* — Vojtěch Šebesta (1844—80), herec českého divadla, který v r. 1870 přešel k německému divadlu v Praze, poněvadž se prý nemohl uplatnit vedle Josefa Lva; Čeněk Vecko (1834—74), tenor Prozatímního divadla; v červenci 1865 odešel k německému divadlu, kde mu nabídnuta vysoká gáže (Div. II, 602—606); *v té boudě na Ovocném trhu* — myšleno německé divadlo, dnešní divadlo J. K. Tyla;

125: *zůstat Nazaretem* — jako nejmenší, pozadu; *„vysoké C"* — zpěvák Čeněk Vecko; *Herr Direktr!...* — Pane řediteli! Já jsem tenor — co je mi do Gripatzra! Nic nedám na Gripatzra! ; *ilustrace k třetímu vydání Erbenovy Kytice* — vyšlo u Pospíšila v únoru 1871 s jednou celostránkovou ilustrací k Svatebním košilím od Antonína Gareise;

126: *Moltke* — viz vysv. k str. 88; *Valdek* — Rudolph Valdeck (vl. jm. Wagner), vídeňský novinář; *„čeští psi"* — viz vysv. k str. 102;

127: *Čeští kaplani prý peticionují* — týká se ohlášené deputace kaplanů k císaři za zlepšení bídného platu kaplanského; *každý venkovský učitel chtěl... jíst* — požadavky venkovských učitelů byly vytyčeny zejména na prvním sjezdu československých učitelů a příznivců školství koncem srpna 1870;

128: *Höfler* — Konstantin H. (1811—97), profesor historie na pražské universitě, zemský poslanec, odpůrce českého státního práva; *Linker* — na počátku r. 1871 byl na universitu v Praze povolán Němec profesor Gustav Linker. Složil ódu k oslavě Prušáků, která dala podnět k protipruským demonstracím na pražské universitě; *tinktura „Tausend Dukaten für eine atd."* — narážka na inzerty „tisíc dukátů za atd."; *Šamberk* — František Ferdinand Š. (1839—1904), herec a dramatik Prozatímního a Národního divadla; *„Der Hieb sitzt fest."* — „Rána sedí dokonale"; *Takto se baví.... pěti miliardami* — viz vysv. k str. 124;

129: *o těch živých obrazech* — týká se zprávy, že Carlos Auersperg chce ve svém paláci uspořádati na oslavu německého vítězství akademii, jejíž hlavní částí budou „živé obrazy", s tendencí čistě prušáckou; kníže Karel Vilém Auersperg (1814—90), zprvu obhájce, později odpůrce českého práva, něm. liberální centralista, v l. 1867 až 1868 ministerský předseda, od r. 1872 nejvyšší maršálek Království českého; *„Vilém bohorovný"* — viz vysv. k str. 97; *německé kasino* — viz vysv. k str. 70; *dr. Tedesco* — viz vysv. k str. 108; *Kuh* — viz

vysv. k str. 69; *Pickert* — viz vysv. k str. 110; *Bismarck* — viz vysv. k str. 68; *salamandr* — zde někdejší název pijáckého obyčeje německých buršů; *franktirér* — franc. označení dobrovolníka, účastníka partyzánského boje proti pruským okupantům. Franktiréři působili německým armádám ve válce prusko-francouzské velké škody; Němci jejich organisaci neuznávali a trestali jejich příslušníky smrtí; *ústaváci* — ústavověrci, němečtí buržoasní liberálové, stoupenci centralistických ústav z r. 1861 a 1867 (viz vysv. k str. 18 a 167);

130: *dr. Raudnitz* — viz vysv. k str. 67; *dr. Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Czeschick* — Franz Cz., probošt kapituly Všech svatých na Pražském hradě; *Ajvazovský*—Ivan Konstantinovič Ajvazovskij (1817—1900), ruský malíř, ve své době slavený hlavně za četné obrazy moře; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 17; *Rottmann* — Karl R. (1798—1850), něm. malíř krajinář; *Achenbach* — Andreas A. (1815—1900), něm. malíř krajinář; *moskevská národní výstava* — r. 1867 se na ni vypravili přední čeští politikové a učenci pod vedením F. Palackého a F. L. Riegra; *Humory* — Humoristické listy, vydávané od r. 1858 J. R. Vilímkem (1835—1911); kresličem míněn pravděpodobně František Kolár; *Hildebrandt* — Eduard H. (1818—68), něm. krajinář; *Rousseau* — Theodore R. (1812—67), franc. malíř, náladový krajinář;

131: *Thomson* — James T. (1700—48), angl. básník přírody; *Immermann* — Karl Lebrecht I. (1796—1840), něm. básník, dramatik a romanopisec;

132: *„Ťal do živého" čili „der Hieb sitzt fest"* — J. S. Skrejšovský obvinil v Pokroku z 21. května 1871 celou redakci Národních listů, později hlavně dr. Ant. Čížka a Jana Nerudu, z podávání hanlivých zpráv o českých politických osobnostech a z prozrazování jejich porad ve vídeňském časopise Montagsrevue pod názvem Intime Briefe aus Prag (Důvěrné listy z Prahy). A. Čížek, J. Neruda, dále V. Valenta, V. K. Šembera, Ferd. Dattel a Dan. Sluníčko otiskli v NL z 22. a 23. 5. 1871 „zaslána", v nichž se ohradili proti lživému nařčení v Pokroku. Nerudovo zasláno je otištěno na str. 489 tohoto svazku. Tvrzení Pokroku, že mají z Hirschfeldovy tiskárny, kde se tiskla Montagsrevue, Nerudův rukopis, vyvrátili sami sazeči tiskárny (NL 28. 5. 1871). Neruda a Čížek učinili na Skrejšovského trestní oznámení, ale později žalobu po dohodě s mladočeskými předáky odvolali. Spor rozřešil soukromý čestný soud z Klubu českých poslanců (dr. Vendelín Grünwald a dr. Karel Roth). Došel k názoru, že Čížek a Neruda nebyli v podávání hanlivých zpráv do Montagsrevue nijakým způsobem zúčastněni (NL 10. 10. 1871). Z autorství Důvěrných listů z Prahy byl později usvědčen a nakonec se k němu i přiznal Nerudův přítel Vratislav Kazimír Šembera, syn profesora A. V. Šembery; *„Francesca di Rimini"* — viz vysv. k str. 29; *A bas la phrase...* — Pryč s frází, ať žijí peníze!; *můj přítel z Jindřišské ulice* — J. S. Skrejšovský, viz vysv. k str. 18; *v jednom z mých fejetonů* — viz str. 126—128;

133: *Když hlasuje můj přítel* — pro návrh knížete K. Schwarzenberga, aby byla k císaři vyslána deputace a doručila mu na jeho poselství z 25. 8. 1870 adresu s pamětním spisem (viz vstupní vysv. k str. 77), hlasovali všichni členové Klubu českých poslanců i čeští velkostatkáři. Pro adresu nehlasovali jen němečtí poslanci a pak Nerudův „přítel" J. S. Skrejšovský. Ten sice s ostatními členy Klubu českých poslanců do sněmu vstoupil, ale pak se dal zapsat mezi řečníky proti adrese. Hlasování o ní se neúčastnil, poněvadž 13. září 1870 složil bez udání důvodů poslanecký mandát; *Štolba* — Josef Š. (1846—1930), dramatik, autor úspěšných veseloher a frašek; *prodává se u Dattla* — viz vysv. k str. 92;

134: *Bělák-Šimáček konečně se ujal také peněz* — viz vysv. k str. 8; Šimáčkův týdeník Posel z Prahy přinesl 13. 4. 1871 článek Frázisté, v němž se z politické činnosti vylučuje každý, kdo se nemůže vykázat dobrou hypotékou nebo praktickými znalostmi ve vedení peněžního ústavu. V polemice byly Nár. listy, které se opřely proti tomu, že se jen lidem „zámožností a ‚sociálním postavením' slynoucím přiznává právo a hlas v politice" (NL 16. 4. 1871), označeny Poslem z Prahy za zastánce frázistů; *Der Geldsack ist...* — Pytel peněz není přec prázdný zvuk, člověk ho může v životě potřebovat, a i když je bohatý všude hloupý, všechno se mu odpustí! A nač nepřipadne rozum moudrých, to svede ťulpas ve své prostotě za peníze; *Was ist nicht...* — Co sám nedovedu říci, ať řekne za mne Heinrich Heine;

135: *hrabě Almaviva* — postava z Rossiniho opery Lazebník sevillský na text Césara Sterbina podle stejnojmenné veselohry franc. spisovatele Pierra Augustina de Beaumarchais (1732—99); *nepsal jako Wagner pro trumpety* — Richard W. (1813—83), něm. hudební skladatel; narážka na velké obsazení orchestru dechovými nástroji; *Po desáté od... probuzení* — od obnovení ústavního života v r. 1861; *Kerner* — Andreas Justinus K. (1786—1862), něm. básník a lékař;

136: *k svatému Janu* — svatojanské slavnosti byly pořádány 16. května; 16. 5. (1868) byl také položen základní kámen k Národnímu divadlu; *Edvard Jenner* (1749—1823), angl. lékař v Berkeley;

137: *Denn ich bin...* — Neboť jsem byl člověkem, a to znamená být bojovníkem (Goethe, Westöstlicher Diwan); *„Každý spolehá...," pravil Tell* — v Schillerově hře Vilém Tell, III/1; *Rütli* — v témže dramatě lesní mýtina na západním břehu jezera Urnenského ve švýc. kantonu Uri; na Rütli se scházeli švýcarští vlastenci k poradám proti říšskému fojtovi, r. 1307 byl na ní stvrzen přísahou spolek tří kantonů, které založily samostatnost Švýcarska;

138: *jsem dopisovatelem do Montagsrevue* — viz vstupní vysv. k str. 132; *nebyl... důvod vystaven* — týká se hospodářské trhové výstavy v Kanálce (NL 17. 5. 1871); *„schwacher tóbak"* — „slabý tabák";

139: *Měl jsem již jednou čest podotknout* — viz str. 132; *láska bez úcty* — narážka na činohru italského dramatika Paola Ferrariho (1822—89),

hranou po prvé v Prozatímním divadle 10. 11. 1871 v překladu J. Malého; *Jean Paul* — vl. jm. Friedrich Richter (1763—1825), něm. romanopisec, satirik;

140: *Pfleger* — Gustav Pfleger-Moravský (1833—75), český básník, romanopisec a dramatik, divadelní referent staročeských časopisů. Kolem článku Z divadla pražského (Osvěta 1871, str. 149—160), v němž Pfleger odsoudil francouzskou dramatickou tvorbu jako mravně závadnou, se rozvinula polemika mezi Pflegrem a Nerudou. Neruda ji uzavřel 10. 5. 1871 v NL v tom smyslu, že uznává mnohé pravdy Pflegrovy, ale že bude vždy proti tomu, aby se „francouzský národ i s francouzským repertoárem odsoudil šmahem";

141: *Tón a takt* — Při projednávání státního rozpočtu hlasovali pro Hohenwarta byrokraté a konservativní velkostatkáři, mezi nimi Kristián Kotz z Dobříše, Němec z Čech, jehož Neruda ve svých fejetonech několikrát s úsměškem vzpomíná. Příhoda se sirkami v říšské radě se udála při projednávání rozpočtu ministerstva orby, kdy si Kotz uprostřed bouřlivé debaty zapálil voskové svíčky k zapečetění listů;

142: *Rieger přednesl deklaraci* — deklarace (viz vysv. k str. 7) byla sepsána F. L. Riegrem; *Giskra* — viz vysv. k str. 18; Giskra byl kompromitován jako finanční spekulant;

144: *O tichého génia míň!* — Naděje Čechů na vyrovnání začaly nabývat v polovině r. 1871 konkrétních forem. Důvěrná jednání mezi nejvýznamnějším spolupracovníkem Hohenwartovým ministrem Albertem Schäfflem a F. L. Riegrem, dr. A. Pražákem a Clam-Martinicem byla zatím úspěšná. Hr. Hohenwart se sice až přespříliš snažil vyhovovat sněmovní většině německých buržoasních liberálů, posílených vítězstvím Pruska, ale přece nepřestal sledovat jeden z hlavních úkolů svého ministerstva — vyrovnání s Čechy. Hohenwartův program vyrovnání s českou buržoasií vyvolával sice odpor německých nacionalistů, ale posice vlády byla v té době poměrně silná, neboť měla oporu konservativců a dvorních kruhů, které v obavě z růstu mocenské posice Pruska se snažily ustálit vnitropolitické poměry v Rakousko-Uhersku. Formu politického vyrovnání navrhovaly tzv. fundamentální články; podle nich měla správu Českého království obstarávat česká zemská vláda; *saison morte* — mrtvá sezóna; *„tichým géniům"*, *především Jungmannovi* — Josef J. (1773—1847) byl po celé půlstoletí zván „tichým géniem". Svědectví o jeho skutečných názorech podávají jeho Zápisky, vedené od r. 1845 a uveřejněné teprve r. 1871; ukazují J. J. jako žáka Voltairova, jako osvícence, odpůrce církve a šlechty; *Grenzboten* — liberální něm. časopis protislovanského zaměření, vydávaný v Lipsku v l. 1841—48 rakouským Němcem Ignazem Kurandou (viz vysv. k str. 33); *Jean Paul* — viz vysv. k str. 139; *stylita* — podle Simeona, příjmím Stylités (tj. na sloupu), který se oddával askesi v Sýrii na vysokém sloupu (zemřel r. 459 n. l.);

146: *operní pohostinské hry končily akordem disharmonickým* — v květnu a červnu 1871 hostovala v Praze opětně ital. operní pěvkyně Giuseppine Vitali a její manžel tenorista Paolo Augusti. Žádosti hostí, aby k pohostinským hrám byly připraveny zpěvohry Maškarní ples, Náměsíčná a Romeo a Julie, nebylo vyhověno (NL 22. 6. 1871). Pro další neshody s ředitelstvím divadla přerušila italská dvojice předčasně svá vystoupení (Pokrok 17. 6. 1871); *slečna Hanušova* — Betty H., provd. Fibichová (1846—1901), operní a oratorní zpěvačka; *Somnambula* — Náměsíčná, opera ital. hudebního skladatele Vincenza Belliniho (1801—35); *nynější ředitel* — JUDr. Jan Strakatý (1835 až 91), člen sboru pro postavení Národního divadla, od 3. 4. 1870 do 2. 2. 1872 umělecký ředitel Prozatímního divadla;

147: *o Husovi naše časopisy ani nemukly* — ani Národní listy; 7. července 1871 mají drobnou zprávu, 8. července 8 řádek; *renitentní* — vzdorovitý, vzpurný; *Řetězový most* — viz vysv. k str. 121;

148: *vyrovnání* — viz vstupní vysv. k str. 144; *červený frak* — stavovský kroj šlechty;

150: *Nevěsta messinská* — tragédie Friedricha Schillera; *Pračky v českém národě přestaly* — před chystaným vyrovnáním, viz vysv. k str. 144; *Meysedrovy variace* — Josef M. (1789 — 1863), vídeňský houslový virtuos a skladatel; *Wacht am Rhein* — viz vysv. k str. 88;

151: *prastarý řecký básník* — Hésiodos ze 7. stol. př. n. l., autor básně Práce a dnové; *Budem prý mít ... ústavu* — viz vstupní vysv. k str. 144; *z Jahnova Deutsches Volkstum* — Friedrich Ludwig J. (1778—1852), „otec německého tělocviku"; založil pro mladé muže první letní cvičiště v Hasenheidě u Berlína r. 1811. Spis Das deutsche Volkstum (Německá národnost) byl vydán r. 1810;

153: *lokálka pražských listů* — Neruda cituje zprávu NL z 30. 7. 1871; *Wacht am Rhein* — viz vysv. k str. 88;

154: *Örindur* — vzato z úsloví „Vysvětlete mi, hrabě Örindure, tento rozpor v přírodě", které zpopulárnělo z něm. osudového dramatu Vina od Adolfa Müllnera (1774—1829); *Allzulanger Glimpf...* — Příliš dlouhá shovívavost přináší nakonec ostudu; *Persönlich' Streit...* — Osobní spor je špatný spor, ale kdo nedá pokoj, tomu natluč pořádně; *mírnost... pomohla nyní již ke skutečnému vyrovnání* — viz vstupní vysv. k str. 144; *mladočeši* — viz vstupní vysv. k str. 17;

155: *Tausenau* — viz vysv. k str. 15; *Louis Filip* — franc. král, vládnoucí v l. 1830—48; *Nikde ani obšírnější biografie* — o smrti agenta Tausenaua měly NL pouze tři řádky 31. 7. 1871;

156: *Stěhování se do zaslíbené země pruské* — Němečtí buržoasní liberální poslanci z českých zemí deklarativně odmítli se zúčastnit zasedání zemského sněmu, na němž se mělo jednat o českém vyrovnání. V „osvědčení" se snažili vyložit vyrovnání jako jednostrannou podporu české politiky a jako čin odporující rakouské ústavě. Jejich postoj podporoval i veškerý německý tisk. Tagesbote např. uvedl

16. září 1871, že by takto němečtí politikové nemohli zastávat funkci předsedy sněmu a jeho náměstka, neboť „neovládají Tomíčkovu mluvnici". V odpovědi na tyto útoky charakterisoval úvodník NL ze 17. 9. 1871 německé poslance: „sněmovna pražská se jim znechutila, panovati v ní nemohou a rovné právo jim nedostačuje"; *...národ náš navštíven byl více než desíti ranami* — jako ve Starém zákoně Egypt, když nechtěl propustit Izraelské; *Dir müssen...* — Tobě musí být nepřáteli, kdož chtějí porobu! Tobě musí být nepřáteli, kdož se bojí pravdy! Tobě musí být nepřáteli, kdož překrucují právo!;

157: *Tomíčkova mluvnice* — Česká mluvnice nově vzdělaná od Jana Slavomíra Tomíčka (1806—66); *prof. Fallmereyer* — Jakub Filip F. (1790 až 1861), něm. badatel, známý svými pracemi cestopisnými a historickými; od r. 1848 byl profesorem university v Mnichově, místa byl však na čas zbaven pro své liberální politické přesvědčení; *Augšpurkyně* — Augsburger allgemeine Zeitung, politický deník, založ. r. 1798 J. F. Cottou;

158: *Pěvec... dokonal!* — Vocel zemřel 16. září 1871; *parvista* — žák první třídy někdejšího gymnasia; *Poštovská ulice* — dnešní ulice Karoliny Světlé;

159: *„gallus Matthiae" od „galli Matthias"* — doslova „kohout Matoušův" a „Matouš kohoutův"; *Lustkandel* — profesor rakouského práva. Psal např. o amerických spisovatelích, ačkoliv jejich díla, jak sám přiznal, četl jen ve výtahu; *Kuno Fischer* (1824—1907), něm. filosof; jeho spis Über die Entstehung und Entwicklungsformen des Witzes (O vzniku a formách vývoje vtipu) vyšel v Heidelberku r. 1871; *ústaváci* — viz vysv. k str. 129; *Hohenwart* — hr. Karl Siegmund H. (1824—99), rak. konservativní státník, viz vstupní vysv. k str. 144; *odchod z českého sněmu* — viz vysv. k str. 156; *doktor Raudnitz* — viz vysv. k str. 67; *„Zu den redenden..."* — „K řečnickým uměním náleží také umění mlčet"; *Learův šašek* — postava ze Shakespearovy tragédie Král Lear;

160: *Translajtánie* — Zalitavsko, od r. 1867 neúřední název zemí koruny uherské v Rakousko-Uhersku; *Giskra* — viz vysv. k str. 18; během pěti let vytěžil Giskra z různých bank a železnic, jichž byl správním radou nebo předsedou, asi sedm miliónů. Císařský reskript z 12. září 1871, který vyslovoval ochotu panovníkovu k vyrovnání s Čechy, vzbudil bouři odporu „liberálních" Němců českých a rakouských zemí. Giskra jednal bez velkého úspěchu o pomoc v Uhrách; *Midas* — mytický král frýžský, který dostal od Dionýsa darem moc přeměniti ve zlato vše, čeho se dotkne; *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *„Durch diese..."* — „Tím průsmykem zde přijde dojista", Schillerův Vilém Tell, IV. jednání, 3. scéna (překlad Jar. Vrchlického); *Bedřich Velký* — Friedrich II., král pruský (vládl 1740—86), vychovaný v duchu osvícenské filosofie francouzské; *Deák* — Ferenz D. (1803—76), maďarský liberální politik; vybojoval rakousko-uherské vyrovnání z r. 1867. Deák sice nepřijal ve vládě hraběte Julia Andrássyho žádné

křeslo, ale se svou stranou vládu podporoval a určoval její politiku; *špitálská polívka* — narážka na příběh z Historií o bratru Palečkovi z 2. pol. 16. stol. Zestárlí nemocní mívali k obědu vinou nepoctivých správců často jen polévku; *skupení Laokoona* — Laokoon, kněz v Troji, jenž varoval své krajany před dřevěným koněm; byl proto i se dvěma syny zardoušen obrovskými hady;

162: *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *„To je hezké od vás, pánové..."* — Goethův Faust I: „Aj, pane doktor, hezké je, že se nás neštítíte přec a mezi sprostý lid sem k nám přichází velký učenec" (překlad Ot. Fischera); *Hasner* — viz vysv. k str. 34; *Hohenwart* — viz vysv. k str. 159; *Pickert* — viz vysv. k str. 144; *Bandité* — opereta na text H. Meilhaca a L. Halévyho; byla po prvé hrána v aréně na hradbách 30. 7. 1870 v překladu Emanuela Züngla;

163: *Janečka... jsme si sami pověsili* — Jan Janeček, vrah a lupič, byl popraven 9. září 1871 v Plzni; *Sallmayer* — Hermann S., rak. básník; *Fantasca* — balet ital. choreografa Pavla Taglioniho (1808—84);

164: *právě jsme si dekretovali pět milionů do kasy* — usnesení pražské obce z 27. 9. 1871 uzavřít půjčku pěti miliónů na zvelebení Prahy a k zlepšení jejích zdravotních poměrů; půjčku schválil zemský sněm 20. 10. 1871, ale císař usnesení zamítl (18. 1. 1872); *holbová sklenice* — holba, asi 0,7 l; *Morgenpost* — víd. politický deník (od r. 1850);

165: *Zlatá doba německé plodnosti* — Podstatu českého vyrovnání tvořily tzv. fundamentální články (viz vysv. k str. 144): Království české dodatečně přistupovalo k uherskému vyrovnání. Uznávalo záležitosti zahraniční, vojenské a finanční za společné všem královstvím a zemím mocnářství; kromě toho připouštělo jako prospěšné společné vyřizování věcí obchodních, dopravních, některých daňových aj. Jinak zákonodárství Českého království mělo náležet českému zemskému sněmu, správa české zemské vládě. Společné záležitosti zemí neuherských měl obstarávat jednokomorový kongres delegátů, společnou správu společné rakouské ministerstvo. Z výnosu přímých daní měly země přispívat určitým podílem na společný státní rozpočet. Českou zemskou vládu měl tvořit místodržitel s náčelníky zemských úřadů, jednotu zemí Koruny české představoval český dvorský kancléř. Fundamentální články by bylo možno měnit jen se svolením českého zemského sněmu. Práva Němců měl zajistit řád volení do sněmu a zákon na ochranu rovného práva národnosti české i německé v Království českém; *Hohenwart* — viz vysv. k str. 159; *Mošna* — Jindřich M. (1837—1914), vynikající český komik; *Filip IV.* — král španělský, vládl 1621—65; *„Das Haus..."* — „Dům je přec velmi vratký — řítí se do záhuby, povídá Hans Sachs." Nezkrácený první verš zní: Doch ist unser Haus gar wohl schwach's. Verše jsou namířeny proti katolické církvi. Hans Sachs (1494—1576), něm. básník a dramatik; *„Ihr non plus ultra..."*— „ Jejich non plus ultra vždy bylo: Bohu se rouhati a neřád velebiti.";

166: „*Bundesgesetz...*" — „spolkový zákon č. 19 z 11. června 1870"; *Tagesbote... docela mně přeložil „chasníci"... slovem „Gesindel"* — jde o překlad části Nerudova fejetonu z 30. 9. 1871; *Tagesbote* (viz vysv. k str. 76) cituje v nepodepsaném článku Prager Wochenrevue „fejetonistu Nár. listů": „Von dem Tage an... laufen Herbst und seine Genossen... die Mehrzahl der angelegten Brände immer von vagabundierenden Gesindel ausgeht..." Uvedený odkaz je důkazem Nerudova autorství fejetonu otištěného bez známé šifry v NL 15. října 1871; *já přec mluvil o Herbstovi...* — viz str. 163; *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Hasner* — viz vysv. k str. 34; *Pickert* — viz vysv. k str. 110; *David Kuh* — viz vysv. k str. 69; *Prager Zeitung* — viz vysv. k str. 7; *s talentkem dr. Brůny* — Eduard Brůna, redaktor vládních listů Prager Zeitung, Prager Abendblatt a Pražského deníku; *Platejs* — třípatrová budova na Starém Městě, Ferdinandova, nyní Národní tř. č. 416, jeden z nejstarších a největších domů pražských; *Vincent* — Alexandre Joseph Hidulphe V. (1797—1868), franc. profesor fysiky, chemie a matematiky;

167: *rytíř Jaroš von Adlerhorst* — viz vstupní vysv. k str. 7; *prosincovka* — ústava z 2. prosince 1867, platná pouze pro „království a země v říšské radě zastoupené", tj. pro Předlitavsko. Vymezovala sice základní občanská práva a zaručovala národní svobodu, ale potvrzovala rozdělení vlády mezi vládnoucí třídy německé a vládnoucí třídy maďarské. Proto český i moravský sněm se postavily proti ní;

168: *Fundamentální zákony* — viz vstupní vysv. k str. 165; *„přece věčným..."* — citát ze Slávy dcery; odtud i další verše; *Kollárovy Míny není více!* — Mína, vl. Friederika Schmidtová z Lobedy u Jeny, básníkova milenka a pozdější manželka, vystupující v básni jako dcera bohyně Slávy, zemřela ve Výmaru 13. 10. 1871;

171: *Naše fundamentálky zemřely...* — viz vysv. k str. 180;

172: *Beust* — viz vysv. k str. 108; *Andrássy* — viz vysv. k str. 177; *Züngel* — Emanuel František Z. (1840—95), autor příležitostných proslovů, dramatik a překladatel; *vyrovnání* — viz vstupní vysv. k str. 165; *deklarace* — viz vysv. k str. 7; *Smetana... nebude s korunovační operou... hotov* — Libuše byla dokončena r. 1872; *Prager Zeitung* — viz vysv. k str. 7; *kteří si koupili už mluvnici* — viz vstupní vysv. k str. 157; *korespondenční lístky české* — viz fejeton z 23. 10. 1870, str. 90—92; *Schmerling* — viz vstupní vysv. k str. 7;

173: *půjdem se bavit k nějakému tiskovému přelíčení bez poroty* — viz vysv. k str. 37; *Vilímek... v Humorech* — viz vysv. k str. 130; *Dr. Tomáš Černý* (1840—1909), český advokát a politik, spoluzakladatel Sokola, po Fügnerově smrti jeho starosta od r. 1882; *Dr. Ant. Čížek* — viz vysv. k str. 46; *Dr. Jan Kučera* (1838—95), český advokát a politik, předák strany svobodomyslné;

174: *Sedláček* — rytíř Sedlaczek z Granthalu, tehd. policejní ředitel v Praze; *včera... se kurážně vrhli na nepřítele* — 30. října 1871 byl na

nádraží nadšeně přivítán svými příznivci F. L. Rieger, který se vracel z Vídně, kam byl povolán s Clam-Martinicem k jednání o vyrovnání. Na cestě k bytu Clam-Martinicovu byla část průvodu, provolávající „pereat" Kuhovi a jeho listu Tagesbote, napadena četnými strážníky, kteří vyrazili z budovy policejního ředitelství. Několik osob bylo poraněno, devět jich bylo zatčeno; *jeden ... uměl vyplazovat jazyk...* — viz vysv. k str. 102;

175: *pojišťovací známky... na české západní* — od 1. listopadu 1871 se mohli cestující na české západní dráze pojistit proti následkům tělesných úrazů; cena pojišťovací známky byla odstupňována podle délky jízdy, vozové třídy a výše pojištění; *zapověděli Vlast, Sardouovu,... náš intendant* — hra (viz vysv. k str. 7) byla zakázána zásahem nového intendanta českého divadla Otakara Zeithammera (viz vysv. k str. 18); znovu byla povolena počátkem r. 1874 (NL 18. 2. 1874); *Svatojanské proudy* — opera Josefa Richarda Rozkošného (1833 až 1913); *„ans Vaterland, ...* — „ku drahé vlasti své se přitul blíž" (Vilém Tell, II/1, překl. J. Vrchlického); *při podobné příležitosti, při jaké jsme spatřili Žižkovu smrt nebo Husa* — Žižkova smrt od herce a dramatika Josefa Jiřího Kolára (1812—96) a Jan Hus od J. K. Tyla byly provedeny po uzavření Prozatímního divadla v divadle Novoměstském za pruské okupace r. 1866; do té doby byly censurou zakázány;

176: *v německém divadle* — viz vysv. k str. 7; *Bauernfeldův Der kategorische Imperativ* — Kategorický imperativ od Eduarda von Bauernfeld (1802—90), populárního vídeňského dramatika; *Mlynář a jeho dítě* — činohra něm. dramatika Ernsta Raupacha (1784—1852); *masky... „vítězů nad Hohenwartem"* — jsou míněni Herbst a Hasner, kteří přispěli k pádu ministra Hohenwarta (viz vysv. k str. 159); *nemáme ještě anglického stroje sazečského* — v Anglii byl v té době vynalezen Mackiem parní sazečský stroj, který vysázel za hodinu 12000 písmen; *tu kancléřskou* — týká se Hasnera, který byl krátký čas v r. 1870 v čele vlády;

177: *Beust plakal!* — O zmar českého vyrovnání v r. 1871 se v neposlední řadě přičinil říšský kancléř Beust, představitel centralistické německé buržoasie, a maďarský min. předseda J. Andrássy; přesvědčili rakouské dvorní kruhy, že by vyrovnání poškodilo budoucí politiku Rakouska, které musí být v těsném spojenectví s Německem. Beust sice dříve zaujímal k Bismarckovi nepřátelský poměr, ale svou zahraničně politickou koncepci změnil hlavně po vítězství Pruska nad Francií. Propuštění Beusta 6. listopadu 1871 byl diplomatický manévr a politické vítězství Beustova protivníka i spojence J. Andrássyho. Češi přijali Beustův odchod s uspokojením, i když již nemohl odčinit neúspěch české buržoasní politiky. Beust pak působil jako rakouský vyslanec v Londýně (do r. 1878) a v Paříži (1878—82). J. Andrássy byl od vyrovnání Maďarů s Rakouskem v r. 1867 v čele maďarské vlády. S Rakouskem měly Uhry tři společná ministerstva (zahranič-

ních věcí, společného vojenství a společných financí). Andrássy byl jmenován místo Beusta řídícím ministrem veškerých zahraničních záležitostí monarchie rakousko-uherské (titul „říšského kancléře" byl zrušen). Jeho postavení posílilo vliv maďarské šlechty v rakouském politickém životě; *plakal Alexander* — probodl při hostině Kleista, jednoho ze svých velitelů, který mu v boji zachránil život; *Konkordia* — spolek německých spisovatelů a žurnalistů ve Vídni;

178: *Bechstein* — Jan Matyáš B. (1757—1822), něm. spisovatel knih o lesnictví, ředitel lesnické akademie; *vrba bábelská* — Salix babylonica, vrba smuteční; „*coix lacrima*" — slzovka obecná; *slečna Gallmayerova* — Josefina G. (1838—84), populární vídeňská operetní zpěvačka; *král David... „modlil se nohama"* — podle biblického vyprávění tančil izraelský král David před archou po vítězství nad Filištínskými; *Anna pláče — Anna se směje* — veselohra franc. dramatika Eugena Labiche (1815—91); *Jókai Mór* (1825—1904), maďarský romanopisec, básník a dramatik, poslanec a žurnalista vládní liberální strany; *honvédská armáda* — r. 1868 si Maďaři vymohli své národní vojsko, zeměbranu, honvédy; *Lónyay* — hr. Melchior L. (1822—84), maďarský státník, po Andrássym předseda uherského ministerstva; *do krajin před Litavu* — do Předlitavska, viz vysv. k str. 102;

179: *Prager Zeitung* — viz vysv. k str. 7; *Schütz* — viz vysv. k str. 105;

180: *Ze seznamu „čestných občanů" pražských* — Ke zmaření českého vyrovnání přispěl ze zahraničních vlivů vedle carismu, jenž se obával rostoucího národního hnutí Poláků, především kancléř Bismarck, jemuž se nelíbil vzrůstající vliv Slovanů v Rakousku. Na adresu českého sněmu odpověděl císař reskriptem z 30. října 1871, jenž reskript z 12. září 1871 přímo zrušil. Český zemský sněm byl rozpuštěn a kníže Adolf Auersperg, nástupce Hohenwarta, jehož ministerstvo musilo 30. října 1871 odstoupit, zahájil ihned proti českému národu politický nátlak. Metody Auerspergovy vlády ukázala pražská policie svým útokem proti demonstrujícímu zástupu při vítání poslanců F. L. Riegra a Clam-Martinice z Vídně; *Přišili jsme si...* — Hohenwart, viz vysv. k str. 159; Albert Eberhard Friedrich Schäffle (1831 až 1903), něm. národohospodář a sociolog, rakouský státník; r. 1871 jako ministr obchodu v Hohenwartově vládě usiloval o státoprávní vyrovnání s Čechy; *strana haasovská* — reakční Mittelpartei, vedená něm. politikem a pražským knihtiskařem Andreasem Haasem (1804 až 1864); „*strana liberální*" — většina německých poslanců hájících únorovou ústavu byla soustředěna v německém liberálním tisku, v němž rozhodoval hlavně Herbst; *Löschner* — Josef L. (1809—88), profesor lékařské fakulty, ředitel pražské dětské nemocnice;

181: *Felix Schwarzenberg* — rakouský podmaršálek, diplomat, od r. 1848 ministerský předseda; *Wanka* — viz vysv. k str. 121; *říšská rada*

kroměřížská — vídeňský sněm přesídlil koncem listopadu 1848 na žádost českých poslanců do Kroměříže, aby vypracoval novou ústavu. Dříve než byl návrh ústavy dohodnut a schválen, byl kroměřížský sněm Schwarzenbergovou vládou v souvislosti s postupem Windischgrätzova vojska proti Maďarům počátkem března 1849 rozpuštěn a rozehnán; *oktrojírka* — oktrojovaná ústava ze 4. března 1849, Schwarzenbergovou vládou vypracovaná a vnucená; byla přechodem k novému absolutismu; *Slovník naučný* — viz vysv. k str. 100; *Alexandr dr. Bach* — viz vstupní vysv. k str. 7; *Mecséry de Tsóor* — viz vysv. k str. 8; *Sacher-Masoch* — pražský policejní ředitel v l. 1849 až 1854;

182: *Buol-Schauenstein* — Karel Ferdinand hr. B.-Sch. (1797—1865), od r. 1852 rakouský ministerský předseda. Za krymské války (1853 až 1856) zůstalo Rakousko k podpoře Turecka neutrální, dokonce poslalo „pozorovací sbor" proti Rusku a přispělo tak k jeho porážce; *Bruck* — Karl Ludwig B. (1798—1860), obchodník a německorakouský politik, v l. 1855—60 ministr financí. Byl obviněn z účasti na podvodech při dodávkách za italské války r. 1859 a propuštěn z úřadu; 23. dubna 1860 si podřezal žíly; *Kellersperg* — Ernst Leopold K. (1822—79), v l. 1867—68 místodržitel v Čechách; *Bělský* — JUDr. Václav B. (1808—78), advokát v Praze, český politik, v l. 1863—67 pražský primátor; *Belcredi* — Richard hr. B. (1803—1902), ministerský předseda v Předlitavsku v l. 1865—67, stoupenec federalismu; *pod reskriptem, jehož... slova otiskujete* — (viz vysv. k str. 180): „Majíce v paměti státoprávní postavení koruny české a jsouce Sobě povědomi slávy a moci, kteréž tato koruna Nám a předkům Našim propůjčila, mimo to jsouce pamětlivi neoblomné věrnosti, s kterou obyvatelstvo země české každé doby trůn Náš podporovalo, uznáváme rádi práva tohoto království a jsme hotovi toto uznání přísahou Naší korunovací obnoviti. — Ve Vídni dne 12. září 1871. — František Josef" (NL 15. 9. 1871);

184: *jistý policejní rada* — Dedera; podle lokálky NL z 28. a 29. 11. 1870 opravil jednateli Ježkovi spis týkající se spolku Okoř; „*Dvacatero vydání...*" — Hankův „Pravopis český podle základu gramatiky Dobrovského" vyšel v 1. vyd. v Praze 1817;

185: *při posledních volbách* — obecních v Praze 27. 11. 1871; místo 6449 oprávněných voličů volilo jen 2948; *loupežné přepadnutí...* — opoziční listy denně přinášely zprávy o růstu krádeží a loupeží v Praze a po celých Čechách; přitom kritisovaly policii, že se více stará o demonstranty. Neruda naráží na přepadení člena sboru české opery Brázdy spolčenými zloději u Emauz: jeden ho porazil, druzí dva mu pomohli pěvce ztýrat a oloupit (NL 29. 11. 1870);

186: *garotáž* — škrcení, rdoušení;

188: *Tagesbote* — viz vysv. k str. 76; Nerudův fejeton se týká nepodepsaného článku Prager Wochenrevue z 28. 12. 1871; *při posledních vol-*

bách — do říšské rady 5. prosince 1871; deklaranti byli vesměs zvoleni, a to většinou jednohlasně; „*denn Beleidigungen* ..." — „neboť kupiti urážky na protivníky, a to na protivníky, kteří podlehli v boji, není věcí Němce"; „*o daß die Frechheit...!*" — „ó kéž by se sprostota vždy nazývala šlechetnou!" ; „*pereat*" — „ať zhyne", tehdejší obvyklý výraz pro projev nespokojenosti, narážka na demonstrace, viz str. 174; „*německá noblesa...*" — ve válce prusko-francouzské v l. 1870 až 1871; *Bismarck drzou svou nótou k francouzské vládě* — Bismarckova depeše ze 7. prosince 1871, vyjadřující opovržení k poražené Francii; *Vilém Vítězný* — viz vysv. k str. 97; *Höfler* — viz vysv. k str. 128;

189: *Tagesbote chrání dnes budějovické denuncianty* — němečtí ústaváci z Budějovic zaslali vojenskému veliteli Čech generálu Kollerovi list, v němž udali své české spoluobčany a český časopis pro agitaci „přesahující všecky meze zákona" (NL 27. 12. 1871). Tagesbote ve fejetonu z 28. 12. 1871 napadl Čechy, kteří píší „Černé knihy", kteří s rozkoší udávají, kteří však křičí, „když někde Němec nepřihlíží klidně, jak je zákon nejdrzejším způsobem zesměšňován a urážen"; *ústaváci* — viz vysv. k str. 129;

190: *o pokoutní městskou školu* — viz str. 109-110; *verlangt ihr Predigerei'n...* — přejete-li si pro svá kázání příznivější sluch, méně žvaňte, ale tím více dělejte!; *Heinův Atta Troll* — viz vysv. k str. 66;

192: *v obyčejné mé hospůdce* — v plzeňské pivnici U Ježíška ve Spálené ul. č. 72;

195: *Místo pěti miliónů* — Situace české žurnalistiky byla po zmaření českého vyrovnání velmi obtížná. Generál Koller užíval nejrůznějších persekučních prostředků, aby podle slibu Auerspergovy vlády zlomil do dvou let český odpor. Zejména se zaměřil na pronásledování českého tisku častými konfiskacemi, proti nimž nebylo odvolání, poněvadž odepřením svědků byla redaktorům brána možnost vést důkaz pravdy. Časopisům, jež byly častěji zabaveny, odňal gen. Koller licenci ke všem jejich filiálkám. V lednu 1872 byly vykonány v redakcích a tiskárnách Pokroku, Politiky, Národních listů a Posla z Prahy i opakované prohlídky soudních komisí, které pátraly po rukopisech otištěných zpráv. Byly bezvýsledné, poněvadž rukopisy byly ihned po vytištění ničeny. Nerudův fejeton se vztahuje hlavně k úvodnímu článku Nár. listů z 22. 1. 1872 „Ústaváci — nedotknutelní!", který vychází ze soudního přelíčení (20. 1. 1872) s J. Arbesem; *5 miliónů není povoleno* — viz vysv. k str. 164; *nové nádraží* — dostavěné r. 1871, dnes Hlavní; *cizí tramvajské společnosti... šetření češtiny* — Hned po zahájení byla správa koňské dráhy pražské upozorněna, že je třeba šetřit rovnoprávnosti. Jízdenky se však vydávaly „v prahanebné češtině", stanice se vyvolávaly většinou jen německy a také kontroloři užívali německé řeči; *ústaváci* — viz vysv. k str. 129;

196: *Mazarin* — vl. jm. Giulio Mazarini (1602—61), kardinál, ministr Ludvíka XIV.; utiskoval lid velkými daněmi; *christenlehr* — náboženství (křesťanské); *Bismarck* — viz vysv. k str. 68;

197: *královna Marie* — vládla v Anglii v l. 1553—58; *dreherovské* — pivo z pivovaru vídeňského průmyslníka Antonína Drehera (1810 až 63);

198: *Přítel nad zlato!* — Jednou z forem persekuce české žurnalistiky bylo protiprávní stavění českých redaktorů před zaujaté poroty České Lípy, Chebu, Liberce, Trutnova a jiných německých měst. Nešlo v Rakousko-Uhersku o prostředek zcela nový, poněvadž v Uhrách byli už předtím souzeni slovenští, srbští a rumunští novináři maďarskými porotami v Pešti. Odkazování tiskových pří k německým porotám se odůvodňovalo „předpojatostí pražské poroty", jež vesměs hlasovala pro nevinu obžalovaných redaktorů, a „možným ohrožením veřejné bezpečnosti". V Nerudově fejetonu jde o odpovědného redaktora Nár. listů J. Arbesa, na nějž podalo státní zastupitelstvo 25. ledna 1872 žalobu pro přečin spáchaný články v NL z 22. 1. 1872; *c. kr. Bochníček* — viz fejeton Miluj mne zase! (str. 43—45); *„travailler pour le roi..."* — „pracovat pro pruského krále";

199: *kníže Aueršperk* — Adolf Vilém Daniel Auersperg (1821—85), v l. 1867—70 předseda českého sněmu, od 1871 do 1879 předseda centralistického ministerstva, jež usilovalo o zdolání českého odporu drsnou persekucí;

201: *Ve jmenu... i papeže neomylného* — viz vysv. k str. 17; *byl-li vůbec někdy sv. Petr v Římě* — evang. duchovní Sciarelli vyzval katolické bohoslovce k disputaci o otázce, zda byl sv. Petr v Římě čili nic. Spor se konal 9. února 1872 ve velké síni sabinského paláce; každá strana si zvolila tři řečníky; *území papežské... spojená Itálie... si vzala Řím* — viz vysv. k str. 83;

202: *sv. Veronika* — podle legendy, kterou sama katolická církev odmítá, vrstevnice Kristova, která podala Ježíši na jeho cestě na Golgatu šátek, aby si utřel pot a krev; na loktuši zůstaly obrysy Ježíšovy tváře; *„holbleinwand"* — Halbleinwand, poloplátno; *tři Horatiové zde, tři Curiatiové tam* — podle starořímské pověsti byl spor mezi Římem a Albou rozhodnut soubojem římských trojčat Horatiů s trojčaty Curiatii. Dva Římané padli, třetí přemohl poraněné protivníky. Vítězný Horatius poté zabil svou sestru, že naříkala nad padlým Curiatiem, s nímž byla zasnoubena; *Moltke* — viz vysv. k str. 88; *váleno krutě* — výraz z básně Jaroslav Rukopisu královédvorského;

203; *ve městě světovém* — v Římě; *proklínat Martina Luthera* — viz vysv. k str. 345;

204: *zrádeček Chleborádeček* — František Ladislav Chleborád (1839 až 1911), český právník, národohospodář a politik, zakladatel dělnického spolku Oul, vydavatel dělnických listů, spoluzakladatel banky Slavie. Pro osobní zájmy se rozešel s Oulem a s dělnictvem. R. 1872 v době chabrusu (viz vysv. k str. 223) prodal za 95 000 zl. statek Žampach

ústavověrnému Němci dr. Ed. Eiseltovi v Praze; tím připravil českou stranu o jeden hlas;

205: *zemětřeseníčko* — 6. března 1872 odpoledne bylo v Čechách zemětřesení, které zasáhlo hlavně Karlovy Vary, Chomutov, Cheb, Jáchymov; škody způsobeny nebyly (NL 8. a 9. 3. 1872);

206: *Verrat...* — Zrada! — Ošklivé slovo! Andělé odvracejí svou zářící tvář, když je zaslechnou; země se zachvívá před jeho zvukem!;

212: *čti o těch „krvavých miliónech"* — válečná náhrada Francie Prusku; *Buckle* — Henry Thomas B. (1821—62), angl. dějepisec;

213: *určili „nižšímu kněžstvu" peněžitou výpomoc* — viz vysv. k str. 127; zákonem schválen úvěr 500 000 zl. na podporu nuzných katolických kněží (NL 14. 3. 1872); *„So lang der Kirche Tisch..."* — „Dokud bude církevní stůl obložen vínem a pečení, nebude nikdy nouze o zbožné kandidáty"; *Kuranda* — viz vysv. k str. 33;

214: *„Grand Bazar Rix"* — velký bazar Antonína Rixe ve Vídni;

215: *Evoe!* — viz vysv. k str. 17; *za Skotskou branou* — viz vysv. k str. 32;

216: *Schmerling... namazal pomádou své výmluvnosti* — v sezení panské sněmovny 21. 3. 1872 měl Anton Schmerling (viz vstupní vysv. k str. 7) řeč, v níž vytýkal vídeňskému listu Neue freie Presse, že nazval Windischgrätze ukrutným tyranem. Schmerling hájil jeho jednání v r. 1848: Dva nebo tři vynikající mužové s několika desertéry byli právem odsouzeni k smrti. To nebyl skutek ukrutenství, nýbrž spravedlnosti. Všecko obviňování Windischgrätze a jeho vojska je lží a utrhačstvím. (NL 22. a 23. 3. 1872); *Windischgrätz* — kníže Alfréd W. (1787—1862), rak. generál, který r. 1848—49 krvavě potlačil povstání pražské i vídeňské; *Messenhauser, Blum* — Caesar Wenzel M. (1813—48), Robert B. (1807—48), vídeňští revolucionáři, kteří v říjnu 1848 bojovali proti Windischgrätzovu vojsku; po porážce revoluce byli popraveni;

217: *dr. Chleborad... „Svým krajanům na uváženou"* — jde o obranu otištěnou v různých časopisech, v níž se dr. Chleborád (viz vysv. k str. 204) hájí proti obvinění ze zrady: Velkostatek Žampach prodal pro finanční tíseň; koupí velkostatku Mratice „si pojistil jiný ústavácký hlas"; *„was koof ich mir davor!"* — „co si za to koupím!"; pohrdlivý výrok německého časopisu Neue freie Presse o ceně prvního českého diamantu, nalezeného r. 1869 u Dlažkovic (viz Klepy II, str. 189—191); *Schmeykal* — Franz Sch. (1826—94), advokát v Praze, náměstek nejvyššího maršálka, vůdce pražských Němců, zakladatel německého kasina v Praze, zastánce vytvoření tzv. Deutsch-Böhmen; *Pickert* — viz vysv. k str. 110; *Tedesco* — viz vysv. k str. 108; *Raudnitz* — viz vysv. k str. 67; *bude... zemským maršálkem českým* — stal se jím Carlos Auersperg, viz vysv. k str. 129;

218: *jezovité dali dva milióny na „české agitace"* — ve volebním boji se vídeňské listy snažily různými pomluvami zostudit konservativní stranu. Tak Neue freie Presse oznamovala 22. 3. 1872 ve vylhaném

telegramu z Prahy, že volebnímu komitétu historické šlechty byly půjčeny z fondu jesuitů k agitačním účelům dva milióny zlatých; *Barák* — viz vysv. k str. 8; *Prager Abendblatt* — viz vysv. k str. 39; *„massendeputation"* — narážka na deputaci kolínských občanů, viz vysv. k str. 223;

219: *Národ prodělává... cestu křížovou* — v březnu 1872 byl rozpuštěn český sněm a byly vypsány nové volby. Německý kapitál kupoval v českých zemích i za neúměrně vysoké ceny velkostatky, aby byla na sněmu zvolena centralistická (ústavověrná) většina. Ani někteří Češi neodolali výhodné nabídce a prodali své velkostatky Němcům;

220: *Hie Welf, hie Waiblingen* — tu Welfové, tu Waiblingové, stoupenci strany papežské (guelfové) a císařské (ghibellini) ve středověkých politických bojích v Itálii; *třicetičlenná komise* — zvolená ze zemského sněmu r. 1871; vypracovala návrh pro sněm, aby trval na právu politického sebeurčení českého národa; *Káz*áno... *u nás, že hmotný blahobyt*... — viz vysv. k str. 134, Bělák-Šimáček;

221: *Číslujem ty zbloudilce*... — viz vysv. k str. 204; Chleborad II. — Jan Moravetz, prodal svůj statek Bačkov ústaváku knížeti Salmovi (NL 21. 3. 1871); Chleborad III. — Adam Fischer, prodal velkostatek Čišovice ústaváku dr. Grabovi; Chleborad IV. — Vilém Rychlý, majitel Mirešovic a Mirešova (NL 26. 3. 1872);

222: *útěk Janečkův* — 25. března 1872 uprchl z vězení v Rakovníku loupežný vrah Václav Janeček, bratranec Jana Janečka, oběšeného v Plzni 9. září 1871; *nikdo nemohl... za hlas nabízet* — viz vysv. k str. 219; *dr. Schmeykal* — viz vysv. k str. 217; *Gross* — Gustav Robert G. (1823—90), nepřítel liberecké české Besedy, ředitel Pardubicko-liberecké železnice (viz. Spol. II, str. 196); *Schlesinger* — Ludwig Sch. (1838—99), rakousko-německý historik a politik, vůdce německých liberálů v Čechách, spoluzakladatel Spolku pro dějiny Němců v Čechách; *Raudnitz* — viz vysv. k str. 67;

223: *„lieb Vaterland ..."* — „milá otčino, můžeš být klidná!"; (Wacht am Rhein, viz vysv. k str 88); *Dupanloup* — Felix Antoine Philibert D. (1802— 78), franc. spisovatel, církevní hodnostář; *za vítězství zbraní francouzských* — ve válce Rakouska se Sardinií r. 1859 stála proti Rakousku i Francie, která uzavřela se Sardinií r. 1858 obranný spolek; *Rauscher* — Joseph Othmar von R. (1797 — 1875), kardinál-arcibiskup vídeňský, centralista; *teď v tom boji volebním... proti generálu rakouskému* — baron Alexandr Koller (1813—90), místodržitel a velící generál v Čechách, všemožně podporoval ve volebním boji stranu německých liberálů, aby dosáhla většiny ve sboru velkostatkářském. Zejména tvrdě zasáhl v Kolíně: za to, že se několik občanů vypravilo jako deputace k známým velkostatkářům, aby je požádali o hlas ve prospěch národní strany, potrestal šestnáct kolínských občanů vojenskou exekucí po 20 mužích a 1 důstojníkovi na dobu několika týdnů. Ve sboru velkostatkářů strana němec-

kých liberálů zvítězila, poněvadž strana konservativní (historická), když nebylo vyhověno jejímu rekursu proti Kollerem „opravené" listině voličů, odepřela účastenství při volbách; *hledíme volební budoucnosti vstříc* — volbám do českého zemského sněmu v dubnu 1872; *chabrus* — politické sdružení, které r. 1872 za podpory Auerspergovy vlády kupovalo za přemrštěné ceny deskové statky od velkostatkářů bez pevného politického přesvědčení; *Pistlové* — František Pistl, poslanec na českém sněmu, prodal svůj statek Radič německému liberálnímu politiku, když byl přijal kandidaturu do sněmu od strany státoprávní oposice; *Ondy jsem napsal...* — ve fejetonu z 31. března 1872, viz str. 221;

224: *jistý svatý* — František z Assisi (1182—1225);

225: *V nynějším bursovním postrachu mluveno vedle nároží „u Špinků"* — Pražská bursa pro cenné papíry a na zboží (v Hybernské ulici 5) přivábila za první rok svého trvání mnoho spekulantů. Příčinou zhroucení nebyl jen přeplněný trh akcií, podnět přišel z vídeňské bursy, na níž se vysoké kursy několikrát zhroutily pod vlivem znepokojujících politických zpráv, rozšiřovaných hlavně ze spekulačních záměrů. Opatřením k obnovení normální situace na pražské burse „padla za oběť" z úředního nařízení i pokoutní bursa u Špinků (v tehd. hostinci na rohu Václavského nám. a Příkopů); *„Sieh', das Gute..."* — „Hleď, dobré stojí tak blízko!", obměna Goethova verše z Fausta;

226: *Tiedge* — Christoph Adolph T. (1752—1841), něm. básník; *Endymion* — v řeckém bájesloví krásný jinoch, do něhož se zamilovala bohyně měsíce Seléne (u Římanů Luna). Zeus mu udělil nesmrtelnost a věčné mládí, ale v stálém spánku; Seléne Endymiona v noci navštěvuje a líbá; *po těch housenko-hebrejských tvářích* — Nerudova nechuť k židům byla zaměřena proti buržoasním spekulantským kruhům, většinou politickým stoupencům německých liberálů; *„pátá čtvrť"* — Židovské Město, Josefov;

227: *Kotzebue* — viz vysv. k str. 62;

228: *Za všeobecného poklidu* — Politický tlak na voliče při volbách do českého sněmu v dubnu 1872 (tzv. chabrus, viz též vysv. k str. 223) se vystupňoval v policejní opatření, jež byla učiněna v Praze v den volby poslanců za města pražská (20. 4. 1872). Obyvatelstvo zachovalo klid, přesto bylo asi 60 osob zatčeno. Podobný stav obležení byl i v den voleb velkostatkářů (22. 4. 1872). Německým stoupencům prosincové ústavy se podařilo za těchto podmínek zvítězit ve velkostatkářské kurii a dosáhnout většiny na českém sněmu. Čeští poslanci, většinou zvolení jednomyslně, setrvali v pasivní oposici; *milióny soudků... prášku, jejž vynalezl mnich* — podle pověsti je vynálezcem střelného prachu Berthold Schwarz, vl. Konstantin Anklitzen, něm. františkán z počátku 14. stol.; *Ariosto* — Lodovico A. (1474—1533), ital. básník, tvůrce eposu Zuřivý Roland; *Bursovní úpadky* — viz

fejeton ze 14. dubna 1872, str. 225—227; *Rothberger* — Jakub R., majitel obchodů s obleky v Praze, ve Vídni a v Pešti;

229: *„ultimo"* — na burse poslední den v měsíci, kdy se plní lhůtní obchody; *máme zas jednou volby!* — viz výsv. k str. 223; *Schovánek musil kandidovat* — Antonín S. (1824—70), advokát v Jičíně, poslanec zemského sněmu, byl omylem uveden na kandidátní listině otištěné v Nár. listech 14. dubna 1872 jako kandidát za Jičín a Nový Bydžov. Na kandidátní listině otištěné v NL 16. dubna 1872 je místo dr. Schovánka kandidován dr. Esop; *Matice lidu* — viz vysv. k str. 58; *Schmerling* — viz vstupní vysv. k str. 7;

230: *Kdo as bude volit za Kladruby!* — rozhodnutí, že za Kladruby — se státním hřebčincem — bude volit dvorský erár, se setkalo v českých kruzích s nesouhlasem, poněvadž „není erár žádnou společností ani korporací, aby mohl někdo být oprávněn jeho jmenem hlasovati" (NL 19. 4. 1872); *Brůna* — viz vysv. k str. 166;

231: *„Herrgott, Sakerment, die Czechen..."* — „Hergot, sakra, Češi teď dostanou výprask!"; *Tagespresse* — víd. polit. deník (od 1869); *Neslyším... vzlykání* — vztahuje se k vítězství národní strany při volbách do zemského sněmu v dubnu 1872; *Čech* — viz vysv. k str. 10; *Themistokles* — athénský státník a vojevůdce, vítěz nad Peršany v bitvě u Salaminy r. 480 př. n. l.;

232: *papež Řehoř* — byl na papežském stolci v l. 1621—23; Ignáce z Loyoly prohlásil za svatého r. 1622; *František Xaverský* (1506—52), jeden z prvních žáků Ignáce z Loyoly; za svatého prohlášen r. 1622; *sv. Terezia* — Tereza à Gesu (1515—82), patronka Španělska; *Podívejte se na Napoleona III. ...sedí v Chislehurstu* — Chislehurst, město u Londýna, v jehož zámku Camden-House po svém pádu žil a 9. ledna 1873 zemřel býv. franc. císař Napoleon III.; *Rovněž obmýšleli staří Římané...* — při slavnostním propuštění otroka držel liktor propuštěnému nad hlavou hůl; *Lakedemonci vypráskali svým klukům* — lakedaimonští (sparťanští) hoši byli každoročně slavnostně mrskáni u oltáře bohyně Diany; raději se dali umrskat k smrti, než by byli přiznali bolest;

233: *Franciscus Paullini* — Kristián František P. (1643—1712), lékař, autor četných, namnoze podivínských pojednání;

234: *fundamentálky leží v Thermopylách* — viz vysv. k str. 180;

235: *„Cesty mohou býti rozličné"* — Kollárova Slávy dcera, II. zpěv, znělka 241;

236: *Veďme pasivní odpor* — poněvadž úplná politická pasivita českých poslanců přinášela národu velké hospodářské a kulturní ztráty, sílilo v této době mladočeské stanovisko o škodlivosti trpného odporu; *prof. dr. Jonák* — JUDr. Eberhard J. (1820—79), profesor národního hospodářství a statistiky na universitě v Praze, r. 1848 člen říšského sněmu (pravice); *„Hier steh' ich..."* — „Zde stojím a mohu — vždy jinak!"; *svaté knihy Hindů* — védy, z doby kolem r. 1000 př. n. l.;

237: *Zázrak svatojanský* — viz Spol. I, str. 303—308; *Januar* — sv. Januarius; za Diokleciánova pronásledování křesťanů r. 303 byl jat, sťat a hozen zvěři. Ostatky sv. Januaria se chovají v rodné Neapoli. V 60. letech 19. stol. se mnoho psalo o domnělém zázraku s Januariovou krví;
238: *Windischgrätzovi granátníci* — viz vysv. k str. 216;
239: *Svatojanská socha na Karlově mostě* — kovová socha sv. Jana Nepomuckého byla ulita podle modelu Jana Ferdinanda Prokova (Brokoffa) a Mart. Rauchmüllera r. 1683 Wolfem Hieronymem Heroldem v Norimberku;
240: *Bonus Homerus...* — I dobrý Homér franko-galský si zdřímnl, obměna latinského přísloví Etiam bonus Homerus aliquando dormitat, I dobrý Homér si někdy zdřímne; *Napoleon Petitový* — viz vysv. k str. 71; *hlava Richelieuova... pod koturnem Corneillovým* — Armand Jean du Plessis, vévoda de Richelieu, kardinál a ministr za Ludvíka XIII., chtěl zaujímat přední místo mezi francouzskými dramatiky. Pierre Corneille (1606—84) upadl v kardinálovu nemilost, když se nepodvolil jeho náhledům a uvedl na scénu v Paříži svou hru Le Cid bez jeho schválení. Později však byl mezi kardinálem a Corneillem vztah přátelský; *na svém ostrově guerneseyském* — Guernesey, ostrov v kanále La Manche, na němž žil Victor Hugo v l. 1856—70 ve vyhnanství jako republikán a nesmiřitelný odpůrce Napoleona III.; *Izaiáš* — jeden z velkých starozákonních proroků; *Juvenál* — Decimus Iunius Iuvenalis (asi 60—140), římský satirik, kritisující otrokářskou společnost;
241: *Gundulič* — Ivan G. (1588—1638), dalmatský básník a politik;
242: *„Der Mensch ist frei..."* — „Člověk je svobodně stvořen, je svobodný —" (v básni Die Worte des Glaubens, Slova víry);
243: *zuří vlastí bouř* — fejeton se vztahuje na současné průtrže mračen a povodně v Čechách;
244: *hrůzostrašná noc* — z 25. na 26. květen 1872; *žalmy staré* — v Starém zákoně;
246: *Neštěstí navštěvuje české kraje* — viz fejeton z 9. června 1872, str. 243—245;
249: *Mým prstům je... po německu* — viz fejeton ze 17. srpna 1872, str. 262; *„ablausen"* — „odvšivit";
250: *na hrobě Havlíčkově* — na Olšanských hřbitovech, viz vysv. k str. 54; *Leonidas* — král spartský; padl r. 480 př. n. l. při hrdinné obraně thermopylského průsmyku proti Peršanům;
251: *Gutzkow* — Karl Ferdinand G. (1811—78), něm. romanopisec a dramatik;
252: *Liegert* — František L. (1803—81), pražský Němec, pův. obchodník, divadelní ředitel; v l. 1864—65 byl ředitelem českého divadla; *Lazebník* — viz vysv. k str. 135; *nový host* — rytíř Andreoli de Stagno, komorní pěvec krále portugalského a první tenorista dvorní opery

v Madridu; vystupoval pohostinsky v Novoměstském divadle od 12. června do 6. července 1872; *Bartolo* — žárlivý doktor, jehož schovanku Rozinu hrabě Almaviva miluje;

253: *David Kuh je teď minus!* — D. Kuhovi — viz vysv. k str. 69 — poslali jeho voliči adresu nedůvěry, „jelikož proti zrušení zákona o nuceném pověřování listin brojil"; kromě toho mu vyslovili „nezrušitelnou nedůvěru" proto, že neodpovídal na dotazy a žádosti voličů a nevzdal se podle slibu poslaneckého mandátu (Pokrok 2. 7. 1872); *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Jiskra* — viz vysv. k str. 18; *španělský trůn* — viz vysv. k str. 103; *Pětikostelní náměstí* — viz vysv. k str. 49; *před resi-*
denční Skotskou bránu — viz vysv. k str. 32;

254: *„wie der Nebelwind, der..."* — „jako mlhavý vítr, který podzimně ševelí suchým listím"; *wer das Vertrauen...* — Kdo otravuje důvěru, ten vraždí již v lůně mateřském rod budoucí (překlad Bohdana Kaminského);

255: *za poslední války* — prusko-francouzské v l. 1870—71; *Sedan* — viz vysv. k str. 74; *republika... podle „dekád"* — za Velké revoluce francouzské byl r. 1793 zaveden nový kalendář, v němž místo týdnů byly stanoveny dekády, doby 10 dnů; tento republikánský kalendář byl r. 1806 zrušen; *Sueovy Pařížské mystérie* — Eugène Sue (1804—59), franc. spisovatel drastických románů z prostředí společenské spodiny. Tajnosti pařížské (Mystères de Paris) vyšly v l. 1842—43;

256: *Über Geisteskrankheiten...* — O duševních chorobách u jedinců a národů; *Mir auch scheinen sie...* — Mně také připadají jako blázni; blázen však na svobodě vede řeči moudré, kdyžtě v otrokovi moudrost umlká;

257: *ut supra* — jako nahoře;

258: *Scherr* — Johannes Sch. (1817—86), něm. kulturní dějepisec, politik a novelista; *Wolfenbüttel* — něm. město v Brunšvicku;

259: *Pomořansko* — od 5. stol. obydleno Slovany, zvl. kmenem Pomořanů. Německý biskup Otto z Bamberka zahájil na počátku 12. stol. šíření křesťanství, ale zároveň germanisaci; celá země byla tak poněmčena; *Poznaň* — od r. 1793, kdy připadla Prusku, byla promyšleně germanisována; *Novalis* — vl. Friedrich von Hardenberg (1772—1801), něm. básník, hlavní představitel starší školy romantické; *Fichtovo „jánství"* — Johann Gottlieb Fichte (1762—1814), něm. filosof. Podle něho je hlavní úlohou filosofie, aby vysvětlovala zkušenost, vědu o objektech. To je možné dvěma způsoby, buď vysvětlováním objektů (věcí) z vědění (z já), nebo vědění (já) z objektů (věcí). Fichte byl subjektivní idealista; *Paní Staëlka* — Madame Germaine de Staël (1766—1817), franc. spisovatelka a myslitelka. R. 1804 navštívila Německo a svůj obdiv k němu, zvláště k jeho spisovatelům a filosofům, vyjádřila v knize O Německu;

260: *Cuvier* — George Léopold C. (1769—1832), franc. reformátor zoologie a zakladatel srovnávací anatomie; *Buffon* — George Louis

Leclerc hr. B. (1707—88), franc. přírodovědec; „*Bahnbrecher der Wissenschaft*" — „průkopníci vědy"; „*ein Deutscher*"—„Němec"; *Jesenský* — Jan J. (1566—1621), rodem Slovák, doktor lékařství, rektor pražské university; první v Praze provedl pitvu lidského těla. Pro účast na odboji proti Ferdinandu II. byl 21. června 1621 popraven; *Škoda* — Josef Š. (1805—81), rodák z Plzně, profesor lékařské fakulty ve Vídni, zakladatel metody poklepu a poslechu; *Rokytanský* — Karel R. (1804—78), rodem z Hradce Králové, profesor patologické anatomie na universitě ve Vídni, doživotní člen panské sněmovny; *Ressel* — Josef R. (1793—1857), český technik, nadlesní v Terstu; *Kästner* — Abraham Gotthelf K. (1719—1800), něm. matematik a básník; „*Größenwahn*" — „velikášství"; *Vogt* — viz vysv. k str. 113;

261: *doktor Weißbach* — Augustin W. (1837—1914), něm. vojenský lékař v Sarajevu; zabýval se antropologickým průzkumem alpského a balkánského obyvatelstva; *doktor Schwarz* — František Sch., nar. v Českém Dubu, lékař rakouské nemocnice v Cařihradě, kde byl 23. ledna 1867 z neznámých důvodů zavražděn; *prý nejsme schopni mít universitu* — narážka na urážlivé výroky německých poslanců a profesorů pražské university Höflera, Hasnera a Herbsta, namířené proti rozhodnutí zemského sněmu z r. 1866 o jazykové rovnoprávnosti na universitě. Počátkem srpna 1872 se čeští doktoři všech fakult vysokého učení pražského a obecní zastupitelstva Prahy a jiných měst usnášeli na memorandech a peticích císaři, v nichž žádali, aby konečně byla spravedlivě provedena jazyková rovnoprávnost na pražské universitě, a to třeba i jejím rozdělením na německou a českou. (Viz i Spol. II, str. 16—18.); *Mac Jähns* — Max J. (1837 až 1900), něm. vojenský spisovatel, v l. 1872—86 profesor válečné akademie; *Roß und Reiter*... — Kůň a jezdec v životě a řeči, víře a dějinách Němců; „*Schreibseligkeit*" — „blaženost z psaní, psavost"; „*schreibend schreibt er*..." — „při psaní píše spisy napsané psaním";

262: „*Verrücktheit*" — pomatenost";

263: *Světe, ti by nás mohli*... — V srpnu 1872 vrcholila jedna z pomlouvačných kampaní vídeňského liberálního tisku proti české politice. Podkladem bylo jednak politicky motivované zatčení J. S. Skrejšovského pro neplacení inzertních poplatků, jednak „sensační" zprávy pražských dopisovatelů, mj. známého Schütze, o rozkladu jednotné národní strany a pokusech mladočechů opustit politiku trpného odporu. Tyto pověsti vyvolala návštěva Fr. Palackého v tiskárně Ed. Grégra, kam zašel, aby provedl korekturu svého díla Fontes rerum Austriacarum (Prameny dějin rakouských). Sladkovský dlel v té době v Gräfenberku. Skrejšovský žaloval Neue freie Presse pro urážky na cti; její odpovědný redaktor označil za autora urážlivých telegramů právě Schütze;

264: *medicejská Venuše* — nejslavnější socha Venuše, nalezená ve vile Hadriani u Říma v několika kusech. Po rekonstrukci stála dlouho v Medicejském paláci v Římě. Za jejího tvůrce se považuje Kleomenes Athénský; *Budivoj* — budějovický katol. polit. list (od 1864);

265: *„bartolomějská noc"* — r. 1572 v ní byli v Paříži povražděni hugenoti; *Herwegh* — Georg H. (1817—75), něm. básník, opěvující revoluci a rozvoj dělnického hnutí. Po vypovězení z Pruska žil nakonec v Paříži, kde se stýkal s Marxem a Engelsem;

266: *Zdenka Havlíčkova* (1848—72), dcera Karla Havlíčka Borovského, dcera národa, podlehla tuberkulose 20. září 1872 v Německém (Havlíčkově) Brodě, kde žila u své babičky;

267: *„národní loterie"* — viz vstupní vysv. k str. 7; tah se konal v Novoměstském divadle. (Viz Nerudův fejeton Výhry národní loterie, Hlas 27. května 1862); *Fügner* — Jindřich F. (1822—65), spoluzakladatel a první starosta Sokola;

269: *Alfons Šťastný* (1831—1913), rolník v Padařově u Tábora, agrární zemský poslanec, volný myslitel, zakladatel spolku Přátel svobody svědomí, autor proticírkevních a protináboženských brožur; *„neomylnost"* — viz vysv. k str. 17; *Schefer* — Leopold Sch. (1784—1862), něm. básník a novelista, autor Laického breviáře; *Zinzendorf* — hr. Mikuláš Ludvík Z. (1700—60), zakladatel Českobratrské jednoty v Ochranově, náboženský myslitel;

270: *v zápiskách Smetanových* — Augustin S. (1814—51), doktor a suplent filosofie, katolický kněz z církve exkomunikovaný pro filosofické názory. Autobiografické dílo jeho boje s církví vyšlo posmrtně (r. 1863) pod názvem Geschichte eines Exkommunizierten (český překlad od V. Bambase Zápisky z církve vyobcovaného); *demoiselle Maillard...* — slečna Maillardová co „bohyně rozumu"; *frygická čepice* — rudá pokrývka hlavy starověkých Frýgů, za Velké revoluce francouzské odznak jakobínů, symbol svobody; *Francisco Suňer y Capdevilla* (1826—98), španělský lékař a politik republikánského smýšlení; jeho ateistická brožura Bůh vyšla r. 1869;

272: *Zschokkův velký náboženský spis* — viz vysv. k str. 53; *na Sprévě a na Sekvaně* — v Berlíně a v Paříži; *chassepotka* — viz vysv. k str. 78; *mitrailleusa* — viz vysv. k str. 78; *Feuerbach* — Ludwig F. (1804—72), něm. materialistický filosof; nedostalo se mu profesury, přišel o zbytek věna své ženy a ke konci života trpěl bídou a nemocí;

273: *žebří* — žebrají;

274: *Wer Wissenschaft und Kunst...* — Kdo ve vědách žije a v umění, též náboženství má. Kdo nemá věd ani umění, ten náboženství měj! (Překlad Ot. Fischera.);

276: *Teprv dnes jsem našel pravý rozmar...* — Po vynuceném volebním vítězství německých liberálů probíhala sněmovní jednání za naprostého nezájmu české veřejnosti. Zahájení sněmu 5. listopadu 1872 byli přítomni ministři Adolf Auersperg a dr. Banhans, dále místo-

držitel Koller. Profesor právnické fakulty dr. Johann Nep. Schier zastupoval universitu jako její rektor. Novinářské zprávy o schůzi se zmiňují o jeho rozpačitém chování, dokud se ho neujal maršálkův náměstek dr. Eduard Claudi, budějovický purkmistr; *na hrobech bývalých demonstrac* — viz vysv. k str. 174; *v kroji šorfšickém* — ostrostřeleckém; *Saphir* — Moritz Gottlieb S. (1795—1858), něm. humorista a satirik, vydavatel humoristických časopisů;

277: *Pořád prý ty neštovice a ta cholera* — v první polovině února 1873 bylo v Praze a ve 342 venkovských obcích na 3000 osob v léčení na neštovice. Cholera, zavlečená do Čech v r. 1866, nabyla značnějšího stupně rozšíření na sklonku r. 1872 a v červnu a červenci 1873; *Tedesco* — viz vysv. k str. 108; *Raudnitz* — viz vysv. k str. 67; *„72 Paar Rebhühner…"* — „72 párů koroptví, prosím, 72 párů!";

278: *Musagetes* — příjmení Apollóna jako vůdce Mus; *pan maršálek* — Carlos Auersperg, viz vysv. k str. 129; *prázdné centrum* — čeští poslanci se nezúčastnili od r. 1867 zasedání sněmu, viz vstupní vysv. k str. 7; *letošní vody a povodně* — viz fejeton z 9. června 1872 na str. 243—245; *„mit männlicher Treue"* — „s mužnou věrností";

279: *Jene machen …* — Oni dělají stranu! Jaké nedovolené počínání! Ale naše strana se rozumí arci sama sebou (báseň Herbst, Podzim); *české lavice* — slovní hříčka; sedadla v českém sněmu byla potažena červeně;

280: *přestaňte… se svou „školskou otázkou"* — r. 1869 za ministerstva Hasnerova byly vydány nové školské zákony týkající se národních škol. České obce je považovaly za nepříznivé a odpíraly proto volby do školních rad; tím se vzdávaly účastenství na provedení zákonů. Poněvadž po pádu Hasnerova ministerstva ani Hohenwartovo ministerstvo změnu neprovedlo, došli důvěrníci českých poslanců k názoru, že setrvávání na pasivním odporu ve školské otázce je pro český národ škodlivé; proto ponechali každé obci a každému okresnímu zastupitelstvu na vůli, zda chtějí do školních rad volit; *das beste, was du…* — Co nejlepšího můžeš znát, tomu ty kluky beztak nesmíš učit — Goethův Faust I, překlad Ot. Fischera; *Jakub Malý* — viz vysv. k str. 40; *Die Derbheiten…* — Hrubosti v lidové řeči; *Japonci zavádějí si „národní" školy* — r. 1871 zřízeno v Japonsku ministerstvo vyučování a zavedena všeobecná povinná docházka do školy; *Panna orleánská* — „romantická tragédie" Johanna Christopha Friedricha Schillera (1759—1805); *„cholera sahá…"* — viz vysv. k str. 277;

283: *Uhodil blesk z jasného nebe…* — Dne 29. listopadu 1872 se dostavili podle usnesení Klubu českých poslanců do sněmovny dr. Čížek a prof. Jeřábek, aby podali interpelaci ve věci odpovědi českých poslanců zemskému maršálkovi na jeho výzvu z 13. listopadu 1872, podle níž se měli do sněmu dostavit nebo svou nepřítomnost ospravedlnit. Přítomnost obou deklarantů vzbudila ve sněmovně vzrušení, poněvadž se čeští poslanci zasedání sněmu pro pasivní odpor nezúčastnili. Zemský maršálek Carlos Auersperg nejdříve odmítal

interpelaci přijmout, pak žádal špatnou češtinou — jinak vedl sněmovní jednání německy —, aby Čížek složil poslanecký slib: „Voni tady nemužou bejt za hosty; musejí bejt za poslance. Voni musejí přislibovat." (NL 30. 11. 1872) Čížek obvinil německé poslance z nedbání zákonů a s Jeřábkem ze sněmovny odešel. Po jejich odchodu dal konečně maršálek přečíst osvědčení českých poslanců za hlasitého pokřikování a ironického smíchu německých poslanců; *Herbst* — viz vysv. k str. 35; *Tedesco* — viz vysv. k str. 108; *Fürstl* — Rudolf F. z Teicheku, v l. 1872—77 intendant českého divadla; *Dr. Čížek* — viz vysv. k str. 46; *F. V. Jeřábek* — František Věnceslav J. (1836—93), český spisovatel a dramatik, žurnalista staročeské strany; *Bohemie* — viz vysv. k str. 46; ve zprávě z 30. 11. 1872 o zasedání českého zemského sněmu se v ní píše: Bylo předem jasné, že se připravuje „ein kleiner parlamentarischer Skandal" (malý parlamentní skandál);

284: *deklarace* — viz vysv. k str. 7; *s ústavou* — prosincovou, viz vysv. k str. 167; *„Ich bin es, der..."* — „Já to jsem, kdo tu žaluje, a mne, mne vyplísní!"; *spódium* — uhlí z kostí; *zazděný staročeský loket*— r. 1615 nařídil zemský sněm měřiči Šimonu Podolskému, aby sepsal o českém loktu vše, co se písemně nebo ústním podáním zachovalo. Podolský uvádí, že po shoření zemských desek „za základ se béře pražský l., kterého míra železná na radnici Staroměstské do kamenných veřejí za dveřmi železnými, když se do obecní světnice šlo, jako i na rohu radnické věže Novoměstské na ulici pod radní světnicí upevněna a zazděna byla, tak aby každý, maje k tomu přístup volný, jistou míru téhož lokte pražského vzíti mohl" (Riegrův Slovník naučný IV, 1865, str. 1373);

285: *Světová výstava* — ve Vídni v r. 1873; Neruda o ní podrobně referoval, viz jeho Studie, krátké a kratší II; *Pipin* — zvaný Krátký, král franský v l. 741—768;

286: *nejsem politik* — viz začátek fejetonu z 24. září 1871 na str. 159; *Ein guter Mensch...* — dobrý člověk ve svém temném vření přec o jediné pravé cestě ví — Goethův Faust, Prolog v nebi (překlad Ot. Fischera);

287: *Hadrián* — Publius Aelius Hadrianus, římský císař v l. 117—138; *Klubko* — v Shakespearově Snu noci svatojanské athénský tkadlec, jemuž Oberon přičaroval na čas oslí hlavu; *zároveň se vyhoví národní naší spotřebě zrádců* — narážka na Chleboráda a jiné Čechy, kteří prodali politickým protivníkům statky, viz vysv. k str. 220 a 223;

288: *chcem-li být „na ten čas... odsouzeni k nečinnosti"* — Pokrok (viz vysv. k str. 30) přinesl 19. 12. 1872 překlad článku Politiky „Povídačky o vyrovnání" od jakéhosi deklaranta z venkova, v němž se zdůrazňuje zásada politické pasivity a místo politického boje se vyzdvihuje buržoasní zásada hospodářské konkurence se sobeckou devisou „Zachovejme se pro lepší časy". Zmínka o výtisku této letanie

(litanie, modlitby) Pokroku za krejcar je Nerudův žert podle Odpovědi poslanců českých na vyzvání nejvyššího maršálka, která se tehdy prodávala u Ed. Grégra a „v každém kněhkupectví" za 1 kr.;

289: *Nioba* — viz vysv. k str. 122; *Do českých řad zasáhla smrt...* — v r. 1872 zemřeli tito významní Češi: PhDr. Adolf Vilém Straka (1825 až 17. 2. 1872), revolucionář, druh Bakuninův, žijící po útěku jako profesor angličtiny v Londýně, Arnošt Vysoký (1823—23. 2. 1872), český montanista, MUDr. Václav Treitz (1819—27. 8. 1872), profesor patologické anatomie na universitě v Praze, Karel Renger (1842 — 11. 11. 1872), asistent botaniky na pražské universitě, a Jan Švorc (1842—29. 12. 1872), profesor na pomologickém ústavu v Troji;

290: *Saturn* — Saturnus, starořímský bůh setí, rolnictví a vinařství, ztotožněný s řeckým bohem času Kronem, jenž pohltil své děti z obavy, že ho přemohou;

292: *železné koule... galejních otroků* — když Ludvík Napoleon uchvátil r. 1848 moc ve Francii jako president, dal zatknouti mnoho červených republikánů, ustanovil zvláštního ministra policie a vydal deportační zákon; *Cayenne* — viz vysv. k str. 77;

293: *volání chislehurstské* — viz vysv. k str. 232;

294: *kráčí neštěstí* — narážka na dvě velká neštěstí sesutím domů na Senovážném náměstí a na Žižkově během necelého měsíce;

295: *„Warte nur, balde..."* — „Počkej, jen chvíli, též budeš spát!"; z básně J. W. Goetha Wanderers Nachtlied (Poutníkova noční píseň, překlad Ot. Fischera); *české časopisy politické* — po zmařeném vyrovnání v r. 1871 snažil se podmaršálek Koller zlomit český odpor; proto pronásledoval český politický tisk a jeho redaktory pokutoval a žalářoval; *Ludvík XIV.* (1638—1715), franc. král od r. 1643; *velký bál veškeré garnizóny...* — týká se drobné poznámky Prager Abendblattu (viz vysv. k str. 39) z 31. 1. 1873 o chystaném táboru lidu na Žižkově. Podle zprávy Nár. listů z 3. 2. 1873 byla na 2. února svolána celá řada táborů k zdůraznění petice českých vlastenců ze 17. ledna 1873 ke králi za právo a spravedlnost. K očekávaným srážkám však nedošlo;

296: *repertoár... Sardou-Dumas* — narážka na převládající repertoár našich divadel; k nejoblíbenějším dramatikům náležel Victorien Sardou (1831—1908) a Alexandre Dumas fils (syn, 1824—95); *Bohemie* — viz vysv. k str. 46; zpráva z 18. 1. 1873;

297: *Jan Hrubý* — pseud. Jana Havelky (1839—86), profesora gymnasia v Olomouci;

298: *o könnt' ich...* — ó kéž bych mohl jít přes hnědou step a žebrat! verše něm. básníka Theodora Storma (1817—88);

301: *stejně se opakující volby deklarantů* — v doplňovacích volbách byli deklaranti znovu voleni, a to většinou jednomyslně; *petice* — českých i moravských vlastenců za odvrácení volební opravy;

302: *o pádu Napoleona* — viz vysv. k str. 71; *o španělské republice* — španělská krize, zostřená jmenováním generála Hidalga velitelem dělostřelectva přes odpor dělostřeleckých důstojníků, byla ukončena 11. února 1873 odstoupením krále Amadea; bez krveprolití bylo Španělsko prohlášeno republikou; *Kdo nedovede být pořád Caesarem...* — Gaius Iulius C. (100—44) překročil 10. ledna r. 49 př. n. l. Rubikon, hraniční řeku mezi Galií a Itálií, a zahájil tak druhou občanskou válku; *zavěsil... slávu jako Amerigo Vespucci* — Amerika nebyla pojmenována po svém objeviteli Kryštofu Kolumbovi (1446—1506), nýbrž po ital. cestovateli Amerigu Vespuccim (1452—1512), který nový světadíl několikrát navštívil a popsal;

303: *„la procession de Renard"* — procesí Renardovo; *Tournay* — město v záp. Belgii s ústavem choromyslných; *David Kuh* — viz vysv. k str. 69;

304: *Bogišić* — Baltazar B. (1836—1908), srbský právní dějepisec, přední znalec jihoslovanského práva zvykového. Po návratu z Ruska se zasloužil o reformu občanského zákoníku černohorského; r. 1885 vydal kodifikaci černohorských zákonů Zbornik za Crnu goru; *Cetyně* — býv. sídlo černohorských panovníků; *Díváme se k nebi* — Schillerův Vilém Tell, II. jednání, 2. scéna; *Themis* — v řeckém bájesloví bohyně spravedlnosti; *Černohorec a Brďanin* — obyvatelé Černé Hory; ta se dělila na dvě části, západní (Černá Hora vlastní) a východní (Brda; brdo — vrch);

306: *Dumas* — Alexandre D. fils (syn, 1824—95), franc. romanopisec a dramatik. V dramatě La femme de Claude (Claudova žena) řeší problém manželské morálky v typicky měšťanském pojetí: hrdina dramatu, oklamaný manžel Claude, zabíjí svou nevěrnou ženu tehdy, když žárlivost nabude motivace nadosobní — vlastenecké (přistihne svou manželku při pokusu špionáže svého vlastního vynálezu). (Div. IV, str. 283—287); *Das ist kein...* — To není překročená míra ani chyba, kam odvaha zbloudí ve své síle;

307: *také se objevila již zpráva* — v Nár. listech 12. března 1873; *Umělecká beseda* — viz vysv. k str. 17; *Křížová kaple v Poštovské ulici* — v nynější ulici Kar. Světlé, jedna z nejvzácnějších starých památek stavitelských v Praze; *oni se ...budou tahat dál... s „mistrem" Pivodou* — proti majiteli pěvecké školy Františku Pivodovi (1824—98), zpočátku příznivci, později protivníku B. Smetany, přinášely české listy v r. 1872 mnoho stížností pro jeho germanisační působení, zejména po produkcích jeho školy v Měšťanské besedě ve dnech 14.—17. července 1872; žákyně třetího ročníku, třebaže většinou národnosti české, směly po česku zpívat jediné vystoupení. I po odborné stránce byly proti Pivodovi námitky. Tak O. Hostinský mu vytýkal v referátě v Pokroku z 28. 7. 1872 důsledné a soustavné zanedbávání deklamace zpěvu, trpění nehezkých individuálních návyků a připouštění dramatické bezvýraznosti; *Troubadour* — opera ital. skladatele Giuseppe

Verdiho (1813—1901); *Hudební listy* — hudební časopis v l. 1870 až 1875, založený hudebním kritikem a skladatelem Ludevítem Procházkou (1837—88); *Přebíhání členů české opery k německé* — viz vysv. k str. 124 (Šebesta, Vecko); *Wirsing* — Rudolf W. (1814—78), ředitel německého divadla v Praze;

308: *Farský* — Josef F. (1826—89), majitel uměleckého litografického ústavu v Praze; *Dotzauer* — Richard D., pražský velkoobchodník, dlouholetý funkcionář Jednoty pro povznesení průmyslu; *Frankovský* — Josef F. (vl. Franěk, 1840—1901), český herec, představitel postav komických a charakterních, člen Prozatímního a Národního divadla;

309; *Chňap-Lap-Šnůra* — viz vysv. k str. 68; *Šantala* — viz vysv. k str. 85; *Grégr a Dattel* — viz vysv. k str. 92; nakladatelství bylo ve Ferdinandově, nyn. Národní tř. č. 365; *po obou stranách Ferdinandské třídy* — 15. 3. 1873 otevřel J. Frankovský plzeňskou pivnici a jídelnu ve Ferdinandově tř. 38;

310: *„Illustribus..."* — „Osvíceným Japánům českým."; o Rainoldovi a jeho sbírce papežských dekretálií a o Balbínovi, kteří citují několik papežských dekretů s nadpisem Illustribus Japanis Bohemiae, byla noticka v NL z 31. 3. 1873; *Ja, ja, die Japanesen...* — Ano, ano, Japonci zůstávají, co byli; *Holtei* — Karl von H. (1798—1880), něm. spisovatel, předčitatel a herec; *hrabě František Thun* (1847—1916), rak. státník a politik; *Katolická beseda pražská* — viz vysv. k str. 88; *spolek... Arimatejský* — starající se o pohřbívání opuštěných křesťanů; *Jiří Lobkovic* — Jiří Kristián z L. (1835—1908), zemský poslanec, člen panské sněmovny; *Alfréd Windischgrätz* (1851—1927), rak. státník, jeden z vůdců rakouské konservativní strany; *Ervín Schönborn* (1812—81), konservativní poslanec, od r. 1861 člen panské sněmovny; *Karel Schönborn* (1840—1908), syn předchozího, zemský a říšský poslanec, předseda Katolicko-politické jednoty; *Bedřich Thun* (1810 až 1881), rakouský diplomat; *Nostic* — pravděpodobně Karel Ervín N., nar. 1850; *Pergen* — Ladislav P., maltézský rytíř, císařský komoří; *Hildeprandt* — Hildprandt z Ottenhausen, šlechtický rod tyrolského původu. Hildprandtové se stali českými šlechtici r. 1629; jejich jmění založily pobělohorské konfiskace; *Koc* — viz vysv. k str. 34; *„perpetuum immobile"* — „věčná nehybnost", narážka na perpetuum mobile, věčný samohyb; *Renan* — Ernest R. (1823—92), franc. orientalista, filosof a historik;

311: *hrad Andělský*—viz vysv. k str. 83; *spatřila „piemontské" žandarmy*— jižní Itálie, sjednocená národním hrdinou Garibaldim, byla připojena k severoitalskému Piemontu, državě savojského rodu. R. 1861 byl Piemont s územími k němu připojenými prohlášen v Turině italským královstvím. Když 20. září 1870 vojska ital. krále Viktora Emanuela II. obsadila Řím, prohlásil se papež Pius IX. vatikánským vězněm; odmítl tzv. garanční zákon z r. 1871, jímž mu italský parlament přiznal právo suveréna, ponechal Vatikán a určil roční dotaci 322 500 lir. Te-

prve lateránskými dohodami z r. 1929 byl poměr mezi papežem a tehdejším italským královstvím vyřešen; *Trastevere* — viz vysv. k str. 83; *Židovská čtvrť* — viz vysv. k str. 226; *Také já jsem se... hnal mostem přes Tiberu* — Neruda byl v Římě v r. 1870; *kolem... žandarmů papežských* — viz vysv. k str. 58 (papežští zuávové); *neomylnický koncil* — viz vysv. k str. 17;

312: *Kníže Liechtenstein* — Alfréd L. (1842—1907), rak. politik; *Skutkové apoštolští* — část Nového zákona; vypravuje se v ní, že apoštolové přijavše Ducha svatého počali mluviti rozličnými jazyky; *„Chi ha inventato..."* — „Kdo vynalezl prach?"; *Jen neodpovídal-li papež... česky* — Nerudův útočný žert se „zázrakem" vychází ze zprávy katol. listu Čech (1. 4. 1873) o audienci rakouské deputace u papeže 7. března 1873. Když 81letý Pius IX. promluvil, „vlaština taková plynula mu z úst, že každý, kdo latinsky zná, mu zajisté srozuměl";

313: *Slavnost* — *„der deutschen..."* — „německé čítárny v Praze"; jubilejní slavnost 25. výročí Lesehalle se konala 1. června 1873; *Bohemie* — viz vysv. k str. 46; *„Concordie"* — spolek něm. žurnalistů a spisovatelů v Praze; *Poetische Festgabe...* — Básnický dar k 25leté jubilejní slavnosti čítárny; *Anastasius Grün* — vl. jm. Anton Auersperg (1806—67), něm. básník, člen kraňského sněmu a rakouské říšské rady, politický nepřítel slovinského lidu;

314: *Der deutsche Geist...* — Německý duch nechť šumí v praporech, neboť je také svatým duchem; *Alfréd Meißner* (1822—85), něm. básník z Čech; v mládí se stavěl k českému vlasteneckému hnutí příznivě (epos Žižka, 1846), později zaujal k Čechům postoj nepřátelský. Závěr básně je citován v překladu Ervína Špindlera (1864); *Nein, Euch war's...* — Ne, vám nešlo jen o čtení, jen o mluvení —; *dort, wo trübe...* — tam, kde kalná záplava z Východu hluboko zasahuje jako Belt. Kdyby mohl, jak by chtěl, valil by se onen cizí element stále dále a dále; *Wie dereinst...* — Jako kdysi na drsném severu odolávali němečtí rytíři, tak nový německý řád chrání a střeží ohroženou zemi! Zastaňte se německé cti, aby před vaší třpytnou zbraní rok za rokem a krok za krokem Slovanstvo ustupovalo — jako kdysi to strašidlo v říši, onen hrůzný Svantovít;

315: *Fritz Reuter* (1810—74), něm. básník a humorista; *Ihr wißt...* — Víte z dějin, že co kdy získala německá odvaha před soudem světa, bylo vykoupeno krví; *Hermann Neumann* (1807—75), něm. básník;

316: *Ohn' Kampf...* — Bez boje není vítězství, bez války není mír: Proto bojujte čacky, Čechové němečtí! Ani čert vám nesmí vzít vítězství; *slavnost Jungmannova* — viz str. 324—326;

317: *o deutscher Geist, du...* — ó německý duchu, ty velký, široký pytli, co všechno se dá do tebe vstrčit!;

318: *Otýlie Sklenářová-Malá* (1844—1912), vynikající česká tragédka, od r. 1863 členka Prozatímního divadla, později Národního divadla. Dopisem ze 7. května 1873 nabídla Malá Výboru sboru Národního

divadla, že v době svých letních prázdnin bude poňostinsky hrát ve větších českých městech ve prospěch stavby ND (NL 9. 5. 1873);

319: *bude... veseleji* — slavnost 100. výročí narozenin Josefa Jungmanna, viz str. 324—326; *o slavnosti „základního kamene"* — k Národnímu divadlu (16. května 1868); viz Nerudův fejeton z 20. května 1868 (Div. II, 336); *o slavnosti husinecké* — 6.—9. července 1868 byla konána česká pouť do Kostnice s politickým pozadím, jíž se účastnilo 230 Čechů; v Kostnici byla uspořádána slavnost za předsednictví K. Sabiny; *Krejčí* — Josef K. (1822—81), v l. 1865—81 ředitel pražské konservatoře, hudební skladatel; o tom, že konservatoř byla za jeho vedení „rejdištěm choutek germanisačních", viz Pokrok ze 7. 11. 1872; *hrabě Arnošt Valdštýn* (1821—1904), člen panské sněmovny, tajný rada;

320: *Když už i slavík...* — Nerudův fejeton vychází z článku Nár. listů z 9. 7. 1873 „Jezovitská politika v Čechách", v němž je podána zpráva o slavnostní poradě Katolicko-politického spolku v Brně 6. 7. 1873. Odtamtud Neruda převzal také citované výroky ve fejetonu. Borový nazval obhájce darwinismu Ed. Grégra „obr-orangutangem" za to, že se mladočeši v zasedání obecního zastupitelstva pražského 3. 7. 1873 postavili proti návrhu, aby byla za býv. purkmistra Pštrossa založena nadace výroční mše; *opnie* — spr. otnie = otcovské (Nerudova slovní hříčka); *Edvard Grégr* — viz vysv. k str. 114; *Dr. Borový* — Klement B. (1838—97), profesor bohoslovecké fakulty v Praze, autor četných tendenčních katolických spisů; *vy se radíte o obeslání...* — viz vysv. k str. 236 (pasivní odpor); *Clam Martinic* — viz vysv. k str. 21; *kníže Karel Schwarzenberg* (1824 — 1904), jeden z hlavních vůdců tzv. historické šlechty; do českého sněmu byl zvolen za kurii velkostatkářskou; *slavnost Jungmannova* — viz str. 324—326; *jsem fejetonista „naivně dětinný"* — nepodepsaný fejetonista Tagesbote aus Böhmen (viz vysv. k str. 76) v nepříznivých poznámkách (9. 7. 1873) o přípravách Čechů na Jungmannovy slavnosti cituje několik vět z Nerudova fejetonu z 6. 7. 1873 (viz str. 319: „Steré hudby zazní, tisíceré...") s posměškem, že tak již vypravují „mit kindlich naivem Vergnügen" („s dětinně naivním potěšením") fejetony českých listů; *Vávra* — Vincenc V. (pseud. J. Sl. Haštalský, 1824—87), spisovatel a překladatel; s deníkem Hlasem přešel do Nár. listů. Dlouho pronásledován za revoluční činnost v r. 1848; po rehabilitaci v šedesátých letech zvolen poslancem českého sněmu; *naturkšicht* — (z něm. Naturgeschichte) přírodopis;

321: *kvardián* — představený františkánského, kapucínského nebo minoritského kláštera; *dr. Borový... Napsal... brošuru o manželských zákonech* — r. 1868 vydal Borový v Praze polemickou brožuru proti odůvodňování manželského zákona. Brožura byla zkonfiskována a autor obžalován pro rušení veřejného pokoje; porotou však jednomyslně osvobozen (viz NL 24. 9. 1869);

322: *pro neomylnost papežovu* — viz vysv. k str. 17; *Benedek* — viz vysv. k str. 7; *Prager Zeitung* — viz vysv. k str. 7;

324: *Prahou hemží se hosté...* — Oslavy stého výročí narozenin Josefa Jungmanna vyvrcholily velkolepou slavností v Praze 13. a 14. července 1873, k níž se sjelo i mnoho hostí ze Slovenska, z Ruska, ze Srbska a z jiných slovanských zemí. V předvečer slavnosti byl pořádán mohutný pochodňový průvod. V neděli 14. července pokračovala oslava průvodem k prozatímnímu pomníku J. Jungmanna a položením základního kamene k pomníku nynějšímu. Na slavnosti promluvil F. L. Rieger a F. Palacký (viz NL 14. 7. 1873), byl přítomen i 88letý básník Antonín Marek, Jungmannův žák a přítel. Slavnost byla ukončena večerem v Novoměstském divadle. Jungmannovo výročí vyznělo jako mohutná vlastenecká manifestace, jak s nelibostí předvídal 9. 7. 1873 Tagesbote aus Böhmen; *Šilling*—Friedrich Gustav Sch. (1766—1839), něm. spisovatel;

325: *základ k divadlu Národnímu* — viz vysv. k str. 319; *kdy jsme sobě připomněli Husa a Havlíčka* — viz vysv. k str. 319 a 54;

327: *Kotzebue* — viz vysv. k str. 62;

328: *z Vídně za trvání výstavy* — viz vysv. k str. 285; *doktor Borový* — viz str. 320—323; *obrovské procesí* — pořádané na oslavu 900. výročí založení biskupství v Praze (Nerudův fejeton v NL z 13. září 1873);

329: *boroví Štulcové a rozježkovaní Thunové* — viz str. 320—323; Štulc — Václav Svatopluk Š. (1814—87), kanovník na Vyšehradě, zpátečnický katolický spisovatel; Thun — viz vysv. k str. 310;

330: *pod čarou dnešního Čecha* — jde o odpověď katol. listu Čecha na Hálkův fejeton v Nár. listech z 12. 9. 1873 o brožuře Procesí zpátečnictva v Praze na den sv. Václava 1873. Ve spisku se dokazuje, že z procesí k 900. výročí založení pražského biskupství nelze učinit slavnost národní. Klerikálové pamatují na Řím, avšak na Národní divadlo, jež prohlašují za ústav nemravnosti, nevěnují ani haléře. Založení pražského biskupství znamenalo podmanění Čechů Římu a císařům římsko-německé říše. Autor článku v Čechu ze 17. 9. 1873, „jeden kněz, který víc než 50 zl. už dal ze svého skrovného příjmu na Národní divadlo", děsící se všeho revolučního, dokazuje, že mladočeši oslavují Husa a Žižku jen proto, že bojovali proti katolické církvi. Viní husitství z rozkolu v národě a ze zubožení vlasti, vyzdvihuje zásluhy kněžstva a vypovídá mladočeským protivníkům nesmiřitelný boj;

331: *když se nechávali Grégrové... odsuzovat* — při persekuci českého tisku byly zvlášť citelně postihovány mladočeské Národní listy: byly často konfiskovány a pokutovány, jejich zakladatel Julius Grégr a redaktoři Vincenc Vávra, Josef Barák, Ferdinand Schulz, Karel Tůma, Jakub Arbes, Vilém Erben, František Göbl, Karel Krouský, Josef Kout aj. byli odsuzováni do vězení, někteří i vícekrát;

333: *Vyjel si... k volbám do Kolína*—ve volebním zápase do českého sněmu

v říjnu 1873 žádal Borový v dopise voliče, aby nevolili Julia Grégra, poněvadž v poslední době osvědčil s celou stranou mladočeskou nevídanou nenávist ke katolické církvi. V jiných listech do Kolínska byl za kandidáta doporučován svob. pán Theodor Hrubý z Jelení. Ve volbách zvítězil mladočeský kandidát dr. Julius Grégr; *Karlach* — Mikuláš K. (1831—1911), vyšehradský kanovník a probošt, náboženský spisovatel; *císař Vilém* — viz vysv. k str. 97; *z církevního procesí činila se politická demonstrace* — viz vysv. k str. 328;

334: *průvod kostnický* — viz vysv. k str. 319; „*Großer Gott, wir...*" — „Velký Bože, chválíme tě"; *pátera Draxelia převýtečný spis* — Draxelius, viz vysv. k str. 24; podle svých kázání napsal D. několik spisů, např. Orbis Phaëton, velmi oblíbených a také do češtiny překládaných; *Flemus...* — Pláčeme a hladíme, abychom klamali;

335: *budou musit si vyjít k Vysokému Mýtu* — za Vysoké Mýto, Skuteč a Hlinsko byl jednomyslně zvolen mladočeský kandidát Eduard Grégr; *Bismarck... je kněžím... nepříjemný* — Bismarck vypověděl jezuity, odňal katolíkům dozor nad školami, zavedl povinný občanský sňatek, rušil kláštery, věznil nepoddajné duchovní; *Světová výstava* — viz vysv. k str. 285; *obraz národního hrdiny Horiy* — Horjah, vl. jm. Mikuláš Uras (1740—85), vůdce (s druhem Kloskou) povstání rumunského lidu v Sedmihradsku proti šlechtě v l. 1784—85; oba vůdcové povstání byli popraveni; *poprsí Bremerčino* — Fredrika Bremerová (1801—65), švédská spisovatelka; *Sobieski* — Jan III. S. (1624—96), v l. 1674—96 polský král; porazil Turky u Lvova r. 1675 a u Vídně r. 1683; *Thiers* — Louis Adolphe T. (1797—1877), franc. dějepisec a státník. Do prusko-francouzské války byl několikrát ministrem i předsedou vlády. R. 1871 zvolen hlavou výkonné moci republiky, uzavřel mír, potlačil Komunu, r. 1873 podal demisi, r. 1876 zvolen senátorem; *Moltke* — viz vysv. k str. 88; *císařovna Augusta* — Augusta Viktoria (1858—1921), něm. císařovna a pruská královna, žena Viléma II.;

336: *Raštat* — město v Badensku, v l. 1840—48 přeměněné v pevnost proti Francii; *Napoleon III. a Evženie* — viz vysv. k str. 74; *Mac Mahon* — Marie Edmé Patrice Maurice de M. M. (1808—93), franc. maršál, ve válce prusko-francouzské velitel sboru; *Chanzy* — Antoine Eugène Alfred Ch. (1823—83), franc. generál, ve válce s Pruskem v l. 1870—71 velitel sboru; *Gambetta* — Léon G. (1838—82), franc. advokát a politik; za války prusko-francouzské byl členem vlády Národní obrany, po bitvě u Sedanu opustil obleženou Paříž v balónu a organisoval obranu. Udržel si svůj vliv, stal se předsedou sněmovny a r. 1881 ministerským předsedou; *Andrássy* — viz vysv. k str. 177; *nechá Rakousko... vyhrát Němce* — viz vysv. k str. 56;

337: *Co se mne týče, mohu říci, že snáším...* — Jedním z prvních projevů narůstající hospodářské krize v Rakousku byl krach vídeňské bursy

15. 5. 1873. Bursovní scény popsal Neruda, který dlel v té době ve Vídni na Světové výstavě, v několika fejetonech (viz Menší cesty). Vláda se snažila zvládnout všeobecnou krizi, vyhlásila státní půjčku 80 miliónů zl. k podpoře průmyslu a obchodu. Komentáře českých buržoasních listů vyslovovaly nespokojenost, že uzákoněná půjčka nepomůže rolnictvu a neodstraní rychle rostoucí nezaměstnanost; „*A. e. i. o. u.*" — zkratky z latinského hesla „Austria erit in orbe ultima" (Rakousko bude ve světě poslední, tj. zůstane do konce světa);

338: „*daß es kracht!*" — „že to praská!"; *Historia naturalis culpaefactorum* — Přirozené dějiny dlužníků;

340: *následkem světového krachu* — viz vysv. k str. 337;

342: *Štulc* — viz vysv. k str. 329; *Abraham a Sancta Clara* (od kostela sv. Kláry), vl. jm. Hans Ulrich Megerle (1644—1709), vídeňský dvorní kazatel, populární pro svůj lidový, někdy až obhroublý tón;

343: „*Ich halte...*" — „Pokládám své odpůrce rovnou za blázny."; „*Dr. Martin Luther...*" — „Dr. Martin Luther posouzený z hlediska psychiatrie."; *satyriasis* — chorobně zvýšený pohlavní pud u mužů; *Jan Hus byl celým mužem, Luther...* — Luther se ve svém odporu proti papeži opřel o říšská knížata; v boji sedláků za zrušení poddanství a zlepšení hospodářské situace zapřel svůj lidový původ a nabádal knížata, aby vzpouru potlačila;

344: *drží se hlavně Döllingerova díla* — spisu Die Reformation Johanna Josepha Ignaze D. (1799—1890), něm. katolického theologa, odpůrce dogmatu o papežské neomylnosti, zakladatele starokatolické církve;

345: *dal spálit papežovu bulu* — 15. září 1520 pohrozil papež Lutherovi klatbou, neodvolá-li své učení. Luther exkomunikační bulu spálil před branami Wittenberka; 2. ledna 1521 byl dán v Římě do klatby; *Oženil se s Katuškou* — s Kateřinou von Bora, jeptiškou z kláštera v Němčí (Niemptsch u Grimmy);

347: *v lůně Abrahamově* — Jedním z prostředků k zlomení české oposice měla být i volební oprava z 2. dubna 1873, jež zavedla přímé volby do říšské rady; počet poslanců byl zvýšen z 203 na 351, přitom však volební právo rozšířeno nebylo. Čeští poslanci, zvolení v říjnu 1873, se do říšské rady nedostavili. V parlamentní debatě při vystoupení Hohenwarta, jenž zastával myšlenku politické vnitřní jednoty národů Rakouska, němečtí poslanci z Čech volali: „Není žádného národa českého!" (NL 12. 12. 1873.) Sněmovna uznala velkou většinou nepřítomnost českých poslanců na říšské radě za neospravedlněnou;

348: *Hippokrates* — řecký lékař kolem r. 440 př. n. l.; *Chesterfield* — Philip Dorner Stanhope, Earl of Ch. (1694—1773), angl. státník a spisovatel, autor Dopisů synovi; „*mulier non est...*" — „žena není stvořena k obrazu Božímu"; *Buffon* — viz vysv. k str. 260;

349: *Goltz* — viz vysv. k str. 111; „*aforismy...*" — snad kniha Rudolfa Müldenera, Das Weib im Epigramm; *Fric Velký* — viz vysv. k str. 160;

350: *Hlavičky z moravské sněmovny* — Účasti moravských poslanců na zemském sněmu v prosinci 1873 věnovaly Národní listy značnou pozornost. Vedle výpadů proti renegátům, kteří se připojili k německé většině, zabývaly se především opuštěním pasivního odporu. Snažily se ukázat na příkladu moravských poslanců, že vstup do sněmu není otázkou zásadní, nýbrž pouze taktickou. Tak se snažila redakce NL připravit půdu i pro mladočeské poslance, kteří se chystali přejít k aktivní účasti v parlamentní politice; *Zelený* — Josef Z. (1824—75), malíř, nar. v Rajhradě na Moravě; pro moravskou sněmovnu vytvořil podobiznu císaře Františka Josefa v životní velikosti; *Tekeli* — hrabě Imre T. (Tököly), maďarský povstalec; bojoval proti Habsburkům pod ochranou sedmihradského knížete a později Turků; *Rákóczi* — starobylý uherský šlechtický rod, pocházející z vých. Slovenska; většina jeho příslušníků vedla po staletí vzpoury proti Habsburkům;

351: *Hess* — Moses H. (1812—75), německo-židovský sociálně demokratický spisovatel a novinář, v l. 1846—47 spolupracovník K. Marxe; *za kurii velkostatkářů* — volby do zemských sněmů se konaly v kuriích: velkostatkářské, v kurii měst a obchodních komor a v kurii venkovských obcí;

353: *Arbuez* — Pedro A. (1441—85), krutý inkviziční soudce španělský; *Napoleon III.* — viz vysv. k str. 71;

354: *Homann* — Johann Baptist H. (1664—1724), něm. kartograf;

355: *rozpouštěl moravské záložny* — obětí bojů Němců proti hmotnému a duchovnímu rozvoji české národnosti na Moravě se staly v r. 1872 a 1873 i některé občanské záložny, jichž zakládání se v 2. pol. 19. stol. v českých a moravských městech s rozvojem drobného živnostnictva značně rozšířilo. Na udání z nejmalichernějších pohnutek bylo zavedeno vyšetřování proti záložně v Prostějově, která podporovala soukromou českou reálku, v Třebíči, v Kroměříži a v jiných moravských městech pro údajné překročení stanov. Pro domnělé poklesky byly záložny rozpouštěny a proti členům jejich výborů bylo zakročováno s nejnespravedlivější přísností; *J. C. Wieser* (1813—86), Ritter von Mährenheim, něm. spisovatel na Moravě; *Geibel* — Emanuel G. (1815—84), něm. lyrický básník;

356: *„Zum Tempel…"* — „Za chrám si postav svůj vnitřní svět"; *„Ich träumt' …"* — „snil jsem o tom, že jednou budu farářem"; *Gedichte* — Básně;

357: *Gartenlaube, Familienjournal* — ilustrované měšťácké časopisy; *„Schwingen möcht' ich…"* — „Chtěl bych perutě, perutě ducha";

358: *Alfréd Meißner* — viz vysv. k str. 314; *Rückert* — viz vysv. k str. 44; *Blüten wollen…* — Květy již nechtějí pučeti, mrtva je všechna poesie; *Ziffern müssen…* — Číslice musí vše obsáhnout, zlaté okovy nejsou tvrdé; *Der Dichter steht…* — Básník stojí na vyšším stupni než na cimbuřích strany;

359: *Freiligrath* — Ferdinand F. (1810—76) něm. politický básník, citát je ze sbírky Gedichte: Aus Spanien;
360: *libace* — úlitba na počest bohů, žertovně o pití alkoholických nápojů;
361: *máme v Čechách přec nějaký křik — ne?* — viz vysv. k str. 363; *Vloni byl český národ žebrákem* — v květnu r. 1873 došlo v Čechách k velkému úpadku, ohlašujícímu krizi, jež pak trvala až do r. 1879; *světské časopisy „druhé strany"* — Politik, Pokrok (viz str. 28—30 a vysv. k str. 30); *časopisy zbožné a kněžské* — Čech, viz vysv. k str. 10; Budivoj, viz vysv. k str. 264;
362: *Krolmus* — Václav K. (1787—1861), archeolog a vydavatel lidové slovesné tvorby; *Tollmann* — Antonín T., Nerudův spolužák a přítel, nadaný básník proletářského původu; zemřel předčasně před r. 1857;
363: *Tentokrát ještě nikdo „z druhé strany" neřekl...* — Rozpory mezi staročeskou a mladočeskou frakcí strany národní se stále prohlubovaly, až počátkem r. 1874 vedly k úplné roztržce. Jednou z příčin byl různý názor na další postup politického boje: mladočeši se vyslovovali pro sněmovní činnost, kdežto staročeši hájili nadále zásadu pasivního odporu. Když se v Klubu českých poslanců koncem listopadu 1873 jednalo o vstup na zemský sněm, zvítězili sice zastánci dalšího odporu rozdílem 12 hlasů, ale 29 (resp. 28) z 35 poslanců, kteří hlasovali proti, i když se podřídili rozhodnutí klubu, nesouhlasilo s ním a vzdalo se poslaneckých mandátů s odůvodněním, že setrvání při pasivním odporu i vzhledem k zemskému sněmu jim brání v práci ve prospěch země a národa a příčí se nejen jejich „politickému přesvědčení, nýbrž odporuje namnoze i zřejmě vyslovené vůli voličův" (NL 27. 11. 1873). Hned po hlasování prohlásil Rieger, že nebude příště kandidovat poslance, kteří hlasovali pro vstup do sněmu, a své rozhodnutí uplatnil v lednu 1874, kdy při volbách do říšské rady uveřejnil ještě s několika staročeskými politiky svou zvláštní kandidátní listinu. Místo zasloužilých mladočeských politiků navrhl bezvýznamné staročeské kandidáty z řad české buržoasie. Z mladočeských kandidátů byl nově zvolen jediný, a to Sladkovský. Český tisk té doby je přeplněn vzájemným obviňováním mladočechů, „strany sněmovní činnosti", nazvané stranou svobodomyslnou, a strany staročeské z porušení svornosti národního tábora; *Pius IX.... Pio Nono* — papež, s jehož jménem je spojeno vydání dekretu o papežské neomylnosti, viz vysv. k str. 17; *Hm, hm, hm!* — oblíbená píseň ze hry Chňap-Lap-Šňůra, viz vysv. k str. 68;
364: *Princ Jindřich Clam* — ve hře Shakespearově Jindřich, princ z Walesu, syn krále Jindřicha IV. Neruda uvádí na scénu hraběte Jindřicha Clama z Martinic, viz vysv. k str. 21; *Westmoreland* — hrabě W., přítel krále Jindřicha IV.; úryvek hry je ze IV. jednání, 2. scény; *doděl á Mastičkáře* — Mastičkář, staročeská hra z pol. 14. stol., nedokončená, dochovaná (kromě zlomku drkolenského) v zlomku musejním, o němž Václav Hanka tvrdil, že jej našel na deskách jed-

noho latinského rukopisu; *Politik* — viz str. 28-30; *Pokrok* — viz vysv. k str. 30;

365: *v diktandu Mojžíšově* — podle vypravování bible sepsal Mojžíš desatero přikázání, jež dal Bůh Židům na hoře Sinaji; *pan Mašek* — továrník v Nové Vsi; *podepsal nějakou adresu* — proti těm, kdož hlasovali proti pasivnímu odporu; *strana nečinnosti*—viz vysv. k str. 363;

366: *Já mu to pravil hned...* — Jedním z prostředků politického boje u nás počátkem sedmdesátých let minulého století byly pomlouvačné tiskové kampaně. Nevedly je jen německé, zvl. vídeňské listy proti Čechům, ale uchylovaly se k nim často i české deníky, zejména od konce r. 1873 a počátku r. 1874. Tehdy byla mladočeská strana obviněna, že vzala peníze od Bismarcka; ve spojitost s touto věcí byl Václavem Krásou, kupcem a starostou Sokola v Dobříši, uveden dr. Čížek (viz vysv. k str. 46). Ten ve veřejném dopise V. Krásu vyzval, aby svoje pomluvy dokázal, jinak že nazve jeho chování nepoctivým a sprostým podezříváním a bude žádat zadostiučinění trestní cestou; *Gloria in excelsis* — Sláva na výsostech; *sv. Augustin* — Aurelius Augustinus (354—430), jeden z církevních Otců; v boji proti jansenismu odsoudila církev r. 1713 některé články, které byly přímým ohlasem učení Augustinova, jako nebezpečné;

367: *dopisovatel do Pokroku* — Pokrok (viz vysv. k str. 30) 14. ledna 1874 napsal: těm, kdož volili ve slánském okrese proti Sladkovskému staročeského kandidáta Jandu, „všecko na tom záleží, aby se zachovali v spojení a v svornosti s celým ostatním národem českým"; *„Poněvadž jste nebyl navržen..."* — jde o mladočeského kandidáta Sladkovského (Pokrok 11. 1. 1874); ve volebním boji Sladkovský zvítězil; *Vokůrka* — předseda volební komise v Lounech; *„ne" a „ne", to není činnost?* — narážka na politiku pasivního odporu staročeské strany, viz vysv. k str. 363; *Fr. V. Jeřábek*—viz vysv. k str. 283; *Politik* — viz str. 28-30; *„Stavba Národního divadla..."* — Sbor pro postavení Národního divadla, v jehož čele stál dr. Sladkovský, byl počátkem ledna 1874 v těžkých finančních nesnázích. Navrhl proto program k zajištění nákladů na dostavění ND a vyzval národ k novým sbírkám. Proti tomuto návrhu vystoupil Pokrok ze 17. 1. 1874. Odmítl, aby v této záležitosti „celý národ vyzývali ti, ...kteří za poslední doby odhodlali se... naši národní sjednocenost zničiti... Lidé ti nepožívají více naší důvěry a stavba Národního divadla je otázkou neobmezené důvěry národní." (Viz Div. IV, vysv. k str. 318.)

368: *biskup Litvinovič se svými Rusíny* — Spiridion L., světící biskup řecko-katolický ve Lvově; r. 1861 se dostal na haličský sněm a odtud do říšské rady ve Vídni. Proti Polákům, Čechům a jiným Slovanům podporoval v čele rusínských poslanců, kteří slepě podle něho hlasovali, centralistické ministerstvo Schmerlingovo a nejednou je zachránil;

369: *Vždycky, když jsem se tak zadíval...* — Nerudův fejeton vychází z volebního zápasu do říšské rady v lednu 1874 po dokonané roztržce mezi mladočechy a staročechy. Za města Slané, Louny, Kladno atd. byl staročeským kandidátem Jindřich Clam-Martinic, za mladočechy kandidoval Julius Grégr. Páter Černohous agitoval pro Clam-Martinice; ten také značnou většinou ve volbách zvítězil; *Eduard Grégr* — viz vysv. k str. 114; *osud spojil činnost mou* — od r. 1865 byl Jan Neruda v redakci Grégrových Národních listů; *Smečno* — býv. panství smečenské náleželo Martinicům, od r. 1798 Clam-Martinicům; *des Menschen Aufgab' ist...* — úkolem člověka je výchova a oddivočení lidského plemene a vlastní utváření lidstva; *Rückert* — viz vysv. k str. 44;

370: *m. p.* (manu propria) — v. r. (vlastní rukou); *in spe* — zde: budoucí; *mamanteton* — kojná; *chère Maman* — drahá matka; *...trescí, jednoho křížem, druhého koflíkem jedu...* — Židé ukřižovali Krista, Athéňané otrávili číší bolehlavu svého učitele filosofa Sokrata; k těmto postavám řadí Neruda ironicky Jindřicha Clam-Martinice, proti jehož konservativním názorům bratři Grégrové bojovali; *hledím na tu národní vraždu* — míněn definitivní rozchod mezi mladočechy a staročechy, viz vysv. k str. 363;

371: *Botokudi* — indiánský kmen ve vnitřní Brazílii; *Queensland* — britská osada v severových. Austrálii; *Nestalo se tak „Janu... dánu"?* — podle balady Karla Sudimíra Šnajdra (1766—1835) „Jan za chrta dán" napsal Václav Kliment Klicpera (1792—1859) stejnojmennou činohru, v níž byl věrný panoš Jan obětován lovecké vášni rytíře Sosnomila; *začínaje od Národního divadla* — viz vstupní vysv. k str. 381; *Hoffmann von Fallersleben* (1798—1874), něm. jazykozpytec a básník, autor německé hymny Deutschland, Deutschland über alles;

372: *„Es werden Kehrbezirke..."* — „Budou se musit zřídit metařské obvody"; *Organ für...* — Orgán pro kominictví;

373: *Čech* — viz vysv. k str. 10; *Budivoj* — viz vysv. k str. 264; *zdržujem snad židy* — viz vysv. k str. 226; *Valerián Jirsík* (1798—1883), českobudějovický biskup, říšský poslanec; *Národní listy* — viz vysv. k str. 30; *Janečkové* — viz vysv. k str. 163 a 222;

374: *Prager Abendblatt* — viz vysv. k str. 76; *Tagesbote* — (viz vysv. k str. 76) otiskl 31. 1. 1874 zprávu Nár. listů z 30. 1. 1874 o tom, že Bozděch žádá od družstva českého divadla za Zkoušku státníkovu neobvykle vysoký honorář 1000 zl. Redakce Tagesbote k tomu poznamenala, že hru nezná, a že tedy nemůže posoudit oprávněnost Bozděchova nároku, ale pozastavila se nad tím, že „národní orgán nemá nic spěšnějšího na práci než postavit tak bez dalšího na pranýř nejnadanějšího dramatika a fejetonistu" současné české literatury; *Grillparzer* — viz vysv. k str. 123;

375: *Není nám nic do toho, dostane-li...* — Bozděch honorář 1000 zl. za Zkoušku státníkovu dostal (Pokrok 7. 2. 1874);

376: *v době státního bankrotu* — viz vysv. k str. 337;
377: *budou zas jen hřbitovy malé* — se zrušením košířského hřbitova se objevila zpráva o úmyslu zřídit hřbitov na Smíchově (Pokrok 8. 3. 1874); „*Ite, missa est!*" — „Jděte, propuštěna jest (společnost), mše je skončena!";
379: *Brachvoglův Narcis* — hrdina stejnojmenného dramatu něm. spisovatele Alberta Emila Brachvogla (1824—78);
381: *Tenhleten F. A. Urbánek...* — F. L. Rieger uveřejnil r. 1864 v časopise Národ článek Boucharóni, ostře namířený proti mladočechům. Vyšel v době, kdy se rozhodovalo o tom, zda myšlenka velkého národního divadla se konečně uskuteční. Rieger se ve svém článku dotýkal otázky Prozatímního a Národního divadla a kritisoval odpůrce vybudování Prozatímního divadla, kteří se obávali, aby tímto provisoriem nebyla pohřbena idea representativního divadla národního. Sbor pro postavení Národního divadla, v čele s dr. Sladkovským, byl tehdy v těžké finanční situaci; Riegrova oposice z něho v r. 1865 vystoupila, aby ztížila postavení mladočechů. Neruda zaujal stanovisko k Riegrovu článku ve fejetonu Kousek herkulské práce (viz Spol. I, str. 296—299). „K desítileté připomínce" otiskl Rieger svůj článek O boucharónech 17. února 1874 v Pokroku; mimo to vyšel „v krejcarovém pamfletu" (NL 18. 2. 1874) nákladem F. A. Urbánka. Politickým pozadím těchto jubilejních vydání bylo rozštěpení dosud jednotné strany národní; „*země i národ*" — narážka na Riegrův spis „Čechy, země i národ"; *Droz* — František Xav. D. (1773—1850), franc. filosof a ekonom; *Irving* — Washington I. (1783—1859), amer. spisovatel;
382: *Crébillon* — Prosper Jolyot de C. (1674—1762), franc. dramatik; *Černý Jiří* (Karadjorde) Petrović, osvoboditel Srbska ze jha tureckého; boj byl ukončen r. 1806; *Nicolo Paganini* — jako rok narození se nyní uvádí r. 1872; *dekret o úplné volnosti náboženské* — Code civile des Français z r. 1794; *Bohemie* — viz vysv. k str. 46;
383: *Špatný* — František Š. (1814—83), český slovníkář. Na Žofíně vystavoval německo-český slovník umění kuchařského; dostal za něj stříbrnou medaili; *crustat* — z franc. croustade, chlebová paštika, jídlo z chlebové kůrky; „*gelée*" — ovocná huspenina; „*galantine*" — Gelatine, studený pokrm z masa drůbeže, pernaté zvěře nebo telecího; „*gâteau*" — koláč; „*chateaubriand*" — biftek pečený mezi dvěma jinými; „*diverse*" — rozmanitý; „*russischer Salat*" — ruský salát; *Man sieht's, man betracht't's* — Vidí se to, pozoruje se to, směje-me se tomu, co na tom!; *šlechta... hodlá pracovat „až do těch hrdel"* — narážka na prohlášení české šlechty ústy Karla Schwarzenberga v sněmovně po pádu Hohenwartovy vlády, že český národ bude stát při svých právech „až do těch statků a hrdel"; *klempíř jistý* — Antonín Amler, „dvorní" klempíř v Praze III; *Westphalen* — Friedrich W., c. k. rytmistr, majitel panství ve Vestfálsku a Chlumu

v Čechách; *hrabě Leopold Thun* (1811—88), rak. státník a politik, jako ministr kultu a vyučování ve Schwarzenbergově a Bachově vládě centralista a germanofil, později federalista; podporoval Hohenwartův pokus o vyrovnání; „*Filet in aspic*" — řízek v rosolu; *von Fasan* — z bažanta; *Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 320; „*Galantine von Kapauner*" — Gelatine von K., rosol z kapounů; „*gelée von Ananas*" — rosol, huspenina z ananasu; „*gemischte Torte*" — míchané dorty;

385: *Loňský rok byl neskonale příjemný...* — Ve schůzi Katolické politické jednoty pronesl její místopředseda Jiří Kristián František Lobkovic (1835—1908) 1. března 1874 řeč o „novověkém lžihusitství". Uznal Žižkovu slávu i vliv husitských válek na vývoj českých dějin; s husity, kdyby „skutečně ještě v Čechách... se nacházeli,... bychom nejspíše,... v nynější době mohli žít tak svorně, jak žijeme v přátelském poměru s jinými, např. evangelickými křesťany" (Čech 5. 3. 1874). „Novověcí husité" jsou však ve volbách propadlí politikové, kteří klamou upřímné národovce. Hus a jeho stoupenci byli lidé věřící, „lžihusité" vystupují proti každé víře. Z jejich tiskáren vyšel hanopis, jenž označil procesí k oslavě 900. výročí založení pražského biskupství jako procesí zpátečníků. Lobkovicova řeč měla v politickém životě silnou odezvu. Voliči Ml. Boleslavi, Mělníka aj. mu vyslovili nedůvěru (NL 25. 3. 1874), strana svobodomyslná svolala 29. 3. 1874 do tělocvičny pražského Sokola shromáždění lidu proti zlehčování husitství; mezi Čechem, Politikou, Pokrokem a Nár. listy došlo počátkem dubna 1874 k prudké polemice; „*Rok hrůzy...*" — v květnu 1873 byl státní bankrot, viz vysv. k str. 337; *Schmerling* — viz vysv. k str. 7; proti Schmerlingově únorové ústavě z r. 1861 se Maďaři ostře postavili. Uherský sněm se usnesl na adrese, v níž zavrhl patenty a říjnový diplom, a žádal spojení Sedmihradska a popř. i Charvátska s Uhrami;

386: *812 kněžských petentů* — viz vysv. k str. 213; *Naučný slovník* — viz vysv. k str. 100; *Husovi vytýká slovník přece ledacos* — tak např. nehlubokost myšlenek, samolibost; Hus prý zavdával příčinu i ke spravedlivým stížnostem, nepodrobil se poslušně rozkazům, nachyloval se k hledání cest násilných (Riegrův Slovník naučný III, str. 983—988); *jak byl Žižka chybující* — „Vychvalovatelé jeho prohlásili všecko za dobré...; tupitelé jeho zase upadli v krajnost opačnou, kladouce na vrub slepého hrdiny všecko, co náboženský a národní fanatismus po Čechách a po okolních zemích nekalého natropil. Nemajíce příčiny ani k jedněm ani k druhým více se kloniti, podati chceme..." (R. Slovník naučný X, str. 512—520); *jak to Koniáš vlastně dobře myslil* — jesuita Antonín K. (1691—1760), neblaze proslulý ničením českých knih, je v Riegrově Slovníku „horlivý vlastenec, ve svém ovšem způsobě, a pilný spisovatel český"; *Komers* — Antonín Emanuel K. (1814—93), ředitel statků, zemský a říšský poslanec, autor zemědělských spisů psaných většinou německy;

Zdekauer — Emanuel Z. (1802 — 75), zakladatel bývalé Pražské záložny řemeslnické; obě hesla jsou pak v Riegrově Slovníku nedokončena, neboť Komers i Zdekauer ještě žili; *s umírajícím papežem* — Piem IX.; zemřel však až r. 1878; *Kapitol* — viz vysv. k str. 21; *Herder*—viz vysv. k str. 61; *páter Bex*—Petr B., v l. 1853—84 generál Tovaryšstva Ježíšova; „*Vašnosti — neomylnost!*" — viz vysv. k str. 17; *Konvikt* — viz vysv. k str. 8; *Schneidrovy „pašijové hry"* — společnost, která vystupovala ve větších městech s imitací pašijových her v Oberammergau v Bavorsku; v Praze byly Schneidrovy hry zahájeny v Konviktském sále 26. 2. 1874;

387: *utopení sv. Jana* — viz vysv. k str. 237; *hafani krále Václava* — Čech a Budivoj, katolické politické listy (viz vysv. k str. 10 a 264); *Novoměstské divadlo* — viz vysv. k str. 8; *náš pan intendant* — po O. Zeithammerovi převzal funkci intendantskou Rudolf Fürstl z Teicheku, viz vysv. k str. 283; *Smetanovu novou operu komickou, Dvě vdovy* — po prvé byla provedena 27. března 1874;

388: *František Pěkný* (1815—74), naposledy hostinský U města Pešti; zemřel v městském chudobinci u Sv. Bartoloměje 13. 3. 1874;

389: *za krutých dob leo-thunovských a bachovských* — viz vysv. k str. 7; Leo Thun, tehdejší ministr vyučování, byl hlavním podporovatelem moci katolické církve jako nejpevnější ochrany proti buržoasnímu liberalismu a revoluci; *studentský rámus... na nábřeží*— viz vysv. k str. 7; *Italiáni z Lombardska a Benátek* — království lombardsko-benátské bylo v té době součástí Rakouska;

390: *Roku 1859 náhle zmizeli* — r. 1859 byla Sardinie, vedená Cavourem, pod jejímž protektorátem se vytvořil r. 1857 „Národní spolek" italských vlastenců s cílem sjednotit Itálii, napadena Rakouskem, jež Italové nenáviděli pro politický a protinárodní persekuční systém, který zavedlo v Lombardsku a Benátsku. Rakousko bylo Sardinií a jejím spojencem Francií poraženo 4. 6. 1859 u Magenty a 24. 6. 1859 u Solferina a musilo postoupit většinu Lombardska; *Sondrio* — město v sev. Itálii; *A roku 1863, když Poláci...*—r. 1863 vypuklo v Polsku povstání, k němuž vydala výzvu polská revoluční vláda ve Varšavě, a přeneslo se na Litvu, Bílou Rus a Ukrajinu; *nehrál Leary* — viz vysv. k str. 159;

391: *Chodí (v množném počtu) zas po Praze...* — Mezi Auerspergovou vládou a říšskou radou docházelo počátkem r. 1874 k takovým neshodám, že se i ve vídeňských listech připouštěla možnost ministerské krize. Parlamentní polemiky posilovaly lichou pověst o opětném povolání Hohenwarta a o vyrovnání. I v Uhrách procházelo ministerstvo Szlavyho od prosince 1873 krizí, zaviněnou hlavně špatnou finanční situací země. Ministerský předseda Szlavy nemohl dvě důležitá ministerstva obsadit způsobilými politiky své strany a ani jeho nástupce Bittó, jmenovaný v březnu 1874, nemohl najít dost vhodných kandidátů na ministerská křesla; *Beust* — viz vysv.

k str. 108; *Maďaři sami nepřijmou těch třiceti percent* — původní kvóta společných nákladů Rakousko-Uherska byla: Rakousko 70 %, Uhry 30 %; *Ti kuchaři naši...* — citováno z Písně veselé chudiny (ČČM 1827, str. 20);

392: *V Uhrách mají tucet ministerstev* — po vyrovnání rakousko-uherském r. 1867 měli Maďaři ministerského předsedu a devět ministrů; s Rakouskem měli společné ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo společného vojenství a společných financí; *zásluhy o nejnovější disharmonii v českém národě* — narážka na rozkol mezi mladočechy a staročechy, viz vysv. k str. 363; *Mayer* — Jan Nepomuk M. (1818 až 1888), český skladatel, zpěvák a dirigent, odpůrce B. Smetany; r. 1862 byl jmenován prvním kapelníkem Prozatímního divadla; *Univers* — pařížský klerikální deník, založ. r. 1832; *spolek „svobodných myslitelů"* — podle zprávy Pokroku z 18. 5. 1874 byl J. Neruda členem spolku. Předsedou byl truhlář Šíba, orgánem časopis Svoboda, který Alfons Šťastný koupil od J. Grégra a J. Baráka;

393: *u Sachra* — proslulá vídeňská restaurace a kavárna;

394: *Smím se trochu pochválit?...* — Staročeský list Pokrok při hájení národní strany proti Nár. listům, které ji označily za stranu klerikální, pronesl 7. 4. 1874 výrok „Však Pokrok a velká strana národní nemá účastenství ani vliv v redakci Čecha", nad nímž se rozhorlil katolický list Čech. V dlouhé odpovědi z 9. 4. 1874 uvedl, že není zvyklý „klusati... za jinými listy", být statečný teprve tehdy, když už nepřítel byl od jiného zatlačen, a že by se poděkoval, aby na něj mělo mít vliv vedení Pokroku. Pokud jde o odlučování Čecha od strany národní, upozornila redakce zmíněného katolického orgánu Pokrok, že „Palacký a Rieger málo za ně budou vděčni listu, kterýž jejich orgánem jest". Nakonec však oba listy, zastánci téhož směru politického, nedorozumění urovnaly (Pokrok 9. 4. 1874, Čech 10. 4. 1874); *volby do říšské rady* — viz vysv. k str. 363;

395: *Fiasko* — slovní hříčka s Schillerovým dramatem Fiesko; *Bhartrihari* — indický básník a filosof ze 7. stol. n. l.;

396: *článek... o Velký pátek* — narážka na nepodepsaný úvodník Pokroku z 3. 4. 1874 (NL v polemice „postní kázání... od dr. Riegra") o shromáždění pražského lidu v sokolovně, svolaném stranou svobodomyslnou proti zlehčování husitství (viz vysv. k str. 385). Pokrok nazývá účastníky schůze „lžihusity", zdůrazňuje, že v řadách husitů byli i kněží i šlechtici, a dokazuje zásluhu kněžstva v národním boji a odvahu a vlastenectví mnohých členů šlechty. Pokrok ze 14. 4. 1874 vytýká Nár. listům sprostý a surový způsob boje; zejména urážejí Riegra („prázdnota hlavy"), aby podkopaly jeho autoritu; *ani jediný z těch osmadvacíti* — viz vysv. k str. 363; *Sladkovskému vytýkána — třesoucí ruka...* — r. 1848 patřil Sladkovský k vůdcům pražské revoluce; za to byl odsouzen k smrti provazem, trest mu však byl zmírněn na dvacet let těžkého žaláře. Odpykával si jej v olomoucké pevnosti

v kasematech u brány sv. Kateřiny, po osmiletém věznění byl r. 1857 amnestován;

397: *Scheferův Breviář pro laiky* — viz vysv. k str. 269; *v nedávné výstavě inženýrské* — výstava spolku inženýrů a architektů v Praze, konaná koncem března 1874 v Novoměstské radnici;

398: *pia desideria* — zbožná (nesplnitelná) přání; *Schulz* — Josef Sch. (1840—1917), prof. na české technice v Praze, architekt, tvůrce plánů Národního musea; *Finger* — František F. (1812—89), řed. staveb. úřadu m. Prahy;
Ullmann — Vojtěch Ignác U. (1822—97), český architekt, známý stavbou Prozatímního divadla, Českého vysokého učení technického, Vyšší dívčí školy v Praze; *Wiehl* — Antonín W. (1846—1910), český architekt (nynější Museum Klementa Gottwalda, Slavín); *Zeyer* — Jan Z. (1847—1903), český architekt v Praze; zprvu měl společnou kancelář s Ant. Wiehlem; *Martin* — Josef M. (1842—1924), český spisovatel, architekt a městský stavitel v Praze; *kněhkupectví Grégra a Dattla* — viz vysv. k str. 92; *Koňská brána* — pevnostní brána na býv. Koňském trhu (Václavském nám.) v místech Národního musea; *Žitná brána* — stávala na horním konci Žitné ulice; *Ringstraße* — okružní třída kolem vnitřního města Vídně;

399: *Slepá brána* — na horním konci Ječné ulice; *Státní nádraží* — nyní nádraží Praha—střed; *Nová brána* — na křižovatce Opletalovy a Bolzanovy ulice;

400: *Akademický spolek pražský* — Akademický čtenářský spolek v Praze (1849—99), středisko národních a osvětových snah českého studentstva; *dnes sídlí v přední třídě* — na dnešní Národní tř. č. 60;

402: *Herder* — viz vysv. k str. 61;

403: *temena* — zde prameny; *Labický* — Josef L. (1802—81), český skladatel, autor Směsi národních písní;

404: *„Die Speisekarte!"* ...—„Jídelní lístek!" — „Sklepníku, přineste mi Národní listy!" — „Platit!"; *Presse* — viz vysv. k str. 46;

405: *Benke* — Josef B., majitel uměleckého kovoliteckého závodu na Smíchově;

406: *To si pamatujte, kdykoli se vám spílá* ... — Volby do českého zemského sněmu počátkem července 1874 se konaly po konečné roztržce mezi stranou národní a stranou svobodomyslnou za velmi ostré polemiky českých listů. Mladočeské Nár. listy obviňovaly Riegra a Palackého ze spojenectví s feudály a klerikály, staročeské deníky Pokrok a Politik napadaly svobodomyslné politiky. Tak např. tvrdily o dr. Kodymovi, že označil deklaraci za hloupost a že je ochoten od ní upustit, protože jako deklarant nedostal od německého zemského výboru za hospodářskou čítanku vypsanou odměnu 500 zl. O vítězství strany národní ve volbách se značně přičinila horlivá agitace kněží. Politik ze 4. 7. 1874 však prohlašovala, že hlavní zásluhu má O. Zeithammer (viz vysv. k str. 18), který volby sám organisoval a vedl. On

také poslal Riegra do Jilemnice a do Chotěboře. Nár. listy ze 4. 7. 1874 napadly Riegra, že v Chotěboři pobíhal po ulicích, zastavoval rolníky a vpisoval jim jméno staročeského kandidáta do volebních lístků; *Trojan* — Alois Pravoslav T. (1815—93), doktor práv, mladočeský politik; *Sladkovský* — viz vysv. k str. 117; *Kodym* — Filip Stanislav K. (1811—84), lékař, popularisátor přírodovědných oborů, redaktor hospodářských časopisů; *Čížek* — viz vysv. k str. 46; za sporu o obeslání nebo neobeslání zemského sněmu složil dr. Čížek s 27 poslanci 24. listopadu 1873 mandát s odvoláním k rozhodnutí voličů; ve volebním zápase za okres jilemnický však mandát ztratil; *Škarda* — Jakub Š. (1828—94), český politik a právnický spisovatel; *Grégrové* — viz vysv. k str. 7 a 114; *Toman* — Hugo T. (1838—98), doktor práv, český spisovatel; *Hevera* — Čeněk H. (1836—96), okresní tajemník v Kolíně; *Venkovské (volby) jsou již odbyty* — konaly se 3. července 1874; volby v městech a místech průmyslových byly 6. července;

407: *Skopec* — Adolf S. (1829—96), doktor práv, ředitel Městské spořitelny v Praze;

408: *jako kdys na Hostýně netušený zázrak* — k hoře Hostýnu se pojí pověst o zázraku z r. 1241, podle níž bylo domácí křesťanské obyvatelstvo, jež bylo obleženo Tatary, zachráněno od smrti žízní Boží pomocí (báseň Jaroslav v Rukopise královédvorském); *dostaví si... velké své divadlo* — viz vysv. k str. 367; *Libuše* — vznikla r. 1872, ale Smetana ji určil až k otevření Národního divadla r. 1881; *upisování „pod výminkou"* — pod podmínkou, že Sbor pro dostavění Národního divadla v Praze bude přeměněn podle návrhu „několika upřímných vlastenců" z Prahy z 19. května 1874.V tomto návrhu se žádalo, aby počet členů sboru byl neobmezený a aby členem sboru se stal s celým hlasem každý, kdo složí na ND 500 zl. Upsané příspěvky se měly skládat až po přeměně sboru, a to buď najednou, nebo v pěti stejných ročních lhůtách. Do 30. 6. 1874 bylo upsáno „pod výminkou" 78 570 zl.;

409: *Louis Leger* (1843—1923), francouzský slavista, autor několika spisů o českém národě; *masonská lóže* — organisace svobodných zednářů; (viz Menší cesty);

410: *výlet... do Kostnice* — viz vysv. k str. 319; *Agence Havas* — telegrafní zpravodajská kancelář, založená r. 1835 Ch. Havasem v Paříži;

411: *‚mnoho přátel naše škoda'* — narážka na hru V. Sardoua;

412: *Frankfurt* — F. nad Mohanem; *Börne* — Ludwig B., vl. David Löb Baruch (1786—1837), liberální něm. novinář, kritik a politik; *Rothschild* — viz vysv. k str. 41; *Amšl Rothschild* — Anselm Salomon R. (1803—74), člen rakouské panské sněmovny;

413: *za krymské války* — viz vysv. k str. 182; *Šalomoun Rothschild*— Salomon R., syn zakladatele domu, hlava bankovního závodu ve Vídni; zemřel v Paříži r. 1855 ve věku 81 let;

415: *Je to divný, osudný den...* — Den 15. září 1874, kdy sedm svobodomyslných poslanců (dr. Ed. Grégr, dr. Prav. Trojan, dr. Rob. Nittinger aj.) opustilo pasivní odpor a vstoupilo na český zemský sněm, přirovnal staročeský Pokrok (16. 9. 1874) ke dni sv. Rufa (26. srpna) 1278, kdy zahynul král Přemysl Otakar II. v bitvě na Moravském poli u Suchých Krut, prý především zradou Miloty z Dědic. Staročeský tisk označil rozhodnutí svobodomyslných poslanců za „černý čin" a odsoudil je, třebaže vstoupili na sněm s osvědčením, že stojí při státním právu českém, ale chtějí společnou snahou všech liberálních živlů bez rozdílu národnosti zajistit opravdový pokrok a zabezpečit trvalou svobodu národa. Námitky proti volbě dr. Trojana — o úloze O. Zeithammera viz ve vysv. na str. 406 — byly zamítnuty; *v den svatého Nikodéma* — 15. září; *na ty, kteří na sněm... pořád ještě nešli* — na staročechy; opustili pasivní odpor až v září 1878;

416: *„Staří" si teď také zas přibrali pražské divadlo* — Staročeský deník Politik přinesl ve dnech 12.—26. září 1874 osm anonymních fejetonů O českém divadle, které útočily na poměry v Prozatímním divadle, aby bylo dosaženo změny ve vedení družstva a divadla podle záměrů staročechů. Opětovně byl napadán dr. Čížek, místopředseda družstva. Fejetonista Politiky se nezastavil ani před B. Smetanou; 13. 9. 1874 tvrdil, že má ohromnou gáži jako skladatel, první kapelník, umělecký ředitel a ředitel operní školy, přitom že je jeho činnost až příliš nepatrná. „Záslužnému vedení" Čížkovu přičítá fejetonista Politiky, že českou scénu opustili Šebesta, Novák, Prošek aj. Šebestu (viz vysv. k str. 124) prý Čížek hrubě odbyl, když chtěl přidat 5 zl. měsíčně; u německého divadla dostal 3000 zl. ročně. Vlastní příčinou prý byla obava barytonisty Josefa Lva (1832—88), Nerudova přítele, aby ho Šebesta nepřerostl. „Velmi vzdělaný hudebník, zdatný a spolehlivý pěvec" Novák, který úspěšně zastoupil J. Lva, byl prý propuštěn, poněvadž se jeho hlas nelíbil Čížkovi. „Zločinem" barytonisty Proška (ne Prokše, jak mylně uvádí Neruda), který rovněž úspěšně zpíval Lvovu úlohu, bylo, „že byl žákem pěvecké školy p. Pivody" (Politik 16. 9. 1874). Proti Politice vystoupily v ostré polemice Nár. listy; *Pivoda* — viz vysv. k str. 307; *Mayer* — viz vysv. k str. 392;

417: *Pulda* — Antonín P. (1848—94), český herec a režisér, působil v Prozatímním a v Národním divadle; jeho hra Čert na zemi byla dávána v aréně na hradbách; *Koňská brána* — viz vysv. k str. 398;

418: *Volby jsou zde* — 20. a 23. října 1874 do říšské rady; *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 18; *jeho bratr Franc* — JUDr. František S. (1837 až 1902), průmyslník a velkoobchodník v Praze, zemský a říšský poslanec; *O. Zeithammer* — viz vysv. k str. 18; *mlynář Trojan* — Josef T., mlynář z Okoře, staročeský kandidát; do říšské rady byl zvolen; *Sladkovský* — viz vysv. k str. 117; *dr. Trojan* — viz vysv. k str. 406; *Grégři* — viz vysv. k str. 7 a 114; *Čížek* — viz vysv. k str. 46; *Kučera*

— dr. Jan K. (1838—95), advokát v Praze; *Tonner* — Emanuel T., ředitel československé obchodní akademie v Praze; *Mašek* — viz vysv. k str. 365; *Kralert* — František K. (1812—79), lékař v Pelhřimově, v l. 1861—75 poslanec na zemském sněmu a říšské radě;

419: *Vincenc Vávra* — viz vysv. k str. 320; *kníže Lobkovic* — viz vysv. k str. 310; *hrabě Clam-Martinic* — viz vysv. k str. 21; Julius Grégr zvítězil nad Clam-Martinicem v užší volbě; *hrabě Kinský* — dr. Bedřich K. (1834—99), zemský a říšský poslanec, člen panské sněmovny; *Tilšer* — profesor v Praze; *hrabě Harrach* — Jan Nepomuk z Harrachu (1828—1909), zemský a říšský poslanec; *Hermann* — JUDr. Emil H., advokát v Praze; *kníže Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 68; *závidím Horvatům* — universita v Záhřebě byla otevřena od stud. roku 1874/75;

420: *Rokytanský* — viz vysv. k str. 260; *Škoda* — viz vysv. k str. 260;

422: *Volební polonéza* — volby do říšské rady (venkovské obce 20. října, města 23. října 1874); *Berthold Schwarz* — viz vysv. k str. 228;

423: *porozuměl jsem... soustavě nových měr a váh* — rakouská vláda dovolila, aby se od ledna 1873 užívalo metrické soustavy; *Ferdinandova třída* — dnešní Národní; *Šlikův palác* — na rohu Spálené ul. a býv. Ferdinandovy tř.;

424: *„cul de Paris"* — tzv. honzík u dámských šatů; *Mayer* — viz vysv. k str. 392. Za pruské okupace r. 1866 zastavil ředitel Thomé činnost českého divadla. Někteří herci vyjednávali s ředitelem německého divadla Wirsingem, aby spojil obě pražská divadla pod svým ředitelováním (Div. III, str. 126—143);

425: *finanční pan ministr... promluví o novém deficitu* — ministrem byl baron de Pretis; říšský rozpočet na r. 1875 vykazoval schodek přes 12 miliónů zl.; *vojenský pan ministr* — říšský ministr války baron Koller, do 14. 6. 1874 místodržitel a velící generál v Čechách (viz vysv. k str. 223); *Camillus* — Marcus Furius C., římský vojevůdce a politik, osvoboditel Říma od Galů r. 390 př. n. l., „otec vlasti";

426: *Vycpanou kukačku na jich rakev, už jsem to jednou řekl* — ve fejetonu v NL z 21. 1. 1872; *vestálky* — kněžky římské bohyně Vesty; jejich úřad trval třicet let, poklesek proti cudnosti byl trestán zakopáním za živa;

427: *Das Heiraten...* — Ženění a vdávání ve starých a nových zákonech; *čtvrtní* — dozorčí úředník městské čtvrti;

429: *Bylo to několik děsných neděl...* — Nerudův fejeton se vztahuje k úmrtí Vítězslava Hálka (8. 10. 1874) a Františka Branislava Kořínka (19. 11. 1874). Hálek, nejstarší člen redakce Nár. listů, byl naposledy napaden staročeskými odpůrci několik neděl před smrtí, když měl být jmenován čestným členem Akademického spolku. Spisovatel F. B. Kořínek, člen redakce Nár. listů, býv. zemský poslanec, byl jako jeden ze „zrádné sedmadvacítky" nazýván staročeským tiskem „odštěpencem", „vlastiškůdcem" apod. O mrtvém Hálkovi psaly

staročeské listy Pokrok a Politik jako o jednom z nejpřednějších českých básníků, jejich redakce položily na hrob krásné věnce a sbíraly na Hálkův pomník v Praze a na Závisti, Kořínka po smrti chválil Pokrok z 20. 11. 1874 jako „upřímného, obětavého vlastence". O změně postoje staročeských listů k oběma zesnulým spisovatelům uvažoval mj. úvodník Nár. listů z 21. 11. 1874 Nad dvěma hroby; *Mohamedovi pohřební duchové Monker a Naker* — podle islámského učení soudí každého člověka po smrti nejprve andělé Munkir a Nakir, pak teprve Bůh;

430: *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 18; *Svatobor* — podpůrný spolek pro české spisovatele, založený r. 1862 z podnětu F. Palackého; *Otakar Zeithammer* — viz vysv. k str. 18;

431: *Mayer* — viz vysv. k str. 392; 2. listopadu 1874 se Mayer vrátil na své místo v Prozatímním divadle; jako ředitel byl pověstný šetrností; *slečna Ehrenbergova* — Eleonora E. (1832—1912), v l. 1862—85 vynikající zpěvačka Prozatímního a později Národního divadla; *Večer tříkrálový* — komedie W. Shakespeara;

432: *Benedix* — Julius Roderich B. (1811—73), něm. herec, v Nerudově době u nás oblíbený dramatik; *Král a uhlíř* — premiéra byla 24. listopadu 1874; referát v Politice 27. 11. 1874; *paní Malá* — Otýlie Sklenářová-Malá, viz vysv. k str. 318;

433: *v článku Eine Hetzjagd* — Štvanice; *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 18; *v jisté „době hrůzy"* — viz fejeton z 29. listopadu 1874, str. 429—432; *články... v Národních listech a Obraně* — NL 3. a 5. 12. 1874; *Obrana* — deník strany svobodomyslné;

434: *Ida Hahn-Hahnova* — viz vysv. k str. 117; *Vašeho domu v Jindřišské ulici* — J. S. Skrejšovský měl knihtiskárnu v Jindřišské ulici č. 901/7;

435: *mladočeši* — viz vysv. k str. 17; *„zpustlí vegetariáni"* — narážka na Sladkovského, který se stal v polovině sedmdesátých let zásadním vegetariánem a svými články se snažil dokázat škodlivost masa a zoškliviti jeho požívání (viz Servác Heller, Z minulé doby našeho života národního, kulturního a politického, I. díl, str. 97); *měl jednou malíř malovat* — viz vysv. k str. 25 (Apelles); *o slově „charakter"* — J. S. Skrejšovský je v článku Politiky Eine Hetzjagd oceněn jako „charakter, o jehož nepoddajnost se láme každá trampota, po léta na něm páchaná, v jehož osobě je typ našeho národa tak ztělesněn, že se na ni soustřeďuje odvaha všech jeho nepřátel";

437: *Štědrý den popsat...* — Rok po rozkolu dosud jednotné strany národní za prudkého politického boje mezi listy staročeskými a klerikálními na jedné straně a mladočeskými na straně druhé se konal v Praze dne 27. prosince 1874 za předsednictví Sladkovského první valný sjezd strany svobodomyslné. Zasedal v Konviktském sále a účastnilo se ho na 900 stoupenců mladočeského tábora ze všech končin země. Na sjezdě byla jednomyslně schválena resoluce, která vytyčila jako

nejbližší úkoly strany svobodomyslné: obhájení politických svobod, opuštění zásady trpného odporu, dosažení samosprávy českých zemí na českém sněmě, ochranu národností, opravu sněmovního volebního řádu podle zásad všeobecného práva hlasovacího, péči o zvelebení českého školství, starost o hmotné zájmy lidu. Všechno úsilí strany svobodomyslné má směřovat k tomu, ,,aby českému národu zabezpečily se základy vlastního jeho života, mohutnějšího rozvoje a šťastnější budoucnosti" (NL 28. 12. 1874). K vedení strany byl zvolen jedenadvacítičlenný sbor důvěrníků; ,,*Gloria*" — viz vysv. k str. 366;

438: *na Krymu* — viz vysv. k str. 182; *bartolomějská noc* — viz vysv. k str. 265; *z... ,,pastušských chyží"* — z Kollárových veršů ,,Často tichá pastuchova chyška více pro vlast může dělati" (Slávy dcera, 2. zpěv, znělka 123);

440: ,,*české volby*" — volby do zemského sněmu 15. a 18. března 1875; *Staročeské provolání volební* — kandidátní listina staročechů a provolání k ,,rodákům" podepsané F. L. Riegrem z 5. března 1875; *ochránili by krásný Mánesův orloj* — originál Mánesovy výzdoby staroměstského orloje z r. 1865 byl uložen v Městském museu a nahrazen kopií od Emanuela Krescence Lišky (1852—1903); *Krakonoš* — politický týdeník, vycházející od r. 1872 v Jičíně;

441: *dali se z dlouhé chvíle odsoudit k smrti provazem* — Josef Podrázský a František Hanuš odsouzeni 26. února 1875 pro zločin úkladné vraždy loupežné, Jan Staněk 23. února 1875 pro stejný zločin; *Politik* — viz str. 28-30; *Nepovedlo se ... přeložit naše divadlo z českého do německého* — viz vysv. k str. 424;

442: *surový nájezd Hudebních listů na Smetanu* — Několik pražských šlechtičen uspořádalo soukromý koncert ve prospěch svého bývalého učitele B. Smetany, aby měl peníze na léčení. Pivodovy Hudební listy nazvaly to žebrotou. Útoku se chopila Politik J. S. Skrejšovského a zaměřila jej proti mladočechům. B. Smetany se ujal J. Neruda ve fejetonu z 27. února 1875 (NL 28. 2. 1875); *ad vocem Smetana* — stran, pokud se týče Smetany; *V předvečer jeho jmenin* — 5. března 1875; *spořitelna se baví a jubiluje* — oslava 50. výročí vzniku České spořitelny v Praze, nejstarší spořitelny v Čechách;

443: *pod tragickou firmou ,,Antigona"* — Antigona, hrdinka stejnojmenné tragédie řeckého dramatika Sofokla (497—406); přišla o život, poněvadž přes přísný zákaz pohřbila mrtvolu svého bratra Polyneika; ,,*cul de Paris* "— viz vysv. k str. 424;

444: *Na Vaječném trhu vypukne velký, krásný požár* — 7. března 1875 shořelo skladiště pletených košů obchodnice Stöcklové; hasičům se podařilo požár lokalisovat;

445: *také se již do... ,,poctivé strany" pustily velké vídeňské listy* — podle zprávy NL z 12. 3. 1875 je vídeňská Neue freie Presse, jejímž hlavním akcionářem je Ofenheim (viz vysv. k str. 448) ,,celá rozčertěna,

že mezi Němci chce se tvořit strana ‚poctivých lidí', která uznává jedinou zásluhu — nekrást";

446: *U nás ještě nenapsal nikdo o celé řadě mužů...* — týká se útoků listů J. S. Skrejšovského Politik a Brousek; pokud jde o narážky na cement, viz o nich v Dodatcích na str. 490—495. Nár. listy občas přinášely i seznamy nadávek, jež Skrejšovského listy obsahují. Tak např. 9. prosince 1874 jich uvádějí z Brousku a Politik za jediný den přes 70;

447: *Povídám — byla právě řeč...* — Ve volbách poslanců do českého sněmu v březnu 1875 získala strana svobodomyslná dva další poslance; tím se zvýšil počet jejích poslanců ze sedmi na devět. Ve volebních zprávách zdůrazňoval tisk strany svobodomyslné, že někteří staročeští kandidáti byli zvoleni jen za slib voličům, že i oni vstoupí najisto do zemského sněmu. Růst strany svobodomyslné od července 1874 je v počtu zvolených kandidátů výraznější než v množství získaných hlasů (zvýšilo se o více než 250 000 hlasů). Ostrou polemiku sváděly po volbách Nár. listy s Politikou o Litomyšl a Poličku, kde byl zvolen Sladkovský. Nerudova zmínka o věznění Sladkovského v olomouckých kasematech, o jeho netalentovanosti atd. vychází z útoku Politiky proti mladočechům z 18. 3. 1875 pod názvem Politische Sansculotten; *poslanec Čulík* — staročeský kandidát Čulík zvítězil nad kandidátem strany svobodomyslné dr. Maxem Wellnerem; *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 18;

448: *Ofenheim* — Viktor O., rytíř z Pont-Euxinu, gen. ředitel lvovsko-černovické dráhy, byl od 4. ledna do 16. února 1875 souzen vídeňskou porotou pro zločin podvodu ve výši několika miliónů zlatých při stavbě železnice; O. byl uznán nevinným; *„Politik talentovaný"...* *překladatelem* — Rieger, viz vysv. k str. 381; *J. S. Skrejšovský ...* *několik velkostatků* — v tzv. chabrusových volbách r. 1872 (viz vysv. k str. 223) koupil několik velkostatků z rukou ústavověrné šlechty; *v té nové míře stotinné* — doplňky k zákonu z 23. července 1871 vyloučily v Rakousku užívání všech jiných měr a vah než soustavy metrické;

449: *prostonárodní dílo o porodnictví* — Mladá matka; poučení, jak se má žena zachovati od početí až k samostatné výživě dítěte. Sepsal dr. Jan Janda, nákl. Fr. A. Urbánka, knihkupce;

451: *Všechny ctěné pány vlastence české...* — Rozpory mezi staročechy a mladočechy přecházely v ostré boje hlavně v době předvolební. Staročeské listy psaly o mladočeských politicích a novinářích jako o zrádcích. Např. v dubnu 1870 otiskoval J. S. Skrejšovský v Pokroku články pod názvem Literární Jidášové, v nichž označil sedm mladočeských poslanců, kteří opustili pasivní odpor a 15. září 1874 vstoupili na český sněm, za sedm „zrádných Milotů z Dědic". V březnu 1875 obvinily staročeské listy stranu svobodomyslnou, že obdržela od vídeňské vlády 50 000 zl. na volby. Zprávu otiskl berlínský časopis Norddeutsche allgemeine Zeitung, který ji dostal od pražského do-

pisovatele staročeského listu Politik. V Mariánské ulici (nyn. Opletalově), o níž je ve fejetonu řeč, byla tehdy (v čís. 929/20, v domě „U zlaté lodi") redakce, administrace a expedice Nár. listů;

455: *16. máj, slavnost jarní* — viz vysv. k str. 136;

457: *Simson* — Samson; *„hřích píti..."* — citát je ze Starého zákona;

458: *„Ty jsi tak hloupý..."* — Dne 13. května 1875 vyšla v Praze brožura nadepsaná „Obrana! Otevřený list dr. Juliu Grégrovi, vůdci tak zvané strany svobodomyslné, majiteli Nár. listů atd. Svým krajanům na uváženou píše Bohuslav Horák z Tábora". V brožurce byl Julius Grégr vykreslen jako nečestný muž a byl obviněn — a s ním celá svobodomyslná strana — z prodajnosti a ze zrady. Mimo jiné se o něm tvrdilo, že byl na počátku r. 1875 dvakráte ve Vídni pro státní subvenci. B. Horák byl zaměstnán v deníku strany svobodomyslné Obraně, ale pro podezření z krádeže byl propuštěn. Vstoupil potom do služeb J. S. Skrejšovského, majitele Politiky a Brousku. Od 12. března 1875, kdy vyvrcholil volební zápas mezi staročechy a stranou svobodomyslnou, přinášely tyto listy útoky B. Horáka proti Grégrovi a red. Nár. listů Barákovi. Zmíněná brožura byla vytištěna ve velkém nákladu k májovým slavnostem a měla být rozdávána, byla však na Grégrův zákrok zkonfiskována. Grégr podal na B. Horáka žalobu, která se projednávala před pražskou porotou 17. prosince 1875. Při přelíčení odvolal B. Horák všechna obvinění jako křivá a lživá, jak už předtím byl učinil v brožuře Pravda, a prosil za odpuštění. Zároveň prohlásil, že byl k první brožuře sveden, že její hlavní části, zvláště narážky politické, napsali probošt Štulc a kanovník Ehrenberger. J. S. Skrejšovský prý také něco připsal a obstaral tisk hanopisu. Nakonec Grégr propustil B. Horáka z obžaloby;

460: *přítel V.* — Vávra (viz vysv. k str. 320), *přítel H.* — spisovatel S. B. Heller (1845—1922), mladočeský politik a novinář, *přítel E.* — Erben (viz vysv. k str. 65);

461: *Může-li pak být větší smůla!...* — Václav Vladivoj Tomek (1808 až 1905), profesor rakouských dějin na pražské universitě, vydal r. 1875 nákladem Matice české v Praze III. díl svého dvanáctisvazkového Dějepisu města Prahy (1855—1901). Tomek v tomto díle na podkladě historických dokladů překonal svůj konservatismus a podal objektivní vědecký výklad svatojanského kultu. Jak už prohlásil J. Dobrovský, dokázal i Tomek, že svatý Jan Nepomucký, jehož kult se rozšířil víc v cizině než v Čechách, je postava legendární, o níž naše dějepisné prameny nic nevědí. Byla přitvořena k historickému Janu z Pomuka (asi 1345—93), doktoru práv, gener. vikáři arcibiskupa Jana z Jenštejna. Proviněním utopeného Jana nebylo pak to, že odepřel vyzradit zpovědní tajemství, nýbrž spory mezi králem a arcibiskupem; *letošní narozeniny* — Neruda se narodil 10. července 1834; *Veltruský park* — hrabě Chotek měl ve Veltrusích panství s loveckým zámkem a krásným parkem;

462: „*Pitié, Dieu!*" — „Slitování, Bože!"; *kardinál Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 68; *procesí... k „zázračnému sviňáčkovi v Litě*" — pasáček sviní v Litě u Manetína vystrašen přestrojeným hajným vypravoval, že měl zjevení Krista, který mu dal přijímat. Do Litě bylo pak konáno několik procesí;

463: *L'Univers* — viz vysv. k str. 392; *Crillon* — Louis de Balbes de C. (1543—1615), franc. válečník, přítel a společník Jindřicha IV., „muž bez bázně"; *šlechta naše dala se... vypráskat...* — viz str. 329;

465: *Kotzebue* — viz vysv. k str. 62;

466: *rajchsrátovič Kuranda* — viz vysv. k str. 33; Kuranda byl členem říšské rady;

467: *císař Maxmilián* — arcivévoda rakouský Maxmilián (1832—67), v l. 1864—67 císař mexický; spis Aus meinem Leben: Reiseskizzen, Aphorismen, Gedichte (Z mého života: skici z cest, aforismy, básně);

468: *s pohromami zatočit jako Američané... s kobylkami* — ve skutečnosti byly biliony kobylek splaveny mnohahodinovým lijákem (NL 26. 6. 1875); „*saison morte*"— mrtvá sezóna; *zapoví komikovi Mošnovi...* — ředitel Mayer zapověděl s ohledem na klerikály na upozornění listu J. S. Skrejšovského Politik hru vídeňského fraškáře Berga Chyba a trefa, kterou si Jindřich Mošna (1837—1911) vybral jako benefiční představení na svůj svátek 15. července 1875; *Francouzové před Nizzou* — Bianca a Giuseppe aneb Francouzové před Nizzou, opera ředitele pražské konservatoře Jana Bedřicha Kittla (1809—68) na libreto R. Wagnera;

469: *Teatro salone italiano* — Averinovo „italské společenské divadlo" hostovalo od 24. června 1875 na Král. Vinohradech; program se skládal z koncertních čísel, gymnastické produkce, obrazů atd.; *lazzi* — žerty a posuňky, často necudné, v improvisovaných komediích; *histrión* — herec, kejklíř; v starém Římě se slovem „histrio" označoval herec, spec. herec v pantomimě; *Pantalone* — komická figura lékaře v starých italských hrách; *dottore* — doktor, oblíbená postava ital. commedie dell'arte;

470: *dr. Rieger, zaklokotav... vlastní svou chválu* — Riegrova odpověď na útoky Nár. listů ve věci Národního divadla. Rieger ve „Slově o Národním divadle" (Pokrok 21. 8. 1875) vyzdvihl svoje zásluhy o české divadlo; *truc-divadlo* — pokus staročechů o zřízení druhé divadelní společnosti; *kdyby k tomu bylo grešlí* — Palacký věnoval na trucdivadlo 500 zl.; *hnutí hercegovské* — v červenci 1875 vypuklo v Hercegovině nové povstání za svobodu a samostatnost, jehož přímým podnětem byly přehmaty Turků při vybírání daní. O úspěších povstalců se v evropském, zvláště slovanském tisku dost psalo, ale dary na podporu rodin padlých bojovníků se scházely liknavě. Zprávu o první sbírce v Oděse ve prospěch povstalců — vynesla 4000 rublů — přinesly NL až 15. 9. 1875. Povstání bylo ukončeno okupací Hercegoviny rakouským vojskem v r. 1878;

471: *Rubešův Paleček* — humoristický časopis, vycházel v l. 1841—47; *Kryštof Kolumbus... prohlášen za svatého!* — o prohlášení Kolumba za blahoslaveného a později za svatého se usilovalo dlouhý čas (viz např. NL 12. 5. 1870); *lord Franklin* — John F. (1788—1847), angl. cestovatel a námořník; zahynul na výpravě do polárních krajin; *Livingstone* — David L. (1813—73), angl. misionář a africký cestovatel, objevitel vodopádů dolního Konga; *Barth* — Heinrich B. (1821—65), něm. cestovatel po Africe, autor díla Reisen und Entdeckungen in Nord-und Zentralafrika; *du Chaillu* — Paul Belloni du Ch. (1837—1903), amer. cestovatel a spisovatel francouzského původu; podnikl čtyřletou cestu po Africe; *doktor Schweinfurth* — Georg Sch. (1836—1925), něm. botanik a cestovatel, prostudoval a popsal Egypt; *O'Hara Burke* — Robert O'H. B. (1820—61), angl. cestovatel, policejní inspektor v Melbournu; prozkoumal vnitrozemí Austrálie; *Čeněk Paclt* (1815—87), český cestovatel, žijící od r. 1847 většinou na cestách po Americe, Austrálii, Indii aj.; *Buffon* — Georges Louis Leclerc, comte de B. (1717—88), franc. přírodozpytec a filosof; *Palestrina* — Giovanni Pietro P. (1524—94), ital. hudební skladatel, tvůrce slavných mší; *Moltke* — viz vysv. k str. 88; *Jakub Malý* — viz vysv. k str. 40; Spravedlivá kronika česká čili Prostonárodní dějepis České země vyšla r. 1844;

472: *Henrietta Sontagova* (1806—54), proslulá německá herečka, jejíž sláva začala v Praze; s velkým úspěchem vystupovala v mnoha zemích, naposledy v Mexiku, kde 17. června 1875 zemřela;

473: *objevující se tramvaje* — doprava na trati Karlín—Smíchov byla zahájena 23. září 1875;

474: *Mayerovo trucdivadlo* — viz vysv. k str. 392 a 470; *v boudě na Senovážném náměstí* — přenosné divadlo s představením „z oboru fysiky, optiky, magiky a hudby, jakož i výjevy světoznámých duchů a strašidel" (NL 31. 3. 1875); *proklínáme tu naši politiku* — již r. 1872 mnozí čeští voliči neschvalovali politiku pasivního odporu; viz vysv. k str. 236;

475: *Tarif-Posten...* — položka sazebníku 106 B) f) zákona o poplatcích; *Mladočeši mají radost, že se jim daří tábory* — strana svobodomyslná pořádala v té době veřejné schůze lidu — např. 26. září 1875 ve Velvarech a v Třemošné u Plzně —, na nichž její předáci vystupovali proti politické nečinnosti a proti klerikalismu a vyzývali k šíření osvěty a k vybojování politické svobody; schůze se konaly v místnostech místních hostinců (NL 27.—30. 9. 1875);

476: *dětský park* — viz fejeton z 16. května 1874, str. 398; *dětský hřbitov* — na Olšanských hřbitovech, a to na pátém oddělení, se vyměřovalo v té době zvláštní místo k pochovávání dětí; *Benedek* — viz vysv. k str. 7; *Hercegovci, Bosňáci* — narážka na úspěchy povstalců v Hercegovině; viz vysv. k str. 470;

477: *„Dvě děti vypadly z vagónu"* — lokálka NL ze 4. 11. 1875;

478: „*Die Billeten,*" — „Lístky,"; *ve čtvrté* — čtvrtá třída byla zavedena od 1. dubna 1870 na severní dráze cís. Ferdinanda na trati z Vídně do Bohumína;

479: „*bradáč*" — kámen z býv. Juditina mostu, s vysokým reliéfem mužské hlavy, umístěný na nábřeží pod křižovnickým klášterem; „*Hamburger Pegel*" — hamburský vodoměr, vodoznak;

480: *Nad hrobem Jindřicha Fügnera* — viz Nerudův fejeton z 18. listopadu 1865 (Spol. I, str. 344—346, vyobrazení v příl. 16);

481: *rok 1860* — znamená uvolnění politického života, viz vysv. k str. 7; *zřízen Sokol* — r. 1861 v Praze dr. Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem; *Když svěcen prapor Sokola pražského* — viz Nerudův fejeton Bratři sokolové z 2. června 1862 (Spol. I, str. 136—139); *Fügner... postavil Sokolu budovu* — viz vysv. k str. 267; Fügner zbudoval první sokolskou tělocvičnu v Praze II, Sokolská tř. 1437/39; byla to první spolková tělocvična ve střední Evropě;

482: *Tomáš Černý* — viz vysv. k str. 173;

485: *pruský voják však, nejvítěznější...* — narážka na vítězství Pruska ve válce s Francií v l. 1870—71;

486: *Palackého... heslo: „Svůj proti svému"* — obměna Palackého hesla „Svoji k svému"; *vyhodili staročeši mladočechy... z voleb* — jde o doplňovací volby do obecního zastupitelstva pražského 22. listopadu 1875; sbor navrhovatelů sezvaných F. L. Riegrem vyloučil z opětného kandidování svobodomyslné kandidáty Sladkovského, Čížka, Ant. Pešinu a Josefa Procházku; *Czas* — polský deník, vydávaný od r. 1848;

489: *Zasláno* — viz str. 132—134 a 138—140 tohoto svazku;

490: *Panu J. S. Skrejšovskému, majiteli Politiky* — Od smrti Hálkovy a Kořínkovy (viz vysv. k str. 429) probíhala mezi staročechy a mladočechy ostrá polemika, která vyvrcholila po odmítnutí městské rady pražské přispět na zbudování pomníku V. Hálkovi. Skrejšovského Politik z 2. 12. 1874 napadla mladočeské politiky Huleše, Bělského, Škardu a Grégra, že by chtěli, aby se jim postavily triumfální oblouky a pomníky. „Ani Zákolanští, ani Plzeňští nebudou při této stavbě pomníků chybět, cement se může vypůjčit ze stavby českého divadla, a bude-li se ještě něco nedostávat, nahradí to bezpochybně — dispoziční fond" („páteční číslo" Politiky ze 4. 12. 1874). Na obhajobu narčených mladočechů vystoupil J. Neruda v rubrice Nár. listů Veřejná hovorna proti J. S. Skrejšovskému, majiteli Politiky a Brousku, v nichž byly narážky na cement z Národního divadla učiněny. Na těchto výzvách nakonec zůstalo;

493: *šlejfířský lístek* — Brousek; *gredénské renomé* — žebrácká, darebácká pověst.

NERUDOVY POLITICKÉ FEJETONY V PRVNÍ POLOVINĚ LET SEDMDESÁTÝCH

„Ta doba, v níž teď žijeme, je tak strašně fádní, že by zasluhovala zvláštního názvu. Snad ji nazvou jednou dobou prázdnoty.“ Tak charakterisoval Neruda situaci na prahu sedmdesátých let minulého století. — Ještě po pěti letech, v červenci roku 1875, píše: „Je klidno jako na hřbitově a hlucho jako v pustých skalách. A když něco zaslechnem z těch pustých skal, zní to jako hýkot, jako žalný stesk…“ A přece oněch pět let nebylo nijak chudých na události. V Evropě propukaly válečné konflikty mocností (válka francouzsko-pruská) i první velké srážky proletariátu s buržoasií (Komuna). Ani v duchovním životě nebylo klidno; pokračoval tuhý zápas svobodomyslných idejí s klerikalismem, pokoušejícím se dobýt nazpět církvi a papeži středověkou moc. Také v Čechách nebylo mrtvo, jak by se zdálo podle Nerudovy charakteristiky; po rozjitření národního vědomí na konci let šedesátých řeřavěly nadále jiskry národnostního boje a zažehovaly se nové plameny zápasu třídního (boj o fundamentální články, svárovská stávka).

Znamená to snad, že Nerudova charakteristika doby byla v rozporu se skutečností? Že Neruda neviděl všechen pohyb a ruch kolem sebe? Paradox jeho výroku je však jen zdánlivý. Neruda totiž měl na mysli především jednu stránku skutečnosti, českou buržoasní politiku, kde se národně osvobozenecké úsilí utápělo v malicherné rivalitě, znemožňující po celá léta českým politikům dosáhnout nejen nějakých konkrétních výsledků, ale vůbec schopnosti k akci. Toto negativní chápání jedné stránky soudobé skutečnosti nebránilo Nerudovi nikterak v tom, aby v jeho fejetonech nenašel odraz dobový kvas ideový, politický i sociální.

Nerudův přístup ke skutečnosti byl mimořádně mnohostranný a široký — obsáhl vše, co zasahovalo do národního života, politickou aktualitou počínaje a živelními pohromami konče.

Proto také jsou jeho fejetony obsahově i výrazově tak pestré. Vedle vážných komentářů k významným, historickým dějům se ocitne pichlavý politický klípek, vedle slavnostní úvahy k výročí národního velikána nekrolog zapomenutého vlasteneckého hostinského či ironická podobizna soudního sluhy ztělesňujícího rakouskou byrokracii atd. Přesto však rozmanitá a zdánlivě nesourodá fakta zachycená ve fejetonních postřezích mají vnitřní souvislost. Sestavena v celek dávají totiž plastický obraz, na němž lze sledovat v rozpornosti a mnohotvárnosti dějinných zvratů i efemérních detailů skryté vývojové tendence a typické rysy doby.

Nejvíce místa zaujímá ve fejetonech, jak už bylo naznačeno výše, politika. Národně osvobozenecký boj, jenž na sklonku šedesátých let vrcholil v masových akcích „táborů", zužoval se pozvolna v následujících letech zásluhou buržoasie na pole parlamentní. Měšťanské politické kruhy se dohodly s vládou o programu tzv. fundamentálních článků, které měly vymezit autonomii Českého království a upravit jeho postavení vůči rakouským Němcům a Maďarům. Česká veřejnost přivítala tento vývoj, i když její pokroková část neviděla v pouhém uznání historického státního práva českého cíl národního hnutí. To ostatně naznačuje ve svých fejetonech i Neruda: „Povídají, že prý korunovace je prý jaksi ‚branou k budoucnosti'. Jen abychom nezůstali v bráně stát a nezapomněli, kamže jsme vlastně chtěli!" Dohoda však vyvolala silný odpor německých liberálů, obávajících se o politické a hospodářské posice v Čechách i Předlitavsku. V prudkém boji, který se kolem české otázky rozpoutal, staročeští politikové neobstáli. Hohenwartova vláda, k níž se upínaly jejich naděje, padla.

Tvrdošíjné lpění na taktice pasivního odporu, k němuž se Riegrovo vedení znovu uchýlilo po porážce Hohen-

wartově, nedosáhlo již účinnosti deklarantského gesta; bylo oslabováno postupujícím rozkladem tábora českého měšťanstva a při persekučním tlaku za vlády Auerspergovy nahrávalo svou nemohoucností expansi německých liberálů. První polovinu sedmdesátých let charakterisují tedy vážné neúspěchy české buržoasní politiky pod staročeským vedením. Tato situace vyvolávala přirozeně kritickou odezvu. Mladočeští liberální a politicky aktivnější mluvčí drobné buržoasie, rolnictva a převážné části inteligence plnili relativně pokrokovou úlohu odpůrců konservativní a autoritativní hegemonie staročechů, hledajících spojence v kruzích odnárodnělé zemské šlechty a církevní hierarchie.

Neruda, stejně jako Hálek a většina dalších představitelů demokratické národní kultury, sympatisoval s mladočechy. Nejen proto, že byl již dříve redakčně připoután k jejich žurnálu, Národním listům, ale také proto, že jeho občanské uvědomění a veřejné postavení mu nedovolilo zůstat stranou veřejného dění a že mladočeštví bylo až dotud jediným reálným politickým rámcem, v němž pokroková inteligence mohla veřejně působit. Neruda musel tehdy bojovat na dvě strany; jednak bylo třeba bránit české národní hnutí proti demagogickým nájezdům německých liberálů, kteří je zúmyslně zužovali na zpátečnickou koalici staročechů s feudály a klerikály a tím je diskreditovali, jednak musel útočit na nemohoucí konservatismus staročeských autorit. V souvislosti s tím se v Nerudových fejetonech zvýrazňovalo bojovné zaměření protifeudální a protiklerikální. Kromě toho je trvalým znakem Nerudovy politické publicistiky nebojácná kritika rakouské vládní byrokracie a různých výkonných státních orgánů.

Tu všude se v plné míře uplatňuje Nerudova ironie a satira. Jeho fejetony sršely především výsměchem politickému pokrytectví a frazérství, někdy otevřeným, jindy zastřeným, jako na příklad v zdánlivě nevinném popisu slavnostního banketu pražských měšťanů: „... A když s jiskrným okem mluvil o bojích tuhých a snad krvavých, snad zítra nás očekávajících, jedli kolem všichni zmrzlinu

a cvakali lžíčkami tak rozhodně, že jsem mněl již slyšet řinkot chrabrých mečů, a Brauner sňal s cukrového českého lva korunu a položil si ji na svůj talíř tak velezrádně, jako by chtěl založit vlastní svou dynastii nebo aspoň předejít korunovaci bez řádných výminek."

Dominující vliv politických zájmů určoval do značné míry také ráz ostatního společenského života českého. Od samého počátku sedmdesátých let se množily — jako jeden z příznaků vznikající vleklé ideologické krize měšťanstva — rozpory mezi oběma křídly formálně dosud jednotné národní strany, staročechy a mladočechy; celé měšťanské prostředí zachvacuje stranická nevraživost. Propukají skandální aféry, rozdmychávané žurnalistikou; úporně se bojuje o posice ve správních i kulturních institucích (pražský magistrát, české divadlo atd.). Politická rivalita se nezastavuje ani před podniky a osobnostmi daleko přesahujícími úzký obzor stranických zájmů; sbírky na Národní divadlo jsou narušovány konkurenčními staročeskými akcemi, aby si zásluhu nemohli přivlastnit mladočeši, zášť konservativních kruhů stíhá Bedřicha Smetanu, kterého hájí Neruda v Národních listech. „Proud politický zaplavil a přehlušil u nás všechno. Co má cenu pouze časovou, cení se výš, než co přečká věky, božské umění musí sobě nechat líbit souzeno být politikou a považováno být za její služku...," postěžoval si tehdy Neruda (recense básní Sv. Čecha, 20. 5. 1874).

Formy, jakých boj mezi staročechy a mladočechy záhy nabyl, zákulisní intriky, pomluvy a osobní nenávist, jejíž obětí se stal i sám Neruda (aféra Montagsrevue), proto nutně vyvolávaly u něho i zejména u kulturních představitelů mladší generace (Zeyer) znechucení a odpor. Připočtěme k tomu sobectví, ziskuchtivost a malodušnost českého měšťáka, rostoucí sociální napětí uvnitř národa i konečně nápor reakčních sil po pádu Komuny v celé Evropě — a získáme představu ovzduší, v němž tehdy Neruda a jeho vrstevníci žili. Není proto divu, že jeho názory na dobu, citované úvodem našeho doslovu, vyznívají tak

chmurně a negativně, ba že mnohdy znechucení ze stranických štvanic přerůstá v jeho vědomí až v obavu z národního rozvratu.

Z uvedených příznaků vznikal také Nerudův pocit, že se v životě národa cosi mění, že prochází dobou vnitřního kvasu, jenž vystřídal zdravý entusiasmus předchozího desetiletí. „Jaký to rozdíl mezi nynějškem a nedávnými lety šedesátými! Tenkrát, v prvních těch letech šedesátých, neměli jsme také ničeho, byli jsme chudi co do úspěchů jako dnes, ale měli jsme čistý, neporušený lid. Byli jsme jen jedna, jediná rodina, upřímně jsme si tiskli ruce. Různé panovaly náhledy již tenkrát, proto ale nenapadlo nikoho, aby pro náhled různý hleděl někoho ubít, připravit ho o čest, každou pomůcku životní... Zato — teď! Různost náhledů je smrtelným hříchem. ...Národní věc má sloužit jen choutkám osobním. Sama myšlenka nesmí býti více volna, kdo myslí, kdo slepě neposlouchá, s tím jen z národa ven!“ Tyto závěry doplňuje jiný Nerudův soud, odrážející hlubší příčiny společenských změn: „Ten chudý národ, jemuž chudoba byla spásou, zatočil se náhle do víru všeobecného a pachtí se za penězi. Nejvážnějšími podniky ‚národními‘ jsou náhle podniky peněžní.“

Hlavní znaky doby se tedy Nerudovi promítaly do poznatku, že společenské, tj. v daném případě občanské vztahy v národním kolektivu jsou stále hlouběji rozrušovány sobeckou mentalitou měšťáka, jemuž se smyslem života stává honba za kapitálem. Nechápe však plně vlastní podstatu a zákonitost tohoto vývoje, podmíněného růstem kapitalistické ekonomiky a společenskými rozpory, které tento růst s sebou nesl. Proto neztrácí víru, že chorobné jevy vyvolávané počínající ideologickou i mravní krizí měšťanstva lze překonat.

Je málo fejetonů z těchto let, v nichž by Neruda s nadšeným pohnutím nevyzdvihoval hodnoty, jeho přesvědčení nejdražší, ideál národní svornosti, zkonkrétněný v představě morální a politické jednoty lidu. „Protřibujeme se, čistíme se, až toho přece dovedem, že bude česká země

zemí míru pod klenoucím se nebem lásky.“ (31. 3. 1872) „Jsme jako sliti, jako by obrovská páska byla se ovinula kolem milionů. Je setkána z lásky a svornosti, jednomyslnosti a přesvědčení a je naší spásou.“ (21. 4. 1872) „Pracujme! Buďme všichni jedním řetězem a každý z nás pro sebe nezlomným jedním kruhem jeho...“ (31. 7. 1873) atd.

V kontrastu k dravé ironii invektiv proti nepřátelům je tu unášeno Nerudovo slovo vznosným patosem a poetickou obrazností.

V Nerudových názorech ovšem ještě působí prvky darwinovsky naturálního pojetí národa jako vnitřně celistvého individua, pojetí, jaké odpovídalo situaci málo rozvinutých třídních rozporů českého měšťanstva a českého proletariátu v předchozím desetiletí. A tak žije v Nerudově vědomí dosud neotřesený ideál akční politické jednoty, která se právě na prahu sedmdesátých let, rozrušená velkou hospodářskou krizí (1873), začala zjevně hroutit. Tento ideál však mimo jiné Nerudovi a jeho vrstevníkům i následovníkům ještě v další generaci pomohl udržet si pevný optimismus v době všeobecné deprese, politických a hospodářských neúspěchů a poklesu morálky, které zachvacovaly měšťanské prostředí, v němž se převážně pohybovali. „Nesmíme zoufat, velké zákony přírody jsou neomylny, také naše jaro musí přijít!“

Hlavním zdrojem optimismu Nerudových výhledů bylo však to, že spočívaly na konkrétním společenském základě: „Lid sám se probere ze snů, vždy víc a víc bude těch, kteří samostatně dovedou myslet, plné uvědomění rozšíří se dál a dál, až zvítězí rozum a cit zdravý a veškerá lež odpadne jako list zvadlý. Ne z panských zámků zrodí se nám spása, hvězda naší naděje stojí nad prostou chyží!“ Tento Nerudův názor na společnost vyplývá z demokratismu, setrvávajícího na ideálech Velké revoluce francouzské a roku osmačtyřicátého.

Filosofickým východiskem kladné Nerudovy společenské perspektivy je racionalismus, spjatý s buržoasní revo-

lucí, jenž do té doby měl oporu v mohutném rozmachu lidského vědění, provázejícím rozvoj kapitalistické výroby. „Lidský rozum chystá se k poslednímu boji, ano boj ten vlastně již začal mezi světlem a temnotou — bude těžkým, ale zvítězí světlo, rozum. Vojevůdci temnoty vrhli lidstvu ještě neomylnost v tvář, aby pomocí její rozum utkvěl ve věčné již porobě; avšak rána ta lidstvem jen zachvěla, rozum se vzpamatoval a vzepřel, stojí již na skalopevné půdě vědy přírodní a akta posledního koncilu v chrámě svatopeterském se svezla a leží pod neuprosnou tíží spisů Darwinových.“

Víra v lidský rozum a v životodárnou sílu lidu byla hlavním pilířem velkolepé Nerudovy představy o budoucnosti národa i lidstva. „Lidstvo slévá se v celek, lidstvo celé a spolčené vykročilo teď ke konečnému cíli svému humánnímu, veškeří národové, individuality všechny zároveň již jdou kupředu,“ tak kreslí Neruda příští vývoj v recensi poesie Vrchlického tři roky předtím, než sám básnicky vyslovil slavnou grandiosní visi:

„My přijdem blíž, my přijdem blíž,
my světů dožijeme,
my bijem o mříž, ducha lvi,
a my ji rozbijeme!“

Racionalismem a demokratismem nelze však vystihnout podstatu Nerudova světového názoru. Naopak, v povrchním chápání se tyto rysy příliš nevzdalují od dobového měšťanského positivismu.

V Nerudově vztahu ke skutečnosti je však něco, co ho liší od názorů liberálních pokrokářů, čím přesahuje jejich duševní obzor. Nespokojuje se totiž abstraktními hesly demokratického humanismu, hledá ve skutečnosti konkrétní sílu, o niž by mohl opřít svou víru v ideály lidskosti. V obecném povědomí pokrokové inteligence byl takovou silou lid, ztělesněný v idealisovaném typu rolnickém. Neruda překonává tyto — v dané době již

konvenční — představy, ztělesňuje lid v typech městských, proletářských, od žebráků až po „trhany“, dělníky. Pojem lid dostává v jeho pojetí nový obsah. Tito společenští plebejci — nemajíce nic než svou chudobu — byli prosti sobecké, odlidšťující mentality měšťáctví, a proto především oni mohli naplňovat svým životem ideály humanity. „Jak bohata je naše chudina! Hledíme na její skutky a naše víra v lidstvo vstává z hrobu!“ napsal ve známém fejetonu Naše chudina, v němž vytvořil přímo monumentální obraz lidového, *dělnického* typu. Humanistický světový názor měl proto u Nerudy jasnou náplň — hodnocení života ze stanoviska plebejských nositelů pokrokových ideálů. Příznačným znakem Nerudova přístupu ke skutečnosti je schopnost vidět život v konkrétní pravdivosti, které nabyl právě proto, že se na svět díval očima společenského „párii“. Svár tohoto plebejství s dobovým liberalismem ve vědomí Nerudově tvoří *dynamiku* jeho světového názoru. Ve fejetonech se odráží toto vnitřní napětí často v samém zobrazení životních jevů — na příklad v neúmyslném, ale přece výrazném kontrastu zkarikované „dobročinné“ měštky a láskyplně vykresleného dělníka. Již samy prostředky zobrazení vyjadřují Nerudovo stanovisko ke skutečnosti, její hodnocení.

V pěti letech, která obsáhl tento svazek, vstřebávala Nerudovu tvůrčí energii takřka beze zbytku žurnalistika. Přitom však v polovině sedmdesátých let se objevují Povídky malostranské a za nimi v krátkosti následují Písně kosmické. Samy Nerudovy myšlenky, které tu byly citovány z jeho fejetonů, by stačily k důkazu, že to nebyl zjev náhodný, že i mezi touto částí jeho publicistického díla, závislou převážně na denní aktualitě, a jeho tvorbou uměleckou, kde dospívá k nejhlubšímu zobecnění skutečnosti, existuje těsná a plodná souvislost. Na to ukázal Fučík.

Humanistický vztah ke skutečnosti, prohlubující a projasňující se neustálým stykem se životem, jehož dobové události a fakty jsou zachyceny v tomto oddíle Nerudovy

publicistiky, krystalisoval časem, přetvořen jeho tvůrčím talentem, v umělecký tvar. Můžeme tedy i zde, na konkrétním materiálu fejetonním, sledovat směr cesty, po které Neruda stoupal k vrcholům své tvorby umělecké.

Aleš Haman

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1. *Účinek mitrailleus v bitvě u Gravelottu.* Světozor 1870, str. 309.
2. *Proces Bazainův.* Na dřevo fotografováno. Světozor 1873, str. 557.
3. „*Chňap*", „*Lap*", „*Šňůra*". Kresba z Humoristických listů 1871, str. 77.
4. *J. S. Skrejšovský.* Dle fotografie kreslil J. Mukařovský, ryl V. Mára, Světozor 1873, str. 4.
5. *Povodeň v Čechách.* 1. Zácpa u Karlova mostu. Dle skutečnosti kreslil Edvard Herold, Světozor 1872, str. 269.
6. *Alfons Šťastný z Padařova.* Kresba z Humoristických listů 1874, str. 251.
7. *Kladení základního kamene k Jungmannovu pomníku v Praze.* Kreslil Josef Mukařovský, Světozor 1873, str. 497.
8. *Moravská sněmovna.* Dle skutečnosti kreslil J. Scheiwl, Světozor 1870, str. 76.

OBSAH

1870:

„Vlast", ta Sardouova a ta naše 7
Kanóny, kletby, jezovité, strašidla atd. 10
„Rausch ne a Rausch ano" 14
Evoe jaro! — Captatio benevolentiae femininae — Jsem blažen ve víře, a v jaké! — Už bude neomylným! 17
Päumann † — Mladočeši proti Riegrovi a Rieger proti husám — Slzy do hrobu, trochu také všelijak veršované — Návrh smíru 20
Nedělní kázání o tom pomlouvání a nactiutrhání 24
„Zasláno" panu J. S. Skrejšovskému 28
Předposlední scéna před Skotskou branou 32
Naši arestanti 36
Dialog z doby oblomovské 39
Miluj mne zase! 43
Dva přátelé ve Vídni a jeden pan Wittmann — Linder a šibenice — Naši amnestovaní 46
Můj milý Otakárek — Vzor sobě odfukujících a nový klub — Odkrytá „Čechem" hanebnost a několik punktů, kteréž následují 49
Pobožně časové rozjímání nedělní à la Zschokke 53
Lenivost těles — Boje bez myšlénky — Češi vyhozeni z Říma — Devorscek — Drobnosti pompejánské, fiorentinské a české... 56
Další kopnutí — Šlechetné a šlechtické — Šibenice en gros et en détail — Rozličné mýlky 59
O lidské chvástavosti vůbec a pruském jazyku zvlášť 62
Prosím za odpuštění, ale: dnešní den náleží mému příteli! 65
V sněmovních oblacích 68
Napoleon Petitový 71
Parisiana et Pragensiana 74
Skromný návrh punktace, jakou bych ve jmenu mírnějších Němců navrhl válčícím stranám 77
Dává se příklad vzorné mlčelivosti, přičemž se vyloží několik stanovisk s řádným a obšírným odůvodněním 80
Sv. otec — Viva l'Italia! — Čestní a jiní Bavoráci — Něco nevyrovnaného o všeobecné rovnosti 83
Pohozená huba — Potřeba lží — Vpašované „zasláno" — Jasnost a krása adresy katolické Jednoty — „Ode všeho zlého, amen!" 87

Correspondenz-Karte 90
Něco z biografie mého anděla strážce — Severní návštěva — Komety a kroniky — Dr. Kreutzberg † — Událost liberecká 93
Tragédie a morálka 96
Zajíci, volby a jiná zvěřina — Dr. Čížek co informátor bez platu — Čímže se musí blbost vykázat — Na stráži 99
Číslo 372 a číslo 222 — Karlíčkův dopis 102
Bude banket — Co všechno se stane při jídle a pití 21. prosince — Žofín — Naši ženiši 105
Citát z bible, srdnatost, bláto, obrázky z ulice, opatrnost městských otců a několik maličkostí, jako na příklad Tedesco nebo Kuh 108

1871:

Veřejné přednášky 111
Pětadvacítiletá beseda — Řečníci větší a menší — Při zmrzlině — Za císaře a krále — Už ho máme zas! 117
Lékařský turnaj — Kytice hřbitovního kvítí — Veteráni a masopust — Půst a masopust náš 120
Protilyrické naladění — U sousedů jde to od podlahy — Několik slov o bohatství — Jak sobě tenór nezpěvné jmeno Grillparzer přizpůsobil — Zločin z dlouhé chvíle 123
Dvě pravdy — Zlost na českou zlost — Ta naše dobrota — „Moltke" a Šamberk — Ještě jednou pět miliard 126
Program prusofilské slavnosti — Živé obrazy — Co bych psal o Ajvazovském? — Konec bych psal! 129
„Ťal do živého" čili „der Hieb sitzt fest" — „Francesca di Rimini" — Konec světa — A bas la phrase, vive l'argent! 132
„Ecco ridente il cielo!" — ... 135
Proč bychom se neprali! 138
Tón a takt — Velký Kotz — Sněmovní vzpomínka — Německé zábavy — Ta naše radost česká 141
O tichého génia míň! — Géniové vůbec — „Od tebe to nebolí!" — Saison morte, ale ne v divadle 144
Úkazy nevšímavosti, zároveň potěšitelné důkazy národní zralosti — Radost do budoucnosti — Podle obrazu božího 147
Na táčkách 150
Nepochopitelné idyly při velmi pochopitelných rvačkách — Přítel a symbol — Chystejme si prádlo! — Jistý neoželený 153
Stěhování se do zaslíbené země pruské — Šli, kdo přijde místo nich? — Pěvec „Černé země" 156
O ničem a o všem, také o ústavácích a o nás 159
Naivnost v Teplicích — Herbstové šli na flám — Paliči, energie, Janeček a balet — Pobožné přání, pak prosba k otcům 162
Zlatá doba německé plodnosti — Německé citáty — Můj Tagesbote

— Děsné sny, démon Hohenwart, umrlčí komora a jiné hrůzy 165
Za nás odpověděl prorok! 168
Před a po snídaní — Všeobecná radost — Starý dobrý stav — Proroctví 171
První taneček, a jak už veselý a podařený! — Pokrok všude! — Známky pro veřejné bezpečí — „Vlast" v podzimku a podzim ve vlasti 174
Beust plakal! — Co plakal? — Čerstvý hrob — Anna pláče, Anna se směje — Český spisovatel Schütz 177
Ze seznamu „čestných občanů" pražských 180
Veřejné hlasy — Nebohá mateřština — Platonická říkadla a naši pražští zloději — Nač se ještě divit, když to neslouží 184
Četl jsem dnes nešťastnou náhodou... 188

1872:

Řeč, kterou jsem dle svého zvyku o silvestrovské půlnoci již opět neměl 192
Místo pěti miliónů — Velmi srozumitelný politický katechismus 195
Přítel nad zlato! — Proč má mít redaktor kuráž — Úřady jsou přáteli lidu — Dobré svědomí a dobré spaní 198
Turnaj v Římě 201
Stran toho v zemských deskách zapsaného Žampachu — Zeměsení, nejnovější pochoutka 204
Rozervané povinné myšlenky o tom jaru 207
Nejnovější idea lidstva 210
Kaplanská 213
Můj Schmerling o mém Windischgrätzi — Pletu se Schmerlingovi do toho — Neslaná, nemastná mozaika politická — Jezovité a na konec Němci 216
Letošní naše pašije 219
Janečkova odysea — Konečně šťastná vlast! — Konečně peníze v Čechách! — Zase to obligátní jaro, pak jeden svatý, pak Darwin a pak funus 222
V nynějším bursovním postrachu mluveno vedle nároží „U Špinků" 225
Za všeobecného poklidu — Žádné samovraždy! — Volby a zase volby — Hrdý volič — O jedné huse, která byla hloupá 228
Kázání na text z Vídně 231
Vzorně nevinné šplechty na základě Kuhových epigramů 234
Zázrak svatojanský 237
Bonus Homerus franco-gallicus etiam dormitavit 240
Mrak a duha 243
Naše chudina 246
Mým prstům je dnes tak po německu... 249
Předevčírem — myslím alespoň, že to bylo... 252

Kterýže národ je duševně chorý 255
Světe, ti by nás mohli napálit... 263
Máme v rodině již zase pohřeb!... 266
Česká brošura 269
Teprv dnes jsem našel pravý rozmar... 276
Prosím vás, přestaňte mně už... 280
Uhodil blesk z jasného nebe... 283
Teď abych uměl jednou tváří se smát... 286

1873:

Škoda, že nemáme tolik časopisů co Němci... 289
„Tvář Napoleonova má vážný, bolestný výraz." — ... 292
Běda člověku, kterému je škodlivá petrolejová lampa již milejší... 295
Pašijný den pražských žebráků 298
„Jak se dovídáme, budou se pořádati..." 301
Zákoník černohorský 304
Skutečně je jaro už zde!... 307
Osvíceným Japánům českým vykládal... 310
Smrtelné ouzkosti jsem vystál... 313
Hubovali jste na nového pana finančního komisaře... 317
Když už i slavík oněměl... 320
Prahou hemží se hosté... 324
Konečně nastala nám fejetonistům doba trochu veselá!... 327
„Trefil-li bys na vola..." 330
Chtěl jsem mít na dnešek... 333
Co se mne týče, mohu říci... 337
A již zase přinášejí pražské časopisy zprávu... 340
Dr. Martin Luther — bláznem 343
V lůně Abrahamově 347
Hlavičky z moravské sněmovny 350

1874:

Nebojte se, nebudu mít dlouhé kázání... 360
Tentokrát ještě nikdo „z druhé strany" neřekl... 363
Já mu to pravil hned o Štědrý večer... 366
Vždycky, když jsem se tak zadíval... 369
Těžké byly ty rány, které seslal bůh na Egyptské... 373
Za žádnou cenu nechtěl bych... 376
Tenhleten F. A. Urbánek je přec... 381
Loňský rok byl neskonale příjemný... 385
Je mrtev, starý František Pěkný... 388
Chodí (v množném počtu) zas po Praze... 391
Smím se trochu pochválit?... 394

Kus zelené budoucnosti 397
Čtvrt století — jak málo a zas jak mnoho!... 400
Čechové v lázních a „český pomník" v Gräfenberku 403
To si pamatujte, kdykoli se vám spílá... 406
Sedíme dnes pohromadě... 409
Když přijdeš do Frankfurtu, navštívíš zajisté... 412
Je to divný, osudný den, ten den 15. září!... 415
Volby jsou zde — zaplať pánbůh!... 418
Volební polonéza je u konce... 422
Kdykoliv se podívám na levou stranu... 425
Bylo to několik děsných neděl... 429
Poděkovací list panu Václavu Tříštkovi, alias J. S. Skrejšovskému, že se v článku Eine Hetzjagd vřele ujal i pochvalně zastal pana J. S. Skrejšovského, alias Václava Tříštky 433
Štědrý večer popsat dovede každý... 437

1875:

Rrrr — bum bum! Harašení a bubnování... 440
Led odešel, voda splaskla, je po povodni... 444
Povídám — byla právě řeč... 447
Všechny ctěné pány vlastence české... 451
Bylo mně v posledních letech... 455
„Ty jsi tak hloupý, že tě může kdo chce prodat..." 458
Může-li pak být větší smůla!... 461
Chci být dnes hrubiánem... 464
„Přilož ucho k prsoum národa..." 467
Je ticho v životě českém... 470
Jedna věc mne rozhodně trápí... 474
„Dvě děti vypadly z vagónu."... 477
Nad hrobem Jindřicha Fügnera 480
Upřímně se musil tyto dny potěšit... 484

Dodatky 487

Obrazové přílohy za str. 495
Ediční poznámky 497
Vysvětlivky 499
Aleš Haman: Nerudovy politické fejetony v první polovině let sedmdesátých 573
Seznam obrazových příloh 582

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY JANA NERUDY
Svazek dvacátý třetí

ČESKÁ SPOLEČNOST
III

Svazek připravil František Stýblo
Doslov napsal Aleš Haman
Graficky upravil František Muzika

Spisy Jana Nerudy řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd. Hlavní redaktor Jan Mukařovský. Redakční rada: Aleš Haman, Miloslav Novotný, Miloš Pohorský, Rudolf Skřeček, Felix Vodička
Výkonní redaktoři Aleš Haman a Břetislav Štorek

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 1213. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1960. Odpovědný redaktor Jiří Sirotek. Technický redaktor Karel Svoboda

Z nové sazby písmem garmond Old Style vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ, Praha — Formát papíru 84×108 cm — 30,14 autorských archů (text 29,71 autorských archů, ilustrace 0,43 autorských archů), 30,94 vydavatelských archů — D 04*01016

Náklad 1600 výtisků — Thematická skupina 13/1 — Vydání první — Cena brož. 23,60 Kčs, váz. 28 Kčs - 56/VIII-1

SPISY JANA NERUDY

vycházejí v tomto pořadí:

1. Básně I*
2. II*
3. Arabesky*
4. Povídky malostranské*
5. Studie, krátké a kratší I*
6. II*
7. Žerty, hravé i dravé*
8. Obrazy z ciziny*
9. Menší cesty
10. Divadelní hry
11. Literatura I*
12. II
13. III
14. České divadlo I*
15. II*
16. III*
17. IV*
18. V
19. VI
20. Výtvarné umění a hudba
21. Česká společnost I*
22. II*
23. III*
24. IV
25. V
26. Drobné klepy I*
27. II*
28. III
29. Podobizny I*
30. II*
31. III*
32. IV*
33. Drobné klepy IV
34. V
35. VI
36. Aforismy a dodatky
37. Dopisy I
38. II*
39. III
40. Rejstříky, bibliografie a životopisná data

Svazky označené hvězdičkou již vyšly, a to v tomto pořadí: 1950 4, 8; 1951 1, 29, 15, 21; 1952 3, 30; 1954 7, 16, 38, 31; 1955 5; 1956 22, 2; 1957 11, 32; 1958 17, 26, 6; 1959 14, 27; 1960 23.